Petre

SALCUDEANU

Biblioteca din Alexandria

EDITURA SemnE

PETRE SĂLCUDEANU • BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA[1]

versiune ebook: [1.0] hunyade

[1] Roman apărut în anul 1980 și distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române.

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

ISBN: 973-98919-9-3

Petre Sălcudeanu

BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

Ediția a V-a

Postfață de Dumitru Radu Popescu

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
2001

Închin această carte amintirii de neuitat a tatălui meu

1

Petre Curta sosise în sanatoriu de două zile și era încă pradă euforiei primului contact cu această instituție, aflată undeva, în munți, la zece kilometri de cel mai apropiat orășel: o zidire în alb, cu balcoane despărțite unul de celălalt prin romburi de sticlă mată, cu un acoperiș roșu, cărămiziu, aproape roz în lumina aceea strălucitoare de toamnă. Poate senzația de optimism, produsă de tot ceea ce se lăsa vederii, să fi născut în el acea stare aparte, o bucurie în dezacord cu motivul pentru care venise acolo, ceva asemănător febrei dinaintea unei lungi călătorii spre un continent îndepărtat unde, ca și aici, în orice moment aveai de trăit emoții unice, izvorâte din frumuseți nemaiîntâlnite sau pericole ce puteau surveni la tot pasul. Citise *Muntele magic*[1] și întreaga construcție a clădirii de aici i se păru o copie fidelă a celei de la Davos, iar după ce cunoscu sanatoriul și pe dinăuntru nu mai avu nici o îndoială că arhitectul se inspirase copios din celebrele edificii de sănătate elvețiene. Până și terasa din față, podită cu dale mari de mozaic, boabe de piper și sare, împrejmuită din trei părți de balustrade de metal drepte, pentru a se încadra liniilor nu mai puțin moderne ale construcției, era identică celei născute în închipuirea lui după citirea cărții, nemaivorbind de munți, cu petele lor de fum, urme ale zăpezii dintr-un alt anotimp, de un verde stins, abia ghicit din pricina depărtării, cu povârnișurile,

[1] *Der Zauberberg* de Thomas Mann, 1924.

verzi și ele, acoperite de brazi falnici. Într-un asemenea peisaj mirific fusese construit sanatoriul și, ca ochiul să nu se lovească de anumite construcții auxiliare - morga, sala de disecții și crematoriul, toate trei aflate într-o aripă -, arhitectul tăiase o parte dintr-un versant stâncos, să le ascundă cât mai bine privirilor curioase. Desigur, existau și deosebiri față de carte, esențiale chiar: aici se afla și un cimitir, încadrat de o perdea groasă de brazi, încât cu greu putea cineva ghici că în dosul ei, într-o poiană cu iarbă grasă, odihneau sufletele celor - puțini la număr - care, din felurite motive, nu fuseseră luați de familii și rude acolo, la șes. Dar poate că deosebirea esențială era împrejurarea în urma căreia el, Petre Curta, ziarist și scriitor în devenire - fără bani deci -, ajunsese în această instituție specială, pe când eroii lui Thomas Mann, ca să-și permită un tratament adecvat la stațiunea de renume abia amintită, trebuiau să aibă buzunarele doldora... Nu, nici el nu reușise chiar așa de ușor să obțină un bilet de tratament aici, în peisajul acesta fermecător; se zbătuseră și el și alții destul, vreo șase luni, timp în care zeci de semnături se convinseseră una pe alta că tovarășul Petre Curta îndeplinește condițiile de boală și de altă natură ca să intre (termenul nu era trecut pe foaia de internare) în sanatoriul cu destinație specială, hărăzit nu tuturor muritorilor de rând. Și poate că și această victorie în urma unor strădanii de luni și luni să-și fi adăugat picătura lor de bucurie acum când totul aparținea trecutului și trăia, la aproape o mie patru sute de metri deasupra nivelului mării, între cer și pământ, între viață și moarte, cum avea deseori să-și amintească mai apoi. În cele două din zilele pe care avea să le petreacă aici - nădăjduia că nu prea multe - nu cunoscuse decât solariul, mic golf de lumină spre mijlocul clădirii, un semioval de sticlă, așa cum părea de afară, prelungit cu un balcon de aceeași formă, în care Petre Curta stătea culcat pe un pat adus de el din salon.

Internările în sanatoriu nu se făceau decât lunea; el venise sâmbătă, sâmbătă la amiază, nu putuse intra în inventar - cum obișnuia să spună sora șefa, singura care avea în gestiune averea instituției, deci și șezlongurile. Sora șefă era plecată în orășelul apropiat, împreună cu aproape întregul personal medical, cu excepția medicului șef, care locuia într-o vilă, undeva, peste coama dealului. Sâmbăta și duminică, singura stăpână era sora de serviciu, ea și telefonul; nu se dezlipea de lângă el, ca, la nevoie, să fie găsită sau să poată chema pe cineva în cazul unei urgenţe. Petre Curta nu era o urgență, nu ținuse cont de data menționată pe foaia de internare și venise mai repede, trebuia să suporte o zi și jumătate fără șezlong, cât despre tain - nu era o problemă, mâncare se găsea din belșug, oricând rămâneau zece-cincisprezece porții, oferite cu generozitate celor aflați la începutul carierei de pacienți, care trăiau cu convingerea secretă că în mâncare stă singură lor salvare.

Îl condusese până la poarta sanatoriului soția; se despărțise de ea cu greu, și multă vreme îi urmări pașii pe drumul neasfaltat, până ce abia o mai zări, ca o umbră, în dreptul unei cotituri. Apoi făptura ei firavă dispăru, iar Curta, în ciuda tristeții că femeia lui mai avea de făcut până la gară, pe jos, mai bine de opt kilometri, se învioră la gândul că, odată însănătoșit, va găsi prilejul să se revanșeze pentru efortul ei de acum și pentru toate celelalte. Pe balcon nu mai era nimeni, chiriașii solariului preferau să stea în salon, cu ușa deschisă; de altfel, când geamurile erau date în lături, solariul putea fi considerat o prelungire înăuntrul balconului; toți tăceau, erau orele principale de cură, dar, în afară de asta, nimeni n-avea chef de pălăvrăgeală; ce doreau să-și spună pacienții mai vechi își spuseseră de mult, singurul nou era Curta; pe el preferau să-l observe în tăcere, poate și fiindcă aflaseră că e literat. Cum acolo era primul de această categorie, îi

urmăreau cu deosebită curiozitate fiecare mișcare, fiecare gest.

Soarele intră în nori, nori grei, cu burțile târându-se prin lăncile piscurilor. Curta, cuprins brusc de frigul serii, se ridică de pe pat și - cu grijă, să nu facă zgomot - intră în salon, purtând cu sine alcătuirea aceea metalică, vopsită în alb, confecționată din tuburi de aluminiu și înzestrată cu roți și rotițe. Odată intrat în cameră, se urcă în pat. Își trase până sub bărbie pătura de lână, cam roasă, și cu un ușor miros de iod, și, cu mâinile sub cap, privi semicercul încăperii, dispus de-o parte și de alta cu patru paturi. Cele trei paturi din fața lui erau goale; posesorii lor plecaseră la plimbare. În ultimul pat, cu mâinile pe lângă trup, stătea întins mai mult o arătare de om; rotulele genunchilor i se întrevedeau prin pătura aproape străpunsă, iar mâinile, alungite pe lângă trup, cu niște palme parcă rupte dintr-o icoană bizantină, înguste, cu degetele prelungi, terminate cu niște unghii vineții, aveau o mișcare continuă, ca un fâlfâit de aripi. Apoi fâlfâitul înceta, degetele rotunjeau un obiect nevăzut, în timp ce gura arsă, cu buzele boțite una în alta, murmurau ceva sau poate nu murmurau nimic, asta era zbaterea lor, viața lor, cum își imagină Petre Curta. Omul se simți privit; cu o mișcare ușoară a gâtului reveni cu capul dintr-o parte la orizontal, și ochii aceia mari, negri, cu corneea înroșită de febră, preluând funcțiile gurii mute, îi zâmbiră lui Curta într-un fel aparte, vrând parcă să spună: „Eu sunt, în carne și oase, ce te miri așa?” Curta nu se mira, era dincolo de mirare. Mai fusese și în alte sanatorii, văzuse nu puțini oameni murind, dar moartea ducea cu sine creații mutilate de boală, creații omenești însă, în timp ce pe chipul acela viu era numai zâmbetul ochilor. Și, cu toate acestea, chipul era senin, nimic marcat de spaima morții. Lângă el, în patul din dreapta, tușind la intervale egale, antipodul bolnavului din față; rotofei, capul legat de umeri printr-un gât gros, parcă un apendice al

umerilor, nu mai lung de un laţ de palmă, unind bărbia cu ceafa. O bărbie mică, ascuțită, un nas la fel de mic, o gură cărnoasă, mereu umedă din pricina tusei, o frunte terminată la a doua cută și dusă mai departe de calviție; toate acestea păreau neînsemnate față de ochii de un verde dens, cu străluciri de oțel, nemișcați în comparație cu fața convulsivă din pricina tusei sâcâitoare și a aerului puțin care mai intra în plămânii sparți, zgomotoși, ca un cimpoi ciuruit simultan de mai multe gloanțe. La tot acest chin lăuntric ochii nu participau, continuau să străpungă tavanul. Petre Curta era atât de convins de puterea de penetrare a acelor ochi încât, involuntar, se uită în sus, aşteptând din clipă-n clipă ca în zidul gros să apară o gaură verde, de culoarea acelor burghie ridicate pe verticală. După Olariu - așa îl chema pe pacientul de lângă el, cum avea să afle chiar în acea seară - stătea lungit un tânăr; de fapt, era impropriu spus „lungit”: o pernă așezată în spate curba trunchiul de la mijloc în sus, iar de la brâu în jos, niște picioare care, probabil, nu încăpeau în pat, erau ținute în unghi, partea de vârf construind-o și aici genunchii - de data asta nu slăbi, ci umflați, ca două vase de lut. Și, după felul cum acesta gemea, Petre Curta, care avea oarecare experiența în materie, își dădu seama că omul nu era prins de împărăția lui Koch numai la plămâni. În momentul când își târâse patul în salon, pacientul care stătea pe partea lui, în margine, sărise binevoitor să-l ajute. Printr-o mișcare de cap, Curta îl refuzase. Nu-i fusese greu să-i ghicească trăsăturile comune, blânde. Această blândeţe, Petre Curta o intuise încă din clipa în care sosise; numai un om bun, cu un echilibru desăvârşit, iubește florile; or, omul, cu o lopățică de lemn confecționată probabil de el, săpa un ghiveci în care răsădise o plantă cu o frunză imensă, despicată în trei părți, *floarea de plămân,* cum o numeau bolnavii. Aceștia erau parte din tovarășii lui de suferință. Până la eliberarea

camerelor individuale, urmau să locuiască cu toții în acest solariu, iar pe măsură ce garsonierele - cele pentru bărbați erau așezate în partea dreaptă, pe trei etaje, cele pentru femei, în partea stângă dacă priveai sanatoriul din față - aveau să-și trimită locatarii la casele lor sau la cimitir, beneficiau, pe rând, în funcție de vechime, de camerele rămase vacante. În ordinea sosirii, ultimul era el, Petre Curta, și se bucura că era ultimul, deoarece avea o spaimă nemărturisită de singurătate și fiecare apus de soare stingea în el nu numai lumina zilei, ci și curajul și calmul, neliniști ciudate, imateriale și, prin aceasta, cu atât mai de neînlăturat, punând stăpânire pe el. Așa, încadrat de respirații vii, zgomotoase, suporta mai ușor trecerea aceea a tăvălugului roșu în umbra nopții. O vorbă sau o tuse oarecare îi distrăgeau atenția, creându-i frântură de răgaz în care aripile somnului mai puternice decât el și neliniștile, îi topeau conștiința, unind-o până a doua zi cu infinitul.

Buzangiu - omul cu florile - se foi, coborî din așternut, își încheie un nasture la pijamaua de culoare incertă, cândva un crem cu dungi albastre și, fără să țină seama că nasturele nu se potrivea cu butoniera unde-l încheiase (un capăt al pijamalei atârna cu vreo douăzeci de centimetri mai jos), luă una din flori - nu cea răsădită cu câteva minute înainte, alta, mult mai sfrijită și mai puțin arătoasă - și, cu un zâmbet de parcă și-ar fi cerut iertare pentru gestul pe care urma să-l facă, se îndreptă spre Curta pe tăcute și îi așeză floarea pe noptieră. Nu fu mulțumit însă de poziția florii față de lumina de afară; își permise să tragă noptiera mai spre perete și abia după ce-și contemplă opera, se retrase câţiva pași, cu care prilej Curta îi putu vedea mai bine fața, ochii mici, îngropați în grăsime, aproape inexpresivi, aerul de jovialitate și bunătate. Buzangiu duse un deget noduros la gură, tăie cu el buzele groase în două, semn că n-așteaptă de la Curta

nici un cuvânt de mulțumire, apoi, cu pașii abia atingând linoleumul vernil, cu striații adânci din pricina impactului cu uneltele de curățat și cu atâtea generații de încălțări, reveni la locul inițial și se opri fericit, cu ochii ațintiți spre Curta, arătându-şi, printr-un zâmbet larg, șirul de dinți incredibil de mari și puternici.

De când se afla aici, nu schimbase, în afară de saluturile de rigoare, nici un cuvânt cu vreunul dintre pacienți, tocmai invers față de cum procedase în celălalt sanatoriu unde fusese cu luni în urmă - niște barăci ce aparținuseră în timpul războiului unui lagăr de prizonieri; acolo, aproape din prima zi, se pusese la curent cu cele mai importante amănunte din viața celor peste patruzeci de pacienți care trăiau sub același acoperiș. Cu siguranță că titulatura sanatoriului, „cu destinație specială”, nu era falsă, „speciali” erau și cei care se tratau aici. În fond, nu venise acolo să converseze, venise să se vindece. Își scoase din valiza de sub pat o carte cu coperțile maro închis, care închideau între ele câteva studii ale lui Plehanov[1]. Se apucă să citească. Dar ochii și, mai ales, mintea nu erau în stare să închege un sens din câteva cuvinte; citise de două ori aceeași pagină și nu înțelesese nimic, deși limbajul era de o claritate și simplitate surprinzătoare.

Boala fusese descoperită la Moscova, unde urmase cursurile Facultății de filologie. N-avea să uite niciodată contactul cu primul sanatoriu undeva, în apropierea Moscovei, când o soră pieptoasă și veselă îi spusese, ca un

[1] *Gheorghi Valentinovici Plehanov* (n. 29 noiembrie 1856 (S.N. 11 decembrie) - d. 30 mai 1918 (S.V. 17 mai)) a fost un revoluționar rus și un teoretician marxist. A fost unul dintre fondatorii mișcării social-democrate din Rusia. Plehanov a avut contribuții în domeniul filozofiei și al rolului artei și religiei în societate din punctul de vedere marxist. În activitatea sa politică a adoptat pseudonimul *Volghin*, de la râul Volga. Unii istorici apreciază că acest nume a influențat pe tânărul revoluționar Vladimir Ilici Ulianov care a adoptat numele *Lenin*, de la râul Lena, din opoziție față de politica lui Plehanov.

lucru banal, că nu-l pot interna în ziua aceea, deoarece nimeni nu binevoise să plece la cimitir. A doua zi, renunțase definitiv la internare, spaima din prima zi nu i se putea topi din minte, astfel că purtă boala pe picioare câteva luni, până ce colegii, alarmați de felul cum arata, îi aranjaseră o plecare în sud, pe malul însorit al Crimeii, la câţiva kilometri de locul unde Aivazovski imortalizase pe pânză cel de-al șaptelea val.

„Iată-mă din nou pe cel de-al șaptelea val, cel care absoarbe tot ce întâlneşte în cale și duce spre adânc sau spre larg”, își spuse Curta măcinând în gând amintirile, și cu toate că nu avea decât douăzeci și cinci de ani, aducerile aminte legate de boală erau multe, prin intensitatea lor - adânci, iar prin consecințe - tragice.

Uitase că avea termometrul sub braț, acest vierme cu intestinul subțire și roșu, cu segmenți gradați în negru. După ce citi, fără emoții, cifra de treizeci și opt și patru linii ajunse la concluzia că amintirile aici, sus, n-au nici un rost și că fiecare zi trebuie trăită altfel dacă vrea să se întoarcă sănătos la ai lui, la treburile importante ale lumii din care se desprinsese pentru o scurtă vacanță. Lângă el, Olariu se sculă brusc, cu o spaimă imensă citită mai mult pe chip decât în ochii rămași la aceeași intensitate și la fel de nemișcați. Înainte de a vedea, simți dâra de sânge ca o fântână arteziană cum îi stropește cearșaful alb. Se sculă grăbit luă mâna omului în mâna lui și i-o frecă ușor, apoi, calm și zâmbind liniștit, îi spuse pe un ton egal: „Fii calm, tovarășe, te rog, fii calm” și, ca și cum s-ar fi cunoscut de mult cu omul de lângă el, se așeză pe patul lui; continua să-i țină mâna tremurătoare și umedă în palma asudată, iar cu cealaltă mână apăsa prelung pe butonul soneriei.

2

Era trecut de ora opt, soarele săruta cu razele tăișul unui pisc de piatră undeva spre Vârful Omul. Petre vru să perceapă scurgerea lui dincolo de orizontul muntos. Strădanie zadarnică. Rostogolirea astrului se petrecea în afara legilor ochilor lui. Discul solar era de-acum ascuns după munte, doar sclipirile lui mai împroșcau spre cer un con de lumină, dar, cu toată dispariția globului luminos, temerile de zi cu zi încercate la adâncirea lui în noapte îi încordară mai puțin trupul toropit, iar mintea își lenevi și ea spaimele nedorite. Puse această liniște pe seama bucuriei de a fi ajuns aici, departe de o lume pe care o dorea obsedant, dar care-l obosise cu multele ei întâmplări.

Olariu adormise cu mâinile pe piept, așa cum dorm morții, dar toracele mare, bombat, se ridica ușor, lăsând să se audă zgomote tainice. Rupturile de țesuturi moi încurcau circuitul aerului și-l făceau să iasă ca un șuier. Venise sora și-i administrase o injecție, și bolnavul adormise cu ochii întredeschiși, de parcă cerceta și acum imensitatea spațiului de dincolo de tavan. Petre își spălă singur cearșaful și, ca o gospodină oarecare, întinse albitura pe grilajul balconului; prefera să doarmă fără cearșaf decât să aibă mereu imaginea acelei pete de amurg lichid. Deși regreta sincer accidentul colegului de suferință, într-un fel se bucura, deoarece după asta, mai ales datorită calmului de care dăduse dovadă, ochii celor din cameră deveniseră mai blânzi, iar trecerea lui printre paturi era semnalată cu ușoare priviri de considerație, nu ostil, cum crezuse la început. Căutase, în cele mai bine de

patruzeci și opt de ore de când se afla acolo, să înțeleagă cu ce anume îi putuse nemulțumi pe cei cu care avea să trăiască probabil nu puține săptămâni; până la urmă negăsind alte motive prin eliminare rămase la singurul plauzibil: o ușoară invidie pentru o stare incomparabil mai bună decât a lor invidie pe care, la un alt sanatoriu, o încercase și el atunci când medicul dăduse verdictul că, dintre toți cei aflați acolo, cel mai bolnav este el. Dar asta se întâmplase atunci. Nu avu timp să-și termine gândurile, căci pe coridor se auziră vociferări, și cum coridorul ducea numai spre solariu, Curta avu convingerea că pașii se îndreptau spre ei. Nu greși. În încăpere apărură doi bărbați, după înfățișare neavând nimic de oameni bolnavi, unul dintre ei bine dispus, în timp ce celălalt se păstra într-o gravitate aparte.

— Ia uite, avem un candidat nou la veșnicie - și accentul ușor de recunoscut îl ajută pe Curta să-și dea seama de originea colegului de sanatoriu, intuiție pe care primul dintre ei, venind cu mâna întinsă, i-o confirmă imediat.

— Landesman, evreu, ca să nu-ți spargi matale capul ori ai ceva împotrivă?

În timp ce Curta îi strângea mâna, Landesman se așeză lângă el pe pătură și-și desfăcu nodul de la cravată.

— Pe golanul de colo care mi-a dat un pahar de vin, îl cheamă Cozmin, zău că așa-l cheamă... Că pe maică-sa o chema altfel - și Landesman se puse pe râs, dar, când văzu fața crispată a lui Olariu și o picătură de sânge coagulat la colțul gurii, se miră, fără însă a părea speriat. Iar a dat cota... păi, fără asta, zău dacă ar putea spune cineva că suntem bolnavi, nu-i așa Lică? se adresă el lui Cozmin. Ai să dai și tu în curând obolul dacă ai să mai faci atâta pe nebunul cu mine.

Landesman se ridică și se îndreptă spre patul de vizavi, unde bolnavul cu ochi mari, negri schiță o urmă de zâmbet.

— Dumnealui, acesta „grasu”, este tovarășul Ghinolea,

celălalt, lung de nu-i încap picioarele în pat - tovarășul Baciu, iar pe tine cum te cheamă, mă? Buză, Buzatu? Ba nu, Buzangiu - i-o luă Landesman înainte văzând că omul din colț nu pricepe de glumă; se ridicase în șezut și, ca un școlar cuminte, se pregătea să-și rostească numele. Uite, dacă nu eram eu nici nu vă cunoșteați o știu din proprie experiență. Am stat două săptămâni, dar, în afară de „bună ziua” și „bună seara” nu ne spuneam nimic și, într-o zi, am început să le spun la fiecare, pe rând: „Ce mai faci, tovarășe Bunăziua? Dar dumneata, tovarășe Bunăseara?” și Landesman râse din nou, arătându-şi un dinte de viplă, cel de lângă canin.

Veselia lui Landesman îl contagie pe Curta, era pentru prima dată când, vreme de câteva minute, uitase că se află în sanatoriu. Landesman se întoarse din nou spre el și-i trase cu ochiul spre Cozmin. Acesta, încruntat, își scoase pantalonii și rămăsese în niște napoleoni groși cât degetul, peste care ciorapii erau strânşi în jartiere de culoare albastră.

— Uite la ăsta, la prietenul meu, Lică, lui - Lică să-i spui, drac’ știe de unde vine, dar n-are importantă, iar mie - Isaac; lui Lică n-o să i-l scoți pe Marx din cap și izmenele astea de pe el, nici dacă-l duci la spânzurătoare. Deci, dumneata ești literat, așa mi-a spus sora Nana, fii atent, e fată mare și suferă de inimă, adică mâzgăleşti hârtia spre binele poporului, cum se spune, sau, dacă nu te deranjează, ești inginer al sufletului omenesc... O meserie inutilă, ascultă-mă pe mine, n-am cunoscut decât un singur scriitor, ba nu, doi, pe Hemingway și pe Aragon; primul mi-a zis, când l-am întrebat ce e. „Asta sunt”, și a tras un scuipat amestecat cu tutun, un soi de balegă lipicioasă pe care n-am s-o uit niciodată. Pe atunci, nu citisem nimic de el, iar când l-am citit am rămas trăsnit, și atunci m-am întrebat: „De ce-o fi scuipat, dom’le?”; uite, nici astăzi nu pricep, nu-i așa, Lică? Poate tu pricepi, că ești mai deștept.

— Spui la tâmpenii, tovarășe Isaac, de-o să creadă tovarășul, care nu te cunoaște...

— ...Că tu ești deștept și eu prost; păi ce, mă, eu am spus altceva? N-am spus... - și Landesman râse din nou, în timp ce se dezbrăca.

Avea picioarele puțin strâmbe, cu o piele albă, fără nici un fir de păr, un ciorap îi era prins sub genunchi, cu o jartieră, iar celălalt cu un șiret trecut direct peste ciorapul găurit în partea de deasupra.

— De-abia aștept să mă mut de aici, m-am săturat de tine, spuse Cozmin cu o voce groasă, de bas.

Se băgase sub pătură în ciorapi și în indispensabili lungi și groși, cu haina pijamalei peste un maiou din același material flanelat și, tușind cavernos, își luă de pe noptieră un tom cu scoarțe de carton. Își muie un deget în gură, apoi, tacticos, începu să răsfoiască cartea, în timp ce buzele, ca doi crenvurști, murmurau ceva știut numai de ele.

— La ce psalm ești, mă Lică, sau te pomenești c-ai ajuns la Boala copilăriei, ba nu, aia ai terminat-o aseară, bag mâna-n foc că ești la Doi pași înainte și...

— Îți dau pasul celălalt în fund de nu taci, mă guralivule! spuse Cozmin.

Vocea lui groasă și cuvintele despărțite de pauze mari îl făcură pe Curta să zâmbească.

De bună seamă, erau buni prieteni, altfel nu și-ar fi permis nici unul să vorbească așa; se vedea de departe că se tachinau, în acest soi de a discuta Petre Curta intuind, de fapt, o abatere deliberată de la subiect, acela al bolii lor. Reflecțiile lui Curta fură din nou întrerupte de Landesman care, de data asta, se adresa bolnavului din stânga, cel pe care-l numise Ghinolea.

— Ce febră ai avut, tovarășe Ghinolea? Uite că, din pricina ăstuia - și arătă cu o mână spre Cozmin însă fără să se întoarcă spre el -, nici nu te-am întrebat ce-ai mâncat,

ce febră ai avut, dacă ai ieșit afară; ia dă, te rog, raportul, mărunțel-mărunțel, să vedem cum te lauzi pe ziua de azi.

— Am mâncat, tovarășe Isaac, spuse Ghinolea.

Curta observă că omul pronunțase cu greu cuvântul „tovarăș”, sau poate era o simplă părere, deoarece și celelalte cuvinte ieșiseră din gâtlejul lui la fel de morfolite, fiecare spusă de-a lui semănând cu o panglică zdrențuită, ruptă din loc în loc, și pe care Ghinolea se chinuia s-o înnoade cu fiecare nouă vorbă.

Landesman, după ce-și luă pijamaua, se ridică și veni la patul bolnavului, trase pătura de pe el, apoi cu o grijă de mamă, îl ajută să-și scoată bluza pijamalei boțită de atâtea proeminențe osoase și, fredonând un cântec în idiș se apucă să-l frecționeze pe Ghideon Ghinolea nemilos, insensibil la „au”-urile și „of”-urile celui întors cu spatele la tavan. La vederea acelei spinări descărnate, cu coastele desenate în relief, cu vertebrele decupate atât de distinct încât se vedeau cartilagiile cum se întind sub apăsarea grea a mâinilor lui Landesman, Curta suferi aproape fizic.

— Așa, bătrâne, nu dispera. În fond, nici Mântuitorul vostru n-a fost mai gras înainte de a învia, iar până la învierea ta, bătrâne, nu mai e mult, ascultă ce-ți spune Isaac, că în Biblie e nume de sfânt.

În urma efortului, Landesman deveni palid la față, părul rar, albit, cârlionţat în zeci de inele, străluci la întâlnirea cu fruntea umedă de oboseală, și Isaac se nărui pe spate, fără a uita să-i mai adreseze prietenului său, Cozmin, încă o înțepătură.

— Fire-ai al dracului cu poșirca ta cu tot, ți-a părut rău după ea și uite că mi-a ieșit pe obraz - și, pentru că ștergarul era prea departe, se uită doar spre el, dar își șterse fața cleioasă, pe care apăruseră mici puncte roșii, cu mâneca pijamalei.

De afară, prin ușa deschisă, se auzi un sunet nedeslușit, apoi deveni mai distinct; părea un răget de animal rănit.

Deodată, se curmă tot atât de brusc pe cât se pornise, și vreme îndelungată domni o tăcere adâncă, întreruptă doar de foșnetul monoton al brazilor îndoiți de vântul ce bătea dinspre munți. Până și Cozmin lăsase cartea deoparte, își trăsese ochelarii pe vârful nasului și se uită întrebător la Isaac. Răgetul se porni din nou și după el, niște țipete scurte, de data asta omenești, ciuruiră întinderea neagră a nopții.

— Săracul Costache, spuse într-un târziu Isaac, iar i-e rău.

Își îndreptă privirea spre Curta, care aștepta mirat, neștiind despre ce e vorba. O maimuță, are o maimuță, familie n-are, sau o fi având...

— N-are, de unde să aibă? intră în vorbă Cozmin cu vocea lui de bas, sfredelindu-l pe Isaac cu privirile, și golul dintre cuvinte, de data asta, fu și mai mare decât la început, în spațiul dintre ele vibrau ultimele silabe, parcă lovite de un talger de aramă. N-are pe nimeni.

Își trase iar ochelarii deasupra cocoașei nasului, dar nu mai citi. Cartea rămase deschisă, cu coperțile în sus, în căușul făcut de pătură la întâlnirea picioarelor cu șoldurile. Țipătul răsună din nou și, imediat după el, pe coridoare se simțiră zgomote de pași grăbiți.

— Biata Rita! spuse Landesman. Rita e maimuța, de fiecare dată când îi e rău, rage și țipă. Poate, îmi spui mata, tovarășe scriitor, se zice că scriitorii știu mai multe decât alții, au o maladie a lor, hotărât sunt bolnavi, după mine, dacă avem câteva sute de scriitori la populația noastră, ori populația e bolnavă, ori ei. Întrucât eu fac parte din populație, cred că ea e cea zdravănă la cap și cei ca mătăluță sunt bolnavi nu de plămâni - ăsta este un tribut plătit în plus pentru o sensibilitate inutilă. Așa că, poate dumneata, tovarășe Curta, poți să-mi spui de unde știe maimuța când el e pe ducă? Cine a învățat-o pe ea să țipe când lui bietu Costache îi e rău și țipă, dom’le, exact.

O dată nu s-a întâmplat să vină medicul la el de pomană. Stă de patru ani Costache în sanatoriu, câţiva ani a stat în altele. De pe undeva, de la Moroieni, s-a procopsit cu maimuța, a rămas și ea de izbeliște după unul care murise, a luat-o Costache, și are să moară și el, n-o mai duce mult... Maimuța asta pe mulți are să-i îngroape. Uite, eu unul nu mi-aș lua o maimuță.

— Ce să-ți iei, mă Isaac? Atunci te-ai mai putea maimuțări tu cât e ziua de lungă? interveni Cozmin trăgându-şi iarăși ochelarii pe cocoașa nasului, ca să-l poată vedea pe Landesman mai bine.

Când află numărul anilor petrecuți de Costache în sanatoriu, Petre simți că pielea i se ridică, se face buburuze și aproape le simți creșterea pe epiderma întinsă la maximum pe mușchii încordați.

— Uite, matale acum te gândeşti la prostii, îl admonestă Landesman ghicindu-i gândurile, parcă Biblia spune să nu dea Dumnezeu omului cât poate duce, bine am zis, tovarășe Ghinolea?

Nu așteptă răspunsul. Landesman n-avea nevoie de răspuns, simțea nevoia să vorbească, să-și audă propriul glas și, sub această grabă și veselie aparente, sub această comunicabilitate Curta ghici o spaimă greu disimulată, ținută în frâu doar de cleștele unei uriașe voințe.

— Adică, de ce crezi - continuă Landesman - că omul nu trebuie să sufere? Adică, de ce să-și pună capăt zilelor: Nici dumneata, nici eu și, cu atât mai puțin, Costache n-ar trebui să facem acest gest. Vezi matale, tovarășe scriitor... Da', ce voiam să zic?... Costache a stat mai bine de jumătate din viață, până la Eliberare, în închisori, a fost maltratat, a trecut de zeci de ori pe lângă moarte, am dreptate, Lică? Spune tu dacă n-am dreptate. Omul nu moare din două motive: una, că nu-i e frică de moarte, așa cum suntem noi, căcăcioși. Nu vorbesc de mata, de mine și Lică vorbesc, noi suntem căcăcioși, nu-i așa, Lică? Ori ți-e

rușine să recunoști, fire-ai al dracului, pe drum de la Crăcănel încoace ce-mi spuneai?... Așa... Și, pe urmă, acum când toată lupta lui, a noastră, a învins, când sunt atâtea de făcut și încă atâtea de trăit, nu-i nedrept să mori?... Uite, de aia nu moare Costache, mai bine ar muri maimuța lui. Numai că Rita nu-i maimuță, e altceva, e o parte din suferința lui Costache, parte din trupul lui, pe toți îi gonește din cameră, dar de ce nu gonește sora și medicul, dom'le?! Uite, asta nu înțeleg. Tu înțelegi, Lică, ori tu nu-l înțelegi decât pe Marx?

Urmă o sporovăială pe șoptite; Cozmin - se vedea după fața congestionată - era supărat de desele referiri ale colegului său, referiri care nu-l puneau în lumina cea mai favorabilă. Cozmin trânti cartea pe noptieră, se întoarse pe-o parte și continuă și din această poziție să se certe încă multă vreme, în timp ce Landesman asculta, râdea și se scobea în nas.

— Păi, dacă spun toate prostiile pe care le-ai zis - și-o să pună tovarășul cândva toate prostiile astea pe hârtie -, toată activitatea ta de până acum are să fie compromisă. Îți mai dau răgaz până mâine să-mi plătești paguba tăcând din gură, dacă nu... Al dracului, auzi, dom'le, că-l compromit, că n-am simț politic și că sunt... Interesant Plehanov, nu? Noapte bună - mai spuse Landesman și, înainte de a se întoarce și el pe o parte, cu spatele la Cozmin, așeză pătura pe Ghinolea și aruncă una dintre pernele de sub cap la picioarele acestuia.

3

Lumina o stinse Buzangiu după ce Isaac începu să sforăie. Își trecu privirile peste paturi, zăbovind asupra fiecărui bolnav în parte. Nu-i plăcu felul cum e acoperit Olariu. Coborî și-l înveli până sub bărbie, luă ochelarii de pe nasul lui Cozmin, apoi, cu un soi de religiozitate, închise cartea cu coperți grele și, înainte de a o așeza pe noptieră, silabisi titlul, se scărpină la ureche și, dând din cap, o puse la locul ei. Ieși pe balcon și se întoarse cu o scuipătoare, turnă în ea apă din carafa de pe masă și - cu grijă, să nu facă zgomot - o așează lângă patul lui Ghinolea. Acesta, de parcă ar fi simțit prin somn că instrumentul adus de Buzangiu se află acolo, tuși scurt. Aproape se simți materia vâscoasă alunecând din bronhii pe gâtul subțire, se opri câteva fracțiuni de secundă în dreptul omușorului, apoi Ghinolea aruncă din el, cu o precizie matematică, sputa verzuie în gamela albă. Tot acest proces de ușurare a plămânilor se desfășură cu ochii închiși, tot prin somn, reflexul se statornicise în el poate de ani și ani, nu era nevoie să fie treaz. Buzangiu udă floarea răsărită cu câtva timp în urmă, rupse o frunză uscată de la alta și, pentru că nu văzu în jur coșul de gunoi, o vârî în buzunarul pijamalei. Abia atunci observă că se încheiase strâmb. Își aranjă pijamaua ca lumea, îi zâmbi lui Curta în semn de scuză, închise un ochi și, mimând că duce o armă la umăr, scoase un piuf copilăresc și răsuci butonul comutatorului. În încăpere se întinse pe dată întunericul, nu un întuneric total; de undeva, de după munți, apăruse o ciozvârtă de lună, iar din curtea sanatoriului becul care lumina palma de lac și fântâna arteziană, acum oprită, arunca în încăpere pete galbene. După ce se obișnui puțin cu noua

lumină, Petre, cu puțin efort, aproape că putu distinge fața fiecăruia dintre bolnavi, inclusiv pe cea a lui Buzangiu care, în drumul capului spre pernă, adormise și sforăia într-un fel ciudat. O întreagă gamă se amesteca în gâtlejul iubitorului de flori, sunetul cel mai greu de suportat fiind un piuit care se spărgea într-o mică explozie, ca un balon înțepat cu acul de un răuvoitor. Petre încercă să adoarmă. Deși își adusese de acasă somniferele lui obișnuite, renunță să se drogheze. Voia să întâmpine noaptea lucid, cum făcuse în seara precedentă, cu singura deosebire că în noaptea de sâmbătă spre duminică adormise fără eforturi prea mari, pe când acum somnul era departe de el. Se uită la ceasul fosforescent de pe noptieră; era trecut de unsprezece; la ora asta, Toria, nevastă-sa, era acasă, în subsolul căminului în care locuia, culcată în pat, ca el și, mai mult ca sigur, se gândea la soarta lor, la destinul băiatului care dormea în căruciorul cumpărat cu o zi înainte de a părăsi Moscova, singura lor avere.

N-avea să uite niciodată ziua când îl luase pe copil de la creșă; era vară, o zi caldă, creșa se afla în afara Moscovei, într-o suburbie înverzită; pe timpul verii acolo erau duși copiii de la Taganka, un cartier unde fusese de atâtea ori să-și vadă prin fereastră odrasla. În ziua aceea se simțise rău, mai rău ca oricând, stare dublată și de emoția că își va ține pentru prima dată copilul în brațe după aproape nouă luni, și poate nu atât starea generală era cauza deselor amețeli și a transpirației reci de pe frunte, cât răspunderea că trebuia să poarte copilul în brațe până la stația electrică, și, de acolo, alte câteva zeci de kilometri, cu un alt tren electric, spre căminul unde locuiau. Într-o plasă luase câteva sticle cu lapte, atunci scoase din frigider, iar în partea dreaptă o îngrijitoare îi îndesase copilul, prezicându-i că va fi frumos și deștept. Curta nu știu ce să facă cu picioarele. Erau parcă zidite în pământ. Ar fi vrut să-i ofere îngrijitoarei un mic cadou, dar nu avea ce,

bolmoji ceva a scuză, motiv pentru care transpiră abundent și, cu o grijă imensă ca să nu scape prețiosul bagaj, se îndreptă spre gară. Până la gară era mai bine de un kilometru; pentru ruși, distanțele nu contează; în concepția lor, un kilometru este raportat la imensa lor țară, li se pare o nimica toată; în schimb, pentru Curta, acea distanță i se păru uriașă, cu atât mai mult cu cât drumul era pustiu, nu se vedea țipenie de om; dacă i s-ar fi întâmplat ceva, n-ar fi fost nimeni să-i sară în ajutor, și tocmai acest gând, izvorât de undeva, din adânc, îl făcu să se piardă pentru o vreme. Își reveni cu greu. Copilul își scoase o mână din scutece și-i umbla cu degetul arătător când la gură, când la ureche. Drumul era pustiu, de o parte și de alta nu se vedeau decât mesteceni groși și tufe de liliac sălbatic. Simți cum îl înecă plânsul. Gâtlejul i se umplu de ceva cald și sărat, ca o transpirație lăuntrică. Atunci copilul văzu ceva, se puse pe râs, un râs gângav, știrb; buzele i se modulau după o voce interioară pe care nu și-o putea încă articula, dar, hotărât, copilul stătea de vorbă cu el râzând întruna și, abia când Aron își luă mâna cu unghiile ascuțite de la gura lui, Petre observă că degetele copilului erau roșii. Dar acel râs copilăresc îi decapită spaima cu toporul parcă. „Lasă, Aroane, că tata nu moare, le arată lor tata”, își zise Petre și, din clipa aceea, copilul tăcu de parcă i-ar fi auzit gândurile. Curta, izbit de slăbiciunea de moment, se opri la marginea unui pârâiaş strecurat pe sub iarba șanțului, așeză copilul cu capul pe o ridicătură de pământ, se spălă în apa rece, se clăti de câteva ori în gura sărată, își luă iar odrasla în brațe și ajunse la gară fără să simtă nici oboseală, nici tortura grea a răspunderii.

Se învârti în pat, apoi, parcă vitaminizat de aducerea-aminte, își săltă perna sub cap și respiră pe nări aerul răcoros ce pătrundea prin ușa deschisă. La ce s-o fi gândind Toria acum? Mai mult ca sigur că-l căinează pe el

și, în același timp, îl apostrofează pentru lipsa lui de tact, înţelegând prin tact incapacitatea de a fi supus și ascultător, motiv pentru care fusese la un pas de a fi dat afară de la ziar.

După terminarea studiilor, i se oferise un post de redactor șef adjunct la unul din ziarele centrale, dar Curta refuzase; socotise că are îndatoriri față de orașul din care plecase, unde își făcuse ucenicia de ziarist. De câte ori primise din țară ziarul, simțise în nări reavănul pământului natal. Câte nopți nu dormise pe birourile desperecheate din redacție, de câte ori nu-l înlocuise pe zețar sau pe linotipist, de câte ori, înainte de răsăritul soarelui, nu ieșise în fața marilor uzine, să ducă cuvântul în a cărui forță și adevăr crezuse mai mult decât în orice pe lume! Se întorsese ca simplu ziarist în orașul de jos, dar din prima zi își dădu seama că anii n-au stat în loc. O ziaristă scrisese un articol la adresa unui vânător venit de la centru care împușcase într-o singură zi undeva, în Munții Ciucului, trei cerbi lopătari. Întâmplarea se răspândise ca fulgerul, Anca Neuca aflase și ea, verificase pe teren, cele povestite se dovediseră adevărate, reportajul apăruse în timp ce șeful era plecat la o serbare câmpenească. Dăduse avizul de tipărire a materialului fără să-l citească. Scandalul pornit nu mai putea fi oprit, și țap ispășitor fu găsită ziarista. Petre, picat parcă din lună, îi luase apărarea fetei. Nou în redacție, nu știa cum evoluaseră lucrurile, și sentimentul că, în afara lui, toți votaseră pentru excluderea ei din partid îl lăsase năuc.

Se cuibări sub pătura groasă, aerul răcoros al nopții se făcea simțit tot mai puternic. Își dădu seama că pentru fierbințeala aceea bruscă și pentru frisoanele care-i umblau pe sub piele ca niște lipitori de vină era altitudinea, cu care nu se acomodase, o altitudine care putea foarte bine să-i pricinuiască încă multe necazuri.

Se ridică din pat. Cerul înstelat și conturul munților

luminați pieziș de secera lunii îl ademeneau; se duse pe balcon și se așeză pe unul din șezlongurile libere. Era șezlongul lui Cozmin. Deduse acest lucru după scrumiera mare din ceramică, plină de mucuri, și cele câteva tomuri, unul dintre ele rămas deschis, așa cum îl lăsase cu o seară înainte.

Pe poteca cu pietriș, care ducea de la intrarea principală spre poartă, Curta auzi pașii unui om. Se uită peste balustradă. Văzu umbra cuiva tăind drumul și luând-o pe pajiștea verde. O vreme omul rămase locului, privind spre poarta unde paznicul probabil dormea, apoi, cu pași de pisică, alergă spre cei câţiva brazi care marcau gardul din partea opusă porții.

Își mută ochii în altă parte, puținul interes stârnit de omul ce sărise gardul pierise, când constată că nu era vorba de un răufăcător. Peisajul acela de noapte, cu foșnetul cântător al brazilor și al foioaselor care, de la o anumită altitudine, dispăreau, parcă înghițite de masa triunghiulară a brazilor, îl izola și mai mult, sentimentul singurătății în acea clipă părându-i-se deplin, și un fior - nu știa nici el dacă din cauza frigului sau din altă pricină - i se cățără cu picioare de bondar pe șira spinării. Nu știa ce se va întâmpla cu el. Era pentru a treia oară în sanatoriu în decurs de numai trei ani, recidivist, așa îi spusese medicul de la dispensarul din oraș, dând sceptic din cap. Pe unde fusese, în afară de calciu și vitamine nu primise ca prescripție medicală altceva; în fond, nici nu aveau ce să-i prescrie. Vindecarea era în el, ca și boala; totul depindea de el; asta, în cazul când echilibrul dintre forțele bolii și cele vitale ale organismului nu înclinau în favoarea primelor. Auzise despre unele descoperiri medicale în alte țări; totdeauna apăreau zvonuri printre cei atinși de aceeași maladie ca el. Oamenii sperau într-o minune și exagerau în împlinirea ei. Cine știe, își spuse Curta, dar, într-un ungher secret al sufletului, spera și el în credința

altora.

— Nu, nu e hoț, auzi Petre Curta o voce de lângă el și când se întoarse îl văzu rezemând balustrada pe Baciu, colegul lui de cameră, lunganul ale cărui picioare nu încăpeau în pat și care își ținea și acum genunchii îndoiți, rezemați de balustradă, în timp ce cu două degete își maltrata un neg aflat deasupra buzei superioare, în dreapta. E tovarășul Visalon, caută floarea vieții.

Baciu râse, un râs neterminat, de copil care nu știe încă bine dacă e indicat sau nu să-și ducă râsul până la capăt.

— E de vreo cinci ani aici, e tatăl unui tovarăș de-al nostru, pentru ăsta lumea îl lasă în pace. Zice că fiecare om s-a născut într-o anumită zodie, că în zodia aceea pe pământ înflorește o floare și că este de ajuns ca în momentele grele să-ți cauți floarea și să înghiți din ea câteva petale, ca să te vindeci. El s-a născut la unsprezece și jumătate noaptea, pentru asta iese la ora asta și se furișează, crezând că ascunde o taină, dar taina lui o știe toată lumea. Eu nu cred în așa ceva - mai spuse Baciu - și, sub razele lunii, pe chipul lui se puteau citi efortul și durerea pricinuite de piciorul pe care voia să-l salte pe una din treptele grilajului.

Baciu își scoase un pachet de țigări; efortul pe care-l făcu îndoindu-se, cu mâna spre buzunarul halatului, se întipări în colțul gurii, o grimasă de durere a cărei sursă Petre la început n-o putu descoperi. Abia când Baciu aprinse chibritul și îi văzu degetele răsfirate, incapabile să se apropie unul de altul, înțepenite, își dădu seama că mâna omului de lângă el era pe jumătate anchilozată.

— Nu fumați?

— Mulțumesc, m-am hotărât să nu fumez mai mult de zece țigări pe zi, mi-am consumat tainul; de altfel, în mod normal, ziua pentru mine s-a sfârşit de mult, învingo insomnie și prefer s-o calc în picioare calm, conștient, se pierdu Petre în explicații, jenat de prețiozitatea cuvintelor

care îi ieșiseră involuntar pe gură.

— Înseamnă că n-o să faceți prea mulți purici pe la noi, nu-i așa, fiecare om care vine aici crede la fel, deși, după părerea mea, un sanatoriu la această altitudine este o prostie. Nu i se poate oferi omului un alt medicament decât aerul, uitându-se că acest aer, de exemplu mie îmi face foarte rău, poate chiar din pricina lui să fi ajuns în halul în care am ajuns. Până acum un an; am stat într-o cameră cu două paturi; acum am ajuns aici, unde dumneavoastră credeți că veți sta foarte puțin. Cine ajunge aici nu mai are decât șansa de a ieși prin ușa din spate. Stau aici de... Dumnezeu știe de când...

Brusc, Baciu tăcu, buzele - și așa subțiri - se strânseră una în alta, încât negul îi intră aproape în tăietura subțire, o tăietură de brici, fină, care ținea loc de gură.

— Am să protestez, n-aveau nici un drept să mă aducă aici; de două săptămâni, zilnic îmi dau seama cum situația mi se înrăutățește. Solariul muribunzilor, dacă vă interesează, așa se numește locul unde ne aflăm și din care dumneata speri să ieși sănătos.

— Cine îl numește așa? se interesă Curta pălind la cele auzite. Medicii?

— Medicii? Cum or să spună medicii așa ceva? Medicii aici n-au nici o putere.

Curta se întunecă. Nu știa cât se poate baza pe spusele omului de lângă el, mai mult ca sigur că Baciu ajunsese în faza lamentărilor, a acelei spaime lăuntrice care dezorganizează orice urmă de echilibru, care face din bolnav cel mai aprig dușman al său. „Solariul muribunzilor”,... repetă în gând, tresărind nervos, deși inițial ar fi vrut să râdă de această exagerare, rod al imaginației descompuse de suferință a pacientului de lângă el.

— Copilării... Să știi că oriunde se poate muri... Nu este neapărat nevoie de un loc anume...

Dar Baciu nu-i răspunse. Rezemat cu capul de balustrada balconului scâncea reținut, numai ceafa îi tremura, părul țepos ce-o acoperea zvâcnea prompt la zvâcnirile capului țintuit de bara de metal.

— Fii serios, tovarășe Baciu, vezi că te arde țigara la deget; dacă n-ai nimic împotrivă, dă-mi și mie să-mi aprind una; uite că luna a intrat în culcușul ei, semn că ne aflăm într-o altă zi, și în această nouă zi mai am dreptul să fumez încă zece.

4

Prima zi reală de sanatoriu veni după două ore de somn; atâta putu dormi Curta. Insinuările lui Baciu - altfel nu le putea numi - îl măcinaseră mai mult decât și-ar fi închipuit. Încercase să le alunge prin amintiri vesele, optimiste, din propria lui viață, așa proceda de fiecare dată când își simțea mintea prinsă în mrejele unei idei fixe, dar toate încercările de a-și scoate din cap vorbele auzite cu câteva ore înainte rămăseseră fără rezultat. Cuvântul „muribund” căpătase în creierul lui o anumită rezonanță și, oricât se străduia să elimine cuvântul în cauză - și la un moment dat reușise -, ecourile lui se loveau de pereții craniului într-un circuit închis și-i provocau dureri vii, de parcă în carapacea capului s-ar fi aflat o vietate disperată a cărei goană în sus și-n jos îi maltrata simțurile. „O prostie”, își spuse Curta simplu, și această simplitate a argumentului la care nu se gândise nici o clipă îi tăie contactul cu lumea de până atunci și adormi dus, cu o mână pe frunte, și dimineața așa îl găsi infirmiera. Îl chemase la cabinetul

sorei șefe, și el, de parcă ar fi fost la armată, sări din pat și se îmbrăcă grăbit.

Nu era nici ora șapte când ieși pe ușa solariului, îmbrăcat într-o cămașă cadrilată, de molton, anume pregătită de Toria pentru zilele reci și, din mers, își trecu degetele unei mâini prin părul des, ușor albit la tâmple în ciuda numărului mic de ani pe care-i avea, cărunțeală ereditară - și taică-său, la treizeci și cinci de ani, fusese alb.

Nu știa unde se află cabinetul la care trebuia să ajungă. În fața lui se deschidea scara principală, din marmură, cu balustrada unduitoare din bare albe terminate printr-un manșon, și el alb și lucios, ca mâna sprijinită de el să aibă siguranță la coborâre și urcare. Cu două zile în urmă intrase în sanatoriu prin altă parte; nu-și amintea să fi urcat pe acele trepte de o curățenie exemplară largi, și primitoare. Scara pe care urcase el era probabil o intrare de uz comun, meschină în comparație cu aceasta în fața căreia se afla. Numai în clipa când văzu o femeie urcând, absorbită de bucata de vată cu care își acoperea vena de la încheietura unei mâini, Petre prinse curaj și coborî. Dădu bună ziua femeii, al cărei chip nu-l vedea deoarece sta aplecată spre înțepătură. Femeia nu-i răspunse la salut, nici nu se întoarse spre el. Ajunse într-un hol podit cu dale mari de marmură albă și neagră într-un sistem geometric plăcut ochiului. Vru să intre pe o ușă, dar înțelese că greșise drumul, căci prin deschizătură văzu sala de mese aranjată pentru micul dejun. Intră într-o ușoară panică, fiindcă pierde timpul inutil în vreme ce sora șefă probabil îl aștepta, și pentru că se învârtea pe loc, neștiind dacă trebuie să coboare sau să parcurgă coridorul cu cele două intrări care se vedeau în stânga și-n dreapta, își duse o mână la fruntea înfierbântată de emoție.

— Tovarășul este noul pacient? întrebă o femeie în halat alb.

Văzându-l cu gura deschisă, nu mai așteptă răspunsul și-i făcu semn s-o urmeze.

Coborâră scara principală până ce dădură de palierul unui alt etaj sau demisol, nu putea nici el să-și dea seama. Două uși se deschideau iar lateral. Sora se întoarse spre el și-i zâmbi, deschizând-o pe cea din dreapta; ușile erau batante și, ca nu cumva să-l lovească, sora îl așteptă până ce trecu prin deschizătura lăsată de ea, apoi o luă iar înainte spre capătul coridorului. Erau la demisol, nu se vedeau uși pe partea stângă a peretelui, numai pe dreapta, și, în goană, văzu câteva inscripții dar nu reținu decât două: sala de radiologie și laboratorul.

Cabinetul sorei Nana se află tocmai la capătul culoarului, un adevărat dispensar medical, cu câteva dulăpioare și tăvi pentru seringi, cu două incubatoare nichelate, pentru sterilizare. Când Petre văzu pe o tavă mare, gata pentru a fi învelite în tifon, aproape o duzină de bisturie, de clești și foarfeci, înțelese că în sanatoriu se făceau și operații. Sora îi surprinse privirile mirate țintuind instrumentarul, zâmbi și, fără ostentație, ca și cum acoperirea acelor unelte strălucitoare intra tocmai în programul clipei aceleia, aruncă peste ele o bucată de tifon.

— Poftiți în camera alăturată, spuse ea.

Cu un pas ferm, ieși prima și descuie ușa unei magazii. Prin ea, Curta văzu rânduite pe rafturi pături de diferite culori, cearșafuri, pijamale, iar într-un colț - o duzină de saltele, cea de deasupra, dezgolită în întregime privirilor, pătată la mijloc cu roșu. Sora Nana scoase din sertarul unei mese un registru, scrise ceva în el, apoi i-l dădu lui Curta să semneze în dreptul înscrisului, și el semnă în picioare, cu mâna tremurândă, supărat că nu-și poate înfrâna acel tremur nervos.

— Aveți temperatură? îl chestionă ea pe un ton calm.

Un zâmbet îi dezgoli dantura neregulată; dinții din față -

lați și îngălbeniți, în partea de jos striați și încălecați, iar un canin, rebel, obliga buza superioară să se subțieze când zâmbea; dar toate aceste neajunsuri, departe de a da figurii ei un aspect urât, dimpotrivă, zâmbetul ei, poate prea autoritar, anula parcă neregularitățile danturii și dădea întregului chip un aer cald, matern. Halatul - de un alb imaculat, cu mânecile purtând încă dunga ascuțită a fierului de călcat, încheiat până sub gât, șorțul - de aceeași culoare, cu un singur buzunar larg în partea din față, sandalele - albe și ele, decupate la spate, lăsând să se vadă șosetele de bumbac, tot albe, cordonul șorțului - strâns pe talia îngustă, leucoplastul minuscul care acoperea o parte a unghiei unui deget arătător, așezat probabil peste o rană lipsită de importanță, statura - înaltă și suplă, toate acestea făceau din sora Nana un personaj ce nu se putea să nu fie băgat în seamă. Curta se enervă și mai mult că înregistrase toate acele amănunte, lipsit de discreție. Sora crezu că ceva din vestimentația ei nu este în regulă, simți nevoia să se cerceteze în fugă, și când se convinse că noul pacient o privise atât de atent din alte motive care ei îi scăpau, deveni mai sobră, aproape ostilă, și, ca să arate această ostilitate, luă registrul și-l trânti la loc. Gestul i se păru prea brutal și-l atenuă cu un zâmbet, de data asta fără să i se mai vadă caninul.

— Două pături pentru balcon, un șezlong, o pijama, două prosoape, un halat, are să vi le aducă infirmiera sus. Vreau să vă rog - adresez această rugăminte tuturor bolnavilor - să purtați pijamaua și halatul sanatoriului; de fapt, este o obligație, face parte din regulament.

Îi întinse o bucată de carton dreptunghiulară, pe care era lipit un regulament bătut la mașină, probabil ultima lui copie, căci literele erau aproape șterse, și Petre Curta nu înțelese nimic. Cu toate astea aprobă din cap, dând de înțeles că se va supune îndreptarului, îl va respecta; în fond, venise să se vindece, nu pentru altceva; or,

vindecarea, sau o bună parte din ea, depindeau de rigorile acelui petic de hârtie, unde erau înscrise în amănunțime orele de cură și de masă, vizitele medicale, îndatoririle și drepturile pacienților.

— De fapt, citindu-vă fișa, am aflat că ați mai stat prin sanatorii; deci sunteţi la curent cu unele paragrafe ale regulamentului, asupra cărora am observat că n-ați zăbovit. Soția dumneavoastră vă poate vizita oricând dorește, la două săptămâni poate rămâne și peste noapte; în acest scop, în clădirea din vale există câteva camere de oaspeți. Dar, spre binele pacienților, este de dorit ca aceste vizite de lungă durată să fie cât mai rare. Sper că ați venit aici ca să vă vindecați. Unii vin pentru altceva... - și zâmbetul ei dezveli iar caninul rebel, care dădea acelei fețe, la prima vedere uscată și austeră, un farmec ce nu se lăsa dezlegat imediat. Mai doriți ceva?... Pe mine mă cheamă tovarășa Nana, puteți să-mi spuneți simplu: Nana, așa îmi spun toți pacienții, se simți ea datoare să precizeze, apoi răsuci cheia de două ori.

— Tovarășă Nana - începu Curta, și roși, cuvântul „tovarășă” părându-i-se într-adevăr inutil, lucru de care își dădu seama abia după ce împerechease termenul cu numele ei -, solariul în care am fost repartizat poartă o anumită denumire; am auzit lucruri nu prea încurajatoare despre el, în sfârşit, aș vrea să știu dacă voi locui multă vreme acolo, prezența aceea numeroasă, deși agreabilă...

— Veți sta acolo atâta vreme cât va socoti că e nevoie directorul sanatoriului, tovarășul Titorian; de fapt, o să-l vedeți astăzi, la vizită. Dacă ați mai fost în țară la alte sanatorii, atunci v-ați putut convinge că problema paturilor nu e vorbă goală. Mii de bolnavi nu pot fi internați, fac tratament ambulatoriu... Sanatoriul acesta special, care are un regim aparte, nu este nici el chiar atât de puțin asaltat cum vă închipuiți... În mod normal, pe măsură ce se eliberează camerele, bolnavii, în ordinea stabilită de

direcțiune, trec la individual, dar asta...

— Nu, soră, să nu vă închipuiți că nutresc vreo pretenție aparte, întrebarea mea a fost mai mult expresia nevoii de a mă informa și pentru a clarifica cele auzite, dar astea mi se par acum de-a dreptul ridicole... În sfârşit, în privința mea, să nu vă faceți griji, n-am de gând să stau prea mult; bineînțeles, contez pe însănătoșirea mea rapidă; de altfel, pot să vă spun că mă simt excelent...

Ajuns din nou în micul coridor unde se sfârşeau treptele scării principale, îi traversă atras de luminozitatea unui perete de sticlă de pe culoarul opus, și când se opri în dreptul lui, privirile îi fură izbite de o sală mare, îmbrăcată în faianță vernil. Din tavan atârna un focar imens, căptușit în partea exterioară cu un sistem de oglinzi prin ale căror orificii se ghiceau becurile mari, de un alb mat, oglinzile fiind acoperite, la rândul lor, de o sticlă protectoare, menită prin felul cum era dispusă, să împrăștie lumina egal pe masa de operație aflată dedesubt, acoperită cu un cearșaf. Din sală se vedea un alt perete de sticlă, cu mici porțiuni detașabile, și dincolo de el se zăreau incubatoarele mari de sterilizare, dulapuri așezate la rând, care adăposteau instrumentele, două chiuvete de faianță și un cuier din care atârnau câteva halate. Avu un ușor fior la vederea acelei săli cu destinație cunoscută, și spaima involuntară nu era datorată atât priveliștii din față, cât unei temeri de dincolo de el, concretă însă, izvorâtă dintr-un calcul al probabilităților pe care și-l refuza. Nu, el nu va ajunge acolo. Starea sănătății lui era departe de a avea nevoie de o intervenție radicală.

— Tovarășe, sunteți așteptat la laborator. Probabil n-ați citit anunțul de pe ușă, spuse sora, mi se pare că se vede destul de bine.

Curta bolmoji o scuză oarecare; din pricina luminii care răzbătea în coridor, nu văzuse anunțul prins într-un chenar de aramă, prin care pacienții erau solicitați să nu treacă

acel prag al cunoașterii.

— Te rog să mă scuzi, soră, n-am văzut, spuse el roșind.

Era a doua oară în acea dimineață când sărea peste cal fără voia lui și, spășit, urmă femeia la o oarecare distanță. Era aceeași soră care îl întimpinase pe coridorul de la etajul superior, nu prea înaltă, cu un păr roșu ca focul, cu un fund obraznic - constată el, doritor să se revanșeze măcar în acest fel pentru dojana ei. Sora se întoarse din mers, îl fixă fără jenă, și abia atunci îi văzu ochii verzi și sumedenia de pistrui adunați alandala pe pomeții obrajilor, pierzându-se în puncte mărunte în jos, spre buze, din care nu reținu decât herpesul pomădat cu o alifie, din cauza aceasta și mai evident. Mai târziu avea să afle că sora se numește Aneofița Anghel.

— Ruxi, ți-am adus pacientul, se binocla în sala de operații, spuse Aneofița.

Tonul i se păru golănesc. Că sora folosise acel cuvânt față de un om pe care îl văzuse pentru prima dată nu-l deranjă atât, cât faptul că fusese rostit de o femeie care, hotărât, ori era proastă, ori voia să-și dea aere în fața lui. N-o învrednici pe soră nici măcar cu o privire când pătrunse în sala laboratorului, însă Aneofița, departe de a fi deranjată de lipsa lui de politețe, își înfipse iar ochii în el, privirile îi intrară în piele ca niște ace, îl enervară, și se mustră că nu-i vine în minte ceva nu lipsit de delicatețe, dar usturător, să pună femeiușcă asta obraznică la punct. Dar poate și în aceste prime întâlniri cu sora Anghel exagerase, se enervase încă din cabinetul sorei Nana și peste această stare venise și insinuarea plină de ironie a roșcatei, că nu citise avizul, motiv pentru care fata îi displăcuse mai mult decât i-ar fi îngăduit cele câteva minute de când o cunoștea.

Laboranta Ruxi - cum o numise Aneofița - îl aștepta pregătită cu seringa în mână și din ochi îi dădu de înțeles că trebuie să-și ridice mâneca de la cămașă.

5

Se întoarse în solariu pe aceeași scară principală, cu vata înmuiată în spirt ținută strâns la încheietura cotului; cele două împunsături mai sângerau încă, iar în locul unde acul spărsese vena și intrase apoi în țesutul musculos, o pată cât o monedă de douăzeci și cinci de bani se bombase sub piele, roșie, cu un punct central negru, spre margini de un roșu-deschis. Locul îl ustura, poate nu atât cât lobul urechii, unde parcă avea un grăunte încins.

Deschise ușa solariului cu grijă, să nu facă zgomot, dar temerea lui se dovedi inutilă, deoarece, cu excepția lui Ghinolea, toți colegii lui de cameră erau sculați și îmbrăcați și sporovăiau pe balcon. În patul din dreapta lui Ghinolea văzu un tânăr cum își despacheta lucrurile dintr-o valiză ponosită de carton.

Tânărul îl privi pe Curta întâi încruntat, apoi, văzându-l că se apropie de patul pe care se odihnea un halat, înțelese că noul venit e de-al casei și-i zâmbi larg, arătându-și o dantură din care doi dinți lipseau. Tânărul tocmai își băga sub pernă, învelit într-o cârpă nu prea curată, un pistol cu butoi. Citind mirarea dezaprobatoare pe chipul lui Curta, veni spre mijlocul camerei și-i întinse mâna.

— Ștefan Pintică, activist - spuse el simplu, cu același zâmbet, acum mai larg, din pricina căruia nasul subțire, cu nările lătărețe și într-o continuă mișcare, se îndoise la vârf, antrenând după sine pielea pomeților, devenită străvezie. Nu vă fie teamă, nu vreau să omor pe nimeni, vin direct de pe teren, am fost învoit o săptămână. Dacă ar ști doctorii pe unde am umblat, m-ar da afară.

Își retrase mâna, dar Curta îi mai simți încă strânsoarea puternică până la înțepăturile nu prea dibace ale sorei

Ruxi.

— Curta - își rosti numele Petre și, din primul moment, figura lui Pintică, deschisă și jovială în ciuda instrumentului de represiune ascuns sub pernă, îi plăcu, ochii activistului purtau în ei un fel de dezordine calmă. Pupilele mărite ocupau o bună parte din cornee și, prin aceasta, dădeau senzația unei continue abateri de la regulile firești ale privirii.

— Ia te uită, tovarășul nostru intelectual a venit din cripta sorei Ruxi. Nu-i așa că pe mata, fiind scriitor, nu te-a înțepat decât de zece ori? Pe mine de douăsprezece, dar am citit în ochii ei un dispreț cât sanatoriul la vederea pielii mele de curcan. A matale văd că-i mult mai fină.

— Pe mine m-a înțepat numai de două ori - și Petre îi arătă împunsăturile ca pe un trofeu demn de admirat.

Aruncă tamponul de vată în vasul adus de Buzangiu la patul lui Ghinolea cu o seară înainte și ieși pe balcon.

Era o zi cu soare; din acest punct de vedere, solariul era avantajat față de celelalte camere prin fereastra mare și, mai ales, prin alungirea balconului cu mult în afara clădirii, astfel că cei care stăteau rezemați de balustradă puteau privi nestânjeniţi în celelalte balcoane așezate de-o parte și de alta.

— Tovarășe Pintică bag mâna-n foc că dumneata, în săptămâna asta, în loc să stai la căldurică, lângă nevastă, ai mai lămurit un sat, de importanța colectivizării sau eu, ca evreu prost și bătrân cum sunt, exagerez.

Pintică ieși pe balcon, aplecat de spate, își lăsă privirile în pământ oarecum rușinat că Landesman făcea public un lucru dedus, un secret considerat numai al lui. Zâmbi stânjenit.

— Ești nemaipomenit, tovarășe Isaac, și eu care credeam... dar, vă rog: nu cumva să afle șeful - zise el arătând cu mâna spre ușa de la intrare, mă fac de râs. Am zis că mă duc la înmormântarea unei rude. Se pare că

trebuie să inventez altceva. Pe toți morții din familie i-am îngropat a doua oară. Am fost, cum să nu fiu? Dacă stau aici mai mult de o lună, simt, pe cuvânt, credeți-mă - se disculpă Ștefan -, simt că îmi ies din minți. De fapt, nu cred că șeful - și Pintică arătă iar spre ușă - să nu știe că-l mint. Știe dar mă lasă în pace, își dă seama că-s pe cale să-mi iau câmpii. Pe ăștia de aici îi mint, pe ăia de la Suceava îi mint, lor le zic că sunt aproape de vindecare, și doctorii mă trimit să mă acomodez, îmi mint și nevasta, spunându-i că tovarășii fără mine nu pot rezolva problemele și...

— Și așa din minciună în minciună... spuse Landesman, și abia după o clipă își dădu seama că gluma lui putea căpăta și alte interpretări și, căscându-şi ochii, duse două degete descărnate la buze și privi în jur. Sărut mâna, tovarășă Craiu, sărut mâna, sper că o duceți bine și n-ați auzit nimic de colectivizare - șopti Landesman ultimele cuvinte, ca s-o verifice pe femeie.

— Bine, bine, mulțumesc, se auzi o voce stinsă de undeva, de la un etaj mai jos, și Landesman, fericit, se întoarse spre Pintică.

— Nu m-a auzit, dom'le, numai dumneata ești de vină că-mi ies din gură asemenea cuvinte, dar dacă mata minți, eu de ce n-aș avea dreptul să scot pe gură câte-o minciună involuntară?

— Socotești, tovarășe Isaac că omul, fără minciună nu poate trăi, dar să știți că nici fără adevăr. Că fără mine de data asta nu se descurcau. Să nu credeți că de florile mărului au trimis telegrama aia. Că telegrama era un adevăr, ați văzut-o și dumneavoastră, v-am arătat-o. Numai în parte l-am mințit pe Titorian, da' de asta mi-am dat seama numa' când am ajuns la regiune. Satul meu e un sat de oameni dârji, ei se laudă că se trag din răzeși, Dumnezeu știe de unde se trag, adevărul e că trag mâța de coadă de atâta sărăcie, sărăcie lucie, ce mai, doar aceeași pâine am mâncat-o și eu ca și ei și știu. Sat de dealuri și

munți. Înainte, la noi erau oi, nu era răzășțean să n-aibă măcar atâtea cât să le numere pe degetele de la toți ai casei. Țin minte că, după ce s-a născut soră-mea, a' mai mică, într-o seară, în jurul mămăligii, tata ne-a numărat la toți degetele. Un obicei al pământului - înainte numărau pe bucăți de lemn, de la o vreme au trecut la degete, degetele nu se pierd așa de ușor ca fușteii de lemn - și zicea tata, Dumnezeu să-l ierte, că acum iar ne mai trebuie zece oi. După război, oile s-au împuținat în Răzășești, că așa se cheamă satul meu. O parte bună au luat nemții, după aia au început cotele, și oamenii, ca să nu dea prea mult, făceau oilor de petrecanie în munți, iar unul, Onu lui Cocostârcu, în văzul autorităților și-a belit toate oile și apoi le-a poftit să vină să le pupe în cur. Și, uite-așa, au rămas săraci, pământuri de agricultură prea multe pe la noi nu sunt.

Pintică se așeză pe un scaun, nu suporta șezlongul, își aprinse o țigară și continuă. Se oprise din citit și Cozmin, asculta, cu ochelarii dați peste cocoașa nasului, cu buzele lui groase întredeschise, ca să poată respira în voie. Pieptul scofâlcit se ridica ușor la fiecare inspirație, apoi se lăsa, și când aerul era dat afară, pielița subțire a buzelor întredeschise se umfla și din gura lui Cozmin ieșea un sunet sâsâit, ca și cum cimpoiul plămânilor își aruncă ultimele rezerve de aer.

Isaac ar fi vrut să intervină în discuție cu o glumă, dar, după cum arăta fața chinuită a lui Pintică, omul spunea cu necaz ce spunea, și Landesman își zise în sinea lui: „Hai, mă Isaac, ce dracu? N-ai nimic sfânt în tine."

— Și a început colectivizarea. La noi, țăranii nu se lăsau convinși, ca prin alte părți. Nu voiau să-și dea munții și dealurile, că altceva nu aveau de dat. Dar cotele de lână, și carne, și cartofi, și ouă curgeau, ai noștri nu prea voiau să țină cont că oamenii nu aveau carne și ouă, ca să nu mai spun de cartofi, la noi n-am văzut în viața mea să crească

vreunul. Și unui deștept de la regiune, că altfel nu-i pot spune, ce i-a trecut prin cap? Era omul grăbit, planul bătea la ușă, el era pe teren de patru luni și nu reușise să facă nimic cu răzășeștenii. Și atunci și-a zis el că aici numa' mâna dușmanului poate fi, dușmanul îi încurcă lui treburile. Și-a decretat pe unul dușman, și dușmanul ăsta nu era altul decât văru-meu dinspre mamă. Acum, eu în sat n-am prea făcut purici mulți, pe la vreo doisprezece ani m-am dus în Iași, la Nicolina, m-am calificat strungar și p-ormă n-am prea mai dat pe acasă. Nici nu mai aveam la cine, tata murise pe front, și mama, de inimă rea - cum se spune la noi -, n-a mai dus-o nici ea mult. Rămăsese sora-mea, măritată în satul vecin, iar la verii mei - și veri aveam mulți - n-am prea fost. Se țineau mândri, și când treceau prin Iași nu-mi călcau pragul. Cum v-am zis, l-au făcut pe văru-meu dușman, au chemat miliția, l-au urcat frumos într-o căruță și hai cu el spre centru. Dar, pe drum, văru' ăsta al meu a cerut să-i dea voie să coboare, cel care era cu el în căruță zicea că, înainte de asta, Ilie i-ar fi spus că nu făcuse de două zile. Două zile l-au ținut în beciul primăriei. Nu i-au dat voie, sau Dumnezeu știe; omul care era pe capra căruței, tot neam de-al nostru, zice că nu i-au dat voie. Atunci, Ilie, luându-şi sumanul pe umăr, a sărit din căruță și, cu pas domol, s-a îndreptat spre o căpiță de fân aflată pe-acolo. Milițianul l-a somat - de fapt, nu era milițian, era de la Interne - și omul l-a somat cum scrie regulamentul - și Ilie n-a vrut să audă de somările lui. S-a așezat buburez și și-a tras cioarecii de pe el, și atunci ăla a crezut că Ilie vrea să-și bată joc sau cine știe ce-o fi crezut. Oamenii spun multe, destul doar că a tras și l-a nimerit pe Ilie drept în inimă. Și a căzut Ilie cu fundul pe ceea ce ieșise din el, ăsta-i adevărul adevărat. Mi-a spus căruțașul că atunci când l-au urcat din nou în căruță Ilie mirosea de-ți muta nasul, cioarecii erau murdari, Ilie n-avea izmene și pesemne că direct cu cioarecii în scârnăvie a intrat. L-au

dus așa, mort, la centru. La întoarcere, căruțașul a povestit, cu toate că i-au zis să tacă din gură. Ce să tacă omul, n-avea nici un interes să tacă. Noaptea, pas de mai găsește bărbat în sat! Numai bătrânii au rămas, și copiii, și bătrâni din ăia că de-abia își puteau purta picioarele. Ceilalți mai vigani[1] au luat și ei calea ascunzișurilor. Arme erau pe la noi. Frontul a zăbovit în Răzășești mai bine de două săptămâni, și uite așa s-a zvonit că în munți e o bandă de legionari, vai de capul lor, banda era asta de v-am spus-o. Primul de la regiune, cercetând dosarul, și-a amintit de mine că-s de acolo, pentru asta m-a chemat, și eu m-am dus și era să nu mă mai întorc... I-am spus primului ce-am auzit în sat, că înainte, de la Iași, după ce-am aflat, direct în sat m-am dus. Adică, i-am spus că dușmanul ăla de-a fost împușcat era văru-meu, al nouălea copil la ai săi, și că, dacă vrea pace până nu se face dreptate, oamenii din munți nu vor coborî. În fața mea l-au chemat pe ăla de a tras, și el o ținea pe-a lui, că Ilie a fugit și că înainte de a fugi a vrut să-l lovească și cu o coadă de topor aflată - Dumnezeu știe cum - în căruță. Martori nu erau. Mortul nu mai putea fi martor, iar căruțașul plecase și el în bejenie. Și atunci, m-am dus de unul singur în munți după martor, și numa' ce m-am trezit eu cu niște șuierături pe la urechi, iar în spatele meu, dacă nu era o vale adâncă, să se ducă acolo grenada pe care au aruncat-o în mine, nu mai ajungeam eu aici la tain de o sută de lei pe zi. M-au prins și mi-au tras un toc de bătaie soră cu moartea, adică eu, după ce nu mai trecusem prin sat vreo șapte ani, am venit să-i vând pe-ai mei, așa au zis. Noroc că unul m-a lovit cu opinca în piept, și pe gură mi-a ţâşnit sângele, dar sângele nu mi-a ieșit din lovitură, lovitura aproape că nici n-am simțit-o, sângele mi-a ieșit din plămânii sparți, dar ei asta n-aveau de unde să știe și au crezut că acolo îmi dau duhul.

[1] vigán adj. - Vesel, bine dispus.

Le-am spus că n-am venit după ei, să coboare la vale, am venit după căruțaș, să fie martor, să se facă dreptate, să spună ce și cum a fost, să se facă o reconstituire, și așa mai departe. Sfatul oamenilor s-a adunat într-o peșteră, au zăbovit cam o jumătate de ceas apoi au venit spre mine cu căruțașul. „Mă, Ștefane, mi-a spus Calafat Opincă, după câte mi-am dat seama, el se făcuse mai-mare peste oameni, fusese în război și-n primul, și-n al doilea, și avea pe sumanul rupt numai decorații. Tu ești din sat cu noi și noi am hotărât să n-ai liniște în viață și nici după ce nu vei mai fi, dacă vrei să ne bagi pe noi în obidă, că noi pentru vărutău suntem aici, și dacă sângele lui nu-ți zice nimic ție, care te tragi din același sânge cu el, atunci, blestemat să fii. Uite, du-te cu Suveică - așa-l chema pe căruțaș - și să spună omul ce știe, și dacă se face dreptate, atunci ne-om întoarce la ale noastre, că ne-am săturat și noi aici; vine iarna, și murim de foame.” Am coborât cu Suveică, și primul de la regiune a venit personal la reconstituire, și militarul a fost găsit vinovat, trăsese de frică, el zicea că a crezut că după căpița ăia erau dușmani și nu voia să fie atacat, pentru aia a tras, și că nici n-a tras să-l nimerească, a tras să-l sperie, dar tot de frică l-a nimerit. Și atunci m-a rugat primul să urc la oameni și să le spun să coboare, că n-are să li se întâmple nimic. Primul și-a dat cuvântul că așa are să fie, și eu m-am dus. Au coborât oamenii în sat, și n-au coborât bine, că din toate părțile i-au înconjurat, și primul nu știa nimic de treaba asta, se făcuse galben ca ceară, și degeaba a țipat și s-a zbătut, nu l-a ascultat nimeni. Mi-au cerut mie să le spun cine erau ăia din sfat, adică ăia mai mari, și eu n-am zis nimic. Nu am vrut; se uitau oamenii la mine și eu la ei; și în ochii lor eu eram un om de nimica. Au vrut să mă înhațe și pe mine, dar primul le-a zis că sunt bolnav, că el m-a chemat din sanatoriu. Le-am arătat biletul de învoire, și așa s-au potolit. Am vrut să-mi fac felul, mă omora rușinea, dar primul a zis să nu fiu

supărat, să viu aici, că nu se lasă el până nu-i scoate pe răzășești. Motivul pentru care i-au dus: adică, oamenii aveau arme, de ce nu le-au declarat, că numai dușmanii au arme. Seara, când am plecat din sat, pe lângă crucea de la marginea morii aud un păcănit. Am înlemnit; am făcut armata, așa că am înțeles pe dată că cineva a băgat un glonte pe țeavă, și glontele ăla era pentru mine. Am scos pistolul, îmi dăduseră un pistol când am urcat sus, dar de frică, nici n-am știut ce să fac cu el. Și glontele n-a pornit, și eu muream de frică din pricina lui că nu pornește. Un glonte pornit mai poate să o ia pe de lături, unul care stă și așteaptă mai are încă sorți să nimerească. Am auzit niște icnituri, și atunci m-am întors, și în spatele crucii am dat peste nepotu-meu mai mic, copilul lui Ilie - să tot aibă opt ani - și ținea arma la umăr, și arma îi tot cădea și el n-avea putere să apese pe trăgaci. I-am luat arma, și el a dat bir cu fugiții, da' eu nu m-am luat după el, din contră, m-am dus cât am văzut cu ochii, și iată-mă-s aici, la pâinea asta bună, că de-aici înainte are să-mi stea în gât.

Cozmin se ridică de pe șezlong, scuipă între două degete, udă cu ele capătul de țigară și, când se convinse că mucul s-a stins, băgă restul într-o tabacheră unde se mai vedeau câteva jumătăți stinse și neîntrebuințate. Povestea lui Pintică îl mișcase, dar într-un fel aparte, nu în sensul în care își închipuise Curta.

— Și acu, matale, tovarășe Pintică, probabil ai vrea ca eu să te consolez și să mă ridic împotriva celor care au procedat așa. Eu sunt revoluționar, n-am nimic din sentimentalismul găunos al celor care își închipuie că revoluția este o colonie pentru fete mari. Noi nu construim, noi dărâmam, noi nu propovăduim numai o nouă revoluție, ci înlăturăm o veche minciună. Omul contemporan, jalnic Pontifex Maximus, azvârle numai puntea, un altul, necunoscut, viitor, o va trece. Poate nepotu' ăla al matale, ăla care a vrut să tragă cu pușca și n-a putut, el să treacă

această punte și s-o lumineze, așa cum noi nu putem astăzi.

— Ce-ai spus acuma, măi Lică, e un citat sau ai stors din mintea ta? Că el, tovarășe Curta, dacă nu dă douăzeci de citate pe zi, nu-i sănătos.

— Tu ești un deștept, mă Isaac, așa deștept nici n-am mai văzut de mult. Și ce dacă dau citate, îți stau ție în gât prin adevărul lor? - spuse Cozmin și se înroși. Bine a făcut tovarășul Morăscu că a înființat aici o organizație de bază. Văd că, dezbrăcați de haine și răspunderi, îmbrăcați în aceeași pijama a suferinței, spiritul revoluționar se duce dracului sau este înlocuit cu o înțelegere mic-burgheză a fenomenului social. Uite, mă uit la tovarășul Curta cum suferă în urma celor auzite. În capul dânsului nu vede decât niște țărani oprimați, făcuți să coboare din munți de minciuna tovarășului Pintică, nu niște bandiți înarmați, gata să lovească în noua orânduire. Herzen zice într-un loc că la un popor lipsit de libertate politică literatura este singura tribună de la înălțimea căreia el își poate auzi strigătul propriei sale indignări și al propriei sale conștiințe. Simt în dumneata indignarea, tovarășe Curta.

Curta se încruntă, n-ar fi dorit să intre într-o dispută cu Cozmin, nu din teamă sau comoditate, găsea orice dispută inutilă în acele condiții unde el cel puțin venise pentru altceva, dar privirea prea sigură a lui Cozmin, convingerea că la acest afront deschis el va tăcea, îi schimbă gândul de a nu se amesteca.

— Herzen a spus cuvintele pe care le-a folosit pe vremea unui țar. Vreau însă să menționez că, în orice condiții și în orice situație, eu sunt de acord cu afirmația lui. Dar ce-a spus tovarășul Pintică se referă la adevăr și la minciună, la vorbă și la faptă, la ușurința cu care ne dăm cuvântul și la ușurința cu care îl încălcăm...

Curta vru să continue, dar Isaac se așeză între el și Cozmin, își arătă zâmbetul lui larg, în care strălucitor era

doar dintele de viplă și, minute în șir, se certară. La un moment dat, crezu că cei doi se vor încăiera, atât erau de aprinși, disputa dintre ei nu se încheie decât în clipa în care Cozmin căscă ochii mari, și o tuse istovitoare îl trânti pe șezlong.

— Narodnicist, mai spuse el fără să se adreseze cuiva anume, Curta însă înțelese că termenul îl viza pe el.

Vru să riposteze, dar Isaac, blând și conciliant, își duse un deget la gură, îl prinse de braț, începu să danseze un tangou, fredonând fals o melodie spre râsul și veselia celorlalți.

— Hai, mă tovarăși, Lică, ce, v-ați tâmpit? Bag mâna-n foc că la fiecare a crescut temperatura cu patru linii, la tine, Cozmin, cu două grade, pe cuvânt!

Baciu își lăsă cu greu piciorul de pe balustradă, își legă strâns halatul cărămiziu, intră în solariu, apoi, de-acolo, ieși undeva grăbit, în timp ce Olariu, întors spre Curta, îl măsura pe acesta cu ochii lui verzi și nemișcați. Fața îi rămăsese într-un soi de admirație mută, străină de acele priviri ce parcă nu erau ale lui. Ieși din acest dublu joc al ochilor și al feței printr-un râs aproape copilăresc pe care și-l sugrumă imediat ce-și aduse aminte de hemoptizia din seara trecută și, temător, își duse o mână la piept, rămânând într-o surdă așteptare. Buzangiu apăru și el pe balcon, venea cine știe de unde, așeză pe betonul pardoselii o hârtie de ziar și împrăștie dintr-o pungă zeci de mucuri de țigări pe care apoi începu să le sorteze cu grijă. Îndeletnicirea era probabil mai veche, altfel n-ar fi știut să deosebească cu atâta ușurință chiștoacele, să le împartă după marcă și după grosimea foiței.

— Tovarășa Craiu iar a fumat un pachet de americane! spuse el numărând și mirosind în același timp jumătățile de Camel. Ce mai avere aruncă în fiecare zi, săraca, uite că nici nu le poate fuma până la jumătate; înseamnă că îi e mai rău ca alaltăieri; alaltăieri erau fumate trei sferturi.

Întins pe pat, cu mâinile sub cap, Pintică zâmbea de unul singur. Era o stare permanentă acest zâmbet cald, mereu același, indiferent de împrejurări și de ce gânduri îi măcinau lăuntrul. Zâmbise și în timpul disputei dintre Curta și Cozmin, deși îi părea rău că el provocase înfruntarea.

Curta se uită la ceas; până la ora micului dejun nu mai era mult și el nici măcar nu era spălat. Spre deosebire de camerele individuale, solariul n-avea chiuvetă și nici alte instalații sanitare, așa că-și luă prosopul pe un umăr și ieși; a doua ușă spre stânga închidea o baie spațioasă, toată în alb, cu soneria de alarmă deasupra căzii, și Curta trase puternic aer în piept, ca să-și înfrângă bătăile prea puternice ale inimii, îi părea rău că se ambalase într-o discuție pe care de la început o considerase inutilă. Totul îi ieșise în ziua aceea pe dos, începând de la întâlnirea cu sora Nana. Nu-și descreți fruntea decât în clipa când își aduse aminte de Aron, băiatul lui; mai mult ca sigur că la ora aceea, înfipt cu dinții de lapte în sfârcul pietros al maică-sii, își lua tainul de dimineață, în timp ce Toria îi apăsa încet vârful nasului, așa cum făcea de obicei, ca băiatul să-și ridice spre ea ochii întrebători, nemulțumit de acel gest, și să se oprească din supt fără însă să-și desprindă mâna de sânul burdușit de lapte.

De afară se auzi toaca bătută de portar. Tresări. Își zise că probabil așa sunt chemați pacienții la micul dejun.

6

Sala de mese se afla la dreapta porții principale cum

veneai de afară, și avea două intrări: una din interior și alta de pe terasă în timp de vară. Intrarea de afară, în întregime din sticlă, era deschisă, și pacienții care veneau de la plimbare intrau direct spre o chiuvetă strălucind de curățenie, anume pusă acolo pentru ca cei care voiau să se spele pe mâini să nu mai urce un etaj sau două până la camerele lor.

Curta intrase primul, nu voia să aștepte pe nimeni. O nouă întâlnire cu Cozmin i-ar fi displăcut profund, prefera să fie repartizat la o altă masă, indiferent unde, numai cu el nu. Și, fiindcă nu cunoștea regulile sanatoriului, își făcu loc pe culoarul dintre cele două șiruri principale de mese, acoperit cu o carpetă de culoarea portocalei. Se uită în stânga și-n dreapta, aşteptând de undeva un ajutor, nu voia să se așeze fără să fie invitat, dar în sala de mese nu era nimeni din personalul de serviciu, așa că vru să iasă.

— Poftiți la masa asta, tovarășe Curta, auzi el o voce, însă nu se întoarse imediat.

Se strădui să ghicească acel timbru; nu-i trebui prea mult, deoarece sora Nana îl luă delicat de braț, mizând pe mirarea tânărului în fața acestui gest familiar și, într-adevăr, Curta se răsuci brusc, speriat, dar înainte de a putea spune ceva, se văzu în fața unei mese. Sora Nana trase scaunul, ca să-i fie la îndemână, apoi dispăru cu pasul ei grăbit înainte ca Petre Curta să-i fi putut spune măcar un mulțumesc.

În sală începură să sosească pacienții. Cei mai mulți intrau de pe terasă; oameni tineri, ei formau grupul gălăgios care năvăli aproape compact, lovind scaunele și colțurile meselor în mișcarea lor grăbită; o fată cu părul lung, aproape până la mijloc, scoase chiar un „ah” prelungit și își masă vizibil șoldul în timp ce se uita spre Curta, și pentru că în același timp înainta, se mai lovi o dată, spre râsul general al celor trei bărbați care între timp își ocupaseră locurile. Erau vreo douăzeci de mese, nu,

nouăsprezece, cea de lângă oficiu era masa de servici, n-avea pe ea buchețelul de flori de câmp și nici nu se vedeau șervețelele în pahare așa cum erau așezate, de exemplu, la masa lui. Un geam despărțitor din perete, vopsit în alb, probabil ca să nu se poată observa ce se petrece în încăperea alăturată, fu dat la o parte, și Petre văzu bucătăria, cu etuvele din oțel inoxidabil în care fierbea supa sau ciorba, o plită uriașă, cu un dispozitiv de captare a aburilor și a mirosului de friptură, un dulap lung din care o femeie întoarsă acum cu spatele tocmai scotea un vraf de farfurii, încât Curta, obișnuit să observe totul, până și cel mai mic amănunt, văzu că farfuria avea o dungă albastră și, pe o latură, o monogramă aurită. Cei trei și fata cu părul lung sporovăiau veseli, n-aveau deloc aerul că sunt bolnavi, dimpotrivă, păreau simpli turiști într-o scurtă vacanță în acest hotel de o curățenie exemplară ale cărui coridoare nu miroseau a medicamente, a iod, a spirt, mirosuri tari care domină de obicei în toate spitalele. Curta le mai avea și acum în nări de la sanatoriul acela alcătuit din barăci în care fusese cu luni în urmă. La o masă de șase persoane, așezată în locul cel mai potrivit după cum își dăduse seama, Curta văzu câteva figuri străine, nici nu observase când au intrat, erau chipuri asiatice, unul dintre ele cu trăsături deosebit de plăcute; purtau toți haine de aceeași culoare, încheiate până la gât, un albastru închis, aproape de negru, iar părul ca de abanos strălucea tăios în lumina aceea care răzbătea prin fereastră. Pe ușa interioară își făcură apariția, aproape în șir indian, un număr impresionant de femei, și pe dată, în sala de mese, în locul mirosului florilor de câmp, se distribui din belșug altul, incomparabil mai rafinat, parfumuri de diverse mărci străine, necunoscute lui Curta și tot atât de puțin plăcute, pentru gustul lui. De fapt, nu prea avea gust în materie de parfumuri; un parfum puternic era în stare să-l scoale de la masă, să-i producă rău la stomac, dar, din fericire, mirosul

amestecat se păstra încă în limitele acceptabile, iar când la masa lui se așeză o pacientă din grupul abia intrat, reținu cu o oarecare spaimă că parfumul femeii, cu un pronunțat miros de lămâie, îi face chiar plăcere. Numai după ce făcu această constatare catadicsi să se ridice în semn de stimă pentru sexul slab, ba chiar merse mai departe, voind să-i ofere scaunul; femeia era din cale-afară de slabă, incapabilă de vreun efort. Îi mulțumi pentru începutul de gest, pe care-l anulă, scoţând grăbită și fără dificultate scaunul de la locul lui. Se uită la Curta, luă de pe masă o felie de pâine albă și începu să facă cocoloașe cu o dexteritate nemaipomenită. În timp ce trei degete erau permanent ocupate cu această producție de gămălii de ace din pâine, cealaltă mână, mâna dreaptă, prelungă și străvezie, cu unghiile tăiate scurt, mai exact roase până în carne, număra rulmenții minusculi. Curta ar fi vrut să-și spună numele, așa credea că e civilizat, dar preocuparea femeii nu-i dădea răgaz să-și ridice privirile de pe fața de masă. În dreptul ei avea deja câteva duzini de cocoloașe. Odată această îndeletnicire a femeii pierzându-şi din însemnătate Curta își schimbă direcția observației, își trecu privirile peste chipul ei, cu ochii ascunși, observă nasul fin, străveziu, gura cu buzele umede, de o finețe lesne de remarcat, părul negru, bluza de mătase din care se vedeau mânecile alungite până la cot și gulerul, restul fiind acoperit de un pulover de culoarea cafelei cu lapte ridicat discret în dreptul pieptului. De afară se auzi un zgomot de motor și scârţâitul pietrișului alb maltratat de roțile de cauciuc. Curta observă prin fereastră o mașină mare, de culoare neagră, care stopă, într-un scârţâit dur de frâne, exact în fața intrării. Prin portiera deschisă, masivă și ea, coborî o femeie surâzătoare, într-o mână cu un buchet de garoafe roșii, și în timp ce femeia își aranja bluza imprimată cu trandafiri roșii, cu cealaltă mână, în care avea florile, făcea cuiva semne la un etaj superior. În

timp ce se uitase pe fereastră nu observă că în fața lui apăruseră câteva farfurii: una cu patru bucățele de unt, destul de gros tăiate, alta cu o omletă din trei ouă, fierbinte, încât Petre, neștiind că farfuria era luată de pe marginea încinsă a sobei, se crispă din pricina arsurii când vru să ofere omleta femeii din față. Nu, tânăra slabă nu mânca așa ceva, era la regim, așa bănuia, deoarece altfel n-ar fi dat atât de categoric din cap, și-și reluă după o scurtă pauză în care îl privise pe Curta cercetător îndeletnicirea cu cocoloașele. Da, ea era la regim, nu greșise fata care servea, o blondă oarecare, cu basmaua albă legată la spate, îi aduse o porție de brânză de vaci acoperită cu un strat gros de smântână și un pahar de lapte fierbinte, cu pielița prinsă de marginea de sus a linguriței.

Sala aproape se umpluse. Îl văzu și pe Buzangiu chiar lângă fereastra care dădea în bucătărie; terminase de mult omleta, și acum aștepta un supliment, ținea o bucată de pâine în mâna stângă iar în mâna dreaptă o furculiță cu vârful îndreptat în sus. Pe fruntea îngustă îi apăruse un lac de sudoare, era probabil nefericit că trebuia să aștepte și, pentru că nu avea ce face, se uita la porțiile celorlalți ca și cum le-ar fi cântărit din ochi să le afle greutatea în comparație cu aceea ce se odihnea acum în stomacul lui. Se apucă să mănânce; sosise și ceașca mare cu cafea cu lapte și brânzoaica aburindă. O clipă simți un junghi în stomac, un junghi de neputință față de imensitatea bucatelor ce trebuiau îngurgitate la o oră atât de matinală. Femeia din dreapta lui refăcea același fel de cocoloașe, dar de data asta le înghițea, cu o silă vizibilă, luând după fiecare lingură de brânză câte-o gură de lapte.

— Iată că narodnicistul ne-a luat-o înainte, bag mâna-n foc că n-ar fi dorit să mă vadă la aceeași masă, spuse Cozmin. Nu-mi face semne, Isaac, dacă ți-am promis, ți-am promis, uite, sunt gata să-mi cer scuze pentru discuția de

sus, cu toate că n-am făcut decât să-i încerc starea de spirit, atâta tot.

Landesman dădu din cap, râse jovial, îl apostrofă cu un deget descărnat, apoi, văzându-l pe Curta încruntat pentru termenul cu care îl calificase Cozmin, spuse:

— Așa procedează cu fiecare nou venit, vrea să-și manifeste de la început spiritul revoluționar, dar să știi că e băiat bun, cel mai bun prieten al meu, cu toate că nu o dată mi-am zis că decât așa un prieten, mai bine un dușman; cu dușmanul, vezi mata, știi cum să te porți, pe când cu un prieten... Poftă bună, tovarășă Titorian, poate nu v-ați cunoscut, dânsa e soția medicului șef, după cum vezi, pacientă și ea, ca să nu mai zic că și tovarășul Titorian, în afara orelor de program, face cură ca și noi. Cum ați dormit? Văd că nu prea bine, iar mâncaţi ca o pasăre; apropo, ce vă mai fac canarii, bag mâna-n foc că grăunțele astea le faceți pentru ei...

— La atâtea întrebări puse deodată mi-e foarte greu să răspund, dar pentru că știu că una singură dintre ele vă interesează de fapt, vă pot spune că păsărelele fac bine, și femeia, cu obrajii înroșiți de laptele fierbinte, se uită la Curta, ascunzând un zâmbet de reproș totodată. Mi se pare că dânsul este tovarășul Curta, spuse ea și se uită întrebător la Landesman.

— Da, dânsul este tovarășul Curta, nu-i așa că dumneata ești tovarășul Curta? întrebă Landesman, făcându-l pe Petre să îngălbenească, deoarece avea gura plină și nu putea să și înghită și să și răspundă în același timp.

Înghiți cu greu, mâncarea aproape îi zgârie esofagul.

— Vă rog să mă scuzați, bolmoji el, de altfel am vrut să mă prezint de la început, dar nu mi-ați dat prilejul, mai mult, am avut chiar impresia că nu mi-am ales bine locul, deși nu eu...

— Am citit câte ceva scris de dumneata, aici oamenii au timp pentru toate; mi se pare, un reportaj despre niște

colectiviști, în orice caz, am avut certa senzație că de fapt ați vrut să scrieți cu totul altceva, dar sau condeiul v-a furat, sau dumneavoastră... Dar vă rog să mă scuzați, în fond vom mai avea prilejul să stăm de vorbă, era să cad exact în păcatul de a vă spune totul de la început... Să vă fie de bine.

Leopoldina Titorian se înclină în fața lor și ieși grăbită din sala de mese. În urma ei, mâncarea rămăsese aproape neatinsă, și Buzangiu, de la locul lui, fixa scaunul eliberat, și mai ales ce se afla în fața lui, cu niște priviri hămesite.

— Te-ai așezat la o masă de oameni bolnavi, tovarășe Curta sau tovarășe Petre, deși dintre toate numele, cel mai frumos este Petea; am avut eu un prieten rus, pe vremea când Cozmin vindea în prăvălia lui taică-său de la Cernăuți romane de dragoste și broșuri interzise, eram în Spania. Petea ăsta era de pe lângă Kazan, matale, care ai fost pe-acolo, nu-ți sună numele ciudat, cum i-a sunat lui Buzangiu; nu te mai uita la el că odată vine aici și-ți mănâncă și ce-ai înghițit; așa, unde am rămas, scleroza, am fost și contuzionat. Și a căzut Petea, parcă acum îl văd, avea partea dreaptă despicată de un obuz, parcă-i făcuse o toracoplastie, plămânul îi mai respira, pardon, să știi că atunci am văzut pentru prima dată în viața mea cum arată un plămân. Ținea arma strâns Petea, nu voia s-o dea, era căzut, nu mai avea nici o șansă, dar de armă nu voia să se despartă. Nu, davai, tam paslednaia pulia astalas, mata, care te-am văzut că l-ai citit pe Plehanov, înțelegi, adică voia să-i dau eu lovitura de grație cu ultimul cartuș rămas pe țeavă. Franchiștii înaintau, erau la vreo douăzeci și cinci de metri de noi, nu luau prizonieri, nici noi nu prea luam, eram pe sfârşite, nu mai aveam în noi decât ură și atât. Am purtat încărcătorul cu mine până m-au făcut prizonier în Franța. L-am îngropat și-am însemnat locul, era o ridicătură la marginea lagărului, sub un zid de beton, un fost depozit de carburant adâncit în pământ. Aproape

imediat după eliberare, am plecat cu o delegație în Franța, delegație oficială, eu eram mai mare, și în loc să mă duc la Luvru, i-am spus franțuzului că vreau să văd un anumit loc, și la locul ăla m-am dus. Poate n-o să crezi mata, poate crezi că Landesman e un sentimental și guraliv, și pe deasupra și mincinos, dar am găsit nu numai locul, dar și încărcătorul, și îl păstrez și astăzi. Dar uite, stau și mă întreb, ce fel de român ești dumneata că de cinci minute, în loc să mă întrebi dacă Petea a scăpat, taci și te uiți la mine, eu cred că ardelenii ăștia au o prea bună creștere; eu, domnule, aș fi întrebat de atunci de douăzeci de ori. Ți-aș fi răspuns că a scăpat; în timp ce eu fugeam cu încărcătorul, franchiștii au fost loviți din flancuri, s-au retras, iar eu două luni n-am știut de mine, un glonte era să-mi facă felul tot în plămân, îl am și acum în mine și în jurul lui o sumedenie de caverne de proveniență necunoscută, cel puțin așa spune Titorian, care are mai multe ca mine și simte o plăcere când poate să-i spună omului deschis câte portocale sau câţi bănuți are fiecare în el. Ei bine, Petea a scăpat, era un rus robust, l-au cules ai lui dintre linii, a dus-o și el destul de mult între viață și moarte, dar Ehrenburg[1], care ținea mult la el, a făcut pe dracu-n patru și l-a trimis acasă cu un vapor, poveste lungă, ce mai? Dar dacă încărcătorul lui l-am găsit, pe Petea nu; în treizeci și șapte..., unii zic că nu de moarte bună. Pentru asta am să-ți spun Petea, semeni puțin cu el, da vei avea alt destin, nu te speria, doar așa, dacă n-ai să vrei să mănânci; aici ficatul este totul, cine are ficat sănătos scapă, n-are de ce să se teamă. Uită-te la ceilalți, să nu care cumva să crezi că mănâncă pentru că le e foame. Doamne ferește, sunt și din ăștia, cei mai mulți mănâncă însă de frică, în afară de Buzangiu, el mănâncă

[1] Ilia Grigorievici Ehrenburg (rusă: Илья Григорьевич Эренбург; n. 15 ianuarie 1891, Kiev - d. 31 august 1967, Moscova) a fost un scriitor și jurnalist rus evreu, laureat al Premiului Stalin.

de plăcere, și plânge, chiar eu l-am văzut o dată, plânge când vede că lasă câte unul prea multă mâncare în farfurie. El nu poate înțelege să ai organismul intoxicat de microbi și un ficat nenorocit, pentru el e parcă greu să înțeleagă. Așa că, dragul meu Petea, ai observat cum ți-am zis? Mănâncă, dar între și între, nu prea mult și nici prea puțin, fii înțelept ca Solomon, scoală-te de la masă mâncat dar flămând și fii lumesc ca Moise, că uite, fata aia cu părul lung cum se uită la tine, sau chiar crezi că se uită la bietul de Isaac? Să știi că aici prieteniile se leagă în primele zile, dacă lași să treacă prea mult timp, o pierzi, ascultă-mă; eu sunt prea bătrân ca să-l mai pot urma pe Solomon și prea ieșit din uz ca să fac din legile intime ale lui Moise mod de viață. Vezi, nici nu ți-ai dat seama că ți-am vorbit tot timpul, ca să nu mănânc, am avut, vezi mata, o scuză, nu mi-am răcit în acest timp gura de pomană, că mata ești tânăr și prea grav pentru lumea asta și mai ales pentru asta de aici unde se intră greu și de cele mai multe ori nu se mai iese deloc. Ei, rămâi cu bine și nu te lăsa, nu te scula de la masă până nu papi tot.

Landesman se ridică urmat de Cozmin, și Curta fu fericit că cei doi se pregăteau de plecare, vorbăria lui Landesman îl întristase, iar plescăiturile lui Cozmin îi întorseseră pur și simplu stomacul pe dos.

— Să-ți fie de bine, narodnicule, zise Lică Cozmin cu un aer prietenos. Și dacă ai ascultat atâtea sfaturi proaste spuse de un deștept, ascultă și un sfat înțelept spus de un prost. Nu te lua după Isaac, are gura la fel de spartă ca și plămânii, și dintr-o parte și din alta curge ce nu trebuie.

Curta rămase singur. Celelalte mese se goleau, dar alți pacienți veneau să ia locul celor plecați, de unde deduse că se mânca în două schimburi. Nu-i văzuse la masă nici pe Baciu, nici pe Olariu și Pintică, însemna că ei aveau să mănânce mai târziu și, ca să nu deranjeze pe cei ce trebuiau să urmeze după el Curta își bău în graba cafeaua

cu lapte și ieși pe terasă. Aerul cald din sala de mese, cu miros de mâncare, dispăru ca prin farmec; vântul cald și răcoros de afară îl învioră.

Pe pajiștea din fața sanatoriului, Buzangiu, înarmat cu o coasă, tundea iarba, cu o pricepere de țăran; vârfurile ierbii, printre care se vedeau nu puține cupe de flori, se culcau pe-o parte într-o brazdă subțire, în locul lor covorul verde rămânând neted și înalt de câţiva centimetri. Se uită la ceas. Până la cura de dimineață mai avea aproape o oră, timp suficient de o plimbare până la jumătatea dealului din față, acolo unde începeau brazii să foșnească; îi plăcea foșnetul acela stins, tremurul lin al conurilor roșcate, aninate ca niște mici clopoței de crengile de sus.

Mâncase fără poftă și, o clipă, se gândi cu spaimă cum o să reziste la mesele ce urmau în ziua aceea. Dar hrana era singura lor salvare, și în funcție de capacitatea de asimilare a organismului, albuminele și proteinele puteau să localizeze țesuturile bolnave din organism, apoi să le pietrifice. Știa că vindecările nu se fac prin adaos de substanță la substanța deja pierdută, plămânul nu e stomac, capabil să se regenereze, plămânul e un burete aproape amorf, ușor de macerat de milioanele de microbi; vindecarea lui se putea produce, atunci când nu era cazul unei intervenții, doar prin expansionarea restului de burete sănătos, a cărui umflare putea acoperi partea bolnavă. Deci, alimentele constituiau unicul medicament în afară de aerul rarefiat, plin de ozon, care te obliga la respirații profunde, punând plămânul în situația de a-și mări alveolele și capilarele, stimulând o circulație mai intensă, și prin aceasta dându-i sângelui posibilitatea să se infiltreze în locurile atinse de boală. Citise destulă literatură medicală de specialitate prin sanatoriile pe unde umblase, și regreta enorm că se încumetase să-și radiografieze mintal lăuntrul; ignoranța era și ea un medicament important venit în apărarea organismului,

unul dintre cele mai importante din puținele care existau, dar, în cazul lui, acest antidot se elimina de la sine, Curta știind aproape totul, inclusiv fazele ultime ale descompunerii. Nu exista decât un singur motor în stare să învingă: sistemul nervos. Curta nu se îndoia nici o clipă că Buzangiu se va vindeca rapid, dar ce avea să facă el cu stările depresive, cu exagerările la care se supunea singur dintr-o teamă nelămurită de moarte? Nu, moartea nu exista, ea era o abstracție pentru cel în cauză; nimeni n-a putut defini ce e moartea, exista numai teama de moarte, moartea dizolvându-se în această teamă, fiecare individ cu un sistem nervos mai slab murind practic, prin intensitatea spaimei, de zeci de ori în comparație cu altul pentru care sfârşitul era doar o simplă necunoscută. Dacă ar fi lăsat în urma lui măcar câteva cărți, dar existența lui de până atunci n-avea acoperire decât prin viitoare făgăduieli, ori, ca aceste făgăduieli să se îndeplinească, trebuia să trăiască și să mănânce. Pentru asta și fusese trimis, să trăiască.

Se așează pe un trunchi de brad doborât probabil de tăietorii de lemne. Trunchiul era curățit de crengi și descojit, aroma de rășină îi intra puternic în nările dilatate. Curta respiră de câteva ori profund ca să-și liniștească bătăile grăbite ale inimii. Auzi în dreapta lui un zgomot ușor de pași, și când își răsuci capul, îl văzu pe pajiștea ce se zărea nu departe pe Visalon, numai el putea fi, îi recunoscuse mersul și înclinarea din spate cu o seară înainte, același mers de om care caută ceva, aceeași înclinare a coloanei vertebrale spre pământ, unde se zăreau printre firele de iarbă câteva corole de flori.

7

Își așezase șezlongul în partea dreaptă a balconului, celelalte locuri mai bine dispuse spre soare erau ocupate. Singurul spațiu liber rămânând acela unde stătea acum, pe jumătate în umbră, dar lui Curta îi plăcea să fie doar cu picioarele în soare și cu fața în zona răcoroasă. Însă peste nici o jumătate de oră astrul ceresc, în mișcarea lui, avea să treacă de coama dealului, și atunci cel mai favorizat era el, deși s-ar fi putut ca din pricina zidului încins locul să fie prea călduros și de nesuportat. Oricum, în clipa aceea se simți bine, și spiritul lui de disciplină îl determină să se îmbrace în pijama; în pijama nu era decât Baciu; Landesman și Cozmin stăteau lungiți în hainele cu care fuseseră la masă. Pintică își păstrase doar pantalonii, în locul hainei folosind halatul lung. Olariu lipsea, iar Ghideon Ghinolea preferase să rămână în cameră, așa îi plăcea lui să spună: „că preferă”, deși fiecare știa că de fapt întâmpina greutăți tot mai mari să se ridice. Buzangiu tocmai aduna resturile de mâncare, adică mai bine de trei sferturi din porția lui Ghinolea; adună mâncarea într-o pungă de hârtie soioasă, semn că hârtia îi folosise și în alte dăți. Așează mâncarea într-o valiză sub pat, apoi se apucă să deretice patul lui Ghinolea; îl ridică pe acesta cu o mână de spate iar cu cealaltă îi scoase perna, o bătu de câteva ori ca să se înfoaie, apoi schimbă perna de deasupra cu cea de dedesubt mai răcoroasă și mai proaspătă.

— Nu-i așa că-i mai bine? auzi Curta de la locul lui, și interesat de ceea ce se petrecea în solariu se întoarse pe-o parte să privească înăuntru.

Buzangiu se așezase pe marginea patului. Își aprinsese un chiștoc și fuma în fața lui Ghinolea, aproape de obrazul

acestuia, și Ghinolea, din când în când, sorbea cu plăcere, nesățios, mirosul îmbătător ieșit din țigara celuilalt. Ghinolea nu mai putea să țină țigara în mână; de câteva ori îi căzuse mâna cu țigară cu tot, cearșaful se arsese, și atunci Buzangiu, gata la orice treabă, se oferise să fumeze el în folosul amândoura, spre bucuria lui Ghinolea care avea în felul acesta să fumeze tutun mai bun decât înainte, Buzangiu, din trei mucuri confecţionându-şi singur câte-o țigară rotunjită artistic, încât cu greu puteai deosebi una făcută de mașină de cea răsucită de el. În cameră nu era voie să fumezi. Curta citise regulamentul, dar cu toate astea, când se uita pe balcoane vedea fumul ridicându-se în sus în spirale albastre sau negre, și acolo unde fumul se ridica albastru însemna că țigara se fuma singură; acolo zăceau cei cu câte un sfert de plămân și care n-aveau nevoie decât de un sfert de țigară, după cum îi explicase Buzangiu. Multe lucruri nu le înțelegea Curta, inclusiv existența acolo a unui om ca Buzangiu; i se părea ciudat că în acel sanatoriu cu o reputație aparte să vadă un om care adună mucuri și asta sub privirile liniștite ale celorlalți, cum tot atât de ciudat i se părea ca Landesman și Cozmin să locuiască în solariu, când mai mult ca sigur că în viața din afara sanatoriului amândoi aveau sau avuseseră funcții importante.

Buzangiu își terminase țigara, Ghinolea se îngălbenise. Landesman, care ațipise, se trezi în tusea pacientului din solariu.

— Ia vino-ncoa, măi Buzangiule, îl chemă el pe omul aflat în rama ușii, cu halatul înfășurat pe el, ţinând în mână o felie lată de pâine, pe care untul era întins de un deget. Stai colea.

Îi arătă locul liber, probabil șezlongul lui Olariu, și Buzangiu se execută cu un fel de teamă în priviri, fără să-și curme zâmbetul bun care-i lumina fața ovală și lucioasă, bronzată până la prima cută a frunții, albă și transpirată

dincolo de ea.

— Mata n-ai ținere de minte, tovarășe Buzangiu? Nu te-am rugat eu, Landesman, pe mata să nu-i mai arunci fumul în nas viciatului acela de Ghinolea? Și dacă dumnealui e un om slab, și e de înțeles, dumneata, care ești sănătos, de ce nu bagi la cap ce ți-am spus? Ia citește matale cu glas tare din această carte și pe urmă să-mi spui ce-ai priceput, altfel am să mă dau peste cap ca să-ți fac ieșirea. Sunt atâţia oameni bolnavi cu adevărat, care n-au unde să-și așeze capul, în timp ce un ditamai... a ce seamănă, Cozmine? Ceru părerea prietenului.

— A brontozaur, spuse Cozmin fără să-și ridice nasul din carte.

— În timp ce un brontozaur nu numai că nu respectă regulamentul, dar îi împiedică și pe alții să-l respecte.

— Tovarășe Landesman, dar m-a rugat, ce, pot eu să nu ascult un om care mă roagă?

Și Buzangiu, învelindu-și cu grijă pâinea într-un șervețel, se așează lângă Isaac și luă din mâna acestuia cartea deschisă la pagina indicată.

Curta, atent la început la conversație, se detașă de ea ca de un lucru minor, era probabil vorba iar de o glumă, și cum de pe unul din balcoanele de la etajul inferior auzise glasul medicului, preferă să-și studieze o atitudine cât mai convenabilă pentru prima întâlnire cu el. Cu toate astea, glasul lui Buzangiu, poticnit și temător de parcă și-ar fi citit propria sentință de condamnare, îi atrase atenția și urmări câtva timp lectura omului aflat aproape de celălalt capăt al balconului.

— ...Prin urmare, la ce încheiere finală ajungem? Fiecare pas al raționamentului lui Engels, literalmente aproape fiecare frază, fiecare teză, este clădită în întregime și exclusiv pe gnoseologia materialismului dialectic, pe postulate ce lovesc drept în față întreaga inepție machistă asupra corpurilor care ar fi complexe de senzații, asupra

elementelor, asupra identității dintre reprezentările noastre senzoriale și realitatea existentă în fața noastră etc., etc., etc...

După cele trei abreviaturi rostite cu o voce tremurată, Buzangiu se opri, și Curta îi privi fața năclăită de sudoare. Ochii mici și inexpresivi, de o blândeţe calmă, îngropați în orbitele adânci, vineții, erau pe jumătate acoperiți de pleoapele inerte, asudate și ele, în timp ce buzele umede lăsau să se vadă vârful limbii într-o continuă mișcare. Curta se simți el umilit de această grea caznă la care fusese supus Buzangiu, și, cu toate că ar fi vrut să participe la râsul celorlalți, dintr-o solidaritate firească, preferă să tacă.

— Nu mai fac, se auzi glasul stins al celui abia supus la o lectură dincolo de puterea lui de înțelegere.

Curta observă pe același chip, numai cu o clipă înainte supus, un soi de revoltă oarbă, ascunsă, aproape periculoasă, și un moment avu certitudinea că Buzangiu va face un gest necugetat, dar dinții grei și apoși scoși pentru o clipă la lumină, se ascunseseră din nou sub buzele pietroase, violete din pricina sângelui năvălit la cap și, cu același calm cu care apăruse în ușă, Buzangiu își desfăcu sandvișul din hârtie și se apucă să mănânce.

— Deci, n-ai priceput nimic, vru să se convingă Landesman.

Buzangiu, cu gura plină dădu din cap de la dreapta spre stânga, adică spre partea unde ochii lui nu erau obligați să se întâlnească cu ai lui Isaac, și Curta citi printre mestecături o înjurătură. Acest curaj ascuns și această înjurătură cu o adresă de care nu-l credea capabil pe Buzangiu îl făcură pe Curta să se încrunte ușor, intuind sub blândeţea de moment a omului stări de altă natură.

Se auzi cum cartea groasă, cu coperțile masive, se închide brusc, cu ostentație. O închisese Cozmin. Curta îl auzi dregându-şi glasul printr-o tuse cavernoasă calculată,

ca pieptul să nu se zdruncine prea tare, și după ce Lică își șterse buzele umede și groase cu o batistă, începu să explice pe un ton grav nu ceea ce Buzangiu nu înțelesese, ci locul în care trebuia inserat momentul abia citit, fără de care sensul adânc al paragrafului schilodit la lectură de omul ce începuse să transpire din nou ar fi fost în afara oricărei puteri de înțelegere.

Cozmin se ridică în picioare, și după ce traversă în ambele sensuri puținul spațiu rămas liber între balustradă și șezlonguri, își duse mâinile butucănoase la spate, se opri în fața lui Buzangiu și peroră mai bine de un sfert de oră despre filozofia unor pretinse autorități în materie, Mach, Avenarius, Petzoldt, menționă că numele amintite n-au nici o idee despre modul cum a fost soluționată problema libertății și necesității, îi incrimină că n-au citit cu atenție paginile lui Hegel și Marx și se fac că nu văd progresul realizat de filozofia secolului nouăsprezece, și când aminti secolul respectiv, Cozmin suferi sincer și se înfurie la fel de sincer. Avea bubureze albe de spumă la colțurile gurii când pronunță numele lui Berman...

— Deci, tovarășe Buzangiu, ca să rezumăm aceste importante aspecte ale unei mizerabile ciorbe eclectice - și Cozmin apăsă pe *e* ca să-și înfrângă tusea ce-l înțepa în gât -, machiștii, din dorința de a împăca și capra și varza, au luat o bucățică de agnosticism și puțin idealism și, făcând o combinație cu o bucățică din materialismul dialectic, bâiguie că acest amestec constituie o dezvoltare a marxismului. O prostie, dragă Buzangiule, conchise Cozmin conciliant.

— Aveți dreptate, tovarășe Cozmin, se repezi să-l aprobe Buzangiu, și pe față i se citi o reală fericire când observă că Lică se așezase din nou pe șezlong și își reluase lectura din cartea groasă, cu scoarțele maro închis.

Curta, deși ascultase cu atenție cele spuse de Cozmin, nu vru în nici un fel să-și demaște interesul, stătea cu ochii

închiși, soarele se ridicase binișor deasupra dealului din față, și razele orbitoare îi băteau pieziș în obraz. Căldura lui, după jumătatea aceea de umbră în care stătuse până acum, i se păru binefăcătoare. Dacă gluma lui Landesman o înțelesese, Isaac folosind autoritatea marxismului pentru a-l pedepsi pe Buzangiu, în schimb seriozitatea cu care îi explicase Cozmin aceluiași om anumite pasaje care luminau rândurile citite cu glas tare i se păru nefirească, deoarece era lesne de înțeles că dacă omul căruia i se adresau toate aceste teorii nu înțelesese nimic din prima lectură, nu avea să înțeleagă nici atât din explicațiile lui Cozmin.

— Mă Lică, de ce dacă eu fac o glumă, fie și proastă, cum ar zice tovarășul Curta, tu vii imediat și faci o prostie înțeleaptă, cum ar spune Avenarius al tău?

— Păi tocmai ca să nu rămână impresia că tu ai glumit cu așa niște lucruri, dragă Isaac. Eu ți-am mai spus că tu ai luat-o razna, și dacă boala este o scuză pentru tine, în schimb pentru mine atitudinea ta este un mijloc de reflecție.

— Și anume ce-ai reflectat, dacă pot să știu și eu?...

— Am reflectat, dragă Isaac, că treptat pierzi simțul revoluționar și te transformi într-un moralist mic-burghez. Și asta-i de neiertat. Și dacă tu crezi că prietenia noastră de-o viață mă obligă pe mine să suport ieșirile tale tâmpite, să nu uiți că toate astea ți le pot trece la dosar frumos-frumușel, cât suntem de prieteni. În afara principiilor, pentru mine, Isaac, nu există prietenie.

— Am înțeles, Lică, acum ai vorbit pentru tovarășul Curta, vrei ca el să nu-și formeze o imagine eronată despre tine. Uite, am să-l rog eu frumușel să-și facă o părere bună, iar cât despre dosar, te rog să-l lași în pace, că și așa e doldora de hârtii și hârtioare. Fii bucuros că eu la dosarul tău n-am ce adăuga, nu ți l-am văzut niciodată, dar cred că are doar două hârtioare, curate-curățele, și cred că până la

sfârşitul vieții n-are să se mai adauge nimic la ele. Mă Lică, ești un tâmpit, asta ești, și acum să nu mă contrazici, că m-ai enervat!

— Bine, mă Isaac, nu te mai contrazic, că pe urmă ai să spui în dreapta și-n stânga că din pricina mea nu te-ai vindecat... Ți-ai luat ceaiul?

— Mi l-am luat.

— Și dumneata, tovarășe Curta?

— M-ați întrebat ceva? se trezi Curta, cu gândul în altă parte, și pentru că Lică nu insistă asupra întrebării, își rezemă din nou capul pe perna tare, cu împletitura de lână făcută ghiuluri.

Intenționat nu vrusese să participe la discuție și tot intenționat se gândise la altceva în vreme ce prietenii aceștia se admonestau reciproc. Discuția i se părea fără obiect, un simplu mod de a-și petrece vremea, or el nu venise aici să pălăvrăgească, ci să se vindece, și aproape că se felicită că rezistase ispitei de a intra din nou în conflict cu Cozmin, ca înaintea mesei de dimineață, dintr-o pornire de autoapărare. Trebuia să se obișnuiască să tacă, să asculte cel mult și să tacă, ce avea el de spus avea să spună mai pe urmă, în cărțile lui; discuțiile în gol îl atrăgeau și-l plictiseau totodată, un spirit de contradicție, lucid însă, îi da ghes să-și spună părerea, în timp ce un alt glas, mai autoritar și realist, îl îndemna să-și strângă buzele. El venise acolo pentru...

Aducându-şi aminte că în dimineața aceea mai rostise pentru sine formula de câteva ori, simți năvala sângelui în pomeții obrajilor și o uscăciune aparte în cerul gurii, semn sigur la el că se justifica, și deoarece n-o putea face simplu ca un oarecare, ca Buzangiu de exemplu, care recunoscuse deschis, fără jenă, că nu înțelesese nimic din paragraful abia citit, se ascundea în dosul formulei, o lua pe ea drept pavăză a tăcerii, descoperise în această pavăză un scut posibil de utilizat ori de câte ori era pus în situația de a-și

argumenta procedeul. Desigur, era cu mult mai simplu să tacă, așa cum tăcuse și acum, să-și rămână credincios sie însuși, ignorând credințele altora, consolidându-şi în spatele lipsei de opinii propria lui opinie despre oameni și lucruri, dar știa dintr-o convingere numai a lui că era suficient să abdici o dată, făcând pe înțeleptul sau pe atoateștiutorul, ca cercul vicios să se continue de la sine, asemenea unui motociclist aflat pe zidul morții, care, înfrângând inerția și lipsa de echilibru de la început, se rotește în virtutea primul impuls, sigur în rotațiile lui, culegând aplauze și stârnind spaime în zona cea mai calmă și mai puțin periculoasă a învârtiturilor, când de fapt tot greul era consumat cu acea primă zvâcnire ce se împotrivea legilor mișcării. Avusese de atâtea ori prilejul să tacă și nu tăcuse dintr-o pornire mai presus de voința lui și indiferent de oalele sparte plătite ulterior pentru lipsa lui de supușenie, se simțea lăuntric liniștit că-și învinsese inerția chiar dacă vizibil n-o influențase pe a altora. În opoziție stă singură șansă de a afla adevărul și propria ta cinste, motiv în urma căruia se lăsa nu o dată antrenat în discuții, știind de la început că n-avea decât șansa să piardă. Mai mult ca sigur că Lică Cozmin nu-l adâncise nici pe Mach, nici pe Avenarius, pentru el erau suficiente postulatele gata fabricate împotriva lor, el nu suferea de tentația - mai aprigă uneori ca o boală - de a se convinge judecând ambele părți aflate în discuție, mintea lui nu suferea de întrebări, deseori chinuitoare, ca ale lui, pentru el era suficient un adevăr oficial, și atâta vreme cât mergea cu el și era sigur că n-are de ce să se teamă utilizându-l, îi era lesne să le considere pe celelalte niște falsuri. Simțise nevoia să înfrângă această siguranță a lui Cozmin, să-l întrebe dacă a citit ceva din Mach, *Principiile teoriei căldurii* ori *Tratatul despre morală sau voință* sau să-l chestioneze despre *Determinarea univocă în domeniul psihic* a lui Petzoldt, pe care de asemenea Cozmin îl

amintise. Și voia să-l încurce pe Cozmin nu de dragul contrazicerii, în acest teren al contrazicerii goale n-avea de ce să se amestece, dar intuise și în discuția dinaintea micului dejun și în comportamentul de acum salturi din domeniul teoriei pure în cel al realității, eliminând și din realitate argumentele unei părți și ascunzând-o în necunoștință de cauză. Or, aici era cel mai mare pericol. Îl făcuse narodnicist, de pe pozițiile celor care criticaseră narodnicismul, nu de pe pozițiile cunoașterii lui ca individ, nesimțind nevoia să-și știe argumentele. Tot așa, mâine putea, în virtutea acelorași postulate, să-l facă dușman, știa foarte bine că termenii atrag după sine consecințe, și acolo unde intervin consecințele, ca rezultat al neargumentării, intervine liberul arbitru. Neîndoios că drept răspuns Cozmin, conform felului său de a purta o discuție, ar fi pus la rându-i o întrebare, era o modalitate tot mai frecventă ca în locul unui răspuns să se pună o altă întrebare, păstrându-se într-o ofensivă a întrebărilor, și această întrebare s-ar fi referit la argumentul suprem, la Lenin de exemplu, și dacă Lenin spusese un lucru, ce nevoie mai era să parcurgi drumul făcut de el, drumul cunoașterii directe, al înfruntării pe text, erau suficiente concluziile lui care, în credința lui Cozmin, își găseau aplicabilitate indiferent dacă era vorba de Mach sau de el, Curta. Pierduse însă prilejul să intervină, acum orice reîntoarcere la subiectul epuizat ar fi însemnat o dorință de hărțuială personală, și Petre își zise că de vină era șezlongul și comoditatea lui, ele îi impuseseră tăcerea, ele îi suprasolicitaseră calmul.

Se auzi glasul medicului șef în rezerva alăturată, și Curta încetă să fabuleze în continuare pe seama celor auzite. Va găsi el prilejul să readucă în discuție tema abia încheiată, cu toate că era la fel de convins că ratase un moment prielnic, ratarea însemnând de fapt o înfrângere nu numai a lui personală, ci și a unei părți din realitatea pe

care voia s-o apere. Din camera alăturată, vocea medicului răzbătea distinctă. Curta vru să întregească chipul lui Titorian după această voce și mai ales după soția lui, pe care o cunoscuse la masă, dar nu mai putu.

Împleticindu-se în costumul lui deschis sub care i se puteau desluși fusele oaselor, îl văzu pe Costache cu Rita atârnată de gât ca un copil înspăimântat să nu cadă. Priveliștea aceea îi luă toate gândurile și numai teama că are să fie surprins sculat și rezemat de balustradă îl opri să nu se ridice și să vadă mai de aproape pe omul cu părul alb, cu umerii hainei atârnați parcă pe un umeraș colțuros și rudimentar cioplit, incapabil să susțină stofa aceea pusă parcă la uscat. Costache se opri în dreptul lacului; miniatura de lac avea forma unei boabe de fasole și de jur împrejur erau plantați câţiva tei; încercare zadarnică, deoarece cinci dintre ei împungeau aerul cu crengile uscate, la această altitudine șansa de a supraviețui era minimă și cu toate astea un tei era prins, și ceea ce-l miră pe Curta era forma bogată a coroanei - deși pomul nu avea mai mult de doi-trei ani - frunzele mari, zemoase și de o culoare stranie, un verde bătând spre violet, coaja roșcată, uleioasă, cu sclipiri de solzi de reptilă, viguroasă, trunchiul gros, cu nodurile proeminente, acoperite de pielița verzuie acolo unde crengile inferioare fuseseră tăiate. Acest pui de tei prins, spre deosebire de ceilalți uscați, rămași la stadiul de dezvoltare la care fuseseră sădiți, contrazicea parcă firescul naturii, îl ignora sau îl sfida pur și simplu, și această purtare rebelă față de natura mamă, cu legile greu de înșelat, îl bucură pe Curta, parcă era o victorie a lui în fața cine știe cărui dușman mai puternic și totuși mai slab din moment ce prin această mărturie de necontestat se lăsase învins.

Costache își aplecă spatele, și atunci Rita coborî, grijulie își prinse stăpânul de mână, cu cealaltă se scărpină sub locul unde trebuia să fie coada și sări pe cele două

picioare, veselă și guralivă, aşteptând cine știe ce ritual cunoscut. Costache își duse o mână la piept, icni de câteva ori, se clătină gata să cadă, apoi, între rădăcina pomului și gura lui se formă un pod roșu, mai gros spre izvor și mai subțire spre vărsare și Curta înțelese pe dată de ce fuseseră înfrânte legile altitudinii, de ce ceilalți tei se stinseseră și de ce cel de-al șaselea era atât de viguros.

— Cam puțin pe ziua de azi, Costache, se auzi o voce de la un etaj. Poate viu și eu și mai adaug ceva.

— Nu, sângele tău are proprietățile acidului clorhidric, îl arde și-l usucă, răspunse Costache cu o voce întretăiată de o respirație grea.

Cei doi oameni râseră, dar cel mai tare râdea Rita, maimuța, ea era cea mai fericită, îl lăsase pe Costache de mână, se răsucea peste cap, apoi se strâmbă dizgrațios la sora Nana care apăru pe balconul alăturat și care, nemulțumită, dădea din cap a apostrofare. La vederea acelei părți dezagreabile, sora se făcu nevăzută, și, la câtva timp, Curta îi auzi mersul prin camera unde locuiau ei, mersul acela apăsat și delicat totodată al cărui sunet pe linoleumul întărit îi rămase în minte încă din orele dimineții.

Petre nu se întoarse spre interiorul solariului, asculta doar întrebările medicului și răspunsurile gâfâite ale lui Ghinolea.

— Poate n-ar strica o schimbare de aer, tovarășe Ghinolea, îl auzi Curta pe Titorian, poate o reîntoarcere la dumneavoastră acasă, pentru un timp doar, se grăbi să adauge medicul, v-ar fortifica. Eu personal cred în fortificarea organismului în aerul natural, evident dacă aveți condiții, dacă vă poate cineva îngriji.

— Înțeleg, tovarășe doctor, și din nou Curta avu impresia că acel „tovarăș” era rostit nefiresc, străin de celelalte cuvinte, un adaus necesar pe care Ghinolea îl folosea din uzanță, nu din convingere. Înțeleg că nu mai

am mult, de altfel nu trebuie să-mi spuneți, o simt singur, puterile îmi slăbesc din zi în zi; dar dacă e să mă duc, mi-e egal unde o să se întâmple acest lucru, aici sau acolo, doar în cazul... știu, aveți nevoie de paturi... O să mă gândesc, iar dacă n-aveți încotro, spuneți-mi, o să plec, deși n-am pe nimeni pe lume...

Cuvintele lui Ghinolea sunau egal, calme, nu era în vocea lui nici urmă de spaimă, teama fugise din el, se împăcase singur cu sfârşitul, și în acest context, gestul lui Buzangiu cu țigara i se păru profund omenesc și de înțeles. Deci, într-un fel Baciu avusese dreptate, solariul muribunzilor nu era o figură de stil, primul dintre ei își asculta singur verdictul, apoi pacientul făcuse comentariile de rigoare cu medicul, ca niște rude îndepărtate care discutau moartea cuiva din familie, la fel de îndepărtat de sufletul lor.

— Să mai așteptăm, spuse până la urmă Titorian. Starea proastă nu trebuie s-o puneți pe seama înrăutățirii situației pulmonilor, m-am uitat la radiografiile făcute acum câteva zile; nimic nou de remarcat, timpul, timpul, tovarășe Ghinolea, acest prieten și dușman al omului, intrăm într-un nou solstițiu, îl simt și eu din plin, și doctorul râse mărunt, un râs de copil timid. Mai aveți nevoie de ceva? Sper că nu, în orice caz, soră, te rog notează zece... Poți mări doza în caz de insomnie. Între o noapte pierdută de nesomn și gânduri, e preferabil un...

— Mulțumesc tovarășe doctor, oricum, eu vă rămân îndatorat, mai spuse Ghinolea, și ultimele cuvinte abia le mai putu rosti, mai ales cuvântul „tovarăș” căpătase inflexiuni de un nefiresc aparte, și Curta înghiți în gol, înspăimântat de acea voce și poate nu atât de ea, cât de scena petrecută sub ochii lui în curte, o scenă de un optimism tragic, tragismul lui Costache fiind înglobat în sănătatea neverosimilă a pomului care se hrănea cu sânge.

Doctorul Titorian apăru pe balcon; era însoțit de sora

Nana, de un alt medic, mai tânăr, pe care nu-l văzuse până atunci, și de sora Aneofița Anghel; nu, nu greșea, din primul moment își învârtise ochii verzi în căutarea lui, și după ce-l văzu, zâmbi complice, ca un copil prins asupra unor intenții necugetate.

Doctorul Titorian nu răspundea decât în parte portretului închipuit de Curta după ce-i cunoscuse soția. În primul rând, își târa ușor piciorul drept, lucru la care n-avusese cum să se gândească, era destul de înalt de statură, părul negru și des dezvăluia o frunte prelungă acoperită cu o piele la fel de străvezie ca a Leopoldinei, în schimb, ochii mari, negri și ei, cu genele lungi, aproape feminine, purtau în ei stigmatul renunțării, al unei suferințe pe care, în forul lui intim, o suporta cu greu. Celălalt medic, Ciclovan, vorbea tot timpul pe șoptite cu sora Nana, și când sora-șefa arătă spre Curta, doctorul nu se sfii să-i întâmpine privirile, zâmbindu-i prietenos. Faptul că se interesau de el și că în comparație cu ceilalți nu era chiar un necunoscut îl echilibră, știindu-l, nu trebuia să cerșească atenție și înțelegere, atenția și grija aveau să-i fie oferite fără intervenții speciale, așa cum nu se prea întâmplase în celelalte sanatorii pe unde umblase. Doctorul Titorian între timp stătuse de vorbă cu Cozmin; Lică era ușor transpirat, veștile medicului nu erau probabil prea încurajatoare.

— Ar trebui să faceți mai multă mișcare. Sunt informat că nu prea mâncaţi, de altfel cântarul o spune singur, în trei luni n-ați pus nici măcar trei sute de grame, în schimb în cea de a patra lună ați dat jos un kilogram.

— Cam mult pentru un asemenea ideolog, se amestecă în discuție Isaac, dar medicul nu râse, dimpotrivă, avu o ușoară strângere din sprâncene.

— Tovarășe doctor, ați putea să-mi oferiți o audiență după vizită, una mică, mică de tot? - și pentru concretizarea imaginii, Isaac tăie vârful unui deget cu

celălalt de la mâna dreaptă pentru a marca exact unitatea din întregul de care avea el nevoie pentru primire.

Medicul zâmbi, probabil știa de ce anume îl solicită Landesman, și se mulțumi să confirme, înclinând ușor capul într-o parte.

Veni rândul lui Pintică, și fiindcă medicul câtva timp îl privi în tăcere, Ștefan înțelese că acum aveau să urmeze reproșurile pentru toate plecările lui mai mult sau mai puțin justificate, de pe urma cărora boala, în loc să se amelioreze, se agravase.

— Merge prost, doctore? întrebă Pintică pe un ton familiar justificat de altfel de vechimea cunoștinței dintre ei, Pintică în fiecare an venind în sanatoriu pentru câteva luni.

— Ce să mă fac cu dumneata, tovarășe Pintică? Poate îmi dai dumneata o soluție. Am impresia că faci eforturi supraomenești să-ți închei această viață cât mai repede. Să știi că socialismul cu un individ în plus sau în minus se construiește el, ți-ai dat obolul suficient, fă o pauză, mai lasă spațiu de activitate și altora, în fond pierderea unui om la vârsta dumitale este o pierdere grea, de ce Dumnezeu uiți că ai încă totul, sau ar trebui să ai totul înainte. N-am nici un drept să-ți țin lecții de morală, dar, în aceste condiții, orice efort din partea noastră este inutil. Operație nu vrei să faci, disciplinat nu vrei să fii - mă refer, firește, la disciplina sanatoriului, dacă vrei să te vindeci... Ce-i de făcut, Ștefane, îl numi Titorian direct, și în timbrul vocii lui se simțea un real regret pentru situația jenantă în care îl punea unul dintre pacienții cei mai apropiați.

În tot acest timp, Pintică zâmbea în felul lui, își muta capul pe șezlong când într-o parte, când în alta, oferindu-se privirilor medicului și ascunzându-se totodată de ele.

— M-am hotărât, tovarășe doctor, m-am hotărât să mă operez, spuse el grăbit, ca nu cumva teama, mai puternică decât el, să-i oprească curajul de-o clipă și să renunțe la

mărturisire.

Imediat ce rostise cuvintele, fața i se îngălbeni și se zbârci ca în urma unei suferințe rapide și adânci, și pe tot chipul acela deschis, de copil, numai zâmbetul, rămas neschimbat, mai amintea de celălalt chip, jovial, prezent cu câteva momente înainte. Nici medicul-șef nu-și putu ascunde mirarea în urma acestei decizii, mai ales că vreme de ani de zile îl rugase, îl implorase aproape, să fructifice acel unic moment, acea situație favorabilă în care se aflase când printr-o toracoplastie masivă, în două etape... Dar acel moment favorabil trecuse, plămânul stâng era atins și el, și Titorian, care aruncase în discuție cuvântul operație, fiind sigur de un refuz brutal, acum se simțea stânjenit să-i comunice lui Pintică vestea aproape sigură că operația nu se mai poate face. Dar aceasta era treaba chirurgului, nu a lui, și cum prima zi de operație din săptămâna aceea era fixată, Titorian își zise că are să pledeze în favoarea unei intervenții chirurgicale, deși personal era convins că Pintică pierduse trenul.

— Înseamnă că această ultimă plecare a avut asupra dumitale o influență binefăcătoare, dacă știam ți-aș fi dat drumul cu mult mai devreme. Cine a pus piciorul în prag, soția? Nu mă îndoiesc... În fond, să faci dintr-o femeie tânără și frumoasă o infirmieră pe viață ar însemna un suprem egoism. Dar să vedem, Ștefane, aici ultimul cuvânt nu-l am eu, spuse doctorul lăsând o portiță pentru celălalt adevăr știut numai de el.

Deși doctorul înaintase spre Baciu, o mână a lui Pintică i se agăță de halat, și Titorian se simți reținut, neînţelegând despre ce e vorba. Zâmbetul lui Pintică se topise în colțurile buzelor, unde mai mijea o speranță; de fapt îl oprise pe doctor mai mult din instinct, nu știa nici el exact de ce procedase așa, ceva lăuntric, nedefinit, îi spunea că medicul îi ascunde adevărul așa cum îi ascunsese și el adevăratul motiv al hotărârii. Renunță să întrebe, își

descleștă mâna de pe halat și se lungi din nou, confecţionându-şi un zâmbet, de data asta de scuză pentru comportamentul lipsit de delicatețe și mai ales de neînțeles pentru medic.

— Ce s-a întâmplat, Ștefane? întrebă Titorian și își târî piciorul aflat în suferință la nivelul celuilalt.

— Nimic, tovarășe doctor, absolut nimic, șopti Pintică, și la un semn al medicului, sora Nana scrise pe hârtia ei un calmant.

— Să treci pe la mine să stăm de vorbă, îl invită Titorian calm.

Livid, maltratându-şi negul, Baciu aștepta ca vizita să ajungă la el, dar doctorul, inclusiv Ciclovan și sora Nana, trecură pe lângă el ca și cum nici n-ar fi fost acolo și se opriră la șezlongul lui Curta.

— După vizită, un control radiologic și o radiografie, spuse doctorul și, marcat de oboseală, ieși urmat de ceilalți.

Din ușă, sora Aneofița Anghel se uită din nou la Curta fără jenă, aproape brutal, încât Petre fu obligat el întâi să-și desprindă privirile de pe ochii aceia aproape roșcați din pricina culorii părului căzut în zulufi de sub bonetă.

— Las', las', am să-i arăt eu, din pricină că am protestat nici n-a vrut să se uite la mine, își închipuie, dar las', mai bolmoji ultimele cuvinte ca pentru el Baciu și, nervos, se ridică cu un efort aproape supraomenesc de pe șezlong. Rezemă bara grilajului și se apucă să fumeze.

— Dar ce s-a întâmplat? se interesă Curta.

Imediat îi păru rău că aruncase acele cuvinte.

Ceilalți nu reacționaseră în nici un fel la amenințările lui, dimpotrivă, își vedeau calm de îndeletnicirile de la care îi întrerupsese vizita, semn că nemulțumirile lui Baciu le erau cunoscute și preferau să nu se amestece.

— De patru ani n-au făcut nimic ca să mă vindec și acum m-au transferat aici unde..., apoi își dădu seama că nu era

singur, se jenă și preferă să tacă. Atâta neomenie, atâta neomenie, n-am mai întâlnit, spuse tot el, și sătul de fumul acru aruncă țigara peste balustradă undeva în apropierea peluzei.

8

Cabinetul medicului șef se afla lângă sala de radiologie. Nu mai era o problemă să utilizeze scara principală. Cobora acum pentru a doua oară într-un răstimp relativ scurt aceleași trepte de marmură cu o siguranță de pacient vechi, sigur de el și de mișcările lui. Nouă era însă starea cu care cobora. În afară de un control făcut cu câteva luni înainte, când i se întocmise dosarul pentru acest sanatoriu, nu mai apelase la un alt consult, și necunoscutul acestor câteva luni ca și surprizele ce-l puteau aștepta născuseră în el o emoție nouă. Îi plăcuse Ispas Titorian, intuise încă de la micul dejun că a descoperit în el un posibil prieten; gândul acesta i-l întărise propria lui soție, în ciuda comportamentului cam bizar, a indiferenței față de el, dar tocmai această indiferență, multiplele semne de întrebare, începutul acela de opinie despre el nedusă până la capăt, dar înțeleasă ca o nemulțumire la adresa lui, îl făcură din primul moment să vadă în soțul ei un revers al medaliei.

Medicul abia sosise, fața îi era marcată de oboseală. Durerea de la șold, din pricina căreia își târa piciorul, era de-a dreptul rebelă în ziua aceea, altfel Titorian n-ar fi schițat un gest de supremă încordare când se răsuci pe-o parte. Așteptă lângă ușă un semn. Semnul veni de la sora Nana, gravă și ea. Împrumutase ceva din gravitatea șefului

ei. Suferea în ascuns pentru suferința superiorului; până și gesturile îi erau altele decât la prima întâlnire, mișcările îi erau moi, plutea ușor prin încăpere de parcă ar fi umblat pe vârful picioarelor. Buzele i se încălecau din când în când, cea inferioară dispărând aproape sub încleștarea buzei de sus, acest efort al maxilarelor întinzându-i pielea și lăsând să se ghicească sub ușoara umflătură caninul ieșit în afară. Se așează pe un scaun și abia după un timp ce i se păru fără sfârşit Ispas îl privi în treacăt, apoi continuă să-i citească dosarul, invocând printr-un gest al capului scuza nerostită pentru că îl făcuse să aștepte.

Ispas scoase dintr-un dosar de culoare galbenă radiografiile, le compară la lumina becului ce ardea deasupra, și faptul că nu apelă la ecranul alb de alături îi întări și mai mult credința că în fața lui se găsea nu numai un bun specialist, așa cum îl recomandaseră cei de jos, dar și un om obosit, puțin plictisit poate nu atât de boala altora, cât de propria lui boală. Un zâmbet protector având darul să-l încurajeze înflori pe chipul sorei Nana, aflată în spatele medicului și veghind la cea mai mică mișcare a lui, dar în afară de figura încruntată, de fruntea largă, transpirată în zonele cutate, Titorian părea absent la cei din jur; radiografiile îl nemulțumeau. Nu știa dacă execuția lor tehnică sau înscrisurile ce i se dezvăluiau din ele - și, ca să puncteze această stare de nervozitate, ușor de citit pe chip, doctorul își scoase din buzunarul din față al șortului pachetul de Carpați și își aprinse o țigară. Bricheta împrăștia în încăpere un miros de benzină, o benzină prost rafinată, de duzină, altfel Petre nu i-ar fi remarcat prezența atât de ușor. Mâna care ducea țigara la gură, albă, cu degete prelungi, dintre care arătătorul și mijlociul aproape negre la capete de nicotină, avea un tremur uniform, transmis țigării, și când țigara fu mutată în mâna cealaltă, tremurul se prelungi în pătratele mari de celuloid prin a căror lumină Curta își vedea claviculele, coastele rânduite

simetric, și sub ele masa neagră, cu ușoare nebulozități, a plămânilor. Și în tremurul acela al peliculei, plămânii lui parcă prinseseră viață. Respirau. Sora Nana își îndreptă privirile spre un colț al camerei, obosise să stea cu ochii țintuiți într-o singură parte. Urmându-i mișcarea capului, Petre abia atunci observă ce se afla în dulapul alb pe care, la prima vedere, greșit îl considerase simplu instrumentar; nu, în dulapul cu geamurile bine șterse nu vedea nici urmă de bisturie, pensete și seringi, în dulap era altceva, și acest altceva era compus din zeci de miniaturi confecționate din te miri ce, mai toate reprezentând oameni și flori, animale greu de încifrat în nomenclatorul zoologic din pricina asemănării lor și a culorilor inadecvate pentru rasele respective. Mici tablouri pictate pe scoarță de copac, altele direct pe structura osoasă a unor părți de radiografii; un castel din cutii de chibrituri, și chiar un schelet de om, migălos decupat dintr-un singur os, mai mult ca sigur o coastă umană. Luată în parte, acea aglomerare de figuri putea să stârnească râsul, dar în întregul ei obliga la alte reflecții. Și lui Curta nu-i fu greu să ghicească în puzderia de lucrușoare cadourile pacienților făcute cine știe cu ce prilejuri medicului șef. Sora Nana îi surprinse mirarea, cercetă și ea odată cu el - oare pentru a câta oară? - aceeași vitrină împărțită în trei de rafturile de sticlă, și cine știe de ce, făcu un pas spre stânga și, băgând radiografiile în plicul de unde le scosese, astupă cu spatele vitrina.

— Lumina, te rog, șopti medicul masându-şi fruntea cu două degete.

Sora Nana stinse lumina. În locul becului din tavan se aprinse altul, un bec de semnal, roșu, care răspândea în cameră un întuneric de amurg stins.

— În sfârşit, un pacient care n-o să ne pună mari probleme, zise Titorian, fără să se adreseze cuiva anume; parcă își vorbea sieși, în obscuritatea în care se aflau era și

greu să ghicești dacă vorbele erau rostite sorei sau lui, mai mult ca sigur sorei, căci Ispas se întoarse de data asta direct spre el. N-am avut până acum nici un literat, trebuie să recunosc că îmi face plăcere să vă cunosc, aș fi preferat în alte condiții, dar condițiile nu ni le alegem totdeauna. Aveți atins un singur plămân, cum probabil știți, un om care a cunoscut sanatoriile ca dumneata știe uneori tot atât de multe despre el cum nu poate ști un medic, dar tocmai pentru că n-am în fața mea un pacient la prima întâlnire cu propria lui boală - o boală ușoară după cum arată radiografiile - mă întreb de ce ne-ați preferat pe noi? Poate vă mirați, mai mult ca sigur că în clipa aceasta vă puneți fel și fel de întrebări în legătură cu semnele mele de îndoială, dar vreau să vă spun deschis, n-am reușit să fac din acest sanatoriu un adevărat sanatoriu, cred că vina nu este numai a mea. Uite, m-am acomodat, să vedem ce va spune aparatul, singurul obiectiv în aprecierile noastre atât de subiective.

În încăperea alăturată, despărțită de cabinetul medicului șef doar printr-o ușă, era răcoare și un aer de materie încinsă, și în timp ce se dezbrăca, Curta își simți pielea strângându-se, poate nu atât din pricina frigului, cât a celor auzite de la Titorian. Era pentru prima dată că un medic își denunța pe față nemulțumirea în fața lui. Bruma de simpatie față de Titorian, pe care își construise această primă vizită, se topi. Până și acel muzeu în miniatură dezgolea o trăsătură deloc agreabilă a doctorului care etala în fața noilor pacienți suveniruri deloc încurajatoare.

Intrat în sala alăturată, unde se afla aparatul de radiologie, Curta se dezbrăcă grăbit în timp ce medicul se echipa cu un șorț protector. Titorian îl răsucea, cu mănușile lui mari de cauciuc, când într-o parte, când în alta, îi tasa mușchii pieptului, dorind să vadă un anumit contur, îl îndepărta de ecran cu forța ambelor mâini sprijinite în zona costală, și de fiecare dată Curta simțea

respirația lui grăbită în urma efortului făcut. La un moment dat, Titorian zăbovi mai mult, ecranul parcă îngheță secunde în șir în aceeași poziție, și degetele medicului, pierdute undeva în imensitatea mănușilor de protecție, rămaseră cumințí pe mijlocul pacientului, într-o îmbrățișare rece. „Da”, spuse el pentru sine, cu o oarecare mulțumire, și ecranul se mută din nou în zonele inferioare. Aici, mâinile medicului deveniră din nou active, dar superficiale. Zona era cercetată mai mult din obișnuință.

— Lumina, soră, ceru medicul.

Și când becul din tavan se aprinse, văzu ochelarii sorei de la radiologie îndreptați asupra lui ca o mască impenetrabilă; lentilele lunecau pe partea dezgolită a trupului, indecis, vrând să se oprească undeva și nereușind, apoi ei țintuiră mușchii pieptului, bine dezvoltați, în încrengătura cărora un păr negru și des se lipise de pielea umedă. Sora își luă ochelarii de la ochi, și fără acele sticle privirile ei nu mai avură nimic de speriat, erau niște ochi obișnuiți, ușor congestionați, inflamați spre nas din pricina deselor schimbări de lumină. În timp ce se îmbrăca, Curta auzi aparatele manipulate într-un mod straniu, și când își mută ochii spre tubul imens, terminat la capăt cu o bilă neagră, înțelese că sora se pregătea pentru o radiografie, cu toate că din felul cum strângea șuruburile și tăblia de lemn lungă ca o targă, nu mai pricepu nimic; radiografii mai făcuse, dar nu culcat. Procedeul fiindu-i străin, de teamă transpiră și mai puternic. Se jenă când înțelese că în încăpere se răspândise cu repeziciune un miros iute.

— Nu vă speriați, ținu să-l liniștească sora, vrem să vă facem câteva tomografii, un procedeu nou, suntem singura instituție care posedăm un asemenea mijloc de investigație, și la cuvântul „investigație” avu o ușoară întârziere, la a treia silabă, ca și cum ar fi făcut eforturi să-și însușească pronunția corectă a termenului.

— La doi, la patru și la opt, comandă Titorian cifrele sorei, și Curta deduse că la acest nivel de adâncime medicul șef are semne de întrebare. Am impresia că vă sunt antipatic, domnule Curta, nu-i așa, întrebă Titorian, și această trecere bruscă, de la o conversație despre boală la alta unde i se solicita spiritul, îl făcu pe Curta să se bâlbâie și, luat pe nepregătite, dădu un răspuns afirmativ.

Titorian își târî piciorul șubred spre camera alăturată și, privit din spate, la lumina puternică din cabinetul medicului șef, doctorul i se păru mai mic de statură; umerii căzuți, talia îngustă asemănătoare cu a soției lui, pantalonii reiați care ieșeau din halat, lipsiți de o formă anume după care să se muleze, atârnau în dezordine spre pantofii cu tocurile roase la spate de atâta întrebuințare, și Curta avu un moment de părere de rău. Ar fi putut să găsească un răspuns intermediar, dar gândul că numai cu o oră înainte tăcuse la pseudolecția ideologică dată de Cozmin lui Buzangiu și implicit lui, convingerea că tăcuse nu dintr-un spirit de autoconservare, ci dintr-o lașitate nemărturisită, dorința de a nu se mai lăsa dominat de comodități îi dictase acum să fie prompt; se jurase doar în sinea lui să se expună deschis, indiferent de consecințe, și iată că din pricina refuzului din solariu de a-și spune părerea se dovedise aici nu numai lipsit de menajamente, ci de o sinceritate primitivă. Observă pe chipul sorei de la radiologie un reproș tăcut, și dacă până atunci femeia manifestase curiozitate față de el, acum își pusese din nou ochelarii pe ochii injectați și trecu pe lângă el ferindu-se să-l atingă.

— Cu toate acestea, nu-mi retrag cuvintele de simpatie că te-am cunoscut. Ești primul nostru literat, evident că suntem interesați și curioși totodată de existența unei asemenea păsări rare pe aceste meleaguri ale suferinței, și m-aș bucura ca într-o bună zi să ai prilejul, din proprie inițiativă, să-ți revoci lipsa de simpatie.

Medicul mai vru să spună ceva, dar ușa se deschise brusc și în încăpere apăru un om între două vârste, cu o mustață care voia parcă să înlocuiască calviția împinsă dincolo de creștet, un soi de compensație stufoasă, de o bărbăție exagerată pentru trupul acela mărunt îmbrăcat într-un halat de mătase cu dungi de un albastru strălucitor, îmbrăcăminte care nu se înscria în regulament, după cum constată Curta, uitându-se rapid la propriul lui halat.

— Dacă țin bine minte, nu v-am invitat la mine, tovarășe Morăscu, spuse medicul, și fața lui - și până atunci de un palid stins - deveni și mai galbenă. Curta, care poseda teoretic unele date în legătură cu organismul uman, odată încifră schimbarea culorii de pe chipul lui Ispas în zonele unui ficat bolnav.

— M-am invitat eu, spuse Morăscu ţinându-şi în continuare o mână în buzunar și fixându-l pe Curta într-un fel anume, ca și cum prezența lui era de prisos acolo din moment ce venise el.

— Despre ce-i vorba, tovarășe Morăscu? îl chestionă medicul ridicându-se în picioare, și când Morăscu mai privi o dată la Curta, care abia reușise să-și încheie halatul, se simți dator să se explice. Este noul nostru internat, tovarășul Petre Curta, scriitor în devenire cum ar vrea dânsul să zică dintr-un exces de modestie. Eu l-am chemat.

Această explicație a medicului suna ca o justificare în fața lui Morăscu, și ținuta degajată a celuilalt, de parcă nu el ar fi deranjat ci medicul i-ar fi intrat în cameră neanunțat, stabili pentru Curta raportul de forțe între cei doi oameni, și când își aduse aminte că Lică Cozmin îl felicitase pe Morăscu pentru înființarea organizației de bază în rândul pacienților, intui și mai exact poziția oficială a lui Morăscu.

— Vă rog, din moment ce tot ați venit, poftiți, n-am secrete.

Curta ar fi vrut să se retragă, dar cuvintele medicului nu

numai că nu incriminau șederea lui cam îndelungată, dimpotrivă, parcă-i solicitau prezența. Se conformă acestei rugăminți ascunse, și făcându-şi de lucru cu nasturele de la gât al cămășii, care nu voia să se încheie, îl privi cu coada ochiului pe Morăscu, abia acum văzându-i exact ochii de un albastru viu, cândva frumoși, acum acoperiți pe jumătate de pleoapele grele, vineții, și învăluiți în cearcăne de aceeași culoare.

— Bine-ai venit la noi, tovarășe, se adresă Morăscu. Eu sunt secretarul organizației de bază de aici, de la bolnavi. Era cam vremea să ne faci o vizită, mi se pare că și dumneata ești membru de partid, altfel nu văd cum ai fi ajuns aici.

— Abia în al doilea rând e secretarul organizației de bază, în primul rând e pacient, și încă un pacient cu probleme destul de serioase, se amestecă Ispas, dar din păcate tovarășul Morăscu consideră că atât afecțiunile pulmonare personale, cât și cele ale colegilor săi își găsesc cel mai bun remediu în ședințe interminabile... Apropo, am auzit că tovarășei Craiu i s-a făcut rău la ședința de birou de ieri, a avut o hemoptizie... Se pare că va trebui să intervin mai energic, tovarășe Morăscu, sau dacă nu se poate altfel, să schimbăm locurile, în fond, și eu aș putea fi un pacient chiar dacă aș refuza categoric să particip la ședințele dumitale. Oamenii au venit aici să se vindece, să-și schimbe mediul în care s-au îmbolnăvit, ori dumneata... și medicul, râzând, își aprinse o țigară din care trase adânc câteva fumuri.

— Vă țineți de glume, tovarășe Titorian, adică eu am vrut să fac organizație, parcă dacă voiam numai eu era suficient? Puteam eu să întreprind ceva fără aprobarea de acolo, de sus? - și Morăscu arătă undeva spre munții care se vedeau prin fereastra acum dezgolită de draperiile mari și negre de sora de la radiologie, care în lipsa sorei Nana îi luase acesteia locul și nu se mișca din spatele medicului. Și

pentru că v-ați legat de mine, uite, sar la a doua problemă... Că am venit cu două probleme. Nici eu n-am secrete, mai ales că tovarășul e verificat, cu toate că dosarul inginerului nostru de suflete are niște mici infiltrate și Morăscu râse, bine dispus de această comparație. Dar dumnealui vine de unde ne vine lumina, e tânăr, o să se mai lovească o dată, de două ori, cu capul de realitățile noastre locale și o să se cumințească, dacă nu, petele se vor excava, și atunci o să-i facem o mică rezecție, cum ați spune dumneavoastră. Da. După masă am să lipsesc o oră, două, vine un tovarăș de la centru, vrea neapărat să mă vadă. Știți cum sunt oamenii din celălalt mediu, parcă noi am fi ciumați, desigur glumesc, așa că trebuie să ies eu din sanatoriu, mă așteaptă la șosea, credeți-mă, n-am încotro.

— Cam multe vizite, tovarășe Morăscu. În fond, eu nu fac altceva decât să-ți atrag atenția; în situația dumitale, fiecare oră de repaus total e numai în folosul dumitale. Nu uita că ești de cinci ani aici.

— Parcă eu vreau, tovarășe medic, spuse Morăscu spășit și cu o reală îngrijorare pe față. Dacă au nevoie de mine! Așteaptă să plec cât mai repede de aici, nu spun și nu cred că sunt un om de neînlocuit, dar au nevoie de experiența mea. Și cadre, știți, n-avem cu carul, nu le putem face la strung. Nu vă supărați că vă iau o țigară, vreau să mă las, și de aia nu-mi cumpăr. Când văd, mă atrage, nu vă supărați. Morăscu își aprinse țigara și se uită apoi la marca scrisă pe foiță. Credeam că fumați ceva mai bun, dar calul de dar - he – he -he - și Morăscu râse din nou. Cele câteva fumuri grăbite îi făcură bine, fața i se lumină, ochii deveniră și ei mai vii, iar mâna tremurândă în drumul ei spre pachet se liniști ca în urma unui calmant. Sper că n-aveți nimic împotrivă, repetă Morăscu, și privi din nou țigara ajunsă la jumătate. Ca să nu se piardă nimic din ea, trase cu nesaț fum după fum. Oamenii vorbesc tot mai mult

de medicamente. Se zice că ar fi apărut ceva sau se fac cercetări, lumea speră, eu nu știu ce să le spun, vin la organizație, mă întreabă... Nu vreau să încurajez zvonurile, mai ales că medicamentele astea de care se vorbește ar fi de proveniență... Eu totuși fac deosebiri, adică văd logic cum stau lucrurile și nu mă deranjează această utilizare a unor produse venite de acolo... În orice caz, dacă zvonurile se adeveresc, ar fi bine să facem o listă de priorități, nu-i așa, avem tovarăși care...

— Tovarășe Morăscu, eu stabilesc diagnosticul, nu speranțe. În privința priorităților, cred că n-are rost să vindem pielea ursului din pădure..., dar pentru că intuiesc exact ce vreți dumneavoastră chiar pe acest teren al speranțelor, al iluziilor sau viselor, alegeți termenul care vă convine mai mult, nu poate exista decât o singură prioritate, boala fiecăruia și evoluția ei...

— Ei, nici chiar așa, tovarășe doctor, pe unii îi cheamă datoria mai degrabă, alții au dus tot greul muncii, orice medicament străin costă bani grei... Eu cred că dacă, odată și odată, aceste medicamente despre care se tot aude că vor veni, ele, așa socot eu, trebuie să ajute mai întâi pe cei care au ajutat cel mai mult... Adică, mă înțelegeți... Să vii pe la mine, tovarășe, să stăm de vorbă, dar nu astăzi, mâine; ba nu, peste două zile, că mâine trebuie să fac darea de seamă; poimâine după micul dejun... Vedeți că scrie la etajul doi, acolo unde e biblioteca, cu toate că ar fi cazul, sau ar fi fost cazul să te interesezi până acum... Dar eu mă bucur că avem un scriitoraș printre noi; gazeta de perete cam suferă, și la stația de radioficare n-avem pe cineva să mai pună cuvintele la punct; oamenii scriu, dar mai deunăzi mi-a spus cineva care a ascultat, că nu-ș' ce greșeli gramaticale pe acolo, parcă ele ar fi esențialul, forma contează pentru unii, nu conținutul... Acum mă duc, că sunt grăbit să-mi pregătesc și eu carnetul, ca să pot răspunde, cine știe ce vor de la mine, adică ce vrea - și

Morăscu se făcu nevăzut.

Câtva timp, medic și pacient nu-și spuseră nimic. Curta era surescitat de cele aflate de la Morăscu. Adică dosarul lui de partid se afla aici, se grăbiseră să i-l trimită. Morăscu își permisese chiar să scoată la lumină acele pete umede, mai mult ca sigur adăugate în grabă după ultimele ședințe de la ziar. Felul cum pronunțase Morăscu neajunsurile lui înscrise acolo, tonul de glumă ca o justificare, spre a da în vileag ceea ce oficial i-ar fi fost interzis, ca și vesela amenințare legată de o posibilă excavare a pieselor de la dosar, aflate acum încă în siguranță datorită locului unde își făcuse studiile, nu-l puseră atât pe gânduri, cât îl enervară, și deoarece nu voia să enunțe criterii de apreciere în legătură cu omul abia ieșit, se gândi să curme tăcerea, schimbând discuția, cu toate că în clipa aceea nu-i venea nimic în minte.

Se uită la medic. Ar fi vrut să citească pe chipul lui o reacție care să-l dea de gol, care să-i spună că în momentul acela doctorul nu era străin de gândurile lui, că participă într-un fel sau altul la ele, dar doctorul îl privea probabil de mult, ochii lui, și mai ales sclipirile jucăușe din ei nu lăsau nici o îndoială că-i intuise temerile, nu erau pentru el un secret, se afla parcă în fața altui aparat radiografic, capabil, de data asta, să-i evidențieze nu lăuntrul prin transfocarea punctelor atinse de boală, ci gândurile, și aparatul în care se oglindeau aceste gânduri erau privirile medicului, voit ironice. Se ridică hotărât de pe scaun; vizita la care fusese obligat prin forța împrejurărilor să participe se încheiase. N-o dorise, dar nici nu-i părea rău că de la început împrejurările îl puneau în posesia unor relații și date neplăcute, ce-i drept, dar necesare, și din acest punct de vedere se simțea oarecum favorizat, altfel Titorian n-ar fi insistat să rămână, să fie prezent la o fărâmă din viața acelui sanatoriu al cărui membru de familie era de-acum și el.

— Pot să plec? își permise să întrebe Curta.

Medicul ridică din umeri, oarecum mirat de această întrebare.

— Desigur, din punctul meu de vedere erați liber de mult.

Titorian îl însoți până la ușă, în timp ce sora de la radiologie intră după perdeaua întunecoasă, în camera alăturată.

Așezat la locul lui în șezlong, Curta înregistră exact ceea ce spusese Morăscu, dacă era vorba de priorități, în nici un caz prin modestul lui aport la dezvoltarea societății, la istoria ei, n-avea să intre în ele, deși problema medicamentelor, așa cum de altfel spusese și Titorian și cum o știa și el, era încă în stadiul de iluzii. Până atunci, medicamentul principal rămânea hrana, constituția nervoasă și echilibrul dintre factorii hotărâtori ai organismului. El era, în orice caz, un privilegiat cum îi spusese chiar Titorian, n-avea decât un infiltrat în partea stângă, deci, o situație cu mult mai bună față de anul care trecuse și incomparabil mai optimistă decât a altora. N-avea nevoie de prioritățile nimănui, el singur era o prioritate, boala îl selectase, acordându-i o formă ușoară, se purtase binevoitor cu el; pentru un simplu infiltrat, trei luni erau suficiente să se pună definitiv pe picioare, urmând să părăsească acest loc care își pierduse ceva din frumusețea de la început.

Din partea unde se afla auzi pe alee pașii cuiva; nu vru să aștepte până ce pașii ar fi intrat în unghiul vizibilității lui. Se ridică de spate. Era curios. Îl zări pe Morăscu calcând grăbit, nesigur; în dreptul teiului lui Costache se opri, tuși de câteva ori, scuipă la rădăcină, dar Rita care probabil se afla pe balcon cu stăpânul ei se apucă să țipe, făcând o gălăgie infernală pentru ultragierea acelui loc, prin obișnuință socotit numai al stăpânului ei. Morăscu se întoarse, ridică pumnul spre maimuța agățată cu un lanț de

bara metalică a grilajului, scuipă încă o dată, de data asta spre ea, și Rita, nelăsându-se mai prejos, făcu același lucru în direcția lui, în plus își întoarse spatele și arătă, cui voia s-o vadă, partea fără păr de sub coadă. Morăscu spuse ceva, dar Curta n-avu cum să audă, destul doar că Rita înțelesese și începu să se scălămbăie și să râdă cu atâta forță încât sunetul ajuns sub coama muntelui din față se întoarse multiplicat, lovindu-se din nou de răgetul maimuței, și la acest vacarm îngrozitor Morăscu se dădu bătut, o amenință cu o sacoșă mică ținută într-o mână și-și văzu de drum.

— Bag mâna-n foc că n-ai vești prea bune, auzi Curta din dreapta lui.

Era vocea lui Baciu. Când se întoarse, îl zări maltratându-şi negul.

— Mai mult ca sigur că ai venit aici înscris în hârtii cu un simplu infiltrat și Titorian ți-a găsit o cavernă sau poate mai multe; nu ești singurul caz, am impresia că el inventează cavernele, cu toate că rar se întâmplă să greșească, are un soi de plăcere să le descopere și o mai mare plăcere să le comunice, ca și cum și-ar anunța cine știe ce mare câştig la loterie.

Ca să nu-i deranjeze pe ceilalți, Baciu se ridică anevoie și își târî șezlongul mai aproape de omul cu care începuse să vorbească. Pufăi în urma acestui efort, buzele, și așa subțiri, se subțiară și mai mult, iar pe fruntea înaltă și netedă sub a cărei piele se distingeau câteva vene albastre, încordate, apăru o pânză de apă, ștearsă în grabă cu dosul unei mâneci a halatului.

Curta se întoarse spre Baciu. Îi surprinse spaima la această răsucire bruscă, neașteptată, și dincolo de ea bucuria trăită dinainte pentru gravitatea bolii lui, și această bucurie Baciu nu numai că nu voia să și-o ascundă, și-o manifesta aproape direct, și atunci Petre, ca să scape de el, înclină din cap, semn că intuiția lui fusese exactă și

că era bolnav și nu oricum, ci grav.

— Una sau două, e atins numai un plămân sau și... Dacă vrei să mă crezi, când am venit aici practic n-aveam la plămâni nimic; baiul meu pornea de la genunchi, am o tuberculoză osoasă, și pentru că era iarnă, tovarășii au zis că până în vară să mă odihnesc aici, urmând să merg apoi la mare.

Și Baciu își ridică cu greutate piciorul incriminat, își trase pantalonul de la pijama deasupra genunchiului și-i oferi lui Curta o priveliște deloc plăcută. Genunchiul nebandajat, umflat ca un bostan de mărime mijlocie, lăsa aproape dezgolită rotula. De sub ea, prin două tuburi de drenaj, se prelingea într-un tifon gros legat deasupra pulpei o zeamă verzuie.

— Cu asta am venit. Dar pe-atunci puteam să umblu cum trebuie, rotula nu explodase, într-un cuvânt: am crezut că viu pentru câteva luni la o odihnă binemeritată, dar din prima zi Titorian mi-a găsit ceva la plămânul drept, o umbră numai, și umbra asta s-a mărit treptat, apoi s-a excavat. După doi ani, plămânul stâng era și el atins... Sunt convins că dacă nu-mi spunea adevărul, acum eram sănătos... Nu ți-a spus nimic despre mine? întrebă Baciu, și ca să fie sigur de răspunsul celuilalt, se ridică să-l vadă pe Curta în față.

— Nu, nu mi-a spus nimic, de fapt, secretul bolii altora este o obligație pentru medic, după câte știu eu...

— La alți medici, nu la Titorian, spuse scurt și cu răutate Baciu. Deci, și dumneata ești în pioneze, mai adăugă el, îmi pare sincer rău, cu toate că nu trebuie să vă speriați, sunt cazuri de vindecare rapidă; din păcate, eu n-am putut să intru în categoria acestora. Dumnezeu știe, parcă sunt blestemat, toată viața am fost blestemat să pătimesc de la...

— Tovarășe Isaac, se auzi vocea lui Buzangiu trezit atunci, cu ochii cârpiţi de somn, oare nu e vremea pentru

prăjitură?

Exact în clipa aceea se auzi toaca sunând, și Landesman, care vruse să se uite la ceas, renunță. Toaca anunța exact ceea ce dorea Buzangiu.

9

Pe o masă, în apropierea ușii, pe câteva platouri de metal, erau așezate prăjiturile. Stratul gros de mere dintre foitajuri, cel de sus alb, acoperit din abundență cu zahăr pudră, cel de jos rumenit, îl ademeni pe Curta; prăjiturile cu mere erau plăcerea lui. Învingându-şi jena o rugă pe sora Aneofița să-i permită să-și ia un supliment. Aneofița își așează chiar ea prăjiturile pe un șervețel, apoi îi turnă din cana de sticlă lapte dulce și Petre mâncă cu poftă și bău laptele din câteva înghițituri. Nimeni nu se așeza la masă, pacienții veneau, își luau acest întăritor de la ora unsprezece și plecau la plimbare; până la masa de prânz erau trei ore și cei care aveau învoire pentru plimbări preferau să se bucure de ziua aceea însorită. Mâncau grăbiți apoi în grupuri de doi-trei o luau care-ncotro. De la poartă, drumul nepietruit, dar neted, se despica în două părți, unul ducea spre oraș, altul urca panta și se pierdea în pădure, spre o cabană aflată la vreo cinci kilometri spre vest. Cei mai mulți bolnavi o luau spre această parte, aerul fiind mai curat și pădurea de conifere - deasă și ademenitoare. Când se întoarse de pe scări să privească spre holul de unde plecase Petre o zări prin sticla ușii pe sora Aneofița Anghel, care surâdea; îi ceruse două prăjituri, și această intimitate la care îl obligase îi dădu

dreptul să-i zâmbească, și pistruii feței se înroșiră din nou în zona pomeților. Fața căpătă prin roșeața aceea feciorelnică ceva plăcut, și Petre, altfel închis și puțin dispus la reciprocități sentimentale, zâmbi și el, și atunci sora Aneofița îi făcu cu mâna, un gest curajos, ostentativ, și Petre, jenat, se uită în stânga și-n dreapta să vadă dacă n-a observat cineva această exagerată amabilitate a fetei. Până la urmă îi păru rău pentru lăcomia lui, înțeleasă de față poate altfel decât ar fi trebuit.

În curte, se opri lângă teiul lui Costache numai câteva clipe, din teamă pentru Rita. Într-adevăr, maimuța începu să se agite pe balcon la vederea lui, și ca să nu fie obiectul injuriilor ei și al râsului pacienților, Curta trecu grăbit spre poartă, mai ales că în urma lui îl zărise pe Cosmin, și o plimbare cu el nu-i era pe plac. Dintr-un spirit de contradicție, n-o luă în partea unde se vedeau plimbându-se cei mai mulți pacienți, o luă spre drumul care ducea spre oraș, cu toate că nu intenționa să facă un asemenea efort. În dreapta, cam la un kilometru de sanatoriu, văzu în pădure o casă din care ieșea fum, era probabil un lăcaș al tăietorilor de lemne. Da, asta era. O femeie ieși pe ușa de lemn a clădirii cu un ceaun imens și îl atârnă pe niște pirostrii de metal sub care ardea un foc îndrăcit; erau lemne de brad, lemnul pocnea, și până la nările lui Curta ajunse mirosul de rășină al ramurilor pe care femeia le băga fără economie pe foc. Undeva, în depărtare, se auzi un strigăt, apoi un zgomot fosnitor de pom în cădere, și pământul se cutremură sub lovitura trunchiului doborât. Curta tresări întristat.

Îl ajunse din urmă Pintică. Tăiase coama dealului și ieșise la câţiva metri în spatele lui. Îi explică avantajul acestor scurtături: în loc de patru kilometri până la șoseaua asfaltată, nu făcea decât doi, fără un efort prea mare. Aflase de aceste poteci de la alți pacienți cu multă vreme în urmă, și-l povățui pe Petre, dacă voia să ajungă la

oraș, să meargă împreună, îl putea însoți până la linia ferată și de acolo era simplu să se descurce singur. Curta îi mulțumi, n-avea intenția să obosească, ieșise pur și simplu la plimbare, voia să admire covorul de brânduşe care acoperea pajiștile, și, în caz că ar fi simțit nevoia, voia să se oprească la marginea pârâiaşului a cărui curgere învolburată îi plăcuse încă din prima zi, când venise cu trăsura de la gară la sanatoriu.

Pintică ridică din umeri. Ar fi vrut s-o pornească singur, dar această tovărășie de o clipă îi plăcea. După câţiva pași se opri. Îl așteptă pe Curta și, cu zâmbetul lui copilăresc, o permanentă scuză pe fața lui, începu să-i povestească lui Petre ce anume făcea el la șosea stând pe marginea drumului.

— Săptămâna de dinaintea permisiei am fost în fiecare zi, poate o să râdeţi de mine, dar număr mașinile, camioanele; în primul rând ele mă interesează, și mai ales mă bucur de camioanele care poartă inițialele locurilor mele. Mă unge la inimă. Dacă mă restabileam, aveam șansa să lucrez la Bicaz, ați auzit, cum să nu auziți tocmai dumneavoastră? Acolo au început lucrările, sunt în fază de prospectări dar aveam șansa să merg acolo, să-mi leg numele de viitorul baraj; dumneavoastră puteți trăi dacă nu vă legați numele de ceva? Eu nu pot. Acum cred că lucrările au avansat și mai mult, pentru mine camioanele care se îndreaptă într-acolo și care poartă pe ele fel și fel de mașinării și utilaje, sunt un semn și uite, eu rămân în afara semnelor. Suntem o generație de sacrificiu, noi am dus tot greul, asta e hrana istoriei, viața noastră, nu vă supărați, nu mă referem la dumneavoastră, mă refeream la viața mea, și dacă trebuie să... nu-mi pare rău. Mă chinuie doar un gând: atunci când copilul meu va fi mare, să afle că nu m-am dus dintre... de pomană, că n-are de ce să-i fie...

— Nu cred într-o generație de sacrificiu, tovarășe

Ștefan, te rog, nu te supăra, nu vreau să distrug în dumneata o credință care își justifică această ieșire din... De altfel, e o prostie, ai să te faci bine, ai să vezi. Nimeni nu ne-a cerut să ne sacrificăm, iar boala în viața fiecăruia este un accident, o mică deteriorare a naturii individuale din motive pe care le...

Pintică se încruntă, încruntarea era la el o formă de a-și manifesta tristețea, și lui Curta îi păru rău că nu-l lăsase pe Ștefan cu credința lui, cu iluzia necesității acestui sacrificiu luat de el ca scut în fața necunoscutului ca o împăcare în cazul unui deznodământ nefericit.

— Dumneata știi mai multe, ce să zic? continuă Pintică mai puțin volubil, dar cu același zâmbet de scuză reapărut pe chip. Uite, mie nu-mi pare rău dacă mor, pentru asta i-am și zis doctorului să mă opereze, m-am hotărât...

— Oare într-adevăr asta te-a hotărât? întrebă Curta, și când văzu adumbrirea de pe fața lui Pintică se opri, era inutil să-i explice el lui Ștefan ce l-a determinat la acea hotărâre; intim, avea credința, după toată discuția de dimineață, că altceva a stat în spatele acelei decizii.

— Credeți că nu?

Și după felul tremurător cum sunase întrebarea, Curta își dădu și mai limpede seama că țintise într-un loc dureros.

— S-ar putea să greșesc.

— Poate și cu sacrificiul să vă fi pripit, eu nu mă supăr dacă v-ați pripit, chiar m-aș bucura.

— Câţi ani ai, tovarășe Pintică?

— Îs prost, așa-i? Vi se pare că am spus numai prostii, pentru asta m-ați întrebat. Douăzeci și doi și jumătate, adică ce mai, douăzeci și trei. Dar mă duc, văd eu bine că vă place să fiți singur; mie nu-mi place, numai seara, înainte de a adormi, atunci totdeauna mă gândesc acasă, la nevastă și la copil, mai ales la nevastă, copilul, ce să înțeleagă el din viața mea? Când m-am însurat, eram

bolnav, dar eu nu știam, simțeam eu ceva, dar îmi era rușine de tovarăși să le spun, eram în campanii, fiecare om era prețios, și dacă aș fi spus că simt așa o apăsare în piept, și răceli, și călduri și iar călduri și răceli, ar fi zis că vreau să dau bir cu fugiții, adică eu să fug... Plecasem cu camionul într-un sat, aveam în camion un strung, unul mic, îl montam cu o curea la motorul mașinii, reparam unelte, ne înfrățeam adică, alții, nu eu, eu eram de la țară, ce să mă mai înfrățesc? Era iarnă, frig, nu glumă, eu, îmbrăcat subțirel, adică cu ce aveam, și n-aveam multe... Și mi-a dat cineva să beau un pahar de țuică, țuică tare, nu ca pe la noi, de aia ardelenească, am auzit că sunteţi ardelean, dar și moldovenii, dar ce mai? Și am simțit cald pe dinăuntru și rece pe dinafară, și eu eram la fierărie, trăgeam la foale și răsuceam în foc un drug de fier, făceam brăzdare pentru plug, și atunci mi-a venit să vărs, și am vărsat ceva cald, dar cum focul era roșu, eu nu vedeam roșul din mine, credeam că văpaia aia e de la jar. Până a văzut unul, și a râs omul, nici el nu mai văzuse așa ceva, zicea el p-ormă că era nemaipomenit, și a chemat și pe alții la acest spectacol, și eu tot aruncam din mine, și când ajungea pe jar, acel ceva era roșu și scotea aburi. Numai când a venit meșterul să se amuze și el, a văzut că pe bărbie eram roșu, și el s-a speriat, și când m-am uitat într-o oglindă m-am speriat și mai tare, și am căzut acolo, butuc. M-am internat, adică m-au dus mai mult cu forța, dar eu abia mă însurasem, nu-mi puteam lăsa nevasta singură și nici treburile, și acolo, la spital, mi-a spus unul că noi suntem schimbul de sacrificiu, că într-un fel sau altul aceasta ne este soarta, și eu m-am bucurat când am auzit această dezlegare. Și dacă tot stăm la rând, să ne ducem, de ce să stau prin spitale, măcar să trăiesc atâta cât mai am de trăit. Și m-am tot internat, și am tot plecat, nu pot sta mult locului, dar eu dumneavoastră vă pot spune, mi-e dragă și munca, dar mi-e teamă și pentru Savina, că așa o cheamă

pe nevastă-mea. E tânără și frumoasă, îi e mereu sete de dragoste, acuma iar spun prostii, dar dumneavoastră care înțelegeți atâtea, o înțelegeți și pe asta, și gurile rele zic... N-au decât să zică, am văzut eu că de câte ori mă duc acasă îi e teamă de mine, ascunde copilul, îl duce la vecini sau la maică-sa, și când mă sărută își ține buzele strânse, adică și ei îi e frică. Credeți că mă lasă?... La urma urmei, ar face rău dacă m-ar lăsa, eu nu mai am pe nimeni în afară de ea și de copil, adică viața, zic, nu mi-am legat-o decât de ei și de lumea asta care mi-e dragă. Înainte eram Pintică, Pintică pur și simplu, ba îmi mai ziceau și Tică, am ajuns tovarăș, și uite, stau de vorbă cu dumneavoastră, chiar dacă spun prostii. Poate că nu mă lasă, cu toate că eu zic că viața așa nu mai e viață, de ce adică să n-aibă și ea un bărbat sănătos, ce ziceți? Dar vă las, uite cum fuge timpul, și camioanele trec, acum e ora de vârf, că dacă pleacă din București dimineața cam pe la ceasul ăsta ajung aici, trec pe la Brașov, apoi pe la Ciceu pe dincolo drumul nu e asfaltat, or mașinile grele au nevoie de asfalt. Deci, credeți că nu mă lasă... dacă nu s-ar fi întâmplat cu Calafat Opincă și cu ceilalți, aș mai fi trecut pe acasă, dar așa, am venit direct aici și am zis că mă operez, de ce să nu mă operez? Poate așa mai am o șansă, dacă nu mă operez n-o să am nici una, uite, asta eu o simt cel mai bine. Poate am greșit, că de fapt dacă mata zici că nu suntem noi de sacrificiu, puteam să stau ca lumea în sanatoriu, să mă fac bine, dar din cei pe care i-am văzut aici sau prin alte părți, puțini se fac bine, vremea acum e alta, oamenii acasă n-au ce mânca, muncesc peste puterile lor, și boala nu iartă, boala asta domnească, pe dinăuntru, că nici nu crezi, când te uiți la om, că e putred. Auziți? Se aude bine, asta e o mașină grea, eu cred că duce un buldozer, am văzut buldozere rusești mari cât o casă, nu vă supărați dacă mă duc; uite așa mă cheamă drumurile pe mine, și n-am stare - și Pintică, la fel de brusc pe cât apăruse, se făcu nevăzut

pe o potecă ce tăia dealul din față în două.

Rămase câtva timp locului. Se bucura că Pintică plecase fără să aștepte din partea lui vreo părere la nenumăratele întrebări puse direct sau indirect, întrebări la care n-ar fi știut ce răspuns să dea. Era vorba de viața unui om. Abia îl cunoscuse, cum foarte bine spusese Pintică, știa așa de puține despre el, și cu toate acestea, Pintică i se dezvăluise tocmai lui, îi încărcase conștiința cu frânturi de viață, și drept răspuns el n-avea ce să-i spună.

Curta tăie drumul. Din față venea un camion și stârnea praful. Numai la câţiva metri mai spre stânga se vedea o deschizătură între două stânci, făcută de apa ce trecea acum învolburată peste pietrele ce își arătau colții. Petre se grăbi să se pună la adăpost de aerul colbuit și în câteva secunde trecu marginea apei. Înconjurată de stânci abrupte, încât soarele cu greu putea ajunge până jos în afara orelor de prânz, pajiștea verde și plină de flori, rotundă aproape ca un amfiteatru, în care nu se auzea decât clipocitul apei domolite, odată scăpată din strânsoare, semăna cu un porțelan fin pe care o mână măiastră pictase în culorile cele mai vii, la întâmplare și poate tocmai de aceea atât de firesc potire de degetăruți albaștri, cu mijlocul strâns în cordonul verde al tulpinii, sumedenie de ochii șoricelului abia ghiciți din iarba umedă, câteva tufe de barba ungurului, cocoțate pe netedul unei stânci acoperite cu un deget de pământ. Găsi și câteva fire de ghințură, o tulpină de ochiul-șarpelui, și se miră mai ales pentru această ultimă floare care creștea de fapt, ca și celelalte, la altitudini ceva mai mari, dar răcoarea simțită la ceafă ca și la spate, în adâncitura șirii spinării, îi explică pe dată aceste apariții acolo: masivul muntos, destul de închis, crease un microclimat. Sub pavăza lui, florile se desfătau din plin de răcoarea pietrei și de căldură în ceasurile când soarele oprit în dreptul acelei înfundături răscolea cu razele lui întinderea de flori. Cu

siguranță că locul nu era cunoscut de foarte mulți, altfel florile ar fi fost maltratate. Probabil, intrândul îngust și apa clocotitoare să fi fost pavăza pentru acea poiană în miniatură, turiștii sau pacienții sanatoriului preferând locurile deschise, fără dificultăți. Îi veni greu să se așeze. Ar fi vrut să stea întins pe spate, cum o făcuse nu o dată pe vremea copilăriei în satul natal, la cositul fânului, când se desfăta privind cerul orbitor, cu mâinile sub cap, încercând să nu se gândească la nimic. Dar aici, fiecare petic de pământ era atât de uluitor smălțuit în culori, de la albastru, mov, până la galben, și la verdele crud, încât îi fu milă să tăvălească covorul. Ca să nu mai bătătorească cu piciorul nici o palmă de loc preferă să se așeze pe o lespede uscată și să privească până la uitare minunea din fața lui.

— A, tovarășul scriitoraș, el a fugit de mine și eu am fugit după el, uite ce minunăție a găsit, și eu, care sunt aici de atâta amar de vreme, nu m-am învrednicit... Nu-i așa că te deranjează prezența mea? Uite, să nu spui că nu-i așa, că mă supăr...

Cozmin râse arătându-şi dinții lați din față, peste care buzele groase se întindeau fără să-și piardă din consistență. Dimpotrivă, așa cum arătau păreau a avea și mai mult mușchi pe ele, și, pentru că fusese deranjat, Curta nu se sfii să se uite la buzele acelea, cu urme de tutun pe ele, insistent. Cozmin, simțindu-se atât de intens privit, își duse o mână la gură, apoi, grăbit, își scoase batista. Când descoperi firele de tutun, râse ușurat, făcând să tremure smocurile de păr prost bărbierite de sub nas.

— Admiram florile, spuse Curta într-un târziu. Sunt un om norocos, cred că nimeni n-a știut de acest loc de basm. V-aș fi recunoscător dacă n-ați populariza această descoperire; știu, n-am nici un drept, natura e a tuturor, adică frumosul, oamenii ar trebui să se bucure de el, să nu-l distrugă...

— Sentimental, te înțeleg; îmi plac și mie florile, cu toate că acum, odată cu trecerea anilor, ceva pe retină s-a atrofiat, sau s-a atrofiat ceva înăuntru mai mult ca sigur că înăuntru, toate schimbările încep de acolo, acum mi se pare un sacrilegiu un timp furat ție și altora, cauzei. Cu mulți ani în urmă, eram închis la Chișinău, am fost băgat într-o celulă, era primăvară, și am stat acolo două luni încheiate. Celula era într-un subsol. Doar un capăt de fereastră dădea afară, o vagă lumină, dar dimineața, știu acest lucru, soarele răsărea direct în colțul meu de geam, și acolo, în zidul acela, ca printr-o minune, răsărise o păpădie și făceam eforturi supraomenești să mă cațăr s-o ud în zilele fierbinți. Și a crescut păpădia. A dat floare galbenă. I-am numărat firișoarele, n-am să uit niciodată, să mă crezi matale, erau șaizeci și opt de ace galbene. Le număram în fiecare zi. Rămăsesem cu gâtul într-o parte de atâta uitat. La ce era să mă uit? Nimeni n-a crezut că scap. Era celula morții. Patru ziduri, fără pat, fără scaun, fără tinetă[1]. Era doar o gaură în padiment. O gaură într-un colț, pe sub care trecea un canal. Trei zile nu mi-au adus apă; omul, fără mâncare o mai duce el cum o mai duce, fără apă, încearcă mata să o duci câteva zile. N-ai s-o duci. Ascultă ce-ți spune un om cu experiență. Și poate nu-mi era atât de mine. Îmi era de floarea aceea de păpădie. Vedeam cum se ofilea frunză după frunză. Ce crezi mata, avea un firișor de rădăcină undeva într-o crăpătură de zid, afară era cald, de-acum eram în mai, și într-o bună zi am văzut cum nasturele acela galben se întoarce spre mine. Geamul, în partea aceea, era spart. Ăsta a fost norocul meu și al ei. Mi-am înțepat o pleoapă, apoi cealaltă, mi-am frecat ochii până ce am putut aduna pe o cârpă ruptă din cămașă puțină umezeală și i-am dat florii lacrimi, și floarea a scăpat. Am îndurat bătăi, chinuri pe care mata acum nici

[1] Putină mică, hârdău care servește, în anumite locuri, la colectarea și transportul materiilor fecale.

nu le poți crede. Toate le-am răbdat, dar când m-au scos de acolo am cerut să ies la raport, gardienii au crezut că pentru bătăi; nu, bătăile le uitasem, am vrut să-i reclam pentru floare. Unul dintre ei a văzut la ce mă uitam după felul cum îmi era răsucit gâtul, și mi-a rupt păpădia. M-am oprit în fața colonelului, și când i-am spus că protestez, și mai ales când m-a auzit pentru ce protestez, m-a privit ca pe un nebun. A început să râdă, el și ceilalți care erau în jur, dar eu nu eram nebun, eram sincer revoltat, și floarea aia, dacă ai să crezi mata, m-a salvat; așa am ajuns la spitalul de nebuni, și de acolo m-au eliberat tovarășii sovietici. Așa că nu mă mir de grija asta pentru flori, te înțeleg așa cum înțeleg și atitudinea dumitale față de mine. De la început mi-am dat seama că nu voi intra în categoria celor pe care îi simpatizezi.

Curta ar fi vrut să fie generos. Cozmin intuise probabil strădania lui de a fi galant și ridică un deget în sus înainte ca Petre să poată deschide gura.

— Te rog, te rog, să nu spui mata că nu-i așa, așa e cum spun eu, te-a răscolit puțin povestioara mea, dar acum, ca și după aceea, judecând la rece, toată întâmplarea, cred că dreptate a avut colonelul; tot ce se poate să fi fost într-o ureche, altfel aș fi căzut în pasiunea florilor, dar n-am căzut, aș putea spune că m-am ferit de ele. M-a certat Isaac pentru tot ce ți-am zis. Isaac ține la dumneata, pentru ce, nu-mi dau seama. El e un sentimental, uneori chiar un sentimental mic burghez. Poate asta să vă atragă unul față de celălalt, deoarece, orice ai spune mata, mi-am dat seama că v-ați înfiat reciproc. Nu vrei să ieșim de-aici? Riscăm să ne vadă cineva din drum și-atunci nu-mi mai pot lua angajamentul să păstrez secretul.

Ieșiră pe aceeași potecuță.

— Și după ce ați ieșit din închisoare sau din spital... Am vaga impresie că odată v-am văzut, erați într-o delegație, noi stăteam la coadă la bilete la Balșoi când un coleg mi-a

arătat o delegație românească, o anumită persoană era foarte cunoscută și în grupul acela erai și dumneata dacă nu greșesc.

— Tot ce s-ar putea, am fost în atâtea delegații încât nu știu care să fi fost aceea în care m-ai văzut. Cu atât mai mult mi s-a părut ciudat când azi-dimineață am observat - ți se citea pe față, tovarășe scriitoraș - suferința pentru tot ce a povestit Pintică, o suferință de om jignit, profund jignit ca și cum nu ideea conta, nu idealul, ci simpla întâmplare. Ești de la țară probabil, nu te-ai desprins de clasa cea mai retrogradă, generatoare de conflicte și pusă pe înavuțire, dar ca om care ai trăit acolo s-ar cuveni să tai cordonul ombilical, să te rupi sentimental de ea, altfel, într-o bună zi vei da bir cu fugiții din avangarda în care te afli, dacă te afli cu adevărat.

— Nu numai că n-am de gând să mă rup din această clasă, dimpotrivă, vreau s-o cultiv...

— Tovarășe scriitoraș, statul investește dar nu știe în cine investește, iar în dumneata a investit bani buni și n-a ieșit ceva bun. Are dreptate tovarășa Ana[1], nici nu ne dăm seama ce pericol latent zace în fiecare om aparent de-al nostru. Dar ești tânăr, așa cum ți-am spus, mai ai timp să te îndrepți, să te coci, să vii la matcă. Judeci lucrurile ca un băiat deștept, dar care n-are nimic în el revoluționar, adică, mă înțelegi mata, îți lipsește perspectiva, tocmai această apropiere de lucruri și de natura oamenilor te împiedică să vezi dincolo de dumneata și de ei, asta te orbește și te face să nu observi orizontul, ca să nu zic că din pricina pădurii nu vezi copacii. Asemenea învățăcei ar

[1] Aluzie la Ana Pauker, născută *Hanna Rabinsohn*, (n. 28 decembrie 1893, Codăești, Vaslui – d. 3 iunie 1960, București) a ocupat cea mai înaltă funcție politică deținută de o femeie în istoria României; a fost prima femeie vice prim ministru și ministru de Externe atât din istoria României cât și din lume și una dintre puținele din vremea stalinistă ajunsă în funcții înalte.

trebui anihilați pentru o vreme, reeducați, până ce maturizăm revoluția. Odată consolidată, n-aveți decât să vă plimbați prin ea, rău în orice caz nu-i mai puteți face. Dar toate astea nu vor mai însemna nimic când vom fi o republică socialistă; după mine nici n-ar fi bine să-i spunem Republica Socialistă Sovietică România, ci mai degrabă... am auzit nu puține variante și nu sunt rele, spuse Cozmin grav tocmai pentru a anihila, a distruge din față orice spirit naționalist dușmănos revoluției. Și până atunci nu va mai fi mult te asigur eu pe mata. Cât de lucid vede tovarășa Ana lucrurile, câtă dreptate are ea în problema intelectualității!

— Și Lenin a fost intelectual!

— Lenin a fost un revoluționar.

— Și dumneavoastră ce sunteți, tovarășe Cozmin?

— Noroc de dumneata că ești aici, că ești sub pavăza reacționarului de Koch[1], asemenea cuvinte dacă auzeam acolo jos...

— Știu, tocmai pentru asta îmi permit să vi le spun și nu mă îndoiesc că acolo jos, nici dumneavoastră nu mi-ați fi spus tot ce mi-ați spus.

— Este adevărat, poate nici n-aveai prilejul să stai de vorbă cu mine, poate n-ai fi avut această cinste și nici eu plăcerea să te cunosc, oricât ai crede mata că n-aș spune adevărul, că mi-ești antipatic: nu-mi ești... De vină este boală, că vezi mata, ea ne aduce la același numitor. Stăteam și mă gândeam, uite, normal ar fi să iau niște măsuri împotriva dumitale, dar ce măsuri să iau? Măsurile sunt luate... Poate, dacă scăpăm. Dar cu toate astea, te sfătuiesc, tovarășe scriitoraș, ține-ți părerile pentru dumneata, părerile dumitale sunt periculoase, și dacă eu n-

[1] Robert Koch (n. 11 decembrie 1843, Clausthal, Saxonia Inferioară – d. 27 mai 1910, Baden-Baden) a fost un bacteriolog german, descoperitor al bacilului tuberculozei pentru care a primit Premiul Nobel pentru Fiziologie sau Medicină în 1905.

am să spun nimănui, nu bag mâna-n foc pentru alții.

— Vreți acum să păreți ceea ce nu sunteţi, sau vă judec eu mai aspru decât trebuie? Poate a înflorit iar păpădia aceea, tovarășe Cozmin? A înflorit și nu vă dați seama sau vă temeți că va înflori. Să nu vă transformați dumneavoastră în temnicerul ei, ar fi din cale-afară de trist.

— Ce-am zis eu că scriitorașii sunt periculoși, vai-vai ce periculoși!... Cred că iar am febră.

— Și eu.

— Mai stați?

— Mai stau să mă reculeg, răspunse Curta, să-mi adun gândurile, să le judec pe ale mele și pe ale dumneavoastră. Eu pornesc de la premisa că înainte de a lua măsuri sunt dator să intru în argumentele celuilalt, să le înțeleg, poate există în ele o doză de adevăr, poate am capacitatea de a asimila adevărul altuia și să-l și resping dacă se cuvine.

Cozmin se îndreptă spre sanatoriu. Petre se întoarse iar la pajiștea lui, după ce se asigură că drumul e pustiu, și se așeză la loc pe piatra care-i mai purta încă urmele.

Soarele era în dreapta capului, pătrunsese printr-o cornișă de munte în ghiocul acela fermecat, dar Curta, cu toate că-și plimba privirile peste pajiștea înfloritâ, era cu mintea la altceva, la ce discutase cu Cozmin. Anumite lucruri din spusele lui îl nedumereau, îl speriau și-l fascinau totodată. Aluzia - dacă putea fi considerată aluzie - la integrarea în marea familie a noii orânduiri o mai auzise și ca student, nu atât de la străini, ei știau foarte puțin despre țară, de la ai lui, și de fiecare dată înregistrase simpla informație ca un posibil eveniment, și acest lucru îl bucura pentru forța întregului, uriașa forță și bogăție care s-ar fi repercutat asupra vieții tuturor. Îl văzuse pe Stalin de două ori, cu ocazia unor demonstrații de 1 Mai și 7 Noiembrie la tribuna Mausoleului, și vedea în el simbolul acestui întreg pentru care sufletește se

pregătea, în ciuda unor reminiscențe firești, și ar fi continuat să creadă în necesitatea acestei evoluții dacă într-o vară nu s-ar fi dus în documentare prin părțile Vladivostokului și n-ar fi rămas uimit întâlnind câteva sate românești. Le recunoscuse de departe, fără să știe ce anume se afla acolo, după tinzile și acoperișurile cu șindrilă, țuguiate, după câteva avioane de lemn așezate în fruntea cornișelor, zumzăitoare în vântul acela de primăvară târzie. În dreptul unei fântâni cu cumpănă i-a ajuns până la ureche o primă frântură de cuvânt românesc, apoi altul, o întreagă frază, dar fraza parcă nu mai suna atât de curat cum sunase fiecare cuvânt în parte, și când își întrebă colegul, un bașchir[1] cu care se unise în acel drum lung al cunoașterii, acesta ridicase din umeri, neștiind ce îl interesa pe Curta în acel grai într-o țară unde se vorbeau mai bine de două sute de graiuri. Satul era nou, casele construite din bârne groase; păduri se aflau cu nemiluita, cât vedeai cu ochii, străzile dădeau spre albia unui râu, curțile erau și ele mari și arătoase, venise primăvara, și pomii, neobișnuiți cu acel climat aspru, cu puținele luni călduroase, se bucurau de soarele cald și umpleau așezarea de un miros de miere. Se vedeau și o sumedenie de salcâmi, lucru rar prin acele părți; de undeva se auzi un răget de măgar, și Curta nu înțelese cum au ajuns acei oameni acolo! Prin ferestre se vedeau broderii îngemănând în nuanțele arniciului culori atât de cunoscute și dragi, culori care pentru străinii veniți întâmplător pe acolo nu însemnau nimic, dar pentru el aveau o valoare aparte, și Curta, cuprins de emoție, se așeză pe o bancă și privi ferestrele acelea cum și-ar fi privit fereastra de la casa părintească, dar cu o zbuciumată stare de spirit. Ar fi vrut să i le spună toate acestea lui Cozmin, poate el ar fi putut să-i explice, dar consideră că

[1] s. m. f. (locuitor) din Başkiria. (s. f.) limbă din familia altaică, ramura turcică, vorbită de başchiri.

ar fi făcut o prostie. De atunci, ori de câte ori auzise de o posibilă integrare, ceva nelămurit îl făcea să se împotrivească, mai mult pe dinăuntru, arareori verbal. Era posibil totuși ca Lică Cozmin să fi avut dreptate, poate el nu era suficient pregătit, poate într-adevăr era prea legat de amănunte și de nimicuri și din cauza asta să nu vadă luminoasele perspective pe care le întrezărea celălalt. Desigur, vru să-și argumenteze Curta încercând să găsească o scuză, dar brusc se înfurie, nu era nevoie de nici un „desigur”, acest „desigur” era o invenție periculoasă. Curta își simți sângele năvălindu-i la cap, o greață de venin i se urca de la stomac în sus, și dându-şi seama că n-are să se poată abține, vru să fugă din locul acela de vis, să nu murdărească covorul de flori, dar răul fu mai puternic și, pe jumătate inconștient, vărsă din el tot ce mâncase în dimineața aceea. „Numai noi suntem de vină, numai această tăcere de necuvântătoare”, își spuse Curta în timp ce se spăla în apa rece de munte. În aceeași clipă își dădu însă seama că dacă în fiecare zi avea să-și maltrateze conștiința cu fel și fel de întrebări, n-avea nici o șansă să se vindece, ba mai mult, era aproape sigur că n-avea să mai părăsească niciodată acele locuri.

În depărtare se auzi toaca, și Curta, împleticindu-se, se îndreptă pe cărarea ascunsă arătată de Pintică, în dorința de a scurta drumul și a se întoarce cât mai repede la sanatoriu.

10

Masa de prânz era neînchipuit de bogată: câteva măsline

cu brânză telemea, ciorbă de găină, țelină umplută și prăjitură cu mere; pentru cei la regim: supă de găină, rasol de pasăre și clătite cu brânză de vaci. Leopoldina mânca regim, dar din când în când se uita la bucatele lui Curta. Ale lui i se păreau mai bune, ale ei le înghițea cu eforturi, cu scârbă chiar. Curta n-avea poftă de mâncare, ciugulea mai mult, ciorba o mânca însă toată, cu orice risc; lipsa ciorbei la o masă îl amăra cumplit, se putea lipsi de celelalte feluri, dar de ciorbă nu. Landesman și Cozmin nu apăruseră încă. Petre se bucură. De altfel, ar fi dorit să se mute în altă parte; numai vederea lui Cozmin și felul cum lăpăia îi creau o indispoziție totală. Acesta era cel puțin argumentul imediat, cel real, ascuns, nemărturisit, era de altă natură. Se uită la Leopoldina, și surâsul ei la cine știe ce gând fu tonifiant, și Curta, cu toate că se hotărâse să nu se atingă de jumătatea de pulpă din ciorbă, până la urmă se răzgândi și, cu o grijă deosebită, desfăcu partea moale de pe os cu furculița și cuțitul. La câţiva metri de el, la masa grupului de tineri cu care schimbase câteva priviri dimineața, râsul era în toi; bruneta cu părul lung însă nu se mai întoarse spre el decât o singură dată, și atunci privirile ei trecură rapid. În tot timpul mesei ea își văzu de sporovăială, nemaiavând vreme sau chef să-l cerceteze. Curta zâmbi în sinea lui. Dar tocmai acest refuz al fetei de a-l privi îl nemulțumi, și atunci, cu o insistență de care nu se știuse capabil, se uită el tot mai des; privirile lui nu erau periculoase, fata stătea cu spatele, așa că nu-i putea vedea decât părul lăsat cu oarecare ostentație pe spate, un păr de un negru intens, cu reflexe violete cum deduse până la urmă. Umerii înguști și rotunzi, ușor de ghicit prin bluza albă - dimineața fusese îmbrăcată cu un pulover și o fustă de culoare închisă -, se răsuceau din trunchi, firele de păr căzute pe brațe o deranjau, și Curta, la un moment dat, chiar vru să numere acele fire de păr care acopereau partea brațelor ce se lăsau vederii.

Din jenă, schimbă câteva cuvinte cu Leopoldina. El începuse discuția. Ceva nesemnificativ, ca să nu i se poată reproșa pe urmă că este un îngâmfat sau un mut, și soția doctorului îi răspunse cam la același diapazon, fiind clar că nu avea chef de conversație.

La masa străinilor era gălăgie, sunetele acelea sparte invadară încăperea, și el se bucură de acel vacarm, deoarece nu mai trebuia să se adreseze femeii din dreapta lui. Nu era o simplă discuție pe un ton mai gălăgios, ci o mică dispută între un tânăr de la masa asiaticilor, și o femeie de la o masă alăturată. Femeia, palidă, se ridică și, ţinându-şi o mână la gură, ieși din sală. Un timp vociferările continuară pe un ton și mai ridicat, și Curta văzu cum unul dintre străini se scoală în picioare și se îndreaptă spre sora de serviciu Aneofița Anghel, sprijinită de ușa ce dădea spre bucătărie. Probabil discuta cu cineva acolo, fiindcă apariția tânărului în haine închise încheiat până la gât, o surprinse, pistruii ei se roșiră pe dată ca focul. În timp ce tânărul discuta aprins, ea se uita prin sală căutând pe cineva, nu înțelegea ce i se spunea, și-l rugă printr-un semn pe Curta să facă pe interpretul, lucru care-i displăcu acestuia profund. Se ridică de la masă și se îndreptă spre locul unde se aflau cei doi. Curta înțelese desigur de ce femeia s-a ridicat de la masă și ceru voie să servească el ceea ce refuzase ea. Lăudă gustul neobișnuit al mâncării, apoi, făcându-se că traduce cele spuse de sora Aneofița, explică străinului că pacienta e suferindă de ficat, nici vorbă de jignire, pur și simplu intervenise o criză obișnuită și bolnava se urcase în camera ei. Străinul râse mulțumit de această explicație, îi spuse lui Curta un nume oarecare, îi strânse mâna și, ceremonios, își ceru scuze și-l rugă să i le transmită pacientei din partea lui, dimpreună cu un stilou în formă de umbrelă, pe care tânărul îl scosese atunci din buzunar. După ce se mai înclină de câteva ori în semn de părere de rău pentru această neînțelegere

regretabilă, străinul se duse voios la masa lui, în timp ce Curta, privind-o pe sora Aneofița, se întoarse la loc fără să mai audă cuvintele de mulțumire ale acesteia, stinse undeva în urmă.

Leopoldina Titorian nu plecase încă deși dăduse farfuriile la o parte, probabil îl aștepta, sau numai i se păru lui Curta că îl așteaptă. Îi zâmbi binevoitor pentru acea neînțelegere pe care știuse să o aplaneze; era soția medicului șef și într-un fel îl ajutase pe el, pe Titorian, așa că Leopoldina își permise chiar să-l privească în ochi pentru a doua oară în ziua aceea, și el, dând din cap, zâmbi la un gând al lui; înțelesese perfect de ce plecase femeia de lângă masa străinilor, și pentru că nu era nici el un adept al gusturilor orientale preferă să stingă mirosul persistent rămas de pe urma râmelor îngurgitate cu puțin sos de țelină.

— Văd că sunteţi un bun diplomat, spuse Leopoldina, în orice caz vă mulțumesc în numele lui Ispas; mai mult ca sigur că incidentul ar fi ajuns până la el, sunt niște oameni care nu suportă nici cea mai mică obiecție asupra felului lor de a fi.

— Se cheamă că au demnitate, doamnă, poate nu ne-ar strica și nouă o doză, firește, demonstrată nu cu prilejul unor asemenea mâncăruri care, orice s-ar spune, îți pot întoarse stomacul pe dos.

— Văd că pe-al dumneavoastră nu vi l-a întors.

— Mi l-am întors singur de dimineață, firește, din alte motive, strict personale. Dintr-un soi de încrâncenare față de mine însumi, deși aș vrea să vă spun că mâncarea aceea, în ciuda formei deloc atrăgătoare, are un gust aparte, rămânea-ar la ei, mai spuse Curta și, spre surprinderea lui, Leopoldina râse de acea întorsătură de frază la care nu se așteptase, arătându-şi dinții albi, mărunți, asemănători dinților de lapte.

— Soțul meu mi-a spus că sunteţi un om grav, preocupat

prea mult de sănătatea dumneavoastră...

— Soțul dumneavoastră mai poate greși în privința pacienților.

— Și pacienții mai pot greși în privința medicului, iar alteori pacienții mai pot greși și între ei.

Curta rămase cu prăjitura la jumătatea drumului spre gură, intuise în cele câteva cuvinte cel puțin două reproșuri adresate lui - unul referitor la medic, celălalt la presupusa lui părere față de ea.

— Și anume, cu ce-am greșit față de dumneavoastră?

— Ar fi trebuit să mă întrebați cu ce anume am greșit eu. Sunteţi vanitos, domnule Curta, nu vă supărați că nu-mi permit să vă spun tovarăș, de altfel mă și întreb cum domnul Morăscu încă nu a făcut diligențele necesare să mă gonească de aici din pricina lipsei mele de apartenență.

— Aveți o apartenență clară, sunteţi soția medicului șef...

— Sunt o pacientă înainte de toate, trăiesc și sunt bolnavă pe cont propriu, am funcționat ca medic la o unitate sanitară specială și era firesc să fiu internată într-alta de același calibru. Că întâmplarea a făcut ca aici să fie soțul meu medic șef, aceasta este o pură și fericită întâmplare. Nu-i așa că fac tot ce-mi stă în putință ca să nu-mi puteți reproșa că nu vă sunt simpatică? Eu cred că am exagerat chiar puțin în drăgălășenie, lucru rar pentru mine.

— Observ că secretul medical nu mai constituie o parte din întregul jurământului lui Hipo...

— Sunteţi cam în urmă, sper că numai în acest domeniu. Nu mai jurăm. Hipocrate este un tendențios în sensul rău al cuvântului, dar cu toate astea nu-l incriminați pe soțul meu pentru divulgări profesionale, l-ați jigni de moarte. Nu uitați că o soră se afla lângă dumneavoastră în timp ce vă pronunțați bâlbâitele sincerități, ori acolo unde există o femeie este greu să existe și un secret.

Curta înghiți ultimele firimituri rămase în palmă, gest la care Leopoldina râse din nou, apoi se șterse la gură cu dosul mâinii. De-abia într-un târziu văzu șervetul înălțat ca o piramidă lângă el și jenat de comportamentul țărănesc în ochii Leopoldinei, se grăbi să-l despăture și să desăvârşească cu el ceea ce nu putuse face ca lumea cu mâna.

— Și ca să-mi duc curiozitatea până la capăt - oricum, trebuie să recunoașteți, am întârziat-o cât am putut de mult - cu ce ați putut greși față de mine, o greșeală gravă, din moment ce o femeie ca dumneavoastră este gata să recunoască.

— Credeam că ați uitat, dar văd că la mijloc este vorba de un simplu calcul, obișnuit mai ales la femei... Azi dimineață v-am incriminat fără să-mi dau seama, sau mi-am dat seama și n-am avut curajul să vă spun până la capăt...

— După felul cum v-ați hrănit acum în comparație cu ce-ați mâncat la micul dejun, cred că ați prins puteri. Dacă n-aveți nimic împotrivă...

— Fiind vorba, cel puțin pentru mine, de o problemă de conștiință, nu credeți că tonul acesta al meu și mai ales al dumneavoastră, fals curtenitor, cu fraze menite să stabilească pentru moment superioritatea unuia dintre noi, mai ales a dumneavoastră, ar fi mai firesc pentru un început romanțios cu o fată cu părul lung și cu mintea ceva mai scurtă, timorată suficient de o prezență atât de măgulitoare ca poantele căutate și verbul zgomotos s-o facă de-a dreptul pilaf?

— Oricum, m-ați provocat, spuse Curta nesimțindu-se în apele lui, mai ales că Leopoldina rostise cuvintele pe o anumită tonalitate; fața ei, surâzătoare până atunci, deveni gravă, pielea străvezie a frunții se cută spre colțul ochilor, și lui Curta îi păru rău, fără să-și dea seama cu ce o jignise.

— Uite cum sare fata peste cal, ar spune Isaac dacă ar fi

de față, dar pentru că am sărit singură, sunt gata să fac saltul înapoi, și asta în termeni disimulați ar însemna scuză.

Și Leopoldina surâse din nou, fața ei contractată se destinse și, semn că era așa, o dovedea însăși mâna dreaptă, care încetase să mai fabrice cocoloașe, și acum, grăbită, își luase îndeletnicirea cu o siguranță și degajare și mai mare.

— Ciudați sunteţi dumneavoastră bărbații și, în general, ciudată este această epocă în care oamenii sunt incapabili să-și ofere păreri, ci numai ultimatumuri!

— Adică la asta vă refereați? Vă apărați soțul, este meritoriu pentru dumneavoastră și mai puțin pentru mine, care m-am hazardat într-adevăr la aprecieri pripite. Oare să fie chiar atât de pripite?

— Nu pripite, pur și simplu orgolioase. N-am să vă uit, domnule Curta; credeți că acum vă văd pentru prima dată? O, nu, v-am mai văzut într-o împrejurare în care persoana mea, firește, era în umbră, dar era, mică de tot, dar prezentă, atât de mică încât nici măcar n-ați remarcat-o. Ați fost la noi la spital, n-are importanță dacă ați venit de bunăvoie și nesilit de nimeni sau din obligație, important este că ați venit și ne-ați ținut o conferință în care tema fundamentală se referea la adevărul acestei epoci, și cineva la urmă a îndrăznit să formuleze altă opinie, cred că opinia aceea era cea adevărată din punctul meu de vedere, se înțelege, și dumneavoastră - delicat, dar ferm - l-ați pus la punct. V-am urmărit tot timpul, până și frazele nu vă mai erau coerente, nici cuvintele nu mai aveau forță, de unde am dedus că vă aflați în opoziție față de acel punct de vedere din necesitate, nu din convingere. La câteva zile, ați scris un articol în care ați vrut să nuanțați răspunsul, dar nuanțarea a ieșit, ca să mă exprim exact, penibilă.

— Acel om care și-a permis să mă contrazică eraţi...

— Eram eu. Poate nu credeți, luni în șir m-a urmărit

atitudinea dumneavoastră, era de neînțeles pentru mine, mai ales că adevărurile corectate de dumneavoastră nu erau de substanță, nu vizau un domeniu pe care neapărat trebuia să-l apărați, cu orice preț. Totul ar fi fost explicabil, erau mulți oameni adunați acolo, n-ați vrut probabil să vă deschideți sufletul, dar pe urmă ați scris articolul, și articolul - am avut impresia, o am și acum - l-ați scris pentru mine, deci nu mai erau de față și ceilalți martori, eram numai eu și dumneata, dar chiar și în doi n-ați spus lucrurilor pe nume, deși caracterul general al articolului vă permitea acest lucru. De ce? De ce trebuie omul să învețe atât, să se perfecționeze, să acumuleze atâtea cunoștințe dacă le folosește împotriva propriei lui credințe, sau oamenii nu mai au nici o credință? Tăcerea este periculoasă, tăcerea însingurează, și până la urmă omoară, dar disimularea este și mai periculoasă, ea duce la dualitate, și pentru un intelectual dualitatea este o sinucidere lașă. Îți place să spui adevăruri înjumătățite, dar nu-ți place să le asculți nici pe sfert; acum mai mult ca sigur te întrebi, la ce îți trebuie această discuție și, mai ales, de ce te lași admonestat pentru trecute slăbiciuni de o femeie. Nu-i așa? În clipa asta, domnule Curta, la asta te gândeşti. Dumneata ai venit aici pentru liniște, ai venit să te vindeci, dar aici, mai mult ca în oricare altă parte, vindecarea este de altă natură, mai puțin trupească și mai mult sufletească: în fața unei posibile tragedii, omul își aruncă platoșa, rămâne simplu om, ca un nou-născut. Te întrebi, cu siguranță, de ce-ți debitez toate astea, la ce bun să-ți ofer în loc de o binemeritată siestă o împovărare, pentru că, domnule Curta, aici - și eu cunosc foarte bine acest loc - toți ne împovărăm și ne despovărăm, ne împovărăm cu ale altora și ne despovărăm de ale noastre. Ai văzut vreodată cum moare un om de tuberculoză? Moartea lui este cu totul aparte, este o moarte cu mult mai calmă, mai naturală, fără zvârcoliri interioare și fără

spaime prea mari, pentru că în decursul lunilor, anilor, omul a avut timp să se despovăreze, să se adune și să se elimine, el fiind condamnatul și el fiind propriul său duhovnic. Nu-i așa, ce ciudat mod de a intra în discuție cu cineva? De azi dimineață am vrut să-ți calc nervii dumitale slabi și totodată prea siguri de ei. De obicei, nu mănânc jos, mănânc în cameră sau cu soțul meu, când nu e ocupat, dar aflând că vii, am rugat-o pe sora Nana să-mi ofere un spațiu lângă dumneata, și iată-mă ajunsă acolo unde am dorit. Nu-i așa că-s o fată și jumătate? Să-ți fie de bine, domnule Curta; uite că vine Buzangiu, hotărât vrea să-l înjure pe soțul meu. Îți las dumitale plăcerea de a-l asculta - și Leopoldina, măturând cu o mână în cealaltă provizia imensă de cocoloașe, ieși pe terasă, iar Curta se uită multă vreme la ea cum hrănea vrăbiile strânse în număr mare la picioarele ei.

Buzangiu intrase într-adevăr pe ușă, dar nu se opri la masa lui Curta, aproape că nici nu-l băgă în seamă; masa lui era lângă geamul bucătăriei, acolo putea fi servit mai repede, în plus veneau și mirosurile ademenitoare care lui îi plăceau atât, dar de data asta nici nu luă aminte la ciorba grasă, la măsline și brânza, care altădată produceau o întreagă revoluție în glandele lui salivare. Era trist Buzangiu, dar Curta nu se întrebă prea mult de ce colegul lui de cameră era așa și nu altfel. Se gândea la ale lui, mai ales la ce-i spusese Leopoldina. Și femeia, știind că el măcina în el cocoloașele ei, se uita din când în când pe fereastră, fără să fie observată, privind fruntea încruntată a proaspătului pacient cu un soi de bucurie deschisă, dacă nu chiar cu o enormă plăcere. De ce avusese nevoie Leopoldina să-i amintească de acele nimicuri, fleacuri, dacă nici acum, la câteva minute după discuție nu-și reamintea exact ce debitase el acolo în fața corpului medical, întâlnire vag prezentă în memorie, dovadă că de pe retină i se șterse cu desăvârşire și chipul ei, de altfel

deloc comun, făcând parte din acele figuri obligatoriu de memorat pentru un scriitor. Mai mult ca sigur că fusese vorba de o conferință de rutină, izvorând din necesitatea altora de a bifa un paragraf dintr-un plan decât a lui. Dar, uite că ceea ce el uitase Leopoldina - și probabil nu numai ea - nu uitase, ci i se întipăriseră bine în minte argumentele lui despre adevărul social de vreme ce avusese nu numai forța să-l contrazică, ci și certitudinea a ceea ce susținuse. Răspunderea fiecărui lucru făcut, indiferent dacă era cu pasiune sau fără, cu inteligență sau mediocritate era enormă, deci în conștiința unei anumite categorii de auditoriu lăsa urme și năștea controverse și păreri legate nu numai de faptele aflate în discuție, ci și față de cel ce le pronunța. Or, cel puțin pentru Leopoldina, reproșurile la adresa lui erau duble, unele legate de ceea ce spusese și altele vizându-l direct, și acestea din urmă nu aveau darul să-l măgulească, dimpotrivă, în credința ei intimă era un farseur ca mulți alții, gândea una și spunea cu totul altceva, în funcție de împrejurări. Și împingând raționamentul și mai departe, Curta ajunse la convingerea că femeia îl socotea un carierist, deoarece numai carieriștii subscriau la adevărurile altora, îngropându-le din teamă sau comoditate pe ale lor. Desigur, nu-i explicase Leopoldinei și nici nu avea de gând să-i explice că intrase în această lume din dragoste, din convingerea existenței unui singur țel, că din cauza acestei devoțiuni față de cauză își permitea să treacă cu vederea sau să combată amănunte ce nu se integrau marilor adevăruri, scopurilor finale. Dar oare tot eliminând din pricina dragostei și devoțiunii, din pricina unei anumite discipline interioare, fapte și idei de mai mică importanță, prin aceeași adunare aceste fapte nu se puteau transforma în adevăruri covârşitoare? În acest caz, fără să i-o spună direct, Leopoldina îl considerase un mercenar al ideilor, un salariat lipsit de conștiinciozitate, o conștiință achiziționată

ce nu mai avea dreptul să se socotească un tribun de la înălțimea căruia poporul să-și poată auzi strigătul propriei lui indignări și al propriei sale conștiințe. Deci, în felul acesta voia să-și ceară Leopoldina scuze de la el, acuzându-l într-un fel delicat pentru sămânţa aruncată în vânt, dăunătoare prin însăși forța ei germinativă, de care el uitase cu desăvârșire. Și din acest punct de vedere, uitându-se în oglinda așezată în fața lui de Leopoldina, Curta întrezări la scara exagerată a sensibilității lui trăsături deloc măgulitoare.

Nici nu-l observă pe Buzangiu așezat la masa lui, cu capul sprijinit de mâinile mari, cu palmele aproape pătrate, trist și supărat totodată că doctorul Ispas îi spusese că evoluția bolii e mai mult decât satisfăcătoare, și că dacă lucrurile aveau să continue așa, în cel mult o lună de zile avea să-i facă ieșirea stabilizat complet, nu așa cum ieșeau alții, cu ameliorări neconcludente.

— Ce dracu s-o fi întâmplat? zise el, năucit de această veste tristă dată de doctor, capabilă să înveselească pe oricine în sanatoriu, numai pe el nu.

La început, Curta crezu că supărarea partenerului său de suferință e cauzată de acea lună în plus oferită cu dărnicie de Ispas, timp ce nu intrase probabil în socotelile lui. Aceste treizeci de zile, gândi Curta, îi stricaseră lui Buzangiu planurile, și deoarece amărăciunea lui părea cu mult mai mare decât vestea primită, Curta se strădui, pornind de la propriul lui caz, să-i explice necesitatea reală a acelei luni din moment ce doctorul nu-i făcuse ieșirea atunci, pe loc, și Buzangiu, atent la spusele lui Petre, aproba din cap, convins că lucrurile erau exact așa cum le zugrăvise el, dar cu toate astea, tristețea nu numai că nu-i dispărea de pe chip, ci se accentua parcă. Curta îi vorbi atunci din nou de importanța acelui timp prescris de medic numai și numai în folosul sănătății, despre familie, care îl va primi în sânul ei fericită la aflarea veștii însănătoșirii

totale, nu trecu sub tăcere, tot spre a-l înviora, și un posibil chef pe care Buzangiu neapărat avea să-l facă cu prietenii intimi cu ocazia întoarcerii definitive, și, la acest șir de apeluri sentimentale Buzangiu dădea și mai convins din cap că așa era cum spune Curta, dar amărăciunea era și mai evidentă și Curta nu mai știu ce să înțeleagă.

— Unii au parte de ani de zile, și eu... spuse, în sfârşit, Buzangiu.

Curta abia atunci înțelese că supărarea era rodul unor alte motive, și pentru că celălalt nu se explica, își zise că n-are rost să-l încurajeze din moment ce încurajările de până atunci sunaseră pe dos.

De masa lor se apropie sora Aneofiței Anghel, făcând o mutrișoară supărată; îl luă la rost pe Buzangiu că în ziua aceea, și mai ales la masa aceea de prânz, nu se înfruptase ca de obicei, îl chestionă asupra poftei de mâncare, asupra stării sănătății, dar văzând că omul se strecoară printre mese pe terasă, ridică din umeri.

În dreapta, acolo unde mânca grupul de tineri, se opri doctorul Ciclovan, cu statura lui muntoasă, discută ceva cu fata cu părul negru și lung, al cărei râs răsună în toată sala, apoi Curta îl văzu apropiindu-se. N-avea chef de discuții, pentru ziua aceea se săturase de ele, dar consideră nepoliticos gestul de a se ridica și pleca exact în momentul apropierii lui, așa că preferă să rămână pe loc și, ca să-și găsească o ocupație, își scoase din buzunarul de la piept al cămășii pachetul cu țigări, anunţând în felul acesta medicul că își încheiase prânzul și se pregătea să iasă pe terasă să fumeze.

— Numai o clipă, tovarășe Curta, nu vreau să te reții, dar am stat de vorbă cu doctorul Ispas și se pare că starea sănătății dumneavoastră este aproape satisfăcătoare. No, io mă bucur tare, sper ca tomografiile, acest nou mijloc de investigație, să nu dea peste cap părerile bune ale controlului din dimineața asta. Uneori se mai întâmplă,

parșivele de clișee foarfecă plămânul centimetru cu centimetru, nimic nu le scapă, sunt ca Sherlock Holmes, bată-le-ar boala să le bată! No, și m-am gândit că în această situație n-ar strica să intrați în cercul nostru sportiv, avem și așa ceva, poate ați auzit de metoda doctorului Kirilov, metodă simplă și eficientă, cel puțin literatura de specialitate o anunță ca atare. Prin educație fizică, plămânul se expansionează ca o băşică de porc umflată, comparația văd că nu vă deranjează, sunteţi ardelean, ca și mine, și cunoașteți binefacerile acestei pungi de care v-am vorbit, atunci când e umplută cu carnea aia de la gât. No, și educația fizică mai are un avantaj: introduce mai repede albuminele și proteinele în circuitul sanguin, arderile se precipită spre folosul ficatului după mine literalmente ucis cu cele șapte mii de calorii cu care este bombardat zilnic. Am constatat în urma experiențelor mele: patruzeci și cinci de minute de efort fizic scad în proporție de douăzeci și cinci la sută colesterolul din sânge, adică osânza aia galbenă care se depune pe artere și din care s-ar putea face niște pancove pe cinste. Numai că existența ei în organism, în cei câteva sute de kilometri de artere și arterașe, vase și văsuțe, duce la ateroscleroză[1], adică îngustează țevăraia interioară, și sângele, fiind obligat să circule prin porțiunile acelea strâmtate, își iese din făgaş și lovește la moacă. Avem câteva cazuri de vindecări spectaculoase. Un pacient a cărui cavitate n-a cedat după câţiva ani de cură, după patru luni de tratament sportiv îmi scrie acum de la el de acasă că bea pălincă de stinge. Mi-ar face plăcere să veniți, avem și un teren de volei și câteva fătuţe de mai mare dragul să le vezi cum sar în sus. Și pe urmă e o indicație, să aplicăm metoda asta, și unde-i indicație, nu-i tocmeală. Personal, cred în educația fizică, influența ei

[1] Depunere de grăsimi şi colesterol pe peretele intern al arterelor, ducând la sclerozarea acestora.

asupra factorilor stimulatori și locomotori, de care în mare măsură depinde echilibrul fizic și sufletesc al pacienților, este mare și, ca să dovedească această influență asupra propriei persoane, Ciclovan își îndoi mâna și făcu să sară prin mâneca sumesă a halatului bicepsul brahial și nu se lăsă până ce Curta nu puse mâna pe alcătuirea aceea bombată, tare ca piatra. No, atunci vă așteptăm, facem și exerciții colective și ne și distrăm, ce dracu, poți înnebuni în văgăuna asta de munte.

11

După mâncarea de prânz, Curta ieși din nou pe drumul străbătut de el numai cu o oră înainte. Își amână cât mai mult țigara ținută și acum în mână, cu foița umedă. În timp ce discutase cu Ciclovan, palma îi transpirase și tutunul țigării devenise jilav, lucru pe care Petre îl remarcă imediat ce trase primul fum, un fum adânc, aspru, acriu și cu un ușor miros de mucegai. Ameți, dar la al doilea fum își reveni, iar al treilea îl redresă complet; sudoarea de pe frunte se volatiliză și ea parte din pricina vântului, parte din cauza soarelui prietenos care-l bătea direct în față. Era cea de-a doua țigară în ziua aceea, făcuse progrese serioase, până seara mai erau doar opt ore, răstimp în care câteva ceasuri era obligat să stea lungit, deci, în acest interval, putea foarte bine să mai facă economie de câteva țigări. Urmând procedeul, în cel mult trei săptămâni, punându-şi firește voința la încercare, putea să scape de această patimă ce-i făcea atâta rău, și răul îl simțea mai mult acum, când rărise fumatul, urmărind cu calm reacțiile

organismului la surplusul de nicotină aflat în țesuturi, surplus ce se cerea eliminat treptat și lucid, stând mereu la pândă, cu fibrele încordate împotriva poftei lăuntrice, uneori mai puternică, prin obișnuință, decât orice voință. Trecu din nou pe lângă baraca tăietorilor de lemne, și fiindcă se afla exact la jumătatea drumului dintre sanatoriu și poiana descoperită de dimineață, își zise că n-ar strica să facă un mic popas. Pentru un scriitor, orice noutate nu poate fi decât folositoare, or viața unor asemenea oameni, destul de cunoscută din lecturi, în realitate îi era cu desăvârşire străină. Nemijlocit n-avusese niciodată de-a face cu ei, și cum un ţapinar se afla tocmai lângă ceaunul așezat pe pirostrii deasupra focului, Curta tăie drumul și, pe poteca abia închipuită printre ierburile înalte, își făcu loc spre vatra fumegândă. În locul femeii pe care o văzuse mai înainte, pe un butuc lângă foc ședea acum o arătare fără picioare. La început nici nu-și dădu seama că e vorba de o fată, abia apropiindu-se observă la încheietura genunchilor câte-o pernă din piele legată undeva, sub fustele largi, cu niște curele. Rămase pironit locului, din muțenia lui scoţându-l însăși fata, obișnuită probabil cu mirarea altora și, socotind această spaimă a străinului nefirească se puse pe râs, ducându-şi o mână la gură dintr-o teamă inutilă, deoarece fata avea dinți frumoși, sau poate tocmai acei dinți perfecți și zâmbetul copilăresc voia fata să le ascundă, preferând să i se vadă slutenia.

— Ziua bună, bolmoji Curta, stânjenit de propriul lui curaj de a da buzna peste oameni, și fata îi răspunse prima, țapinarul mulțumindu-se să încline din cap în timp ce mesteca la mămăliga vârtoasă.

Fata își trase, grăbită, fusta groasă de lână peste pernele din piele, și odată ascunse, părea că stă așezată pe butuc cu picioarele sub ea. În această poziție fata râse din nou, de data asta nemaiducându-și mâna la gură. Lângă butuc, Curta zări două bucăți de lemn, ca două cruci,

făcute din crăci de stejar, de care fata se sprijinea desigur la mers, și când ochii lui zăboviră mai mult decât trebuia asupra acelor unelte, fata iar își acoperi buzele, acum însă nu mai râse.

— Sunteţi nou, nu v-am mai văzut, spuse țapinarul fără să-l privească pe Curta.

Continuă să mestece mămăliga cleioasă.

— Mai vin domnii pe la noi, nu-i zi să nu vie câte unul, sunt sătui de mâncare bună, vor mămăligă cu brânză și tocană de ceapă; dacă vreți și dumneavoastră...

— Nu, mulțumesc, am venit pur și simplu... Știți, n-am fost niciodată la o cabană a tăietorilor de lemne.

În clipa următoare, Curta se simți neînchipuit de jenat pentru denumirea pretențioasă, ce nu avea nimic comun cu alcătuirea din bârne prin ușa căreia se vedeau priciurile așezate împrejurul unei sobe unde se zăreau obielele și câteva cămăși întinse la uscat.

— Adă, Savetă, felderașul, ceru bărbatul.

Fata sări de pe butuc pe pernele ei de piele, și fără să se ajute de crucile de lemn se îndreptă spre baracă. Umerii mari, puternici călcau parcă și ei odată cu jumătățile de picioare; când piciorul drept se sălta înainte, umărul stâng se dădea înapoi, creând un anumit echilibru și ajutând-o pe Saveta să se propulseze mai departe cu celălalt picior. Fata se simți privită și se uită înapoi, dar în privirile ei nu era nimic vesel, mai degrabă un răspuns: „Uite asta-s, ce te uiți așa la mine?” Curta își aplecă rușinat fruntea.

— Ea cu mamă-sa au grijă de noi, au venit de prin Ardeal. Fac cu schimbul, când fata, când mamă-sa; ne mai spală rufele, ne fac de mâncare, noi nu coborâm, *domnule*, decât o dată la o lună, mai spuse țapinarul, și Curta reținu acel *domnule* rostit într-un anumit fel, fără răutate, dar limpede, ca să marcheze exact condiția unuia și a celuilalt. Avem și palincă dacă vreți, nu vă lăsați îndemnați, nu ne trebe bani, că năpăstuiți sunteţi și dumneavoastră, vai, ce

năpăstuiți, și lăcomiți-vă, de-ale gurii avem, mai zise el după ce fata veni cu putineiul de brânză. Saveto, adă un blid pentru domnul, zise țapinarul, dar Curta se ridică, în semn de protest. O imploră pe Saveta să nu se deranjeze, el abia mâncase - și precipitat, se apucă să înșire meniul ca buimăcit, apoi se opri la jumătate, rușinat, dându-şi seama că înșiruirea n-are rost.

— Am venit numai să vă văd, mai trec eu pe-aici dacă nu vă e cu supărare, și Curta, jenat din nou de acel limbaj confecționat pentru acești interlocutori, își scoase țigările și-l servi pe țapinar.

— Mai veniți, mai veniți pe la noi, vin domnii, ne mai aduc și vin și țuică; noi bani nu prea avem pentru de-alde astea; noi dăm mămăliga și brânza, dumnealor ce au, și mâncăm împreună, noi de oftică n-avem frică, Dumnezeu e cu noi oriunde ne-am duce, și în puterea lui stă să le lege și să le dezlege pe toate.

Curta își luă rămas bun, merse câţiva paşi cu spatele, nu-și putea dezlipi privirile de la sacul acela de femeie, apoi se întoarse brusc și ajunse în drum. Abia acolo își șterse transpirația de pe frunte când o zări pe sora Aneofița Anghel venind în întâmpinarea lui.

— Ce v-am mai căutat, tovarășe Curta! spuse sora, roșie la obraz din pricina pistruilor răspândiţi pe față cum ai împrăștia piperul pe o felie de pâine cu unt.

— Ce s-a întâmplat, m-a căutat cineva la telefon? întrebă el cu gândul la cei de acasă, și când văzu că sora dă din cap se liniști într-un fel.

— Tovarășului Baciu îi e foarte rău, doctorul Ispas zice că a intrat în ultima criză. Vrea să vă vadă…

— Azi dimineață mi se părea totul normal, adică n-am văzut la el nimic deosebit care să anunțe această criză…

— Mor unii în timp ce râd, spuse sora, dar când remarcă paloarea de pe fața lui Curta roși și mai tare de gafa comisă. Mă scuzați, n-am vrut să spun asta, dar știți, se

mai întâmplă... Eu cred că de vină a fost vizita, da, că a venit la dânsul cineva cu mașina, nu știu, pesemne de acolo de unde a lucrat dumnealui. Când a intrat în sanatoriu a căzut jos. Dumneavoastră erați la masă. Acum, când s-a trezit, v-a rostit numele, numai pe al dumneavoastră. Sunteţi rudă cu el? îl chestionă sora cu o urmă de zâmbet.

— Nu, nu sunt nici un fel de rudă, îl cunosc de câteva zile, mai exact, de alaltăieri.

— Atunci ce-are cu dumneavoastră, tocmai cu dumneavoastră? Mie nu mi-a fost drag omul ăsta niciodată, spuse ea și roși iar de această părere mult prea familiară despre un necunoscut. Eu am venit cam la șase luni după ce a fost internat, locuia singur într-o rezervă, dar pe urmă a cerut să fie mutat într-o cameră cu două paturi, și cum se muta unul cu el, cum după două luni colegul de cameră își făcea ieșirea, adică veneau așa și-l luau, unii ziceau că rude, alții... dar știți, câte nu zic oamenii. În orice caz, v-aș ruga să fiți atent., și sora Aneofița Anghel se făcu din nou ca purpura. Uite așa spun eu prostii...

— De ce să fiu atent?

— Am zis și eu așa... și Aneofița se puse pe râs, un râs din care Curta nu mai înțelese nimic.

Câtva timp merseră în tăcere, fata căuta pe marginea drumului câte un trifoi cu patru foi, motiv pentru care se oprea, obligându-l pe Curta să facă la fel, și el nu înțelegea de ce sora îl întârzia când venise într-un suflet și-i comunicase că Baciu îi solicitase grabnic prezența.

— Uite c-am găsit.

Sora Anghel veni lângă Curta și cu un deget șterse cele patru frunze de praf, arătându-i bucuroasă norocul ei.

Curta se apucă să-i explice că trifoiul cu patru foi nu reprezintă altceva decât un defect al naturii, o monstruozitate determinată de structura intimă a plantei, de anumite neajunsuri la nivelul tulpinii, pe care planta

voia să le suplinească cu ajutorul cloroplaștilor[1] din frunza apendice necesari fenomenului fotosintezei. Și pentru că Aneofița Anghel se oprise locului, încruntată de explicații lui, Petre se simți dator să-i vorbească fetei de structura frunzei, ce rodise momentul de bucurie din sufletul ei, bucurie strivită treptat de termenii științifici rostiți cu competență de botanist, dar goliți de simțire, după părerea ei. Și în timp ce Curta, ţinând frunză ruptă de tulpină între două degete, vorbea de epiderma superioară și de colenchim, sora Aneofița strivi trifoiul văduvit de cea de-a patra frunză și, tăcută și tristă, o luă înainte pe drum, lăsând bărbatul de unul singur.

— N-am vrut să te supăr, soră, te rog să mă scuzi, am vrut pur și simplu...

— Să-mi strici o bucurie, asta-i vrut, zise ea cu capul aplecat. Sunt convinsă că tot așa îți poți diseca și plămânul și celelalte organe, și, mă rog, dacă le știi atât de bine pe toate, de ce nu încerci să-ți explici de ce am făcut acest drum de doi kilometri cu sufletul la gură, să te caut? În fond, puteam foarte bine să nu vin, nu eram obligată, și cu toate astea am venit, să te aud cum foarfeci frunză în mod științific.

Sora Aneofița nu-l mai așteptă, alergă spre drumul care ducea la sanatoriu, și până la cotitură Curta îi văzu picioarele săltând de la pământ într-un fel ciudat, și părul roșu desfășurat din coc măturându-i umerii dintr-o parte în alta, ca o vâlvătaie pe halatul acela alb, imaculat.

Curta înțelesese din primul moment motivele tărăgănării ei la drumul de întoarcere și intenționat alunecase pe terenul arid al explicațiilor științifice pentru a nu fi obligat să se întrebe ce dorea Baciu de la el, de ce-l chemase pe patul de moarte când se cunoșteau de atât de puțin timp.

[1] Cloroplást, cloroplaste, s. n. Corpuscul de culoare verde, cu clorofilă, care se găsește în citoplasma plantelor și în care se produce asimilația clorofiliană.

Dorința ei de pălăvrăgeală romantică o aruncase undeva în subconștient, Aneofița practic nici nu exista pentru el. Pentru el exista numai acel motiv necunoscut din pricina căruia trebuia să-și lase plimbarea și să se întoarcă la sanatoriu. Îi păru rău de supărarea fetei, nu vruse s-o jignească și cu atât mai puțin să-i dea de înțeles că-i e indiferentă; îi era simpatică, așa cum Cozmin îi era antipatic, dar dincolo de această categorisire era prematur să-și definească sentimentele. Nu voia și nici nu avea chef de aventuri, și pornind de aici, nici nu dorea să împrăștie speranțe deșarte.

La poarta sanatoriului, sora Aneofița îl aștepta surâzătoare, uitase de supărarea ei de moment; îl povățui să stea la picioarele lui Baciu, nu lângă cap, fiecare respirație a acestuia împrăștiind milioane de microbi, iar când îl văzu palid și înclinându-se în semn că a înțeles și că dorește să-i urmeze sfaturile, sora îi vârî cu de-a sila în mână o bomboană caldă, scoasă atunci din buzunarul halatului.

Baciu se afla într-o cameră din aripa dinspre nord. Rezerva nu beneficia de lumina soarelui. Dădea undeva, în spatele clădirii; prin fereastra deschisă se vedea zidul drept, de beton, proptind o parte din dealul sub care se săpase temelia sanatoriului. Sora Aneofița îi aduse un scaun, îl așeză la picioarele patului apoi, făcându-i lui Curta un semn amical, plecă și închise ușa după ea.

Baciu era treaz; fața palidă trasă, cu buzele vinețiie se împurpura ori de câte ori muribundul ducea la gură un tub roșu, prin care se auzea șuieratul oxigenului, și deoarece voia să vorbească și în același timp să beneficieze și de gazul binefăcător, Baciu își vârî tubul în nara dreaptă, fără jenă și fără efort. Cu mâna eliberată îi făcu semn lui Curta, un semn de bun venit, dar brusc și cu o agilitate de care Curta nu l-ar fi crezut în stare, Baciu își scoase tubul, se ridică, și din câțiva păşi fu lângă ușă. O deschise, cercetă

culoarul din două priviri, apoi, cu un efort uriaș, se târî până la pat și se întinse cât era de lung. Nu mai fu în stare să-și ridice tubul de oxigen. Curta îi sări în ajutor. Câtva timp Baciu tăcu. Fața îi deveni albăstruie, și pieptul, din pricina efortului, începu să hârâie, și clăbucii roșii apărură la gura lui. Mai bine de un sfert de oră rămase în aceeași poziție, cu ochii închiși, apoi fața i se împurpură din nou, pleoapele se întredeschiseră și ochii îl cercetară ca și cum ar fi vrut să se convingă că era acolo, că nu plecase între timp.

— Mă pândeşte, de câteva ori am surprins-o că mă pândeşte... Cred că e singura care bănuie ceva... Într-o zi am avut o hemoptizie, era acum doi ani, probabil că mi-am pierdut cunoștința, nu-mi dau seama, și n-am mai putut ascunde hârtia pe care scrisesem ceva. Tot ce se poate că până mi-am revenit a citit-o, nu sunt sigur... În orice caz, de atunci am simțit că mă ocolește, n-am dreptul să spun că mă urăște, dar acesta este sentimentul pe care-l încerc ori de câte ori se uită la mine. Deci, nu ți-a spus nimic, pe cuvântul dumitale?

— Pe cuvântul meu, răspunse Curta mecanic, ușor iritat că acest străin pentru care venise cât se poate de repede cale de doi kilometri îi cerea un lucru de o intimitate gravă, ca și cum din primul moment s-ar fi îndoit de cinstea lui.

— N-ai de unde să știi ce înseamnă să nu fi avut de-a face cu... până la vârsta asta; am aproape douăzeci și nouă de ani, dar n-am mângâiat decât o singură femeie și n-am fost mângâiat altfel decât din milă. Poate te întrebi de ce te-am chemat pe dumneata, de ce tocmai pe dumneata, un om pe care nu-l cunosc, un om care nu mă cunoaște nici el, și cu toate astea am ținut să fii de față, numai dumneata să mă auzi, numai dumneata să nu uiți prin ce-am trecut. N-am avut vreme să-mi judec anii pe care i-am trăit conștient, nici măcar aici, unde omul are timp pentru

toate, n-am vrut, am crezut că voi trăi, că voi scăpa de propriul meu infern, că nu voi ajunge așa de curând să mă judec și mai ales să mă supun judecății altora. Ca să nu mă judec, n-am avut curajul să mă gândesc la tot ce-am făcut și tot ce-au făcut cu mine, mai ales la ce-am făcut eu, deoarece fiecare e judecat după propriile lui acte, și nu ale altora. Și dacă n-am întreprins nimic împotriva sorei Aneofița, motivul este lesne de înțeles; în ciuda purtării ei, îmi era apropiată, și poate măcar în acest ceas de restriște ar trebui să recunosc că mi-e dragă și că-mi mai este, cu toate că - da, acum sunt aproape sigur - mă urăște. Mă urăște, altfel n-ar fi ieșit atât de repede din cameră, nu v-ar fi așezat scaunul la picioare, ca să nu vă molipsesc, ca și cum dumneavoastră ați venit aici pentru altceva, nu ca să vă vindecați de aceeași boală pe care o am și eu. Dar după ce voi muri, să-i spui aceste gânduri ale mele. Am vrut să i le spun singur, dar gestul meu ar fi fost penibil, ca orice gest de ultimă instanță, capabil să provoace milă și nu afecțiune. În fond, de ce aș mai avea nevoie de afecțiunea altora? La ce mi-ar folosi? Pentru mine, totul este clar. Limpede. Adunarea s-a făcut. Linia a fost trasă sub destinul meu. Nu mai am ce adăuga. Mai am doar de scăzut ceva important, ca să mă duc dincolo numai eu cu ce îmi aparține mie. Ce aparține altora să intre în judecata altora la timpul cuvenit, dacă va veni odată și odată acel timp. Din clipa când am auzit cu ce vă ocupați, mi-am zis că numai dumneavoastră vă pot povesti, numai dumneavoastră aveți dreptul să mă ascultați; nu dreptul, datoria să spuneți și altora ce-ați auzit de la mine, și dacă nu veți spune...

Baciu se poticni de câteva ori. Tuși... Își șterse roșeața de la gură cu marginea cearșafului; nu se jena că albul acela căpătase culoarea propriului sânge, părea insensibil la această culoare, insensibil la orice în afară de povestea lui, și pentru a nu-l deruta pe Curta, îi făcu semn liniștitor

cu mâna și-i zâmbi, dându-i să înțeleagă că mai are timp, ceasul încă nu i-a sunat, își trage doar sufletul, atâta tot.

Curta se șterse la frunte, în încăpere se făcuse cald, dar transpirația lui avea altă sursă, pornea din altă parte, nu de la căldură, și pentru o clipă își zise dacă n-ar fi mai bine să renunțe la acea spovedanie, în care el trebuia să joace rolul de duhovnic. Cine știe ce voia să-i povestească Baciu, cu toate că vag, după amănuntele referitoare la Aneofița Anghel, presupunea un anumit rol al lui Baciu în acel sanatoriu, și deoarece n-avea curajul nici să se ridice și simțea aproape material greșeala de a rămâne țintuit locului, se frământa inutil, incapabil să ia o decizie clară. Dar mai presus de voința lui era curiozitatea, și ea, parte integrantă a voinței, superioară ei; făcea parte din meserie această curiozitate, și până la urmă ea îi defini atitudinea, și Curta, liniștit, așteptă tăcut destăinuirile omului așezat pe pat, arătând grotesc cu tubul de cauciuc vârât în nara largă, setoasă de aer.

— Pentru o clipă ați vrut să plecați, nu-i așa? Nu tăgăduiți! Nu vreți să luați asupra dumneavoastră conștiința altuia, dar dacă nu ajungeam în situația asta puteam foarte bine să vă fac și dumneavoastră un mare rău, poate un imens rău, un rău definitiv, așa cum l-am făcut și altora și așa cum mi l-am făcut mie înainte de a putea veni aici. Nu-i așa că acum sunteţi curios? De fapt, în dumneavoastră, din clipa când ați venit aici, s-a dus o luptă surdă între curiozitatea de a mă asculta și dorința de a pleca; desigur, omul se simte cu mult mai bine când poartă în sufletul lui propriile-i poveri, poverile personale sunt mai ușor de suportat, ale altora însă... În fond, oricând ai putea să ajungi ca mine, ascultă ce-ți spun, numai caracterele puternice pot avea voința de a acționa, indiferent de consecințe, așa cum doresc eu, fără să le fie teamă de un final tragic. Istoria a dovedit că numai asemenea indivizi rămân în perimetrul interesului ei. Eu

am fost un om mediu, slab am devenit mai târziu. Un caracter obișnuit, care probabil ar fi putut să facă multe lucruri bune, de valoare egală cu mine, dacă echilibrul interior nu mi-ar fi fost stâlcit. Ce s-a întâmplat după aceea s-a integrat aproape firesc în această stâlcire sufletească. Și dumneata ești un om mediu, te rog nu te supăra că-ți spun ce gândesc, mi-a fost suficient să te observ în disputa cu Cozmin, să-ți aud raționamentele neduse până la capăt, suferință pe care ai preferat s-o maltratezi în dumneata în loc să-l maltratezi pe el - teoretic, firește. Dar această vocație mai presus de voința dumitale, vocație care de fapt te-a țintuit pe acest scaun ține de un univers mie și altora străin, iar eu acestei taine din dumneata mă adresez, ei mă confesez, forța ei m-a făcut să te aleg pe dumneata dintre toți cei de aici. Când am trimis-o pe sora Aneofița după dumneata, de acest joc al acceptării sau al refuzului de a veni mi-am legat nu atât speranțele mele, în funcție de ele ți-am judecat virulența menirii dumitale, și văd că n-am greșit, eram sigur că ai să vii, tot așa cum acum câteva clipe am fost sigur că n-ai să te ridici. Și tot această vocație, mai presus de dumneata, în pofida structurii calme și echilibrate de care te străduiești să dai dovadă de fiecare dată, nerenunţând la nimic, dar neîmpingând niciodată lucrurile în ultimele lor consecințe, te-a determinat într-o vacanță să scrii acel articol intitulat *Mi-e dor de țara mea...* Articol care n-a apărut, dar acel articol l-am citit, ai să înțelegi singur cum, nu-i timpul acum de amănunte; în orice caz, articolul cu titlu cu tot se află în dosarul de cadre nu ca o laudă, ca un afront, și acest afront are să te coste, nu acum, te bucuri încă de o anumită imunitate, mai târziu, dacă până atunci lucrurile n-au să se schimbe. Îți amintesc de acest articol deoarece dintr-un sentiment întâmplător de frondă am fost arestat și eu, eram student, și cu prilejul unei demonstrații am cântat *Trăiască regele!* Mi s-a părut firesc să-l cânt, făcea parte

din ceea ce simțeam eu atunci, la o zi după abdicarea suveranului. M-am împotrivit cât am putut, fiind într-o altă situație, m-am împotrivit chiar mai mult decât dumneata atunci când ai fost chemat și ți s-a cerut să explici ce te-a determinat să scrii un asemenea material. Am fost declarat dușman, și din clipa aceea am avut de suportat suferințe fizice și morale pe care cineva cu greu și le-ar putea închipui. Cu ce greșisem oare atât de rău? Nu vreau să-ți explic acum, în acest moment crucial pentru mine, ce-am simțit în acel an de detențiune, unul din cinci, patru urmând să-i fac aici, în acest loc unde te afli și dumneata. N-aveam de ales, mă despersonalizasem, nu mai eram eu, nu mai aveam nimic din mine cel de altădată în afară de dragostea constantă față de țară, de acest pământ al meu pe care l-am cunoscut atât de puțin. Dobândisem însă altceva: capacitatea de a mă preface la modul cel mai sincer, de a mă dedubla, de a crea din mine un alt individ, cu un caracter de sine stătător, loial față de indicațiile primite, capabil să se sacrifice pentru ele, pentru aceste indicații, și acest individ a fost crezut, și detențiunea lui s-a redus, de la anii amintiți, doar la unul, urmând ca restul de timp să-l petreacă printre bolnavii acestui sanatoriu special. Cred că ai înțeles cu cine ai de-a face... Am luptat enorm ca acest individ, cel de-al doilea, existent în mine, creat de ei și educat de ei, să regenereze în celălalt, în cel ce a fost, în cel ce sunt acum, dar cu toate eforturile mele, n-am reușit. Din această luptă dintre doi oameni, nici unul constant până la capăt, nici unul întreg, a învins boala, ea este rodul remușcărilor mele, al neputinței mele, al rușinii din mine, al oscilărilor mele. V-am spus parcă, da, sigur v-am spus, n-aveam nimic pulmonar când am intrat aici; o leziune la genunchi; am fost trântit pe un postament de beton, și din pricina loviturii, am făcut apă la menisc; oricum, nu era tuberculoză, în câteva luni puteam să mă fac bine și m-aș fi făcut dacă n-aș fi fost obligat să inhalez

milioanele de microbi ale oamenilor ce mi-au trecut prin cameră și prin suflet. Celălalt individ venise cu credința oarbă să-și facă datoria, să fie de folos și, în virtutea suferințelor încă vii, voia pur și simplu să se răzbune, era singura formă de a plăti nu o poliță, ci polițe nenumărate, și le-am plătit fără fluctuații sufletești atunci când am fost ferm convins că în fața mea se afla de fapt... Vezi, nicăieri pe lume ca aici oamenii nu se deschid, nu-și varsă sufletul și nu de puține ori lăturile din ei. Și eu, în urma indicațiilor primite, am profitat de aceste slăbiciuni omenești, fără să-mi dau seama că, de fapt, cei care mă trimiseseră își făcuseră o socoteală sigură, și anume: că în tot acest răstimp n-am să scap nici eu, că propria mea misie are să moară odată cu mine, și ar fi murit dacă n-ai fi fost dumneata. De mult mi-am dat seama de această logică a lor, dar împotriva ei n-aveam cum să lupt, puteam doar să-mi iau măsuri de precauție, inutile de altfel într-un asemenea mediu infestat. Timp de o jumătate de an a locuit cu mine în această încăpere în care te afli și dumneata un profesor dintr-un oraș din apropiere, internat aici, prieten bun cu un om politic notoriu aflat și el acum în detențiune pentru crima de a fi inteligent, mai inteligent decât alții, și trebuia să scot de la el tot ce puteam scoate, nu atât în legătură cu el cât cu celălalt, condamnarea celuilalt având nevoie de probe. Cu un activist oarecare e mai simplu, cu un intelectual este cu mult mai greu, și am și acum impresia că acest profesor m-a dibuit și m-a urât din adâncul sufletului său. Și pentru că n-avea cum să se răzbune pe mine, colecta de la laborator sputele cele mai dense de microbi, le omogeniza apoi în sticla mea de apă, și ea un mijloc de precauție oarecare; îmi era teamă că apa de la cișmea e contaminată, refuzam să o beau, și îmi luam în fiecare zi câte o sticlă de apă minerală. La început mi-a fost atins un rinichi, apoi și-al doilea, apoi un plămân. Într-o noapte am intrat singur în laborator, știam unde punea

sora cheile și am făcut singur analiza apei. Într-o picătură de apă am găsit la microscop câteva mii de microbi. Ce puteam să fac cu acest profesor, atât de abject în relațiile cu mine pe cât de abject eram eu în ascuns față de el? Neaflând nimic compromițător despre el, am pus pe hârtie cele mai neverosimile lucruri la adresa lui și ale prietenului său. Desigur, cea mai simplă verificare ar fi dat peste cap întreg eșafodajul relațiilor închipuite de mine la adresa lui și a prietenului său, dar știam că minciunile nu se verificau, pe aceasta m-am bazat, și până la urmă, profesorul a fost mutat. Întreabă-l pe Buzangiu, unde? El poate să-ți spună. Cu osebire, am vrut înainte de toate să-ți relatez acest caz, el îmi apasă cel mai mult fărâma de conștiință care se mai zvârcoleşte ca un vierme minuscul călcat de atâtea ori în picioare de mine însumi. De atâtea ori l-am rugat să recunoască că porcăria cu apă a făcut-o el; dacă ar fi recunoscut, destinul lui ar fi fost poate altul, mai mult ca sigur altul, dar el s-a încăpăţânat să nege, să umple întreg sanatoriul cu balivernele lui, și a negat și în clipa când am vrut o expertiză medicală oficială. În fața lamelei a rămas consternat și, cu o voce stinsă, a zis că el n-a fost capabil de așa ceva. Am stat apoi și m-am gândit; între ziua când i-am mărturisit ce descoperisem în apa minerală și expertiza propriu-zisă trecuse mai bine de o lună, timp în care în mod cert nu avea cum să-mi infesteze apa; cei din afară n-aveau de unde să știe de discuțiile noastre și mai ales de incriminările mele. Și mă întreb dacă nu cumva totuși nu el a făcut asta, dacă acest gest l-au făcut alții care îmi voiau mai grabnică pieirea. M-am întrebat asupra acestei posibilități, și atunci, cu câteva zile înainte de a fi ridicat, dar hârtiile mele plecaseră de mult, nu le mai puteam întoarce, o revenire asupra lor ar fi pus în pericol propria mea onestitate, propria mea loialitate, și la acest atribut ultim nu voiam să renunț, ar fi însemnat să renunț la însăși viața mea. Dacă în privința infestării apei

minerale am avut dubii, cum am și acum, în schimb, minciunile mele la adresa lui, a profesorului, erau rodul propriei mele fantezii, asupra lor nu există nici o îndoială, cu toate că luni în șir după aceea am încercat să-mi conving peticul de conștiință din celălalt individ, din cel de acum, că invențiile mele puteau fi și reale, indiferent că nu avuseseră niciodată proba confirmării; un dușman prezumtiv poate fi și un dușman real, or dușman prezumtiv era, de vreme ce legase o strânsă prietenie cu celălalt individ, cu P. Nu știu dacă ai citit *O tragedie americană*[1], există acolo un amănunt, acela al firului de păr, inexistent în realitate, dar atât de necesar judecătorului pentru a-l putea condamna pe criminal. Ei bine, ceea ce am spus eu putea foarte bine să se încadreze în necesitatea acestui amănunt inventat și acolo tot așa cum inventasem eu o sumă de amănunte. Vezi, și acum vreau să mă justific, simt această nevoie; celălalt individ din mine vrea să moară cât mai curat posibil, cât mai neîntinat, în timp ce eu, cel de acum, știu foarte bine că actul meu, denunțul meu de atunci a reprezentat culmea murdăriei umane. Credeam că voi uita pentru mine și pentru alții această istorie: dacă m-aș fi însănătoșit aș fi trecut-o la un alt capitol, acolo unde fiecare om își trece faptele urâte ale vieții, dar boala se agrava, simțeam cu fiecare zi scursă că mă îndrept spre un unic drum, un drum fără de întoarcere, și că orice efort de a restabili în folosul meu echilibrul lăuntric era o simplă încercare deșartă. Cu toate astea, am încercat să lupt, consideram boala nu o defecțiune a mea, o defecțiune a naturii, și împotriva naturii se poate de multe ori interveni; în fond, nu trebuia să fac altceva decât să amân acest sfârşit pentru mine nici măcar tragic, tragismul se consumase în anii de suferință, împlinirea lui era un act formal, pe care mai devreme sau mai târziu îl vom semna

[1] Theodore Dreiser - *An American Tragedy*, 1925.

cu toții. Puteam deci să amân acest deznodământ mai ales acum, când se vorbește tot mai mult de medicamente minune, și poate aș fi reușit dacă azi-dimineață, în timp ce dumneata erai la control, n-ar fi venit legătura mea, cu un plic în care se găsea recompensa, prima ca s-o numesc așa, pentru minciunile la adresa profesorului, minciuni socotite valabile, adevăruri, cum mi s-a spus, fără de care implicarea prietenului său ar fi fost mai dificilă. Am plicul aici, sub pernă, am să-i dau foc imediat ce ai să pleci; din pricina lui am intrat în această criză din care n-am să mai ies, așa cum de altfel mi-a spus-o pe șleau doctorul Ispas. Plicul acela m-a dărâmat, adică a năruit în mine ce mai era de năruit, o nimica toată, un fir de păr care acuma s-a rupt sau era pe cale să se rupă. Unde duce minciuna? Eu am provocat această mică avalanșă fără să mă gândesc atunci la consecințele ei, la tăvălugul ce se a abate asupra altora, și iată-mă acum în fața acestei convingeri. Mă uit la dumneata, la tăcerea dumitale, și-mi dau seama cum mă judeci și mai ales ce impresie detestabilă ți-am putut lăsa, dacă cuvântul impresie nu este prea modest față de simțămintele dumitale. Dar dacă până acum, omenește, am vrut să mă disculp pentru cei ce rămân în viață, nu pentru cei în lumea cărora mă duc, lume de care nu mi-e teamă, în schimb ceea ce îți voi spune acum nu înseamnă nici disculpare, nici justificare, mai ales că mă voi referi mai puțin la mine și mai mult la dumneata. Știu, te crezi mai bun, mai cinstit, nu vezi în mine decât o otreapă socială, stare la care dumneata, cel puțin așa crezi, n-ai fi în stare să ajungi. În sinea dumitale îți spui că ai fi preferat moartea decât să-ți vinzi în acest mod abject aproapele, termen biblic atât de necesar când vrem să ne considerăm superiori altora. Ei bine, eu nu mai cred asta, nu te cred mai bun, și faptul că în momentul de față eu sunt cel care mă destăinui și nu dumneata este o simplă întâmplare. Voi care ați fost afară, ce-ați făcut ca oamenii să nu poată

ajunge niciodată în situația în care am ajuns eu? Care este aportul dumitale, al altora, poate mai căpoși decât noi, în curmarea acestui nesfârşit fluviu de suferință umană? De unde acest val de ură a semenului împotriva semenului, de unde acest primitivism? Să nu te crezi mai bun, sau, dacă te crezi, să știi că nu eşti și nu sunteţi voi cei ce țineți steagul în bătaia vântului fără să vă intereseze ce tragedii se întâmplă în spatele lui. Mi-ai putea aduce exemplul lui Danton, al lui Robespierre; să n-o faci, prima comună revoluționară își formula legile prin ghilotină, n-avea antecedente de conduită, și le fabrica singură, dar noi? Tot ce s-a petrecut acolo de unde am venit nu se putea petrece fără acoperire din afară, fără semnătura dumitale și a altora, fără girul de suflet al celor ce cred că numai ei au suflet. Știu, revoluția nu se poate face cu mănuși, deși această explicație este un subterfugiu, o simplă explicație ca să scăpăm, ca să fugim de consecințele răspunderii. Nu, ai fi ajuns mai rău decât mine, și încă ai tot timpul să ajungi. Știi ce mi-a spus azi-dimineață omul care m-a miluit pentru minciunile mele? Să dau numărul intelectualilor internați în sanatoriu, să trec pe hârtie fiecare cuvânt, fiecare aluzie făcută... și dacă n-aș fi în starea în care mă aflu, aș fi început această trudnică muncă cu dumneata; în fond, ceea ce i-ai spus lui Cozmin de dimineață ar fi fost suficient pentru a ajunge acolo unde am ajuns eu. Ce-ai fi zis atunci, cum te-ai fi împotrivit? Ai fi murit cinstit? Dar cine are nevoie de conștiința unui om mort? Numai cei vii au conștiință, și cei vii trebuie să trăiască și să facă ceva. Și eu am vrut să trăiesc deși mi-e rușine de felul cum am trăit, și când spun asta, în mine vorbește nu cel de ieri, ci cel de azi; cel de ieri a și trecut pe hârtie spusele dumitale. Vrei să le vezi?

Curta nu răspunse. Ascultă calm strădania lui Baciu, întortocheata strădanie de a părea mai bun decât era în realitate, dorința lui de a pleca în lumea celor ce nu

cuvânta cu conștiința mai puțin încărcată decât o avea. Și Baciu nu se opri vreme de încă două ceasuri. Curta îl urmări atent, tresărind din când în când la câte un nume, la câte un fapt ieșit din comun, la câte un amănunt legat de colegii de suferință din sanatoriu. În închipuirea bolnavă a lui Baciu, toți erau amestecați în acest uriaș complot împotriva devenirii, ca apoi, în scurte răstimpuri, când în el se trezea acel petic de conștiință, cum singur îl denumise, să regrete și să se căineze pentru ceea ce spusese cu convingere doar cu câteva clipe înainte. O spumă roșie apăru din nou la gura lui, și muribundul vru s-o șteargă, fără să poată însă. Curta o făcu el însuși cu bucata de tifon aflată pe noptieră, și Baciu, cu ochii larg deschiși, continuă povestirea. Vorbele lui abia mai puteau fi rostite, semănau mai mult a fâșâit, și Petre, ca să poată auzi cuvintele pe jumătate ininteligibile, se apropie de gura lui, și încă mult timp ascultă incredibila lui poveste. Apoi, Baciu închise ochii.

Curta se ridică și apăsă pe butonul soneriei. La câteva clipe sosi sora Aneofița, îl privi mustrător pentru locul unde se așezase și-i administră bolnavului un calmant. Dar și după aceea, buzele lui Baciu se mai frământară o vreme, vrând să scoată printre ele nespusele lucruri care mocneau în el. Respirația nu-l mai ajuta. Petre o expedie pe sora Aneofița și rămase lângă muribund. Cu propria lui batistă îi șterse picăturile mari de sudoare de pe frunte, și tot el îi introduse printre dinții încleștați tubul de cauciuc, prin care oxigenul sâsâia liniștitor.

12

Povestea lui Baciu, oricât se grăbea, era în el, nu putea fugi de ea, și când își dădu seama că acea grabă, acea fugă de el însuși era dictată de lucrurile auzite, își domoli pasul; era inutil să alerge; oriunde s-ar fi dus, povestirea celuilalt alerga în același ritm cu el, și Curta se opri la rădăcina unui stejar și își trase sufletul, nu atât de oboseală, cât din convingerea inutilității gestului de a se ascunde. Porni la drum mai liniștit, mai calm, refuzându-şi orice comentariu pe marginea celor auzite: un muribund se destăinuise, își povestise cea mai neagră parte a vieții lui, îi împovărase sufletul și conștiința cu date și fapte tragice, dar, cu toate astea, nu simțea povara, nici sufletul mai greu ori conștiința îngreunată, nimic din toate astea, ci doar o uluială calmă, ca în fața oricărui lucru necunoscut, ieșit din comun. Trăise, desprins de țară, în afara marilor evenimente sau ele trecuseră peste el fără să le bage în seamă, și dacă Baciu nu i-ar fi povestit cu lux de amănunte unele lucruri cu greu ar fi conceput existența lor. Era străin de anumite realități sau fusese ferit de ele, asta nu mai avea importanță. Important era că în preajma lui se întâmplau lucruri pe care nu le-ar fi crezut posibile. Își amintea de o întâmplare petrecută la studii, era în anul doi; la începutul acestui al doilea an remarcase lipsa unui coleg, un iakut cu veleități poetice, și cu toate că în vremea aceea nu era încă stăpân pe nuanțele limbii ruse, colegul, în serile târzii, îi citea dintr-un volum de poezii, dar Curta nu reținea decât cuvinte sporadice și dincolo de ele o muzicalitate aparte. Explicațiile primite de la cineva, că Vladimirov a renunțat la cursuri din pricina unei boli de plămâni descoperită cu întârziere, fură satisfăcătoare

pentru Curta și luni de zile chipul colegului nu-i mai reveni în minte decât arareori, ca într-o bună zi, la ieșirea din institut, cineva să-l oprească pe stradă și să-i înmâneze un triunghi de hârtie fără parafă și fără timbru, și din rândurile scrise acolo, în peticul acela de hârtie, să afle că Vladimirov de fapt nu renunțase la cursuri, era undeva în Siberia, motivul fiind tocmai volumul din care-i citise, volumul unui aed interzis. La rugămintea lui Vladimirov de a găsi o posibilitate să se adreseze lui Voroșilov, comisar în problema naționalităților, Curta nu mai stătu pe gânduri. Nu putea fi decât o greșeală, o neînțelegere la mijloc, un act samavolnic. Antrenase și câţiva colegi în această încercare de a restabili adevărul și, înarmat cu o depeșă, se înființă la un șef de cabinet oarecare și atât cât putu să demonstreze, explică greșeala; nu putea fi vorba decât de o greșeală evidentă. Lăsă hârtia acolo, și după două luni se trezi la poarta institutului cu Vladimirov, cu umbra celui ce fusese Vladimirov. Venise să-i mulțumească, atâta tot, pentru gestul lui omenesc și-l rugă să-l ierte că-l amestecase tocmai pe el într-o problemă atât de delicată, dar mizase pe faptul că era străin și că apelul lui va fi altfel înregistrat odată ajuns la oficialități. Pe Vladimirov îl auzise atunci spunând cuvinte similare cu cele rostite de Baciu: cât de greu erau de suportat chinurile pricinuite de ai tăi; în fața unui dușman organismul și spiritul reacționează altfel, are capacitatea să se apere moral cel puțin, pe când în fața alor tăi orice rezistență interioară se frânge. La câteva luni, Vladimirov muri de tuberculoză într-un sanatoriu, și în scrisoarea expediată de mama lui, femeia continua să-i mulțumească pentru ajutorul dat copilului ei. Copilul ei care era mort. Exista o similitudine desigur cu deosebiri esențiale, între cele două cazuri, dar punctul de pornire fusese același și Curta refuză interior să facă analogii peste puterea lui de înțelegere, preferând să rămână la constatarea uluitoare că un caz, cel petrecut

cu ani în urmă cu Vladimirov, îl explica pe cel de acum, cu Baciu.

Abia acum simți adevărata oboseală a orelor petrecute lângă Baciu. Nu intra în firea lui să judece cu ușurință oameni și fapte și mai ales să facă din aparențe legi de conduită. Dar oare tot ceea ce îi povestise Baciu erau simple aparențe, o deteriorare a unor înțelesuri, tot așa cum boala lui și a altora reprezenta o deteriorare a propriului echilibru biologic?

Poiana îl întâmpină răvășită, parcă cineva, știind cât de mult îi plăcuse lui acea ordine a naturii, venise cu tăvălugul, simți tăvălugul în inima lui, nu acolo, în dezordinea din fața ochilor. Îi veni să plângă și cu greu își înfrână sughițul și își potoli zbaterile inegale ale inimii. Se apucă copilărește să îndrepte cu mâinile covorul verde cu vârfurile culcate la pământ, să readucă la vertical tulpinele fragede ale florilor, și acea mângâiere umedă simțită la buricele degetelor și în căușul palmelor îi răscoli sentimente necunoscute. Nemaiputându-se abține, simți sub pleoape curgerea caldă a unei dureri ce nu putea fi stăvilită însă. Un zgomot ciudat îl făcu să se oprească și, când își aruncă privirea spre stâncile din spatele cărora începea pădurea deasă de molizi, rămase încremenit; dintr-un stufăriș, un rânjet sălbatic, rânjet fără glas, îl țintuia locului, și Curta nu mai avu nici o îndoială când văzu urechile drepte și cenușii, și caninii mari, galbeni, că acolo, în dosul acelui ascunziș, era un lup, un lup rănit. Mâinile lui ridicate cu teamă în apărare după ce umblase cu ele prin iarbă erau pătate cu sânge. Vru să alerge înapoi spre deschizătura prin care intrase, dar odată ridicat în picioare teama îi dispăru ca prin farmec. În spatele lupului se vedeau capetele a patru pui, ascunse după blana mânjită în roșu, și privind la nasturii negri ai ochilor temători, la boturile jilave și tremurânde, își schimbă intenția. Fără orice urmă de precauție se apropie de animalul rănit,

uitând că gestul îi putea fi fatal. Lupoaica se ridică pe picioarele din față, vru să treacă stânca ridicată ca un perete în fața ei, dar picioarele din spate n-o ajutau, erau inerte, încercările ei zadarnice de a se cățăra o făcură să scoată un urlet prelung. Puii săriră care-ncotro, ascunzându-se în pădure, în timp ce mama lor lunecă pe pârtia colțuroasă, acum strălucind roșie în bătaia soarelui. Se apropie și mai mult, era numai la un pas de animalul rănit, și cu greu se putu feri când lupoaica, cu gura larg deschisă, se aruncă spre el; aruncare zadarnică, deoarece trupul, de la bazin în jos, n-o ajuta, și atunci animalul începu să muște pământul, dintr-o pornire de spaimă și disperare. Puii, văzând că mama lor nu-i urmează, își arătară capetele dincolo de stânca peste care trecuseră, mai întâi unul, apoi și ceilalți, și, fără teamă, reveniră lângă mama lor, unul dintre ei vrând să sugă din pântecul ce se ridica cenușiu deasupra ierbii. Mai mult ca sigur că un glonte a rănit-o în spate, își spuse Curta, snopul de alice i-a atins picioarele; se vedeau oasele atârnând de pielea umedă și lucioasă, la fel ca și cartilagiile cozii descoperite și frânte la mijloc. Puii începură să scheaune jalnic. Nu aveau mai mult de câteva luni; dădeau târcoale mamei, încercând să o atragă spre pădure, dar urletele se stinseră treptat și lupoaica, epuizată, se lăsă pe-o parte, privind calmă cerul albastru de deasupra. O clipă, crezu că animalul a murit, ochii neclintiți și zbaterea pântecului domolită îi întăriră această credință, dar când mai făcu un pas văzu o pleoapă mișcându-se ușor și întrezări sub blana terfelită mișcările încete, dar grăbite ale inimii. Fără să se mai gândească la nimic, se apropie de capul fiarei, privi ravagiile făcute de alice la picioarele din spate, și când zări petele umede din apropierea șirei spinării nu mai avu nici o îndoială că lupoaica e rănită mortal. Își scoase cureaua de la pantaloni, dar dându-şi seama că n-are ce face cu ea, o aruncă pe iarbă, își dezbrăcă puloverul și cămașa, îi

rupse o mânecă și cu fâşiile de pânză încercă să oprească hemoragia de la picioare. Legă strâns, mai sus de oasele frânte, în timp ce un pui, încercând să-și apere mama, îl apucase dureros de încheietura mâinii. Curta nu scăpă de el decât împingându-l brutal cu piciorul. La schelălăitul puiului, se opri brusc realizând inutilitatea strădaniei lui. Se dădu un pas înapoi, își luă cureaua, își puse cămașa ciuntită de o mânecă, își aruncă puloverul pe spate, și când se întoarse iar spre lupoaică zări un pui cum lingea sângele închegat, iar pe un altul cum ținea între dinți piciorul cu osul desprins. Își duse mâinile la ochi și ieși prin deschizătura dintre stânci simțindu-și ceafa lovită parcă de mii de ciocane; nu se opri decât la cabana tăietorilor de lemne, și cum nu găsi pe nimeni în preajmă, intră înăuntru; văzu pe masă resturile mămăligii de la prânz și un ciolan afumat agățat de grindă, le adună în pulover și, ca un hoț, se strecură grăbit, pe potecă îngustă, spre același loc de unde plecase numai cu o oră în urmă. În locul lupoaicei nu mai văzu decât o îngrămădire de trupuri și molfăituri înfundate. Scârbit, aruncă mâncarea lângă pui și plecă fără să mai privească în urmă.

13

Ca să nu se întâlnească cu cineva, preferă scara de serviciu aflată în aripa dreaptă; chiar se bucură de această soluție, care l-ar fi ferit de ochii curioșilor, dar la intrarea aceea puțin utilizată, folosită îndeobște de femeile de serviciu, infirmiere și magazineri îl aștepta sora Nana. Îl aștepta pe el, își putu da repede seama după aerul ei grav,

după buzele turtite una în alta, motiv pentru care caninul rebel părea gata să spargă pielea feței, și câteva fracțiuni de secundă dori să se întâmple acel miracol care l-ar fi scos pe el din impas.

— Am crezut că lectura regulamentului este suficientă pentru un om ca dumneata, începu sora Nana luând-o înainte pe scări și obligându-l în felul acesta s-o urmeze, dar văd că și dumneata faci parte din categoria oamenilor nedisciplinați. Regret foarte mult că a trebuit atât de repede să-mi schimb impresia. Ai comis o abatere gravă, în locul tovarășului doctor n-aș tolera așa ceva, este de-a dreptul jignitor... Dacă nu vrei să-ți îngrijești sănătatea, ești liber să faci ce vrei, dar nu în această instituție. Atitudinea dumitale poate fi luată ca exemplu, și cum avem și așa destule acte de indisciplină, n-am dori să se mai adauge unul, mai ales de la un om, cel puțin din câte se spune...

Sora Nana, în timp ce vorbea urca și cobora, înghițea cu pasul ei egal jumătăți de coridoare, apoi din nou urca scările, punctând doar din când în când cuvintele prin ușoare întorsături de cap și în momentele când se întorcea spre el, ochii ei frumoși erau plini de o suferință reală. La demisol, unde se afla cabinetul medicului șef, sora Nana se opri; triumfătoare, se întoarse spre Curta, îl mai fulgeră o dată cu privirile și, dându-i de înțeles că vorbele ei sunt doar un scurt și modest preludiu la ceea ce avea să urmeze, bătu de câteva ori în ușa albă. La vocea ce se auzi dinăuntru, își permise să se apropie de pacientul nedisciplinat și, cu o voce maternă, să-i spună la ureche:

— Te rog, cere-i scuze, mult, mult te rog, eu te rog - și sora Nana, după cele câteva cuvinte, timp în care atât vocea cât și chipul se arătară prietenești, redeveni severă și deschise ușa aşteptând ca pacientul să intre primul.

La biroul negru, plin de dosare, Titorian își aprindea de la vechea țigară o mărășească nouă; rămase cu țigara

neaprinsă când văzu urmele de sânge de pe mâini și față, pantalonii șifonați și uzi, și abia în clipa aceea sora Nana realiză halul în care era Curta. Temătoare, își duse o mână la gură.

— Sper că n-ai fost la vânătoare cu tovarășul Forgaș, întrebă supărat Titorian.

Contrariat de ținuta lui Curta, renunță la mărășească și o așează în scrumieră plină de mucuri.

După mirarea de pe fața lui Curta la numele rostit de Titorian, doctorul înțelese că pacientul se boțise pe cont propriu, se ridică de pe scaun și începu să se plimbe prin încăpere, târându-şi după el cu greutate piciorul bolnav.

— Ești liberă, soră, spuse doctorul pe un ton stins.

Sora Nana, înainte de a ieși, își permise să așeze pe birou o hârtie pe care erau trecute mai bine de o duzină de nume, și când Petre văzu și numele lui acolo pe undeva pe la mijloc înțelese că lista nu însemna altceva decât raportul din după-masa aceea privind pacienții care nu-și respectaseră orele de cură.

— Nu te-am chemat ca să te cert, domnule Curta, la ce bun? Cred că a făcut-o sora Nana și nu cu prea mare succes, în fond, ea suferă cel mai mult, disciplina intră înainte de toate în atribuțiile ei, suntem și noi împărțiți, fiecare are sarcini diferite pe lângă cele strict profesionale, spuse Titorian, și zâmbi obosit, trăgând cu coada ochiului spre țigara așezată în scrumieră.

Curta își scoase pachetul lui de Mărășești; nu l-ar fi scos dacă n-ar fi văzut pe masă pachetul gol al medicului. Titorian refuză printr-un gest al capului și se duse spre un dulăpior. Rânduite ca niște cărți într-o bibliotecă, calupurile pătrate de Mărășești îl făcură pe Curta să zâmbească și, aproape umilit de ceea ce văzuse, își băgă timid jumătatea lui de pachet în buzunar. Socotind că până atunci a stat într-o poziție prea degajată deveni rigid cu toate că în momentul următor acest impuls i se păru

ridicol.

— Nu m-am simțit prea bine astăzi după masă nici eu, spuse Titorian uitându-se la cerul ce începea să se înnoureze; am rămas totuși, deoarece eram sincer îngrijorat de situația dumitale. Știam că ești la Baciu, nu speram că va dura atât și mi-am dat seama după felul cum ai plecat că ceva te-a bulversat profund. Nu-i în dreptul meu să te întreb amănunte, de fapt ar fi și de prisos, cu toate astea, sincer mă bucur că te văd întreg chiar dacă arăți în halul ăsta. Cred că am ajuns o fire prea emotivă, încep să mă îngrijorez eu mai mult decât pacienții, deseori mă surprind lăcrimând la niște simple scene copilărești... Probabil dumneata, cu spiritul de analiză propriu fiecărui literat, te întrebi de ce îți spun asemenea lucruri mai ales ca medic, ca șef al acestei instituții; medicii, și mai ales șefii, n-au dreptul la sentimente deschise față de subalterni și pacienți. Poate că nu mă consider nici prea șef și nici prea medic în condițiile de aici, probabil acesta să fie motivul modestelor confidențe. Mi-a povestit în câteva clipe de răgaz soția că a avut o lungă discuție cu dumneata, era și ea nervoasă, nu-și găsea locul, de la o vreme amândoi suntem surescitați nervos, și iată-mă plecat de la confidențe și fără să vreau ajuns din nou la ele... Nu, nu te teme, nu mi-a spus despre ce ați discutat, nu e genul Leopoldinei, spuse Titorian când văzu fața adumbrită a lui Curta. Dar, ce s-a întâmplat cu dumneata totuși?

— Am vrut să trec o..., probabil nu mi-am calculat bine pasul, am căzut, penibil, și mi-a curs sânge din nas, minți el, și după felul neîncrezător în care îl privi medicul înțelese că și Titorian și-a dat seama că-l minte.

— Atunci înseamnă că nu e nimic grav și că lucrurile grave urmează să ți le spun eu. Ți-am văzut tomografiile făcute azi dimineață. M-am înșelat, la nivelul unei radioscopii era posibil de altfel, tomografiile însă arată la

cinci dimensiuni o cavitate mai veche, așezată într-o zonă păcătoasă - și Titorian luă dintr-o mapă galbenă un set de clișee, dreptunghiuri nu prea mari, gradate într-un fel, și le privi pe rând la lumina de afară.

— Îmi permiteți să mă uit și eu?

— Te rog, e pulmonul dumitale, nu-i nici un secret, cu toate că aici pacienții doresc, chiar îmi impun unii dintre ei să-i mint. E și minciuna o metodă pentru anumite caractere; după câte am auzit - și un medic poate auzi câte ceva în acest sanatoriu - sunt chiar acuzat de un anumit cinism în a dezvălui diagnosticurile grave. O tâmpenie, dar în același timp vreau să fiu clar și deschis; anumiți pacienți doresc ca medicul să-și ia singur toată răspunderea, lucru posibil de altfel în condiții normale de muncă, dar nu aici. Am procedat la început așa, apoi, când boala n-a evoluat în sensul dorit, m-am ales cu nu puține reproșuri, fiind socotit mincinos, ca să nu zic incapabil. Dezvăluind adevărul, n-am devenit nici mai competent, nici mai puțin mincinos; vreau ca pacienții să înțeleagă că vindecarea stă numai în puterea lor, deocamdată, atunci când nu-i vorba de o intervenție chirurgicală. Vreau ca și ei să participe la acest efort de vindecare și mai ales să-i cumințesc prin teamă dacă prin simplul apel la disciplină îmi este imposibil. Uite la Forgaș, a plecat la vânătoare, a plecat cu noaptea-n cap fără nici un fel de învoire. N-au voie să țină arme în sanatoriu, cu toate astea, dacă aș face o percheziție, aș găsi un depozit întreg. Am cam obosit să fac pe polițaiul cu oamenii aceștia care consideră că de fapt ei îmi comandă mie, nu eu lor. Uite, zona asta, cavitatea se distinge cu claritate, acum îmi dau seama de ce nu te-ai vindecat definitiv. Bronhia este îngroșată, aici, la extremitatea plămânului, anunță o leziune, leziune ce se află ceva mai încolo, dar în funcție de capriciile acestei bronhii cavitatea prinde aer, se umflă. Cât timp bronhia este înfundată, cavitatea rămâne la aceleași dimensiuni, dar este suficient

ca prin ea să pătrundă din nou aer ca să capete proporții, să ajungă, ca acum, de mărimea unei portocale. Pericolul este destul de mare, cavitatea se află la marginea pleurei, la o eventuală spargere..., dar în acest caz știi și dumneata foarte bine care sunt consecințele. Deci, calm, domnule Curta, și mai ales disciplină - și nu orice fel de disciplină, ci disciplina spiritului înainte de toate, deoarece cea a patului cred că e înțeleasă de la sine. După o lună de zile aș vrea să-ți privesc această zonă și, dacă este posibil, dacă nu sunt prea multe aderențe, să încercăm un pneumotorax. Mă îndoiesc însă că va fi așa de simplu. Tot ce se poate ca această descoperire a aparatului, nu a mea, să fie cauza, așa cum am spus, a deselor dumitale reîmbolnăviri. Vezi, practic unul dintre pereții cavității este însăși pleura, de aici și durerile pe care le acuzi în această parte; deci, este puțin probabil ca pleura să nu fie lipită și să nu fi antrenat după ea puternice aderențe. În acest caz, pneumotoraxul este contraindicat. Ar rămâne toracoplastia într-un viitor mai îndepărtat, dacă până atunci nu se va întâmpla o minune, dar și în cazul unei intervenții chirurgicale pericolul exploziei acestui balon rămâne prezent. Și cum alte mijloace terapeutice nu există, așteptăm, încercăm pe cale naturală să facem ceva, dacă ești de acord, firește.

— Înțeleg că șederea mea aici...

— Șederea dumitale aici este în funcție de închiderea acestei mizerii. De-abia atunci vom mai putea, pe această temă, sta de vorbă. În orice caz, dacă este vorba de bucurie, soția mea și-o va manifesta cu prima ocazie. Îi plac oamenii care greșesc pasul, cad în apă și din această pricină ajung la sângerări abundente, mai zise Titorian, și Curta se încruntă din nou la această străvezie aluzie privind adevăratele motive ale stării în care se afla.

— Îmi cer scuze, tovarășe doctor, pentru tot ce s-a întâmplat.

— Te-a prelucrat sora Nana, sunt convins, crede că-mi

face plăcere să-mi ceară pacienții scuze. Ți le primesc, domnule Curta, aș vrea însă ca în aceste scuze să văd implicată și noua atitudine față de disciplină. E în interesul dumitale.

— Vă promit, tovarășe doctor.

Curta ar fi vrut să mai rămână, vestea privind starea sănătății lui îl zdruncinase; la un interval destul de scurt, un diagnostic se preschimbase în altul, al doilea îl continua pe primul, dar la o altă gravitate; îi sunase în urechi ca o sentință acest nou diagnostic a cărui traducere în timp însemna luni, dacă nu mai degrabă ani. Cum va reacționa Toria la acest timp furat vieții lor conjugale, ce va face el cu planurile de viitor, clădite în funcție de ieșirea din sanatoriu? Ce mai putea spune acum despre ieșire? Era un bolnav fără termen, înțelesese exact, și cu toate astea ar fi dorit explicații în plus, o nuanțare a acelui verdict în favoarea lui și nu a bolii. În fața acestei noi situații, povestirea lui Baciu, fără să-și fi pierdut din importanță, trecuse undeva pe planul doi, pe primul plan se afla situația sa. Și deoarece plecarea din cabinetul medicului șef ar fi însemnat, de fapt, o întrerupere a discuției pe această temă nu pentru puțin timp, Curta își permise să ia de pe masă tomografiile și, ca un cunoscător, să le privească din nou; nu era ageamiu în descifrarea radiografiilor, sutele de clișee trecute prin mâini și explicațiile acordate de medici prin sanatorii nu numai că îi obișnuiseră ochiul cu acele desene în alb-negru, dar îl familiarizaseră cu sensul lor. Ar fi dorit ca medicul să-i adreseze măcar un cuvânt de îmbărbătare, dar Titorian fuma cu spatele întors la el, privind undeva pe fereastră, absent la frământările pacientului, străin de trăirile lui.

— Da, spuse Curta dându-şi singur avizul asupra constatărilor medicului, și acest *da,* spus cu competență, părea rostit de un străin la adresa bolii unui străin și nu de un bolnav ce se referea la propria lui suferință.

14

— Te rog să mă ierți, soră, spuse Curta după ce intră în camera sorei șefe.

Nana stătea pe un scaun, la masa ei acoperită de dosare și truse medicale. Pe degetele răsfirate ale unei mâini aduna un ghem de bandaj, un bandaj utilizat, apoi spălat și călcat, și Curta, bucuros că-i putea fi sorei de ajutor, luă un capăt al meșei și-l întinse, ca femeia să-l poată depăna mai ușor. Ochii lui rugători, ca și participarea aceea directă, fără nici o introducere, la îndeletnicirea ei, îi opri refuzul pe buze și cu o mână eliberată își șterse marginea unui ochi sub care rimelul de proastă calitate se întinsese umed în jos.

— Am fost într-o stare sufletească cu totul deosebită, soră, dumneata mă poți înțelege; din pricina acestei stări nu m-am dus în cameră. Simțeam nevoia să umblu, să nu văd pe nimeni, să fiu numai cu mine însumi; nu-mi era greu să viu la dumneata sau la altcineva, să-mi cer voie, crede-mă. N-aveam putere să mai dau ochi cu nimeni. N-am vrut să-ți pricinuiesc griji, mai ales că sunt convins că ai destule. Am uneori porniri pe care nu mi le pot controla, mai puternice decât mine, și atunci nu-mi găsesc salvarea decât fugind unde văd cu ochii. Nu știu dacă mă poți înțelege și nici n-am venit să mă justific tardiv pentru o necuviință; nu-mi stă în caracter să nu fiu disciplinat, am eu indisciplinile mele interioare, frământările mele, dar ceea ce s-a petrecut astăzi, așa cum am zis, a fost mai presus de mine. Să știi că și medicului i-am cerut iertare fără să-i pot însă explica nimic; l-am mințit, cu totul altele au fost motivele halului în care arătam, dar ce puteam să-i spun lui în câteva cuvinte când în mine era un gol imens, o

prăpastie fără fund, o mie de motive care s-ar fi cerut explicate, și eu o asemenea dorință nu aveam. Te-am văzut tristă și mi-a părut rău, pentru asta am venit la dumneata, și acum sunt gata să mă duc să mai prind jumătatea de oră rămasă până la masa de seară, masă care pentru mine începe să devină o tortură.

Sora Nana așează colacul de bandaj pe o etajeră și zâmbind stângaci își închise pe jumătate pleoapele, ceea ce pentru Curta era echivalentul unei iertări. Bucuros că aplanase conflictul, se pregăti să plece. Dar sora Nana scoase de sub masă un scăunel cu picioarele scurte, locul probabil unde din când în când își odihnea picioarele de lungile alergări pe culoarele sanatoriului, și la această invitație neașteptată Curta se așează, redus la jumătate din dimensiunile lui din pricina scaunului prea mic. Se simți stânjenit. Genunchii femeii veneau aproape la nivelul pieptului său și, fără să vrea, Curta observă că unul din ciorapi era țesut cu migală. Descoperirea aceasta îl îmbujoră mai mult decât ar fi trebuit, și sora Nana ghicind din priviri ce se întâmplase, râse și-și trase halatul peste genunchi, fără să poată însă ascunde ochiurile țesute.

— Pe toate le observi, zise ea. De fapt aveți niște ochi foarte ciudați, lăsați impresia că nu vă uitați nicăieri, dar în timpul ăsta ați și văzut o mie de lucruri; o femeie nu se simte în apele ei când un bărbat vede dintr-odată prea multe. Sunt ciorapi de nylon, i-am cumpărat acum o jumătate de an, o adevărată binecuvântare pentru femei. Ciorapii de mătase lasă pielea să respire mai bine, e adevărat, în schimb nylonul este de zece ori mai rezistent și se *mulează* cu totul altfel.

La acest cuvânt își învălui dintr-o privire picioarele frumoase și nu-i mai păru deloc rău, după ce le cercetă perfecțiunea, că folosise tocmai acel termen.

— Nici nu știi ce om admirabil este doctorul Ispas, poate nu mă crezi, dar dintre toți pacienții, cu unele excepții,

este cel mai bolnav, și, cu toate astea, nimeni nu l-a auzit vreodată plângându-se, iar eu nu țin minte să fi întârziat vreodată de la serviciu. Nu e pentru dumnealui acest sanatoriu, pentru un medic de calitatea dânsului ar fi nevoie de alte condiții.

Îl privi pe Curta pieziș, convinsă că poate i-a mărturisit prea multe dintr-o dată.

— Nici ce i-ați spus dimineață n-ar fi trebuit să-i spuneți, nu merita, nu vă închipuiți cât de mult a suferit, deși pe fața lui n-ați citit nimic. Cu toate că un scriitor n-are dreptul să nu citească, asta este meseria lui, să vadă acolo unde alții nu prea au ce vedea. Să nu vă supărați că-mi permit să mă amestec într-o meserie oarecum străină mie - zic oarecum -, deoarece în casă la noi aveam prin tatăl meu, profesor, un cult pentru literatură.

Sora se uită la ceas, își mușcă buza de sus și, brusc, se ridică speriată.

— Trebuia să fac la cinci și jumătate o injecție, am întârziat cu două minute... Nu te supăra, te rog, că nu mai pot sta; într-o seară când sunt de gardă, dacă-ți face plăcere, putem continua... Dacă ai ști cum ne plictisim... Pentru noi, fiecare pacient este o nouă variantă a lumii exterioare și ne bucurăm atunci când putem discuta despre lucruri pe care le știm mai puțin...

— Sper că nu mai ești supărată, soră, nu-i așa?

— Supărările sunt și ele un mod de comparație pentru alte stări, de aceea uneori necesare, - și sora Nana, înarmată cu o trusă nichelată, ținută în dreptul sânilor mari, ieși după Curta, și până la capătul coridorului el îi urmări acel mers săltat din genunchi, și se simți din nou singur și cu un imens gol în suflet.

De fapt, acesta și fusese motivul pentru care, după ce se spălă și își aranjă ținuta, ținuse să vină la sora Nana - la ea sau la oricine. Acum era mai ușurat, noaptea, în ceasurile de nesomn, avea unde să se ducă, crease o punte de

legătură între el și Nana, și, cu toate că era convins că ea știa adevăratul motiv al vizitei, descoperirea secretului îl interesa mai puțin, conta înțelegerea ei ascunsă pentru spaima lui și mai ascunsă.

Colegii de cameră îl întâmpinaseră fără întrebări și fără mirări deosebite, cu toate că Petre Curta se aștepta ca cel puțin Landesman, pe care nu-l văzuse aproape toată ziua, să-i pună întrebări curioase, dar Isaac, așezat pe șezlongul din balcon, întoarse doar capul, ca apoi să privească la soarele ce mai trâmbița o geană de lumină peste muntele din față. Zilele, la acea altitudine, erau scurte, mai bine de o jumătate de oră de soare dimineața și seara era furată de masivii stâncoşi, unul aflat spre răsărit și altul spre apus, și dacă răsăritul soarelui cu întârziere nu-l deranja, în schimb seara...

— V-am luat eu prăjitura de la cinci, spuse Pintică ridicându-se în șezut.

Deschise noptiera și-i dădu o prăjitură cu frișcă. Petre îi mulțumi și așeză farfuria pe noptiera lui. În spatele ușii dulapului își scoase puloverul și cămașa; nu voia ca cineva să-i vadă petele vișinii și lipsa mânecii și, grăbit, își puse pijamaua. Era sfârşit de oboseală. Se întinse în pat cu spatele spre balcon. Se gândi însă apoi că Olariu ar fi putut interpreta acel spate întors spre el altfel decât ar fi trebuit. Se răsuci, își trase perna sub cap și se apucă să citească. Literele îi fugeau prin fața ochilor. Sensul lor nu se lăsa pătruns, și, pentru că era sigur că nu va înțelege nimic din pledoaria lui Plehanov despre valorile practicii, preferă să așeze cartea lângă el. O clipă, Cozmin, așezat și el în pat, îl cercetă pe sub ochelarii groși. Ghinolea își făcu și el simțită prezența tușind cu sfială de câteva ori, în timp ce Olariu nu-și dezlipea ochii de la el. Privirile reci ca un fund de apă de munte îl făcură să zâmbească, dar și la acest zâmbet Olariu continuă să se uite la el fix, și Curta, ca să scape de acea uitătură obsedantă, simți nevoia să spună:

— Mi se pare că aveți vizitatori, soția, dacă nu mă înșel.

Olariu dădu din cap confirmând presupunerea lui Curta, apoi își duse o mână la piept, tuși încet, cu o precauție firească după hemoptizia avută înainte, și își închise pleoapele ca în urma unei mari oboseli.

— Vești proaste? întrebă încet Olariu cu ochii închiși.

Pentru că celălalt n-avea cum să-l vadă, Curta îndrăzni:

— Mai proaste decât mă așteptam.

— Baciu e în comă, mai zise Olariu.

Afirmația nu i se păru lui Curta întâmplătoare și, după privirile insistente și întrebătoare cu care îl urmărea acum, nu mai avu îndoieli că ceea ce îi spusese Baciu despre el nu era o simplă invenție. De altfel, după lunga și amănunțita povestire a lui Baciu, colegii de cameră îi păreau acum altfel; știa amănunte despre Ghinolea și adevărata lui meserie, despre Cozmin și Landesman, ce legătură există între aceștia trei, și aflase nu puține lucruri despre Olariu, lucruri pe care acolo jos nu le-ar fi cunoscut niciodată. În măsura în care Baciu spusese adevărul trebuia să-și schimbe optica asupra celor cu care era nevoit să-și ducă traiul, dar poate înainte de a și-o schimba, era în aceeași măsură dator să verifice spusele lui, cu toate că Baciu, la acel ceas al intrării în neființă, nu putea avea vreun motiv aparte să-l mintă. Cât de mult ar fi dorit să nu afle ceea ce aflase, poate și ultima veste a lui Titorian ar fi suportat-o mai ușor dacă ea n-ar fi venit pe un fond de impresii răscolitoare. Era deținătorul unor confesiuni, unele de mică sau mai mare importanță; simțea în el nevoia ca acest tezaur de fapte să fie utilizat, și dacă Baciu vruse să facă rău oamenilor cu ceea ce aflase despre ei, el ar fi putut la rându-i să-i prevină, să-i ajute să găsească o soluție de ieșire din impas, și această enormă răspundere îi dădea lui Curta o neliniște aparte, mai presus de neliniștea provocată de propria lui boală. Dar oare acești oameni meritau să fie preveniți?

Își trecu privirile roată prin încăpere. Zăbovi asupra câte unuia dintre pacienți încercând să pătrundă dincolo de boala și tăcerea lor de moment, în tainițele sufletului lor, acolo unde oamenii își țin ca într-o carapace de scoică gândurile intime.

Lică Cozmin își vedea sigur de lectura lui, răsfoia cu o oarecare grabă paginile citite cu același deget udat ritmic de buza de jos. Simți, după foile cărții, întoarse cu prea mare repeziciune că Lică Cozmin îl supraveghea din dosul ochelarilor mimând doar lectura. Petre nu se feri de această supraveghere, dimpotrivă, i-o sugeră chiar; îl fixă într-un anumit fel, dându-i de înțeles că se gândește la el, și când îi observă bărbia tremurând pricepu că Lică e înspăimântat de noile relații aflate despre persoana lui. Lui Petre i se făcu rușine de acea insistență, dar mai ales de frica ce-i stăpânea pe oameni la fiecare pas și-i făcea să tremure. Oamenii aceștia, care înfruntaseră nu o dată moartea în condițiile vitrege ale reacțiunii, fără teamă și cu o devoțiune totală, începeau să tremure numai la ideea că cineva se gândea într-un fel mai puțin pozitiv la ei. Cine inventase această spaimă și mai ales cui îi era necesară?

Cozmin își așeză cartea lângă el, își scoase o batistă din buzunarul pijamalei și își șterse ochelarii timp îndelungat, cu migală, apoi și-i vârî într-un toc de piele și le căută un loc potrivit pe noptieră. Rămase nemulțumit; la o întoarcere mai bruscă ar fi putut să-i dea jos cu cotul, și atunci, ca să-i știe în deplină siguranță, trase sertărașul de metal și-i așeză acolo. Cu două degete își pipăi adânciturile vineții ale orbitelor, apoi se întoarse pe-o parte și, la puțin timp, începu să sforăie. Trăsăturile feței până atunci încordate se destinseră pe măsură ce somnul îi devenea mai adânc și sforăitul mai regulat, cutele adânci din colțurile buzelor se liniștiră, eliberate parcă și ele de strânsoarea dură a buzelor.

Petre se mustră din nou pentru ușurința cu care era în

stare să dea crezare spuselor lui Baciu și în funcție de aceste spuse să-și formuleze păreri de valoare. Mergând mai departe cu presupunerile, Petre se admonestă pentru bucuria ascunsă, dintre toți, Cozmin îi era cel mai puțin apropiat, schimbul de păreri cu tonul lui Cozmin superior, vagile lui amenințări și chiar judecățile lui în sine, îi displăcuseră profund. Noutățile povestite de Baciu veniseră în compensație să echilibreze personajul, să-i redea adevărata lui lumină, și această lumină, care-l dezavantaja pe Cozmin din toate punctele de vedere, îi fusese lui Curta aproape pe plac. Acum îi părea rău de această mulțumire lăuntrică, în numele căreia îl privise pe Cozmin direct, lăsându-i celuilalt posibilitatea să-i citească în priviri atuurile pe care le deținea despre el. Cât de repede cedase acestei mulțumiri și cât de grăbit se pregătise să-și facă din ea un scut împotriva tuturor argumentelor de până atunci și viitoare ale lui Cozmin! „Cât de ciudată este natura umană, își spuse Curta, și ce simplu se poate mula după împrejurări!”, și sforăitul egal al lui Cozmin, în loc să-l deranjeze, îi făcu chiar plăcere, deoarece în somnul liniștit vedea nevinovăția, calmul din el fiind tocmai argumentul cel mai plauzibil în favoarea lui și împotriva părerilor lui Baciu. Că era o doză de adevăr în ceea ce aflase Curta, nu se îndoia. Dar nimic nu era mai ușor decât să concepi pe un fir de adevăr un ghem de minciuni, grăuntele îngropat la mijloc slujind ca un pretext pentru a fi luat în seamă și tot ceea ce era fals țesut pe el. Și pornind de la sămânţa ce putea fi credibilă în informările lui Baciu, Curta era aproape convins că Ghinolea Ghideon nu citea acum, transportat, *Un pas înainte, doi pași înapoi,* ci, sub coperțile de carton maron pe care se vedeau literele de bronz ale titlului se afla de fapt o ediție frumos îngrijită, apărută înainte de război, a Bibliei. Iar Ghinolea nu era nici pe departe activist într-un raion oarecare. Când îi povestise despre Ghinolea, Curta

înțelesese că Baciu suferea cumplit că trebuie să moară fără a afla exact mijloacele prin care Ghideon ajunsese să pătrundă într-un sanatoriu cu destinație specială. Într-o fărâmă de secundă, Petre observase în privirile stinse ale muribundului o dorință încă neexprimată, dar căreia Baciu ar fi vrut să-i dea curs, anume: să-l roage să ducă aceste investigații mai departe, dar fărâma de secundă aparținuse celuilalt individ, și dorința îi muri în ochii stinși când adevăratul Baciu înțelesese că, de fapt, el îl chemase acolo pe Curta pentru o spovedanie și nu pentru a-l converti în colaborator.

Se uită spre patul lui Buzangiu; patul era nedesfăcut, cu pijamaua aranjată frumos și așezată pe jumătate sub perna bine bătută și înfoiată. Se întrebă pe unde o fi umblând, deoarece jos, la doctorul Titorian, văzuse trecut și numele lui pe lista sorei Nana. De sub pat se vedea o parte din valiza de lemn întărită pe două părți cu panglici de metal. Un lacăt greu lega capacul prin două belciuge, și ele de dimensiuni impresionante. Lângă valiză se odihneau bocancii lustruiți ca oglinda și o plasă din sfoară prin care se vedeau o parte din avuțiile lui Buzangiu strânse de la bolnavi, pungi de hârtie, cămăși vechi găsite de el cine știe pe unde sau căpătate în dar de la bolnavii însănătoșiți care de cele mai multe ori, ca să nu ducă acasă boala cuibărită printre lucruri, preferau să-și arunce veșmintele sau să le dăruiască pacienților. Pe noptiera lui odihnea o carte despre însămânțări nouă-nouță, dar Buzangiu nu avea curiozități de lectură. Cartea hodinea în pace, fără a fi deranjată de stăpânul ei. Chiar în clipa când Curta vru să facă unele reflecții pe marginea celor povestite de Baciu despre Buzangiu, se auziră pași grei pe coridor și un târşâit de parcă cineva ar fi târât un obiect greu. Ușa dată la o parte, cu piciorul, lăsă să se vadă prin ea trupul chircit al lui Buzangiu proptit din două părți de sora Aneofița și doctorul Ciclovan, de servici în după masa aceea. Buzangiu

nu se putea ține pe picioare. Părea frânt de mijloc, iar părul îi era cu desăvârşire alb, parcă stropit cu pudră de tâlc, la fel și sprâncenele groase din care la margini picături de apă începeau să se prelingă pe tâmple. Până și perii lungi ieșiți din nas erau îmbrăcați în același veşmânt de promoroacă și când se uită mai bine Curta nu mai avu nici o îndoială; Buzangiu purta pe el însemnele unui îngheț de iarnă grea.

— Tovarășe Curta, dă-ne o mână de ajutor să-l dezbrăcăm, spuse Ciclovan întinzându-l pe Buzangiu ca dificultate pe pat. L-a găsit sora Aneofița în congelator; dacă nu se ducea să scoată de acolo ceva, ar fi rămas și peste noapte, și mâine am fi avut de-a face cu un Buzangiu congelat.

Curta sări din pat și veni în ajutorul medicului. Îi scoaseră lui Buzangiu cămașa cadrilată, i-o scoaseră cu greu, deoarece părul abundent de pe piept înghețase odată cu cămașa, și când Ciclovan trase cu nădejde de ea nu puține fire negre rămaseră agățate. Din pricina durerii, Buzangiu deschise niște ochi albi, pe jumătate înghețați și ei. Același lucru se întâmplase cu cămașa și sub mâini, și ca să nu-i pricinuiască cine știe ce necazuri în plus, sora Aneofița aduse un lighean cu apă caldă. Cu ajutorul unui tampon de tifon sora înmuie locurile înghețate și astfel putură scoate cămașa mai ușor.

— No, dragul meu, zi mersi c-ai scăpat așa, dar cine dracu' te-a băgat acolo, că doar singur nu-mi vine să cred că ai vrut să te închizi la minus douăzeci de grade. No, nu-mi spui, puiule, ori ți-a înghețat și piuitul? întrebă Ciclovan fără nici o intenție de a glumi.

Sora alergă iar pe ușa deschisă, se întoarse cu niște cuburi de gheață, și Ciclovan începu să-i facă lui Buzangiu masaj cu gheață sfărâmată, oprindu-se mai mult asupra locurilor care la frecare refuzau să se împurpureze, semn că prin porțiunile acelea sângele încetase să mai circule.

— Să nu fie vreun sabotaj, auzi Curta vocea noduroasă a lui Cozmin.

— Ce să saboteze, tovarășe Cozmin?! Marea lui minte, înțelepciune sau bunătate; dintre toate eu cred că bunătatea, altfel nu văd ce. S-o fi jucat de-a v-ați ascunselea și el și-a ales congelatorul, spuse Ciclovan în continuare cu toate că nu prea e voie să te joci în sala de sterilizare, adăugă tot el alungând ideea cu joaca.

Curta îi scoase pantofii uzați din picioare, iar Ciclovan, din câteva mișcări sigure, trase pantalonii de pe Buzangiu.

Rămas în napoleonii groși din molton, legați strâns sub genunchi, era de-a dreptul caraghios, și Isaac, venit și el de pe balcon, râse în hohote, lovindu-și cu palmele genunchii osoși, conturați ca două ouă de gâscă sub pijamaua subțire.

— Eu am citit undeva că ideea cu congelarea este o idee, spuse Isaac, și bag mâna-n foc că, atunci când se va trezi, Buzangiu are să ne povestească cum e pe lumea cealaltă.

— Tot ce e posibil să nu-și mai poată povesti decât lui însuși, zise Ciclovan - și medicul, sincer preocupat de starea lui Buzangiu, continuă să maseze trupul nemișcat.

— Cum a intrat acolo, soră? întrebă Isaac, dar la întrebarea lui se auzi o voce stinsă, venită parcă de pe altă lume:

— Doamne, ferește-ne! spuse ca pentru sine Ghinolea. Vocea lui, de obicei stinsă, acum, din pricina emoției, căpătă brusc inflexiuni pe care nu le scontase nici Ghideon și prostit de ceea ce auzise chiar cu urechile lui, se uită împrejur, doritor să afle cine rostise acele cuvinte pe care le gândise chiar el.

— Nu-mi dau seama, tovarășe Landesman. Cheia era la camera de gardă, după-amiaza noi nu lucrăm în laborator și nici în sala de sterilizare. Nu-mi vine să cred că s-a închis singur, deoarece trebuia să-și dea seama că frigiderul n-are deschizător decât pe dinafară.

— Și mata ești sigură că el știa asta, sau, ca să fiu și mai clar, îmi permit să te întreb: crezi că Buzangiu a avut la el acasă frigider să știe că odată închis nu mai poate fi deschis?

— Bine, dar atunci de ce a intrat acolo?

— Uite, asta-i întrebarea, și pentru a răspunde ar trebui să mă duc în pustiu vreo treizeci de ani și să meditez asupra acestei chestiuni. Sau o fi un sabotaj, cum a spus Cozmin, prietenul meu, dar stau și eu și mă întreb: cui i-ar fi folosit acest sabotaj?

Îmbrăcat în pijama, cu pielea roșie ca focul în anumite zone și complet albă în altele, cu părul readus de sora Aneofița la culoarea normală prin aprigele ștersături cu prosopul, Buzangiu semăna cu un mort frumos, lucru la care se gândise probabil și Isaac.

— Așa un mort chiar că mi-ar place să fiu și eu.

— Tâmpitul, spuse Cozmin gândindu-se cine știe la ce, și, plictisit și mai ales enervat că fusese trezit din somn, se întoarse cu spatele la întreg acel spectacol din care îl interesase exact momentul când rostise propria lui opinie cu privire la cele întâmplate. Ajungând însă la convingerea că nici vorba nu putea fi de sabotaj, își văzu de-ale lui.

— Soră, fă-i o gaură în funduleț și adă puțin amoniac să-i dăm la nas, să vezi cum o să sară dumnealui ca ars, zise Ciclovan transpirat de efortul pe care îl făcuse cu readucerea la normal a acelui trup până atunci aproape inert.

Sora se execută grăbită; dintr-o mișcare dibace, timp în care Curta nu văzu nici seringă, nici cum introduce în ea serul, ci doar o simplă zbatere a mâinii stângi, Aneofița Anghel înfipse acul în fesa dolofană. După ce-i duseră sticla cu amoniac la nas, îl văzură pe Buzangiu deschizând ochii, apoi sări în sus ca ars și strănută puternic de câteva ori.

— Mort a fost și-a înviat, zise Ciclovan. Cum ai ajuns în

congelator, tovarășe Buzangiu?

— În ce?

— În congelator.

Buzangiu îl privi pe doctor, apoi se uită la picioarele lui, la mâini, își duse un deget la nara dreaptă, albă și ea din cauza degerăturii, privi prostit din nou prin încăpere și izbucni:

— N-am eu noroc și pace!

Se lăsă pe spate, își trase pătura peste cap și nu mai vru să vadă pe nimeni.

— Soră, dacă peste două ore face febră, înseamnă că Dumnezeu drăguțu l-o miruit doar cu o pneumonie și ar trebui să-i fie recunoscător că a scăpat așa de ieftin.

Aneofița se uită la Curta înainte de a ieși, îi zâmbi din pistruii ei mulți, înroșiți de desele alergături și nu închise ușa până ce nu-i făcu un semn discret cu ochiul, semn pe care Isaac îl văzu și ca dovadă că înțelesese până și sensul acelei ocheade se mulțumi să dea din cap într-un fel jenant pentru Curta.

— Progresăm, progresăm, spuse Isaac aparent fără adresă, dar Curta pricepu că gluma îl ținтea pe el dacă într-adevăr era vorba numai de glumă, și preferă să-l acopere pe Buzangiu cu pătura la spate, neacordând înțelesurilor ascunse rostite de Landesman nici o atenție.

Zarva stârnită de venirea lui Buzangiu se stinse printre pacienții de la solariu. Acum, nimeni nu se mai uita la el, faptul fusese consumat, fiecare intrase din nou în propriile lui gânduri; Olariu nici măcar nu schițase la vederea omului pe jumătate înghețat vreun interes, stătea culcat pe spate, cu mâinile alungite pe lângă trup. Fixă un punct în tavan, locul dintre bec și unghiul de bifurcație a celor doi pereți care dădeau spre culoar; Cozmin nemaiputând adormi, își reluase lectura preferată, un tratat despre clasele sociale în Anglia secolului al nouăsprezecelea, după câte își putu da seama Curta recompunând cuvintele

acoperite cu mâna. Landesman se dusese din nou pe balcon și stătea la taifas cu cineva din balconul alăturat, o femeie cu glasul gros, mai mult ca sigur tovarășa Craiu; Ghinolea, cu mâinile pe piept, speriat de cuvintele rostite cu câteva minute înainte, cerceta pe furiș figurile celorlalți, iar patul ocupat până dimineață de Baciu era liber, cu cearșafurile date la o parte, așa cum îl lăsase când fusese chemat la întâlnirea care-i provocase criza.

Curta se lungi. În încăpere era destul de cald, cu toate acestea observă cum pătura lui Buzangiu începe să tremure și chiar îi auzi clănțănitul dinților. Oamenii erau obișnuiți aici cu situațiile tragice, își spuse Curta, pentru ei povestea cu Buzangiu fusese un prilej trecător de a se dezmorți din starea în care zăcuseră până atunci. Foarte curând însă existența celuilalt nu mai interesă pe nimeni, și chiar Curta, obosit de șocul nervos prin care trecuse la vederea lui Buzangiu, consideră întâmplarea un divertisment, cu toate că intuise motivul pentru care Buzangiu se închisese în congelator. Nu era vorba de nici un sabotaj și nici măcar de o glumă proastă a cuiva. Buzangiu intrase din proprie inițiativă în spațiul cât o jumătate de cameră neștiind că ușa are clanță numai pe dinafară. Vruse să se îmbolnăvească, să facă o mică răceală în urma căreia boala să i se agraveze, nu mult, doar cât să-i mai poată prelungi șederea cu câteva luni urmând ca între timp să se gândească la o altă posibilitate de îmbolnăvire. Îi ieșise prost lui Buzangiu această încercare sau în orice caz mai prost decât își închipuise. Într-adevăr, dacă întâmplător sora n-ar fi trecut pe acolo, până dimineața Buzangiu nu ar fi avut nici o șansă să anunțe pe cineva, sala de sterilizare fiind la demisol, loc puțin umblat după programul celor opt ore de muncă. „Ce l-o fi determinând pe Buzangiu să-și apere cu atâta ardoare patul în sanatoriu”, se întrebă Curta, dar întrebarea rămase fără răspuns și nu era explicată nici de cele

povestite de Baciu. Aducându-şi aminte de Baciu, Curta se ridică, orele de cură se încheiaseră. Se îmbrăcă mai gros, ca pentru seară, ieși pe coridor, încercând să găsească singur rezerva dinspre nord, dar cum camerele nu aveau număr și ușile semănau una cu alta, Petre se descurcă cu greu; Baciu se afla cu un etaj mai jos, în ultima cameră pe dreapta înainte de a intra în aripa femeilor. Era singur, cu același tub roșu de oxigen vârât în nară. Stătea întins pe spate, așa cum îl lăsase, cu o mână sub pătură, iar altă lângă cap. Negul de lângă buză ieșea și mai mult în evidență pe fața aceea palidă ca de ceară. Transpirase ușor, și transpirația lui avea un miros neplăcut, dulceag, de carne aflată în putrefacție. Înaintea lui cineva intrase în încăpere, poate sora Aneofița; cearșaful pătat cu sânge fusese schimbat, totul era curat, iar lângă pat odihnea în smaltul lui alb veceul portativ, ușor de folosit chiar de bolnavii aflați în situații dificile.

Curta se așează pe un scăunel. Fu nemulțumit de distanța dintre el și Baciu și, ca să fie mai aproape, trase scaunul lângă capul bolnavului. Multă vreme se uită la trăsăturile muribundului, cutremurat de o profundă tristețe pentru trupul acela desprins de preocupările zilnice, un trup aflat pe ultimul lui drum, mai bine zis ajuns la capătul lui.

Urmări atent mișcarea înceată a pieptului, zgomotul stins al respirației, și aproape înregistră învinețirea tot mai accentuată a buzelor și a feței, semn că sângele își restrângea tot mai mult circuitul, cu tot oxigenul pompat cu de-a sila în plămânii bolnavi. Se apropie și mai mult de fața lui Baciu. Voia să fie aproape de aceea care în curând avea să-și ia prada în giulgiul ei negru, și cu toate că apusul soarelui îi dădea fiori de gheață, moartea în sine îl înfricoșa infinit mai puțin decât spaima dinaintea ei. Aștepta trecerea în neființă a lui Baciu cu o împietrire calmă, încercând să surprindă ultimele reacții ale trupului. Durerile fizice ca și zvârcolirile trupului îi erau cunoscute,

nu-i păsa de ele, trupul aparținea pământului și el îi era cunoscut, cu întregul lui sistem de circuite sanguine și cu imensa rețea de fibre nervoase, deci avea pentru el mai mică însemnătate. Ceea ce îl interesa era lumea necunoscută ce nu se putea pipăi, și din această cauză infinit mai complexă, spiritul uman, a cărui dezlegare de trup n-avusese cum s-o surprindă. Se apropiase prea mult de fața lui Baciu; respirația caldă ce-i învăluia fața îl făcu pe bolnav să simtă prezența cuiva străin alături de el. Negul de deasupra buzei se mișcă de câteva ori, și Baciu deschise ochii apoși, lipsiți de viață. Recunoscător, apucă cu mâna osoasă și febrilă mâna lui Petre și o duse la gură. Curta transpiră din cap până-n picioare. La orice s-ar fi așteptat, numai la un asemenea gest nu. Apăsarea aceea rece a buzelor reci, de gheață, îl sperie pe Curta și își retrase mâna ca ars.

Baciu mai deschise o dată ochii, și de sub pleoapele întunecate izvorâră două mărgele umede, pe care le strivi, dar așa, strivită, o lacrimă se prelinse în jos, în golul dintre orbită și proeminența obrazului, și picătura în rostogolirea ei înceată își pierdu din consistență până ce se făcu una cu netedul feței.

Ușa se deschise și Aneofița introduse în încăpere un necunoscut. Noul venit trecu spre pat în timp ce sora îi făcu un semn de dojană lui Curta.

— Vă rog să-mi permiteți, spuse necunoscutul, și Curta se ridică, simțind în rugămintea celuilalt și un început de comandă. V-a spus ceva? se interesă el.

Curta dădu din cap, apoi își întări negația cu cuvinte; îi explică noului venit, cu o oarecare precipitare, că abia intrase și că în tot acest răstimp Baciu nu deschisese ochii și nu scosese o vorbă, explicație care îl mulțumi, și ca să nu existe nici un dubiu, străinul simți nevoia să-i spună că e o rudă de-a bolnavului atunci sosită de la București în urma anunțului trimis de sanatoriu.

— Nu e nici o rudă, spuse sora Aneofița la ieșire, l-am mai văzut de câteva ori, și azi dimineață a fost tot el. Dar dumneata, tovarășe de ce ești atât de inconștient? Iartă-mă, te rog, că-ți spun așa; v-am prevenit azi dimineață ce se poate întâmpla!

— Ce se poate întâmpla? întrebă brusc Curta, și în fața acelei priviri deloc prietenoase ea amuți. Și te rog, păstrează-ți ocheadele pentru dumneata, mai zise el, dar exact în aceeași clipă îi păru rău, crezând că fata s-a supărat pentru lipsa lui de delicatețe.

Sora nu numai că nu se supără, dar zâmbi; ultimele cuvinte scoţând-o din încurcătură.

— E un tic, nu ți-am făcut dumitale cu ochiul; când am fost mică am avut strabism, am fost operată, și mușchiul din când în când tresare.

La această explicație spusă pe cel mai firesc ton din lume, Curta n-avu încotro și râse.

— Mândrule, mai zise ea tam-nisam.

Nu înțelese ce vrusese fata să zică, se întoarse spre ea, dar sora Aneofița nu-i mai arătă decât spatele halatului și pistruii de pe picioare, roșii și ei ca focul.

15

Curta privi spre sala de mese. Prin spațiul dintre perdelele portocalii îl observă pe Landesman, Cozmin și Leopoldina. Locul lui era liber, dar nu vru să iasă de sub cei trei brazi așezați spre aripa dreaptă a sanatoriului. Nu-i era foame și nici nu dorea să dea ochii cu oamenii pe care îi părăsise grăbit în solariu, și cu atât mai puțin cu soția lui

Titorian, care mânca agale, cu o vădită plictiseală, căutând din când în când cu privirile spre cele două intrări ca și cum ar fi așteptat pe cineva.

Stătea pe banca vopsită de mai bine de o jumătate de oră. Intenționase după ieșirea de la Baciu să se plimbe, erau încă atâtea locuri necunoscute de el în vecinătatea sanatoriului, dar o lene interioară îl țintuise pe banca descoperită la ieșire și ascunsă acolo de privirile celor ce veneau de la plimbare sau din sala de mese. Voia să fie singur. Apariția aceea neașteptată în rezerva lui Baciu, întrebarea pusă de necunoscut, temător ca Baciu în momentele lui de agonie să nu-i fi împărtășit cine știe ce, tonul autoritar cu care îi solicitase scaunul, ca și remarca sorei că individul e unul și același cu cel văzut de ea dimineața îl derutaseră și-l nemulțumiseră într-un fel. Nu atât prin interesul arătat de străin față de o posibilă confesiune a bolnavului, cât mai ales din pricina reacției lui docile la acea întrebare care merita nu o mirare stângace și un răspuns stângaci de om vinovat, ci cu totul alta. În fond, cu ce drept își permitea cineva să-l chestioneze asupra unei posibile discuții între el și Baciu; și unul și celălalt erau liberi să-și spună ce voiau, și Petre se admonestă că nu-l repezise pe străin așa cum s-ar fi cuvenit și așa cum ar fi procedat dacă s-ar fi aflat acolo jos, unde asemenea amestecuri în forul său intim ar fi primit din partea lui o ripostă cuvenită. Până la urmă se domoli într-un fel. Un ton recalcitrant abia i-ar fi dat celuilalt de bănuit, reacțiile brutale nu erau totdeauna rodul unei conștiințe neîntinate. Din acest punct de vedere, cu toate că n-avea de ce să-și admonesteze conștiința, Baciu depozitase în el o seamă de fapte importante, și cu toate că nu i-o ceruse, înțelesese de la sine că ar fi dorit până la ultima suflare ca lucrurile spuse să nu fie date în vileag. De ce venise oare străinul atât de grăbit, ce avea de gând cu Baciu și cât intenționa să stea cu el? Dar chiar în clipa

aceea văzu ușa de la intrare deschizându-se și pe străin ieșind însoțit de doctorul Ciclovan. Curta îl urmări pe necunoscut până la poarta sanatoriului, apoi atât cât îi mai permitea distanța, până la cotitura drumului, și după ce străinul dispăru din raza lui auzi un motor. Pe drumul de munte se văzu ridicându-se un nor de praf, semn că acolo falsa rudă a lui Baciu fusese așteptată de o mașină.

Masa se eliberase, infirmiera blondă tocmai ștergea de firimituri pânza portocalie de damasc. Ieșind de la locul lui, urcă pe terasă, și prin ușa deschisă pătrunse în sala aproape goală. Grupul celor trei cu fată brunetă, sporovăia într-un colț; un aparat mic de radio transmitea o muzică de dans, și Curta, mirat în fața acelui emițător de dimensiuni cum nu mai văzuse până atunci, privi curios într-acolo exact în momentul când bruneta cu părul lung făcea același lucru în sens invers. Fata îi zâmbi și el schiță un gest de salut la care fata îi răspunse tot printr-un zâmbet; se bucură că infirmiera sosise chiar atunci cu tava de mâncare, și cercetă felurile aburinde.

— Tovarășe, dacă ești amabilă, aș dori să iau bucata asta de carne cu mine. Dacă se poate, bineînțeles, acum nu mi-e prea foame - și blonda dădu din cap în semn că are să-i îndeplinească voia și, grăbită, luă una din farfurii și se întoarse cu ea în bucătărie.

Grupul de tineri sporovăia vesel, se întorsese probabil de la ora de sport; despre ei îi povestise Ciclovan, și când mai privi o dată spre masa lor, Curta văzu așezată acolo o nouă pacientă, îmbrăcată numai într-un maiou de culoare galbenă, peste care odihnea la spate o coadă groasă aurie. Apăru și doctorul Ciclovan și, prietenos, își apăsă mâna grea pe spatele pacientei abia sosite; spusese probabil ceva cu haz, deoarece sala răsună de râsul celor adunați acolo. La o altă masă, mai lângă ușă, erau așezate două femei în jur de patruzeci de ani, una cu părul albit, alta tunsă scurt, băiețește, și cu un bust proeminent ce-i sălta

nefiresc puloverul de lână, lăsând să se vadă la terminarea fustei combinezonul de culoare roz.

În sală intră sora Nana. Își roti privirile în căutarea cuiva și, negăsind, se opri asupra lui, zăbovi câtva timp înainte de a lua hotărârea să se îndrepte spre el, dar până la urmă își luă inima-n dinți, și când fu în apropiere, îl întrebă cum se simte, dacă mâncarea este bună, apoi, confidențial, îl preveni să nu se uite prea mult spre tovarășa Vanda, femeia cu părul tăiat scurt, care, în acel moment, știind parcă despre ce discuta sora, îl privea pe Curta într-un fel curios, deloc binevoitor, deoarece tovarășa Vanda va avea față de el apoi pretenții nedelicate - și sora Nana se înroși la pronunțarea cuvântului „nedelicate”, a cărui traducere însemna pentru ea cu totul altceva.

— Sper că te-ai cunoscut și cu tovarășa Deluța, aceea brunetă; ea a insistat ca doctorul Ciclovan să vă atragă în cercul sportiv. E dactilografă la o instituție centrală, scrie poezii; ieri a fost chiar transmisă una la stația de radioamplificare - și Curta nu înțelese dacă aceste amănunte ale sorei aveau darul să-l apropie de fata amintită sau să-l îndepărteze. Deci, mâncarea este bună; dacă preferați ceva, mai adăugă ea, și pentru că Petre ridică din umeri, sora se îndepărtă, și Curta îi auzi pe holul de la ieșire mersul apăsat cu pantofii blindați cu blacheuri metalice, care scoteau la fiecare pas sunete stridente.

Acesta era obiceiul primelor zile, cum îi spusese de altfel și Isaac, ca lumea sanatoriului să se intereseze mai mult de noii sosiți, ca imediat ce apărea alt bolnav atenția să se îndrepte spre el, pacientul venit înaintea lui intrând în categoria veteranilor. Cu toate acestea, privirea tovarășei Vanda n-avea nimic din acea curiozitate feminină de moment, era insistentă și rea, posesivă și hotărâtă.

Infirmiera blondă veni cu un pachet mare, mult mai mare decât friptura pe care Curta rugase să i-o împacheteze, și fără s-o întrebe, ea îi explică sâsâită că a

pus mai multe fripturi, deoarece se făcuseră multe porții supliment și cum bolnavii în seara aceea nu prea avuseseră poftă de mâncare...

Curta mulțumi și ieși grăbit ca să nu se întâlnească în ușă cu tovarășa Vanda, pornită și ea pe picioarele de cocostârc în aceeași direcție, și când ajunse la poarta sanatoriului, răsuflă, eliberat ca de o grea povară. Era mulțumit pentru mâncarea din pachetul purtat sub braț. Voia să-l ducă în poiana de care se despărțise cu câteva ore în urmă: nu știa nici el de unde această pornire de a hrăni niște sălbăticiuni.

Drumul spre poiană era pustiu; la cabana tăietorilor de lemne se vedea o lumină palidă prin geamul de o palmă, și își zise că va trece a doua zi ca să le spună oamenilor că el fusese acela care luase restul de mămăligă și ciolanul afumat și, bineînțeles, să le plătească.

Înainte de a trece prin culoarul stâncos se asigură, așa cum mai făcuse de două ori în ziua aceea, că nu-l urmărește nimeni; trecu pârâiaşul mai domolit ca de dimineață și când poiana i se deschise în fața privirilor, iarba se arătă ochilor din nou veselă, iar florile, cu cupele închise din pricina serii, își ridicaseră tulpinele spre cerul de un albastru de peruzea.

Curta se îndreptă spre stânca piezișă din cealaltă parte a poienii; era curios să vadă ce mai rămăsese din lupoaica mamă, dar în locul stârvului nu descoperi decât restul de cămașă înnodată de două ori cu scopul de a opri scurgerea sângelui. Rămase uluit la acest spectacol al luptei pentru supraviețuire, unde sentimentele n-aveau ce să caute, unde suprema dreptate era numai de partea învingătorilor. Auzi în tufișul de dincolo de stâncă pași de gumă, și înainte de a se putea mișca, văzu deasupra pietrei golașe un cap de lup; era unul dintre pui, după felul cum mirosea și scâncea, și Curta, temător, aruncă pachetul cu carne la pământ și se retrase un pas. Puiul prinse curaj. Trecu peste parapetul

de piatră; câtva timp după el apărură și ceilalți trei, nesiguri, fricoși, neavând nimic fioros. Puiul de lup care trecuse primul se apropie de pachet; era cu mult mai mare decât ceilalți, își ținea coada în formă de seceră între picioarele vânjoase și câtva timp ce uită la Curta cu ochi strălucitori. Mârâi scurt, își arătă colții, apoi rupse cu o labă hârtia, dând semnalul, și ceilalți trei se repeziră și ei la ce mai rămăsese în pachet, apoi unii la alții, încercând să smulgă resturile de carne. Odată festinul terminat, puii mai mici se retraseră la adăpostul stâncii, cel mare îi urmă, dându-se câţiva pași înapoi, își arătă din nou colții și dispăru și el după stânca ce începea să se întunece. În aer mai rămăsese un miros de blană încinsă, un miros ascuțit, apoi o pală de vânt mătură mirosul, pajiștea își trimise în aer miresmele jilave, și Curta se așeză pe piatra pe care stătuse și de dimineață, consternat de propriul lui comportament. Nu înțelegea de ce vruse să hrănească animalele, era la mijloc o curiozitate ce și-o dorea împlinită, dar acum, după ce se convinse că puii de lup nu părăsiseră locul, se bucură că experiența îi reușise, cu toate că atunci când ceruse să i se împacheteze friptura nu știuse ce destinație are. Ideea era în subconștient, era trează dincolo de voința lui, și acea dorință ascunsă îi dictase ce să facă, și se întrebă din nou de ce procedase așa și mai ales la ce-i putea folosi această prietenie cu niște făpturi ale pădurii, inteligente, dar - poate tocmai datorită acestei inteligențe - periculoase. Și pentru că le dăduse de înțeles că intraseră sub ocrotirea lui, de acum înainte avea să fie obligat să le aducă de mâncare zilnic dacă voia să întrețină aceste legături, să le ocrotească atât cât se putea lăsa ocrotit un lup. Își aruncă din minte acest plan de viitor, la care subscrisese neîndemnat de nimeni. În fond, putea să curme oricând aceste vizite, deși poiana descoperită, ca un regat ce-i aparținea în exclusivitate, avea să-i ceară ea acest tain dacă voia s-o viziteze și să se

bucure de frumusețea ei, lupii putând oricând să-i adulmece prezența și să se înfățișeze la bucatele mult așteptate. Și dacă într-o zi va veni fără să le aducă de mâncare, cum vor reacționa?

Pe drumul de întoarcere, cu toate că o luase pe poteca arătată de Pintică, deci mai puțin cunoscută de ceilalți pacienți, se întâlni cu Landesman; era singur, cânta ceva într-o limbă gângăvită, un bocet talmudic, și cu toate că-l observase, nu-și încetă melopeea decât în clipa când Curta se dădu la o parte de pe cărăruie, vrând să-i facă loc să treacă. Dar Landesman nu numai că nu trecu, se opri în fața lui și, cu un deget ridicat în sus, continuă să cânte, apoi râse complice.

— Să nu-mi spui că n-am voce și că nu-ți place ce-am cântat, că nu te cred! zise el, dar veselia de pe chipul lui nu era veselia lui, era nefirească, până și zâmbetul îi era forțat, și, făcând militărește la dreapta, adică venind exact în poziția în care se afla Curta, îl luă de braț și porni cu el agale spre sanatoriu, câtva timp refuzând și unul și celălalt să-și spună ceva.

— Știi ce-am cântat în limba asta pe care mata și alții nu vreți să recunoașteți că-i împuțită? „Gelozen die mamen alein in der heim/in heizel farlatet mit troier un leim…" Mi-am părăsit mama singură acasă, într-o casă pardosită cu necazuri și lut… Asta cântam în fața zidului lui Moab, la Marea Moartă, când căram potasiul spre Ramat Amn. Ce știi mata despre toate astea, despre Las-Feș'ha, de Granadel, de Ein Doch, locuri pe unde piciorul lui Isaac a călcat apăsat și unde cu arma în mână a luptat pentru o patrie care nu era a lui? Și mata n-ai să mă crezi că patria mea este aici, așa cum nu crede nimeni că patria evreilor este locul unde s-au născut și unde ar rămâne pe veci, fără să mai umble pe drumurile lumii dacă ar avea în patria asta a lor și un cât de mic zid al plângerii. Așa-i că-ți spun prostii?… Ei uite, să nu crezi mata că eu spun prostii,

Landesman spune ce gândeşte, n-ar mai spune, că tot nu foloseşte la nimic. Să ştii că n-am venit să mă întâlnesc cu mata, dar dacă tot ne-am întâlnit...

— Ce să-ţi fac? reluă el discuţia după ce sorbi pe nări izul amărui al frunzelor. Eşti mata tânăr, nu, să ştii, tinereţea nu-i o insultă în ochii mei, dar nici un mare merit. Stau uneori şi mă uit la mata, nici nu observi că mă uit, şi-mi aduc aminte când aveam anii dumitale şi mă văd şi eu la fel, voiam o lume perfectă şi nişte explicaţii perfecte; şi toate astea le socoteam perfecte numai când coincideau cu gândurile mele, pe care le socoteam singure perfecte. Perfecţiunea, dragul meu, este un vis frumos la care nu ajunge nimeni niciodată, deoarece ceea ce e perfect pentru mine nu poate fi perfect pentru dumneata, şi niciodată generaţiile nu se vor împăca cu perfecţiunea celor de dinaintea lor. Ar fi şi trist să nu fie aşa. Văd eu că mata te frământţi, că-ţi pui întrebări la care nu-ţi poate răspunde nimeni şi cu atât mai puţin realitatea asta, cum îi spuneţi dumneavoastră, scriitorii, înconjurătoare. Şi asta pentru că nimeni nu deţine cheia tuturor explicaţiilor şi n-o va deţine vreodată. Dar simt prin cotul ăsta pe care îl ţin eu că în mata clocoteşte dorinţa să mă pui la punct pentru nişte generalităţi nici măcar spuse frumos despre lumea asta concretă din pricina căreia nu o dată ai coşmaruri. Crezi că eu nu am?... Dacă îţi închipui că atunci când am ajuns noi la putere se înghesuiau oamenii să ne ajute, te înşeli, şi iarăşi te înşeli dacă mata crezi că avangarda clasei muncitoare, cum ar zice Cozmin, se bucură şi se bucură chiar în momentul de faţă, la atâţia ani de la Eliberare, de o influenţă şi o dragoste totală. Eşti copil dacă mata crezi aşa ceva. Şi atunci, pentru că era nevoie de oameni şi mai este şi acum, am lucrat cu cine a dorit să lucreze şi lucrăm cu cine vrea să colaboreze cu noi. Greşim, firește, nu o dată, dar cine n-ar greşi? Acestea sunt consecinţele aproape firești ale unor schimbări radicale, schimbări pe

care dorim să le înfăptuim cât mai repede, n-avem răbdare, pricepi mata? Nici în domeniul industrializării, nici în al agriculturii, nici să stăm de vorbă cu intelectualii, să le argumentăm ce vrem noi, pentru că intelectualul imediat zice, de ce vreți așa și nu așa, cu toate că, după mine, intelectualul bine zice. Că dacă n-ar zice așa, ar însemna că n-ar mai fi intelectual, nu și-ar mai pune întrebări, or tocmai asta n-avem noi timp să ascultăm, întrebările, că vezi mata, întrebările uneori sunt drepte, și pe noi asta ne deranjează, că n-avem timp, și alteori nici nu știm cum să răspundem la aceste întrebări.

— Și atunci vrem să eliminăm întrebările și frământările odată cu cei care..., zise Curta gesticulând cu mâna liberă ca să puncteze cu exactitate ceea ce voia.

— Vor unii și asta, dar nu vor reuși, ascultă-mă pe mine, îl întrerupse Landesman. Știi ce mi-a mărturisit tovarășa Ana când i-am prezis că dacă se leagă de intelectuali își taie craca de sub picioare, - și oricine se va lega de ei va păți la fel, deoarece, dragul meu, intelectualul roade ca șoarecele, fără zgomot, dar eficace și, deși tace, nu iartă, - ori de câte ori nu vor merge treburile ca lumea, în orice domeniu, de vină este intelectualitatea și mai ales cultura, domeniul ăsta al matale, atât de nesigur și atât de ușor interpretabil încât oricine și oricând îl poate ataca. Vrea ca o groază de intelectuali, din care primul eșalon de două mii să fie rapid înlăturat, numai că, atunci, ce face cu Groza, care a zis că pe listă primul să fie pus el, oricum, să-l pui pe Groza cap de listă? Așa un om, cap de listă? Și uite, pentru că i-am spus că greșește, din prieteni am devenit neprieteni, de-acolo sus, de unde eram, am ajuns jos, apoi m-au trimis aici, tot sus, la altă altitudine, să mă vindec și la plămâni și la cap, și eu cred că n-am să mă vindec în nici o parte, că n-am cum, eu sunt intratabil chiar în probleme de plămâni. Acu, mata, care ești tânăr, și te crezi tare deștept și gata să-ți bagi mâna-n foc, dar nu ca tovarășul

Scaevola, mâna dreaptă, că era stângaci. Apucă-te și ridică-te și spune că așa și pe dincolo, cum a spus Groza, și să știi că nici lui nu i-a fost ușor și nu-i este, că la urma urmei el a fost fabricant și nici nu știi ce putere de convingere are tovarășa Ana când vrea ea și când te ridici împotriva ei. Păi sigur că atunci te rade de nu te vezi, și cui o să-i pese că un scriitoraș, cum pe bună dreptate zice Cozmin, a ridicat glasul și l-au lăsat fără glas? Să știi că și tăcerea e o luptă și încă o luptă aprigă; eu zic că tăcerea este și ea o armă, cu toate că în cazul matale zici că e lupta lașului. Așa o fi, da fă, te rog, altminteri! Acu ai să zici despre Landesman că e un ipocrit și foarte bine ai zice dacă ai avea curajul. De ce nu zici? Eu imediat îți dau dreptate!

— Nimic mai simplu decât să ne jucăm cu cuvintele, tovarășe Landesman, nimic mai simplu, spuse Curta cu gravitate. Dar chiar în stilul ăsta care mie personal îmi este străin, aș vrea, dacă ai putea, să-mi explici de unde acest curent potrivnic spiritului, cine și de unde această convingere că intelectualitatea...

— Stai, stai, că la această problemă Isaac poate să-ți răspundă chiar foarte deschis, ca în pădure. Avraam era tare bogat, avea turme, argint și aur. Dar și Lot, care însoțea pe Avraam, avea turme și cirezi și corturi. Și nu-i încăpea ținutul ca să locuiască împreună. Și s-a iscat ceartă între ciobanii turmelor lui Avraam și ciobanii turmelor lui Lot. Iar canaaniții și pereziții locuiau pe vremea aceea în țară. Atunci Avraam i-a zis lui Lot: Să nu fie ceartă între tine și mine și între ciobanii tăi și ai mei, căci suntem frați. Desparte-te, te rog, de mine; dacă tu apuci la stânga, eu apuc la dreapta, iar dacă tu apuci la dreapta, eu apuc la stânga... Cum nu se poate mai limpede nu-i așa? Numai că stânga lui Lot era dreapta lui Avraam, și invers, și de aici nu s-au putut despărți, și până ce unul n-a căzut numai sabia a fost între ei. Între săbiile mari nu-i

bine să te bagi, că nici nu știi cum cazi ca un prost sub ele. Să se taie ei, că de aia sunt frați și se au ca dușmanii, și va veni vremea să le rânduim pe urmă pe toate în liniște și pace. Sunt convins că mata ai priceput ceva, dar n-ai priceput mare lucru, și dacă ți le-aș fi spus pe toate pe înțeles, te-aș fi întrebat eu de ce te-a chemat Baciu să stea de vorbă cu dumneata și de ce nu m-a chemat pe mine. Știu, ai să-mi spui că mata erai nou, nu-l cunoșteai, voia să spună ce ți-a spus pe motiv că ești scriitor, adică a vrut să te împovăreze, mai bine zis, să te distrugă, deoarece, crezi mata ori nu crezi, înainte de a-i distruge cineva pe intelectuali, ei se distrug singuri, și aici e tragedia voastră dacă într-adevăr acest proces poate fi ridicat la rangul de tragedie. Nu, nu, te văd pregătit să-mi răspunzi; nu-i nevoie, nu mă interesează ce ți-a spus Baciu, e secretul lui și al dumitale, dar atunci te întreb eu, Landesman, de ce vrei ca secretul meu să-l știi mata așa de repede? Vezi mata, tovarășe Curta, vei mai îmbătrâni, și atunci va trebui să-ți răspunzi la altă întrebare cu mult mai importantă pe care eu ți-o vând, ca Șalom necazurile lui. Orice abstracție exprimă o judecată - afirmativă și negativă, o laudă, deci și o critică. Ceea ce omul laudă și prețuiește, aceasta este pentru el Dumnezeu, ceea ce el critică, respinge, constituie nedivinul. Religia - și nu este vorba numai de religia propriu-zisă, ci de orice înțelegere ridicată la rangul de religie - este o judecată. Cea mai esențială determinare în religie în ideea ființei divine este, vezi mata, separarea lucrului vrednic de lăudat de cel vrednic de mustrat, a celui considerat perfect de cel considerat imperfect, pe scurt, a esențialului de cel trecător. Cultul însuși nu constă în nimic altceva decât perpetua reînnoire a originii religiei - în separarea critică dar festivă a divinului de nedivin. Deci, orice critică la adresa divinului se înscrie, vezi mata, în latura opusă lui, și ca să ajungi în latura asta a nedivinului trebuie să ai curajul să suporți consecințele

acestui curaj. Ai matale curajul ăsta? Să știi că în condițiile astea, când totul tinde spre divin, ar fi o prostie să-l ai. Unde se bate Avraam și Lot nu-i bine să se bage ciobanii. Și asta am învățat-o atât eu cât și Marx din Biblie.

— Numai că Marx a citit-o foarte de mult, și dumneata foarte de curând.

— De unde știi?

— Uite, știu și eu.

— Și eram convins că dumneata crezi că eu citesc *Un pas înainte, doi pași înapoi.*

— Doi pași înainte în asimilarea cu întârziere a perceptelor Bibliei, un pas înapoi în cunoașterea marxismului. Te rog să-mi ierți butada, nu-i în genul meu. Ca să fac asemenea observații, ar trebui să cunosc foarte bine marxismul, or, nu-l cunosc; cât despre Biblie, am citit-o și răscitit-o cândva din nevoie de liniștire sufletească, și pentru că reprezintă începuturile prozei moderne și încă ceva cu mult mai prețios. Nu există conflict în lumea de azi care să nu fi fost într-un fel său altul enunțat de Biblie. Desigur, vă mulțumesc pentru acest sfat care în orice caz dacă nu mă poate ajuta la nimic, în schimb îmi dă și mai exact înțelegerea despre locul pe care îl ocupă generația mea în această lume făcută în mare parte de alții. Dar crezi că asta mie și altora ca mine le este suficient? Unde se află răspunderea dumneavoastră pentru tot ce-ați făcut în bine, o văd, dar în rău, unde este deci această răspundere? Dumneavoastră credeți că se poate trăi și fără să se dea răspuns la întrebări și în general credeți că este suficientă supraviețuirea - oricum, numai să trăiești, și asta deoarece în concepția lui Avraam de astăzi ciobanii trebuie să rămână ciobani. Atunci, la ce bun acest sacrificiu imens depus în primul rând de ciobani, ca să mă păstrez în termenii Bibliei dumitale? Sunt convins că acolo, jos, de la altitudinea la care te aflai, social vorbind, nu mi-ai fi dat asemenea sfaturi.

— Nu ți le-aș fi dat; n-aș fi avut cum.

— Și dacă te-ai întoarce înapoi n-ai mai judeca așa cum judeci acum, ci ți-ai aplica judecata lui Lot.

— Exact!

— Înseamnă că dumneata te joci cu ideile, iar acest joc pentru mine înseamnă viața mea.

— Eu nu te-am sfătuit nici să-ți schimbi viața, nici să-ți pierzi viața, eu te-am sfătuit să ți-o păstrezi. N-aveți decât să ne înjurați pentru tot ce-am săvârşit strâmb, pentru toate jignirile care vi s-au adus, dar veți fi vii și veți putea repara, deși uneori, ca să repari este de o mie de ori mai greu decât să faci din nou. Îmi place de mata tovarășe Curta, zău îmi place, și ce n-aș da să trăiesc ca să văd cum evoluezi! Numai că dumitale o să-ți fie greu, foarte greu, nu numai să trăiești în general, dar să și evoluezi, deoarece în concepția matale cinstea este la fel de lipsită de mișcare ca și dogmele mele. Uite, aici îți va fi greu și va trebui să ajungi să înțelegi că numai acea cinste este bună care creează ceva, cu ajutorul căreia învingi, or cinstea la dumneata omoară și cred că până la urmă te va omorî, și să știi că cinstea matale nu face doi bani. Degeaba te fandosești, n-ai înțeles nimic din povestea lui Lot și Avraam, mi-am răcit gura de pomană, și cu atât mai puțin ai priceput împărțirea în divin și nedivin ca formă a existenței unui Dumnezeu personal. *Id quo majus nihil cogitari potest, Deus est*. Și dacă Dumnezeu a creat lumea după chipul și asemănarea sa, de ce crezi matale neapărat că noi am creat-o după chipul și asemănarea noastră? Am creat-o, și asta este esențial, pe urmă îi dăm altă formă, nu eu, nu noi, pe noi n-o să ne mai țină curelele, o să o schimbați după chipul și asemănarea voastră, dacă până atunci nu se va naște un alt Dumnezeu în virtutea existenței căruia vei fi peste ani obligat să povestești unuia de vârsta pe care o ai dumneata ce ți-am povestit eu. Și acel Curta al altui veac o să-ți dea peste nas, așa cum îmi

dai dumneata acum, din prea multă deșteptăciune și din tot atâta prostie. Sigur că vom răspunde în fața istoriei pentru tot ce-am făcut; cum să nu răspundem? Altfel parcă Isaac Landesman ar povesti atâtea unui om care prin natura muncii lui este obligat să facă istorie? N-ar povesti, că Landesman nu e prost; dacă Landesman era ca mata, de mult putrezea, și să știi că Landesman a fost și el un luptător. Și când n-o să mai fie deloc, Landesman ăsta, dincolo de mormânt are o rugăminte: un deștept ca dumneata să pună într-un plic puțin pământ de pe mormântul meu și, printr-un evreu să-l așeze la zidul plângerii, acolo să calce lumea peste sufletul lui. Crezi că ai să fii în stare de un asemenea curaj, fricosule? spuse Isaac, și întorcându-se din drum îl lăsă pe Curta singur, și multă vreme Petre îi auzi în pădure cântecul în limba idiș:

„Mi-am părăsit mama singură acasă, /Într-o casă pardosită cu necazuri și lut...”

16

Curta obosit de orele de plimbare, se așeză într-un luminiș proaspăt defrișat de trunchiurile falnice de brazi, și la vederea sutelor de cioturi umede răsărite la tot pasul din zmeurișul devenit stăpân, avu o ușoară strângere de inimă. Se despărțise de Landesman, mai bine zis, plecase acesta de lângă el imediat ce apusese soarele. Acum, peste bolta înnegrită se vălătucea spre asfințit și astrul nopții. Lui nu-i venea să se întoarcă la sanatoriu. Vedea construcția din locul unde se afla, sub coama celuilalt versant, nici nu știuse când se îndepărtase atât de mult de

ea, dar cu toate că drumul până acolo era destul de lung, inima nu-i dădea ghes spre locul de odihnă. Nu-i păsa că îi promisese sorei Nana să nu mai întârzie, probabil avea să-l aștepte și acum în capul scărilor cu carnețelul în mână, cu figura ei dojenitoare, dar între admonestările ei și nevoia de liniște și reculegere, ultima era mai puternică, și Curta își aprinse o țigară, a patra pe ziua aceea. Se afla într-o stare aparte de nemulțumire; întotdeauna, într-o discuție nu-și găsea argumentele pe loc, trebuia să treacă un oarecare timp ca să-și fabrice ideile pentru a riposta, și pentru că Landesman plecase, continua să poarte discuția mai departe de unul singur având de fapt certa senzație că și celălalt se află lângă el. Că în multe privințe, chiar dincolo de lipsa unei păreri exprimate cert, Landesman avea dreptate, nu mai încăpea nici o îndoială, altfel nu s-ar fi frământat atât și mai ales nu s-ar fi certat cu el însuși în plimbarea de unul singur. Mai presus de acest adevăr datorat experienței și cunoașterii unor lucruri pornite din contactul direct cu frământările unei epoci, avea însă impresia că Landesman trișa nu numai față de el, ci chiar cu propria lui conștiință. Că Landesman avusese tăria să-și spună părerea față de tovarășa aceea atât de influentă și că suportă, într-un fel, consecințele propriei lui atitudini era un act incontestabil de civism, dar cu atât mai mult, de ce Isaac îi cerea lui și altora să tacă atunci când nici el nu urmase acel sfat? Înțelesese - și aici Isaac fusese mai mult decât clar - că Landesman îl considera încă crud, nepregătit, și cu toate astea, fostul combatant în Spania și în deșerturile Iudeii i se încredințase lui. Oare cu ce scop? Și atunci îi reveni în minte povestea lui Baciu care i se confesase și care, probabil, se despovărase de adevărurile lui, împovărându-l pe el. Landesman, pe alt plan, procedase la fel. Nu, nu era la mijloc valoarea lui, așa cum crezuse la început. Nici nu putea fi vorba de o valoare. Cele două cărți subțirele și ca întindere și ca adâncime nu

puteau constitui nici în ochii lui ceva esențial, cu atât mai puțin în ai celorlalți. Deci, la mijloc era vocația lui. Răspunderea acestei misii în posesia căreia se afla. Ei i se adresau, scontând că în timp și peste timp aceste lucruri aveau să fie scoase la lumină. Și dintr-odată, Curta simți umerii căzându-i sub povara oboselii lăuntrice, a nu puținelor fapte aflate în ziua aceea. Deci, cei cu care stătuse de vorbă n-aveau în esență nevoie de opinia lui. Nu-l luau în aceste peregrinări ale spiritului ca tovarăș direct, de a cărui judecată să aibă nevoie. El era doar un instrument de acumulare, o emulsie de celuloid, în al cărui spațiu sensibil își depozitau, pentru alte vremuri, tainele vieții lor.

Se ridică. Seva proaspătă a bradului tăiat mustea încă. O simțise tot timpul rece. Între piele și tulpina retezată nefiind decât stratul subțire de stofă, lichidul cu miros de rășină se infiltrase în porii pielii și o senzație stranie pusese stăpânire pe el; parcă ar fi fost o creangă proaspăt altoită la rezerva aceea uriașă de hrană. Speriat de această asociație, urcă panta printre trunchiurile răpuse. Se opri din nou; din locul unde se găsea, sanatoriul se vedea bogat luminat, ca o corabie cu suflete, și în dosul fiecărei lumini știa că se frământă oameni, colegi de-ai lui, plutind, așa cum plutea și el, pe valurile incerte ale soartei.

Din partea dreaptă se văzu o luminiță mișcătoare și Curta tresări; era târziu, se rătăcise singur în desișul pădurii și dacă singur fiind, cu gândurile lui, nu-i fusese teamă, acum apariția aceea îl punea în fața altei realități, și o întâlnire nedorită la acel ceas târziu îl copleși. Luminița se strecură printre trunchiurile tăiate, se oprea din când în când, se înălța și se lăsa spre pământ, ca apoi, brusc, să se îndrepte spre el. Își duse mâna la ochi, orbit pentru moment de fasciculul de lumină, fără să-și dea seama cine se află în fața lui. Lumina se îndreptă spre el, și când ajunse la câţiva pași, auzi o tuse potolită dar adâncă.

Lumina se aplecă și ea odată cu omul și după câteva fracțiuni de secundă, Curta înțelese că în fața lui se afla Visalon.

— Și dumneata cauți? auzi Curta întrebarea, și acum, obișnuit din nou cu întunericul, putea distinge de aproape fața omului așezat și el pe tipsia de lemn a unei rădăcini rămase fără trunchi; un chip obișnuit, cu maxilarele alungite spre bărbia ascuțită, cu niște ochi lucioși, febrili, despărțiți de un nas borcănat.

— Tovarășul Visalon, dacă nu mă înșel, îmi pare bine, și Curta își spuse numele, iar celălalt îi întinse o mână aspră mare cât o lopată. Eu nu caut nimic, am ieșit la plimbare și m-am rătăcit, tocmai stăteam să văd mai bine poziția sanatoriului, să mă pot întoarce. Mă bucur de această întâlnire, am impresia că dumneavoastră cunoașteți foarte bine aceste locuri și întoarcerea în doi va fi, pentru mine mai plăcută.

— Adică nu cauți, remarcă Visalon cu o anumită părere de rău în glas, și aşezându-şi pe pământ lanterna stinsă, își ridică pălăria verde cu care îl văzuse venind și la masă și își șterse transpirația de pe fruntea îngustă, acoperită bogat cu păr alb. Uite ce-au făcut din pădurea asta, mama lor! zise Visalon; după felul cum își rotea privirile, era limpede că pentru el pădurea era un domeniu familiar.

— Exploatare intensivă, aruncă Petre ca să participe într-un fel la discuție, dar înjurătura deschisă, directă, fără adresă precisă exprima clar poziția lui Visalon față de formula utilizată de Curta.

— Bătaie de joc, bătaie de joc! În câţiva ani o să rămânem fără păduri, tăiere ca la abator, fără milă, mama ei de lume! spuse omul, și se ridică să vadă mai bine cercurile albe-gălbui în bătaia lunii, care se întindeau până sus, pe coama dealului și trecând probabil dincolo de ea. Eu mi-am fost pădurar, dar ce n-am fost eu la viața mea din voia altora? Că din voia mea, numai miner am fost, la

Vulcan, dacă auzit-ai dumneata de așa un oraș mare. Acolo, pe lângă Lupeni; de Lupeni ați auzit, cum să nu auziți? Da de Vulcan mai puțin, mina a fost închisă în douăzeci și nouă cu concedierile, or băgat patronii apă în ea și numa acum s-or apucat de lucrări acolo... da dumneata ce meserie ai?

— Ziarist, scriitor, spuse Curta cu o oarecare jenă pentru ambele profesii declarate, nici una dintre ele neavând darul să definească exact meseria lui.

— Fîrțăngău adică, no, că socialismul are nevoie și de ăștia, cum ar zice ficioru-meu care-i mai mare, băga-l-aș unde știu eu, că îi e rușine de taică-său, că și banii mi-i trimite prin poștă, că n-are dumnealui vreme să vină să mă vadă. Că uite așa, i-am trimis banii înapoi, că eu am penzia mea de miner, patruzeci de ani de muncă în subteran. Tatăl meu a fost pădurar, și cât am fost copil, cu el bătut-am pădurile, ce păduri, codrii adevărați, că nu intra soarele în ei de deși ce erau. Și tata a zis că pădurar să mă fac, viața de om al pădurii nu numai că-i frumoasă, e și de răspundere, că vezi mata, tot ce-i al nostru e al pământului, și pământul trebuie să trăiască și după noi așa cum a trăit și înaintea noastră, că el ține de dinainte și trebe să meargă după noi. Acuma, la pădure îi zicem numa pădure cum ai zice „fabrică”, da’ tata zice că pădurea are suflet și că vorbește graiul nostru și ne înțelege, că altfel nu ne-ar fi apărat și hrănit la vremuri grele de izbeliște. Adică nu cauți floarea vieții, nu crezi în ea, ori mata, ca înșcolat ce ești, zici ca fecioru-meu, că-i o prostie? Am râs eu odată la masă, eram însurat și tata îi tot dădea cu floarea vieții, și eu m-am pus pe râs, să vadă nevastă-mea că eu nu-s sub papucul lui, și când mi-a dat una peste gură am văzut stele verzi, și din ziua aia a zis să nu mai pun mâna pe lingura de lemn, să mă spurc cu una de tinichea; nu merit să duc la gură bunătate de lemn. Dar mă crezi ori nu mă crezi, domnișorule, tata are o sută cinci ani și-i

însurat a șasea oară. Și uite că eu m-am bolnăvit de plămâni; am avut eu și oarece silicoză, dar după silicoză am făcut găuri și am și acuma, nu le-aș mai avea, vreo douăzeci, tot așa mici ca unghia, cum a zis doctorul. Și mi-a zis tata că geaba mă duce fecioru-meu la doftori, pas să mă vindec dacă nu-mi găsesc floarea, așa cum și-a găsit-o el, și el și-a găsit-o domnișorule, dar și de căutat a căutat-o toată viața. Uite, și de trei ani o caut, și ficioru-meu zice că-l fac de râs, că până și tovarășii acolo unde lucrează or auzit ce caut eu aici, și ce caut eu pare-se că e de rușine. Apoi, mult îmi pasă mie de rușinea lui! Să vie numa, că-i arăt eu lui, din miner a ajuns să răspundă de păduri, și uite cum răspunde tui mama cui l-o făcut. El și pădurile. Ce știe el de păduri? Că de la mineri tot el m-o scos, pe atunci răspundea de mineri. Bei o pălincă? întrebă Visalon mai mult din obligație, căci nu așteptă răspunsul lui Curta și sticla plată, scoasă dintr-un buzunar al hainei, fu dusă de câteva ori la gură. Visalon înghiți din ea vârtos, ca apoi s-o bage grăbit și cu o oarecare teamă la loc în buzunar. Nu-i bine dacă nu bei, zise tot el și își aprinse o țigară. Dar despre ce scrii dumneata dacă nu ți-e cu supărare? Că uite, multe am văzut în viața mea, dar un om care să scrie n-am văzut; de citit am mai citit eu, adică îl puneam pe ficioru-meu să-mi citească, înainte de-a mă culca, gazetele, că-mi place tare externa, tui mama ei.

Întrebarea bruscă îl descumpăni pe Curta, se simțea dator cu un răspuns și nu știa ce răspuns să dea; să-l introducă pe Visalon în tainele intime ale scrisului i se părea absurd, întrebarea se referise direct și el nu știa ce să spună, nu scrisese de mult, iar ce publicase prin gazeta de acolo de jos i se părea nesemnificativ pentru ceea ce aștepta Visalon de la el.

— Scrie despre pădurea asta, despre bătaia asta de joc și despre ficioru-meu, îl salvă Visalon văzând că tânărul din fața lui tace mai mult decât ar fi trebuit.

— Nimeni n-are să publice un asemenea articol.

— Cum adică, nu poți să scrii ceea ce vrei, adică ceea ce e adevărat? Că doar ce vedem noi adevărat e, nu?

— E adevărat, răspunse Curta cu un soi de jenă în fața felului deschis al omului.

— Apăi, mi-e milă de dumneata, tare mi-e milă! Adică să vezi dumneata rușinea asta cu pădurea și să nu poți să scrii.

— Uite, tovarășe Visalon...

— Adică ți-e frică! Apăi de, că de-aia sunteţi fîrțăngăi; uite, nouă ăstora din tagma mea nu ne e frică. Că nici în douăzeci și nouă nu ne-a fost.

Curta ar fi vrut să replice, și chiar o făcu, argumente avea suficiente, dar din prima clipă își dădu seama că vorbele lui treceau ca boarea de vânt pe lângă urechile lui, neluate în seamă. În capul lui Visalon lucrurile erau prea tăiate în piatră ca să le mai poată schimba cineva. Dar atitudinea lui Visalon îl întristă, și el i se adresase ca unui om care are alte răspunderi, deci care trebuie să facă infinit mai mult. Cuvintele efort, dăruire, sacrificiu, abnegație pe care le introdusese în discuție nu numai că nu avură darul să-l convingă pe Visalon, dar îl și supărară, și el se simți dator - pe un ton aproape duios, ca și cum s-ar fi adresat unui infirm - să spună:

— Adică dumneata, domnișorule, mă prelucrezi ca ficioru-meu? Păi mulțam fain.

Îi plăcu lui Curta bătrânul cu toate afronturile pe care le primise din partea lui și, ca să-l scoată din supărările de moment, se simți dator să readucă în discuție preocuparea numărul unu a bătrânului, floarea vieții. La auzul acelor cuvinte, Visalon se opri, supărarea îi dispăruse de pe chip și, ca dovadă că amărăciunea îi trecuse, scoase din nou sticla din buzunar și se cinsti scurt, cu o singură dușcă.

— Floarea asta a vieții, domnișorule, e o credință o mare credință, zic eu, am s-o găsesc, ascultă ce-ți spun. Credința

asta a mea ar fi pentru dumneata o altă credință dacă ai avea-o că omul fără credință nu-i om, ea te ține în picioare, ea nu te lasă să te îneci când te afli pe apă, ea te scoate de la necaz în marile încercări și eu, slava domnului, avut-am și din astea. Și ori de câte ori eram la înghesuială, îmi luam lanterna, înainte mergeam cu lămpașul cu carbid, nu ne modernizasem așa, și căutam pe coclauri floarea mea, și necazurile îmi treceau și eram alt om, și alt sânge îmi curgea prin vine. Nu știu cum să-ți spun eu dumitale, domnișorule, dar uite, fără floarea asta eu aș fi murit de mult și tot floarea asta o să-l scoată la liman și pe fiu-meu, că acolo, în sufletul lui, nu poate să nu creadă chiar dacă floarea lui e altfel de floare.

Coborâră panta spre râul ce se auzea clipocind în vale, și pe măsură ce cobora, Visalon se oprea și îmbrățișa sub lumina lanternei câte un trunchi din priviri, îi spunea vârsta, se minuna dând din cap și pornea mai departe cu un pas tineresc, încât Curta cu greu se putea ține după el. Într-o poiană în apropierea sanatoriului se opri, și Curta înțelese că bătrânul vrea să rămână de capul lui.

— Dau eu de ea, tui mama ei! spuse el, și mai bău un gât de țuică din sticla plată, dar de la ficioru-său când fusese la el; sticla o primise plină, dar Visalon vărsase conținutul cu miros de ploșniță în primul șanț, și tot de la prima crâşmă își umpluse sticla care-i plăcuse din cale-afară cu o jumătate de monopol[1].

[1] (Pop.) Rachiu fabricat de o întreprindere care deține un monopol [de stat].

17

Zilele se împuținaseră. Soarele se înălța cu greu peste versantul sudic. Când apărea după prima creastă începea să bată vântul, mai mult o adiere caldă, aerul devenea din nou pur și pe balcoane se auzea forfota bolnavilor mutându-şi șezlongurile, să primească razele lui dulci în față. Dar cu tot timpul frumos, atmosfera apropiatei ierni plutea în aer. De câteva ori, Curta descoperise iarba acoperită cu brumă, florile cu greu își mai puteau înghesui petalele în cupele subțiri. Iarba se răsucea spre pământ tânjind după odihna lungă a anotimpului alb. Numai teiul lui Costache nu voia să țină seama de toate aceste schimbări. Frunzele erau la fel de verzi ca și cu o lună înainte. Contrastau izbitor cu roșul foioaselor din jur, ale căror frunze palmate, în răsuciri oarbe, voiau să planeze, dar până la urmă se așterneau în somnul lor de veci sub tulpinele scorțoase, cu seva tot mai secătuită. Costache își hrănea teiul zilnic, ca un grădinar conștiincios. Teiul, viguros, își avea parcă anotimpurile lui, nu ținea cont de cele sortite de solstiții, și Curta aștepta zăpada cu nerăbdare, să se convingă dacă într-adevăr frunzele cordiforme, cu perii roșietici la unghiurile dintre nervuri, cu capsulele păroase încă la atâta timp după înflorire, au să se păstreze în continuare verzi.

Pe versantul nordic se delimita zona de foioase de cea a molidișurilor; stejarul brumăriu avea culoarea aramei dar pe măsură ce creștea altitudinea se zăreau tot mai des frunzele galbene ale gârniței, cele roșii, întunecate ale gorunului, apoi brâul încins cu scânteieri de argint vechi ale fagului. Curta se mai plimbase nu o dată cu Visalon; venise Visalon să-l ia cu el în pădure, și orice motiv ar fi

avut, cât de important, Visalon era dispus să-l aștepte ore întregi până ce își termina treaba, ca apoi să-l poarte cu pasul lui grăbit pe versantele munților, scoţând sufletul din el și în toate aceste plimbări Curta înțelesese că de fapt bătrânul miner voia să-i bage în suflet marea lui dragoste pentru pădurea românească. În aceste peregrinări, Curta învățase cum să deosebească un cer de un frasin sau carpen, jugastrul de singer, cum arată vorniceriul și lemnul râios, iar când Visalon își dădea seama că, în pofida vârstei lui tinere, Curta dă semne de oboseală sau vrea să se menajeze, se așeza pe iarbă și lua la rând arbuștii și florile, și pentru prima dată în viața lui văzu cum arată vinarița, măcrișul iepurelui și pochivnicul. Și odată cu poveștele despre pomi și flori, Visalon îi dădea și alte povețe, și acestea din urmă se refereau la sufletul omului, și Curta descoperi că pădurile, în orice anotimp au viața lor adâncă, fără tristețe; tristețea aparținea celor desprinși de natură, ce nu mai aveau puterea să se întoarcă la ea.

— Oriunde-ai fi pe lume și orice nenorocire s-ar abate asupra dumitale, domnișorule. - și amărăciuni avem cu caru - caută un petic de pădure, încearcă să te înfrățești cu ea, caută-i veșnicia și viața ei tainică și ai să vezi cum amărăciunile îți trec și cum ai să înțelegi că numai chipul pământean al lui Dumnezeu, adică fața pământului, este veșnică, oricât de mult s-ar schimba această față din pricina unor cioflingari ca ficioru-meu. Și dintre toate fețele astea ale pământului, cea mai netulburată și mai apropiată de om este pădurea. Și când ai să simți cu sufletul că și după moarte trăiești prin firul de viață ce se scurge din pământ în pom, atunci ai să te dumirești că moartea asta este ca o plecare undeva departe ce se cere săvârşită fără păreri de rău. Eu aș muri dacă n-aș ști că tot ce-i frumos rămâne, asta îmi dă zile, mă face să mai beau o pălincă, adică, vezi dumneata, ne trecem doar prin lucruri, dar lucrurile rămân, și prin lucrurile astea viețuim și noi.

Toamna îi în om, dă-o afară, umblă prin pădure și vezi că de fapt nimic nu moare, e o strângere așa în pom, o opinteală, o încordare în mușchi, și în încordarea asta se mai naște un cerc în tulpină, și din cercul ăsta nou primăvara apare dumnezeiasca verdeață. Nu te lua după proștii ăștia care stau în șezlonguri și bagă în ei ca porcii, că omul nu-i făcut pentru slănină, omu-i făcut să se bucure chiar și atunci când nu prea are de ce. Aleargă prin pădure, și dacă-ți vine să urli, urlă, dacă-ți vine să plângi, dă-i glas, și-ai să vezi cum te liniștești, că pădurea-i doctorie și pentru trup, și pentru minte, și pe urmă-i lemn pentru ficioru-meu.

În lungile plimbări cu Visalon sau de unul singur deși făcuse un pas spre apropierea de ceea ce Visalon numea leacul tuturor leacurilor, toamna era prezentă în el, materială, cu toate că n-o putea pipăi; se ascunsese dincolo de mușchi și de oase, se cuibărise ca un popândău roșcat în gândurile lui și nici nu făcea măcar efortul să-l alunge, știind dinainte că e mai puternic decât el. Se hotărâse, nu o dată în acest răstimp, să nu mai ducă pachetele de mâncare în poiana dintre stânci, și cu toate astea subconștientul îi purta pașii în fiecare seară la întâlnirea cu fiarele pădurii, tot mai temătoare de el și, în același timp, pe măsură ce creșteau, cu luciri tot mai viclene în ochii lor de un cenușiu stins. Și prima încercare a toamnei de a-și lua tainul pentru intrarea într-un alt anotimp curând se simți în sanatoriu; mulți bolnavi nu se mai puteau ridica din pat, alții agonizau calm, fără țipete și fără zgomot, și cel mai greu încercat nu fu Baciu, așa cum prezisese doctorul Titorian, aproape contrariat de lunga lui răzvrătire în fața morții, ci Olariu.

În timpul pauzei dintre cura de dimineață și masa de prânz, în solariu nu mai rămăsese decât Curta, Ghinolea Ghideon și Olariu, ultimul într-o dispoziție aparte; o agitație nefirească pusese stăpânire pe el ca și cum s-ar fi

pregătit să plece acolo jos, și câtva timp chiar își cercetă valiza mare din piele ca în fața unei călătorii deosebite, dar toate astea păreau poate mai puțin nelalocul lor în comparație cu ochii lui. Nu mai aveau nimic din strălucirile tăioase, apele verzi, reci și adânci se subțiaseră, o jivină neagră trecuse în zvârcoliri scurte prin prundișul lor de la fund și ceea ce fusese verde până atunci devenise cenușiu, tulbure, iar sclipirile de tăiș ascuțit purtau lipite de ele încrengături de alge abia tremurate. Olariu făcu chiar o glumă pe seama lui Ghinolea; pesemne nu era un secret nici pentru el ce ascundea în dosul acelor coperți de carton.

— Ce bine-ar fi, părinte, să fie așa cum scrie acolo!

Curta tresări, se dovedea că Olariu știa chiar mai multe decât Baciu despre Ghinolea, deoarece acesta vorbise de meseria lui ca de o prezumție, pe când Olariu se pronunțase direct, neavând în inflexiunile vocii nici un dubiu asupra adevărului rostit.

— Eu mă pregătesc să fac doi pași înainte, mai spuse Olariu, și râse în vreme ce își băga în valiză câteva cărți cu profil tehnic, cărți pe care Curta nu le văzuse până atunci.

Curta era pregătit de plecare, voia să se ducă la Morăscu, amânat de atâtea ori în vizita cerută, și poate nu s-ar fi dus pe la el nici acum dacă la masă, cu o seară în urmă, Morăscu n-ar fi ridicat un deget de admonestare, văzut nu de puțini pacienți aflați acolo, și Curta, preocupat de altele, se supără și pentru gestul lui Morăscu, dar și pe sine, că uitase să-l viziteze. Se pregătea să pună mâna pe clanță când Olariu, care era lângă dulap îl apucă de mână și, spunându-i că nu are vreme prea multă, îl rugă să vină puțin pe balcon. Crezu că e vorba de un schimb oarecare de cuvinte, invitația aceea pe balcon având doar scopul să nu-l deranjeze pe Ghinolea, dar odată ajuns acolo, Olariu se așeză pe șezlong, își privi câtva timp mâinile dolofane, cu unghiile mici, tăiate până în carne, apoi se uită la Petre,

mirat că acesta rămăsese în picioare.

— Să nu te superi că te reţin. Chiar dacă n-ai timp, te rog să rămâi cu mine. De mult voiam să stăm de vorbă. Am tot amânat, nici eu nu ştiu de ce - Olariu zâmbi, apoi râse încet, râs domolit de tusea ce se pregătea în piept prin mărunte hârâituri îngroşate acum de respiraţia grea, şi Olariu, în panică, îşi duse o mână la inimă şi tuşi în reprize, ca să nu-şi forţeze prea mult plămânii bolnavi. Poate crezi, zise Olariu după ce se şterse cu batista la gură, uitându-se fără jenă la conţinutul aflat acolo, că discuţia dumitale cu Baciu m-a determinat să-mi descarc sufletul. Nu, chiar dacă n-ar fi fost ea, tot aş fi făcut-o. Pentru mine nu-i un secret ce ţi-a spus el; dacă ar fi fost un secret, atunci m-aş fi pregătit să-ţi dezvălui şi eu câteva lucruri poate mai puţin cunoscute. Aici nimeni nu mai are secrete. Mă refer în primul rând la cei aflaţi în situaţia noastră. Dumneata le mai ai, dar dacă odată şi-odată va veni ziua împăcării, ai să-ţi găseşti un confesor, te asigur, aşa cum te-am găsit eu. N-avem dreptul să ne aparţinem numai nouă. În măsura în care ne aparţinem, sunt lucruri ce nu pot şi n-au dreptul să fie îngropate, ar fi şi nedrept, şi trist, ar însemna ca până-n ultima clipă să n-avem curajul de a ne ridica deasupra lucrurilor, adică deasupra noastră. Dacă aş fi crezut în Dumnezeu, m-aş fi spovedit. Biserica a intuit exact această necesitate a individului faţă de ceea ce este el dator să lase aici pe pământ, dar în acest legământ de taină din păcate nu cred. Este bine când omul se poate dezvălui nutrind credinţa că odată lucrurile urâte lăsate în grija altcuiva poate merge curat înainte. Eu n-am această posibilitate. Uite, în seara aceea când am avut hemoptizia şi când consideram că mi-a venit sfârşitul, am vrut să zic un Tatăl nostru, nici nu ştiu ce m-a apucat, era o pornire necontrolată, o încercare de revenire, într-un moment de restriştе, la o altă epocă şi la o altă vârstă când uşor se puteau alunga nălucirile rostind câteva cuvinte

sacramentale, dar eu, în seara aceea și apoi noaptea când n-am mai putut dormi m-am gândit la penibila situație în care mă pusesem singur, deoarece dorința de a spune acea rugăciune îmi era cunoscută numai mie. Ei bine, am râs în mine, nu mai știam rugăciunea, și chiar dacă aș fi știut-o ea nu mi-ar fi ușurat cu nimic sufletul, de unde am dedus că în materie de credință cuvântul ca atare are foarte puțină importanță, credința este altceva, ea n-are nevoie de contraziceri și păreri, ea există sau nu există, și când nu mai există, nici un paliativ duhovnicesc n-o poate remonta. Eu l-am născut pe Baciu, spiritual vorbind, el e credința mea, dar spunând că e numai a mea ar însemna să fiu nedrept și cu el și cu mine; existența lui era o necesitate. Niciodată nu mi-am închipuit că această necesitate se va întoarce odată, umblând pe propriile ei picioare, împotriva creatorilor ei, că va deveni o stare și o existență în sine, greu de controlat și verificat, forță capabilă să se sustragă voinței generale, să devină la un moment dat mai puternică decât însăși puterea care a generat-o. Crezi că vreau să mă scuz? Că simt nevoia să mă explic dintr-o dorință de reconciliere cu lumea în care am trăit și cu mine? Nu, tovarășe Curta. Am crezut la început că și dumneata ai avut de-a face cu mine, că ai fost și dumneata unul dintre acei mulți asupra cărora pentru un timp autoritatea mea, prin natura funcțiilor deținute, și-a pus amprenta, că m-ai recunoscut și că nutrești un dispreț bine simulat; mă cercetai într-un fel aparte, am impresia că de la început te-au atras ochii mei - și nu atât prin omenescul din ei, cât prin altceva, poate prin lipsa acestui omenesc de care am amintit. Meseriile își imprimă în om caracteristicile. Meseria mea n-a fost nici blândă și nici ușoară, dar crede-mă că nici viața mea n-a avut prea multe de ales. Am fost zece copii la niște părinți de o stare medie, țărani din Banat, oameni harnici și aspri pentru care munca însemna totul, și petecul de pământ râvnit de ei, în folosul nostru

firește, îi făcea să fie apucați în dorința de înavuțire. N-am dus-o rău și n-aș putea spune întorcându-mă în timp că părinții mei au fost niște oameni înguști, care n-ar fi fost dispuși să scoată bani din pungă pentru instruirea noastră. Cu singura condiție ca cel ce voia să se dedice învățăturii să dovedească aptitudini. Popa din satul nostru, bun prieten cu tata și într-un fel chiar rude, i-a mărturisit bătrânului că s-ar pierde în mine un om de valoare dacă aș fi lăsat mai departe la coada vacii. Tata i-a adunat pe toți, parcă acum văd, de la mic la mare; aveam noi o cameră în care nu intra decât el și mama de Paști și de Crăciun, când făcea curățenie, și acolo, sub un mic altăraș sculptat, a anunțat familia de intenția lui și mai ales de cele ce comporta această intenție. Tata era un om, așa cum am spus, aspru și drept, nu pedepsea fără motiv, dar și când pedepsea, n-avea milă. Am semnat o hârtie prin care renunțam la orice fel de avut din partea familiei în schimbul banilor pentru clasele liceale. Hârtia aceasta, înainte de a o semna, a fost citită de el cu glas tare, să audă și ceilalți și să-și dea părerea în caz că aveau un alt punct de vedere. Așa am ajuns la școală. Pe răstimpul celor opt ani de liceu, numai mama a venit de câteva ori la internat; eram la Lugoj, în rest nu m-a căutat nimeni și nici scrisori n-am primit. Nu eram sentimental, o știam, și frații și surorile mele - aveam două - înțeleseseră exact că plecarea mea era de fapt o rupere de ei, o ridicare la o altă condiție socială, și cred că în sinea lor se bucuraseră că scăpaseră de unul și, în același timp, le părea rău că nu scăpaseră ei de mâna de fier a tatii. Încă din liceu simțeam nevoia să mă dedic muncii sociale, familia mea era un exemplu, și jugul de care eu scăpasem îl consideram la fel de păgubitor și pentru ei, și pentru lumea înconjurătoare, unde cei mai mulți sufereau de cumplitele lanțuri ale înrobirii materiale. În liceu aveam un prieten la care, în duminicile de permisie, din când în când mă duceam să

mănânc și acolo, de la tatăl acelui băiat am înțeles primele lucruri despre existența noastră într-o orânduire profund nedreaptă. Tot ce-am făcut în viață - și în bine, și în rău am făcut temeinic, și cărțile care mi-au fost puse la dispoziție le-am citit și răscitit. Atunci s-a petrecut în mine acea rupere de credință de care am amintit, și ruperea mi s-a părut prima izbăvire de trecut. Am intrat în mișcarea muncitorească; au urmat primele arestări, primele suferințe, de data asta reale și de o duritate fără seamăn pentru un om ca mine, care n-aveam încă optsprezece ani. N-am terminat liceul, nici n-aveam cum; am stat mai mult ascuns, iar la eliberare, când m-am întors acasă la ai mei, pentru banii furați - în concepția tatii neterminarea studiilor asta însemna - am fost bătut cu biciul. Am plecat însoțit de mama până la gară mai mult mort, și în sala de așteptare am dormit o noapte singur, deoarece trenul nu circula pe la noi decât o dată pe zi. Mi-am dat seama, cu toată înțelegerea mea pentru ei, că îmi sunt străini, și cu acest sentiment m-am despărțit și am trăit departe de ei. Și ei aveau față de mine sentimente egale, asta o știam la fel de sigur, eram din același os, aveam același sânge și, cum v-am spus, prea semănăm cu tata ca să nu fim la fel. Sunt sigur, vi se pare ciudat ca un om de vârsta mea să se lase maltratat de ai săi cu bună știință, nu din teama de a riposta; aveam la mine în buzunar un pistol, puteam dacă nu să mă apăr, cel puțin să-i intimidez, n-ar fi fost deloc greu, și, cu toate astea, bătaia strașnică pe care mi-a dat-o tata mi-a făcut bine, m-a ușurat sufletește, era un fel de pedeapsă necesară atât pentru trup, cât și pentru minte, și poate până la urmă n-aș fi plecat atât de încrâncenat dacă n-aș fi simțit în duritatea admonestării și altceva, și acest altceva nemărturisit de ei era legat de preocupările mele noi; auziseră unde lucram. Dar înainte de a ajunge la capitolul legat de activitatea mea în Siguranța statului aș vrea să-ți spun altceva; o confesiune nu mai e confesiune

dacă nu ține seamă de toate întâmplările vieții, și asemenea întâmplări au fost nu puține, altfel n-aș fi cu părul alb la treizeci și cinci de ani, fără nici un dinte al meu în gură și nici în această situație de neinvidiat.

În luna de când te-am cunoscut am adunat, prin eliminare, ce mi se părea mai de seamă din viața mea; nu cunosc metoda scrisului, cred că și în meseria dumneavoastră procedați la fel: întâi vă gândiţi la un subiect, cred vreme îndelungată, apoi rețineți ceea ce credeți că poate sluji mai bine conturării unor personaje. În cazul meu, lucrurile sunt mai simple. N-am de relatat decât fapte din propria mea viață și n-am avut nici timp, și n-am nici îndemânare să le așez pe hârtie. Și pe urmă, n-am încredere în hârtie. În o mie nouă sute patruzeci și doi, abia ispășindu-mi pedeapsa de un an și patru luni la Caransebeș - dosarul meu era cum nu se poate mai concludent - am fost trimis în prima linie. Înainte de a intra în cazarmă am avut doar timp să mă întâlnesc cu legătura mea, tatăl colegului de care v-am vorbit, și, înarmat cu o hârtie prin care mi se dovedea apartenența politică, și pe care am păstrat-o cu sfințenie, am plecat pe front, cu gândul să trec imediat dincolo, la primul prilej. Un asemenea prilej s-a ivit greu. De câteva ori am ieșit din liniile noastre; cred că am străbătut câţiva kilometri buni, dar trupele sovietice erau în retragere, n-am putut da de ele și am fost nevoit să mă întorc, din teama de a nu întâlni partizani; partizanii nu luau prizonieri, n-aveau ce face cu ei, or eu aveam o misiune de îndeplinit, nu fugeam oricum. Nu cunoșteam limba rusă, până le-aș fi explicat... Războiul e război, și poate că m-aș fi dus până la urmă la partizani, ne aflam în Crimeea, dar în cele câteva săptămâni a mai vrut un sergent, muncitor la Nicolina, să treacă frontul, n-a reușit nici el; după câteva zile, la liziera unei păduri l-am găsit pe Leonte ciuruit de gloanțe. Cred că făcuse și o greșeală, plecase cu arma la el, lucru neîngăduit în

asemenea situații. Un om înarmat este un om înarmat și te comporți față de el ca atare. Acum fantazez, n-am de unde ști cum s-au petrecut lucrurile, de-ajuns doar că de la acea întâmplare mi-am zis că trebuie să cad în mâinile unor combatanți regulați, și în luna decembrie această tentativă mi-a reușit, cu toate că era să mă coste viața. Am dat de o patrulă de cercetași într-o zonă de calm; o zi și o noapte nu s-a tras un foc de armă, iar eu mă aflam la cel puțin patru kilometri de ai mei. Aproape îmi venea să mă întorc, când la marginea unui sat am văzut câţiva soldați, pete albe pe zăpada albă, și de departe am încăput să le fac cu mâna și să strig singurul cuvânt pe care-l cunoșteam și pe care-l considerăm, în naivitatea mea, suficient de autoritar, prin apartenența lui la o anumită lume ca să fiu primit cu brațele deschise. Le-am arătat peticul meu de hârtie semnat de șeful de celulă, un petic de hârtie boțit, cu literele abia citețe, și când am văzut că nu sunt înțeles și că unul dintre ei se pregătește să mă împuște, am început să mă bat cu pumnii în piept, pronunţând ca un apucat acel cuvânt, secundat de altul, cel de comunist, venit în minte ca o salvare. Arma celui care a vrut să tragă în mine a fost smucită de un sergent, cum mi-am dat seama mai apoi, dar în schimbul glontelui s-au abătut asupra mea câteva pături de armă și n-am mai auzit decât cuvântul *șpion, tî ne tavariș, tî șpion, suchin sîn,* iar când m-am trezit eram într-un bordei, întins pe o targă, și nu vedeam nimic din pricina sângelui care mi se închegase pe ochi. Entuziasmul că ajunsesem la ai mei îmi dispăruse, contactul brutal, la care nu mă așteptasem, fusese ca un duș rece, aproape că îmi părea rău că trecusem linia frontului, puteam să dezertez în spatele liniilor noastre, să mă ascund undeva în munți, n-aș fi fost singurul. Am vrut să mă mișc, n-am putut, și abia când cineva, prin pantaloni, mi-a făcut o injecție mi-am revenit, iar când tifonul ud și cald mi-a șters ochii am putut să-mi deschid pleoapele și m-am bucurat că nu sunt

orb, că vederea nu mi-a fost atinsă de acea lovitură groaznică primită în cap. Nu prea știam nimic despre război, iar despre Uniunea Sovietică - ceea ce mi se povestise acasă, povestiri idealizante; mi se spusese că imediat ce am să ajung la Moscova, prin datele precise pe care le aveam de comunicat, prin numele de rezonanță pe care aveam să le pronunț, or să mi se deschidă toate ușile, urmând ca apoi să intru în lagărele de prizonieri români, cu misiunea de a încerca, pe plan politic, să-i conving de necesitatea formării unor regimente care să întoarcă armele împotriva nemților. Am rostit eu câteva nume cu care plecasem de acasă, considerând că ele sunt un *passe-partout,* dar numele acestea nu le spuneau rușilor nimic și nici peticul meu de hârtie. Am fost băgat într-un lagăr, la câteva sute de kilometri în spatele frontului, apoi în altul, și după aceste peregrinări mi-am dat seama că situația frontului nu înclina în favoarea rușilor, dimpotrivă. Eram peste cinci mii de prizonieri, numai români, în acea iarnă a anului o mie nouă sute patruzeci și doi; un ger necruțător făcea printre ai noștri sute de victime zilnic, mureau oamenii de tifos și dizenterie în drum spre gropile care țineau loc de haznale. N-am să uit niciodată stivele de oameni înghețați, câteva mii până la urmă, așezați așa cum erau așezate lemnele pentru foc, și când a trebuit să-i îngropăm, numai târnăcoapele ne-au mai putut fi de folos; și loveam în cadavre cu convingerea că nu peste mult timp tot așa vor lovi și alții în noi. Nu aveam ce mânca, rația consta într-o bucată de pâine de o sută de grame și în fiertură de hrișcă, dar noi n-aveam de unde ști că în același timp sute de mii de oameni mureau de foame la Leningrad și că ruperea Uniunii Sovietice de zona agricolă pusese întreaga țară într-o situație dificilă. Am înțeles că n-am să scap, că șansele de a supraviețui erau minime, și pentru că la bucătărie un țigan îmi propusese în schimbul bocancilor o bucată de ficat am făcut schimbul fără să știu că de fapt

mâncam ficat de om. Să nu crezi că mi-a fost rău sau că aș fi avut coșmaruri din această pricină; intervine un moment în psihologia omului când sentimentele dispar cu totul, când instinctul de conservare devine singura forță activă în individ, or eu eram atât de îngrozit de miile de cadavre pe care le hăcuiam zilnic cu alții ca mine încât îmi era indiferent ce mănânc. Într-o zi, când îmi încheiasem toate socotelile cu viața, am fost chemat la Comandament, am fost pus din nou să povestesc cum am trecut linia frontului, și mai ales de ce, și deoarece aveam de data asta un interpret, se pare că datele mele n-au rămas fără rezonanță. Am fost mutat într-un alt lagăr, la alte câteva sute de kilometri depărtare, dar nici acum n-aș putea spune exact în ce parte, spre nord sau spre sud, spre vest sau spre est, în miile lor de kilometri nu este greu să-ți pierzi busola, simțul de orientare în cadrul unei geografii cunoscute de mine la modul general nu avea eficiență. Acolo mi s-a spus că pentru verificarea lucrurilor spuse de mine voi fi obligat, după o anumită pregătire, să mă reîntorc pe teritoriul românesc, să culeg date, apoi să trec din nou linia frontului. Am înțeles în curând că nu eram singur în această situație. Eram mai mulți români, toți trecuseră dincolo din aceleași sentimente ca ale mele, erau comuniști și consideraseră de datoria lor să nu tragă în frații lor întru ideologie. Timp de o săptămână am făcut exerciții de parașutare, apoi am fost urcați într-un avion. Era primul meu salt cu parașuta; în centrul de îndrumare sărisem doar de câteva ori de la un turn de antrenament, dar de la turn la înălțimea de câţiva kilometri deasupra pământului era cu totul altceva. Am simțit că mă desprind iremediabil de viață; acest sentiment nu mă părăsise nici în lagărele prin care trecusem, îmi ținuse vie speranța că într-o zi se vor convinge că nu sunt un spion și că voi scăpa din infernul în care trăiam, dar acum nu mai aveam ce spera, eram la trei mii de metri înălțime, undeva în spatele

liniilor noastre, și cu toate că cel ce ne însoțea îmi striga la ureche că e timpul să sar, eu stăteam năuc în fața ușii deschise, incapabil să mă mișc. Un picior în spate m-a desprins de avion, iar când am deschis ochii am văzut la câteva sute de metri o pădure, iar deasupra umbrela albă a parașutei. Am privit în jos, la pata aceea cenușie, la bălțile adunate pe câmp în depărtare, la mlaștinile aflate acum chiar dedesubtul meu, și am început să plâng; nu de spaimă, spaima trecuse, descopeream pentru prima dată pământul țării mele, n-avusesem până atunci sentimentul acela atât de unic al ţărânei din care te-ai născut, acum acest pământ devenise concret prin comparație cu altul, era pământul meu, și când am ajuns în mocirla de jos mi-am umplut gura cu ea, era sărutul năuc al unui om năuc. Dumneata, care ai fost la ei, poate că înțelegi, sau poate în sinea dumitale pui reacția mea sentimentală pe seama nervilor; nu, nervii îmi erau în bună stare, sufletul era altul, și cu sufletul acesta aveam să mă chinui. Mi-am adunat parașuta și am ascuns-o în pădure; eram patru, toți ajunseserăm cu bine pe pământ și din prima clipă când ne-am întâlnit înotând prin arătura desfundată, ne-am uitat unul la altul, și ne-am îmbrățișat, uitând că de fapt pentru cei de acasă nu eram altceva decât niște trădători. Unul dintre noi a propus să fugim direct în munți, era de pe undeva din Moldova, din Vrancea, un om simplu, eu l-am învățat în lagăr să-și pună numele pe hârtie, un țăran cu un caracter protestatar, aparte, ajuns prin închisori și intrat în mișcare fără să-i cunoască prea bine resorturile și mai ales suferințele. Ceilalți doi s-au luat după el; nu mai voiau oamenii să lupte, se bucurau că au ajuns acasă, nu-i mai interesa pentru ce au fost parașutați. Nu le păsa că se aflau într-o dublă trădare - față de cei ce ne trimiseseră și față de cei de la care dezertaseră -, le era suficient, așa cum am spus, că se găseau acasă. Știam că datoria mea, în caz că voiau să fugă, era să trag în ei, același lucru în

particular le fusese spus și lor, dar văzându-i fugind n-am scos pistolul, deși o fracțiune de secundă avusesem intenția. Erau oameni și atâta tot, nu erau pregătiți pentru a înfrunta marile dureri, complicațiile unei lumi unde se părea că nimic nu e precis în afara acelui crez intim, puternic, leac pentru cele mai oribile răni, capabil să te facă să treci peste greutățile vieții, să ierți totul și să găsești explicații pentru toate câte se întâmplă. N-am vrut să fug cu ei. Neîncrederea cu care fusesem tratat rămăsese în mine ca o arsură vie, orice s-ar fi întâmplat, voiam să-mi fac datoria față de cauză, acesta fusese drumul ales și pe el voiam să merg până la capăt fără să-mi pun prea multe întrebări; orice întrebare o consideram o revoltă a lașității din mine, or în clipa aceea nu-mi trebuia foarte mult ca să fiu și eu laș. Am ajuns cu greu la ai mei, la legătura mea, și i-am povestit tot, cu amănuntele vii ale proaspetelor trăiri; credeam că povestirea mea va avea darul să impresioneze, în naivitatea mea simțeam nevoia de compasiune din partea alor mei, nu urmăream altceva, nu pedalasem prea mult pe aspectele puțin plăcute, nu le credeam necesare, alesesem și atunci faptele trăite, dar le alesesem altfel, cu toate acestea, până și omul meu de legătură, devenit cu trecerea anilor prieten, a înclinat din cap într-un fel pe care nu l-am putut înțelege. În orice caz, n-a fost greu să-mi dau seama că distrusesem în el ceva sau eram pe cale să distrug; nici prin cap nu-mi trecuse că omul pe care îl știam de atâta vreme, care mă educase în spiritul clasei sale, care îmi îndrumase primii pași în mișcarea revoluționară, încă în vreme ce îi povesteam, în sinea lui mă condamna, mă considera un om slab, iar când am ajuns cu povestirea la cei trei care evadaseră s-a ridicat de pe scaun și m-a admonestat că nu trăsesem în ei ca în niște trădători ordinari. Oricât de bine ai povesti un lucru, este greu să redai prin cuvinte anumite stări ale sufletului, cuvântul uneori este prea sărac față de structura nervoasă,

cu mult mai bogată și mai nuanțată; fiecare dispunem de miliarde de celule aflate într-o strânsă corelație, celule care ne dirijează simțurile și sentimentele, dar pentru exteriorizarea acestor sentimente creierul nu utilizează decât o mică parte, de aici sărăcia mijloacelor de exteriorizare în comparație cu tot ceea ce poate simți un om la un moment dat. Or, eu când ajunsesem pe pământul țării mele încercasem asemenea emoții, încât redarea lor acum, la câteva săptămâni după ce ajunsesem la ai mei, părea ridicol de săracă și neconvingătoare. Nu știam că dragostea de patrie e un sentiment minor în comparație cu celălalt, fără granițe, al internaționalismului, n-aveam de unde să știu că toată povestirea mea mă pusese într-o lumină mai mult decât proastă în fața propriului prieten. Atunci nici nu-mi trecuse prin minte că eram la un pas de excludere pentru că îndrăznisem să amintesc cu o umbră de nemulțumire tratamentul la care am fost supus. La câteva zile, m-am întâlnit din nou cu prietenul meu; vedeam după fața lui că nu-mi aduce vești bune, că întâlnirea la care participase fusese în defavoarea mea, că suspiciunea și neîncrederea planau asupra mea mai grav decât mă așteptam. Mi-a comunicat că am fost exclus din celulă. Am rămas înmărmurit. Nu știam ce să cred. Dar în momentul acela nu mai aveam timp de comentarii, de vreme ce prietenul meu îmi vorbise deschis. M-a sfătuit să plec imediat, urma să le comunice că nu venisem la întâlnire, că într-adevăr mă dovedisem un trădător oarecare și că mai devreme sau mai târziu aveam să-mi primesc pedeapsa cuvenită. Singura posibilitate de a scăpa, după spusele prietenului meu, era să culeg datele necesare pentru care fusesem parașutat, apoi să trec din nou linia frontului, urmând ca ulterior, după limpezirea lucrurilor, să se clarifice și cazul meu. Am plecat, așa cum am fost povățuit. Câteva luni de zile am umblat în zona de unde trebuia să culeg informațiile necesare, apoi m-am

îndreptat spre front; acte aveam, venisem cu tot ce-mi trebuia, inclusiv bani de cheltuială. Păstram asupra mea un document cu ajutorul căruia puteam să iau legătura cu primul comandament sovietic întâlnit în cale. În cazul în care aș fi fost prins, trebuia să distrug documentul, acel petic de hârtie; și ulterior am aflat că de fapt în clipa când l-aș fi înghițit aș fi murit pe loc, hârtia fiind tratată special cu o puternică substanță otrăvitoare. Am umblat zile întregi în spatele liniilor, apoi mi-am găsit locul cel mai bun de traversare, și într-o noapte am trecut de tranșeele noastre. Multă vreme zigzagurile mele au fost urmărite de tirul unei mitraliere; probabil fusesem descoperit, identitatea cu care mă prezentasem la un regiment oarecare ca venit proaspăt dintr-un spital a dat de bănuit, iar când m-au văzut dispărând printre colinele de la marginea unei păduri n-au mai avut nici o reținere. Am reușit să trec; de data asta hârtia cu care sosisem, plus parola, nu mi-au mai creat greutăți, în câteva zile am ajuns la centrul de unde plecasem, am scris pe hârtie datele pe care le culesesem, și când comandantul le-a citit a dat din cap, fusese convins că n-am să mă mai întorc. Am fost supus din nou la încercări, în sinea lor nu credeau nici acum că nu sunt spion, faptul că venisem cu informațiile cerute și că reușisem să trec pentru a doua oară linia frontului i-au pus pe gânduri chiar mai serios decât prima dată, și am simțit acest lucru. Zile și nopți am fost supus la interogatorii, nici nu știu cum am suportat fizic și moral; de hotărârile luate de ai mei împotriva mea n-am spus nimic până într-o zi când o injecție euforizantă m-a adus într-o stare aparte, incontrolabilă; am spus totul, dar absolut totul, și în clipa când mă așteptam la actul final, aproape resemnat, în loc să fiu împușcat, am simțit că suspiciunile dispăruseră ca prin farmec, atitudinea față de mine s-a schimbat radical. În dreptul inimii, acolo unde așteptam bucata de plumb, mi-a fost înfiptă o decorație. Ar

fi trebuit să mă bucur, dar nu puteam, nervii îmi fuseseră supuși la prea multe încercări, ceva se frânsese în mine exact când maiorul îmi prindea pe veston recompensa atâtor suferințe și, ca să nu evoluez într-un sens nefericit, am refuzat cu desăvârşire să mă mai gândesc, mi-am impus cu strictețe acest nou mod de a fi, fără de care cine știe ce aș fi fost capabil să fac. Sinuciderea îmi era singura ușurare, eram golit ca un butoi, rămăsesem doar o carapace în care senzațiile nu mai aveau ce căuta, și numai voința, o voință de fier, și încrâncenarea moștenită de la tatăl meu m-au salvat. Mi-am dat seama că se poate trăi în afara multelor întrebări, că această nouă credință nu putea avea suport decât tot așa cum crezusem înainte în Dumnezeu, acceptarea lui fără rezerve și mai ales fără nici un fel de comentariu. Situația frontului se schimbase total în primăvara aceea a anului o mie nouă sute patruzeci și patru, trupele sovietice înaintau pe toate fronturile, se organizase Divizia Tudor Vladimirescu, dar eu m-am întors în țară nu în cadrul ei, am fost din nou parașutat împreună cu alți cinci tovarăși însoțiți de un radist sovietic. Am fost parașutați în munți, cu un scop precis, activitate de diversiune în rândul armatelor germane, informații legate de mișcarea trupelor hitleriste într-o zonă importantă de trafic feroviar și rutier, aruncarea în aer a depozitelor de carburanți din bazinul Văii Prahovei, a instalațiilor de prelucrare a carburanților, rapid puse în funcțiune de nemți după fiecare bombardament american; misiuni pe care, în cea mai mare parte, le-am dus cu bine la îndeplinire provocând daune importante mașinii de război germane. Am fost reperați după o încercare nereușită de a arunca un tren german în aer și obligați să ne retragem adânc în munți; trei zile și trei nopți am urcat prin văi ascunse și coclauri fără încetare și am fi fost prinși dacă undeva, sub un pisc de munte pleșuv, nu ne-am fi întâlnit cu un cioban; greșisem urcând mereu și ieșind din zona

păduroasă. Pe această greșeală a noastră scontaseră și nemții, și într-o bună dimineață i-am văzut la nici o jumătate de kilometru depărtare cum încercau să învăluiască prin flancuri locul unde ne aflam. În spate era un pisc, nu aveam nici o posibilitate să ne ascundem, și atunci ciobanul ne-a băgat într-o peșteră știută numai de el, un loc de trecere spre celălalt versant, cum ne-am dat seama mai apoi; în felul ăsta am scăpat, ne-am afundat în pădure până seara când ciobanul a venit la noi însoțit de o fată, cu o traistă de mămăligă aburindă și cu știrea căreia n-am vrut să-i dăm crezare, că războiul s-a terminat și că noaptea regele vorbise la radio despre pace. Informația o adusese de jos fata; ea stătuse de vorbă cu popa din sat, singurul care avea radio, tot satul se bucurase și, trimisă de el, ea venise într-o fugă să-i spună lui taică-său marea și mult așteptata noutate. Îndemnurile țăranului de a coborî muntele odată cu el l-au pus pe unul dintre noi pe gânduri, și după ce-am mâncat, l-am lăsat pe Sașa cu ciobanul și fata lui și, retrași sub o tulpină de brad, ne-am sfătuit ce aveam de făcut. Aparatul lui Sașa era legat direct de Kiev, și deși în dimineața aceea transmisesem situația în care ne aflam, sovieticii nu amintiseră nimic de lovitura de stat, de arestarea Antoneștilor și despre încetarea războiului, așa cum spusese ciobanul. Cozmin s-a împotrivit oricărei deplasări. După părerea lui, terminarea războiului nu putea fi adevărată și cu atât mai puțin credibilă arestarea Antoneștilor, în convingerea lui neexistând în țară acea forță capabilă să li se împotrivească lor și lui Hitler. Personal considera că vestea nu era altceva decât un truc al ciobanului, care între timp avusese vreme, pe aceleași poteci știute numai de el, să coboare și să anunțe jandarmeria, și în schimbul cine știe cărei recompense urcase din nou cu fata, ca spusele lui să capete mai mare greutate, cu gând să ne ducă direct în mâna poliției. Încercarea noastră de a-l convinge că ciobanul n-avea nici

un motiv să ne trădeze din moment ce odată ne salvase viața nu avu darul să-l convingă pe Cozmin. Deși am hotărât să mai medităm asupra soluției propuse de el, s-a îndreptat spre locul unde ciobanul aduna resturile de mămăligă pentru câini și, sub privirile speriate ale feţei, a scos pistolul... noroc că Sașa tocmai recepționa mesajul de la Kiev prin care ni se comunica, din surse turcești, că Antoneștii fuseseră arestați, că România ieșise din războiul anti-sovietic și că la București se duceau lupte cu o grupare importantă hitleristă condusă de generalul Gerstemberg. Am povestit această întâmplare din altele multe pe care le țin sub tăcere considerându-le lipsite de importanță, deoarece n-am să uit niciodată mâna aceea a omului care strângea firimiturile de mămăligă, mâna care rămăsese așa cum o cuprinsese spaima, și ochii lui larg deschiși și întrebători, când își dăduse seama ce avusese Cozmin de gând cu el. Ce s-ar fi întâmplat dacă rusul n-ar fi primit mesajul? L-ar fi împușcat Cozmin pe cioban. L-ar fi împușcat. Acesta este răspunsul meu. Și stau și mă întreb de ce? Și înainte de a locui în această cameră mi-am pus întrebarea. Mi-am pus-o ani în șir, iar de când destinul ne-a adunat în același spațiu, sub același acoperiș, obligat și unul și celălalt să înghițim acest aer aparent inofensiv gândul mi-a devenit obsedant și greaua lui povară mi se părea că sunt dator s-o duc doar eu. De ce? I-am văzut degetul arătător cum se crispează pe trăgaci, vârful unghiei albit la vârf de încordarea calmă a hotărârii deja luate și zvâcnirea rea a aceluiași deget înapoi când vocea ne adusese din eter vestea mult așteptată. L-am întrebat odată dacă atunci, în clipa aceea, nu-i păruse rău că nu putuse să tragă și în loc de răspuns n-a făcut altceva decât să mă fixeze cu ochii cu care-l privise atunci pe țăranul care ne salvase de fapt de la moarte și pe care el, dintr-un sentiment pe care mi l-am explicat cu mult mai târziu, a vrut să-l extermine. Știu că există o incertitudine în voința

mea de a-l acuza, dar cu riscul de a greși trebuie să-mi mărturisesc și acum, așa cum am făcut-o în multele nopți de nesomn, convingerea că pentru el țărănimea a fost și a rămas un fel de pleavă, o frână în calea revoluției; pentru el totul este revoluția, oamenii fiind niște biete instrumente ale ei, necesare pentru a o confirma, unii în bine, alții în rău. Poate nu-ți vine să crezi dar suntem aici, adică eu cu el, de atâta vreme, și cu toate astea nu-mi vorbește, și nu-mi vorbește nu pentru întrebarea pusă aici în legătură cu ciobanul, ci pentru că acolo, pe munte, i-am luat apărarea, pe atunci... o, pe atunci mi se părea încă firesc să iau apărarea cuiva... Pentru atitudinea mea nu m-a iertat, pentru înverșunarea cu care m-am opus soluției lui, de fapt unică, ceilalți neavând dreptul la replică, știam că nu mă va ierta niciodată, că avea să-mi plătească prea marea patimă pusă de mine... Și nu din răutate și nici din teamă că ulterior aș fi putut face caz de acest lucru, nu, ci fiindcă în convingerea lui nu eram un om sigur, eram un întâmplător în această mare luptă pe viață și pe moarte în care el voia să construiască totul pe moarte. Dar ce se poate construi pe... O singură dată, da, exact, o singură dată m-a întrebat, singurele cuvinte pe care mi le-a adresat de fapt, o întrebare care conținea și hotărârea lui de atunci, cine știe de ce anulată, și răspunsul meu, cu toate că nu i l-am mărturisit niciodată, dar răspunsul meu i l-am citit pe chip, în ochi... Aș fi tras, aș fi îndeplinit ordinul lui, indiferent că după aceea... Avusese de gând să-mi ordone mie să-l ucid pe cioban și fata lui... A fost pentru prima oară de când ne cunoaștem că am simțit în el o umbră de simpatie pentru mine și poate și ascunse regrete...

Olariu se opri, povestirea lui grăbită, fără pauze, îl obosise; pieptul îi hârâia, bronhiile prea umplute clocoteau ca un vas pus de cineva la fiert. Se ferea să tușească. Privi munții înecați în ceața deasă, un fel de colaci de salvare deasupra cărora se zăreau culmile cenușii ale stâncilor, iar

dedesubtul lor pădurile roșii, ca niște plămâni uriași, incapabili să mai respire. Curta vru să-l roage să-și întrerupă povestirea, mai aveau înainte destulă vreme, dar parcă înțelegându-i intenția, Olariu ridică mâna de la piept în sus să-l avertizeze asupra unui lucru nemărturisit, își așeză palma din nou pe reverul hainei și continuă cu greutate vădită:

— Să nu-ți închipui cumva că activitatea mea vreme de doi ani de la trecerea pentru a doua oară a liniei frontului a influențat în vreun fel atitudinea tovarășilor mei de acasă. În lipsa mea, așa cum de altfel era și firesc, am fost exclus din partid. Imediat după Eliberare, nimeni n-a avut timp de mine; singura mea legătură căzuse între timp, la câteva zile după despărțirea noastră, și sfârşitul lui Peleuț în beciurile Siguranței fusese considerat o adeverire a intuiției celui care mă socotise un trădător. Nu știu exact dacă îmi poți înțelege sentimentele încercate atunci când în loc să primesc o mână caldă pentru zbuciumul prin care trecusem, am fost arestat, de data asta de ai mei, cu asigurările de rigoare că verificarea spuselor mele n-are să dureze prea mult timp; dar această verificare a durat mai bine de un an. Nici unul, în afara lui Cozmin, din cei cu care fusesem parașutat nu mai rămăsese în viață, muriseră la eliberarea Ploieștiului, luptă la care n-am participat din ordinul lui Cozmin care știindu-mi trecutul dorea probabil să nu mor într-o luptă deschisă înainte ca vălul ce plana asupra mea să fie ridicat. Nu știu nici acum ce rol a jucat el în toată treaba asta, cât de mult m-a apărat și cât de mult m-a condamnat în fața superiorilor mei; el avea o situație privilegiată, și sunt convins și acum că o vorbă a lui ar fi micșorat anul acela de suferințe de la Jilava, dar această vorbă n-a pus-o, deși în această perioadă a fost singurul care m-a vizitat, singurul care m-a interogat suplimentar, vrând să se convingă că nu eram un trădător. N-a făcut-o, și nu știu de ce, și cu cât trecea mai mult

timpul, și cu cât mă confesam mai mult, cu atât părea mai neîncrezător, mai puțin convins că nu eu eram de vină pentru moartea lui Peleuț, că refuzul meu de a rămâne în țară nu fusese indicația prietenului acum dispărut. Și poate că astăzi n-aș mai fi aici dacă într-o zi, la o numărătoare a deținuților, n-ar fi apărut colonelul centrului de instructaj, devenit acum consilier în Siguranța statului, și al cărui ochi perspicace m-a descoperit printre ceilalți chiar în felul jalnic în care arătam. El auzise tot adevărul în urma acelei injecții, el putea proba nevinovăția mea în acea perioadă, activitatea pe care o depusesem înainte și după peregrinările mele prin multele lagăre prin care am trecut. Am fost eliberat și iar am fost decorat. Războiul se terminase de câteva luni, dar eu abia atunci aflasem această veste. Era a doua oară că scăpasem cu viață datorită acestui om, iar faptul că m-a luat să lucrez cu el l-am considerat un gest de mărinimie pe care nu l-am uitat niciodată...

Olariu înmărmuri, cu gura deschisă; ochii tulburi deveniră pentru o fracțiune de secundă la fel de vii ca înainte, reci și cu strălucire de oțel, fundul sticlos de apă de munte se revărsase pe căi nevăzute din nou în ei și ruptura ce se auzi în interiorul pieptului nu-i clinti din nemișcarea lor. Olariu rămase cu mâna ușor ridicată în sus, ca și cum ar fi cerut să nu fie întrerupt, în timp ce sângele roșu, cărămiziu, ca frunzele pe care le primise cu câteva minute înainte, se prelingea aproape închegat pe pieptul care încetase să mai respire.

Curta nu alergă după doctor și nici nu se sperie. Olariu era un capitol încheiat fără să-și fi putut termina povestirea, și când Curta se mai uită o clipă la ochii lui văzu în ei ultima scânteiere vie.

18

Deluța își trase scaunul de sub birou ca să-l vadă pe Curta mai bine și, fără să-și întrerupă zâmbetul, îl apostrofă pentru indiferența cu care privea orele de sport cu doctorul Ciclovan, ore de relaxare și veselie din care ea n-avusese decât de câştigat; chiar în dimineața aceea, doctorul Titorian îi comunicase o ușoară îmbunătățire a situației pulmonare, avea o cavitate de mărimea unghiei de la degetul mare, cavitate care se micșorase vizibil, acum fiind ca unghia de la degetul mic - și Deluța, ca să arate cât de mare îi rămăsese caverna, își arătă unghia roză, dată cu lac, și își linse buza de sus, făcându-şi pufușorul negru și rar, cu perii alungiți pe margini, să strălucească. Curta se grăbi să coboare, era mai mult ca sigur că fata avea să-și scoată, dintr-un buzunar, una dintre nu puținele ei poezii, și în clipa când intui gestul promise că va veni la orele de sport, și închise ușa după el, fericit.

Îl găsi pe Morăscu într-adevăr în pat, citea un dosar cu coperți albe. La intrarea lui, Morăscu băgă mâna sub pernă, cu dosar cu tot, să nu se vadă numele scris cu litere mari pe coperțile de carton uzate și înnegrite la margini.

Camera lui Morăscu nu se deosebea cu nimic de celelalte de acest fel; la intrare se afla un mic holișor, în dreapta lui un dulap în perete, iar în stânga, acoperite cu o draperie colorată, domina și aici portocaliul, chiuveta și veceul. Din holișor, o altă ușă dădea spre încăperea propriu-zisă, în dreapta căreia se află patul, iar în stânga o măsuță cu un scaun. Pe noptiera de metal se odihneau căștile, prin care se auzea vag o melodie populară și câteva păpuși - negri confecționați desigur de Morăscu; fire de ață colorată legate pe o bucată de sârmă de aramă, sugerând

prin felul în care erau îndoite diferite mișcări. Curta remarcă migala cu care fuseseră lucrați negrișorii, expresivitatea lor și mai ales tristețea fiecăruia dintre ei, pictată pe dopul care ținea loc de cap. Artizanatul era una dintre preocupările de bază ale lui Morăscu, nu era greu de ghicit; pe masă se mai afla o duzină de negri similari, de data asta sârmele erau prinse mai multe la un loc pe o bucată de lemn ovală tăiată dintr-un trunchi și lăcuită; în mijlocul negrilor speriați se afla un leu, și Morăscu era fericit că oaspetele său zăbovea așa de mult asupra preocupărilor sale artistice cu care își ocupa timpul.

— Orele de răgaz, se scuză Morăscu, și, stânjenit de privirile prea cercetătoare, se ridică pe marginea patului și împinse cu piciorul valiza pe care odihneau câteva suluri de ață colorată, tăiată în dimensiuni egale cu foarfeca aflată și ea alături. Cam târziu ai dat de mine, credeam că... dar, în sfârşit, mai bine mai târziu decât... și Morăscu râse în timp ce își culegea cu picioarele târlicii de la marginea patului.

Se ridică, își strânse pijamaua cu dungi albastre pe lângă trup și, cu poftă, își aprinse o țigară.

— A murit Olariu, n-am avut timp să-l conduc, de altfel pentru el era totuna, a trebuit să mă întâlnesc cu un tovarăș important tocmai atunci a venit de la... Cam târziu ai venit, nu-i bine să nu bagi în seamă o organizație de bază, nu-i bine deloc, spuse el și trase puternic din mărășeasca prea tare, cu foița gloduroasă, din pricina cozilor de tutun îndesate, care pocneau în loc să ardă. Aș dori să scrii un articol, poate o să-l publicăm la gazeta de perete, sau dacă pui râvnă în el îl difuzăm la stație. Stăm prost cu munca culturală și zău că ar fi nevoie de câteva inițiative în acest sens.

Morăscu, supărat pe țigara ce refuza să fumege, o uda cu limba de la un capăt la altul, ca s-o înmoaie, apoi se apucă din nou să tragă din ea cu nădejde.

— Acum ai venit dumneata, scriitoraș, cum spune Cozmin; o spune din invidie, crede-mă; dacă ți-aș arăta o referință de-a lui ai vedea semnele lui de ortografie... de altfel, și eu stau prost cu virgulele, he-he, dar revoluția se face nu cu puncte și nu cu virgule, ci cu idei... Bag mâna-n foc că nu ești de acord, dar asta puțin mă interesează; noi vrem să te folosim, pentru asta ai învățat unde se pun punctul și virgula, să ne ajuți, și ajutorul cel mai prețios ar fi un articol; datele ți le furnizez eu, sunt vechi pe aici, știu mai multe ca dumneata. Dar înainte de asta, uită-te pe lista asta și spune-mi dacă ești de acord, poate nu peste mult timp te cooptăm în birou, n-avem pe nimeni la cultural, tovarășa Deluța, fată de inimă, dar necoaptă, bate ca o mitralieră, dar atât. Scrie și poezii, mă și mir că nu te-a înghesuit într-un colț; pe mine într-o zi nu m-a lăsat câteva ore, poezii triste, în timp ce ea râdea tot timpul, uite, asta n-o mai înțeleg...

— Și ce articol ați dori de la mine, tovarășe Morăscu?

Morăscu râse, se plimbă prin cameră, apoi îl cercetă în fugă de câteva ori ca și cum ar fi vrut să se convingă că omul ales pentru scrierea articolului merita această încredere...

— Stai, ce te grăbești, tovarășe Curta? După ce că te prezinți cu o lună de zile întârziere de la data când te-am rugat să treci pe la mine, acum vrei să afli și să pleci... Lucrurile nu sunt chiar așa de simple. Ce părere ai despre listă mai întâi?

Curta uitase de hârtia pe care o ținea în mână; o citi de câteva ori, își văzu și numele lui, dar cum în capul hârtiei nu era nici o însemnare de unde să deducă ce importanță aveau numele înșirate acolo, se uită întrebător la Morăscu.

— Prioritățile în privința medicamentelor; trebuie să recunoști că te afli pe un loc destul de bun.

Curta se înroși; pe listă era chiar al cincisprezecelea din mai bine de o sută cincizeci de pacienți; acel loc pe care îl

ocupa i se păru bătător la ochi, nefiresc pentru starea bolii lui și pentru timpul de când se afla acolo.

— Te miri, îmi dau seama, cu toate astea noi știm să recompensăm cadrele care ne ajută - și Morăscu râse din nou aprinzându-şi pentru a doua oară aceeași țigară.

Curta nu știa ce să zică. De medicamente nici măcar nu putea fi vorba, erau simple visuri, iar lista - o violare flagrantă a drepturilor lui Titorian. Și chiar dacă îl interesa mai puțin locul pe care îl ocupau ceilalți pe această listă fantomă, numele lui, și mai ales în acel loc, i se păru o greșeală dacă Morăscu nu urmărea tocmai ceva anume punându-l acolo înaintea altora.

— Tovarășe Curta, nu ne putem lăsa manipulați, ca să zic așa, de Titorian. În cazul când vor veni medicamentele, noi va trebui să decidem asupra lor; importantă nu este gravitatea bolii, ci însemnătatea socială a celui bolnav acum când țara are atâta nevoie de cadre. Pe urmă, această listă este întocmită după valoarea fiecărui dosar. În acest scop, sublinie el, am cerut dosarele odată cu mutațiile de partid, ca să-mi dau singur seama cum să întocmesc lista, lucru foarte greu de altfel, o muncă de mare răspundere... Titorian o fi el un bun specialist, dar în materie de simț politic, egal cu zero; poate nici nu știi că nu e membru de partid, și taică-său, fost academician în regimul burghez, era prieten cu Iorga, și pentru mine asta spune suficient... Am discutat cu tovarășii de la direcția specială medicală: Titorian este un tolerat. În momentul de față n-avem un specialist cu un dosar mai bun, ne mulțumim cu el până se va găsi altul, dar, până atunci, criteriile le stabilim noi... În acest sens, ar trebui de pe acum să pornim o campanie împotriva lui, la început mai modestă, fără prea mari scuturări, pe urmă mai dură, motive găsim noi destule, de la hrană până la curățenie și până la felul cum se fac tratamentele sunt o seamă de trepte, având fiecare scăpările lui... Un articol combativ,

asta ne-ar trebui de la pana dumitale. Este falsă ideea că în sanatoriu, datorită bolii, lupta de clasă a încetat, dimpotrivă, ea se ascute și aici, oamenii vorbesc cam multe, mulți dintre ei odată internați uită de îndatoririle sociale, de disciplină, se transformă în niște guralivi, vorbesc despre trecutul lor, pun în discuție comportamentul cutărui sau cutărui tovarăș de prestigiu, lucru inadmisibil. Cine nu-i cu noi e împotriva noastră, asta e clar, or boala îi face pe oameni să-și piardă busola, să uite de criteriile revoluției, abdică de la ele. Uite, Costache de exemplu umblă mereu cu pocitania aia a lui de maimuță; las la o parte glumele lui nesărate, că Rita aș fi eu, că îmi pune autoritatea în joc, dar sunt informat că a cedat insistențelor tovarășei Craiu, o tovarășă bună de altfel, și acum, după ce au luptat atâţia ani în ilegalitate... Titorian trebuie înlăturat și adus aici un medic al cărui dosar să n-aibă pete. Uite am auzit că doctorul care operează aici, o somitate de altfel, la celălalt spital unde lucrează acolo jos pretinde de la bolnavi bani, lucru de neîngăduit. Am cerut să nu mai fie admis aici și de săptămâna viitoare vom avea alt chirurg pe care ne putem baza, a cărui morală este... Nu trebuie să tolerăm nimic acestei intelectualități..., indiferent de titulatura lor de mari specialiști; fac ceva pe titulatura lor din moment ce în dosar scrie negru pe alb că sunt niște indivizi care ar trebui ei înșiși internați în altă parte, nu să conducă sanatorii cu destinație specială. Asta am vrut să-ți spun - și Morăscu, nervos, turti țigara și își alese, din pachetul de Mărășești alta, mai moale. Auzi, să ceară bani... Dar unde se trezesc, pentru ce-am luptat noi, pentru ce atâtea jertfe și suferințe?...

Morăscu se îndreptă spre dulapul aflat în holișorul de la intrare și, după ce alese din maldărul de chei pe cea potrivită deschise mai întâi un lacăt, apoi, cu altă cheie, de data asta mai mare, ușa propriu-zisă, și când dădu ambele

tăblii ale dulapului la o parte, Curta văzu rânduite cu migală de adevărat gospodar trei rânduri de dosare, unele de culoare neagră, altele galbene iar ultimul rând alb. Pe primul dosar, negru, cu învelitorile noi pe o etichetă era prins numele lui Olariu, și nu-i fu greu să deducă, după spațiul ocupat de fiecare categorie de mape, că dosarele negre aparțineau celor duși în lumea drepților, destul de mulți, și această descoperire îl făcu să tremure, deoarece fără să i-o spună nimeni intuia că dosarele galbene reprezentau în mintea lui Morăscu purgatoriul, loc de unde unii o luau fără drept de apel spre partea dreaptă unde se aflau dosarele negre, cum tot atât de bine puteau să facă drumul în partea cealaltă, spre dosarele albe, în concepția aceluiași diriguitor de suflete ele însemnând viață.

— Dumneata te afli la cele albe, deci în categoria celor care, din datele lui Titorian, se vor însănătoși rapid. Să nu te mire faptul că te afli pe acel loc pe lista mea, listă provizorie deoarece până ieri Olariu era la categoria dosarelor galbene, deci, cum poți observa, această evidență îmi ia un timp enorm, dar ea este necesară, chiar importantă, oricând pot referi acolo jos poziția în care se află cadrele internate aici, fluctuația lor dintr-o parte în alta. Uite, eu mă aflu la cele galbene; crezi că mi-a fost ușor să aleg această judecată obiectivă fiind vorba chiar de mine? Cu toate astea, am strâns din buze și m-am băgat acolo unde îmi era locul, fără părtinire.

Morăscu luă dosarul lui Olariu, închise numai prima broască cu cheia, lacătul îl lăsă deschis, și reintră în camera propriu-zisă. Se așează pe pat, această poziție nu-i conveni, și preferă să se plimbe din cameră până la marginea balconului și de acolo înapoi, ţinând dosarul cu eticheta lui Olariu sub braț, în timp ce - palid, cuprins de mânie - începu să-i explice lui Curta cam cum vedea el organizarea sanatoriului și dependența lui totală, pe toate planurile, de organizația de bază, singura în măsură să

judece obiectiv oamenii internați acolo din moment ce - cu mici excepții cu totul și cu totul întâmplătoare - toți erau membri de partid. Morăscu se referi la lărgirea biroului organizației de bază de la cinci membri la cel puțin doisprezece, birou în care oameni de specialitate, bine verificați din toate punctele de vedere, să se ocupe de finanțe; erau destui bolnavi care nu-și primeau drepturile la timp, alții cu desăvârşire uitați de ai lor sau de tovărășii de unde plecaseră, și această situație impunea un post care putea primi foarte bine denumirea de responsabil cu problemele cetățenești. Desele abateri de la disciplină - și nu numai de la disciplină înscrisă în regulament - necesitau din partea organizației o preocupare de seamă; prea des bărbații treceau noaptea în camera femeilor, așa cum se întâmplase până mai acum câţiva ani cu Costache, prea des cupluri nesupravegheate plecau singure în pădure, și dacă ar fi fost vorba doar de tineri necăsătoriți mai treacă-meargă, deși și acest lucru era condamnabil, dar plecau oameni cu familie, or în pădure nimeni nu-i putea controla, de unde zvonuri și bârfe pe seama lor - și, pentru a întări cele spuse, Morăscu puse dosarul lui Olariu sub pernă, umblă iar la dulap și scoase un dosar de culoare albastră. Îl desfăcu, începu să-l răsfoiască, erau acolo propriile lui observații și ale unor tovarăși din birou referitoare la comportarea bolnavilor, căsătoriți și necăsătoriți, după cum arătau inserturile, trecute și ele cu litere mari pe clasificator.

— Desigur, toate aceste treburi nu sunt de admis, trebuie făcută ordine și aici, și atunci, pe proprie răspundere, am trimis, firește în urma unor observații fundamentate, scrisori la soții sau la soți, la părinți sau la organizații, iar când era vorba de nemembri de partid - la sindicat, hârtii care s-au dovedit pline de adevăr, altfel n-ar fi avut loc până acum patru divorțuri bazate pe documente pornite de la noi, și șapte excluderi din partid acolo jos pe

baza acelorași argumente obiective furnizate de organizație. În curând vom începe excluderile și aici, să ne întărim puțin.

— Dacă înțeleg bine, un adevărat stat, spuse Curta.

Dar ironia lui fu înțeleasă de Morăscu altfel, și ochii lui mici și albaștri se mirară brusc; fără voia lui, Petre dăduse organizării un cadru care probabil corespundea întru totul vederilor lui Morăscu, și venind la el îl strânse de cot, bucuros pentru afirmațiile lui.

— Nu văd nimic rău în această organizare la scara instituției noastre, mai ales că suntem izolați și instructorii n-au timp să vină atât de des până aici. Noi păstrăm legătura cu cei din afară, dar, dată fiind importanța tovarășilor de aici, am refuzat cu desăvârşire să ne subordonăm forurilor locale... Mulți dintre tovarăși sunt încă pe funcții și funcțiile lor sunt... Păstrăm legătura direct cu centrul... - și Morăscu, fericit și mai ales, având convingerea, după felul cum îl asculta Curta, în tăcere, că și-a găsit un susținător, își frecă mâinile și își mai aprinse o țigară - cealaltă se fumase până la jumătate singură, ca apoi să se stingă. Și pentru că te-am văzut de dimineață stând de vorbă cu Olariu, într-o bună zi am să-ți dau dosarul lui să-l citești, ai să afli lucruri interesante despre el; în orice caz, dacă ai fi cunoscut datele lui n-ai mai fi fost atât de trist când l-au urcat în duba neagră.

Curta rămase convins că Morăscu anume scosese dosarul, să i-l dea să-l citească, dar ceva neștiut de el îl oprise pe drum; poate tocmai propriile lui principii despre noua organizare, principii ce i se păreau mai importante, și nu voia să amestece în discuție lucruri de valoare deosebită.

Olariu își încheiase confesiunea înainte de termenul dorit, crezuse că are s-o mai poată duce măcar câteva ore, dar ceasul, ceasul lui intim, sunase mai devreme, și el rămăsese cu povestirea exact în locul unde trebuia să intre

în hățișul amintirilor alt personaj, cel al lui Baciu, personaj important de vreme ce Olariu menționase la început că voia să-i lumineze tocmai această evoluție, de care se făcea în mare parte responsabil. Olariu plecase dintre cei vii; acum se afla undeva în mașina neagră cu însemnele Salvării deasupra, un fel de ironie la adresa celui aflat în coșciugul de stejar hurducat spre drumul de odihnă veșnică. Nu fusese iubit Olariu în sanatoriu, acest lucru era evident. În afara lui și a lui Titorian, a sorei Nana, nimeni nu coborâse să-l petreacă până la mașina cu ușile din spate deschise, și când Zilul scrâșni, cu roțile îngreunate de povara dinăuntru, pe aleea de pietriș, cineva de deasupra, dintr-o rezervă aflată chiar deasupra intrării, își permisese să tragă o vântoasă subliniind prin aceasta atitudinea față de cel plecat dintre vii. Curta se uitase în sus; în afara unui râs gutural urmat de o tuse puternică, nu văzu pe nimeni; pacientul se afla probabil alungit pe șezlong în afara câmpului vizual al celor de jos, dar cu toate astea Curta încercă un sentiment de revoltă față de lipsa de bun simț a individului care nu respecta nici măcar evenimentul în sine. Ceea ce îl ului însă peste măsură odată ce Olariu, în noul lui veşmânt pe roate, se făcu nevăzut pe drumul cotit ce ducea spre șoseaua principală, fu exactitatea cu care el își intuise sfârşitul; din spusele sorei Nana, singur telefonase de dimineață să-și anunțe moartea ca un fapt încheiat, în timp ce mai era încă viu; voia să apuce momentul apariției mașinii cu soția și prietenii, dar doamna în negru se grăbise, Olariu n-avusese cum să vadă că mașina mortuară venise doar cu șoferul, nici măcar soția nu catadicsise să-i ofere compania pe acest drum intermediar între sanatoriu și locul unde avea să fie depus până la înfrățirea definitivă cu pământul. Fusese trist Curta pentru lipsa de considerație generală, mai ales că acum știa că cei mai mulți dintre pacienți se cunoșteau între ei chiar dacă nu trădau acest lucru. Desigur, mai era

și un alt motiv datorită căruia pacienții nu veniseră să-și ia rămas bun de la Olariu; teama de a da ochii cu propriul lor deznodământ, și ca dovadă că lucrurile stăteau așa, în momentul coborârii sicriului pe scări Rita începu să strige din răsputeri, anunţând întreaga suflare că lui Costache îi e rău, motiv pentru care sora Nana și Titorian, lăsând infirmierii să-și ducă treaba la capăt, urcaseră grăbiți spre rezerva de unde venea gălăgia.

La toate astea se gândise Curta în timp ce Morăscu, grijuliu, introducea dosarul negru la locul lui în dulap, în raftul cu destine încheiate, fără să-și ascundă părerea de rău că n-avusese cum să răsfoiască voluminoasa colecție de caracterizări, referințe și autobiografii, cu atât mai mult cu cât singur Morăscu, dându-şi seama că-l regretase pe Olariu, îi spusese că anumite date din dosar i-ar fi schimbat acea ultimă impresie cu care rămăsese.

— Ei, ce părere ai, sunt sigur că ai să ne ajuți, de fapt, nu-ți cer un ajutor personal, este un ajutor dat cauzei pe care eu o reprezint în această clipă, spuse Morăscu.

Scoase din noptieră un pachet de biscuiți, înmuie unul în paharul cu ceai de mușețel aflat pe masă și ronțăi, cu gingiile știrbe, pasta devenită moale ca o cocă.

Ce putea să-i răspundă? N-avea obiceiul să-și exprime imediat părerea chiar atunci când o avea pregătită gata; nu de puține ori participase la discuții ivite întâmplător, unde un răspuns la fel de întâmplător nu deranja pe nimeni, dar aici nu era vorba de o participare de circumstanță. Intuise exact motivul pentru care Morăscu îi întinsese lista cu prioritățile. Această listă și locul lui în ea îl preocupau în cel mai înalt grad, știa foarte bine că nu putea fi vorba deocamdată de medicamente, dar realitatea acelei hârtii, acolo sub ochii lui, îl derută, făcându-l precaut. Hârtia era arbitrară, și o dovadă o constituia însuși numele lui trecut prea în față în comparație cu gravitatea bolii altora, și cu toate că ar fi trebuit să înceapă

discuția pornind de la eliminarea lui de pe listă, ceva lăuntric îl determina să fie atent, să nu distrugă una dintre posibilitățile ce i se ofereau de a se însănătoși mai grabnic. Știa că lista era ca paiul înecatului de care Morăscu se legase din cu totul și cu totul alte motive, dar motivul lui era unul singur: să scape cât mai iute din acel loc care numai cu o lună de zile înainte îl făcuse fericit; se legase de acest pai, și Morăscu își dăduse seama din primul moment că se va lega, altfel n-ar fi început această întrevedere cu un veritabil târg în care i se oferea o posibilă salvare în schimbul unui ajutor ce putea să-i distrugă pe alții.

Morăscu înțelese că în mintea vizitatorului se ducea o luptă între a refuza sau a fi de acord și, pentru că n-avea motiv să se grăbească, preferă să se plimbe de la marginea ușii până la capătul balconului, și Curta, uitându-se la picioarele lui Morăscu, văzu cu totul altceva: linoleumul de culoare vernil pe care călca era ros exact în direcția pașilor, și dincolo de el, pe balcon, betonul avea adâncituri vizibile, și acești pași purtați fără întrerupere dintr-o parte a încăperii până la balustradă și înapoi însemnau de fapt milioane de pași, un marș continuu de zi și noapte, de luni și ani. Privit prin această nouă dimensiune a neliniștii, Morăscu i se păru dintr-odată mai apropiat, indiferent de ceea ce credea despre el. Poate tot așa circulase atunci când fusese închis, poate și pe betonul celulei lăsase astfel de adâncituri, urme ce se imprimau acum într-o altă încăpere, o viață de pași într-un perimetru de celulă.

— Am să fac tot ce-am să pot, zise Curta ridicându-se de pe scaunul cu spătar de fier; dar acest răspuns în doi peri îl nemulțumi pe Morăscu, și el înțelese că nu putea pleca pronunțând doar acele cuvinte evazive, și atunci se simți dator să adauge: Aș vrea ca numele meu să fie scos de pe listă, tovarășe Morăscu, cred că nu e drept...

— Drept-nedrept... se repezi Morăscu continuând să-și

ținã mâinile la spate și să se plimbe netulburat, cu pași egali, fiecare pas corespunzând exact adânciturilor de pe podea. Mă întristezi, tovarășe Curta, mă întristezi profund... Dacă te-ar auzi, dacă ar fi posibil să te audă generația mea, care ne-am pus atâtea nădejdi în cei ce vin după noi, și când colo avem de-a face... dar ce să mai zic? - și se opri în dreptul noptierei, își aprinse o țigară, apoi își reluă plimbarea, de data asta mai iute, ca și cum cineva l-ar fi grăbit din urmă. Uite binoclul ăsta - Morăscu scoase de sub pernă un binoclu militar, nemțesc, Zeiss... Cu el, nici nu trebuie să mă deplasez din pat - și ca să fie și mai convingător, se întinse în așternut și, cu capul rezemat de pernă, privi prin oculare, maturând drumul ce se întindea în față. Cu el, spuse Morăscu ridicându-se și reluându-şi plimbarea prin același spațiu, urmăresc tot ce se petrece pe balcoane și în afara lor, mai ales în afară, și te-am văzut, da, te-am văzut de două ori plimbându-te cu Landesman, asta este ce am văzut eu, și nu poți nega, dar poate că în afara acestor plimbări ai mai avut și altele, pe când la mine ai venit o singură dată, acum, adică nu la mine, la mine nici nu e nevoie, la organizație. Te-au atras și pe dumneata sau singur te-ai oferit să le cânţi în strună acestor Landesmani cu care te întâlneşti la fiecare pas, da...; în vreme ce noi zăceam în închisori, ei o duceau bine mersi prin alte părți, și au venit apoi să ne învețe cum se... pentru că dragostea lor de țară, dar ce să mai vorbim?... he-he... Te-am observat foarte bine. Ai fost supărat că Landesman nu era trecut și nici Cozmin. De ce să-i trec? Ai să te convingi singur, Isaac va procura medicamente înaintea tuturor, are relații, știe cum să-și facă rost! Deși e comunist, nu se sfiește să primească ajutoare de unde..., dar noi, de unde să primim? Asta te-a deranjat și pentru asta ai cerut să fii scos de pe listă... De fapt, Isaac nici nu va protesta, te asigur, el protestează altfel. N-ai decât să te duci să mă torni, de fapt, ce ți-am spus acum el știe foarte

bine, și în timp ce tovarăși de-ai noștri zac fără posibilitatea de a se spitaliza, el aduce aici un popă, și nimeni n-are curajul să se ridice împotriva lui. Ei uite, eu am să mă ridic și am să le dau cu tifla, ai să vezi cine e Morăscu... Am să fac eu dreptate, nici o grijă - și Morăscu cu mâinile la spate, cu binoclul agățat în curele după gât, începu să se plimbe cu o asemenea repeziciune încât Curta avu la un moment dat impresia că are să se lovească de grilajul balconului, dar pașii, atât de bine numărați vreme de ani și ani, îl salvau de fiecare dată cu zece centimetri înainte de a ajunge la balustradă, trupul lui firav se întorcea automat, mișcat parcă de un mecanism fără greș ca la aceeași distanță, de data asta în sens invers, lângă ușă să se răsucească pe călcâie, trecând pe lângă el ca un mărșăluitor învățat cu sutele de kilometri în același ritm, utilizând aceeași respirație încadrată perfect mecanismului interior.

— Uite, ia negrișorul ăsta cadou; am învățat să-i fac în închisoare, am văzut că ți-au plăcut... De fapt, într-o zi am să mă apuc să scriu; numai preocupările mele majore m-au oprit să aștern pe hârtie tot ce... Dar va veni și ziua aceea, ai să vezi că nici cuvântul meu... Îți place? întrebă el, și când Curta, stupefiat de această trecere de la o discuție, în care era incriminat, la alta, înclină din cap, văzu pe fața lui Morăscu o mulțumire sinceră.

— Știu, știu, continuă Morăscu pe un ton mai dulce.

Supărarea îi trecuse, acum, ochii lui albaștri, spălăciți, îl priveau binevoitor.

— Știu că în sinea dumitale mă condamni și că nu ești de acord cu mine.

— Tovarășe Morăscu, aș vrea să înțelegeți, nu cereți de la mine...

— Nu cereți, nu cereți..., îl imită Morăscu cu ironie... Nu înțelegi un lucru: că noi schimbăm o lume, și o schimbăm din rădăcini, și răul nu trebuie amendat de pe principii

mic-burgheze, ci tăiat din adânc, asta nu înțelegi, că dorind să schimbăm fața lucrurilor nu putem acționa cu jumătăți de măsură... De fapt e limpede, nu numai dumneata judeci așa, este judecata unei...

— Fără să știți, vă situați exact pe aceleași poziții ca și Cozmin, spuse Petre ştergându-şi transpirația de pe frunte...

— Eu, pe pozițiile porcului ăla?... Niciodată...

— Vedeți, nici n-ați stat de vorbă cu el, nici nu-i cunoașteți cu exactitate pozițiile, și îl catalogați, când de fapt...

— Intelectual, intelectual, se vede de la o poștă, nu ne putem baza pe voi nici de doi bani, uite, aici îi dau dreptate lui Cozmin, aici, el vede cu mult mai clar lucrurile decât mine.

— Tovarășe Morăscu, dumneata nici nu știi de fapt ce înseamnă intelectualitatea acestei... Și Bălcescu a fost intelectual, și Eminescu, și Vlahuță, și Avram Iancu, și Kogălniceanu și Alexandru Ioan Cuza dacă normele acestea vă spun ceva, și dacă nu veți ajunge să înțelegeți că revoluționar înseamnă...

— Adică o să ne învățați voi ce înseamnă a fi revoluționar, abia ieșiți din găoace...

— Nu noi, istoria...

— Istoria a început de la Eliberare, altă istorie nu cunosc și nu mă interesează... Este trist, foarte trist, că am sperat în ajutorul tău, tovarășe Curta, cu mult mai bine că mi-ai deschis singur ochii asupra..., dar acum pot să-ți spun: nu mai am nevoie de acest ajutor, nu, absolut deloc... Auzi! Bălcescu, poet sau ce mama dracului a fost... Cuza, moșierul ăla! Vai de capul vostru! Cu de-alde voi n-am fi fost în stare să...

Curta își dădu seama că orice discuție în plus e de prisos. Își răsese numele de pe listă. Dar în loc să fie supărat, se bucură; măcar deschise de câteva ori gura.

Morăscu înțelesese că i se opune, și Curta se ridică de pe scaun, uitând să-și mai ia negrișorul făcut cadou.

— Tovarășe Curta, se auzi el strigat, să nu pleci supărat, sau, în orice caz, nu mi-o lua în nume de rău; dacă Cozmin susține aceleași teze ca mine înseamnă că undeva greșesc eu, nu se poate să nu greșesc, altfel ar însemna că are el dreptate, or el dreptate nu... Dar articolul să nu mi-l scrii, n-am nevoie până nu mă conving că este cazul să-mi oferi ajutorul... Până atunci te suspectez, să știi, eu nu te mint, ți-o spun în față..., iar dacă atunci, acolo, la Titorian, ai înțeles că eu te-am amenințat cu articolul ăla al dumitale, asta e pentru că în referințele de la dosar ți se aduceau aceleași incriminări... Nu se poate să nu avem încredere în cei de jos, în ce spun ei... Pentru asta te-am condamnat, pe baza spuselor lor, nu pe credința mea. Văd că cei de jos au avut dreptate, dumneata tânjeşti nu după țara de azi, bună, proastă, așa cum vrem noi s-o facem, ci după țara de ieri, pentru asta mi-ai și dat numele alea, de mi le-ai dat. Ia-ți negrișorul, ți l-am făcut cadou. Doamne, cum ne pierdem simțul revoluționar aici sus, cum pălăvrăgim și ce ușor iertăm și ne împăcăm cu oamenii...

19

Buzangiu mătura prin curte; frunzele aduse de vânt umpluseră aleea pietruită, și pentru că Cecilia Luiza Craiu nu suporta să vadă de la balcon frunzele moarte, Buzangiu se oferi să măture aleile. Nimic nu era mai plăcut pentru el decât să poată munci, și se vedea din felul aprig cum mătura și cum zâmbea după fiecare opinteală că

îndeletnicirea din ziua aceea îi provoca o bucurie fără seamăn. După orele petrecute în congelatorul aflat în camera de sterilizare, nu numai că nu făcu pneumonie, așa cum îl asigurase Ciclovan; nu suferi nici măcar un guturai și zile în șir, Buzangiu, cu nasul strălucind de alifie, cu urechile descojite din pricina degerăturilor, umblase prin sanatoriu, trist și abătut, și numai vorbele lui Titorian care înțelesese exact ce îl determinase pe pacient să se închidă în frigider îl ajutaseră să se redreseze; Titorian îl mințise; în urma ceasurilor petrecute în frig caverna i se reactivase și Buzangiu lăcrimă și intră în ritmul lui de viață normal, reluându-şi îndeletnicirile vechi. Aleile sanatoriului erau din nou curate; mucurile de țigări - strânse cu regularitate, gunoiul - transportat la timp în crematoriu, iar sora Nana nu mai fu obligată să care singură saltelele de la o cameră la alta, Buzangiu era prezent, cu inima deschisă la orice solicitare de-a ei și doar atunci când își făcea cura obișnuită, pentru el obligatorie numai după masă, chipul lui fericit căpăta ușoare adumbriri de nemulțumire, șederea în pat fiind complet străină firii lui. Într-o zi, cărând butoaiele cu resturi de mâncare la crematoriu, mai bine de o jumătate de oră se învârti în jurul lor, mâhnit că trebuia să arunce asemenea bunătăți, dar până la urmă n-avu încotro și deșertă lăturile prin orificiul special construit. Vreme îndelungată urmări fumul ce se ridica, adulmecând pe nări mirosurile de carne și oase arse, de zarzavaturi și prăjituri grase cu unt, răspândite în spațiu.

Curta înțelese că era momentul să stea de vorbă cu el, Buzangiu arătându-se la supărare mai sensibil. Așa află că lucrase ca muncitor agricol la una din fermele speciale. Se ocupase de roșii. În nopțile geroase prefera să doarmă acolo, să nu se întâmple cine știe ce cu gogonelele lui, pe care le iubea ca pe ochii din cap. Era însurat și pe cale de a avea un copil când se petrecuse accidentul. Nevastă-sa poftise o roșie, și Buzangiu se dădu de ceasul morții s-o

convingă că roșiile lui nu sunt ale lui, dar ea, pofticioasă din fire, îl amenință cu sănătatea copilului; avea să se nască atunci, pe loc, dacă nu-i făcea rost de o pătlăgea din serele lui. Buzangiu o bătu măr, apoi îi păru rău pentru brutalitatea lui, și în toiul nopții, ca un hoț de rând, sări gardul ghimpat al fermei și se strecură să fure o roșie, una singură, mai multe n-ar fi luat pentru nimic în lume. Rupsese o roșie după ce zăbovise îndelung în preajma lor; voia una mică, pricăjită, una din acele roșii care la sortare avea să cadă prin tiparele special făcute; o ladă cu găuri de mărimi egale în care rămâneau numai roșiile mari, cele mici rostogolindu-se în altă ladă, de unde erau sortate din nou. Roșia pe care o căuta Buzangiu nu exista însă, roșiile lui erau toate mari, de prima categorie; el le sorta dimineața și le băga câte douăzeci în pungi de hârtie albă, perforate; după aceea, pungile erau legate, apoi sigilate, și unele dintre ele chiar ștampilate de medici, vreo trei la număr, și Buzangiu știa unde mergea fiecare pungă, care îi era destinatarul, asista și el ca martor la îmbarcare până ce mașinile negre plecau cu încărcăturile lor prețioase. Ar fi trebuit deci să fure din roșiile cu destinație specială pentru zăluda de nevastă-sa; or despre așa ceva nici nu putea fi vorba. Până aici, totul era în ordine, dar cum să se întoarcă acasă. Reluă rândurile și, după multe căutări, dădu peste o roșie; era ascunsă sub o tulpină strâmbă, poate tocmai de aceea nici nu se dezvoltase cum trebuie. Buzangiu, supărat întâi că în sera lui putuse crește o asemenea roșie de rușine, și mai apoi că trebuia totuși să o rupă, se codi o vreme, apoi, ca în glumă, rupse pătlăgeaua rotundă și ieși din seră, încercând să se strecoare spre gardul pe unde sărise. Dar paznicul îl zărise, și cu toate că-l somase reglementar de câteva ori, de rușine, Buzangiu nu vruse să răspundă, și glontele pornit din pușcă îi trecu prin spate și îi ieși prin față, zdrențuindu-i plămânul. Când își dădură seama ce furase Buzangiu și mai ales din ce motiv,

îl lăsară în plata Domnului, și pentru că sera avea destinație specială, Buzangiu se putu bucura de dreptul de a-și trata plămânul îmbolnăvit între timp de tuberculoză la un sanatoriu și el special. Îi era rușine pentru traiul bun, trai pe care nu-l merita, și pentru că voia într-un fel să se revanșeze, prefera să ajute din proprie inițiativă infirmierii și personalul de serviciu, considerând că își plătea cel puțin dormitul; hrana, după părerea lui, neputând-o plăti cu nimic. Din această hrană sortită crematoriului, Buzangiu opri două găleți pline cu pireu de cartofi, galben, untos, cu bucăți moi de pâine, și peste toate zarzavat cu duiumul; resturi pe care Buzangiu le amestecă cu mâna lui, obţinând un terci gros.

— Hai, tovarășe Curta, să-ți arăt ceva, zise Buzangiu luând câte-o găleată în fiecare mână.

Și Curta, ascultător, plecă după el pe o cărăruie proaspătă. Urcară spre coama unui deal, drumul era croit atât cât să poată păși un om prin arboretul des, și Curta înțelese că Buzangiu nu se afla la primul lui drum, cărase mâncare și până atunci, dar unde anume nu-și putea da seama încă.

Buzangiu înainta voinicește, puțin îi păsa că oaspetele lui în ale plimbării era mai puțin obișnuit cu asemenea marșuri de forță și din această cauză rămânea mult în urmă. După ce trecură coama dealului, drumul se undui în jos printr-un crâng des de stejari și fagi. Curta își mai trase sufletul. Bucuros că scăpase de urcușul obositor, fu tentat să-și aprindă o țigară - ar fi fost prima din acea zi dar priveliștea pădurii de forma unei ciuperci, cu frunzele galbene și roșii, cu pășunea încă crudă, îl determină să renunțe la fumat și puse această măruntă victorie pe seama naturii copleșitoare. Făcuse foarte bine că nu-și aprinsese țigara. Buzangiu părăsi din nou drumul comun și o luă la stânga, spre un capăt de pădure deasă, drumul urca din nou și Curta gâfâi vârtos aproape un sfert de ceas

până ce ajunseră pe un platou. Aici se dezvălui taina lui Buzangiu; niște guițături se făceau auzite tot mai puternic, semn că godacul sau godacii îl simțiseră de departe. Când larma ajunse de nedescris, Buzangiu se întoarse spre Curta, și Petre văzu pe fața acestuia o bucurie de nedescris. Buzangiu alerga aproape, voia să ajungă cât mai iute cu putință, și când Curta se opri în luminișul defrișat cu toporul văzu într-un țarc solid, din lemn de stejar, cu acoperiș gros de bârne, doi purcei cu cozile înnodate, albi, cu dungi negre pe mijloc. Buzangiu desfăcuse între timp adăpostul închis cu un lacăt greu, și într-o troacă scobită într-un trunchi vărsă jumătate de găleată de lături și asistă apoi, cu mâinile în buzunare, la ospățul celor două viețuitoare care sorbeau cu o nespusă plăcere zeama deasă și consistentă, înecându-se din când în când de prea multă poftă, și atunci Buzangiu parcă ar fi avut de-a face cu niște oameni, lovea purceii după ceafă cu mâna lui mare, și râdea satisfăcut când îi vedea hlăpăind din nou.

— Îți place, așa-i că-s frumoși? I-am cumpărat de la pitica aia, de la Saveta, aproape pe nimic; de fapt, când i-am luat nici nu credeam să trăiască, și uite la ei, spuse Buzangiu, și Curta îl auzea acum pentru prima oară rostind un asemenea număr de cuvinte. Cum să nu mă supăr? Doctorul zice că peste o lună... Cu ei ce făceam, cui îi lăsam? Ca niște copii străini aici, în fund de pădure... Ai nimănui.

Înduioșat de propria lui afirmație, se apucă să scarpine purceii sub burțile mari, pe fiecare pe rând. Godacii, sătui, se ridicară cu picioarele în sus, fixându-şi stăpânul cu ochii lor la fel de inexpresivi ca ai lui, la fel de fericiți ca și el, și Buzangiu, ca să le facă pofta până la capăt, se așeză în genunchi și continuă să-i scarpine până se puseră pe un sforăit mărunt, cu gura căscată. Imediat ce stăpânul lor se opri, purcelul, speriat, se ridică pe picioarele scurte, neștiind ce s-a întâmplat. Buzangiu râse de gluma lui.

— Vedeți? Tot pricepe, ca un om.

Se ridică și-i făcu semn lui Curta să-i ia locul în joacă aceea, dar Petre refuză, nu voia să-i strice plăcerea lui Buzangiu.

La înapoiere, Curta rămase în urma lui. Se uita la pasul lui greu, la mâinile cu care ducea găleţile curate, spălate în albia pârâiaşului, și se întrebă dacă într-adevăr Baciu avusese dreptate în cele ce-i povestise despre pașnicul cultivator de roșii și acum de porci, iar dacă avea dreptate, atunci însemna că Buzangiu nimerise cu totul întâmplător în acel loc și își făcuse meseria cu devoțiunea cu care probabil cultiva roșii sau căra acum de mâncare la godacii rămași singuri în pădure. Curta se bucură când ajunseră în luminișul de unde se vedea sanatoriul alb ca o oază în deșertul verde al pădurii. Deodată Buzangiu se opri, îl aștepta pe Curta și-l întrebă mirat, uitându-se la el pieziș, și acea uitătură cu un scop anume îi făcu ochii mai vioi. Privirile nu mai aveau nimic tâmp în ele.

— Câţi ani îmi dai, tovarășe Curta?

Și Buzangiu, ca să poată fi privit mai bine se întoarse pe-o parte și își scoase căciula; părul negru și des lăsa vederii și multele fire albe, sârmoase.

Nu răspunse imediat; întrebarea nu-l descumpănise, dar venise pe nepregătite. În clipa aceea se gândea la cu totul altceva; dar pentru că trebuia să răspundă, își trecu ochii peste chipul omului oprit lângă el și zise într-o doară, încercând totuși ca apropierea să fie cât mai aproape de realitate.

— Treizeci și cinci, poate patruzeci.

Imediat înțelese că greșise; un om ca Buzangiu nu așteaptă copii la bătrâneţe, el îi face atunci când se întâmplă să le vină sorocul, or din povestirile lui aflase că acasă îl aștepta un copil de aproape un an deci nu numai că apreciase o cifră inexactă, ci cu mult exagerată, motiv pentru care Buzangiu râse copios, mândru parcă de vârsta

oferită ca reală când de fapt el avea cu ceva mai mult peste jumătatea anilor presupuși.

— Douăzeci și șase, he-he, am îmbătrânit, dar n-am îmbătrânit de florile mărului, am îmbătrânit din pricina vieții; mai bine zis, un an din viața asta a mea, și Buzangiu, brusc întristat, își văzu de drum, multă vreme nemaispunând nimic. Mi-am făcut o casă, sări el la alt subiect sau legând întrebarea lui de casă într-un fel care lui Curta îi scăpa, și mai am de pus acoperișul, uite, acoperișul încă nu l-am pus. Vreau acoperiș de țiglă roșie sau de tablă... tablă roșie, și zidurile sunt la roșu, și am să le las așa până pun acoperișul... Am avut ceva bani, cu banii am cumpărat locul în Berceni, adică în Capitală, cu toate că e la margine, cartier cu viitor, mi-a spus un vecin... Am cumpărat locul și într-un an am și pus fundația și am ridicat zidurile, și acum a rămas acoperișul... salar am și acum, nu mare, nevastă-mea îl pune deoparte pentru acoperiș... Ea nu mai poate lucra, de la naștere a rămas așa, cu o frângere la mijloc. Vechime pentru pensie nu are; dacă ar avea... dacă mă mai țineau acolo măcar un an, puneam și acoperișul, dar n-am ținut, unii nu țineau nici atât, am văzut eu cu ochii mei cum cădeau după o lună, altul a ajuns la nebuni. Ca să fim tari ne arătau fotografii în fel și chip să știm cu ce dușmani avem de-a face, dar unii tot nu țineau. Buzangiu ținea, dar cu toate astea... Acoperișul... dar într-un an, din doi porci face zece, și în doi - treizeci, și în trei - șaizeci, că știe Buzangiu cum să-i crească, și dacă-i vând fac eu acoperișul, acoperiș de țiglă sau de tablă roșie... Uite, dacă mai stai de vorbă dumneata cu Titorian ăsta să-l convingi să mă mai țină, îți dau la anul preț de doi porci, și Buzangiu rosti această propunere calm, fără jenă, de fapt pentru asta îl și luase cu el, nu din sentimente deosebite. Te înscrii la afacere? întrebă Buzangiu și pentru că avusese impresia că Petre Curta nu este destul de lămurit asupra propunerii explică pe larg ce

se va întâmpla în câţiva ani cu porcii lui, cum se înțelesese cu bucătarul asupra mâncării, cât îi dădea lui și unui ajutor de-al său ca să-l lase să ducă el resturile, și mai ales de ce avea el nevoie de acei patru ani de sanatoriu pe care i-ar fi putut obține în schimbul unei vorbe bune puse pe lângă Titorian.

Nu se opri de mirare și nici nu păru stupefiat de propunerea-târg; omul, după spusele lui, mai avea nevoie de patru ani ca să se pună pe picioare, să câştige banii de care avea nevoie, și pentru acești patru ani îi propusese nu o recompensă oarecare, Buzangiu nu era în stare de așa ceva, îi propusese un preț în valoare de doi porci, simplu, cum se aranjează afacerile între oameni, și pentru că Petre nu dădu răspunsul imediat, cel mirat fu Buzangiu, nu înțelegea de ce tovarășul lui de drum dădea cu piciorul la o propunere atât de avantajoasă. În fond, el primea doi porci pentru câteva vorbe, și în concepția lui Buzangiu porcii erau cu mult mai greu de crescut decât efortul de a pronunța cele câteva cuvinte în favoarea lui; era modul de a gândi al omului, care nu se complica sufletește și care la o propunere clară aștepta un răspuns clar, și acest răspuns clar întârzia să vină. Și pentru că întârzia să vină, Buzangiu înțelese, în sfârşit, că târgul lui n-a fost primit. Nu se supără prea mult, ridică doar din umeri și grăbi pașii, considerând că un târg neîncheiat este doar un târg neîncheiat și atâta tot, și ca dovadă că era așa, Buzangiu schimbă subiectul și-l întrebă pe Curta ce meserie are: Auzise în solariu vorbindu-se că e scriitor, dar această meserie nu se lăsa ușor descifrată, Buzangiu dorea amănunte, și Curta, bucuros că fusese scos din impas, că nu trebuia nici să refuze, nici să se declare de acord în legătură cu propunerea făcută, încercă să-l facă pe tovarășul lui de drum să înțeleagă cam în ce consta scrisul, care era menirea lui; se ambală, deveni aproape ridicol intrând în tainele artei, și când înțelese că e lipsit de simțul

realității, se opri din povestit. De altfel, Buzangiu nu-l mai asculta de mult.

— Adică, te așezi așa și scrii, cum m-aș duce eu să dau de mâncare la jivine, conchise Buzangiu, care își numise cine știe din ce considerent porcii jivine, ultimul cuvânt părându-i-se probabil mai ales, mai îndepărtat de o îndeletnicire obișnuită. Acum înțeleg. Ce ți-am zis eu cu porcii, pentru dumneata e o chestie așa, de rușine.

— Nu tocmai, dar în nici un caz propunerea nu mi-a sunat plăcut, spuse Curta cu mii de precauții, nevrând să-l jignească pe Buzangiu.

— Că am avut și noi de-a face cu unul, ni s-a spus că e un coate goale, care scria, un târâie brâu, că înainte ne pregătea și ăsta, ni s-a spus, lupta contra revoluției, dar al dracului coate goale s-a ținut mai tare ca toți, nici tu văicăreli, nici tu plâns; un om dintr-o bucată... Că de aia ți-am și propus dumitale și nu altuia, de aia ți-am și arătat porcii că mi-am zis că și dumneata ești un om dintr-o bucată ca ăia, că pentru ăla cu care am avut de-a face te-am ales pe dumneata, dar dumneata nu ești dintr-o bucată. Dar pentru că nu ne-am înțeles, să nu mă spui la alții, că așa și pe dincolo, că oamenii-s răi, pot râvni la avutul meu.

— N-am să te spun nimănui, tovarășe Buzangiu, consideră că nici n-am văzut nimic, că nu m-ai dus nicăieri. În privința bolii, nu-ți fă griji; dacă ai o cavernă deschisă, Titorian nu-ți dă drumul până ce nu te vindeci definitiv, așa că orice discuție cu el acum, când dumneata ești încă bolnav, n-are nici un rost, îl liniști Curta.

Dar Buzangiu nu se liniști, călca înainte preocupat și de-abia acum, cine știe din ce motive, părea cu adevărat supărat că nu-i ieșise târgul.

— Că nu mi-a ieșit mie chestia cu frigoriferul; dacă-mi ieșea, nu mai era nevoie de nici o vorbă; trei-patru ore să mă fi lăsat în pace. Și ieșea, dar așa... Că în timp ce vorbeați în cameră și credeați că eu așa și pe dincolo, eu

nu eram, ascultam... Credeați că Buzangiu e prost și nu știe atâta lucru, că frigiderul n-are închizătoare pe dinăuntru... N-am știut, dar m-am uitat, și când am văzut, cu o zi înainte, am făcut încercarea cu o sârmă... Ținea Buzangiu sârma pe dinăuntru, și dacă trăgea de ea, ușa se deschidea... dacă nu era sora Aneofița Anghel, că într-o zi am să-i dau la rindea pistruii ăia...

— Un lucru nu înțeleg, tovarășe Buzangiu. De ce mi le spui mie toate astea, de ce tocmai mie și cu porcii, și secretul ăsta? De ce era nevoie să-mi spui secretul? Toată lumea știa că ai intrat acolo din greșeală, că nu știai de existența unui zăvor interior. Or, acum reiese clar pentru ce ți-ai pus viața în pericol... De ce-mi spui mie? Puteai foarte bine să spui altcuiva, de ce tocmai mie?

Și Curta, în timp ce vorbea, se monta fără să-și dea seama, ajunsese aproape rugător în întrebarea pusă lui Buzangiu, și Buzangiu, înainte de a răspunde clătină din cap apoi își trecu gălețile în altă mână și, aprinzându-şi un chiștoc, îl așteptă pe Curta preț de câţiva pași până ce acesta ajunse în dreptul lui, și după ce trase câteva fumuri din capătul de Camel, zise:

— Nu-i nici o greutate să-ți spun, adică de ce nu ți-aș spune, dacă tot am zis ce-am zis?... Că dumneata taci, de aia, că dacă n-ai spus nimănui ce ți-a spus Baciu, n-ai să spui nici ce ți-am zis eu... Că dumneata nici nu știi că oamenii nu te au drag, nu zic de toți, zic de cei pe care îi știu, nu te au drag, dar te respectă, adică într-un fel le e teamă de dumneata, poate te chiar urăsc, și tocmai de aia te respectă și de aia îți spun ce nu spun la alții... Crezi dumneata că eu n-am știut că Baciu te-a chemat să-ți spună ceva, ceva de noi, ceva ce n-ar fi spus nimănui? Știam și știau și ceilalți, și acum, că bănuiesc ce v-a spus Baciu, vă urăsc și mai mult și vă respectă cel mai tare. Că așa aveam eu un câine, câine bun, lup; nimeni nu se apropia de el, dar nici eu nu mă apropiam fără teamă; de

câteva ori m-a mușcat, aprig m-a mușcat. Eram militar atunci, îmi făceam stagiul; înainte de a fi luat acolo eram pe graniță la sârbi, graniță grea, și zicea un subofițer să pușc câinele, nu ne e de nici un folos, nu era săptămână să nu muște pe câte unul de-al nostru, și injecțiile alea în burtă îi făceau pe oameni să turbe împotriva câinelui. Și eu nu l-am pușcat, dintre toți, lui îi duceam mâncarea cea mai bună; alteori, când nu era carne, îi duceam rația mea. Adică, vezi mata, îmi era frică de câinele ăla, îl uram și eu, și cu toate astea, oamenii vorbeau numai despre el, ceilalți câini parcă nici n-ar fi fost... Că eu de la început am știut că n-ai să vrei să închei târgul cu mine, dar am vrut să văd, Buzangiu a vrut să se verifice, și uite că așa a ieșit cum m-am gândit, că dacă erai dumneata de acord, eu pe dumneata nu mai dădeam două parale, adică târgul l-aș fi făcut, dar de respectat nu te mai respectăm.

Și Buzangiu râse noduros, apoi, brusc, se întoarse spre Curta și din mers își scoase cămașa dintr-o mânecă și-i arătă locul pe unde pătrunsese glonțul și pe unde ieșise, la ieșire cicatricea fiind de câteva ori mai mare; carnea se vindecase neuniform, mușchii parcă ţâşneau pe sub pielea întinsă și strălucitoare...

— Vezi, pentru o roșie! Mai spuse el.

Trase mâneca la loc, mută căldările și coborî panta la capătul căreia se vedea sanatoriul.

După ce lăsă gălețile într-o nișă a crematoriului, Buzangiu își încheie nasturii la cămașă, cu o cârpă se apucă să-și șteargă bocancii de praf, scuipând din când în când pe ei, să le dea luciu, și Curta, parcă atras de un magnet, nu se depărtă de el; asista la acest întreg ceremonial neștiind nici el de ce, putea foarte bine să se despartă de Buzangiu, plimbarea lor se încheiase, dar cu toate astea bocancii aceia grei, cu șireturile înnodate de trei ori, rărite dar folositoare încă, îl țineau pe loc deși în sinea lui își dădea seama că așteptarea fără sens e ridicolă.

— Numai să moară, asta e, că dacă nu moare nu te văd bine, spuse Buzangiu, și se îndepărtă spre bucătărie după ce prin geamul deschis, prin care ieșea un miros înecăcios de friptură, bucătarul îi făcuse semn cu mâna.

Curta rămase țintuit, ultimele cuvinte nu le înțelesese cum trebuie, iar când pricepu că de fapt Buzangiu se referise la Baciu, la moartea acestuia, se încruntă, nelămurit totuși ce vruse să insinueze Buzangiu cu această amenințare reală dacă celălalt, Baciu, n-avea să moară.

20

Curta se întâlni cu sora Aneofița chiar în dreptul ușii unde zăcea Baciu; era întoarsă cu spatele spre el când ajunsese acolo și rămase mirat când văzu că deschisese ușa cu cheia, și, fiindcă fusese observată, sora căscă gura și rămase cu ea așa, fără să pronunțe un cuvânt, apoi îi făcu un semn din cap, și câtva timp, după colțul coridorului de unde se deschidea drumul spre scara de serviciu și spre un alt coridor, loc de unde ar fi putut vedea pe oricine în cazul că s-ar fi îndreptat spre ei, stătură de vorbă, sora rezemând peretele și ţinând în mâini o tavă pe care se vedea un borcan cu glucoză.

— Te rog să nu mai intri la el, doctorul Titorian a zis să închid de fiecare dată, și dacă mă prinde e vai de mine; nu-i așa că voiai să intri la el?

Fără să aștepte răspunsul, Aneofița clătină iar din cap în semn de admonestare, și Curta avu impresia că părul ei roșu se făcuse și mai roșu, iar pistruii se înmulțiseră simțitor de când n-o mai văzuse.

— Dar nu înțeleg...

— Cum o să înțelegi? Dumneata, dumneata nu înțelegi nimic, nu înțelegi alte lucruri cu mult mai simple, spuse ea, și obrazul i se împurpură. Te rog să nu-mi creezi greutăți; de altfel, am făcut o prostie că te-am chemat atunci de pe drum, trebuia să-mi dau seama și să nu te chem, dar eu venisem pentru altceva, și uite ce a ieșit... Omule, nu pricepi, rosti ea simplu tutuindu-l, că Titorian n-a scos dispoziția asta din capul lui, că el n-are nici un interes să dea asemenea dispoziții?... Doamne, Doamne, ce capsoman ești!

Și înainte ca Petre să poată reacționa într-un fel la termenul barbar, sora se întoarse și intră în camera lui Baciu fără să-și dea seama că în spatele ei se afla el, revoltat nu atât de afront, de termenii nedelicați, ci din cu totul și cu totul alte motive. Închise în urma lui ușa cu cheia, și la acest gest neprevăzut sora ridică din umeri, și pentru că tot era acolo, îl rugă s-o ajute să schimbe perfuzia, lucru pe care Curta îl făcu cu destulă pricepere.

Baciu era culcat, într-o nemișcare totală; fața nu-i mai era atât de palidă ca ultima dată. Își ținea ochii închiși, dar multă vreme Curta nu-și putu da seama dacă ochii erau așa pentru că Baciu dormea sau fiindcă era epuizat de boală.

— Tovarășe Baciu, încercă el încet o întrebare, dar Baciu nu reacționă.

Atunci Aneofița își duse un arătător la tâmplă și îl învârti în loc de câteva ori în ambele sensuri, vrând prin aceasta să-și spună exact părerea despre ceea ce făcea, semn pe care el îl înțelese. Preferă însă în locul unui argument verbal să-și țuguie buzele; nu voia să dea importanță acestei fete obraznice și prost-crescute. Citindu-i gândurile, sora Aneofița se apropie de el și-l sărută neașteptat pe buzele țuguiate; cu buzele ei tari, pistruiate și ele, și pentru că știa foarte bine că acolo, în acel loc, el n-are încotro și nu poate reacționa, îl strânse în brațe și-l

mai sărută o dată. Curta nu avu timp să se împotrivească, era stupefiat de îndrăzneala fetei de a-și permite, lângă un om în agonie, un asemenea gest. Sora ieși, lăsând cheia în broască. Curta se grăbi să închidă în urma ei, și până la urmă înțelese că acesta era prețul pentru că acceptase să-l lase în încăpere în ciuda interdicțiilor lui Titorian. Se șterse la gură cu dosul palmei; își simțea buzele sărate și încinse, dar sărătura aceea ca un vânt de mare umed nu-l deranjă. La atingerea lor cu limba, buzele continuau să-și păstreze gustul iodat al pistruilor, și o clipă se chiar temu că semnele minuscule să nu se fi impregnat în pielea lui, teamă puerilă, eliminată imediat ce se liniști din emoția neplăcută prin care trecuse. Pentru siguranță, scoase cheia din broască și-o băgă în buzunar, apoi își roti privirile, ochi scaunul cel mai apropiat, îl trase lângă patul lui Baciu, și mult timp urmări chipul acestuia, imobil, ca o mască de ceară. Picăturile de glucoză cădeau ritmic prin tubul de control, atunci când inima avea un ritm normal. Dar la cea mai mică oscilație a bătăilor, picăturile se poticneau, prinse parcă de masa lichidă de unde porneau, pentru o clipă doar, până când cordul își intra în normal, și atunci lichidul cădea grăbit, sângele primind o cantitate mai mare de hrană în compensație pentru momentele de lâncezeală. Negul de deasupra buzei devenise și el palid și translucid, tânjind parcă și el după hrană. După un timp, Curta vru să se ridice, n-avea rost să rămână de vreme ce Baciu nu dădea nici un semn, starea lui putea dura ore în șir; dar la zgomotul produs de scaunul ridicat, Baciu, fără să deschidă pleoapele, își întoarse capul spre el și buzele lui rostiră destul de ferm:

— Mai stai…

Curta rămase în poziția în care îl prinse acest imperativ, cuvintele rostite în șoaptă i se părură cu atât mai puternice cu cât se așteptase mai puțin la ele, și deoarece observase exact nemișcarea capului în timp ce vorbise, își zise că

Baciu putuse să nu doarmă și când sora Aneofița fusese acolo.

— Am auzit că a murit Olariu, continuă Baciu; mi-a spus sora Aneofița.

Deci, agonia omului de lângă el avea perioade intermitente de luciditate, ca acum sau ca atunci când Aneofița îi comunicase vestea despre Olariu, cum tot atât de bine se putea ca aceste stări de trezie să fie foarte dese, semn al unei posibile însănătoșiri, și, odată ajuns cu raționamentele aici, Curta își aminti de prezicerea lui Buzangiu în clipa când se despărțise de el lângă crematoriu și, fără să vrea, avu o tresărire neplăcută.

— Îmi aduc perfect de bine aminte unde am rămas data trecută; credeam atunci că n-am să-mi duc povestirea până la capăt și mă împăcăm cu acest gând; în definitiv, ți-am spus esențialul; dar uite că n-am murit încă. Fiecare trezire la această realitate în care mă aflu la început mă întristează profund, abia după aceea mă bucură; am de fiecare dată sentimentul că mai trebuie să-mi iau curajul pentru a mai muri o dată. Înainte de a-mi pierde cunoștința, îmi iau într-o fracțiune de secundă rămas bun de la toate, sunt convins că mă scurg încet ca un firicel de apă fără sursă proprie, și pe măsură ce înaintez într-o parte încetez de a mai exista unde eram cu o clipă înainte, și această trecere de la o stare la alta pare de lungimea unor ani și de intensitatea unei suferințe neînchipuit de lungi. Pentru asta nu-mi place când mă trezesc. Am impresia de fiecare dată că trebuie să reiau albia de la început, să încep din nou să mă petrec prin toate fazele scurgerii în cealaltă lume, lucid. Crede-mă, nu mai pot, nu mai am forță să trăiesc. Poate niciodată nu mi-am dorit atât de mult să mor ca în acest timp ultim, când fiecare întoarcere la viață începe să devină un chin. Am uitat să-ți spun data trecută că am marea capacitate de a vedea fără să deschid pleoapele. Din copilărie făceam pe orbul, am

câştigat nu puțini nasturi și gogole datorită acestei însușiri deosebite. Uite, te văd, cu toate că pleoapele îmi sunt închise. Acum ai mutat scaunul în mâna stângă; nu sunt supărat că ai vrut să mă verifici, așa m-a verificat și Olariu când i-am spus că posed nebănuita calitate de a vedea cu ochii închiși, atât de importantă în selecționarea mea. Am aflat că Olariu a vorbit cu dumneata înainte de a trece Stixul și nu mă îndoiesc că ți-a pomenit și de mine. Să știi că în forul meu intim îl regret, el a fost tipul de om care a făcut tot ce-a făcut din convingere, dintr-un misticism - aș spune - al acestei convingeri. Dar mă îndoiesc că ți-a povestit de frații lui. În închisoare s-a făcut că nici nu-i cunoaște, că nu are cu ei nici un grad de rudenie, și pot să spun, sincer credea asta considerând barierele ideologice suficiente pentru a anula celelalte legături de sânge. Olariu e nume conspirativ, avea el anumite motive să nu țină la adevăratul lui nume, Ghimbășan, prefera să trăiască cu acesta nou, căpătat în ilegalitate după câte am aflat.

Baciu se opri din povestit. Își ridică mâna liberă în sus ca pe o unealtă străină cu care voia să apuce de pe noptieră paharul cu apă. Curta îi intui dorința și se grăbi să-l ajute, luând singur paharul și ducându-i-l la buze. Lichidul îl remontă și, ca să fie și mai în puteri, Baciu mări singur debitul de glucoză. Curta se sperie când văzu lichidul curgând aproape ață din borcanul suspendat pe suportul de metal. De teamă să nu se întâmple ceva, învârti robinetul aflat dedesubtul eprubetei de control.

— Nu era nevoie, spuse Baciu, sunt obișnuit; apoi nu se știe câtă vreme mai pot rămâne treaz și aș vrea să închei acest capitol trist din viața lui și a mea, capitol la care am contribuit, fără să-mi dau seama, din ură. Se trage dintr-o familie mare, cu mai mulți frați, cândva le cunoșteam și numele la toți, dar la început n-am bănuit că sunt frații lui. Doi dintre ei au ajuns în pușcărie; au fost prinși undeva, în munți, iar faptul că au fost aduși la aceeași închisoare pe

care o conducea el era o simplă întâmplare. Pe timpul acela fusesem recrutat de Olariu; își alesese o echipă de care se ocupa personal. Frații lui intraseră într-o bandă legionară care opera în munți, nemulțumiți pare-se de faptul că au fost obligați să se înscrie în gospodăria colectivă. Înainte de a ajunge în munți, împreună cu alții au executat un militar trimis pentru ordine în acel sat sau comună. Din spusele lor - am trăit multă vreme în aceeași celulă - am aflat că înainte de a participa la acest act justițiar, cum îl socoteau ei, opt săteni fuseseră împușcați fără motive temeinice, pe simpla bănuială că ar fi ajutat gruparea din munți de care am vorbit. Știau ce-i așteaptă și nu se căiau cum nu le părea rău nici pentru ceea ce făcuseră; din când în când aminteau doar de mama lor și atunci cel mai mare dintre ei, Ion, se apuca să cânte încet, și cânta ore în șir aceeași melodie arțăgoasă; o lua mereu de la capăt sau poate melodia era scurtă și eu nu știam, de ajuns doar că reușea să mă scoată din sărite pentru toate orele de nesomn, pentru toată vânzoleala lor tăcută la care trebuia să particip. Menirea mea acolo cu ei era aceea de a afla dacă aveau legături în sat și cu alți săteni și mai ales care era numele celor care rămăseseră în munți; întreprindere zadarnică, deoarece, așa cum am spus, rar scoteau câte o vorbă, tot ce era în sufletul lor se traducea prin acel cântec, obligat să-l ascult cu toate că nervii îmi ajunseseră la capătul răbdării. Din primul moment m-a frapat asemănarea dintre ei și Olariu, socoteam această asemănare întâmplătoare, era incredibil pentru mine ca frații lui Olariu să fie închiși în închisoarea pe care o patrona el și mai incredibil mi se părea existența lui în acea funcție în timp ce oameni de același sânge cu el participaseră în munți la acte de terorism. În fiecare dimineață la răsăritul soarelui se așezau amândoi îi genunchi în fața ferestrei și se rugau pe tăcute, tonul rugăciunii îl dădea fratele mai mare, Ion, el știa

rugăciunea pe de rost, cel mic, Vasile, se poticnea, și atunci Ion se uita dojenitor, îl lovea cu cotul, relua rugăciunea exact din locul de unde Vasile uitase și o duceau amândoi până la capăt. Reținacest amănunt amuzant deoarece Vasile în fiecare dimineață se poticnea în același loc, cu toate că făcea sforțări să-și aducă aminte; acest calm când își așteptau moartea, acea uitătură supărată a lui Ion și acea lovitură din cot mi-au rămas întipărite în minte, n-am să le pot uita, ele îmi sugerau - dincolo de motivele pentru care erau închiși - o mare forță sufletească. Păreau incapabili de pervertire, indiferent ce tratament li s-ar fi aplicat, și dincolo de ura mea că erau așa, intim aveam o mare admirație față de ei. Le iertam nopțile de nesomn și cântecul lui Ion ce mă ținea treaz.

Consideram că intenționat cânta să mă scoată pe mine din minți; în realitate cred că era un mijloc de a-și trece timpul, de a-și aduce aminte de sat și de viața lor, trăiri concentrate în cele câteva note glăsuite totdeauna răgușit, Ion neavând voce. N-aveam de unde să știu că în acea perioadă Olariu era plecat în străinătate; am aflat acest lucru într-o dimineață când am cerut să ies la raport. Și cum se știa exact că singurul om cu care trebuia să stau de vorbă era el, mi s-a comunicat că se întoarce abia peste câteva zile. Cu o zi înainte am cerut gardianului cu care eram în legătură să aducă în celulă un preot; epuizasem mijloacele obișnuite de a afla ceva, trebuia să recurg la un șantaj moral, Olariu mă învățase metoda și eram gata să o aplic. Cei doi frați s-au așezat în genunchi în fața preotului fals, un gardian de-al nostru, special lăsat cu barbă, și Vasile și Ion s-au spovedit vreme îndelungată cu voce tare, fără să-i stingherească prezența mea; păcate comune, obișnuite, moartea milițianului n-o socotiseră păcat, nici n-o amintiseră, sau poate nu avuseseră un amestec direct în asasinarea lui, dar din toată povestirea lor calmă am înțeles la urmă că ei își cereau iertare de la întreaga

familie, inclusiv de la Toma, și acest nume fusese rostit într-un context aparte, deoarece, după ce-l pomeniseră, Ion a adăugat: „Dar Dumnezeu să nu-l ierte niciodată”, adică ei îl iertau, dar iertarea Celui de Sus n-o doreau, el era chemat la judecata supremă să-și spună cuvântul asupra acestui Toma cu care probabil nu erau în relațiile cele mai bune. Preotul a plecat, și Ion, mai liniștit ca înainte, s-a așezat pe pat cu fața la becul orbitor din plafon și s-a apucat să cânte din nou, de data asta - spre stupefacția mea - cântecul avea cuvinte, nu orice fel de cuvinte, ci viața lor, a familiei, și atunci mi-am dat seama că Toma Olariu nu era altul decât Toma Ghimbășan, fratele lor plecat de multă vreme de acasă, cu viața petrecută prin închisori și străinătățuri. Bănuiala mea că Toma Olariu nu era altul decât Toma Ghimbășan s-a transformat repede în convingere; nu mi-a fost deloc greu, prin simpla înșiruire de date exterioare - altceva nu prea știam nici eu despre Olariu - am stârnit curiozitatea celor doi frați, și în clipa când jocul mi-a prins, imaginația n-a mai avut nimic de făcut, frații s-au apucat să-și povestească ei viața, a lor și a fratelui plecat printre străini. Tot timpul povestirii lor despre Toma - povestea o purta Ion - fratele cel mic înjura în surdină, poticnindu-se și aici din loc în loc, lăsând înjurătura neterminată, pauză în care Ion ducea înjurătura până la capăt, ca apoi să revină asupra faptelor oprite pentru un timp din înlănțuirea lor. Nu sunt judecător, și dualitatea mea înnăscută, cultivată apoi cu minuție de Olariu din dorința de a distruge în mine un eu ca să-l desăvârşească pe celălalt în folosul cauzei, nu mi-a dat niciodată putința să-mi formulez păreri exacte despre oameni; întotdeauna aveam rezerve față de o părere chiar dacă era a mea, cei doi indivizi din mine disputându-şi argumentele pro și contra, dar în cazul lor, al celor doi frați, dubla conștiință din mine se afla în consens, eram convins că Ion și Vasile erau nevinovați, amestecul lor în

moartea omului de ordine era aparentă, fugiseră pur și simplu la cei care-l uciseseră, și luați repede la întrebări după ce au fost prinși, punându-li-se depoziții gata scrise în față le-au semnat, apoi, dintr-un orgoliu țărănesc și cred că și dintr-o stare de delăsare morală le-au susținut până în clipa apariției preotului, când orgoliul li s-a topit în fața reprezentantului lui Dumnezeu, de care aveau nevoie ca să ajungă liniștiți în lumea cealaltă. Procesul rapid avusese loc într-o seară; cunoșteau sentința, de câteva săptămâni așteptau, așa cum v-am spus, să fie executați și n-au fost, deoarece la proces nu spuseseră mare lucru, se sconta pe prezența mea, să scot de la ei ceea ce nu mărturisiseră atunci. N-aveau practic ce să mărturisească, în schimb eu am aflat altceva cu mult mai serios, alianța de sânge dintre Olariu și ei. Și mă bucuram la gândul întâlnirii cu Olariu când aveam să-i dau cumplita veste în cazul că el n-o știa. Dar până atunci, vestea cealaltă că Olariu, fratele lor, conducea închisoarea, i-a amărât pe cei doi frați. Nu-și făceau iluzii în privința lui și am rămas mirat de această convingere a lor. Cel mai mic dintre ei, Vasile, chiar a spus: „No Ioane, de-acuma numai mai rău să nu fie”. Și pentru că până la venirea lui Olariu rămăsese o zi, am discutat mai departe cu ei și nu m-am jenat să le spun rostul meu acolo, erau oameni condamnați la moarte, nu mai aveau nici o șansă să divulge spusele mele tot așa cum m-am confesat dumitale, din aceleași motive cel condamnat de data asta fiind eu. Viața despre satul lor, despre averea lor, despre relațiile dintre ei pot constitui file memorabile de roman, și tocmai această relatare, nu mă îndoiesc nici o clipă asupra obiectivității ei - m-a convins că n-aveau nici o vină; nu vruseseră să-și înstrăineze pământul adunat cu atâta trudă și preferaseră să adere la forțe ostile fără să-și dea exact seama cine erau oamenii la care fugiseră. Aceste păreri făceau parte din convingerile mele personale, fusesem încarcerat cu ei nu

pe aceste considerente, nimeni n-avea nevoie de părerile mele despre adevărul celor doi, și fiind vorba de Olariu, nici eu n-aveam un interes aparte să-i fac pustiul de bine și să mă pronunț asupra credinței reale privind nevinovăția lor. Eu nu aveam dreptul să judec, judecata era un atribut ce trebuia să dispară din mine, eram un simplu transmițător de date, asta era meseria mea, asta era singura șansă ce mi se oferea ca să scap din infernul în care trăiam. La venirea lui Olariu, am ieșit la raport; cu greu îmi puteam ascunde emoția de a-i comunica vestea neașteptată, dar, sau o știa dinainte sau avea marea capacitate de a-și ascunde adevăratele simțăminte, deoarece pe fața lui n-a tresărit nimic și nici vocea nu înregistra vreo schimbare. M-a întrebat calm amănunte pe care i le-am oferit generos, apoi pentru prima dată mi-a mulțumit și mi-a întins mâna la plecare, și aceste semne îmi spuneau că totuși în inima lui se petrecuse o schimbare și că noutățile mele îi fuseseră cu desăvârşire neștiute. Nu mă interesa atât de mult această reacție a lui, mă interesa cu totul altceva: cum va raporta mai departe veștile aflate. Conform uzanțelor, era obligat, și acest om pe care trebuia să-l informeze nu era altul decât Cozmin. Prin gardian, cu care într-un fel mă împrietenisem, de existența mea depinzând într-un fel și existența lui, lucru care s-a dovedit real deoarece până azi el a rămas omul meu de legătură, am aflat că, după ieșirea mea, Toma s-a dus direct la Cozmin, la București. Odată satisfăcută această plăcere, au început remuşcările, puteam foarte bine să pledez în favoarea celor doi amărâţi fără ca destinul lui Olariu să rămână neatins, singura mea dorință, de altfel fiind să lovesc în el. Într-o zi, fiind singur în celulă - n-aveam prospături, cum le ziceam noilor veniți de la care trebuia să aflăm surplusul de vești necesare lui Olariu - am văzut în curtea interioară pe cei doi frați duși spre zidul de beton la marginea căruia de cu noapte fuseseră plantați doi

stâlpi. În urma celor doi, lângă plutonul de execuție, l-am zărit pe Olariu, nemișcat până în clipa când cineva a ordonat „la umăr arm”, atunci ceva s-a năruit în el, și din câţiva pași a ajuns între cei doi stâlpi, la stânga și la dreapta avându-l pe Ion și Vasile, și a ordonat singur tragerea crezând că va fi ucis și el. Execuția s-a amânat, nici nu mai știu când a avut loc; în aceeași zi am fost transferat la altă închisoare, și acolo am aflat că Olariu fusese trecut în rezervă. M-am întâlnit cu el aici, dar n-am schimbat nici o vorbă, ce ne mai puteam noi comunica? Continuam să lucrez, și el o știa foarte bine. În cei doi ani de când nu-l văzusem, albise complet, cineva mi-a spus că o dată a vrut să se sinucidă fără să reușească, soția lui îi scosese seara cartușele din pistol. Sunt convins că a murit liniștit, deoarece a dorit să moară tot așa cum doresc și eu. Noi toți cei de aici nu suntem decât niște muribunzi cu termene diferite. Acum, la atâta timp după cele petrecute cu cei doi frați, regret profund gestul meu; aș fi putut face ceva pentru ei, i-aș fi putut ajuta luându-le apărarea cu toate că acest lucru poate nu le-ar fi ușurat situația cu nimic, în schimb sufletul meu ar fi fost altul. Nu o dată mi-a trecut prin cap să mă revolt, să-mi ofer o șansă de a trăi altfel, dar n-am avut niciodată curajul.

Baciu vorbise tot timpul cu ochii închiși, dar Curta fusese sigur că acea meteahnă și calitate în același timp a pleoapelor lui străvezii, prin care putea vedea distinct contururile oamenilor, mișcările lor, funcționase perfect; globurile ochilor se mișcaseră sub foițele subțiri ale pielii și prin ele Curta văzu culoarea închisă a irisului, cu punctul căscat la mijloc, și în dreptul acelui focal optic pleoapa din dreapta se adâncise, absorbită odată cu imaginea ștearsă ce se strecura înăuntru, imaginea lui așa cum stătea pe scaun sau cum stătuse atunci în picioare lângă sora Aneofița. Gestul femeii acum i se păru nu numai necuviincios, necuviința era doar o interpretare a lui, în

realitate comportamentul ei i se părea acum voit, ca în urma unei…

Baciu își mișcă mâna amorțită, în a cărei venă se afla acul perfuziei, și Curta, temător stăpâni mișcarea inconștientă a brațului apăsând cu palma osul descărnat. După câteva clipe, Baciu se liniști, pleoapele se încrețiră și globurile mișcătoare se potoliră în căutările lor ascunse, semn că bolnavul intrase din nou treptat, așa cum se definise singur, în marele necunoscut.

Încuie ușa și intră în camera sorei de serviciu; Aneofița lipsea, și Curta văzând pe tabloul din lemn locul unde trebuia să pună cheia de la camera patruzeci și patru, o agăță în cui și ieși afară, dornic de aer curat, de soare și de pădure.

În poarta sanatoriului se întâlni cu Cozmin. Era profund marcat de cele auzite, de propriile lui cugetări. Cozmin îl prinse ușor de cot, înţelegând că celălalt nici măcar nu-l observase, și acesta era adevărul. Curta nu văzuse pe nimeni și se bucurase că era singur doar cu gândurile lui.

— Bag mâna-n foc că vii de la Baciu, ai fost să te convingi dacă mai are sau nu mult de trăit. Are să trăiască, te asigur, are în el o forță, tovarășe scriitoraș, pe care ți-aș dori-o și dumitale și mie.

— Și de ce credeți că am fost la el pentru această verificare de care vorbiți? îl atacă Curta văzându-şi de drum, aproape sigur că după un asemenea schimb de cuvinte Cozmin n-are să-l părăsească, ceea ce de altfel se și întâmplă.

Cozmin îl prinse prietenește de braț și lui Petre îi trebui un oarecare timp să se obișnuiască cu căldura simțită prin cămașă, o căldură ce aducea de fapt a temperatură, altfel locul unde cele două brațe se întâlneau nu i-ar fi produs o senzație de arsură.

— Simplu ca bună ziua, tovarășe scriitoraș. Nu știu ce ți-a putut spune Baciu, în fond, pe mine puțin mă

interesează, dar în cazul că a trecut cu spusele lui de o anumită barieră, în sfârşit, sper să n-o fi făcut, ar fi preferabil pentru dumneata să dea cât mai curând ortul popii...

— Vorbiți atât de senin despre acest ort al popii de parcă existența lui v-ar fi cu totul indiferentă, ca și cum în viața și în eventuala lui moarte dumneavoastră n-ați avea nici un amestec.

— Ești crud, cruduț de tot, a fost suficient să-ți arunc nada, te-ai și prins, îmi dai de înțeles că știi și ce am făcut și probabil și ce n-am făcut. Să mă scuzi că te-am oprit din drum și m-am oferit ca tovarăș de plimbare... La început ai avut sentimente contradictorii față de mine, acum ele cel puțin sunt clare. Să nu crezi că te-am spionat, un om cu meseria mea, cu ochiul format, a intuit după fața dumitale că erai întors pe dos. Cine te putea întoarce pe dos la un asemenea ceas când colegii dumitale de cameră sunt la plimbare? Și asta o știu fiindcă doar acum o jumătate de oră m-am despărțit de ei. Te văd mâhnit, de fapt, această mâhnire, tovarășe scriitoraș, m-a îndemnat să te opresc și să te însoțesc; bag mâna-n foc că Baciu a distrus în dumneata și puținul spirit revoluționar pe care l-ai avut, deși, ca să fiu sincer, mă îndoiesc de așa ceva. Dumneata ai aderat, și între a adera și a fi revoluționar este o mare deosebire. Și în cazul când aderi, e bine să știi precis la ce aderi, și consecințele acestei aderări. Or, dumneata ești speriat de moarte, se vede, nu nega, ești gata să pui sub semnul întrebării însăși revoluția și societatea asta nouă, care se naște din chinuri imense. Nu, n-am să spun că în acest început de lume nu se fac și porcării, și nici măcar nu vreau să le justific, dimpotrivă, le condamn, dar la dumneata porcăriile sunt traduse prin altceva, dumneata crezi că...

— Vă rog, tovarășe Cozmin, nu vorbiți în numele meu și mai ales nu puneți pe seama mea raționamentele

dumneavoastră despre mine, ridicându-le firește la rangul de legi. Eu, pur și simplu, îmi pun întrebări, or, acest lucru nu este o porcărie...

— Depinde ce fel de întrebări, spuse Cozmin, la fel de calm, și ca să fie în pas cu omul de lângă el, își potrivi mersul ca un recrut de câteva ori, cu ochii îndreptați spre picioarele lui Curta, până ce îi dibui compasul, după care se șterse la frunte de transpirație și tuși noduros. Sunt sigur, nici nu știi mata cât sunt de sigur că întrebările dumitale sunt radicale, deoarece n-ai vârsta nuanțelor politice și nici experiența să departajezi răul și binele. În politică, lucrurile stau altfel. Sunt îngrijorat din pricina matale, poate ești printre puținii care ai să scapi de aici; și nu mi-e indiferent cu ce imagine te vei duce în lumea aceea de jos, pentru mulți dintre noi refuzată. Poate te întrebi de unde acest interes al meu față de dumneata, de ce mă perpelesc, cum spun ardelenii dumneavoastră, ca să-ți explic. În fond, ce nevoie mai am eu să dau explicații? De fapt, ca să revin la un gând pe care l-am avut din clipa în care te-am văzut, consider o greșeală flagrantă că în acest sanatoriu vin și oameni cu un profil ca al dumitale, prea civic ca să nu mă exprim altfel. Văd însă că tot mai mulți intelectuali pătrund în sferele pe care personal le-aș fi dorit închise spre binele dumitale și al nostru, al celor care am trecut prin atâtea. Aici, oamenii au pierdut simțul revoluționar, în fața morții încep să capete îndoieli și, ce e mai grav, își confesează aceste îndoieli în defavoarea cauzei. Oamenii sunt bolnavi, ar trebui să înțelegi asta, și unii, în fața bolii, dau dovadă de slăbiciuni inadmisibile, ca Baciu, de exemplu, sau Olariu. Nu trebuie să-mi spui ce ți-au zis, n-am nevoie, oamenii aceștia, ca și mine de altfel, n-au altceva de povestit decât propria lor viață, iar viața noastră sunt faptele noastre. Puse aceste fapte în relații directe cu noi înșine, ele par cel puțin ciudate unui om ca dumneata, dar raportate la întregul de fapte la care noi am

participat sună cu totul altfel. N-am să justific nimic, cum nimic din ce-am făcut nu regret și nici admonestările primite pentru unele dintre ele nu le consider anormale. Dimpotrivă. Din punctul meu de vedere consider necesară existența unor oameni ca Baciu, chiar dacă ea scoate la lumină unele dintre propriile noastre defecte. Când am cules date, înainte de a pleca în Uniunea Sovietică pentru aliați, știam foarte bine, în lumina perspectivei că va veni ziua când forțele se vor regrupa altfel și că una dintre aceste forțe va considera activitatea mea față de englezi un act ce trebuie pus sub semnul întrebării, cu toate că la vremea respectivă cele două blocuri acționau în comun împotriva nazismului. Cunoșteam limba engleză și alte câteva limbi, și a fost necesar ca în acea treabă să intru eu, tovarășe scriitoraș. Poate mă crezi pe cuvânt că de atunci prevedeam acest deznodământ? L-am cunoscut, i-am calculat consecințele și de aceea am primit criticile ulterioare cu calm, ca pe ceva necesar, și scoaterea mea din funcții importante ca un act firesc. Nu m-am căinat și n-am pus sub semnul întrebării nici socialismul și nici partidul, și nici nu scot răgete împotriva cuiva din cauza acestui tratament pe care dumneata l-ai considera nemeritat. Eu îl consider pe deplin justificat. Dumneata ți-ai fi pierdut credința în această lume și în oamenii ei, eu mi-aș fi pierdut-o dacă n-ar fi acționat cu mine așa. Atâta vreme cât există două lumi diametral opuse nu se poate proceda altfel, orice indulgență față de infiltrațiile capitaliste în lumea noastră înseamnă o abdicare de la principiile unanim recunoscute ale revoluției. Dacă îți închipui că fac paradă, te înșeli și iarăși te înșeli dacă nu intuiești în ceea ce am spus o sinceritate fără rezerve. O să veniți dumneavoastră după noi, îți pot spune de pe acum; nu veți fi mai buni, dimpotrivă, veți conserva păcatele începutului, în schimb spiritul revoluționar îl veți transforma într-un ideal mic burghez.

Curta îl asculta pe Cozmin cu atenție și, pe măsură ce acesta înainta în enunțarea propriilor principii, vocea i se schimba, din categorică devenise imperativă, și Petre se uita temător să nu audă cineva dintre cei care se plimbau țipetele aproape sufocante ale lui Cozmin, căci ultima frază nu fusese altceva în gura lui decât un strigăt. Problema nu se punea dacă Cozmin era sincer sau nu; Curta nu se îndoia de sinceritatea lui, dar dincolo de această sinceritate avea Cozmin oare dreptate sau nu? Sinceritatea, prin ea însăși, încă nu însemna adevăr, oricine putea fi sincer în părerile lui, important era însă în folosul cui suna această sinceritate, or Curta înțelesese acest strigăt ultim al lui Cozmin ca un afront la adresa generației lui și nu numai a lui, Cozmin nevăzând, în afara modului său de a gândi, o alternativă. Îl cunoștea destul de puțin pe acest Cozmin, volubil și aproape indulgent aici sus, acolo jos însă, din spusele celorlalți, de o duritate fără seamăn, orice încercare de dialog cu el fiind de fapt în mintea lui o încercare de abatere de la niște norme socotite imuabile.

— Știu, tovarășe scriitoraș, la ce te gândeşti, știu, și să nu crezi că cer de la dumneata vreun interes aparte față de destinul meu și nici să faci vreun efort ca să-mi dai dreptate. Puterea e o forță uriașă, este nevoie de tradiție în mânuirea puterii ca să n-o scapi din mână și mai ales pentru a nu te mânui ea uneori în virtutea legilor ei oarbe. N-avem tradiție, și graba nu o dată ne determină să luăm măsuri care, judecate în timp, - mă refer la un timp normal - ar suna altfel. Așa că, nu fi otrăvit pentru cele spuse de Baciu sau Olariu; și unul, și celălalt au fost pentru realitățile noastre, în concepția dumitale, un rău pur și simplu, în concepția mea - ceva necesar, și de acest ceva necesar va mai fi nevoie încă multă vreme. Și nici să nu crezi că am uitat aluzia dumitale, tovarășe scriitoraș, la existența acelei patrii indivizibile. La oameni cu o pregătire

politică sumară, ca a dumitale, nu-i de mirare.

Curta ar fi vrut să-și spună opinia, stânjeneala de la început în fața autorității și personalității lui Cozmin dispăruse. Se simțea fericit că depășise această stare. Omul din fața lui era un om oarecare, supus, ca și alții, dezagregării biologice. Suferința îi aducea pe toți la același numitor și în felul ăsta îl făcea și pe el egal cu Cozmin. Ar fi vrut să-i spună că integrarea înseamnă avutul spiritual al fiecăruia, din care se... Dar tot ce ar fi vrut să spună nu mai putu rosti, deoarece Cozmin se puse pe râs încă înainte ca el să-și fi început prima frază și râsul se amplifica tot așa cum se amplificase și peroarația lui. O clipă Curta se temu că omul care îl strângea de braț și a cărui transpirație o simțea prin cămașă și-a ieșit din minți. Râsul se curmă brusc, Cozmin își scoase grăbit batista din buzunarul pantalonilor, scuipă în ea din belșug și, după ce se liniști la vederea conținutului, își șterse cu dosul celeilalte mâini fruntea nădușită.

— Dacă vrei să știi, între dumneata și mine nu-i nici o deosebire, și dumneata, tovarășe scriitoraș, ai fi la fel de tranșant în idei ca și mine, și bag mâna-n foc că, pus de viață în situații similare cu ale mele ai proceda la fel, apărându-ţi - evident - punctul dumitale de vedere, dar tot cu însemnele totalitare ale puterii. Din punctul meu de vedere, ești chiar mai dăunător societății decât sunt eu în părerile dumitale, eu apăr puncte de vedere verificate, pe când dumneata... Așa că, dragul meu tovarăș scriitoraș, sunt convins că numai râsul meu te-a oprit de la teoriile dumitale tranșante, dintre care neîndoios una s-ar fi referit la această integrare de care am vorbit până acum de câteva ori și de care n-ai amintit din jenă pentru covârşitoarea mea experiență și superioritate, problemă însă pe care ai fi atacat-o acum, deoarece fără funcție nu-ți mai inspir teama cu care te-am copleșit la început neștiind în ce ape mă scald. Dar chiar fără funcție, te previn: sunt

încă puternic, ți-o spun nu ca să te ferești, ca să înțelegi că îți pot fi în egală măsură și prieten și dușman; eu te-aș sfătui să-mi fii prieten. Simt nevoia nu numai de acest termen, ci și de afecțiunea ascunsă în el, și aici ți-am dat dreptate; poate singurul loc unde ți-am apreciat părerile. Suntem atât de singuri în această luptă comună. Dacă stau și mă gândesc bine, n-am avut în afară de Isaac niciodată pe nimeni; acolo unde există principii nu există prietenie, și cu Isaac m-am înțeles mai mult prin amintiri, deoarece tot timpul am fost departe unul de altul, el un cavaler al lui Cervantes, luptând prin toată lumea cu morile de vânt, un umanist al unei lumi ce n-a apărut și nu va apare în curând, un aventurier al revoluției, la fel de periculos pentru ea ca și cei ce ți-au fost dumitale discipoli. Acum te las, vei mai avea prilejul să-ți duci gândurile până la capăt; eu nu sunt nici Baciu, nici Olariu sau Morăscu, ca să mai dau așa, un nume, să te pun pe gânduri. Viața și-o povestesc numai cei ce sunt nemulțumiți de ea, în ceea ce mă privește, nimeni nu m-a obligat să o aleg, deci n-are de ce să-mi pară rău de felul cum mi-am trăit-o.

21

Șezlongurile erau strânse pe marginea balconului. Afară bătea un vânt aspru de început de iarnă; înainte plouase costiș dinspre piscul aflat la nord, o ploaie rece, amestecată din când în când cu perdele zdrențuite de lapoviță, și în fața acestei schimbări de temperatură pacienții preferaseră să-și facă înăuntru cura cu toate că balconul era apărat din două părți de paravane de sticlă,

iar deasupra, de balconul de la celălalt etaj, ieșit mult în afară. Ușile camerelor rămăseseră însă deschise, așa ordonase sora Nana; ea singură făcuse control în ziua aceea și era nemulțumită că bolnavii se retrăseseră în camerele lor ca într-un bârlog, un bârlog rece și neprietenos, deoarece focul nu se făcea încă, nu din rațiuni economice, ci din altele, de sănătate. Trecerea de la o căldură prea mare la frigul de afară era contraindicată, așa că Titorian și administrația sanatoriului ajunseseră la concluzia, nu după puțini ani, că cea mai indicată temperatură pentru interior era aceea care-l obliga pe pacient să dorească aerul de afară, și într-adevăr: după măsurile severe cazurile de răceală se reduseră simțitor, pofta de mâncare crescuse, în plus, ușile rezervelor rămâneau mai tot timpul deschise, filtrând puțina căldură ce se aduna înăuntru de pe coridoare. Pentru cazurile speciale, administrația introdusese în camere radiatoare electrice, dar numai la pacienții aflați într-o stare disperată, cum erau Baciu, Costache sau tovarășa Craiu.

Curta stătea întins pe pat, învelit cu două pături groase, ca două mițe, îndoite sub labele picioarelor și întinse până sub bărbie. Temperatura nu-i scăzuse în ultimul timp deloc; câteva zile doar se ameliorase, după ce prin bronhia bolnavă se eliminase o cantitate destul de mare de cazium[1], apoi temperatura revenise la normal, adică la treizeci și opt și patru, semn că rotundul cavității insuflate se umpluse din nou, antrenând după sine dureri puternice în zona toracelui drept, unde pleura forma unul dintre pereții exteriori ai găurii. Exagerase cu plimbările și mai ales cu lipsa de calm interior, se putuse convinge pe propria piele cum își dăuna singur sănătății. După discuția cu Baciu și Cozmin simțise aproape vizibil cum se umflă în partea dreaptă, umflătură imperceptibilă la pipăit, dar

[1] Cazéum s. n. materie amorfă, bogată în grăsimi și proteine, care rezultă din necroza tuberculoasă.

reală înăuntru, sub a cincea coastă, dureroasă și care nu suporta nici o atingere.

Paturile lui Olariu și Baciu fuseseră scoase. Acum, cele cinci paturi rămase, rărite, creaseră un spațiu respirabil, se puteau plimba în cameră fără să fii nevoit să te lovești la tot pasul, iar Curta, în urma acestor schimbări supravegheate de sora Nana, căpătase chiar o noptieră, în care își rânduise cele câteva lucruri ținute până atunci în dulăpiorul împărțit cu Olariu. Se zvonea de fapt că scoaterea paturilor ascundea cu totul alte motive; acolo, jos, se verificau pacienții aflați sus, și până la alte dispoziții, sanatoriul nu mai primea alte internări. Zvon nu tocmai real, pentru că la masă Curta văzuse printre tinerii sportivi o figură nouă, cunoscută și lui, un poet cu care își încrucișase pașii nu o dată în Capitală, apoi, întâmplător în documentările pe teren, un ins între două vârste, volubil și plăcut la vedere, care acaparase întreaga masă cu povestirile lui după cum își putuse Curta da seama. Interesul pentru el ca nou venit dispăruse de mult, nici Deluța nu-i mai dădea importanță, doar tovarășa Vanda îl înțepa din când în când cu câte-o uitătură întrebătoare, la care el prefera să fixeze un alt punct din spațiu, atitudine lipsită de înțelepciune, altfel tovarășa Vanda nu i-ar fi creat în rândul pacientelor un portret puțin măgulitor, de înfumurat și cosmopolit.

Curta se întoarse pe-o parte, toracele îl durea în poziția în care sta, simplă schimbare a corpului pe dreapta îi slăbea înțepăturile, umflătura se atenua prin presare, și el o simțea în această nouă poziție mai puțin dură sub țesuturi. În fața ochilor îi apăru Pintică, cu privirile lui resemnate; ultimul control, efectuat de un chirurg nou venit în locul celui împotriva căruia organizația de bază trimisese la centru un lung memoriu, îl găsise apt pentru operație, i se spusese că se află în faza cea mai bună cu putință, și în vederea intervenției chirurgicale Pintică fu

obligat să stea la orizontală, bucurându-se de un regim alimentar aparte, bogat în glucoze și proteine.

Pintică îi zâmbi supus; de la aflarea veștii, fața lui căpătase o paloare de plumb pe care n-o putuseră schimba nici zecile de injecții cu vitamine, nici alimentația bogată; o spaimă domoală i se citea pe chip, tradusă prin „fie ce-o fi”, stare cu care se întorsese din ultima învoire și împotriva căreia nu voia în nici un fel să lupte. Nu-i era frică de moarte, cum singur mărturisise, marea necunoscută nu-l tulbura peste măsură, îl speria noutatea ce îl aștepta, camera aceea albă pe care o privise într-o seară prin fereastra largă de pe coridor și poate nu atât camera cât lampa cu zeci de becuri sub platoșa de sticlă, ce se reflectau orbitor în oglinda concavă de dedesubt. Dar cea mai grea suferință pentru Pintică nu era nici această spaimă, ci altceva, lipsa de scrisori de acasă și tăcerea lui Calafat, căruia îi trimisese nu puține depețe, or lipsa lor însemna că adresantul nu era de găsit, lucru confirmat ulterior de scrisorile returnate. Asta presupunea că Opincă nu era în sat, nu-l eliberaseră încă; or, dacă lui nu-i dăduseră drumul era puțin probabil că dintre ceilalți scăpase cineva. Într-o zi, Pintică îi întinse lui Petre câteva rânduri scrise de nevastă-sa, rânduri însăilate cu creionul chimic, cu cuvintele pe alocuri îngroșate violet din motive lesne de ghicit. Cu toate acestea, scrisoarea era seacă, voia să spună ceva și în egală măsură să ascundă un anumit adevăr, și Pintică îi ceruse lui Curta să-i descifreze el acel mesaj interior, care lui îi scăpa. Curta nu înțelesese nici el mare lucru, femeia îi scria că e bine, sănătoasă, că pruncul a avut pojar, că o duce greu, și aici rândul se curmă, femeia nu pusese nici punct, nici virgulă, spațiul rămas până la celălalt cuvânt fiind însă destul de mare ca în golul lui să se ascundă o tristețe nemărturisită. Urmau câteva rugăminți din partea ei; să se facă bine cât mai iute, nu mai putea, îi era urât singură, apoi tot ea îl liniștea

sugerându-i să rămână atât cât e nevoie, să-i asculte pe medici, ea e răbdătoare și o să-l aștepte așa cum îl așteptase până atunci. Ce-i putea spune Curta lui Pintică altceva decât vorbe liniștitoare? Și le spuse cu o participare adâncă de parcă ar fi pledat propria nevastă a lui Ștefan. Îi înlătură dubiile în legătură cu rândul curmat la mijloc, făcându-l să înțeleagă că în munca lui se întâmpla adesea să lase spații albe fără nici o intenție. Pintică îl crezu și se liniști, și în seara aceea dormi fără să mai cutreiere cu privirile suprafața minuțios cercetată și până atunci a tavanului.

Curta era sincer îngrijorat din pricina lui Pintică; îl văzuse și el pe chirurgul cel nou, un om destul de în vârstă; cine știe din ce pricini rămas ani îndelungați mâna a doua a doctorului abia eliminat, un om suferind de nervi, cu mâinile tremurânde, puțin sigur de el dar dornic să refacă terenul pierdut, cu un dosar impecabil, cum aflase de la Morăscu.

— Oare cine o fi nefericita, care vine pe o asemenea vreme? se auzi vocea lui Landesman.

Patul lui era așezat în colțul camerei, cu un câmp vizual perfect spre partea de drum ce venea dinspre orașul aflat la zece kilometri depărtare, dar cum nimeni nu arăta interes față de această veste, privi singur mai departe la drumul cotit, cu piatra dezgolită de ploi, ca o șerpuire vie prin pădurea descărnată de frunze și verdeață. Curta își zise că Toria n-are ce căuta la el în ziua aceea de joi, deci, nefericita de care amintise Landesman nu poate fi ea.

Vorbise cu Toria de câteva ori la telefon de când se afla în sanatoriu, convorbiri scurte și lapidare, și unul și celălalt rezervat în exprimarea sentimentelor. Curta deoarece nu se aflase niciodată singur în camera unde fusese chemat, Toria fiindcă se găsea la ziar, în cămăruța secretariatului literar, unde de obicei era forfota cea mai mare. Simțise însă dincolo de spusele ei mâhniri nerostite,

acoperite de fiecare dată în grabă cu vești despre părinții săi și Aron - primii știau că el a plecat la o casă de creație unde va sta câtva timp ca să scrie o carte -, despre oamenii din redacție... De fiecare dacă când Petre se interesa de colegii lui, ea știa de fapt că el voia să cunoască potlogăriile redactorului șef în legătură cu el. La această întrebare Toria tăcea și îi cerea să fie calm, fără să-și dea seama că pe el acele tăceri îl puneau pe gânduri așa cum îl pusese pe Pintică spațiul gol din scrisoarea primită de acasă. Vruse de câteva ori să-i scrie, de fiecare dată penița stiloului rămăsese nemișcată în aer, aplecată pe coala albă de hârtie; ar fi însemnat să-i comunice exact ce simțea, simțămintele lui ar fi întristat-o, iar de generalități se ferea. Toria îl cunoștea prea bine. Preferase să tacă, dar de fiecare dată se ridica de la masă cu insatisfacții profunde, renunțările de orice natură mâhnindu-l, și atunci, așezat în pat, îi scria epistole lungi în gând, uneori apucându-l dimineața treaz, cu ochii ațintiți la lampa de pe noptiera lui Ghinolea, aprinsă în fiecare seară de Landesman.

Curta se întoarse pe partea cealaltă; nu dorea în clipa aceea imaginea soției sale, crezuse că durerea din partea dreaptă a toracelui o va putea șterge. Cu toate că simți împunsătura direct, ca o prezență lăuntrică a bolii, chipul ei nu se topi, dimpotrivă, se constitui și mai clar. Curta nu avu decât să închidă ochii ca s-o vadă în cele mai mici detalii, și amănuntele începură să se descompună, creionând un chip separat celui din care pentru scurtă vreme se desprinsese. Chipul era același și totuși altul, în funcție de acel amănunt care le domina pe celelalte, le submina importanța, le descalifica, punându-se în lumină numai pe el, și în acest caleidoscop al imaginilor Curta voia să prindă chipul real, suma celorlalte chipuri fragmentate. Imaginea ei adevărată îi scăpa, strecurându-se prin aglomerarea de portrete, și când era mai sigur că se apropie de portretul adevărat îi apărea altul, aproape

diametral opus. Apoi, chipurile se înfrățiră din nou și o văzu pe Toria în ziua când el îi divulgase ca pe o mare tragedie vestea bolii, gravitatea ei și mai ales consecințele pentru ea. Treceau prin apropierea unui cimitir, la vreo patruzeci de kilometri de marele oraș în care învățase. Era o vreme rece ca acum, după ploaie, și singurul ei răspuns la marile lui temeri fu dragostea cu care îl învălui în iarba jilavă pe care ea pusese un ziar, primitiv, fără ceremonial, simplu, dându-i prin aceasta poate de înțeles... dar el refuzase să descifreze înțelesul pentru a nu fi obligat să simplifice un întreg, să ajungă la o imagine rudiment, când știa foarte bine că în orice clipă ea putea fi alta. Curta închise ochii, îl dureau în încrâncenarea de a-i ține cât mai zăvorâți, cu toate astea, pe sub pleoapele grele ea găsi loc să se strecoare; văzu din nou crucile pravoslavnice de pe care picura apa de ploaie și clopotul bisericii cădelniţând în van, și pământul clătinându-se sub linia unui orizont mișcător. Îmbrăţişă apoi crucea neagră și umedă, o sărută ca un om beat la locul unde lemnul putred se înfrățea cu pământul. Nu suporta să-l vadă într-o asemenea stare. Îi vorbi apoi de viitorul lor, în care boala era un simplu accident necesar, natura având legile ei ascunse în care credea statornic; poate boala nici nu era un accident, ci o altă fațetă a sănătății lui de care avea nevoie pentru a se descoperi pe sine. N-o știuse niciodată până atunci capabilă de inițiative. Aștepta întotdeauna să fie cucerită, se refuza molcom îndemnului lăuntric, apoi ochii i se închideau pentru o clipă, ca și cum ar fi vrut să ceară consimţământul cuiva ascuns. Și dacă-l privea, se uita surâzătoare la el, măcinându-şi plăcerea îndelung, dominând-o autoritar, ca o fiară ce-și amâna singură pofta sălbatică după ce și-a înfrânt prada, plăcerea fiind în goană de dinainte, iar ospățul doar o consecință a ei. Oare asta era Toria în viața aceea ce n-avea nevoie de cuvinte, sau alta, de fiecare dată alta, neliniștită în sfioșenia reținută,

până în momentul prăbușirii în necunoscutul din ea?

La fel se întâmplase și când venise acasă temător, cu batista la gură, purtând în suflet stigmatul omului contagios; se oprise la ușă ca un proscris în fața unei pelicule în al cărei luciu vedea milioanele de microbi asaltând pe cei din jur. Intrase numai ca să-i comunice vestea, și ea, calmă, îi luă batista de la gură, îl așezase la masă și-i povestise de primii ciorapi de nylon pe care-i văzuse și pe care și-i dorea mai presus de orice pe lume, sfârşind prin a-l certa că depune prea puțin efort pentru a-și îmbunătăți traiul. Ar mai putea scrie câte ceva în răgazul ce-i rămâne după treburile redacției, că e un comod contemplativ, protestatar din orgoliu și leneș din voință. A doua zi, tot supărată, nici măcar nu-l condusese la mașina ce avea să-l transporte la sanatoriu. Cât de bine îi prinsese supărarea ei, ce bun tovarăș de drum fusese după ce o lăsase în acel subsol igrasios! Nu o mai văzuse de atunci, o auzise doar, și, desprinsă de înfățișare, vocea ei suna la fel de incolor ca atunci pe stradă, când întorsese capul după un... Se uitase la el fără jenă și tot fără jenă îi spusese că ochii aceia aveau s-o pândească zile în șir dacă n-are să fie în stare să le șteargă imaginea, și dacă n-are să fie în stare, într-o zi are s-o piardă, în concepția ei statornicia însemnând o neliniște după alta. Chipul ei îi răsărise în minte atunci când Aneofița îl sărutase, și la gândul că Toria putuse foarte bine în clipa aceea face la fel se amuză, apoi una dintre multele ei imagini îi șopti într-o noapte de veghe că oamenii niciodată nu se înșală în raporturile intime unii pe alții, ci numai pe ei înșiși. Oare ce vruse să spună acel chip al ei, nou pentru el, partea aceea necunoscută a universului ei pe care nu o putuse lumina niciodată, oricât de mare efort ar fi făcut?

— Domnule, ce ți-e și cu femeile astea! Cred că Dumnezeu, când a făcut lumea, i-a insuflat spiritul de sacrificiu Evei, și abia după păcatul originar ea l-a împărțit

cu Adam, o parte din el, aș spune cea mai mică parte, nu-i așa, tovarășe Ghinolea, sau domnule, său părinte, că acum e totuna, nu-i așa, tovarășe Curta? Dumneata, care le știi pe toate, știi și acest amănunt cu sacrificiul. Uite, eu nu m-am însurat, n-am avut timp, și într-o zi când mă plimbam cu Lică, am făcut socoteală pe cine mai avem noi pe lume și a reieșit că într-un an-doi rămânem singuri-singurei, adică el a rămas, el și-a luat ca nevastă spirituală revoluția, eu mai am...

— Un revoluționar adevărat nu trebuie să se căsătorească niciodată, spuse Cozmin trăgându-şi ochelarii groși, cu rame negre de baga, pe vârful nasului ca să-și poată vedea interlocutorul.

— De ce, mă Lică? Uite, dacă tu, să zicem, ai avea acum patru copii, cu tine țara ar avea cinci revoluționari la un loc, așa n-are decât unul; în cazul că revoluționarii ăia mai mici, dacă te-ai fi căznit să-i ai, nu s-ar fi dezis de revoluționarul principal, cum se mai întâmplă. De ce crezi că tovarășa Craiu plânge în fiecare zi? Numai din cauza bolii, sau a multelor ei boli? Te asigur, Lică, dragul meu prieten, că nu, progenitura ei revoluționară, născută în închisoare, hrănită de deținute cu rândul, a plecat și nu i-a trimis de atunci măcar o scrisoare. Tot peretele camerei ei e plin cu poze de-ale lui. De ce-a plecat Lică? Poate găsești tu o explicație care să o salveze pe biata femeie. Ea nu găsește și eu știu că nu găsește. Ce-i lipsea mucosului ăla? Doar după Eliberare, mamă-sa avea o casă întreagă la dispoziție, cu grădină mare, îi cumpărase odorului și o vacă, să aibă la majorat lapte curat dacă toată viața n-a avut și a trăit cum a putut pe la unul și pe la altul. S-a dus exact în lumea aia pe care noi am dărâmat-o, taman acolo s-a dus și pișicherul mai și vorbește pe unde scurte că nevoia de libertate l-a îndemnat să plece. El și libertatea! Ce libertate n-avea el? Alții poate da, dar el? Poate și progeniturile tale ar fi procedat la fel, Lică, le-ai fi obosit

cu spiritul tău de intransigență totală, așa cum l-a înnebunit pe al ei și tovarășa Craiu. Mă plimbam într-o zi prin parc și dintr-odată m-a apucat așa o pântecăraie, și cum casa ei era în apropiere, am dat buzna și am mers direct la WC, și acolo, în timp ce mă ușuram, ce crezi că am văzut decupat dintr-un ziar și lipit de perete, drept în față, ca să n-ai cum să nu privești. Nu ești curios, Lică?

— Nu sunt curios, Isaac.

— Ai putea fi. În cazul că te însori și faci copii, nu ți-ar strica să afli.

— Nu vreau să aflu!

— Atunci, să crăpi de curiozitate și tot nu-ți spun, na!

— Nu-mi spune!

— Eu știu că tu vrei să afli, vrei să afli fără să-mi ceri, tu vrei să știi fără nici un efort, ca și cum eu ți-aș fi spus din proprie inițiativă. Uite, azi nu-s dispus să am inițiative... Că mai zicea făt-frumosul tovarășei Craiu de acolo, de pe undele lui, că toată lupta noastră pentru libertate, presărată cu zeci de jertfe, s-a transformat până la urmă într-o justificare a luptei pentru putere. Tovarășa Craiu are un aparat de radio, mi-a spus Baciu când era aici, el, tâmpitul, mă întreabă pe mine dacă știu anume de ce îl are și ce ascultă. De unde să știe Landesman? Cel mult poate să ghicească; seară de seară ascultă postul acela interzis, nu pentru balivernele... Porc de câine copilul acela, Lică, și mamă-sa se stinge aici fără să aibă măcar un rând din partea lui.

— E vina ei, spuse Cozmin citind mai departe din tomul gros cu coperți cafenii.

— De ce, mă, e vina ei? întrebă Landesman și, ca să dea și mai multă greutate spuselor, se ridică în șezut. Blondă, înaltă, cu două sacoșe, lovește cu piciorul stâng o cutie de conserve; acum, cutia a intrat în șanț și ea s-a udat la picioare mergând după ea, uite așa vine nevasta meșterului Manole la soțul ei aflat aicea sus pe șindrila de

sub acoperișul lui Dumnezeu.

Dintr-o mișcare Curta se ridică din pat, contrariindu-l pe Cozmin care-și trase din nou ochelarii pe vârful nasului și se pregătea să-i răspundă lui Landesman de ce era de vină tovarășa Craiu pentru fuga băiatului ei, dar cuvintele îi muriră pe buze. Graba cu care se îmbrăca Curta îi atrase atenția.

— E soția mea, spuse simplu Curta la privirile întrebătoare ale celor din cameră, numai ea lovește cu piciorul stâng.

— Poftim, domnule, unde dai și unde crapă! spuse Landesman și, curios, se lăsă pe spate, să vadă mai bine femeia ce trecuse de ultimul cot al drumului și se apropia de poarta sanatoriului.

— Frumoasă, ai noroc de femeie frumoasă, tovarășe Curta!

Într-o clipă, atât Cozmin, cât și Pintică erau la marginea ușii, s-o vadă pe nevasta lui Petre. Numai Ghideon Ghinolea nu cedă curiozității, ci rămase la locul lui, privindu-l cu o bunăvoință aparte pe Curta care, grăbit, își trase puloverul peste cap și din mers își luă paltonul pe umeri.

— Vezi, mă Lică, tu n-ai să știi niciodată ce-i plăcerea de a întâmpina o femeie, că dacă nu eram la școala ta, acum eram și eu însurat și-mi ascultam băiatul la postul de radio din București.

— Tu faci glume tâmpite azi, Isaac, eu cred că ai febră, și Cozmin, în timp ce Curta ieșea grăbit pe ușă, se duse la Isaac și-i băgă termometrul sub braț, și-l ținu acolo cu forța în vreme ce Landesman se zbătea ca un copil să scape de agresor, cu mult mai greu decât el.

Curta ajunse la poartă înainte ca Toria să fi trecut podețul din scândură peste pârâiaşul ce înconjura sanatoriul, și câtăva vreme rămaseră unul în fața celuilalt, fără să-și poată spune ceva, sub privirile portarului ieșit în

fața ușii. Goana lui pe aleea pietruită făcuse prundișul să scârţâie în liniștea acelei după-mese de odihnă, și Toria, mirată că la ferestre și pe balcoane apăruseră sumedenie de capete, se trase un pas lângă bradul ce străjuia poarta de lemn. Văzu o băncuță rezemată de cabina portarului. Se așeză și-i făcu semn să stea lângă ea.

— Nu te așteptai, nu-i așa? Am venit între două trenuri, deseară sunt de servici, și cum azi noapte am avut un vis urât...

Vruse probabil să spună o glumă, dar, sau gluma nu-i ieșise, sau i se părea nepotrivită pentru acea împrejurare, Toria preferă să tacă și, lipsită de suportul moral al unei stări false cu care vruse să-și întâmpine bărbatul, reveni la starea ei normală, și Curta își văzu nevasta tristă în ciuda zâmbetului ei forțat.

— Puteai să mă anunți că vii, aș fi făcut rost de o căruță; deseori bolnavii închiriază așa ceva de la tăietorii de lemne... Oricum, doisprezece kilometri...

— Îi trec la capitolul sacrificiu, firește, în contul tău; am să-ți dau cândva prilejul să te revanșezi... Aron e bine, uite, i-am făcut o poză nu prea reușită, dar oricum e chipul lui la două luni și ceva de când nu l-ai văzut - și Toria scoase din poșeta de piele, scămoșată de atâta purtat, buletinul de identitate și, de sub coperta albastră cu care era învelit, dădu la iveală o fotografie destul de ștearsă, în care chipul băiatului îi apăru așa cum îl vedea în fiecare seară înainte de a adormi, dolofan, cu singura deosebire că acum Aron i se părea mai înalt, și picioarele mai puțin crăcănate ca atunci când îl lăsase acasă dormind.

— Poftiți, eu am oleacă de treabă; înăuntru e cald, am făcut focul, poarta am s-o închid, să nu fiți nevoiți să dați drumul la cineva sau să vă certați cu vreunul ce ar dori să iasă, spuse portarul grăbit și, fără să aștepte răspunsul, se îndreptă spre sanatoriu, ocolind drumul pietruit, direct peste gazonul de un verde stins, ca să nu facă zgomot.

Intrară în căsuța acoperită cu șindrilă; într-adevăr, înăuntru era cald. Toria se invită singură pe marginea patului de lemn și scoase un ușor țipăt când simți că se afundă în gol, patul neavând saltea, ci doar un strat subțire de fin, acoperit cu o cergă țărănească.

— Petre, înainte de toate să nu uit, știi cât sunt eu de uitucă. Tovarășul Moldovan a spus să stai liniștit, să nu-ți faci griji, principalul e să te vindeci, deși în privința salariului n-a putut rezolva nimic. Poate știi tu cine e acest tovarăș Moldovan, eu nu știu, m-am trezit alaltăieri cu un telefon de la el. M-am interesat în redacție, pare-se că lucrează la secția de propagandă sau așa ceva, în orice caz, în ajutorul tău au venit de la București doi foști colegi de-ai tăi. N-au trecut pe la mine, probabil nu voiau să-și divulge amiciția cu tine; asta o știu chiar de la Surdan, cretinul, nu s-a sfiit să vină la mine să-mi spună că nici un prieten nu te va putea scăpa. Dar din moment ce Moldovan a dat telefon, simt că inițiativa nu este a lui și că prietenii tăi l-au convins într-o oarecare măsură. În fond, nu știu. Petre dragă, ce ți-a trebuit la ședința aceea să votezi împotrivă, puteai foarte bine, mai ales când ai văzut că redacția avea un alt punct de vedere, să nu... Te rog, nu te supăra că ți-le spun... Luna asta n-am primit salariul tău, cu siguranță că am să-l primesc mai devreme sau mai târziu, contabila a spus că până nu capătă instrucțiuni clare nu poate să facă nimic. Le va căpăta, nu mă îndoiesc, este ilegal ca fiind în sanatoriu și având un certificat medical să ți-l rețină, dar asta face parte din arhicunoscutul sistem de a măcina oamenii. Este suficient să mă țină așa câteva luni și apoi să-și ceară scuze; scuzele nu vor avea darul să atenueze nervii terciuiți în tot acest răstimp. Nu vreau să-ți țin lecții, știu că ai oroare de așa ceva, dar se duce în mine o permanentă luptă, între Toria aceea pe care o știi și alta îngrămădită de temeri și atâta prostie, și poate nu atâta prostie cât rea-voință. Am fost

tăiați de pe lista cu casa, de pe locul zece am ajuns la coadă, dar casa acum mă interesează mai puțin... Am dat dovadă de slăbiciune, știu, dar am impresia că adevărul nu duce la nimic bun, și pe urmă rămâne de văzut ce-i și cu acest adevăr, poate că însuși adevărul tău să nu fie cel adevărat, poate se petrec lucruri care îți scapă și din cauza asta ești mereu în contratimp. Știu că acum m-ai pălmui, dar după ce ți le-am spus toate astea, te rog bagă-i în p... mamei lor și nu te lăsa, nu din asemenea aluat suntem noi făcuți. Mai bine să mori în picioare decât să te târăşti în fața lor îngenuncheat; trunchiere de citat, dar vezi, uneori simt nevoia să mă hrănesc și cu așa ceva. Înțeleg că ți-e greu, dar nici mie nu mi-e deloc ușor, mereu să-i am în față, mereu cu sentimentul că sunt ocolită, că acel bună ziua sau bună dimineața mi se dă cu teamă de câte un redactor care înainte se asigură că în cameră nu e nimeni și că nimeni nu-l poate auzi. Mi-e lehamite, și cu toate astea, atunci când văd pe câte unul care preferă să treacă pe lângă mine fără să-mi zică nimic, ca să nu se compromită, îl salut eu ridicându-mă în picioare, desigur, teribilism ieftin, dar așa mă mai răcoresc... Mai ții minte răspunsul protopopului Avacuum când l-a întrebat nevasta, în timp ce se îndreptau spre Siberia? Cât o să mai dureze suferințele, părinte? Până la capătul capătului - a răspuns el. Să știi că sunt capabilă să suport toate ghionturile, numai să te faci bine; ideea că vom fi din nou împreună, cu cel mic, îmi dă aripi și putere să le suport pe toate, chiar și șoarecii care mă vizitează uneori. Sub camera noastră, mai bine zis sub pat, se termină o scurgere de canal, am descoperit-o după ce ai plecat, și-i vânez așa cum îi vânai tu în seara aceea când m-ai așteptat în cămăruța ta; pun tigaia cu câteva firimituri lângă pat și o acopăr cu o farfurie de tablă, și când dumnealui a intrat, acopăr tigaia cu totul. N-am curajul să-i omor, și atunci ies cu tigaia afară și-i arunc în drum. Cum o mai duci pe-aici? întrebă

ea în timp ce din sacoșa mare, din pânză cadrilată, scotea grăbită câteva lucruri de iarnă și le vâra în alta mai mică.

Dintr-un pachețel dezveli câteva sandvișuri cu unt și brânză, ornate, cum îi plăcea ei cu felii de gogoșari și frunzulițe de pătrunjel, și fără să-l poftească pe Curta începu să înfulece; o îmbucătură i se poticni în gât, o înghiți cu greu, și Curta simți în ochii ei efortul pe care îl făcea ca să nu plângă. Până la urmă își înfrânse slăbiciunea de-o clipă și înghiți coaja oprită în esofag. În timp ce mânca, îl prinse pe Curta de după gât și, cu degetele ei prelungi, cu miros de săpun ieftin, aspre de spălatul scutecelor, îi mângâie părul castaniu, rărit și pufos la rădăcină, semn al nu prea marii lui trăinicii. Dar și acea mângâiere era forțată, cum forțate după părerea lui îi fuseseră și vorbele, și în loc să-i răspundă cum o duce, aștepta ca ea să-i spună adevăratul motiv pentru care venise. Veștile debitate cu iuțeală erau, fie o mască, fie un preludiu la altceva ce nu se voia rostit, și Curta, pradă unui gând, o strânse la el, o sărută pe buzele cu miros de gogoșar și pătrunjel. Ea nu-i răspunse în nici un fel; stătea pe patul de lemn, cu picioarele nefiresc trecute unul peste altul, cu fusta trasă peste genunchii băiețești, și din tremurul lor Curta simți că în sufletul ei persistă o îndoială, o teamă ce nu era bine să fie zgândărită, și el o lăsă acolo.

— Te văd slăbit, preocupat, dacă nu mă înșel, ai și puțină temperatură.

Grăbită, își vârî o mâna făcută ghem sub puloverul lui și zăbovi, rece, în cuibul cald al subțiorii. Când se convinse că într-adevăr are febră îi dezgoli ceafa și își așează obrazul pe gâtul lui, fără să aibă curajul să-l mintă, ca altădată, că temperatura îi e normală.

— S-ar putea să mai rămân câteva luni bune, poate chiar mai mult, spuse el încet, și la vorbele lui, tremurul Torei dispăru, și Curta abia atunci înțelese că acel tremur n-are

să mai revină, el fusese adevăratul motiv pentru care făcuse doisprezece kilometri pe jos de la gară până aici, la această poartă, dorință cu care alergase și el pe scările de marmură, dar ceea ce fusese posibil dispăruse la amândoi.

— Simt că ești cu capul în altă parte, sper că nu te-ai supărat că m-am despovărat de niște mici necazuri, în doi mi se par porcăriile mai ușor de suportat, spuse Toria, și retrăgându-şi obrazul de pe ceafa încălzită se apucă să-și prindă un fir de la ciorap, umezindu-l îndelung cu un deget.

— Nu, capul este la locul lui, ce-i în el în schimb Dumnezeu știe! Aș avea atâtea să-ți spun, dar ce-ți pot spune între două trenuri? Și pe urmă, lucrurile care mă frământă pe mine au incomparabil mai puțină importanță decât veștile pe care mi le-a adus. Știu, greșesc profund, pornesc întotdeauna de la ideea unei dreptăți supreme, în funcție de ea...

— Dreptatea ta este ideală, Petre. Vrei o lume ideală, asta vrei tu, când ideală pentru tine nu sunt nici eu, cel mai apropiat om de tine. Ce pretenții ai de la alții? Glumesc, firește, glumesc strâmb, o știu și o simt, dar nici tu nu ești ideal pentru mine; dacă ai fi, nu mi-ai ține lecții despre adevăr și dreptate; le aud în fiecare zi firește, la altă scară a cinstei, dar când o femeie vine între două trenuri, bărbatul ideal ar ști că de fapt această femeie ar fi dorit altceva, și am dorit altceva tot drumul, până te-am văzut. În clipa aceea mi-am dat seama că sunt vulgară. Dar sunt femeie, ce vrei? Și nu orice femeie, femeia ta; îți spun exact ce gândesc. Mai dă-le dracului de probleme, ai venit aici să te vindeci, să te întorci cât mai repede acasă, ce vrei tu nu se realizează într-o zi sau două, uneori n-ajunge o viață, așa că împarte-ți problemele în așa fel ca în ele să intrăm și noi măcar atât cât am intrat până acum. Sunt aproape convinsă că și aici, ca și acolo jos, te angajezi mereu la discuții, eu zic inutile de vreme ce nimic nu se

schimbă, iar ție îți fac numai rău. Să nu crezi că te-aș vrea un conformist, un alergător de cursă scurtă până-n vârful unui deal mic oricând supus eroziunilor și demolării, mi-e scârbă de asemenea oameni o știi foarte bine, dar dacă vrei să ai suflu pentru maratonul vieții tale, adaugă încrâncenării mai multă minte, altfel te pierzi. Nu, nu mă contrazice, știu foarte bine cu cine m-am măritat, nu-mi fac iluzii și nici nu cer de la tine peșcheșul pe care în mod obișnuit o familie egoistă îl cere de la capul ei. Îți cer în schimb altceva, dacă însuși termenul a cere nu ți se pare prea dur.

— Știu ce vrei să-mi ceri, să mă adaptez cel puțin pentru o perioadă de timp, să mă izolez până învingidioata asta de boală. Ți-ai fi formulat altfel - sunt sigur - dulcea ta pretenție, zic dulce deoarece orice dorință așa-zis dură din partea ta totdeauna și-a găsit forma care să ascundă duritatea. Să știi că tu ai dreptate. Numai că uneori omul nu se poate plia atât de simplu, nu se poate supune unui adevăr general, chiar și atunci când acest adevăr e rostit de nevasta lui, fără riscul de a se minți în primul rând pe el, apoi pe cel ce se erijează în mentorul acestui adevăr. Nu-mi ceri un sacrificiu, îmi ceri cu totul altceva, îmi ceri să nu mai fiu eu pentru o bucată de timp, tot așa cum pentru o bucată de timp aș putea spune că nu sunt bolnav, dimpotrivă, că mă simt foarte bine. Boala este însă reală, ea macină mai departe, urmându-şi inexorabil calea, omorând țesuturile sub pavăza calmă a credinței mele în inexistența ei. Adică să mimez credința, să mă joc cu ea, de fapt să mă joc cu mine când tu știi foarte bine că niciodată nu m-am jucat cu asemenea lucruri. Eu cred sau nu cred, n-am formule intermediare și structural sunt străin de ele.

— Vezi câte se pot spune între două trenuri, îl întrerupse Toria, vrând să adopte un ton vesel, dar colțul buzei îi tremura, și cele câteva firișoare de păr se adânciră într-o cută apărută atunci. Dacă te-aș fi lăsat să continui ai fi

ajuns și la alte adevăruri cu mult mai mari, de exemplu... și Toria renunță la tonul lui, în spiritul căruia voia să continue, intră în pielea ei și își dădu drumul, în timp ce o mână introducea în sacoșă sandvișurile rămase... Bag mâna-n foc, dragul meu... Cred că nici nu mai e nevoie de așa ceva, tot atât de calm ai fi putut spune că sunt o ipocrită sau că mariajul nostru nu mai are nici un sens, o femeie care încearcă să se adapteze neavând ce căuta nu numai în patul, ci și în mintea unui intransigent de calibrul tău. Băiatule, faci ce vrei. Uite, mai am doar două ore și jumătate, ba nu, chiar trei, exact cât îmi trebuie să mă întorc fără grabă în aia a mamei de unde am venit... Nu-i așa, scumpule?

— Tori...

— Eu ți-am vrut binele, atâta tot, al tău și, firește, și al meu, le condiționez, să știi...

— Poate nici n-ar fi rău.

— Mă, tu te-ai tâmpit complet? Ce dracu? Alta în locul meu s-ar fi simțit de-a dreptul jignită.

— Eu îți cer să mă înțelegi, nu să te simți jignită. Dacă am folosit un ton pe care nu-l merită această jumătate de ceas petrecută împreună după atâta vreme de când nu ne-am văzut, te rog să mă scuzi; tu ești într-adevăr omul cel mai apropiat de mine și care ar merita cele mai puține afronturi, dar dacă m-am exprimat astfel am făcut-o pentru a-ți interzice ca în numele altora să vii să mă presezi; de fapt, acesta a fost adevăratul motiv pentru care ai venit, acoperit, firește de altul sau de altele, ăia de la ziar te-au adus la disperare și la rândul tău vrei să faci cu mine același lucru. Te rog nu mă întrerupe, Toria, să nu crezi că nu înțeleg, aș fi cretin dacă n-aș înțelege că viața acolo jos îți dă bătăi de cap; ești mamă, ai vrea și tu o casă pentru copilul tău, ai vrea și tu liniște, un viitor cât de cât asigurat, un elementar confort, să nu te simți lezată că folosesc singularul, că mă exclud din aceste binefaceri pe

care normal le râvneşti, le-ar putea la urma urmei râvni oricine. Mă exclud, deoarece un timp - pe care nu-l pot măsura și nu poate să-l prevadă nimeni - am acest confort, am tot ce-mi trebuie pe din afară, mi-e asigurată ziua de mâine; necazurile mele sunt pe dinăuntru, ele nu-mi dau liniște. Cu atât mai mult te înțeleg cu cât știu că tragi ponoasele din pricina mea, tu primești loviturile în locul meu, pe tine te șicanează și te vor șicana în continuare, ai să vezi inventându-se în lipsă greșeli noi ce se vor adăuga la cele vechi, poate venite chiar de aici, totul e posibil, nici aici lumea nu e chiar așa de închisă cum îți închipui... Dacă ai ști cât regret că am ajuns la acest sanatoriu și cât aș dori să plec... dar înapoi nu mai pot da, sunt intens pozitiv, n-am ce căuta printre oamenii sănătoși și nici nu mi-ar da voie să plec... În același timp, în fața mea s-a deschis o lume pe care în altă parte n-aș fi putut-o cunoaște și aș minți dacă n-aș recunoaște că această lume mă fascinează în rău și în bine. În fața morții, oamenii vor să-și joace propria lor viață, și eu sunt cutia milei în care fiecare își varsă aurul și reziduurile. Toate astea îmi pot fi odată de folos, cândva, deocamdată, pur și simplu mă dezechilibrează, îmi mănâncă liniștea de care boala mea ar avea nevoie. Până și împuțita de boală nu vrea să se înscrie în firesc; aș fi putut avea o cavitate, două, așezate omenește așa cum se întâmplă la alții. Nu, la mine s-a localizat într-un loc unde practic nu i se poate face nimic, de aici nesiguranța în privința șederii mele, de aici o parte din nervii mei... Hai să te conduc, mai spuse Curta văzând portarul în fața ușii...

Își lăsă la poartă lucrurile aduse de Tori, apoi amândoi, cu pasul măsurat, făcură cale-ntoarsă pe drumul ce ducea la orașul din apropiere. Ca să-l scurteze, Curta folosi poteca lui Pintică, așa îi rămăsese numele, așa o știau și cei din sanatoriu, și câştigară mai bine de zece minute, timp în care tăcură amândoi. Toria, din dorința de a nu-l

supăra, Curta din jenă pentru că o supărase. Îi părea rău că-i spusese soției lucruri pe care le-ar fi putut lăsa o vreme adormite, dar dacă n-o făcuse, motivul era unul singur: nu dorea o falsă liniște, nu voia s-o amăgească și mai ales, voia s-o pună pe gânduri în privința viitorului, să fie pregătită pentru orice.

Ajunși din nou în drum, Curta văzu în față cele două stânci printre care se strecura pârâiaşul acum aproape galben de mâlurile aduse odată cu ploaia de la munte. Fără să-și dea seama ce face, o apucă pe Toria de mână și o trecu dincolo, peste apă și în fața poienii lui, cenușie acum, luă din sacoșa neveste-si sandvișurile rămase și, spre mirarea ei, le duse la locul știut. Nu peste multă vreme, din pădure se auziră pași moi, apoi, la marginea poienii apăru un cap de lup, apoi al doilea, și Curta cu greu o putu opri pe Toria să nu țipe de spaimă. Unul dintre ei se apropie de mâncare, o devoră în câteva secunde fără să lase celuilalt nimic, apoi se apropie de ei la câţiva pași, privindu-i cu ochi verzi, amenințători.

— Nu-ți fie teamă, sunt prietenii mei, după cum vezi, îi hrănesc, mi-am făcut din asta o ocupație...

Celălalt pui, văzând că nu primește nimic, adulmecă aerul câtva timp apoi, dintr-un salt, dispăru scoţând un urlet pe două voci, prima puțin convingătoare, a doua metalică, și această ultimă voce îl făcu pe Curta să tresară.

— Adică tu hrănești niște lupi? întrebă Toria ajunsă în drum, mirată doar acum de îndeletnicirile bărbatului ei.

— Acum două luni erau patru, și pe jumătate ca mărime...

Curta nu-și putu continua fraza; Toria îl prinse în brațe și multă vreme el îi auzi plânsul - un plâns liniștitor, crezu el.

22

Ușa solariului era deschisă larg. Fulgi mari de zăpadă zăboveau un timp în aer, suspendați de ceva nevăzut, apoi se învolburau în dreptul balcoanelor din pricina aerului cald și, lipsiți de vlagă, se așterneau pe pământ, făcându-se una cu el. Era prima zăpada din acel an, ninsese și dimineață după micul dejun, o ninsoare amestecată cu ploaie, apoi spre amiază ploaia se transformă în lapoviță și până la urmă învinseră fulgii. Victorioși și obosiți de luptă, cădeau acum în voie într-un somn adânc fără întoarcere.

Era ziua de Crăciun. În sanatoriu o zi ca oricare alta, și Morăscu rămăsese mulțumit când aflase că nimeni nu încercase să-și împodobească în cameră vreun pom de iarnă, semn al unei atitudini retrograde, așa cum se mai întâmplase în alți ani. Și ca să fie sigur că odată cu înființarea organizației de bază asemenea obiceiuri vor dispare cu desăvârşire, cu câteva zile înainte plantă pe fiecare culoar câte un membru al biroului, în ciuda protestelor lui Titorian, care cerea fiecărui pacient să-și respecte orele de odihnă. Avertizați, pacienții își văzură normal de program, dar, spre surprinderea tuturor, odată cu venirea serii, pe culmea stâncoasă din fața sanatoriului, bradul singuratic ce străpungea cerul le apăru în față luminat feeric de becurile colorate aninate de crengile lui. Erau becuri puternice, de o sută de wați, așa cum constată chiar Morăscu uluit și trist totodată de această sfidare politică. Deși făcuse în tinerețea lui câteva luni de zile ucenicie la un instalator, Morăscu nu îndrăzni să se cațăre pe stâlpul de unde porneau firele spre pom, iar să se urce pe stânca abruptă, unde se afla bradul, era aproape imposibil pentru un om fără pricepere în ale alpinismului,

de unde concluzia că becurile fuseseră montate de un om priceput și în putere; priceput la instalații electrice și în putere să escaladeze peretele de piatră aproape drept. Hotărât, era un act premeditat, un afront direct adus lui Morăscu și în același timp funcției speciale a sanatoriului. Bradul putea fi văzut de la câţiva kilometri din orice parte te-ai fi aflat, și atât Titorian, sincer îngrijorat, cât și Morăscu cheltuiră destulă energie să găsească pe cineva în stare să curme acel însemn al nașterii Domnului. Până și Cozmin, agitat peste măsură, ieșise din sanatoriu în haina lui de blană. În acea seară, disciplina se dusese de râpă, nu puțini pacienți în stare să umble mergeau în pelerinaj sub muchia stâncii ca să vadă de aproape, cu propriii lor ochi, acel brad solitar încărcat cu lumini alimentate direct din rețeaua care trecea la câţiva zeci de metri. De aproape se vedeau nu numai becurile, ci și hârtia colorată care atârna acum udă pe crengi în jos, și câteva nuci vopsite cu bronz. Fiind zi de duminică, electricianul sanatoriului plecase în sat, peste munte, ajutorul lui nu era nici el de găsit. Se îmbătase într-o bodegă aflată pe drumul ce ducea spre o cabană îndepărtată, și cu toate că fusese adus cu trăsura, halul în care era îl determină pe Titorian să-i interzică să se urce pe stâlpul umed și alunecos ca să taie firele. Rămăsese o ultimă soluție: Ferdinand Forgaș, cu arma lui, dar ungurul mustăcios refuză categoric să împuște becurile. Își expuse motivele într-o teorie lungă și într-o românească mai puțin clară ca de obicei, din care Morăscu nu reținu decât un lucru îmbucurător: tot atât de bine, cineva străin putuse împodobi bradul, poate sportivii aflați în cantonament la vreo șase kilometri de sanatoriu, și cum bradul părea la distanță egală între cabana lor și ei, explicația lui Forgaș îl liniști pe Morăscu, era chiar plauzibilă, și după două păhărele de țuică tare ca spirtul și o felie de cozonac cu nucă - Forgaș fusese cu o zi înainte în permisie - Morăscu se duse în camera lui și, eliberat de

obsesia ce planase până atunci doar asupra pacienților, privi și el bradul, tot mai alb și tot mai luminos. Ca să-și consolideze emoțiile dobândite în rezerva lui Forgaș, Morăscu continuă să bea din țuica dăruită de acesta și, așezat în pat, cu binoclul la ochi, privea în direcția atât de incriminată numai cu câteva minute înainte, și bradul luminat nu mai era opera unui nechibzuit, ci propria lui copilărie, rămasă undeva în urmă, în negrul nopții căscate ca o prăpastie între piscurile celor doi munți din față.

În solariu nu mai rămăsese decât Isaac Landesman, Ghideon Ghinolea și Curta; Buzangiu, profitând de zarva stârnită preferase să mai dea o fugă la porcii lui ascunși în văioagă. Toamna și iarna, din pricina zilelor rele, pofta de mâncare scădea considerabil, resturile se înmulțeau spre bucuria lui Buzangiu care făcea câte patru drumuri pe zi la Ion și Aneta, apelative cu care înnobilase porcinele, nume împrumutate de la propria lui soție și copil în semn de atașament și dragoste atât față de unii, cât și de ceilalți!

Ghideon Ghinolea abia mai respira. Trecea de la o zi la alta „în loc cu verdeață și fără suspine”, cum singur bolborosea, și ca să nu-i fie frig, Landesman schimbase patul cu el. Se mutase Isaac lângă ușă, lui Isaac nu-i era frig, lui nu-i mai era nici cum, un fel de indiferență totală pusese stăpânire pe el, și în această dezicere, voința și lupta pentru viață se vedeau tot mai puțin, le alungase ca pe niște închipuiri, în schimb tot mai des îl apostrofa pe Ghinolea, alteori îl înjura chiar fără să țină seama că avea în fața lui o față bisericească, pentru acea împăcare cu moartea, pentru rugăciunile rostite tot mai tare, fiindu-i indiferent că în felul acesta se deconspira. Când nu reușea cu vorba aspră, Landesman se așeza în genunchi în fața patului și îl implora să mai reziste, nu se putea că tovarășii lui de la Estremadura, împrăștiați ca păsările călătoare pe toată suprafața pământului, să nu-i răspundă la numeroasele scrisori pe care le trimisese. Ghinolea dădea

din mână resemnat, îl ruga cu vocea lui blândă să nu se mai preocupe atât de el, sufletul îi era liniștit și putea în fiecare secundă să-l cheme Domnul la el.

În clipa aceea, Ghinolea era săltat din pat, Isaac îl ținea de spate ca să poată privi bradul cu luminile scăpărând prin fulgii deși; cu o zi în urmă, Ghideon le vorbise de nașterea Mântuitorului, de bradul pe care îl împodobeau la ei în sat în fiecare an pe coama dealului, și acum Ghideon era fericit de priveliștea ce i se oferea ochiului și nu-i venea să creadă că era aievea. Ochii, mijiți până atunci, se măriră treptat, buzele uscate de febră se crăpară ca o rană sub un efort neobișnuit, și în întunericul care domnea în salon - Isaac stinsese lumina, ca bradul să se poată vedea mai bine - Curta văzu în pupilele muribundului cum se reflectau becurile din brad; un brad în miniatură, colorat în roșu și albastru, deseori stins de pleoapele agitate, ce se zbăteau ca niște aripi de fluturi în jurul luminii. Ghinolea, prinzând parcă puteri căuta ceva cu febrilitate în jurul lui, și atunci Landesman ghicindu-i dorința, îi aprinse o țigară și-l lăsă pe preot să tragă cu nesaț un fum, un fum adânc, și fumul acela coborât în subteranele plămânilor cu atâtea galerii prăbușite scoase un zgomot îndepărtat, se topi în alveolele setoase și rămase acolo, respirația lui Ghinolea neaducând la suprafață decât un freamăt lăuntric și nici urmă de fum. Preotul vru să mai ducă o dată țigara la gură, dar Landesman, autoritar, îl opri, în ciuda faptului că mâna lui Ghinolea căuta, tremurândă, ca mâna unui copil pofticios sursa binecuvântată.

Lipsit de stimulentul celui de-al doilea fum, șira spinării lui Ghinolea se frânse și, cu toate că Isaac îl sprijinea în continuare, el se lăsă pe cele două perne, prima îngălbenită, ca relieful unei hărți geografice, pe partea unde se odihneau umerii și ceafa. La vederea petelor, unele umede încă, Isaac luă un prosop de pe marginea patului și-l așeză sub ceafa preotului năclăită de sudoare.

Deși era peste măsură de obosit din pricina poziției incomode, ochii lui Ghinolea continuau să strălucească, bucuria din ei nu se stinsese, dimpotrivă, se amplificase în pupilele mărite, negre ca tușul, și ridicând un deget descărnat la nivelul frunții zâmbi ca la o aducere-aminte.

— Mai ții minte, Isaac, noaptea aceea de Crăciun din patruzeci și trei, când te-am trecut granița, la români, tot așa, cineva îmbrăcase un brad, pare-se păstorii…

— Mai bine nu mă treceai, părinte, mai bine nu mă adăposteai. Poate acum n-ai fi fost aici, n-aș mai avea sub ochi permanentul meu regret, că mata crezi, părinte, poate, că mie nu-mi pare rău?

Era pentru prima dată când Ghinolea i se adresa lui Isaac față de Curta direct pe nume, fără acel „tovarășe” care sunase de fiecare dată în gura lui atât de străin. Numele rostit singur căpătase în glasul preotului rezonanțe solemne, biblice. Cu mâinile împreunate pe piept privea undeva, în tavan, ca într-o mare depărtare.

— Din teama de-a nu ne auzi cineva, nici nu te-am întrebat, părinte: te-au bătut rău după ce te-au prins?

— M-au bătut, fiule, honvezii, cu vergile numai peste locul păcatului, mi le-au făcut cât bostanii, și nu atât pentru că te-am ajutat să fugi, cât mai ales că eu, față preoțească, greco-catolic, am ajutat un jidan, adică pe unul care a bătut cuiele în mâinile și picioarele Mântuitorului.

Isaac râse, și veselia lui deschisă, spontană, îl înveseli și pe Ghinolea, și chiar Curta zâmbi la cele auzite, cu toate că nu dorea să ia parte la răscolirea unor amintiri ce nu-l priveau.

— Dar uite, eu nu m-am gândit la asta; dacă m-aș fi gândit, poate nu te adăposteam și nu te ajutăm să fugi, aș fi stat în orice caz pe gânduri, că dacă te gândeşti bine nici legea preoțească nu-mi dădea voie să mă spurc.

— Acu, mata, părinte, chiar spui ce gândeşti? Adică dacă ai fi știut de la început cine sunt nu m-ai fi ajutat?

— Știu eu, Isaac, de ce să mint?... Acu mi-ar fi ușor să vorbesc și ceea ce nu cred, dar eu n-am obișnuință în minciuni; puteam minți și atunci când m-a prins patrula ungurească, dar n-am mințit. Adică, dacă se cădea să sufăr pentru fapta mea, de ce să nu sufăr? Parcă tu, Isaac, n-ai necazuri din pricina mea? Ai, slavă Domnului, și poate și ție îți pare rău că m-ai adus aici...

— Numai că biserica mea sufletească, părinte, nu-mi interzicea acest lucru...

— Ba-ți interzicea, fiule Isaac, și încă cum? Voi aveți o credință păgână, acolo unde sunteţi voi n-are ce căuta Dumnezeu, nici slujitorii lui, și cu toate astea... Că deseori m-am întrebat de ce-ai făcut-o că doar ai făcut-o împotriva alor tăi, altfel acu' nu s-ar fi ridicat ei împotriva ta... Ieri a venit la mine, în timp ce erai la masă, domnul Morăscu; avea în mâini niște hârtii unde scria totul despre mine. Puteam oare să-i spun că nu sunt preot? Că nu m-ai adus tu aici cu atâtea sacrificii?

— Adică a venit Diavolul la dumneata și te-ai lepădat de Satana, spunându-i adevărul...

— Simt eu, Isaac, de mult simt că ne pândeau, și cu toate astea mă întreb de ce? Vezi, ce s-ar fi făcut Transilvania vreme de sute de ani fără glasul românesc al preoților, al credinței lor în limbă și în obiceiurile turmei pe care au păstorit-o spre dăinuire? Și uite că am dăinuit, n-am murit. Nu trebuia să mă aduci, Isaac, ce-am făcut eu pentru tine nu cere recunoștință; or, eu văd, fiule, că strădania ta pornește din dorința de a-ți plăti datoria, și pe deasupra și dobânzile. Nu va trece mult și mă vor izgoni de aici, și la fel și pe tine pentru curajul pe care ți l-ai luat...

— Asta să fie cel mai mare necaz, Ghideoane, necazul pe care mi-l pricinuiești tu mie... Fără tine n-aș fi trăit nici măcar cei câţiva ani întregi de după Eliberare. Și chiar dacă nu-ți place matale, părinte, cuvântul datorie, zi-i reciprocitate, cum te-am auzit nu o dată că spui, din

reciprocitate am făcut ce-am făcut, cu toate că dincolo de credința mea și-a dumitale, pe amândoi ne-a îndemnat altă credință, una mai abitir decât celelalte două, ori, pornind de la amândouă, nici eu nu știu: omenia. Istorie veche și dramatică, tovarășe Curta, se adresă Isaac lui Petre care asculta cu interes dialogul celor doi. Pentru că nu mai e un secret nici pentru dumneata cine e părintele Ghinolea, aș vrea să știi de ce într-o zi o să ne dea pe amândoi afară, cum prea bine a zis prietenul meu Ghideon.

Landesman își aprinse o țigară, îi mai dădu și părintelui să tragă un fum, și după ce bătu cu palma făcută evantai ceața groasă și albastră de deasupra, dădu din cap șugubăț, ca și cum s-ar fi pregătit să povestească o snoavă.

— Eu sunt pe jumătate evreu-român și pe jumătate evreu-ungur; nu-i așa că ți se pare ciudat că nu sunt pur și simplu evreu? Cu toate că mata îți poți da seama că puteam fi, dar n-am fost; tata era evreu din secuime și făcuse școala la unguri, mama era evreică din Botoșani, pe trei sferturi româncă și un sfert, după bunică, rusoaică, un amestec, ce să mai zic?! Că dacă o tot țin așa, n-o mai termin. Și mata vrei să termin cât mai iute, altceva te interesează în povestirea mea, văd eu bine. Lung de gură Landesman ăsta și rău de gură, ar zice prietenul meu Lică dacă ar fi aici, dar nu-i; el s-a dus să vadă bradul pus de un comunist eretic, cu toate că eu cred că nici nu l-a pus un eretic ci altcineva, nu-i așa că la o asemenea posibilitate nu te-ai gândit?... Adică, de ce neapărat să-l fi pus un eretic? Că așa vrea Morăscu? Dacă ereticul n-a fost din sanatoriu, lui Morăscu îi pare rău, ascultă ce-ți spun, nu mai poate fi principial, nu mai poate avea pe ziua de astăzi o problemă gravă, că celelalte n-au nici un haz... Și uite așa, am plecat eu din lagăr din Algeria, adică am fugit de acolo. Între arabi și evrei nu există dragoste, or printre cei din gărzile internaționale erau nu puțini evrei din țările din partea asta a Europei. Ceilalți, din partea apuseană, au reușit să

se care înainte de a trece Mediterana. Știam că vor să mă împuște; aveau ei un fel aparte de a scăpa de noi ca să nu intre în belea cu francezii. Ne trimiteau după apă la o oază, cam vreo zece kilometri depărtare de lagăr, aveam două cămile cu burdufe de piele și patru soldați arabi care ne supravegheau. De ce ne trimiteau numai pe noi după apă am înțeles când în fiecare zi dispărea câte unul; ei ziceau că a dezertat, și am crezut-o și pe asta; evreii, care nu cred nimic de obicei, cred uneori niște minciuni de te apucă groaza. Să te ferească Dumnezeu de evreul deștept, dar și mai rău să te ferească de unul prost, și eu, acolo în lagăr, eram din această ultimă categorie, că așa-mi place mie să zic - și Isaac, după ce mai trase un fum, suflă direct jetul albastru în obrazul popii, și acesta cu gura larg deschisă, inhală fuiorul cu o poftă de parcă Landesman ar fi turnat în el viață. Și ce ziceam... da, adică eram prost, eu, Isaac, fiul lui Avraam și al Raschelei din Botoșani, eram prost... credeam că ăia fugiseră într-adevăr, până ce într-o zi am văzut deasupra lagărului zburând un vultur al deșertului; știi cum arată ăștia? Mai bine n-ai ști, că te apucă groaza. Și ce crezi că avea vulturul în gheare? Că dacă n-avea un picior de-al lui Zolti, ungurul, n-avea nimic, și sentinela, care nu știa ce duce, numai ce trage în vultur, și vulturul cade direct în curtea lagărului cu piciorul lui Zolti, cu tot, adică piciorul cădea înainte, ca o ghiulea, și vulturul mort după el, dar fără să-i dea drumul, și nici n-a putut nimeni să smulgă pulpa aia până ce o altă santinelă n-a tăiat picioarele vulturului cu sabia. Era Zolti, ce mai; în ziua aceea eu nu fusesem la apă, aveam picioarele umflate și i-am împrumutat lui Zolti bocancii. Acu, mata, care pui mereu întrebări, și când nu trebe și când nu-i cazul, m-ai putea întreba: de unde știam eu că Zolti trebuia să fie neapărat împușcat? Vulturul îl putuse lua și mort, adică Zolti, odată fugit, putuse foarte bine să crape de foame și mai ales de sete, de ce trebuia să fie el obligatoriu

împușcat? Nu-i așa că aveai întrebarea asta în capul dumitale de scriitor? Ei uite, și cu toate astea, Zolti fusese împușcat, pentru că în picior nu avea bocancul meu, bocancul meu îl văzusem în piciorul soldatului, că nici nu știi ce strângători sunt arabii. Și atunci s-a deșteptat Landesman, și când soldatul care a ucis vulturul a fost băgat la arest că a omorât gunoierul deșertului, mi-am zis: „Isaac, nu-i de tine în lagăr.” Și din prost m-am făcut pe dată deștept, că era vorba de viața mea, și când Landesman e deștept, să nu te pui cu el, că e deștept foc. Am făcut un plan de evadare de m-ar fi invidiat și Rabi din Buhuși, și într-o bună noapte am evadat; cinci am evadat, toți din părțile astea ale noastre. N-am plecat nici în America, unde am o soră, nici la Kiev, unde nu puteam pleca că aveam și acolo un văr, am plecat acasă la mine, la Miercurea Ciuc, adică într-un sat unde îmi lăsasem părinții în treizeci și șase când m-am hotărât, îndemnat de Cozmin, să mă fac răvoluționar. Numai că pe drum mi-am dat seama că evreii sunt fugăriți ca păduchii, și cum am călătorit până în Ungaria nici nu-ți spun, că dacă îți spun îți trebuie o viață de om, și eu nu mai am din ea decât câteva procente... Nu protesta, părinte, așa e, eu știu mai bine ca mata ce și cum, că eu sunt mai deștept... Am crezut că ungurii au să mă apere, și era cât pe-aci să cad în cursă, dar Landesman dacă pică o dată, a doua oară nu mai pică, asta s-o știi mata de la mine. De la Debrețin până la Miercurea am venit mai mult pe jos, flămând și ca vai de capul meu, și când am ajuns în sat la noi, unde tata avusese o dugheană, n-am mai văzut decât fundația arsă și nici urmă de Landesman. Eram bolnav de tifos, aveam febră și unde era să mă duc? M-am dus la popa Ghideon, adică m-a găsit el într-o noapte la poarta lui și m-a luat, și timp de șase luni m-a îngrijit, cu toate că penele de cocoș nu o dată i-au făcut percheziție. M-a zidit părintele în cuptorul de pâine, și ca să-mi dea de mâncare urca în pod

și-mi lăsa pâinea și apa cu sfoară prin coș, că mai bine mă zidea într-o fântână, că vara lui patruzeci și trei era călduroasă foc. În cuptorul zidit aveam patul și un ciubăr în care îmi făceam nevoile, ciubărul de lapte, nu-i așa, părinte? Tot la două zile Ghideon îl ridica frumușel cu frânghia în pod și mi-l trimitea apoi curat, că mă și mir cum la o față bisericească nu i s-au întors mațele pe dos.

— Să crezi tu că nu mi s-au întors, Isaac.

— Păi atâta îți trebuia, părinte, să spui că nu... După trei luni n-am mai putut suporta, ce crezi mata, tovarășe scriitor în devenire, e ușor să trăiești într-un cuptor? Pâne părintele nu făcea, trăiam din prescuri, și la prescuri părintele era norocos, dădeau credincioșii de toate, și mânca Landesman și pui fripți, și bea din sângele Domnului câte un pahar, ca să nu-și piardă nădejdea. Când m-a scos afară, într-o noapte, părintele a căzut jos și eu n-am știut de ce. N-aveam păr pe cap deloc, nici sprâncene, că de gene ce să mai vorbesc, nu le prea avusesem eu nici înainte. Când m-am dumerit de ce s-a speriat așa, am râs de bucurie, nimeni nu-l mai putea recunoaște pe Landesman cel mic, între timp mă făcusem și eu mare, și așa, fără podoabă de pe cap și fără sprâncene lumea nu mai putea ști cine sunt. Și atunci i-a venit preotului o idee cu adevărat dumnezeiască: a zis să fac pe surdo-mutul, că el mă ia slugă, o să spună la toată lumea că m-am pripășit într-o noapte cine știe de unde și că el din mila Domnului, l-a aciuat pe smintit la casa lui, să-i vadă de porci și orătănii. Și toate ar fi mers bine dacă într-o zi, de aniversarea lui Horthy, directorul școlii n-ar fi vrut să sărbătorească evenimentul cu program artistic. Cum în piesa pe care trebuia s-o joace elevii era și un rol de surdo-mut, iată-l numai pe director că vine la Ghinolea și mă cere cu împrumut. Să mă dea, să nu mă dea? Ca să nu lase de bănuit, m-a dat. Mai bine nu m-ar fi dat... Numai că mutului, de pe scenă i-a intrat în ziua spectacolului un cui

în picior, eram desculț; și scândurile erau bătute de curând. Durerea a fost atât de mare încât fără să vreau am scos un țipăt și o înjurătură, și înjurătura aceea tare nu mi-a plăcut și nu i-a plăcut nici penei de cocoș care era la spectacol, și am văzut că nu i-a căzut bine nici părintelui Ghinolea aflat în sală. Adică, vezi mata, tovarășe scriitoraș, m-am dat de gol fără să vreau, și noaptea părintele m-a urcat pe un cal și el s-a urcat pe un măgar, n-avea altceva la îndemână, și am plecat în munți, să trecem granița la români. Și dacă n-am fi căscat ochii la bradul ăla luminat, toate ar fi mers ca pe roate, dar am întârziat atât cât să dăm nas în nas cu patrula ungurească. Calul cal, a fugit mai iute, măgarul măgar, a început să zvârle din copite când a auzit șuieratul gloanțelor, și fără să vreau - jur că aș fi rămas cu preotul - m-am trezit în fața unei patrule românești. După Eliberare, primul drum l-am făcut în sat la părintele Ghinolea; abia se întorsese din pușcărie, arăta ca vai de el. I-am propus să vină cu mine la București, că acum eram mare și tare, la nevoie puteam vorbi cu vlădica să-i găsească un post. N-a vrut, dorea să-și păstorească turma în continuare, n-ar mai fi păstorit-o. N-am avut de unde să știu că între timp a fost arestat de ai noștri; nimeni de la el nu mi-a scris despre toate astea. Și dacă într-o zi Cozmin, care știa totul, nu i-ar fi găsit numele pe o listă a caselor lui de odihnă, poate părintele Ghinolea de mult și-ar fi dat duhul întru Domnul, dar așa, nu m-am lăsat până ce Cozmin nu l-a pus pe liber. A înțeles că dacă nu mă ajută sunt în stare să fac toate prostiile de pe lume, că nici nu știi ce gură are Landesman când vrea. Și de acolo l-am adus direct aici, zicând că-i activist, și la urma urmei nu ești activist, părinte? Și acu, după toate sacrificiile astea, dumnealui nu face nici un efort să aibă puțină răbdare și să trăiască până ce-mi dau de veste internaționaliștii mei. Am mințit cu ceva, părinte?

— N-ai mințit, Isaac.

— Numai dumneata ai mințit, părinte, când ai zis că nu m-ai fi ajutat dacă ai fi știut ce sânge galben port în mine. Ai știut din prima clipă, din prima clipă m-ai recunoscut, mi-am dat seama. Și cu toate astea ai făcut-o, din omenie, din credință în om și în dreptul lui la viață pe acest pământ atât de împuțit. Și mată ai făcut-o în condiții grele, iar ajutorul ți l-am dat atunci când nu mă păștea nici un pericol, așa că, părinte, niciodată n-am să-ți pot plăti datoria așa cum se cuvine...

— Nici n-ai să poți dacă nu-mi dai acuma o jumătate de fum...

— Atunci, înseamnă că-ți rămân dator pe viață, părinte, spuse Isaac, dar până la urmă se răzgândi și-i mai suflă lui Ghinolea un fum, și popa dintr-odată făcu ochii cât cepele, se îngălbeni și mai tare decât era, în timp ce pieptul, ca o tablă hodorogită, se zbătea din lipsă de aer.

— Zgârcitule, mi-ai dat fum mâncat, întâi l-ai băgat în tine și apoi mi l-ai dat mie, negru, fără oxigen, mai îmi trebuia puțin și muream.

— Lăcomia te omoară, părinte, nu eu.

Și Landesman scoase cu brutalitate prosopul de sub capul lui Ghinolea și-i șterse acestuia fruntea, apoi îl frecționă pe piept, în timp ce Curta privea la ei, la jocul lor de-a fumul și de-a viața, și cu toate că ziua aceea mohorâtă îl întristase, peste supărarea lui obișnuită, povestea lui Landesman ca și hârjoana lor copilărească îi dădură o nouă dimensiune asupra oamenilor, a vieții. Povestirea lui Baciu despre Landesman și Ghinolea avea acum termen de comparație, întâmplările aveau altă valoare, cea de acum o completa pe cealaltă a lui Baciu, o lumina într-un fel aparte, o anula pe prima, seacă, capabilă de a fi interpretată într-un singur fel doar. Și totuși, prima povestire, a lui Baciu își urma neîntrerupt destinul.

Pe drumul cotit care venea dinspre oraș se văzură farurile unei mașini. Curta crezu că turismul are să

depășească sanatoriul, era chiar curios dacă are să se întâmple așa, dar mașina opri la poartă, nu zăbovi acolo decât câteva minute, apoi pe aleea pietruită se auziră roțile antiderapante și o salvare de culoare neagră opri în faţa intrării principale. Probabil era adus un nou pacient în stare gravă, dar presupunerea lui Curta se dovedi a fi falsă deoarece, nici la cinci minute după sosirea Zil-ului, pe coridor se auziră pași, și sora Nana intră în încăpere ţinând în mână un pachet și două hârtii cu puțin timp înainte scoase dintr-un alt plic ce se vedea în buzunarul nu prea adânc al halatului. Sora nu știa cum să înceapă, mai mult ca sigur aducea o veste proastă, căci maxilarele erau atât de strânse încât caninul rebel se vedea și mai proeminent sub pielea feței.

— Tovarășe Landesman, spuse ea până la urmă de parcă-și făcea sieși un reproș pentru ce scria în hârtiile acelea cu multe semnături și parafe, după cum putu constată Curta când sora Nana, în dreptul lui, își mai permise să le mai privească o dată. Acum au venit de la Policlinica specială. Doctorul Titorian se simte rău și de fapt nici n-aș fi avut de ce să-l anunț, aici… și sora, fără să mai continue, înmână cele două adrese lui Isaac.

— Ei, părinte, uite că zisa matale s-a adeverit mai repede decât mi-am închipuit, de unde deduc că ești un fin psiholog. În douăzeci și patru de ore suntem obligați să părăsim această frumoasă instituție și eu, și dumneata; eu oricum aș fi părăsit-o în curând, mai puteau avea puțină răbdare, dar de dumneata mi se rupe inima…

— Și pachetul ăsta tot pentru dumneavoastră, tovarășe Landesman, spuse sora, și după ce-l așeză pe patul lui Isaac ieși abia putându-şi stăpâni plânsul.

— Mulțumesc, soră! strigă Landesman după ea, dar sora nu avusese cum să-l audă, pașii grăbiți se topiseră pe linoleumul coridorului.

Curta nu mai avu răbdare să aștepte comentariile lui

Isaac, se sculă din pat și veni lângă Landesman. Acesta îi înmână cele două hârtii care oficial explicau ceea ce sora încercase să spună în câteva cuvinte.

— A lucrat frumos, Morăscu, n-am ce zice, chiar mai repede și mai eficace decât mi-aș fi închipuit, și eu care credeam că pur și simplu e o fosilă incapabilă să poată hotărî ceva. Vezi, Landesman, că ești prost, spuse Isaac; vru să mai adauge ceva, dar Curta dădu din cap într-un fel anume și Landesman își încreți fruntea, iar ochii, aproape lipsiți de gene, se micșorară.

— Nu Morăscu, sau în orice caz nu numai el... spuse Curta, și roși din pricină că-și încălca legământul de a nu divulga convorbirea avută între patru ochi cu Baciu... Baciu, nu Morăscu, tovarășe Landesman, precizã Curta, și se întoarse la patul lui, dar nu se așezã, ci stătu vreme îndelungată în picioare, gândindu-se la cine știe ce.

— Adică, așa cum am bănuit, el ți-a povestit despre noi. De ce nu mi-ai spus până acum? întrebă Isaac, și privirile lui blânde până atunci deveniră triste, pline de reproș pentru o fracțiune de secundă doar. Vezi matale, tovarășe scriitoraș, cum e viața? Nu-ți reproșez, deși o clipă am avut acest gând; în fond, nu-mi erai obligat cu nimic, nici lui Landesman, nici părintelui Ghinolea. Am bănuit că Baciu ți-a povestit ceva, la urma urmii nu putea povesti decât simple date probabil despre adevărata identitate a lui Ghinolea... dacă aș fi știut însă precis... mai puteam face ceva, mai puteam amâna lucrurile, dar așa... Nu, n-are rost să-ți înnegrești inima, nu ești vinovat cu nimic, în omenia lui Ghinolea față de mine și a mea față de el nu era obligatorie și a dumitale, eu însă o presupuneam, uite așa sunt eu, sentimental, și credeam în ea cu toate că nu ți-aș fi cerut-o niciodată.

— Mi-am dat cuvântul că atâta vreme cât va trăi...

— Și n-a murit, și dacă în joc era viața tatălui dumitale, poate tot la fel ai fi procedat, nu? Cinstea, domnule Curta,

cinstea asta a dumitale despre care am avut onoarea, mi se pare, să-ți vorbesc... dar acum să le lăsăm astea, ce-i de făcut? întrebă Landesman în timp ce învârtea pe toate fețele pachetul nu prea mare, învelit într-o hârtie oarecare legată cu ață.

Landesman, strâmbându-şi buzele, vru să-l dezlege, apoi, pur și simplu rupse hârtia când văzu că sfoara nu cedează. Ieși la iveală un ambalaj galben, acoperit aproape în întregime de ștampile, și Landesman, fără să știe exact ce se află în pachet, se ridică în picioare, apoi se duse la zidul dinspre răsărit al solariului și rezemându-şi fruntea de el bolborosi ceva în ebraică. Plânse tăcut minute în șir și lacrimile i se prelingeau în dâre subțiri, lăptoase, pe peretele alb.

— Nu m-au uitat, spuse el într-un târziu, și, grăbit, cu o febrilitate aproape dureroasă, desfăcu pachetul. Scoase din el vreo patruzeci de sticluțe mici, cu capac metalic, și alte două cutii mai mari. Le întoarse pe toate fețele, le pipăi îndelung, apoi ştergându-se sub un ochi cu mâna tremurândă de emoție, zise:

— Părinte, Dumnezeul dumitale vrea să nu mai mori.

23

Titorian stătea în fața sanatoriului cu brațele încrucișate, vânăt de frig și de neputință; bruma de disciplină din sanatoriu fusese dată peste cap de medicamentele lui Landesman, lumea înnebunise parcă, și deși era aproape de miezul nopții, a doua zi de Crăciun, pacienții, în pijamale, se băteau cu zăpadă, se trânteau

fără menajamente, iar Ferdinand Forgaș, ieșit pe balcon, trăgea cu arma după stele, vestind în felul acesta marea bucurie. Toate intervențiile personalului de serviciu se dovediră inutile; nimeni nu voia să asculte de nimeni, și Titorian nu era în stare să le explice că medicamentele nu înseamnă totul, pentru unii chiar foarte puțin, că până la sosirea pe cale oficială a unui lot capabil să satisfacă cerințele sanatoriului trebuia să mai treacă probabil timp. Landesman primise pachetul de la un bun prieten influent, medicamentele se aflau în faza testării, și acest lucru reieșea foarte clar de pe etichetele lor. Morăscu și cu alți câțiva membri ai biroului organizației scoseseră pe unul dintre balcoane un difuzor și încerca prin apeluri repetate să readucă lumea la bună cuviință, la disciplină, proferă chiar amenințări în numele organizației al cărei secretar era, insinuând excluderi, dar glasul lui, care suna altfel la difuzor, mai baritonal și mai plăcut, n-avea ascultători: pacienții, în grup, uitând de frig datorită unor sticle de coniac aduse clandestin de Buzangiu, se opriseră pe deal, sub bradul împodobit cu becuri strălucitoare, și fără să le mai pese de nimic începură să cânte colinde. *O, ce veste minunată* răsuna peste coclauri până la mari depărtări și peretele sudic al muntelui trimitea refrenul înapoi; parcă nu era un ecou, ci un cor antic angajat și el în bucuria generală și nesăbuită a bolnavilor. Curta, întins pe patul din solariu, acoperit cu pătura până sub bărbie, participa calm la vacarmul general; refuzase să iasă afară la îndemnurile unuia care încercase să-l tragă în curte aproape cu forța. Preferase să rămână singur acum, după ce Landesman și Ghinolea plecaseră. Ca să poată urma tratamentul, Landesman hotărâse să nu se depărteze prea mult de sanatoriu, și până la urmă opinaseră pentru baraca tăietorilor de lemne; era destul de cald, sora Nana se oferise să vină să facă injecțiile, iar în privința mâncării, a focului și a curățeniei, n-aveau de ce să se plângă, Saveta

era permanent acolo. La mutare participase și Curta, cărase și el o valiză, pe a doua o dusese Cozmin care, supărat peste măsură de noua veste, plecă imediat în Capitală să aranjeze lucrurile îndată ce Landesman și Ghinolea îșsi luară în primire noul lor sălaș, o cameră din bârne, călduroasă, în care soba de tuci, cu miros rânced, nu dormea niciodată. Saveta o umplea cu lemne de brad, și soba pârâia, și pe coșul de tablă zdrențuită scânteile ieșeau ca dintr-o gură de tun cu încărcătura prea mare. Era vesel Landesman sau se prefăcea vesel. Petre însă își dădu repede seama că înlăuntrul lui era trist și nemulțumit.

Acum, așezat pe pat în timp ce prin ușa deschisă se auzea colindul tărăgănat, se gândea la legământul pe care-l încălcase. Se convinsese singur că Baciu dăduse o interpretare dușmănoasă acelui ajutor acordat de Isaac preotului, ajutor a cărui determinare îi era străină, ascunsă, și probabil pe Baciu nici nu-l interesau motivele, pe el îl interesa faptul în sine, și faptul în sine, lipsit de explicațiile necesare, dusese la o altă...

Afară, pacienții, înfrigurați, începeau să se întoarcă alergând, gerul din seara aceea, după zilele relativ calde de dinainte, era pătrunzător; cineva găsise cheia de la bucătărie, luminile din sufragerie se aprinseseră, și bolnavii dădură buzna în încăperea caldă, din nevoia de a fi în continuare la un loc, uniți de același destin și de aceeași bucurie.

Întrerupătorul se răsuci; Curta nici nu auzise ușa deschizându-se, nici zgomotul făcut de pașii care intraseră în solariu, și pentru că lumina îl orbi, închise pentru o clipă ochii, supărat că e deranjat din gândurile lui.

Erau doctorul Titorian și sora Nana, inspectau cameră cu cameră, făcând bilanțul proporțiilor indisciplinei; atât medicul cât și sora rămaseră surprinși la vederea lui.

— Dumneata aici? întrebă Titorian.

— Aici. Îmi pot manifesta bucuria și din acest loc, sublime el, dar își dădu repede seama de răspunsul lui subaltern, de om ordonat, prin contrapunere dezvăluindu-și opoziția față de atitudinea celor de afară.

Vorbele rostite rămaseră însă rostite, și Titorian, fiindcă intrase atât de brusc, și neanunțat, nu voi să iasă după soră, preferă să mai rămână, și obosit, se așeză pe patul lui Landesman, acum liber. Privi afară la bradul colorat.

— Până la urmă, toate astea se vor sparge în capul meu, e nevoie de un țap ispășitor, și pe bună dreptate acela voi fi eu. Nu vreau să te rețin, de altfel nu-i nici timpul, nici locul pentru o discuție, dar țineam să te văd și să-ți mulțumesc că n-ai scris articolul acela în gazeta de perete împotriva mea. Că trebuia să-l scrii mi-a spus chiar Morăscu. L-a scris un coleg al dumitale cu care, din păcate, nici n-am apucat să schimb două vorbe. Prima reacție că nu l-ai scris a fost de mulțumire. Cu toate că-ți sunt antipatic ai preferat să te abții, să nu participi la această calomniere, căci de la început până la sfârşit nu e vorba decât de... Pe urmă mi-a părut rău că nu l-ai scris, spațiul acela s-ar fi umplut poate cu un text mai obiectiv, nu în favoarea mea, n-aș fi ținut la așa ceva, dar nepărtinitor în orice caz. Așa, nu sunt altceva decât un dușman de clasă, un incapabil, și trebuie să recunosc că până și neadevărurile, prin pana unui om dotat, par verosimile, și o clipă, uitând că este vorba de mine, am rămas consternat de forța de convingere a talentului chiar și atunci când slujește o minciună.

— Îmi pare rău, domnule doctor, sincer îmi pare rău, de altfel, de la început m-am opus părerii lui Morăscu. Vrea supremație în sanatoriu, vrea să conducă el; în convingerea sa, un intelectual nu poate fi cinstit nicicum, nici atunci când vrea să se slujească de ajutorul acestuia, cum a încercat să se slujească de mine. Pe mine voia să mă plătească pur și simplu pentru rândurile împotriva

dumneavoastră; n-am acceptat, dar acum îmi pare rău că n-am acceptat. Așa pierdem amândoi, eu locul de pe listă, dumneavoastră incomparabil mai mult. Chiar înainte de a veni m-am gândit, pe alt plan, la același lucru pe care mi l-ați relatat: este foarte comod să fii cinstit și să taci, este incomparabil mai incomod să vrei să spui adevărul, măcar pe jumătate sau pe sfert, dar să-l spui totuși. Eu am vrut să fiu cinstit până la capăt și într-un caz și în celălalt. Fără să înțeleg că uneori cinstea de acest fel este mai lașă decât lașitatea propriu-zisă, deoarece lașul cel puțin nu-și face procese de conștiință, nu cochetează cu cinstea, inițial pornește în război cu ea, nesocotind-o pur și simplu. Și pentru că n-am putut să spun totul, am preferat să tac și am priceput, doctore, că tăcerea înseamnă de fapt moarte, nu mă refer la cea biologică, care în orice caz îmi dă mai puține dureri de cap, ci la cealaltă, care ține numai de suflet. Dar pentru că suntem, fără voia noastră, la acest capitol al sincerităților, probabil din cauza acestor medicamente a căror existență refuzăm s-o tratăm la modul deschis, cum o fac cei de afară, vă rog spuneți-mi, știați cu ce se ocupă Baciu în acest sanatoriu? Dacă socotiți că nu e cazul, nu e nevoie, eu oricum voi înțelege și din tăcerea dumitale; vreau acest lucru nu pentru altceva, vreau să verific o stare, a mea și poate nu numai a mea.

— Bănuiam, răspunse Titorian simplu.

— Vă mulțumesc pentru sinceritate, doctore.

— Ți se pare chiar un lucru deosebit existența lui în această postură aici?

— Mie da.

— Mie nu, răspunse la fel de simplu Titorian, și zâmbind se ridică - nu fără efort - de pe pat. Știu de ce m-ai întrebat și mai știu de ce n-ai dus întrebarea mai departe. De mine au nevoie doar până la apariția altuia cu un dosar mai bun. Am preferat să tac și să înghit multe; sunt și eu bolnav, poate mai bolnav decât îți închipui, am sperat că în acest

loc, pe lângă un serviciu pe care l-am crezut la început ușor, să mă și vindec, și - de ce să te mint?, speram în aceste medicamente, oricum, aici vor veni mai repede decât la alte sanatorii. Dar eu am încercat să te previn, firește, atât cât am putut... Și deși sunt aici cu dumneata, chipurile în inspecție, cu sufletul sunt și eu acolo pe deal, la întâlnirea cu speranța, cu viața, dacă termenul nu ți se pare prea patetic. Soția mea e supărată, simte că o ocolești, te duci la masă mereu când ea pleacă; nu faci bine, e un om care te apreciază, schimbă Titorian vorba.

Sora Nana își făcu apariția grăbită și speriată, îi șopti medicului ceva la ureche, și Titorian, fără să-și ia rămas bun, o urmă grăbit, şchiopătând și mai vizibil din cauza efortului de a fugi. Curta nu știa ce se întâmplase și, pentru că discuția cu Titorian nu fusese decât picătura de gaz peste foc, se ridică din așternut, se îmbrăcă grăbit ca până la urmă să-și dea seama că n-avea unde să se ducă. Ieși în balcon. De pe deal se auzea din nou colindul; se pornise vântul dinspre est și cuvintele erau acum rostite parcă din curte, nu de la o distanță de aproape trei kilometri. Un timp, Curta rămase agățat de balustradă, trăindu-și cu tristețe vârsta colindelor.

Pe sub balcon, sora Nana și Aneofița alergau cu o targă într-o direcție necunoscută, și Curta crezu că i s-a făcut rău vreunui pacient, dar după câteva minute, din sala de autopsii aflată în curte, cu aceeași targă, de data asta cărată de cele două femei și de Titorian la care se mai adăugase și o infirmieră, se transporta ceva acoperit cu un cearșaf alb. După ce cortegiul celor patru dispăru pe scara de servici, Curta se gândi din nou la spusele lui Titorian.

Colegul lui de breaslă, proaspăt sosit, nu se lăsase prea mult rugat de Morăscu. Își unsese pana cu toate verbele usturătoare și se aruncase într-o luptă pe care știa de la început că avea s-o câştige fără remuşcări și fără procese de conștiință. De ce făcuse oare Stamate acest joc? Sau

întrebarea era de-a dreptul stupidă din moment ce și el, pentru o clipă, înainte de a-i da răspunsul lui Morăscu, regretase acel loc de pe lista pe care știa cu certitudine că are să-l piardă. Pentru acel loc se ambalase Stamate în jocul dezonorant, scriind minciuni despre un om necunoscut.

Curta ieși din solariu. Voia să scape de acea cumplită discuție cu sine însuși, care l-ar fi putut măcina ore în șir și din care întotdeauna el ieșea în pierdere. Coridorul, puternic luminat, era pustiu, doar jos, la celălalt etaj era un du-te-vino și un trântit de uși continuu. Un colind cântat în surdină răzbătea din sufragerie, unde pacienții, profitând de lipsa sorei Nana, puseseră mâna pe o sticlă de spirt, îl îndoiseră cu apă, turnaseră peste amestec zahăr ars - formula lui Forgaș - și se cinsteau. Din cameră fuseseră aduse nu puține bunătăți; nu lipseau nici sarmalele, și după glas, Curta îl recunoscu pe Forgaș îndemnând comesenii să se înfrupte din „mațul gros” fără de care sarmalele mari cât pumnul nu aveau nici un haz.

Dar peste toate aceste zgomote oarecum obișnuite Curta auzi undeva, în apropiere, un horcăit și, consternat, rămase țintuit locului, vrând să afle de unde venea acel zgomot. Costache nu putea fi, Rita ar fi dat de veste imediat, or la etajul acela, din câte știa, nimeni nu era într-o stare mai gravă ca a lui, cu toate că în materie de tuberculoză surprizele erau dintre cele mai mari, căderile definitive se petreceau exact acolo unde te așteptai mai puțin. Nu, zgomotul nu venea din nici o încăpere, venea de pe balconul din fața scărilor. Din câţiva pași ajunse în dreptul balconului. Ușa era deschisă, și o clipă, de uimire rămase locului. Aplecat peste balustradă, într-o poziție în care centrul de greutate cădea în afară, Baciu se clătina, păstrându-şi echilibrul cu ultimele resurse. Un picior i se înălțase de pe ciment, cel de-al doilea era și el pe punctul să se desprindă. Prăbușirea în gol era iminentă dacă într-o

fracțiune de secundă un sentiment din Curta n-ar fi fost înlăturat de altul. Din doi pași ajunse la grilajul de metal, mai puțin înalt ca celelalte, îl prinse pe Baciu de spatele pijamalei și-l smuci spre el. Abia acum, ţinându-l în brațe, își dădu seama cât era Baciu de înalt și de slab, și pentru că nu-l putu ridica se mulțumi să-l târască. Până la camera lui nu erau decât două uși. Reuși cu greu să-l ducă până acolo. Oasele cântăreau mult mai greu decât și-ar fi închipuit. Îl lăsă jos pe linoleum în timp ce deschidea ușa. O propti cu un scaun, ca să n-o închidă curentul din nou. Cu un ultim efort îl ridică în pat și atunci simți o durere ascuțită în partea stângă, și numai după ce se așeză și el, sfârşit, pe marginea patului înțelese că din pricina sforțărilor cavitatea se mărise, aproape o putea delimita. Se strădui să respire cât mai încet, comandându-şi fiecare doză de aer, inspirând doar atât cât să nu se sufoce. Cu toate astea, în interior volumul creștea și durerea devenea aproape insuportabilă.

Doctorul Titorian și sora Nana îl găsiră pe jos, la marginea patului. Fu nevoie de doctorul Ciclovan, sosit și el între timp în urma apelului telefonic, să-l poată ridica și transportă înapoi în solariu. Când îl așezară pe spate, prin gura întredeschisă se auzi un pocnet de băşică spartă, și un moment Titorian avu credința că teama lui s-a adeverit; o ruptură de țesut era previzibilă, dar așa cum constată, după ce îl supuse unui control radiologie, zgomotul venise din bronhia eliberată; aerul comprimat ţâşnise afară, provocând acel sunet alarmant.

— Ce ți-a trebuit, frate? îl apostrofă Ciclovan. Eu sunt medic, dar dacă aș fi fost în situația dumitale l-aș fi lăsat în plata Domnului; nu l-a obligat nimeni să iasă din cameră. Mai mult, dumneata puteai să crăpi pe loc, și între unul și celălalt, ce mai calea-valea, eu te prefer pe dumneata. Tipul ăla abject nu numai că nu-mi inspira sentimente normale, omenești, ci o sinceră scârbă. Ai scăpat ca prin

urechile acului, drăguțule Doamne, ce soi de altruism idiot!

Ciclovan îl mai certă încă multă vreme fără ca Petre să poată da vreun răspuns; durerea încetase, dar în urma ei rămăsese o spaimă dureroasă vecină cu durerea. Tăcea chitic, ascultând admonestările medicului cu o plăcere ascunsă, înjurăturile fiind un semn incontestabil că e viu și că în afară de șocul pe care-l suferise pleura nu se întâmplase nimic grav.

— Ar fi căzut peste balustradă, bâigui Curta abia dezlipindu-și buzele...

— Să-l fi lăsat să cadă, atâţia au căzut altfel din cauza lui, băga-l-aș unde știu eu...

Ciclovan vorbea deschis, fără nici un fel de reținere, cu o dușmănie pe care nu era în stare să și-o mascheze. Tâmplele i se înroșiseră și zvâcneau sub cele două vene umflate din cauza tensiunii ridicate, în timp ce nasul i se îngălbenise ca în urma unor degerături. Deci, Ciclovan știa totul, sau poate întreg personalul medical nu era străin de activitatea lui Baciu, cum la curent erau și pacienții mai vechi; numai el, Curta, avusese impresia că era unicul deținător al acelui secret în virtutea căruia nu-i spusese nimic nici lui Landesman, nici lui Olariu.

— Nu te mai gândi, dom'le, și respiră normal, altfel iar ți se umflă băşica și, ascultă-mă pe mine, înainte de a mai face asemenea eforturi gândeşte-te, ia-ți adio de la viață; ai scăpat de un emfizem ca prin minune. Am mai văzut un caz splendid, dar cu mult mai grav decât l-ai făcut dumneata, și tipul, într-o oră, era umflat ca un zepelin. La autopsie a explodat pur și simplu de parcă ar fi avut în el o grenadă.

Toate astea i le spunea Ciclovan stând pe marginea patului în solariu. Erau numai ei doi, Titorian plecase jos în sala de operații împreună cu sora Nana și încerca, cu ajutorul unor injecții, s-o dezlipească pe tovarășa Vanda de un amorez oarecare, speriat cumplit când își dăduse seama

că alături, pe o brancardă, mai era cineva, fără să știe că de fapt acel cineva era un mort care nu-i putea face nici un rău. Deci, pe cei doi îi căraseră în noaptea asta de pomină Titorian și cu surorile, își zise Curta când află din gura lui Ciclovan întâmplarea povestită de acesta mai mult ca să-l scoată din gândurile negre.

— Auzi, dom'le, nu puteau să-și găsească loc în altă parte, tocmai la morgă! Dar eu bag mâna-n foc că ea știa foarte bine, e pacientă veche, chiar alaltăieri am văzut-o dând târcoale sălii, când eu lucram, și l-a adus pe neștiutorul ăla exact acolo, voia senzații tari doamna. Măcar să-l fi pus în gardă pe nefericit, și dacă ai vedea ce bărbat are, cadră, nu bărbat, cum zice mama.

Ciclovan se opri; era nădușit de graba în care povestise. Rar se lansa în fraze lungi, prefera propoziția simplă, dar constatarea că Petre era viu, că respiră normal, că se uita la el și-l asculta îl emoționase în mod deosebit. Curta își dădu seama că omul acesta aparent grosolan, tăiat dintr-un trunchi, manifestă în relațiile cu el o simpatie reală.

— Și acum, ridică-te cătinel; după spaimele astea nu-i bine să rămâi în pat, e preferabil să umbli, altfel ai să rămâi temător, și până la urmă n-ai să mai fii în stare să faci un pas fără însoțitor. Împuțită boală!

Văzând că Petre se ridică cu greu, aproape îl smuci, iar după ce îl ridică în picioare îl împinse de spate ca și cum ar fi suflat asupra lui duhul sfânt și i-ar fi spus: „Acum ți-am dat viață, umblă"!

— Ai să vezi într-o zi cum curva aia de gaură are să dispară, nici n-ai să-ți dai seama, totul e ca bronhia să se vindece. Am întâlnit și asemenea cazuri. Hai, cătinel, hai că merge, dom'le. Și totul e să nu gâfâi, să-ți dozezi respirația, no, asta e! Și acum mă duc să văd dacă Titorian a putut scoate ancora din aia...

În sinea lui, Curta îi era profund recunoscător pentru vorbele încurajatoare.

Ieși din cameră și porni încet pe coridor. La capătul lui se opri. La etajul inferior apăruse tovarășa Vanda, și Curta, neavând încotro, o salută ca și cum n-ar fi știut nimic, și ea îi răspunse cu un zâmbet măsluit; era palidă, cu cearcăne sub ochi, dar altfel călca bățoasă, și în mers își potrivea fusta cu cuta strâmbă la spate, vrând astfel să-și ascundă tulburarea.

Sufrageria era plină; pacienții, obosiți, dar bine dispuși, continuau să cânte, alții jucau cărți în hol, iar în aripa din dreapta a holului se auzea tacul lovind mingile de biliard. Curta îl zări și pe Pintică; bucuria apariției medicamentelor îl scoase din toropeala și sfiiciunea lui obișnuită. Plecase și el împreună cu ceilalți, împotriva interdicțiilor, spre supărarea sorei Nana care nu se jenase să-i spună că probabil își pierduse ultima șansă de a fi operat. Dar Pintică bea *pertu* cu Forgaș, și Curta zâmbi când îl văzu pe ungur udându-şi mustățile lui mari în paharul cu gura largă. Ar fi vrut să intre și el în sufragerie, dar spusele lui Ciclovan îi rămăseseră întipărite în minte, le înțelesese exact valoarea și știa că dacă din primul moment nu avea să înfrângă cumplita teamă ce sălășluia în el, avea s-o poarte în suflet toată viața. Și pentru că n-avea decât o soluție în față, o alese pe aceea, cea mai dificilă; să facă cei câțiva kilometri până la cabana tăietorilor de lemne singur, având ca însoțitor noaptea adâncă și lumina albă a zăpezii.

După ce trecu de portar, care se mulțumi să ridice din umeri și să-i noteze numele pe un caiet, Curta fu cu mult mai puțin sigur pe el. Picioarele începură să-i tremure, aproape că își auzea rotulele genunchilor scârţiind într-un fel ciudat, dar cu toate astea nu cedă impulsului de a se verifica, chiar dacă această verificare ar fi însemnat sfârşitul vieții lui. Înfășurat în paltonul subțire, același palton primit în urmă cu cinci ani, înainte de a pleca la studii, luă în față vântul nu prea aspru și se bucură la

gândul că undeva, pe la mijlocul drumului, va cădea și că dimineață îl vor găsi înghețat. Știa exact unde era această demarcație ipotetică și se grăbea spre ea, pașii aproape că îi alergau, dar vorbele doctorului Ciclovan îi răsunau în urechi, și subconștientul îi domoli mersul. Se pomeni mergând agale, ca la o plimbare obișnuită. Din pădure se auzi un urlet de lup. Alte urlete se înșiruiră în urma primului, de la depărtări diferite, apoi corul se făcu una, semn că haita se adunase, dar lui Curta nu-i fu frică de lupi, frica lui era alta, cu mult mai mare. Când se opri locului să vadă unde se află își dădu seama că trecuse cu mult de locul unde socotea el că era jumătatea drumului; nici nu observase când trecuse de acel loc marcat de un brad cu crengile rupte. Până la brad erau opt mii cinci sute șaizeci de pași, or el mai avea de străbătut până la cabana unde se aflau Landesman și Ghinolea nici cinci mii, și făcu pașii aceștia din urmă calm, despovărat de marele chin aciuat ca un dușman în fiecare fibră a trupului. Semnul acelei despovărări erau șiroaiele calde ce se înnodau sub bărbie. Nu, acum n-avea ce să se mai întâmple cu el, se biruise cu desăvârşire și era aproape convins că până la urmă le va birui pe toate.

Prin ferestruica de o palmă nu se vedea nici urmă de lumină. Curta abia atunci realiză că era de mult trecut de miezul nopții, dar pentru că îi înghețaseră picioarele n-avu încotro și bătu la ușa de bârne de câteva ori, până ce dinăuntru se auzi vocea Savetei. Îl întâmpină într-o cămașă albă legată deasupra genunchilor cu o curea să n-o târască pe jos. Nu păru mirată de acea apariție târzie. Închise zăvorul de jos, anume făcut pentru ea, să ajungă la el, și-l conduse în camera alăturată unde locuiau Ghinolea și Landesman. Drumul până la acea cameră îl puse la grea încercare. Tăietorii de lemne dormeau pe un prici din scânduri acoperit cu saltele din paie unul lângă altul, iar deasupra priciului, legată cu patru frânghii groase, atârna

un soi de plută din scânduri groase, patul Savetei. La lumina opaițului așezat într-un colț, cu fețtila trasă la maximum, Curta văzu perna înfloratăla o margine cu arnici, velința de lână, groasă, colorată în verde, roșu și albastru. Înainte de a deschide ușa spre încăperea alăturată, Saveta, cu ajutorul unui scripete, lăsă patul în jos, se urcă în el târâş, apoi, cu mâinile puternice învârtind de manivelă, se urcă cu așternut cu tot sub tavan și îi zâmbi de acolo, obosită.

Între camera tăietorilor de lemne și cea unde se afla Ghinolea și Landesman era o încăpere mică, un fel de cămară în care domina puternic mirosul de brânză de burduf; de tavan atârnau câteva slănini afumate, trei săculeți de fainăiar pe jos, într-o ladă, se vedeau amestecate ceapă, usturoi și cartofi, într-un colț un borcan mare cu untură topită, albă. În odaia alăturată ardea lumina electrică, și Curta se miră, mai ales că dimineața, când îl însoțise pe Landesman, nu observase nici urmă de așa ceva.

— Te deranjează condițiile noastre de viață? auzi Curta vocea lui Landesman cu patul într-un con de umbră; nu putea suporta căldura de la soba care dogorea în mijloc și își trăsese patul sub fereastră tăind un colț al camerei, să scape și de căldură și de curentul de la fereastră. La ora asta, dom’le? întrebă Landesman, îngrijorat de apariția lui Petre la miezul nopții.

— Vă rog să mă iertați, eram obligat să... un examen și am vrut să-l câştig venind până aici. Abia la ușă mi-am dat seama cât e de târziu, dar îmi era frig și n-am vrut să mă întorc... cu riscul de a vă deranja...

— Mă, ce protocolar sună! Îl loc să te apuci de literatură, care tot nu face doi bani, mai bine te înscriai în diplomație, cuvintele matale totdeauna sună de parcă ar fi date cu unt. Vorbește încet, să nu se trezească; a adormit cu greu, se pare că injecțiile cu streptomicină dau o stare

de agitație și febră, în fond, nimeni nu știe mare lucru despre ele, prietenul acela al meu a scris câteva indicații, bănuiesc, dar indicațiile au dispărut cu o parte din sticluțe. Jidan deștept, a numerotat sticluțele probabil de la unu la optzeci sau și mai mult - și ochiul lui Landesman a descifrat numerele lipsă - dar mă întreb, de ce or fi luat și scrisoarea. Sunt bucuros pentru el, de când se află în sanatoriu e primul lui somn liniștit, uite-l cum respiră... A trebuit să duc o luptă cu el, e încăpăţânat ţârcovnicul, nici n-a vrut să audă de injecții, îi tot dădea zor că medicamentul se cade să-l iau eu. Parcă dacă voiam să-l iau îi ceream aprobarea! Asta-i bună! Suferă de complexe, de cinste maximă, la fel ca și dumneata, eu unul iau lucrurile așa cum sunt.

— Și dumneavoastră nu faceți deloc? se pomeni Curta întrebând, mirat și el de hotărârea lui Landesman de a dărui celuilalt medicamentele.

— Deloc, tovarășe scriitoraș în devenire, ce te uiți așa? Ți se pare altruismul meu împins până la ridicol? Și nu mai pot eu de ce crezi mata, dar ia, te rog, loc, mă gândeam tocmai cât de bine e aici în comparație cu sanatoriul, cu singura deosebire că adineauri când am ieșit afară pur și simplu mi-a înghețat curul. Băieți descurcăreți tăietorii ăștia de lemne; au un băț, cu el se duc la budă, și înainte de a se așeza pe vine decapitează stalactita cu bățul, să nu se împungă; ger mare... Cu părintele e mai greu, dar mi-a promis sora Nana că-mi aduce un veceu portativ. Sper că n-o să stăm prea multă vreme aici. Cozmin are să aranjeze totul, cel puțin așa crede el, eu unul nu. Uită că nu mai e pe funcție și, prostul, își închipuie că cei de sub el stimau omul, nu locul; uite, eu i-am spus că s-ar putea ca unii tovarăși nici măcar să-l mai cunoască. Așa că dacă nu ne putem muta înapoi, o să ne mutăm ori la alt sanatoriu, ori în iad, că se spune că în ultima vreme Dumnezeu a pregătit un spațiu separat pentru comuniști; nici în iad nu vrea să-i

amestece cu ceilalți păcătoși. Parșiv și Dumnezeu ăsta, bine că nu mă aude Ghinolea, că m-ar spurca! Stai pe șezut și pe gânduri, tovarășe Curta, și cum îmi închipui, îți pui și dumneata întrebări neprincipiale în legătură cu medicamentele. Și ca să nu mă acuzi de omenie exagerată și spirit de sacrificiu etc., vreau să-ți tai macaroana și să-ți comunic oficial că nu e vorba de nimic din tot ce v-ați putut închipui matale și alții. Pur și simplu, medicamentele astea capitaliste nu pot face bine decât unei structuri ca popa Ghinolea, unuia ca mine nu, sunt sigur, pentru asta am și renunțat... Fericiți cei săraci cu duhul că a lor este împărăția cerurilor; nu-i așa că ești sărac cu duhul și nu poți pricepe o explicație ca a mea, pământeană? Dar te văd palid, ce s-a întâmplat, ce fel de examen ai dat, că la examenul meu ai căzut, ești prea direct și în sentimente și în vocabular de mă și mir cum de o femeie frumoasă ca a dumitale poate să stea cu un asemenea necioplit, glumi Landesman.

Curta îi povesti incidentul petrecut cu el, motivele pentru care fusese la un pas de emfizem și după ce termină, Landesman se frecă cu un deget în creștet unde părul crescut după febra tifoidă era subțire și rar.

— Uite, ăsta altruism, și matale te mai miri de mine. Cel puțin părintele mi-a salvat viața, am tot dreptul să i-o salvez și eu pe a lui, în schimb dumneata ai fost gata să-ți pui viața în joc pentru unul care, uite aici, să nu-ți faci iluzii că dacă se va însănătoși n-o să-ți pună pielea-n băț. Dacă eu am primit medicamentele astăzi deși sunt trimise, după cum scrie pe ștampilă, cu șapte luni în urmă, semn că șase și jumătate au stat unde au stat, asta presupune că foarte bine asemenea medicamente de încercare pot să sosească la sanatoriu oricând și te asigur că Baciu va trăi până atunci și că va fi îndopat cu ele chiar de Titorian personal, în schimb dumneata? Nici măcar nu te-ai pretat să-l înjuri puțin pe medicul șef, să rămâi pe lista lui

Morăscu, nici asta n-ai făcut-o... Te admir și te declar de-a dreptul tâmpit... Uite, drept recompensă pentru atâta mărinimie, Landesman Isaac nu se va sfii să coboare și să-ți facă un ceai, ești albastru-verde, culoare pe care din principiu o detest - și Landesman, coborând din pat, puse să fiarbă ceainicul vechi, cu smalțul sărit, pe un reșou electric.

Pe sub pijamaua de aceeași culoare cu a lui Morăscu, cu dungi albastre, se vedeau napoleonii groși legați la glezne cu șireturi peste ciorapii de lână. Landesman își puse pe cap o tichie de fetru negru, un soi de plăcintă pleoștită la margini și roasă de vreme, și după râsul ascuns și privirile jucăușe Curta înțelese că Landesman anume și-o pusese, ca să-l înveselească.

Bău ceaiul cald cu arome puternice și într-adevăr tremurul din picioare îi dispăru, iar pe fruntea rece îi apărură broboane de sudoare; Curta nu le șterse, îi plăceau cum stăteau acolo, adunate spre tâmple și deasupra sprâncenelor. Le simțea greutatea și gâdilătura pe piele din pricina scurgerii lente spre făgașele dintre frunte și nas; numai când un firicel începu să se prelingă greoi și cu opriri intermitente pe obraz, își duse mâna la locul umezit și cu dosul mânecii de la palton se șterse. Își dezbrăcă paltonul, și Landesman, dorind să fie o gazdă cât mai perfectă, scoase o țigară bună, o rupse în jumătate și-i oferi o parte lui Curta; mai mult îi împinse țigara.

— Cred că ar trebui să plec, nu de aici, în general, din sanatoriu, am sentimentul că în lunile de când am venit nu numai că ameliorările se lasă așteptate, dar mă simt cu mult mai rău; o stare pe care nici măcar n-o pot defini, nu mă doare nimic, dimpotrivă, aș putea spune că mă simt mai bine ca acolo jos, nu mai obosesc așa repede. Cu toate astea, simt în jurul meu plutind amenințări nevăzute, boala a apucat să contamineze nu numai plămânul, zi de zi...

— Ascultă, tovarășe scriitor în devenire, îl întrerupse

Landesman în timp ce își turna ceai, n-am avut până acum decât senzația inutilității meseriei dumitale, dar nu și faptul că ești un om slab. Văd că vrei să dai bir cu fugiții și asta mă face să cred că ești lipsit și de simțul realității, ceea ce este foarte grav. De bine, de rău, sanatoriul te apără; oricum, din pricina bolii suntem calificați ușor iresponsabili, adică cu mintea plecată în altă parte, avem circumstanțe atenuante, ca orice delincvent care acționează sub imperiul unor stări ocrotite de lege. Unde te duci? Aici poți să spui multe adevăruri și multe minciuni, nici pentru unele, nici pentru celelalte nu suporți decât sferturi de consecințe. Dacă vrei să știi cu adevărat starea matale exactă, atunci Landesman ți-o poate spune: ți-ai cam pierdut busola, ar fi fost cu mult mai bine să nu ne cunoști, nu pe noi cei de aici, pe noi cei dinlăuntrul nostru, asta te-a întors pe dos, ți-a clătinat, ca să nu zic stricat, echilibrul matale, acea stare perfectă de care ești atât de mândru. Uite, împrejurările te-au făcut să îmbătrâneşti politicește cu niște ani buni, să nu mai știi să deosebești binele de rău și răul de bine, că vezi matale, scriitorașul din dumneata nu poate trăi cu feliile vieții amestecate, el le vrea separate, și atunci când unele dintre ele sunt mai mari decât îl ține cureaua, dumnealui cade într-o melancolie firească celor ce se pregătesc să dezerteze. Unde vrei să dezertezi? Nicăieri și niciunde, tovarășe scriitoraș. Bag mâna-n foc că la vremea când te-ai hotărât să apuci pe calea asta nouă ți-ai închipuit că vei trăi într-o lume unde curge lapte și miere; nu, să nu spui că n-am dreptate, Landesman în chestii din astea totdeauna are dreptate... ți-ai închipuit că revoluția înseamnă doar romantism... Și poate acum te-ai aștepta să-ți vorbesc de contradicții, despre lupta dintre vechi și nou, între cei vechi mai căzând din necesitate sau din prostie și câte unul nou, de greșelile și greutățile de început în mrejele cărora mai cade și câte un nevinovat ca dumneata, uite, Isaac

despre nimic din toate astea n-are să-ți vorbească, Landesman a umblat toată lumea și pe unde a umblat a văzut multe, și tocmai pentru că a văzut și trăit atâtea poate să-ți spună matale cu certitudine, și când Landesman zice certitudine înseamnă că zice vorbă mare, că lumea tinde spre nenorocirea ei, aleargă spre ea ca spre o izbăvire, așa cum te duci mata la lupii dumitale în fiecare zi, cu toate că ți-e teamă de ei, cu toate că nu o dată i-ai fi nimicit dacă ai fi putut, asta în capul matale de scriitoraș, dar cu toate astea te duci - fie cald, fie frig. Un soi de curiozitate bolnăvicioasă îl face pe om să fugă spre necunoscut, lumea noastră în momentul de față reprezintă acest imens necunoscut, și asta pentru că nici capitalismul nu mai este o soluție, cu toată bunăstarea lui; oamenii vor altceva, fac ceva pe bunăstare, și din cauza asta se duc și aleargă, se vânzolesc și speră nici ei nu știu ce... Comunismul, dragul meu, va învinge pretutindeni, și asta ți-o spune Landesman care a mirosit acest pământ împuțit de la un capăt la altul; comunismul este singura ordine care îți dă dreptul să-i ridici ideologia la rangul de credință, să lupți pentru raiul ei... Ce a făcut credința, la începutul ei, asta va face și comunismul din lume, indiferent că și atunci credincioșii erau băgați în groapa cu lei cum sunt băgați acum. Cu singura deosebire că acum, în lupta pentru credință sunt băgați în groapă cei mai puțin credincioși în comparație cu cei care cred că dețin toată puritatea credinței. Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este și spiritul unor orânduiri lipsite de spirit. Ei bine, noua credință vrea să lipsească creatura chinuită de suspinul ei, să-i uniformizeze sensibilitatea, și prin ea să-i anuleze spiritul adevărat, orânduirile de totdeauna având nevoie de preamăriri. Spiritul deranjează, prin însăși natura lui este străin supunerii, or un spirit care nu se supune înseamnă că nu este suficient de rodat ca să-și

poată asimila credința... Și cu ce crezi matale că se pot stârpi aceste trăsături, tovarășe scriitoraș în devenire? Găsește matale un alt cuvânt în loc de violență. Dacă nu l-aș fi cunoscut pe părintele Ghinolea aș fi murit prost, n-aș fi băgat nasul în preceptele credinței lui venită pe lume sub același semn al violenței ca toate credințele care preaslăvesc blândeţea și omoară pe cei ce nu vor să fie blânzi. Ce, crezi că Isus a venit să aducă pace pe pământ? Ia matale *Un pas înainte, doi pași înapoi,* citește în Biblie la evanghelistul Luca, vezi că semnele sunt gata făcute, poți să sugi liniștit din biberonul gata pregătit și să prinzi puteri... Doar să urmărești textul acesta pașnic, îl știu pe dinafară... și Landesman își miji ochii ca și cum ar fi vrut să-și aducă aminte de citat și să-l rostească dintr-o răsuflare, ceea ce și făcu spre mirarea lui Curta atent până și la punctuație, respectată și ea cu strictețe. „Socotiți că am venit să aduc pace pe pământ? Vă spun că nu, ci dezbinare. Căci de acum înainte, cinci dezbinați vor fi într-o casă: trei împotriva a doi și doi împotriva a trei. Dezbinați vor fi tatăl împotriva fiului și fiul împotriva tatălui; mama împotriva fiicei și fiica împotriva mamei.” Și dumneata plângi în nădragi că Olariu n-a avut curajul să-și omoare frații cu mâna lui, și-i proslăvești blândețea și curățenia că s-a dus între ei gata să-și primească glonțul binefăcător, uitând că n-a șovăit deloc să tragă în alții cu sânge rece, poate mai puțin vinovați decât cei de același sânge cu el. Și, din acest punct de vedere, Cozmin are perfectă dreptate, Olariu a fost întotdeauna un om slab, și dacă l-ar fi lichidat atunci, înainte de a se mai întoarce la ruși, poate Olariu întors pe urmă acasă n-ar fi suprasolicitat credința din dorința ca Lică să-i poată da nota zece la capitolul sânge rece și atașament, el, care nu avea sânge rece și în sufletul lui nu era nici chiar așa de atașat. Uite, eu n-am să-ți spun, tovarășe scriitoraș în devenire, că lumea noastră are neapărată nevoie de

violență, aș zice că s-ar putea și altfel, dar eu mă refer nu la ce-ar putea fi și ce n-ar putea fi, eu mă refer la ce este, că vezi mata, acest „ce este” te-a întors pe dos. Și dacă Landesman toate le-a înțeles, această ură a tovarășului față de propriul lui tovarăș Landesman nu mai vrea s-o înțeleagă, adică, vezi mata, violența o înțeleg deși n-o aprob, dar ura mă înspăimântă, deoarece asta înseamnă că suntem pregătiți numai în vorbe pentru noua credință, iar în fapte suntem încă pe vremea celor ce trăiau în pădure. Am asimilat un limbaj, dar faptele vin împotriva limbajului, vrem să construim o lume după vorbe, dar văd că o construim după fapte, și ea va ajunge cu unele și cu altele atât de departe, încât numai un cutremur ar mai putea uni buzele celor două prăpăstii, dar Landesman în minuni nu mai crede, așa să știi.

Curta închise Biblia cu zgomot, apoi se uită la coperțile maronii pe care scria cu totul altceva și zâmbi amar, dar destul de vizibil ca Isaac să observe și să înțeleagă că faptele și vorbele sunt tot atât de aproape ca și coperțile acelea străine de cartea pe care o îmbrățișau, și această îmbrățișare nu o dictase nimeni, era trucul lui Landesman, care voia să salveze aparențele de un fond de care el însuși se temea.

— Zi-i, hai, dă-i drumul, tovarășe scriitoraș, spune mata ce ai pe suflet, adică spune că noi am fost aceia care am îndepărtat faptele de vorbe, și eu am să-ți răspund că nu-i așa și când am să-ți spun că nu-i așa, nu-i obligatoriu să mă crezi, pentru că dacă ar fi obligatoriu, tot nu m-ai crede. Vrei să-mi dai cu propria mea ipocrizie peste nas, dă-mi dacă vrei, dar Landesman îți spune că nu-i ipocrizie ci un adevăr, două credințe care nu se suportă; în evul mediu, religia nu suporta pe eretici, îi ardea pe rug, dar eu n-am făcut altceva decât să închid un ev cu coperțile altuia în devenire. Ipocrit ești mata, tovarășe scriitoraș, că mă înțelegi exact și cu toate astea mă condamni, desigur, fără

să mă trimiți în focu gheenei ci în altul, al propriei mele moralități față de politică, numai că te previn. Politica n-are morală.

Curta sorbi ultimele înghițituri de ceai; se răcise, dar așa rece și dulce ceaiul i se părea cu mult mai bun, și după ce așează ceașca direct pe podea, își strânse paltonul pe lângă trup și se pregăti de plecare.

— Dumneata, tovarășe Landesman, ai putea foarte bine să fii coautorul citatului din Luca.

— De ce? Te-am dezbinat atât de rău încât tu, fiule, ești gata să te ridici împotriva tatălui tău Isaac?

— Mai rău; dezbinarea presupune existența unor forțe antagonice gata constituite, un Da și Nu ce nu mai pot fi conciliate, pe când dumneata sădești în mine neîncrederea, și asta este cu mult mai grav.

— Neîncrederea asta de care vorbești mata, tovarășe scriitoraș, există în dumneata; eu, pur și simplu ți-o cultiv și nu ți-o lustruiesc de florile mărului, ci pentru a te face să înțelegi exact terenul pe care te afli, să-l pipăi cu propriile picioare, să te ferești la nevoie de el sau să pășești mai departe, convins de riscurile lui. Ai să spui că asta este o metodă evreiască de a discuta, metoda pisicii care cade mereu în picioare dintr-un simț care-i calculează cu iuțeala gândului centrul de greutate, dar acest centru de greutate de care mă folosesc eu este rezultatul deselor parașutări ale nației mele dintr-o lume ostilă în alta și mai ostilă, indiferent că la ostilitatea asta am contribuit și noi.

Curta se așeză din nou pe scaun, dorința de a pleca fără să participe la discuție, așa cum ar fi vrut, se pulverizase: venise să-și înfrângă teama și acum, intrat pe un alt teritoriu, nu numai că nu își mai aducea aminte de starea în care se aflase cu un ceas înainte, ci era dominat de alta cu mult mai puternică; aceea a existenței lui spirituale în această lume. Iată ceva cu mult mai important, și dovada de netăgăduit era faptul că intenția cu care venise acolo

fusese alungată undeva în necunoscutul din el. Rămăsese acolo, în fața lui Landesman, nici el nu știa de ce, cu toate că era convins că într-o dispută cu el n-avea nici o șansă de câştig. Isaac venea cu ideile ca un tăvălug ce nu putea fi oprit și intra peste el lovind în puținele lui cunoștințe așezate cuminte într-un spațiu ce se voia calm, răscolea totul fără a se strădui apoi câtuşi de puțin să ordoneze ceva.

— Uite, eu cred și în cealaltă ipostază a lui Isus, a non violenței, a iubirii față de oameni, a blândeţii și solicitudinii...

— Mi-am dat seama din clipa când mi-ai povestit cum l-ai salvat pe Baciu, spuse Landesman acoperindu-l la spate cu pătura pe părintele Ghinolea. Poruncile lui Moise ți le citesc pe chip cu toate că n-ai o figură de ascet...

— Eu nu glumesc, tovarășe Landesman, spuse Curta și, grăbit, emoționat, își scoase pachetul de țigări mototolit și, înfrigurat, își aprinse o mărășească. Nimic nu se poate clădi pe violență, nimic nu se poate construi pe spaimă într-o lume pe care o vrem eliberată de spaime, de fals și de minciună. Violența este forma primitivă a puterii, și-o utilizați pornind de la premisa falsă a primitivismului acestui popor, și aici faceți cea mai mare greșeală. Vedeți, înțeleg exact generozitatea acestui loc unde mă aflu, un fel de porto-franco unde ideile nu sunt vămuite și nici condamnate, deoarece cei condamnați suntem noi și ce mai contează niște idei înălțătoare sau dușmănoase, așa cum ar fi socotite acolo jos, când posesorii lor nu mai pot face cu ele nici bine, nici rău semenilor lor? Am fost foarte curios, nici nu vă puteți da seama cât am fost de curios, din clipa când am intuit teama pentru presupusele amănunte povestite mie de Baciu referitoare la activitatea acelui Isaac din vremea când nu era bolnav, nici conciliant ca acum, ci dur și intransigent. Un student oarecare, închis doar pentru faptul că era fiul tatălui său, preot, i-a povestit

lui Baciu întâmplarea; fiți liniștit, a povestit-o ca pe un fapt ce venea în sprijinul indubitabilei dumitale intransigențe pierdută pe drum din pricina bolii, a înțelegerii că în fața morții totul este deșertăciune.

Se opri. Durerea începea să-l sufoce din nou, dar ea nu mai era însoțită de teama de moarte, era o durere pur și simplu ca orice altă durere. Calm, își dirijă respirația cum ar fi dirijat un jet de apă de la un robinet, mai tare sau mai încet; plămânul se supuse acestei comenzi interioare, se eliberă de surplusul de aer. Curta simți în cerul gurii gustul neplăcut venit din cavitatea dezumflată și se bucură că de acum încolo stătea în puterea lui să-și comande propria viață sau moarte.

— Ai terminat, tovarășe scriitoraș în devenire? întrebă Isaac pe un ton neutru. Poate ai vrea să mă dezvinovățesc, să spun că nu-i adevărat sau că este adevărat numai în parte? Uite, Landesman n-are să-ți facă pe plac. Dacă ai mai fi avut răbdare câteva săptămâni, ți-aș fi spus eu de acel incident la care am fost nu numai martor, ci direct implicat. Uite, Isaac îți dă dreptate, nu chiar în toate, dar în cea mai mare parte. Să nu te bucuri însă că îți dau dreptate, tovarășe scriitoraș. Că dacă Landesman dă dreptate cuiva înseamnă că de fapt îi și fură celuilalt plăcerea de a se bucura de dreptatea lui. De ce m-au pus pe mine, printre altele, să mă ocup de culte, habar n-am. Nu sunt adeptul nici unei religii; convingerea că religia, de orice fel ar fi, reprezintă un opium pentru umanitate, era pe prim plan, în numele ei voiam să distrugem lumea veche cu tot ce-i aparținea, clasele exploatatoare și cu cei ce exploatau sufletul omenesc, și asta în cel mai scurt timp cu putință. De suflet deci, tovarășe scriitoraș, trebuia să mă ocup eu. Încă de prin patruzeci și patru, dacă nu mai devreme, de acea parte de țară unde s-a petrecut întâmplarea, pe linie de partid răspundea Costache. Prin patruzeci și șapte, când am ajuns eu în părțile Sucevei,

Costache devenise un activist obscur dintr-o greșeală care nici măcar nu era a lui. Să nu-ți închipui că lupta care se dă pentru sfere de influență este caracteristică doar pentru acești ani, ea este cu mult mai veche, dar atunci, în anul la care mă refer ea căpătase o acuitate neobișnuită: partidul era divizat. Una dintre aceste grupări din țară trimisese un om de legătură la Costache, cu dispoziția de a înlătura pe instructorul, aflat încă pe drum, al celeilalte grupări. Neșansa lui Costache a fost ca instructorul să întârzie, și el a pus în aplicare decizia adusă de primul, neavând de unde să știe că după Eliberare are să fie aspru judecat pentru fapta lui, cu atât mai mult cu cât el îndeplinise dispozițiile acelei părți din mișcare care ulterior se dovedise a fi pe poziții greșite. De unde avea el să știe atunci de această divizare a mișcării? Conducătorii ei se aflau în închisoare; în condițiile acelei crunte ilegalități nu se putea informa de la o zi la alta asupra adevărului, dar astăzi oare, când avem toate mijloacele de informare la îndemână, ne gândim la fiecare acțiune pe care o întreprindem? Deci, după Eliberare, Costache din secretar de partid a ajuns un simplu activist asupra căruia plana în orice moment cea mai grea sancțiune, excluderea din partid. Ca să se reabiliteze în ochii tovarășilor și în propriii lui ochi, lucra cu râvnă de dimineața până seara, crezând că orice acțiune dusă la îndeplinire reprezintă o cotă-parte de bunăvoință la adresa lui, un plus ce îi putea fi favorabil la judecata pe care o simțea apropiindu-se. Îl cunosc pe Costache de mult, înainte chiar de a pleca în Spania. Am lucrat amândoi la aceeași întreprindere. Acest om și-a închinat toată viața cauzei, și cu toate că s-au pus pe capul lui sume mari de bani, s-a descurcat, avea marea capacitate de a intui pericolul, de a se da la fund la timp și de a ieși de acolo atunci când Siguranța se aștepta mai puțin. Un om hărțuit care nu brava de dragul bravurii; am avut și avem și din ăștia, să fii dumneata sănătos! În

pușcărie, mulți se aflau mai în siguranță decât cei de afară și nu puțini răsuflau ușurați odată ajunși la dos; închis, mai puteai avea speranțe, liber, nu știai niciodată ce te putea aștepta la următorul colț de stradă. În partea aceea a Moldovei exista în munți o puternică grupare legionară. Ajunsese la urechile noastre că principalul sprijinitor era un fost călugăr, hirotonisit. Că era el omul care-i ajută pe legionari sau nu era el, asta mai trebuia dovedit, și asta am vrut noi să dovedim. În orice caz, prin acele părți cu greu putea pătrunde un activist; nu puțini și-au pierdut viața, și nu prea aveam oameni ca să ne permitem luxul de a ne despărți definitiv în fiecare zi de câte unul dintre ei. Costache căzuse în darul beției, era sufletește distrus din pricina celor întâmplate, cu atât mai mult cu cât Silivan, instructorul înlăturat, era un prieten de-al lui și de-al meu, lucrător cu noi, la începuturile mișcării, la fabrica de care ți-am vorbit. Nu se putea deci conta pe Costache. Când am ajuns la Crenguța - așa se chema comuna unde s-au petrecut lucrurile - Costache zăcea, nu știu cât de boală și cât de băutură, într-un grajd, acolo își avea sediul organizația lui comunală pe care o conducea. Costache mi-a spus că n-o să putem ține adunarea pe care o solicitasem, unde trebuia să vină să vorbească oamenilor un tovarăș important, aflat atunci la Iași. Tot Costache m-a anunțat că, după datele lui, preotul n-avea nici în clin, nici în mânecă cu legionarii, el își păstorea turma fără să știe că din turma lui numeroși erau aceia care seara plecau cu alimente în munți. Am vrut să verific singur. Îl cunoșteam pe părintele Ghinolea, mă familiarizasem întrucâtva cu felul de a fi al preoților, și în sinea mea m-am bucurat de cele spuse de Costache; nu voiam să iau nici o măsură drastică împotriva preotului, mai ales că știam foarte bine care era puterea lor de înrâurire asupra oamenilor. Biserică era ticsită de credincioși. Era Vinerea mare, nu știam, nu-mi spusese nimeni și, sincer să fiu, pentru mine,

chiar dacă aș fi știut, ar fi fost o zi obișnuită, ca toate celelalte. Mi-am dat seama mai apoi ce greșeală am făcut - dacă nu politică, tactică în orice caz. Era Vinerea mare, vinerea patimilor; într-o asemenea zi nu-i bine să te legi de credincioși, chiar de cei care cultivă credința de formă. Până la adunarea noastră mai erau patru ceasuri; în piață se înjghebase o tribună, ghirlandele de brad erau la locul lor, microfonul și difuzoarele instalate în cele patru părți ale pieței erau păzite de câte un om, pentru siguranță. Costache m-a convins că adunarea trebuie amânată; nu numai că nu aveam nici o șansă, dar momentul era ales cum nu se poate mai prost. M-am dus și am dat un telefon la Iași. Tovarășul în cauză nici n-a vrut să audă. Nu mai putea veni a doua oară prin acele părți, și din moment ce se luase hotărârea să se țină adunarea, ea trebuia ținută cu orice preț. Costache a ridicat din umeri la cele spuse de mine și a făcut o ultimă încercare de a-și duce sarcina la îndeplinire. A intrat în biserică și a vorbit câteva minute cu popa, dar acesta n-a vrut pentru nimic în lume să renunțe la slujbă. A anunțat oamenii din fața altarului de ședința ce trebuia să aibă loc și i-a sfătuit pe enoriași să-l lase pe el acolo să-și facă slujba, iar ei să meargă la întrunirea lumească. Dar numai o parte din oameni i-au dat ascultare. Desigur, dacă s-ar fi amânat ședința, peste câteva zile probabil ea ar fi putut avea loc fără dificultăți și fără zarva ce a urmat, dar ședința, cum ni se spusese, nu putea fi amânată. Și prețul a fost plătit. O mașină din garda tovarășului a poposit în fața bisericii, și cei șase oameni de ordine aduși de el și-au luat dreptul de a decide în acele împrejurări speciale. Costache a plecat acasă, n-a vrut să rămână, eu am rămas. Ce-a fost mai departe știi. Un singur amănunt nu ți l-a povestit Baciu - și nu l-a povestit deoarece nu avea nici el de unde să-l știe. Într-adevăr, s-au pus niște saci cu paie la una din intrările bisericii, convinși că cei rămași înăuntru au să iasă pe ușa din spate. Dar în

timp ce paiele ardeau, și fumul intra în biserică, în interior cineva a aruncat benzina cu care dimineață se spălaseră podelele și a închis cu cheia ieșirea din spate. Ne-am dat seama de acest lucru când prin flăcări a ieșit afară un om, și în grabă și disperarea noastră nu l-am reținut și nici cercetat. Dincolo de amănuntele care au dus la tragedia amintită nu este mai puțin adevărat că noi eram acolo, am asistat calmi la focul pus pe din afară; nimeni - nici eu, nici altcineva - nu s-a opus acestui procedeu. Dar oare ne puteam opune? Mai târziu, un supraviețuitor a mărturisit că focul a izbucnit brusc din toate părțile, ceea ce întărea și mai mult convingerea noastră că provocarea a fost premeditată de dușmanii noștri. Dar adevărata întrebare, care știu că te preocupă, este alta, de ce anume n-am putut renunța în ziua aceea la ședință, de ce a fost programată tocmai atunci? Îți spun eu. Odată cu luarea puterii, am crezut că totul este posibil pentru noi, că oamenii ne vor sprijini de la primul până la ultimul. N-a fost așa. Am pus întâmplarea de la biserică pe seama existenței dușmanului de clasă - și când spun acest lucru spun un mare adevăr. Cu două zile înainte fusese găsit într-o pădure de lângă Botoșani trupul unui ilegalist, Nicăion, a lui Nicăioana, tată n-avea... L-am cunoscut în primii ani când intrasem și eu, mânat mai din față, mai din spate, de Cozmin în lupta ilegală, acum în gura multora un cuvânt ca oricare altul, dar atunci... atunci să te fi văzut... atunci să-ți fi arătat... Nu o dată în momentele grele, și ele n-au fost puține, mă gândeam la acest om, cu școală puțină dar cu minte multă și cu sufletul ca o pâine ardelenească, cum ai zice dumneata dintr-un sentiment real de mândrie și lăudăroșenie regională totodată... Avea acest Nicăion un picior mai lung, mai lung cu zece centimetri, cu toate că de călcat, călca drept, nimeni nu i-ar fi ghicit șubrezenia dacă nu i-ar fi văzut pantalonii, unul în sus, dezgolindu-i piciorul vânăt și subțire, iar celălalt crac în jos, sub bocanc

aproape... L-au întins la siguranță, i-au băgat piciorul drept între două menghine umblătoare și cu o manivelă... Au cerut de la el un nume, un nume doar, un nume oarecare după câte am aflat, dar numele acesta reprezenta un tovarăș de-al lui și el numele ăsta nu l-a dat și pentru asta a fost... A sunat alarma și polițaii au fugit și pe el l-au lăsat acolo, fără apă și fără pâine și întins l-au găsit trupele sovietice după paisprezece zile de când îl abandonaseră... Și Nicăion ăsta, cel mai bun trăgător cu praștia din câți am cunoscut în copilărie, acum, mai bine zis atunci, cu două zile înainte de ședința pe care voiam s-o facem, a zis să mai lupte și alții, el a luptat destul, vrea să meargă acasă la țară să crească porumbei și cușca cu cei doi porumbei poștași era lângă el când au dat de el, hăcuit și porumbeii erau și ei cu capetele tăiate... De ce?... Ce-au avut cu Nicăion a lui Nicăioana, că dumneata deștept și înțepat cum ești pe toate le știi... Pentru ce l-au urât, că doar omul ăla nu făcuse nimănui în viața lui nici un rău?... Pentru Nicăion, despre moartea căruia a aflat tovarășul de la Iași, să se fi dovedit mai încrâncenat ca de obicei în privința ședinței... Poate, nu știu... Dar dincolo de realitatea asta a luptei de clasă, mai era o altă realitate: exista o împotrivire a oamenilor, care nu aveau nimic comun cu dușmanul de clasă, era dușmănia împotriva procedeelor noastre, și noi am condamnat nu procedeele, ci dușmănia lor, făcându-i pe toți o apă și un pământ. Mi-am dat seama de acest lucru încă de la acea întâmplare și să știi că n-am ținut pentru mine ceea ce am crezut. Atât cât mi s-a permis, mi-am spus punctul de vedere. M-am dus la părintele Ghinolea, simțeam nevoia să-l caut, și aș fi făcut orice să dau de el. Cu ajutorul lui Cozmin l-am găsit, și iată-l aici lângă mine, și Landesman Isaac nu se sfiește să spună că prin el vrea să-și răscumpere marele păcat omenesc pentru tot ce s-a petrecut atunci. Nu cer să-ți retragi cuvintele aspre spuse la adresa mea, n-ar avea rost, și pe urmă, fără să fii

conștient, nici nu știi câtă dreptate ai, numai că dreptatea dumitale este arogantă și la fel de inumană, de rece. Dumneata rostești adevărul fără remușcări, or adevărul dezbrăcat de remușcare este adevăr de profet; după mine, asemenea adevăruri și asemenea profeți nu există. Mai vrei un ceai? Nu încurca borcanele, politica este politică și ceaiul ceai. Te văd zgribulit, nu știu cât din pricina frigului și cât din cauza emoțiilor că ai reușit să mă faci praf. Să știi că într-un anumit fel ai reușit, spuse Landesman, și se ridică din pat ca să întredeschidă ușa din camera alăturată, unde focul se auzea duduind în sobă.

În cămăruța cu miros de spirt și iod, de tămâie nearsă, se împrăștie o miasmă de obiele uscate, de ceapă și brânză, și Landesman, zâmbind, aruncă pe pat o pătură ținută până atunci undeva pe un geamantan.

— De frig am mai văzut oameni morți, de putoare niciodată, spuse el.

După ce Curta își sorbi ceaiul fierbinte, Landesman îi făcu loc în patul lor; un pat larg, mai mult un prici peste care sora Nana avusese grijă să pună câteva saltele din vată. Curta nu așteptă să fie prea mult rugat. Se așeză lângă Ghinolea, și Landesman îi dădu pătura groasă, de rezervă, să se învelească. O clipă, Curta tresări, simți la spate mâna lui Landesman, protectoare, aranjându-i pătura, și avu certa convingere că mâna aceea semăna cu altă mână pe care aproape o uitase: mâna mamei lui, care venea seară de seară, în iernile copilăriei, să vadă dacă nu cumva s-a dezvelit.

24

Seara, sora Nana îi făcuse lui Pintică o injecție, un calmant. Căruciorul pe care se afla acum așezat, acoperit cu un cearșaf alb, aștepta lângă ușă. Sala de operație era pregătită, instrumentarul - așezat cu grijă pe o măsuță sub lumina puternică; venise cu o oră înainte și chirurgul cel nou, dar noaptea, neavizat încă de hotărârile luate în privința lui de bolnavi, sosise și celălalt medic, cel incriminat de Morăscu, și Titorian se afla acum într-o situație delicată, din care nu știa cum să iasă. Doctorul nou se găsea în sala de operații, se spăla pe mâini de mai bine de un sfert de oră, în timp ce Cîrdișan, supărat că fusese deranjat de pomană, își împacheta în geanta de voiaj pijamaua în care dormise, hotărât să se întoarcă degrabă la spitalul de jos, pentru a protesta la acuzațiile aduse.

Titorian nu mai știa ce să facă. Băltescu aștepta pacientul în sala de operații. Ciclovan, închis în birou cu Titorian și sora Nana se opunea, susţinând că nu-și lasă pacientul pe mâna unui om care pentru prima dată răspundea în întregime de o operație atât de complicată. Sora Nana se străduia să-l convingă să vorbească mai încet, între camera unde se aflau ei și sala de operații fiind un coridor deschis și un perete de sticlă prin care Băltescu s-ar fi putut să audă totul. Ciclovan, cu vocea domolită pentru un timp, îl făcea pe Titorian responsabil de un posibil eșec, în timp ce Titorian, calm și sigur de el, îi reproșa lui Ciclovan toată încurcătura cu Cîrdișan. Titorian vru să iasă din încăpere, dar Ciclovan se postă cu spatele în fața ușii, și Titorian, după ce contemplă un timp acel trup masiv, se întoarse la birou și se așeză pe scaun.

— Tu te-ai lăsa operat de unul ca Băltescu? întrebă

Ciclovan venind spre birou cu ambele mâini ridicate în dreptul feței, voind parcă să demonstreze ceva cu ele. Am lucrat doi ani cu el în același spital; un om de treabă, nimic mai mult, bun să ungi pâinea cu el nu însă să-i lași bisturiul pe mână...

— A venit și cu un fotograf, adăugă sora Nana, și după felul cum rostise cele câteva cuvinte era clar că îl susținea pe Ciclovan.

— Auzi, și un fotograf! Ce să caute un fotograf aici? Te pomenești că vrea să-și facă și propagandă.

Uitând de cuvintele binevoitoare privitoare la Băltescu, pe care le rostise până atunci, scoase la adresa lui un potop de insulte, și pentru că nu-și mai putea controla vocabularul uită și de accent. Vorbele lui, într-o ardelenească neaoșă, sunau oarecum comic și când Titorian își permise să zâmbească pentru a doua oară Ciclovan se rezemă de perete ca un om răstignit.

— Poftim, de ce nu râzi, Ispas dragă? Hai, scumpule, dă-i drumul, e vorba de viața unui om și tu râzi. Mă, da tu ești complet zărghit, să mă bată unul Dumnezeu. Fotograf, ce-i trebuia măgarului tichie de mărgăritar?...

Dar în timp ce Titorian și Ciclovan se certau mai departe, în biroul directorului, la cererea lui Băltescu pacientul fusese transportat în sala de operații; Băltescu îi făcuse rahianestezia, nimerind după câteva înțepături nedibace locul dintre vertebre, și acum, ajutat de sora Aneofița și de o infirmieră, așeza bolnavul pe-o parte, cu locul ce urma să fie supus operației descoperit. Și în acel loc Băltescu, cu ajutorul unei seringi mari, introducea sub coaste o cantitate impresionantă de novocaină, încât pielea se bulbuca, gata din clipă în clipă să se spargă. Fotograful, îmbrăcat și el în halat alb, cu masca de tifon atârnată de gât, îl bătea pe Pintică ușor cu palma peste față și îl ruga să zâmbească; dorea o fotografie optimistă: în noile condiții sociale o operație trebuia să ajungă la privirile

publicului neîndoios optimistă, și Pintică, binevoitor, cu zâmbetul lui de totdeauna pe buze, se străduia, livid și cuprins de spaimă, să-și dezlipească buzele uscate pentru a reuși zâmbetul de care fotograful avea nevoie. Dar zâmbetul se lăsa așteptat. Pintică nu era în stare nici măcar să-și deschidă ochii, ca toate că urechile înregistrau rugămintea omului de lângă el.

— Hai, tovarășe, ce dracu', doar ești comunist, membru de partid; fă un efort, are să te privească în ziar patru sute de mii de cititori, poate chiar nevasta și copiii dumitale, șeful regiunii unde lucrezi; să nu mai vorbesc că ziarul va ajunge și în străinătate și nu e bine ca dușmanul să vadă că la noi oamenii operați... Hai, te rog, tovarășe, zâmbeşte, îl imploră fotograful - și pentru că Pintică nu putea zâmbi, cu două degete îi desprinse buzele încleștate, și buzele, lipsite de viață, se întinseră, și aparatul țăcăni de câteva ori în timp ce prima șuviță de sânge ţâşni în sus aproape până la ciuperca luminoasă din tavan, apoi, pierzându-și din forță se întoarse și căzu exact pe fața lui Pintică, pe zâmbetul lui de om chinuit.

— Așa, așa, foarte bine, spuse fotograful și, grăbit, se dădu la o parte, palid de efortul depus și mai ales de acea deschizătură în carnea fragedă și caldă a pacientului.

Curta se afla pe coridor, lângă ușa deschisă a sălii de sterilizare, acolo unde se închisese Buzangiu în congelator, și ca să poată privi mai bine se apropie de geamul prin care o infirmieră așeza pe pervazul alb de sticlă o trusă de instrumente și meșe din tifon. Cuvintele fotografului se auzeau până la el. La început, Curta crezu că e vorba de o glumă sinistră, ca până la urmă să-şi dea seama că se afla în fața unei simple realități. Nu mai simțea durerea din partea dreaptă; respirația îi era sacadată, o mânie rece pusese stăpânire pe el și poate nu atât din pricina fotografului; omul nu-și făcuse decât meseria într-un mod, după părerea lui, lipsit de bun simț; mânia pornea de la

foarfeca lui Băltescu, de la cleștele lui, care se opinteau zadarnic să taie o coastă, și de la scalpul sorei Aneofița, care mai mult rupea membrana albă a altei coaste. Numai în clipa când sora Aneofița, neobișnuită să facă mâna a doua într-o operație, căzu grămadă lângă masă, aflară Titorian și Ciclovan că operația începuse. Îi înștiințase Curta, și ei, grăbiți, dădură năvală în sală. Se opriră contrariați lângă ușă, Ciclovan cu pumnii strânşi, gata parcă de bătaie, Titorian sugându-şi buza de jos și lăsându-şi privirile în pământ a resemnare. Nu era timpul de dispute, sora Aneofița zăcea pe luciul imaculat al pardoselii, iar Băltescu, calm, cu broboane mari de sudoare pe frunte, arăta din priviri spre tava cu instrumente în timp ce o mână se străduia să apuce, peste trupul bolnavului, o pensă pentru a opri sângele ce curgea dintr-un vas periferic. Ciclovan nu mai stătu pe gânduri. Se duse la chiuvetă, se spălă în grabă și superficial, apoi sora Nana, cu grijă îi trase peste mâinile butucănoase mănușile de cauciuc prea strâmte pentru palmele și degetele acelea de tăietor de lemne. Și în vreme ce Titorian îi lega masca de tifon la față, Ciclovan se apropie de Pintică, și trecând peste trupul sorei Aneofița, îi întinse lui Băltescu penseta de care acesta avea nevoie.

După cum se căznea Titorian să târască trupul sorei Aneofița, Curta înțelese că prezența lui acolo în sală era mai mult decât necesară. Intră și îl ajută pe Titorian. O întinseră pe Aneofița pe o bancă, apoi Curta îi aduse de la chiuvetă apă într-un pahar. Lichidul rece turnat cu forța printre dinții deschiși de Titorian, ca și palmele administrate succesiv când de unul, când de altul, o treziră. Cu ochii inexpresivi încă, îi privi îndelung pe cei doi, neînţelegând nimic, și cu un gest reflex își acoperi pulpele picioarelor dezgolite în grabă cu care fusese așezată pe bancă.

Fotograful înmărmurise lângă geamul ce dădea spre

coridor; orice urmă de vlagă dispăruse din el, buzele îi tremurau iar aparatul ținut de curea cu o mână oscila neverosimil, lovindu-se de faianță ca un metronom de ocazie ce număra bătăile de inimă tot mai încete și mai neregulate ale omului ce sta culcat pe masa de operație într-o stare de semiinconștiență.

Curta se duse la capul bolnavului; teama îi dispăruse. În fața lui nu era decât un tovarăș de suferință. Petre îi mângâie obrajii și îi vorbi minute în șir, îmbărbătându-l pe un ton calm, cu o siguranță în glas care-l uimi și pe el. Pintică se strădui să-i zâmbească, dar zâmbetul confecționat de fotograf nu se mai putea transforma în altul firesc, rămăsese la fel, un rânjet aproape. Curta își umezi în gură un deget și încercă să șteargă dâra de sânge de pe obraz. Îl văzu sora Nana și, grăbită, înmuie în spirt o bucată de vată și i-o întinse, dar el, înverșunat că sângele coagulat nu prea voia să se curețe, se încăpăţână și nu se lăsă până ce obrazul lui Pintică nu rămase curat. Abia după aceea luă vata. Dar ciudat: în loc să șteargă obrazul, își curăță propriile degete, apoi, fără să înțeleagă de ce nici el, nici ceilalți rămași o clipă uluiți de ce auzeau, se apucă să cânte la capul lui Pintică un cântec de prin părțile lui, o țâpuritură deocheată firească pentru orele de dimineață ale unei nunți; și deșucheatele cuvinte avură asupra lui Pintică un efect neașteptat: obrazul i se coloră, privirile îi deveniră mai vii, zâmbetul fals îi dispăru de pe chip, și în locul lui dinții se dezveliră normal ca atunci când voia să se pună pe râs. Până și Băltescu deveni mai sigur, mâna dreaptă se mișca mai repede, cea stângă apăsa cu convingere mușchiul desprins de pe oase în cavitatea toracică. Ciclovan, ademenit și el de veselia țâpuriturii, îi ținea isonul lui Curta, prelungind doar silabele finale. Parcă înnebuniseră; sora Nana se uita speriată la Curta și la Ciclovan, la Băltescu, înveselit și el, și cu o lovitură aprigă de picior în pardoseala de beton îi făcu pe ceilalți să

tacă, surprinși de acel gest autoritar. Aneofița, ridicată pe scaun, se șterse la ochi, își trecu pe la nas încă o dată vata îmbibată cu amoniac și, grăbită, ieși din încăpere, în timp ce de pe coridor pătrunse în sală un vacarm neobișnuit dominat de o izbitură metalică însoțită de înjurături într-o limbă pe care Curta o recunoscu, aceea a lui Forgaș Ferdinand, prezent și el de la început la acel spectacol, dar pe partea cealaltă a coridorului, motiv pentru care Curta nu-l observase de la început.

— Cum te simți, tovarășe Pintică? întrebă Curta poate nu atât pentru bolnav cât pentru el, ca să nu mai audă țăcănitul cleștelui operator, clinchetul pensetelor care îmbrățișau într-un zgomot de sticlă spartă câte un vas de sânge rebel sau un mușchi ce trebuia tras de pe bucățile de coaste tăiate. Pintică reacționă prompt la întrebare și șopti, cu vocea lui înceată și calmă:

— Bine, Petre...

Niciodată Pintică nu i se adresase așa, direct, cu numele cel mic, era pentru prima dată, și Curta se bucură pentru Pintică și pentru el, pentru vorbele celuilalt și pentru prezența lui acolo, dovedită atât de oportună. De pe coridor ușa se deschise, și în sală apăru Titorian. Curta nici nu-l văzuse când ieșise; veni la el și-i șopti acestuia ceva la ureche. Petre ieși. Locul lui la căpătâiul bolnavului îl luă Ispas.

Coridorul gemea de pacienți; într-adevăr, vocea tunătoare fusese a lui Forgaș, ea spărgea și acum zidurile cu toate că Titorian invocase toate puterile cerului pentru a împrăștia pe bolnavi. Dar aceștia îl asediau în continuare pe fotograf, al cărui aparat zăcea pe mozaicul coridorului.

— Te bag în mă-tii p..., înjură Forgaș, cu un capăt al mustății umed din pricina salivei cu care îl stropise, dar înjurătura lui, în loc să dea momentului o încordare și mai mare, stârnise ilaritate; pronunțase înjurătura invers, așa cum ar fi spus în loc de papuci de casă, casă de papuci, și

Forgaș, neînţelegând de ce râd pacienții, mai înjură o dată, fără că efectul să fie cel așteptat.

În timp ce fotograful, cuprins de furie pentru aparatul stricat și pentru toată tevatura la care fusese supus, proferă cu jumătate de glas amenințări în numele ziarului, Stamate îl luă pe fotograf de braț, îl scoase din grupul ce începea să se formeze din nou în jurul lui, și cearta se termină la ușa sanatoriului, unde Morăscu și Stamate îl împinseseră pe fotograf în mașina cu care venise, o Pobedă neagră ca o carapace de broască țestoasă.

— Ai fost martor, tovarășe Curta, îl solicită Stamate când mașina se pierdu pe drumul ce ducea spre orășelul apropiat, această atitudine nu trebuie să rămână necondamnată; suntem la urma urmei oameni de litere, suntem datori să punem la stâlpul infamiei asemenea practici totalitare, libertatea presei fiind garantată prin lege...

Morăscu fu strigat de cineva din interior, și Stamate, rămas pe scări singur cu Petre Curta, își mai atenuă supărarea în legătură cu accidentul petrecut; plictiseala vizibilă și nemulțumirea că intrase în vârtejul unor tulburări de moment i se citea pe față, și Stamate, reproşându-şi cine știe ce, lovi aerul cu mâna.

— Am impresia că ești supărat pe mine Curta, spuse el eliminând orice protocol. Să știi că dacă aș fi fost pus la curent că tu trebuia să scrii acel articol, din probitate profesională aș fi refuzat să-l...

— Nu faptul că l-ai scris m-a deranjat, ci cum l-ai scris. Nici mie nu mi-e simpatic Titorian, dar cred că nu acestea sunt criteriile..., dar în fond - și Curta vru să reintre în holul sanatoriului, era îmbrăcat subțire, și vântul stârnit îi pătrundea prin haină până la oase.

— Curta, zise Stamate prinzându-l pe Petre de braț și trăgându-l după el în sufragerie unde la acea oră, în afară de infirmiera blondă, care așeza farfuriile, nu se afla

nimeni, îmi dau seama de reproșul pe care mi-l faci. Deși nu ți-ai dus gândurile până la capăt, ți le citesc pe față; pentru asta nici n-ai căutat să mă întâlneşti, sunt aici de câteva bune săptămâni, cu toate că era firesc, fiind..., dar ce contează la urma urmei vârsta și mai bogata mea experiență literară în fața lipsei mele de sinceritate, nu-i așa? Deoarece această lipsă de sinceritate te-a afectat... Dragul meu, am înțeles mai târziu că am sărit peste cal, dar am dat crezare spuselor acestui posedat de Morăscu; nu-i un secret că este un apucat... Mai târziu am înțeles că Morăscu are ceva personal cu medicul. Oricum, eu nu trebuie să uit dificultățile prin care am trecut până să ajung aici; eu nu lucrez, ca tine, la un organ cu drepturi aparte, indiferent că este un organ de provincie, și pe urmă, locul pe care mi l-a arătat Morăscu pe listă, în cazul apariției medicamentelor, m-a flatat pur și simplu... Eram dator să răspund... sau poate te nemulțumește tocmai acest loc, din auzite deținut până la venirea mea de tine?... Crede-mă, n-am vrut, se scuză Stamate trăgând cu sete din capătul de țigară umezit la margine, la care se uita de fiecare dată cu înfrigurare... Tu scrii ceva? Mie îmi este cu desăvârşire imposibil, noutățile de aici, ca și mediul nu-mi dau răgaz să-mi adun gândurile... Am conceput un poem acum câtva timp, am fost în documentare pentru el vreo șase luni în abatajele Lupenilor, dar cu toate astea simt că sinceritatea... Apropo, vezi că tovarășa Vanda mi-a vorbit nu tocmai pozitiv despre tine, ce dracu' băiete, ai avut ceva cu ea și ai lăsat-o sau n-a reușit să pună mâna pe tine? Pe mine m-a lichidat din prima seară, o nimfomană...

— Cum puteai să scrii despre Titorian în termenii pe care îi știi fără să-l cunoști, fără să știi nimic despre sanatoriu și ce se petrece aici? întrebă Curta, eliminând sumedenia de teme puse în discuție și referindu-se doar la una singură.

Dar până la urmă, atras de discuția ce se auzea din hol,

renunță să mai primească răspunsul; îl cunoștea de altfel pe dinafară, se compunea din frânturile de idei spuse până atunci, scuze în particular rostite cu jumătate de convingere pentru insulte și neadevăruri publice, scrise cu talent și revoltă.

Grupul gălăgios se retrăsese în hol, sora Nana reușise să-l împrăștie din fața sălii de operații și acum, adunați din nou, pacienții continuau să se certe în holul mare, stând în picioare în timp ce pe scările principale un auditoriu numeros asculta spusele lui Forgaș, vânăt de furie.

— Tu, mă, nu secretar, tu bun la jandarmerie, tu nu membru de partid, fac ceva al tău principialitate, tu om rău și nemulțumit... Cum putut tu, Morăscu, admis căcatul ăla, când om bolnav sufere, să zâmbească, că mie venit să plâng, și tu ei apărare la măgar, tu adus, ca să arăți ce ești tu, tu ești nimica, mă - și Forgaș își bagă degetul mare printre arătător și mijlociu ca să sublinieze cine anume era Morăscu...

La atacul lui Forgaș, Morăscu încerca să deschidă gura și să spună și el ceva, dar Ferdinand îi prindea din zbor mișcarea buzelor și i-o lua înainte; dispăruse orice urmă de respect, cuvintele se rostogoleau în limba lui stâlcită provocând când ilaritate, când încremenire, nimeni nu îndrăznise până atunci să-l înfrunte deschis pe Morăscu, se mulțumiseră să-l critice între ei, împinși de un pahar de vin, dar totdeauna în lipsa celui în cauză. Acum insultele erau publice, fără perdea, și Morăscu în zadar făcea eforturi să se apere și să atace, Forgaș nu-i dădea răgaz.

— Deci este adevărat; până acum am crezut, nu-i așa, că ceea ce mi se spunea în particular erau simple exagerări la adresa dumitale, tovarășe Forgaș, nu-i așa, dar acum...

— Eu nu tovarăș cu tine, tu bolnav înrăit, sete de putere mănâncă la tine, cum nu fost rușine aduce fotograf la om pe moarte, că doctorul adus de tine căcat, nu doctor, bun de măcelar la abator nu la stabiliment comunist... Eu nu

las operez la doctor tău, tu trebe operezi primul, eu adună semnături ca tu să operezi la plămân și la minte, tu nu sănătos, Morăscu, cine făcut pe tine comunist nu știut că tu vierme de baligă, coropișniță, taie verde crud și mănâncă...

Morăscu se uita în jur, dar bolnavii, oricâtă teamă ar fi avut de Morăscu nu numai că nu erau dispuși să-i țină parte, îl priveau cu o furie reținută; faptul că unii dintre ei erau înscriși pe listele de operații și că trebuiau să se supună mâinii nedibace a lui Băltescu le dădea forța să-l înfrunte.

— Tovarășe Morăscu, Forgaș are dreptate, dumneata nici nu ne-ai întrebat care este scopul atunci când ai adunat semnăturile împotriva lui Cîrdișan, trebuia să ne spui și nouă... Ce, crezi că mă las omorât de un...

— Tovarășe Forgaș, se adresă Morăscu ungurului fără să țină seama de intervenția pacientului care-l admonestase pentru semnături, să nu crezi, nu-i așa, că dacă ești minoritate națională și noi trebe să ne purtăm...

— Ce minoritate, tu minoritate, nu eu, aici nu naționalitate, aici bolnavi venit să vindecăm, nu auzit prostii din partea ta, la tine toți uitat și acum face pe nebunul, crede că Forgaș nu știe, el nu tâlnește cu nimeni, el merge și bea la crâșmă și muieri, vine napoi și zice tâlnit cu mare tovarăș... Țuica tovarășe, cu ea tâlnit, cu curve tovarășe, că Forgaș fost la vânătoare și văzut tâlnirea ta...

— Tovarăși, sunteţi martori că mă defăimează, asta n-am s-o iert, tovarășe Forgaș, nu-i așa, oricât... oricum, și pentru că Forgaș lovise în plin, Morăscu plecă grăbit în pijamaua lui vărgată, proaspăt călcată, cu care avea obiceiul să iasă din cameră atunci când trebuia să cutreiere coridoarele umblând după cotizații.

Ultimele cuvinte, pronunțate răgușit, Curta le auzise de pe coridorul sălii de operații. Preferase să plece din hol, disputa dintre cei doi îi era străină acum; Pintică era de

mai bine de două ceasuri pe masă; în mod normal, o toracoplastie la cinci coaste nu putea ține mai mult de patruzeci și cinci de minute, știa acest lucru, și teoretic și asistase la Moroieni și la o operație de acest fel. Gândul că Pintică n-are să reziste îl făcuse să se întoarcă și să privească pe geamul de la sala de sterilizare.

Băltescu făcea ultimele suturi, ajutat de Ciclovan, în timp ce sora Nana îi întindea peste masă, cu ajutorul unei pensete, acele curbate. Titorian, pe partea cealaltă, dezlegă mâna lui Pintică, apoi se strădui, cu destulă greutate, să introducă în vena lipsită de vlagă acul prin care trebuia să se scurgă sângele dătător de viață.

„E tânăr, are să reziste”, se încurajă Curta în clipa când își simți mâna atinsă de ceva; se întoarse brusc, speriat de acea atingere umedă și rece, și când văzu că mâna era a sorei Aneofița se calmă. Sora îi zâmbea, încă palidă de șocul prin care trecuse și Curta, la îndemnul ei, o urmă în cabinetul sorei-șefe, neștiind ce dorea de la el.

Odată ajunși în încăperea vopsită în ulei alb, cu miros de iod și spirt medicinal, sora Aneofița încuie ușa, apoi se postă în fața lui Curta, uitându-se lung la el, arogant și rugătoare în același timp, bucuroasă și temătoare. Pistruii ei mulți se colorară, deveniră brusc aproape maronii, scoţând și mai mult în evidență ochii albaștri cu gene lungi, aproape unite spre colțul ochilor, acoperind o parte din cornee și din această cauză dând ochilor o profunzime plină de taine.

— Ce dorești, soră? îngăimă Curta înghițind în sec, cu ochii la ușa închisă cu cheia, având sentimentul unei sechestrări.

— Știi foarte bine ce doresc; stai nu te speria, nu pentru asta am închis ușa; nu vreau să ne vadă nimeni aici... Când am deschis ochii în sală te-am surprins privindu-mi picioarele, ai avut de altfel și ce vedea, dar nu știi încă de ce sunt în stare, mândrule și răule... Orice-ai face tot al

meu ai să fii, și să-ți iasă din cap orice gând de acest fel cu vreo femeie, cu alta în afară de mine, chiar cu nevastă-ta; oricând poți să mori, nimeni nu știe ce să facă cu tine să nu ți se spargă bășica aia a ta mândră și unică în felul ei, ca și tine... Și dacă vreau foarte tare asta, o vreau pentru că te iubesc; ești prima dragoste deși nu primul bărbat... Te-ai căsătorit devreme, o știu din dosarul tău de la Morăscu, știu absolut totul și sunt sigură că în afară de femeia aceea, care nu te iubește nici pe sfert cât te iubesc eu, n-ai avut alta; de fapt se vede, uite cum te-ai roșit, dar să știi că nici mie nu mi-a fost ușor să-ți spun... Mi-am dat seama că un om ca tine trebuie tratat fără menajamente, trebuie cucerit în orice fel, și singurul fel care îți merge ție este acesta, fără perdea, fără ocolișuri... Eu nu vreau să te bifez așa cum te-ar bifa tovarășa Vanda; i-am văzut listele cu numele bifate, numai pe morți nu i-a putut încercui; eu te vreau al meu, fie și măcar o dată, înțelegi, mândrule și răule... Și nu care cumva să spui ce ți-am zis, nu te-aș sfătui, nu știi ce e în stare sora Aneofița și în bine și în rău deși eu ție îți vreau numai binele, așa să știi, sunt singurul suflet care se gândeşte aici la tine...

Curta rămase mut. Luat pe nepregătite și în termeni care-l dezarmaseră total, se uita la sora Anghel, la lacrimile ce-i șiroiau pe obraji, la dinții puternici dezgoliți de buzele tari, striate și albite din pricina amoniacului prelins pe ele...

Sora își terminase pledoaria. Cu aceeași grabă deschise ușa, luă de pe masă o tavă cu instrumente, îi așeză lui Curta în brațe alta și ieși pe coridor. Își șterse cu mâneca halatului obrajii umezi, rostind automat când se întâlnea cu câte un bolnav aceeași propoziție salvatoare:

— Bietul Pintică...

Curta așeză instrumentarul în sala de sterilizare, Pintică era gata cusut, zâmbetul îi murise pe buze, și sora Aneofița, grăbită, intră în sală ca să ajute la transportarea

bolnavului care clipea rar din ochii lipsiți de expresie. Îl urcară pe Pintică la etajul întâi, într-o rezervă, și Curta se așează pe scaun lângă patul lui în timp ce sora Aneofița îi aranjă perfuzia cu iuțeală și pricepere.

— Mai poți rămâne o oră lângă el? întrebă sora verificând soneria și becul din interior, un bec verde de apel care avea legătură cu camera de gardă.

Curta aprobă, asta era și dorința lui, să rămână cu Pintică, să-l vegheze. Sora ieși. Curta luă mâna lui Ștefan în mâna lui, o mână butucănoasă, de ciocănar cu toți anii lucrați ca activist, și mâna aceea aspră acum părea în moliciunea și fierbințeala ei o mână de copil, semăna cu mâna lui Aron, parcă era carne și sânge din carnea și sângele lui, și multă vreme Petre mângâie degetele albe fără a fi în stare să se gândească la ceva.

25

Nimeni nu-l putu clinti pe Curta de lângă Pintică din ziua aceea a operației; stătea cu el de dimineață până seara și de seara până dimineața. Nu-și permitea să se depărteze de el decât o dată pe zi, la masa de prânz, și prânzul îl mânca absent, fără poftă, în camera de gardă; sora Nana avea grijă să-i fie adus acolo. Titorian îi era într-un fel recunoscător pentru acest efort; se convinsese singur în sala de operații că Petre intervenise cu nebunia lui de cântec într-un moment critic, moment pe care bolnavul îl depășise tot așa cum Băltescu se întrecuse pe sine, operația reușise, radiografiile o demonstrau: două din cele trei caverne uriașe erau închise de mușchiul prăbușit

brutal, fostele găuri erau marcate doar de câte o linie. Mai rămânea a treia cavitate în lobul inferior al plămânului drept, dar Titorian, în urma unui consult cu Băltescu și cu Ciclovan, ajunse la concluzia că ar fi mai nimerit să-i introducă bolnavului aer în punga dintre stomac și diafragmă. Nu erau siguri că în felul acesta ultima cavitate va fi suficient presată, dar oricum, încercarea era de preferat înaintea altei intervenții pe care Pintică, în starea în care se afla, n-ar mai fi suportat-o. Băltescu căzuse de acord, era fericit că prima lui operație izbutise, devenise conciliant și petrecu nu puține ore alături de Curta, stând pe scaun și citind ultimele descoperiri în domeniul operațiilor toracice sau încercând să discute cu Petre. Și în aceste ore, Curta află că Băltescu, contrar zvonurilor, era un băiat simplu, plecat de la țară, își terminase facultatea cu greu; din pricină că intrase în mișcare, ani de zile nu avusese un post stabil, apoi, după ce ajunsese să lucreze pe cont propriu, se îngropase cu nevastă-sa în satul lui natal, lucrând într-un staționar cu patru camere; se ocupa și de nașteri, și de tuberculoși, și deopotrivă și de cei atinși de spirocheta palidă. Era dintr-un sat din Maramureș, un sat îndepărtat de centrele urbane. Acolo își petrecuse mulți ani din viață, până ce lumea se schimbase, și un fost coleg, ajuns în minister, își adusese aminte de el, încercând să-l propulseze acum, la vârsta respectabilă de aproape cincizeci de ani. Venise aici, venise fără voia lui, mai mult împins de la spate, și avusese senzația certă că Pintică va muri până în clipa când auzise acea țâpuritură deocheată, de prin părțile lui. Atunci ceva se frânsese în el, și Băltescu nu se sfii să-i spună că meritul acelei operații se datora cuvintelor care-i dăduseră forța să uite pentru o clipă teama din el. După operație, din pricina rahianesteziei și mai ales a organismului vlăguit, Pintică nu putu urina, lucru de vitală importanță. Se temeau să dea întrebuințare sondei, și din această încurcătură îl scoase

sora Aneofița; sub privirile tuturor, îl dezgoli pe Pintică de la brâu în jos, picură apă călduță peste terminația genitală, apoi începu să fluiere. Ca la comandă, bășica lui Pintică reacționă.

Se crease un soi de comandament tacit în jurul lui Pintică, din medici și pacienți, ultimii văzând în reușita operației lui propriile lor operații reușite. Ușa rezervei nu rămânea prea mult închisă, ba venea unul cu o floare, ba cu un pachet de biscuiți; până și Visalon, vindecat de o răceală din pricina lungilor sale peregrinări în pădurea acoperită de zăpadă, se grăbi să-l vadă și-i aduse un amestec de ceaiuri, vreo douăzeci la un loc, culese de el și știute numai de el. După ce bău din fiertura asta amară, Pintică înghiți primele linguriițe cu brânză de vaci, apoi prima bucată de friptură. Până și tovarășa Vanda îl vizită într-o seară, și pentru că nu putu sta de vorbă cu Pintică toropit de injecțiile cu novalgin, îi spuse sorei Nana că după părerea ei greșit îl considerase pe Pintică cosmopolit; tovarășul Pintică era un tovarăș adevărat, și pentru că tovarășa Vanda își schimbase părerea despre pacient preferă să-l șteargă din listele ei, așa cum ar fi șters un mort. Veni și Morăscu într-o după masă, îmbrăcat în costumul lui uzat, dar călcat cu grijă, și-l asigură pe Ștefan că nu trebuie să fie îngrijorat în legătură cu apropiata ședință a organizației de bază, era informat că se află în imposibilitate de a fi transportat, avea să-l scuze personal; ca să nu se plictisească, îi aduse în dar un negrișor care mânca o banană; banana era confecționată dintr-un miez de alună, migălos lucrată și vopsită cu acuarelă galbenă, și Morăscu fu de-a dreptul fericit când Pintică, cu un glas parcă de pe altă lume, îi spuse că banana semăna într-adevăr cu o banană.

Afară ningea abundent. Noaptea aceea de februarie i se părea lui Curta mai lungă decât toate nopțile de până atunci. Pintică era agitat cu toate că sora îi administrase o

morfină, durerile intercostale îl făceau să geamă, buzele îi erau vinete, iar chipul palid îmbrobonit de sudoare, până în clipa când somnul îl toropi, și atunci fața lui se liniști și se coloră normal. Se răsuci chiar pe o parte ca și cum operația și locul dureros nici n-ar fi existat. Prin gemulețul de sus al ferestrei se auzeau pomii descărnați biciuind aerul, un câine înspăimântat urla prelung, apoi dintr-odată, ca un răspuns la acel urlet, se auzi altul, bine cunoscut lui Curta, și după câteva clipe urletul lupilor se auzi aproape sub fereastră. O luminiță de la etajul doi se aprinse grăbită și din locul unde se afla Petre putu vedea pe balcon mustățile lui Forgaș și vârful armei de vânătoare; scrută întunericul, vrând să prindă din ce parte vine urletul, dar nu putu ghici, vântul se năpustea deodată din toate părțile, și glasurile sticloase erau și ele umblătoare ca vântul.

Erau lupii lui, numai ei puteau să fie; de câteva zile nu le dusese de mâncare și veniseră singuri după tain, erau undeva în preajma celor trei brazi, într-acolo lătra câinele de la poartă, neavând curajul să iasă din cotețul cald și sigur, când deodată noaptea fu sfâşiată de un urlet prelung, Curta nu mai avu nici un dubiu că era lupul cel mare, puiul care o atacase mai mult din joacă pe maică-sa ca până la urmă să-i soarbă cu nesaț sângele cald.

Curta se ridică cu grijă, să nu facă zgomot; rezerva se afla în aripa dreaptă, deci foarte aproape de cei trei brazi singuratici de la marginea clădirii sanatoriului. Trecu peste picioarele sorei Aneofița, cuprinsă de un somn adânc, deschise ușa de la balcon și o clipă avu senzația că va zbura cu ușă cu tot, dar aceasta fusese doar o senzație de moment, deoarece, stăpânindu-şi tremurul picioarelor amorțite, ajunse dintr-un pas la balustradă balconului și prinzându-se de ea privi printre fulgii groși spre locul unde bănuia că se află jivinele. Într-adevăr, nu greșise, lupii erau acolo; în fruntea lor, așezat pe coadă și urlând la capătul de lună ce se ivea uneori dintre nori era lupul lui,

masculul, ajuns acum matur, cu ceafa groasă ca o traversă de cale ferată, cu urechile ascuțite îndreptate spre clădire, adulmecând aerul de îndată ce ieșise afară. Ca dovadă că nu se înșelase, urletul încetă, în grupul lupilor din spatele lui se stârni o oarecare zarvă, apoi haita dispăru după colină, lângă brazi rămânând singur conducătorul lor, și acum Petre distingea clar pe albul zăpezii trupul întunecat. Ca să nu mai intre în cameră, sări în balconul alăturat, de unde începea solariul, și coborî grăbit la bucătărie. Găsi ușa închisă, și pentru că n-avea altă soluție se duse la infirmiera blondă care locuia exact deasupra, o trezi fără milă și nu se lăsă până ce femeia, ametită de somn, nu-i dădu câteva bucăți de carne rămase de la cina de seară. Cu ele în mână ieși în curtea sanatoriului. De acolo se îndreptă cu greu prin nămeții mari spre cei trei brazi solitari Intenția lui era nebunie curată, nu-și dădea seama de pericolul la care se expune, mergea voinicește, în haina scurtă și subțire, nepăsându-i de frig, apoi călcă pe o ramură de brad și de pe ea sări direct peste gardul de sârmă ghimpată. Pe ridicătura unde zărise cu numai câteva minute înainte umbra cenușie nu se mai vedea acum decât zăpada răscolită și, amărât că făcuse drumul de pomană, aruncă bucățile de carne la întâmplare. Se întoarse. Nu ajunse să pună piciorul pe banca de sub brazi, că auzi în spate un clănțănit din dinți, ca o ruptură de ferăstrău, și când se răsuci zări lupii la un metru de el, și ochii lor fosforescenți îl imobilizară. Ușa sanatoriului trântită de vântul puternic abia se auzi, iar detunătura glontelui pornit din pușca lui Forgaș sună anemic, ca un fâsâit oarecare. Vântul vuia nebunește, dar pentru urechile lupilor zgomotul acela străin și plin de neprevăzut fu suficient ca, temători, să se urce din nou pe colină, și rămaseră acolo, în afara bătăii puștii lui Ferdinand care, în pijama, cu o haină îmblănită pe deasupra, îi ieșise lui Curta în întâmpinare.

— Văzut pe tine și ieșit, tu nebun, tovarăș dragă, ce apucat pe tine așa vreme ieșit la lupi? Spus Visalon, prietenul meu, că tu ai lupii tăi; tu greșești, dragă, lupi nu are preteni, lupii atacat pe tine dacă nu pușcam eu.

Se opriră în holul de lângă sufragerie, și Curta, cu toate că nu-i ardea de vizită, nu putu ține piept invitației insistente a ungurului de a bea un pahar de pălincă cu el. Urcară amândoi în camera cu miros de praf de pușcă și de păsări împăiate; Forgaș le împăia singur, și păsările lui, ca și labele de urs înșirate pe o sfoară, miroseau a formol. Curta își duse mâinile la nas.

— Eu tratez la mine cu unsoare de urs, bun și grețos, dar Forgaș bea țuică, și putoare dispare, spuse el și scoase din dulap o sticlă pecetluită cu smoală.

După ce scoase dopul și-i umplu lui Curta pe jumătate paharul de apă, își turnă și lui unul plin și băură amândoi pe nerăsuflate licoarea rece, cu miros aromat de caisă.

— Uneori plictisesc de vine să omor la mine, dar Forgaș nu are ce face, Forgaș bolnav rău, zice Titorian, dar Forgaș nu crede la medici, nu doare nimic, nu obosește la drum, peste una lună eu plecat la mama dracului, eu nu însurat, eu nu are copii; Forgaș totuna unde moare, moare la dracu, că nu moare, și drept răspuns își mai umplu un pahar de palincă și o bău dintr-o înghițitură.

— Mulțumesc, tovarășe Forgaș, spuse Curta ridicându-se, dar Forgaș îi puse o mână grea pe umăr și-l împinse la loc.

— Unde grăbești, și la tine plictiseală ca la Forgaș aici peste tot plictiseală; stai, ce grăbești? spuse el, și mergând din nou la dulap, scoase o jumătate de pâine ardelenească, mare cât o jumătate de roată de car, tăie o felie, umblă la un borcan legat la deschizătură cu un pergament lucios și, cu un cuțit de vânătoare, întinse pe pâinea cu miros dulce de cartof untura grasă de urs, cu un miros ciudat de afumătură, și după ce mirosi cu plăcere stratul maroniu

mâncă cu poftă.

— Știu, tu greață așa ceva, la mine nu greață... Văzut Morăscu, fost de față, stă Forgaș și gândeşte de unde așa comuniști, de unde apărut așa de răi cu toate că, dacă bine gândeşti, el nici nu rău, vai, ce singur și al nimenuia! Fost Forgaș astăzi și cerut la el iertare, om betrân, nu trebuia face la el căcat, da el crezut că eu merge la el de frică, prost la el dacă crede așa. Pecat că tâlnit noi doi așa târziu aici, numa tu și cu mine ardeleni și Ciclovan fain om, Forgaș bea cu el palincă și cântă tu ținut departe de noi, sora Aneofița zice că tu mândru. Așa-i? întrebă Forgaș simplu în timp ce pisa între măselele puternice un capăt de ardei iute, uscat și roșu, cu sâmburii mari, ce-i săreau din gură ca niște alice de plumb. Tu trist, nu mândru, dragă, Forgaș văzut la tine și urmărit, ardelenii ca jidanii, ca Isaac și celelalt, umble unul după altul, iubește unul pe altul, tu nu superi pe mine vorbește așa, eu internaționalist, Forgaș nu dușmănește rase, pentru Forgaș, toți o ape și un pământ. Ce uiți așa la perete? întrebă din nou Forgaș observând că Petre Curta privea hârtiile agățate cu pioneze, vreo douăzeci de foi de caiet, un vocabular, după câte își putu da seama de o parte având scrise expresii românești și de alta echivalentul lor în limba maghiară... Trebe să învețe românește eu, activist, nu poate Forgaș înjura, că lume râde, și nici spune ce gândeşte nu poate, și lume crede la Forgaș prost, dar Forgaș nu prost...

Curta așteptă momentul ca interlocutorul să facă o pauză, apoi începu să vorbească cu Forgaș ungurește. Ferdinand făcu întâi ochii mari, continuă să mănânce, apoi se apropie din nou de Curta și se așează în fața lui pe marginea patului, ţinându-i o mână în mâna lui, ca și cum și-ar fi regăsit un frate pierdut de demult.

— Pe Forgaș poți conta: deși te cunosc așa de puțin, am sentimentul că te știu de totdeauna, și asta ți-o spune Forgaș nu pentru că a băut două pahare de pălincă, ci

pentru că asta simt eu acum, și am simțit același lucru și înainte de a schimba cu tine un cuvânt.

— Sper să n-am nevoie de nici un ajutor, tovarășe Forgaș, vorbi mai departe în ungurește Curta, ușor încălzit de țuica bine distilată, cu toate că nu știe niciodată omul unde poate ajunge...

— Uite, acum ai spus un cuvânt înțelept... Ce dracu ai discutat cu Baciu? Am auzit șoptindu-se ceva pe chestia asta, sper să nu fii un om de-al lui, unii cred că acesta este motivul pentru care dintre toți te-a ales tocmai pe... Unul din ăsta era să-l piardă pe tata, un revoluționar convins, participant la revoluția din Ungaria și patru ani la războiul civil din Rusia... S-a întors acasă în douăzeci și nouă, bolnav ca vai de el, dar cu toate astea a continuat să lucreze la depoul din Târgu Mureș; om deschis la minte și la limbă, nu i-a plăcut niciodată să ascundă în el ceea ce simțea, și asta era să-l piardă. Unul l-a turnat că ar fi ponegrit Uniunea Sovietică, el, care și-a pus de atâtea ori viața în pericol pentru ea și a fost și reținut. M-am dus la tovarășul Moghioroș. L-am scos pe tata, dar după un an a murit, nu, să nu crezi, nu i-au făcut nimic, s-au purtat cu el civilizat, a murit de supărare; tot restul zilelor n-a mai vrut să vorbească decât cu mine. Înainte de a muri m-a chemat la patul lui, pe mama, deși a iertat-o, n-a putut s-o sufere. În timpul revoluției, mama, neștiind nimic de soarta lui, trăise cu un prizonier rus pripășit după primul război pe la noi, știa ungurește, era din Ujgorod, cum îi zice acum; uite, slăbiciunea asta a ei n-a putut s-o suporte, cu toate că n-a bătut-o și nici nu și-a permis să-i facă vreodată vreun afront cât de mic... Mai bei? Bea, că e de la noi de acasă, mi-o trimite biata mama, trage din greu și suferă din greu... Bine, las', atunci beau eu și pentru tine, așa, și cum ziceam, m-a chemat tata lângă el și-a zis doar atât: „Ferdinand, orice s-ar întâmpla cu tine, să nu-ți pierzi încrederea în comunism", și după ce mi-a spus asta m-a

băgat în aia a mamei și mi-a zis să-l las singur cu sticla lui de țuică. A murit cu paharul la gură, dar, cum îți spun, a murit de supărare. Abia mai târziu am aflat; Vasile Luca[1], - dar asta ți-o spun doar pentru tine - l-a adus escortat la el în cabinet și l-a făcut troacă de porci pe el, pe tata, care făcuse revoluția în Rusia. Tata nu suporta să i se vorbească de sus, era un om dintr-o bucată, și acum își mai amintesc bătrânii de prin părțile noastre cum a aruncat el perceptorul la roata morii când a luat singura capră a unei femei care nu-și putea plăti dările, asta în treizeci și nouă, înainte de cedarea Ardealului... și dacă vrei să știi ce fel de om era Forgaș bătrânul, atunci află că după Dictatul de la Viena, așa-i spunea el, deși ungurii n-au recunoscut formula aceasta niciodată, în semn de protest, a plecat la București și să nu-ți spun de ce tărie a avut nevoie ca să nu urle, gestul lui incredibil fiind pus pe seama unei intenții de spionaj în folosul ungurilor. Uite, acesta a fost bătrânul Forgaș, și fiul lui niciodată n-are să se ridice la nivelul lui... dar ascultă, schimbă Forgaș vorba, de ce nu-ți vezi de sănătate, de ce pierzi nopțile lângă nefericitul acela de Pintică? Din câte am auzit, nu ai nici tu o situație pulmonară grozavă, ca să mă exprim delicat.

Curta își bău restul de țuică; frigul dispăruse din el, și tonul deschis al povestirii lui Forgaș, ca o destăinuire către un vechi și bun prieten, îl scoase din starea de amorțeală. Forgaș continua să-i țină mâna în mâinile lui, și Curta, oarecum jenat, și-o retrase încet și își scoase din buzunar pachetul cu țigări.

---

[1] Vasile Luca, născut *László Luka*, (n. 8 iunie 1898, Catalina, Covasna - d. 23 iulie 1963, Aiud) a fost un activist și politician comunist român, originar din secuime, militant în ilegalitate, ulterior ministru de finanțe al României în perioada 5 noiembrie 1947 - 9 martie 1952. După ce a ocupat una din cele mai importante poziții în regimul comunist recent instalat, a sfârșit ca deținut politic în închisoarea Aiud, victimă a epurărilor în spirit stalinist din propriul său partid.

— Am impresia că s-a dus la operație ca să moară, acesta e sentimentul meu. Mi-a povestit o întâmplare nefericită petrecută în satul lui.

Curta nu stătu prea mult pe gânduri și-i povesti lui Forgaș în amănunțime tot ce aflase de la Pintică.

— Ce dracu? spuse Forgaș, și rămase pe gânduri...

— Am scris câteva scrisori, atât la Regiune, cât și în sat, la el și la nevastă... Am cerut ca acel Calafat Opincă să fie trimis neapărat aici oriunde s-ar afla, cred că doar prezența lui l-ar mai putea pune pe Pintică pe picioare... Îmi dau seama că sunt un mare naiv, dar am încercat totuși; dacă Pintică reprezintă cât de cât în ochii lor ceva nu se poate să nu-mi dea ascultare... Ar fi un gest cu adevărat omenesc, mai ales că Pintică și-a dat cuvântul în fața oamenilor, acesta fiind argumentul cu care sătenii au coborât din munți...

Forgaș căzu iar pe gânduri. Vru să-și mai toarne un pahar de țuică, dar până la urmă renunță. Băutura, se vedea după fața lui, nu mai avea asupra organismului nici un efect.

— Dragă, spuse Forgaș într-un târziu, scrie tu o scrisoare, tu numa s-o scrii, și eu o trimit unde trebuie ca și cum aș fi făcut-o eu... Nu te supăra, dar dacă ar fi vorba de tras cu pușca, aș trage eu, te asigur că trag înzecit mai bine ca tine, dar la scris, uite, sunt incapabil să-i scriu mamei o scrisoare. Am trecut prin liceu cum trece gâsca prin apă, nu se prinde apa de ea... Am un prieten activist, Giurgea, om de omenie, te asigur; încercăm, ce zici?... Uite, m-a emoționat povestea ta... Ce dracu' am ajuns să nu ne mai respectăm nici măcar cuvântul de comuniști... Rău am mai ajuns... Deci, așa stau lucrurile cu Pintică... Bietul băiat, și eu care credeam... Fire-ar a dracului să fie de treabă... Să mi-o aduci cum o scrii... Am să i-o trimit direct acasă... Am adresa lui...

Statură câtva timp în tăcere, fumau amândoi, Forgaș

răsturnat pe pat, rezemat cu spatele de peretele înnegrit în acel loc, semn că nu o dată se odihnea în acest fel, Curta pe scaunul cu spătarul înalt. Propunerea lui Forgaș de a explica într-o scrisoare situația petrecută în satul lui Pintică i se părea lui Curta lipsită de sens, nu credea în posibilitatea unei reveniri, dar aceste gânduri le păstra pentru el, nu voia să i le spună lui Forgaș care acum, cine știe din ce motiv, dădea din cap și zâmbea, în vreme ce cu o mână își răsucea mustața deasă, cu fire albe, mai mult o smucea decât o răsucea, și pielea de sub nas în urma acestui efort se ridica în sus, aproape dezlipită de pe maxilar, și așa, umflat și cu mustața întinsă la maximum, Forgaș părea mai mult decât caraghios.

— Ce e lumea asta, uite, ți-am povestit de tata și nu pot să scap de chipul lui; așa mi se întâmplă de fiecare dată, mă urmărește parcă, nu-mi dă pace, uneori nopți întregi nu pot închide un ochi din pricina lui. L-am cunoscut așa de puțin, ani întregi nici n-am știut cum arată, m-a făcut între două revoluții, și înainte de a pleca - nu mă născusem încă - i-a spus mamei să-mi dea numele de Revoluție; Revoluție Forgaș, așa trebuia să mă numesc după voia lui; noroc că n-a făcut prea mulți purici în sat, a plecat în Rusia, erau anii aceia negri acolo, și după ce am venit pe lume, popa s-a crucit când a auzit ce nume vrea mama să-mi dea, a zis că nu mă botează dacă nu-și schimbă gândurile. Din Revoluție am ajuns Ferdinand, niciodată mama n-a știut de ce mi-a dat acest nume, se pare că a fost ideea popii: Dumnezeu să-l știe și să-l ierte dacă a fost a lui. El m-a dus prin munți și i-am îndrăgit, el mi-a băgat în suflet vânatul, dar nu de dragul de a omorî, asta o fac aici, din plictiseală, deși în trei ani uite la ce s-a mărginit vânătoarea mea! spuse Forgaș arătând spre trofeele lui mizere. Îmi plăcea să văd vietățile pădurii, să umblu cât era ziua și noaptea de mare, să urlu de unul singur; uite așa, mă opream și urlam - și Forgaș, uitând unde se află, se puse pe urlat, și și-ar fi

dat drumul dacă nu l-ar fi tras Curta de mână, aducându-i aminte că la ceasul acela lumea doarme.

— Lasă, că pe lumea a'laltă au să doarmă destul... După ce a murit bătrânul am fost chemat și, în virtutea dosarului lui am fost făcut activist, cu toate că meseria asta nu-i de mine, dragă Pișta, eu nu sunt omul să mă supun, din acest punct de vedere sunt ca bătrânul: ce-am în gușă, și-n căpușă... Mai mult ca sigur, au vrut să scape de mine când m-au trimis aici. Dragul meu, păi că oamenii ăștia ar trăi în lună și de acolo se uită cu binoclul în jos, văd ca prin sită pământul și ce se petrece în această țară și iau măsuri de acolo de sus în numele celor de jos, și așa măsuri iau de te doare capul... Și uite, pentru că i-am spus unuia de la noi ce gândesc m-a chemat prietenește în budă, acolo era sigur că nu sunt microfoane, și mi-a zis că eu nu sunt ungur, că n-am nimic din spiritul tatălui meu, de parcă el ar fi știut ce spirit avea tata. Și în timp ce ne pișam amândoi în aceeași latrină, el îmi ținea lecții de patriotism maghiar, și măcar dacă i-ar fi cunoscut tâmpitul pe unguri cum trebuie, dar vorbea o ungurească de nici la oi nu puteai să dai de mâncare cu ea. Așa-i că te-am plictisit?

— Nu, Forgaș, din contră...

— Și, cum îți ziceam de ăla mai mare, după ce ne-am ușurat noi bine și i-am zis că eu am fost crescut în alt spirit, crescut, pe dracu, doar tata n-a stat cu mine decât câţiva ani, tovarășul s-a supărat și mi-a propus să-mi revizuiesc părerile la un loc de odihnă, și cum cu câteva zile înainte un deștept îmi găsise un infiltrat, m-au trimis aici și aici m-am îmbolnăvit de-a binelea. Dar și voi, scriitorii ăștia, sunteţi niște c..., dragă, continuă Forgaș sărind de la una la alta din pricina țuicii ce începuse acum să-i înroșească obrajii și mai ales partea de deasupra mustății. Mă, un Ady, sau un Goga... uită-te la Blaga, de care își bat joc ca de... Cu toate că nu te cunosc, nu mi-e frică să vorbesc cu tine, te-am văzut cum ai rupt de la

gazeta de perete anunțul ăla că vei scrie un articol bombă, de fapt bomba asta o dorea Morăscu..., dar a venit băiatu ăsta, Stamate, talentat, la ăsta și căcatul miroase a parfum franțuzesc, și a scris el; cum se poate, dragă, așa ceva?... Că ziceam de cult sau nu ziceam? Să știi că vina pentru toate astea care se scriu o poartă cei ce țin condeiul în mână, fără ei nu s-ar putea face nimic, și ei scriu tone de neadevăruri, cu talent, ce mai, pe urmă înjură ca și când usturoi n-ar fi mâncat și gura nu le-ar puți.

— Mulți scriitori iubesc cinstit lumea asta nouă, Forgaș, uite, nu te supăra că țin să mă număr și eu printre ei...

— Tu, Pișta, încă nu ești scriitor, tu ești scriitor în capul tău, tu de-abia de acum încolo ai să poți fi, dar dracul știe, scriitorii de astăzi nu mai vor să sufere pentru binele altora, vor să sufere numai pentru binele lor... Nu se poate trăi așa, Pișta... Uite, tata în viața lui n-a făcut ce n-a crezut și, cu toate că a fost bușit, marea lui încredere în comunism n-a pierit, deși, dacă îl întrebam cum vede el comunismul, ridica din umeri, nici el nu știa... Zicea doar așa, înainte de a mă înjura de mamă: „Las', ai să vezi, are să vină el comunismul ăla pe care îl vreau eu"... Uite că a murit și n-a venit, dar când are să vină am să mă duc la mormântul lui și am să-i spun: „Tată, ai avut dreptate"..., dar când va fi asta?

Dintr-o rezervă se auzi țipătul Ritei, un țipăt sfâşietor, și Forgaș avu un tremur de spaimă, se ridică din poziția în care stătea și, cu fălcile încleștate, începu să se plimbe prin cameră.

— Cu mâna mea aș împușca maimuța asta. De ce trebuie neapărat să știe omul că cineva e pe ducă, de ce, domnule, trebuie ea să-mi aducă aminte mereu ce mă va aștepta și pe mine?... Nu pot s-o suport; dacă am s-o mai aud mult, mă îmbolnăvesc de nervi, ar trebui să interzică animalele în sanatoriu... Am auzit că Morăscu vrea să-l excludă din partid, chiar ieri se lăuda, la ședința de birou că, în sfârşit,

a primit dezlegare de la cineva, numai el știe de la cine, pentru gravele greșeli săvârşite de Costache... încă n-am pomenit om să se bucure așa de răul altuia, de nenorocul și durerea semenului său.

Maimuța urlă din nou, de data asta în reprize repetate, și luminile rezervelor se aprinseră una după alta.

— Mă duc, Forgaș, îți mulțumesc pentru tot... Nu te supăra că am tăcut mai mult, de fapt, pentru mine este cu mult mai interesant să ascult; în plus, parșiva asta de cavitate, de fiecare dată când vorbesc, se umflă ca un balon, o simt și acum aici în partea dreaptă, deși acum răul mi l-am făcut singur sărind gardul... Toată viața m-au atras propriile mele spaime și toată viața am vrut să le înfrunt cu toate că aceste înfruntări mă costă de fiecare dată enorm. Dacă m-ai întreba de ce m-am dus la lupi n-aș putea să-ți spun, cum n-am să-ți pot explica vreodată de ce am să mă mai duc. Instinctiv simt nevoia să-i văd și să tremur în fața lor...

— Ești aiurit, dragă, sau nu ești normal, în orice caz, un om sănătos la minte n-ar proceda așa... Uite, ia cuțitul ăsta de la mine, îl am de la tata, cred că-ți dai seama cât de mult țin la el... Ți-l dăruiesc în semn de prietenie... Știu că acum am căzut în plasa ta sentimentală eu, care nu prea sunt din fire sentimental, dar la nevoie, acest cuțit îți poate fi de ajutor, taie ca briciul, te poți bărbieri cu el... Promite-mi c-ai să-l porți mereu cu tine, că vei avea grijă de el, și acum du-te la Pintică, mi-e teamă să nu-l fi trezit maimuța asta păcătoasă... Simt nevoia să mă îmbăt criță pe o vreme ca asta. În izolarea în care trăim, nu poți face decât trei lucruri: ori să rupi arcurile patului cu tovarășa Vanda, ori să te îmbeți, ori să-ți pui capăt zilelor.

26

Landesman venise cu vestea: ieșise la latrină adormit, cu măciuca pentru stalactite sub braț, dar când se pregătise să lovească în ele, să se poată proțăpi pe tron liniștit, își dăduse seama că lovitura fugise în gol. Se grăbi cu știrea: a sosit primăvara!

Curta era la ei în vizită, își bea ceaiul liniștit, bucuros pentru părintele Ghinolea, schimbat la față ca în urma unei minuni cerești, când Landesman, ţinând încă ramul de mesteacăn în mână, le spuse tuturor că de-acum nu va mai fi nevoie de baston, și ca dovadă că era convins de acest lucru, îi băgă partea groasă și nu prea curată în godinul ce ardea fără încetare. Era palid, mai palid ca de obicei, și mai slab față de ziua ce trecuse cu câteva sute de grame, cum îi plăcea lui să-și anunțe starea fizică. Și în după masa aceea, cu toată veselia pentru primăvara anunțată, abia se putea ține pe picioare.

Ghinolea îi luă paltonul de pe umeri. Isaac se lăsă pe patul lui, sfârşit, ca în urma unui mare efort și, ca să schimbe impresia deplorabilă pe care era sigur că o făcea, își aprinse o țigară. O stinse după câteva fumuri.

— E tâmpit, așa un tâmpit nici că am pomenit, spuse Cozmin.

Încruntat, se plimbă prin cameră, doi pași înainte și doi înapoi, atât era lungimea încăperii între cele două paturi. El o măsura cu cadența lui obișnuită, fără grabă și convins că, de fapt, după cei doi metri și jumătate parcurși, el nu se întoarce, ci merge mereu înainte.

— Ești bun să taci, Lică? Uite, Isaac este sătul de sfaturi până peste cap.

Și pentru că Isaac nu voia să-l asculte, Cozmin se

întoarse spre Curta și ridică din umeri.

— Ăsta nu-i evreu, pă cuvânt dacă e evreu...

— Dar ce sunt, Lică? întrebă Landesman și, nervos că nu e lăsat în pace, își întoarse din nou privirile spre Cozmin.

— Evreu prost, conchise Cozmin arborând o față de tragedian. Tovarășul Ghinolea înțelege, e de acord, el nu, el e mai deștept. Am aprobarea să se întoarcă în sanatoriu, se adresă el din nou lui Curta, de tovarășul Ghinolea am fi avut noi grijă în continuare, aici, uite că după tratamentul cu medicamentele astea noi arată cu totul altfel, trei cavități din opt s-au închis, este, tovarășe Ghinolea? ceru el preotului confirmarea, pe când el, el e un tâmpit, asta e, nu vrea să se întoarcă și nici să ia medicamente nu vrea. Am reușit să scot de la Ministerul Sănătății și sticlele reținute de un funcționar oarecare, uite, le-am adus cu mine pe toate, dar Landesman nu vrea medicamente, nici sanatoriu, el se bucură că nu mai dă cu bâta în c... Isaac, eu îmi iau mâinile de pe tine, eu nu mai fac pentru tine nimic...

— Unde ar da Dumnezeu, Lică, să mă lași în pace cu grija ta de fată bătrână? Zău că mă plictisești!

Ghideon Ghinolea, după ce vârî restul de măciucă nearsă în foc, se așeză pe pat; înlocuiseră priciul cu două paturi - și se uita cu ochii lui mari când la unul, când la altul, evident stânjenit de afronturile pe care Cozmin i le aducea lui Landesman din pricina lui.

Discuția fu întreruptă. La ușă se auziră două bătăi stângace. Sfertul de perete din scândură, care ținea loc de ușă, se dădu la o parte și în rama ei apăru Todera, un tăietor de lemne; un țăran zdravăn, cu bărbia și umerii obrajilor colțoși, îmbrăcat în cioareci groși de pănură, în cizme de cauciuc legate pe deasupra cu obiele groase de cânepă ca să nu alunece pe făgașurile văgăunilor. Luându-şi căciula dintr-o oaie în mână dădu mai mult în gând bună ziua și îl căută cu privirile aspre pe preot.

— Săru’ mâna, părinte, cum vă simțiți? Că noi suntem înaintea cinei și am vrea să ne dai binecuvântarea pentru bucate.

Aflaseră că unul dintre pacienți e preot; Ghinolea nu se ascundea, n-avea nici un rost, și la această noutate ceva se schimbase în viața puținilor oameni ce populau pichetul; deveniră pe dată puțin mai vorbăreți, țuica nu se mai vărsa în fiecare seară pe grumazurile aspre și nici nu se mai așezau la masă fără binecuvântare, rostită și până atunci de Todera, iar de când Ghinolea putea să se țină în picioare, de el.

— Și dacă îți pofti să cinați cu noi, cu dragă inimă, n-avem mult, da de ferit, cu cât avem, n-o facem, spuse Todera înghițind în gol la vederea lui Curta, figură nouă pentru el.

— Cu drag, bade Todera, răspunse Ghinolea, și cu o sprinteneală pe care cu greu ar fi putut-o ghici cineva la el numai cu o lună jumătate în urmă, se ridică de pe pat, își scoase din valijoara atârnată pe o poliță o cruce de lemn, înnegrită de vreme, darul tăietorilor de lemne, și se îndreptă spre încăperea alăturată.

— Io rogu-vă să poftiți, insistă Todera, și Landesman, bucuros că în felul acesta scăpa de sfaturile lui Lică, se ridică și el, spre nemulțumirea lui Cozmin, care își vedea în felul acesta vizita și, mai ales, scopurile ei date peste cap.

— Hai, tovarășe Curta, să cinăm cu poporul, glumi Isaac, de mâncarea îmbelșugată a sorei Nana m-am cam săturat, hai să ne înfruptăm din mâncarea lipsită de orgolii a acestor oameni, că vezi mata, de multe ori am fost invitat la masă în viața mea, dar niciodată n-am avut sentimentul că un refuz ar putea supăra pe cineva cum ar putea supăra pe acești oameni.

Masa de brad, la care se vedeau adăugite pentru ocazii speciale încă patru bucăți de scânduri late, cioplite din bușteni direct cu toporul, îi aștepta cu mămăliga aburindă,

iar pe soba de tuci se prăjeau jumările de slănină cu ceapă călită. În ceaunul mare, brânza și mămăliga erau așezate în straturi și între ele grăsimea forfotea încinsă. Nu lipsea nici salata din ceapă tăiată grosolan, amestecată cu felii groase de ridichi de iarnă, cu coaja neagră, rudimentar curățată.

Cu capul până în dreptul tăbliei de la masă, Saveta număra cu voce tare furculițele. Ghinolea începu să spună *Tatăl Nostru* și în clipa aceea Saveta înlemni cu mâna ajunsă la jumătatea drumului spre ultima furculiță, în timp ce ochii ei frumoși înrămați cu gene lungi rămaseră pironiți pe degetele preotului, care făcea cu crucea o altă cruce peste masa dreptunghiulară.

Landesman își aduse aminte de ceva, se duse în cameră și se întoarse gâfâind cu o sticlă de coniac, dar Todera după ce închină, lăsă paharul jos, mulțumindu-se să spună: „Nu folosesc”; în schimb, ceilalți patru tăietori de lemne, din echipa lui, nebărbieriți, cu mânecile suflecate, dezgolind împletiturile de fier ale mușchilor, se uitau cu jind la sticla golită numai pe jumătate, sperând într-o minune, ce se înfăptui pe dată, deoarece Isaac le ghicise gândurile și, vesel, le turnă singur în pahare. Era coniac Napoleon, adus de Cozmin, și acesta suferea văzând cum o asemenea licoare e băută ca o țuică ordinară. Isaac se bucura în sinea lui de această supărare a lui Lică, pe care o prevăzuse de la început, din clipa când îi venise în minte să pună la bătaie băutura abia primită în dar.

După ce Saveta așează bucatele pe masă, după ce Todera tăie cu un arc mămăliga în felii groase, bune de făcut șnițele din ele se aduse ceapa călită, și câtva timp se auziră doar fălcile plescăind molatic și înghițiturile ca niște bătăi aspre de aripi.

— Pintru domnul care nu mă știe aș vrea să spui că-s venit de la alt pichet, îs şăf de echipă, și m-au trimis aicea unde e mai greu, cum s-ar zice nu din voia mea, ci a altora,

da... Pune, Savetă, un boc cu apă, ceru Todera, și fata se execută grăbită, umplând din ciubărul de lemn o cană mare de lut, pe care o șterse la fund cu șorțul înainte de a o da omului aflat în fruntea masei. Io-s mocan de felul meu, tata a lucrat în mină la Lupeni, mie nu mi-o plăcut și m-am apucat de meseria asta, meserie grea, că tăietorul de lemn mai mult n-are casă și familie și nici viață ca alții nu prea are. Dumneavoastră sunteţi, cum mi-o zis Saveta, tovarăși mari, necăjiți de boală, dar după ce o să vă puneți pe picioare o să vă întoarceți Dumnezeu știe unde, de unde ați venit, așa că mâncaţi și nu vă feriți, mai spuse el fără să-și ducă până la capăt nici unul din gândurile începute.

Sorbi de câteva ori din apa rece ca gheața, își șterse mustățile albe, apoi bău zdravăn de câteva ori privind peste buza cănii în farfuriile oamenilor, să vadă dacă bucatele au căutare.

— Părinte, dacă nu ți-e cu supărare, ia și din brânza asta, am adus-o eu de la muierea mea. Mare meșteră în alde-astea. Dacă îi prinzi gustul poate îi căpăta și dragoste de locurile noastre, că noi popă n-avem... dacă vii la noi, te umplem de bani, bani avem, nu ne plângem, de rugăciuni ducem lipsă...

— Auzi, părinte, eu în locul dumitale n-aș refuza un asemenea contract, spuse Isaac în glumă, dar Todera nu înțelese gluma, vorbele sunaseră în mintea lui ca o propunere serioasă. Acum aștepta răspunsul, ţinând în mână golomoțul de mămăligă ca pe o grenadă pe care se pregătea la momentul oportun s-o arunce în propria lui gură.

— Glumește Isaac, bade Todera, nu te lua după gura lui, el e din neamul celor ce l-au oropsit pe Dumnezeu, spuse Ghinolea.

— Jidan adică? întrebă Todera simplu, ca și cum ar fi rostit alt cuvânt.

— Jidan, bade Todera.

— Și dumnealui e român, bag samă, spuse mai departe Todera arătând spre Curta...

— Român, răspunse Curta.

— Se-ncurcă neamurile, conchise Todera, și își văzu de mămăligă, pe care o aruncă în gura larg deschisă cu o precizie uimitoare. Apăi acolo la noi la Lupeni sunt neamuri de toate felurile, suntem învățați cu străinii, ori poate noi om fi străini pentru ei, Dumnezeu mai știe... dar dacă dumneavoastră sunteţi tovarăși așa mari, bag samă că v-or dat afară de acolo, altfel nu veneați aici, la sărăcia noastră, și mai pot spune că părintele o fost de vină... Așa-i?

— Așa-i, bade Todera, din pricina mea, spuse Ghinolea.

— Și dumnealor care sunt de altă credință or venit cu dumneavoastră, nu-i așa, înseamnă că nu le e urât de credința noastră...

Curta auzi ca de la o mare depărtare răspunsul lui Isaac; își dăduse și el seama că răspunsurile în doi peri nu-și aveau rostul aici, față de acești oameni, dintr-un asemenea răspuns ei luau numai ce le convenea, sau, dimpotrivă, partea ce nu le era pe plac, dar ce anume răspuns dăduse Isaac, el nu era în stare să spună. Gândurile îi zburau la ai lui, la cei din sat pe care nu-i uitase nici o clipă, dar pe care-i eliminase conștient, din prea lungi aduceri-aminte; ori de câte ori cei de acasă îi apăreau înaintea ochilor, privirile i se încețoșau, vedea ca prin sită. De fiecare dată când se afla în preajma unor asemenea oameni se simțea mai în voie, mai între ai lui, în siguranță, erau oameni cu o structură sufletească asemănătoare, indiferent că sufletul lui între timp se schimbase, devenise mai încâlcit, mai greu de pătruns și de înțeles chiar de el; aici, cu Todera și oamenii lui revenea la starea originară de care se despărțise cine știe pentru cât timp, o stare sigură de pământean cu rost, unde lucrurile se chemau pe nume, unde înțelesul nu avea decât un înțeles. Cât de greu îl

ținuseră ai lui la școală, numai ei știau, îl ridicaseră la altă stare de înțelegere, ei rămânând la starea lor, și nu le părea rău că rămăseseră așa bucuroși că putuseră să-l arunce pe el în lume.

Unul dintre flăcăii așezați la masă mijea din priviri, coniacul îl aţâţase, și el trăgea cu coada ochiului spre Saveta, așezată pe vatra caldă de lângă sobă, cu partea lipsă din trup acoperită de poalele largi ale fustei, într-o poziție ce-i ascundea infirmitatea; Curta porni de la privirile tânărului și ajunse cu ele la fată, și ea zâmbea arătându-şi dinții tineri, fără să-i pese că în încăpere se aflau oameni de soi, așa cum spunea Todera, care dădea mereu din cap, aprobând ceva și negând tot ce aproba cu câte un cuvânt noduros, scos din el cu greu, cum ai scoate din pământ o rădăcină de copac. Între tânăr și Saveta dialogul mut continua; înțelegerea dintre cei doi era perfectă, la un moment dat Curta o văzu pe fată cum sare de pe cuptor, ia găleata de apă și-o atârnă cu mânerul rotund de sârmă direct pe după gât și, sprijinindu-se în picioarele ei de lemn, ieși în aburul rece de afară. La scurt timp după ea dispăru și tânărul negricios, dezbrăcat, nici căciula pe cap nu și-o puse și Curta zări pe băiat prin fereastra cât o palmă cum o poartă pe Saveta sub un braț, cum ai purta un buștean, și îndreptându-se cu ea spre șura cu fân. După o vreme, tânărul apăru cu Saveta sub celălalt braț, o aduse lângă pârâiaşul în care fata făcuse o copcă și o lăsă acolo cu găleata ei; el se apucă să taie lemne cu o voluptate nebănuită.

Saveta intră în baracă; ținea găleata într-o mână, iar cu cealaltă se împingea înainte și nimeni nu sări s-o ajute, asta era treaba ei și ea și-o făcea acum mai bine dispusă. Obrajii Savetei erau roșiți, pe marginea buzei de sus se prinseseră bobițe mărunte de apă; băuse cu nesaț la șipot și limba scoasă afară încerca să le prindă în pleznitura vârfului și până la urmă reuși. Era convinsă Saveta că

oaspetele acela tânăr văzuse sau se gândise în capul lui la ceva, deoarece, așezată din nou pe cuptorul cald, se uita la el batjocoritor sau poate în privirile ei nu era atât batjocură se gândi Curta, cât mulțumire.

— Nu-i bine, nu-i bine, auzi Curta din nou glasul lui Todera; vorbiseră de pădure și de satul lui, și Todera își arunca nemulțumirea prin cele câteva silabe, deși clătinările capului negau propriile spuse.

O pasăre se lovi de geam cu putere, Curta îi văzu zbaterea buimăcită din aripi, ca și cum ar fi vrut să se prindă de sticla netedă, și Todera, care în clipa aceea vorbea aprins, se opri, își făcu cruce și zise:

— „Semn, ăsta numai semn poate fi”, și Isaac îi răspunse că semnul nu putea fi decât unul singur: venea primăvara.

Oare cum aveau să se descurce părinții lui și cei rămași acasă? Maică-sa, în câteva cuvinte așternute într-o scrisoare, în care nu existau majuscule, îi spusese că e greu, le puseseră cotă de carne și lapte cu toate că ei nu aveau nici o vacă în bătătură, și încheia zicând că cel de sus e mare și tare, le vede pe toate și până la urmă lumea va scăpa de atâta răutate. Nu-i ceruse nimic, nici un ajutor, între ai lui ajutoarele, atunci când era vorba de ele, se subînțelegeau, dar el n-avea de unde să trimită. Toria abia se descurca din ce primea ea, partea lui era deocamdată oprită în statele de salarii, Curta își aduse aminte din nou de cei de la ziar și înghiți în gol, un gol dureros și amar.

— Nu-i bine, nu-i bine, auzi din nou cuvintele lui Todera, și acum ele căzuseră exact pe rana lui și cu toate că se simțea bine acolo în căldură și în mirosul de brânză și ceapă prăjită, Curta se ridică și mulțumi pentru omenie, găsi un motiv oarecare și vru să plece, dar chiar în momentul acela ușa se deschise, și sora Aneofița Anghel, învelită peste halat cu o haină, le anunță prima mare veste din acea zi rece de primăvară: murise Costache.

— Nu e bine, nu e bine, bolborosi din nou vocea lui

Todera; nici nu auzise ce-i șoptise sora lui Curta, era cu gândurile la ale lui.

Într-adevăr, Costache murise; sora Aneofița le povestea pe drum cum se întâmplaseră lucrurile, și Petre ar fi dorit să ajungă mai iute, dar mersul lui Isaac era anevoios, deși Lică Cozmin și sora îl țineau de brațe, purtându-l mai mult pe sus.

Cozmin insistase să nu facă drumul pe jos, aveau să trimită ei o căruță sau docarul sanatoriului, dar Isaac nu vruse să renunțe în ruptul capului, vestea îl năucise ca și cum Costache n-ar fi fost de multă vreme pe moarte, un cadavru viu, cum îl numise el însuși nu o dată.

Costache murise în împrejurări neobișnuite, aflase Curta mai apoi; Morăscu convocase ședința organizației, o convocase în orele de cură de după masă, anunțase ora de începere prin stația de radioamplificare. Stamate, care îndeplinea și funcția de crainic, citise anunțul cu vocea lui bine timbrată, numai că foarte puțini aflară de convocare. Oamenii erau la plimbare, sau pur și simplu dormeau, auziseră doar cei care în clipa aceea avuseseră căștile la urechi sau citiseră anunțul proaspăt afișat la gazeta de perete; din cei peste o sută și ceva de membri nu fuseseră de față decât vreo treizeci, cei mai bolnavi, majoritatea dintre aceștia fiind netransportabili. Morăscu cuplase microfonul din sală la căștile bolnavilor, semn de mare înțelegere pentru cei ce din motive întemeiate nu putuseră participa direct. Pintică ascultase și el prin cască desfășurarea întregii ședințe, care de fapt nu durase prea mult. La ordinea de zi un punct special, unul singur: probleme organizatorice. Morăscu nu spusese decât celor din birou ce anume tăinuia acest punct, așteptat totdeauna cu interes, prima parte a ședinței fiind în asemenea cazuri o formalitate. De data aceasta lipsea prima parte. Se vedea că ședința fusese organizată în grabă, avea un scop precis de vreme ce nu putuse fi anunțată cu o zi înainte, așa cum

de fapt se obișnuiseră. Printr-o notiță scrisă de tovarășa Deluța, Costache fusese rugat să se prezinte cu carnetul de partid; de fapt, la fiecare ședință cineva din birou stătea la ușă și controla carnetele, și Costache intrase cu carnetul, îl ținea strâns în mâna stângă așa îl arătase de pe brancarda pe care fusese transportat, fără să-l deschidă, cu Rita, proțăpită lângă cap, pe umărul drept. Maimuța nu voise să se despartă de el și toate încercările sorei Nana de a o lega cu lănțișorul de marginea patului se dovediră zadarnice; Rita mușca și se zbătea ca ieșită din minți și nu se domoli decât în clipa când Costache îi făcu semn să vină la el și atunci bietul animal hărțuit și hăituit se ascunse între ceafa și umărul lui. Privea de acolo cu ochii ieșiți din orbite la oamenii cu care se întâlneau pe coridoare, uneori amenințându-i cu un semn de carte metalic, jucăria ei, de care arareori se despărțea, atunci când Costache o scotea la plimbare. Pentru ea era o simplă plimbare această ședință, și Costache, palid, respirând greu, o mângâia din când în când cu tâmpla, și Rita, recunoscătoare, își scotea limba mare printre dinții rari și îi lingea lobul urechii, fără să piardă din priviri nici o clipă pe cele două femei care îl ajutau pe Costache în mersul lui spre rândul de bănci din față.

Nu începuse Morăscu să citească referatul unde era vorba de un singur nume, acela al lui Costache, că Rita începu să țipe, să se agite, spre disperarea lui Morăscu care, galben de furie, făcu semn cuiva s-o scoată de acolo, dar Rita, simțind că se pune la cale ceva împotriva ei, stârni și mai mare gălăgie. Cineva strigase să se termine cu acest bâlci. Se hotărî să-l curme Morăscu; se îndreptă, clătinându-se, spre fotoliul aflat la câţiva metri de el, dar carnetul nu se lăsa smuls, mâna slabă și osoasă a lui Costache îl ținea încleștat și Morăscu, înspăimântat, se trase un pas înapoi.

— Dinadins a murit, tovarăși, ca să nu-l putem exclude,

strigă el, dar strigătul rămase fără ecou, sala se goli într-o liniște ciudată, în încăpere nu rămase decât Morăscu, livid, așezat pe un scaun, Costache cu ochii deschiși îndreptați spre tavan și Rita, care gemea, cu capul ascuns în ceafa omului mort.

Îl găsiră pe Costache în sala de autopsii; geamurile erau înghețate, Costache se albise și el, iar Rita, cu palmele la ochi, gemea la picioarele mortului.

Îl îngropară pe Costache a doua zi, în locul unde primăvara avea obiceiul să culeagă urzici, în partea de nord a micului cimitir. Nimeni nu știa însă unde era Rita și n-o găsiră decât seara, pe jumătate înghețată, cocoțată în teiul lui Costache, sprijinită cu o mână de o ramură, în timp ce cealaltă atârna ca o aripă frântă. Curta vru s-o ia de acolo, dar nu reuși, și atunci Forgaș o spulberă cu un foc de armă și pe albul zăpezii începură să se împrăștie ca niște frunze roșii de toamnă părți din trupul ei, amestecate cu frunzele teiului, roșii și ele. În vreme ce se uita la resturile acelea, Curta simți nevoia să se întoarcă spre sanatoriu, și când se întoarse îl văzu pe balconul solariului central pe Baciu, înalt ca o prăjină, susținut de sora Aneofița. Avu un sentiment ciudat când Baciu îi făcu semn cu mâna.

27

Sanatoriul se însufleți se; sosiseră medicamentele, nu asemănătoare celor primite de Isaac, drumul până la sticluțele cu capace metalice peste dopurile de cauciuc era încă lung, sosiseră alte medicamente, eficiente după

spusele medicilor și, deși toxicitatea lor era evidentă, efectul asupra organismelor vlăguite se dovedi binefăcător; mulți bolnavi intrau în sala de perfuzii, amenajată special la parter, pe picioarele lor, fără să mai aibă nevoie de sprijinul surorilor de serviciu sau al infirmierelor. Primii douăzeci de bolnavi își luau în fiecare dimineață locul pe paturile pliante; sora Nana, sub privirile lui Ciclovan, dizolva prafurile albe în apa distilată, apoi introducea lichidul în borcanele mișcătoare din care picăturile se scurgeau grăbite prin tuburi, spre venele sufocate ale pacienților.

În cel de-al treilea pat, de lângă fereastră, stătea Baciu. Era prea lung ca să încapă pe așternutul alb, de la genunchi picioarele îi atârnau în afară; într-unul avea un papuc de casă, celălalt era desculț; pantoful se odihnea la marginea patului. Curta privi îndelung la omul slab cum își răsucea negul învinețit cu mâna dreaptă, în timp ce mâna stângă, scheletică, se odihnea pe cearșaf, lăsând vederii vena groasă, ce sugea ca o lipitoare lichidul roșcat. Își aduse aminte de lista lui Morăscu și se apucă s-o verifice pe viu; cu mici deosebiri, bolnavii răspundeau la bifările lui, erau cei propuși de secretarul organizației, dovadă că Titorian nu avusese încotro și se supusese voinței lui. Nu, Curta nu-i invidia, acest sentiment aproape dispăruse, cum dispăruseră și altele, cel de bucurie pentru existența medicamentelor, pe care mai devreme sau mai târziu avea să le primească și el; era pur și simplu absent, faptele și amănuntele vieții i se scurgeau prin minte egal, o frână interioară oprea declanșarea emoțiilor, de orice natură ar fi fost, indiferența, nu ca sentiment, ci ca stare, era singura care-i domina reacțiile. Totul fusese determinat de moartea lui Costache; o ură aproape neomenească îl măcinase câteva zile, o ură fără direcție precisă, fără țel, dezordonată; și-o calmase prin plimbări lungi, prin renunțarea la mâncare și la curățenia corporală, în zilele

acelea nu se bărbierise și nici nu se spălase, umbla ca un lunatic cu simțurile adormite, trează fiind în el doar *starea,* până când înțelese că moartea lui Costache nu răsturnase nici lumea, nici conștiințele bolnavilor. Dispariția lui fusese înregistrată ca ceva obișnuit, mai multă gălăgie făcuseră bolnavii când cineva, plictisit, tăiase din glumă coada câinelui de la poartă; schelălăielile lui de durere și alergătura prin curtea sanatoriului, până ce suferința i se atenuase, zdruncinaseră mai mult pe bolnavi, tot așa cum moartea Ritei, urâtă de toți pentru țipetele ei stranii, era mai des amintită, și prin ea poate, numele lui Costache nu fu uitat din prima clipă. A doua zi după înmormântarea lui, viața își reluase cursul normal, apariția Hidrazidei și Passului ștersese cu desăvârşire imaginea acelui om, destinul lui tragic. Se găsiseră printre bolnavi nu puțini care împărtășeau punctul de vedere al lui Morăscu; Costache voit murise patetic, ca să impresioneze, își cheltuise ultimele resurse de energie pentru a stoarce compasiune; Curta înțelese că aici unde moartea pândea, în multiplele ei variante, la fiecare pas, ea încetase să mai fie luată în seamă, avea valoare doar pentru cel ce se pregătea să facă cunoștință cu ea și de multe ori nici măcar pentru cel în cauză. Și Curta nu ieși definitiv din starea aceea periculoasă decât bătând la ușa tovarășei Cecilia Craiu; o făcuse fără să-și dea seama, nu-și pregătise vizita și nici nu și-o anunțase, un instinct mai puternic decât el, dorința de limpezire, îl oprise la rezerva ei, și numai după ce intră în încăperea obișnuită, asemănătoare cu celelalte camere, îmbibată puternic cu miros de fum, numai după ce o văzu întinsă în pat fără să se poată mișca își dădu seama că el se găsea într-adevăr acolo.

Cecilia Craiu fuma cu capul rezemat de două perne mari; părul îi luneca pe lângă fața cât un pumn, din care vii erau doar ochii de o tristețe și o frumusețe nebănuite, plini

de întrebări și spaime, întrebări pe care Curta ar fi dorit atât de mult să le dezlege. Nu se miră de apariția lui; Cecilia Craiu parcă îl aștepta de mult și nici el nu-și ceru scuze pentru că se autoinvitase, se așeză pe scaun ca și cum ar fi cunoscut-o de-o viață, ca și cum ar fi petrecut în acea încăpere zile și luni în șir, își permisese să lipsească doar câteva clipe, ca apoi să revină la fel de familiar înapoi.

Cecilia Craiu era îmbrăcată cu o pijama de mătase și pentru că nu era acoperită se vedea mătasea lunecoasă mulându-se pe trupul vlăguit, adâncindu-se în locul unde erau sânii, în loc să se ridice, marcând dezagreabil legătura oaselor de la coapse și Curta cu greu își înfrână dorința de a închide ochii.

— Nu m-am putut duce la înmormântare, după cum vezi am părăsit obiceiul de a mai ieși fie și pe balcon, dar am privit totul de aici, vino de vezi, poți urmări ca în palmă - și Curta, obsedat de rugămintea ei, controlă dacă într-adevăr priveliștea era atât de clară; după ce se convinse reveni la locul lui și își aprinse o mărășească, din care trase cu nesaț primele fumuri, până ce își simți capul învârtindu-se.

— Ai fost și dumneata la înmormântare, îți mulțumesc, cu toate că l-ai cunoscut atât de puțin. Poate știi că a fost într-un fel soțul meu, ne căsătorisem de mult, dintr-o necesitate a muncii ilegale, dar cu siguranță că Isaac nu ți-a spus ce am fost eu înainte de a deveni ilegalistă. Pe mine mă cheamă Cecilia Sonia Craiu Monteoru, dacă acest ultim nume îți spune ceva, iar dacă nu-ți spune, nu mă jenez să te pun eu la curent cu averea Monteorilor, însemnată în partea de mijloc a Ardealului, prin împărțire, la fel de mare și în Moldova. La una din aceste moșii m-am născut și acolo l-am cunoscut pe Costache; eram amândoi de vârsta școlară, eu îmi petreceam vacanțele la conac, el tot acolo, părinții lui lucrau pe moșia noastră. La o anumită vârstă nu există deosebiri de clasă, cel puțin în ochii mei ele n-au

existat atunci și nici mai târziu, datorită lui Costache; în orele libere ne plimbam amândoi, și mama, ca să nu mă vadă lumea că umblu cu un sărăntoc și temătoare să nu iau de la el cine știe ce boală, preferase să dea dispoziții să fie îmbăiat în fiecare zi și îmbrăcat în haine pe care le cumpărase de la oraș. Pe tata îl vedeam rar, el era inginer agronom, își terminase studiile la Viena, avea optica lui asupra pământului și a oamenilor, și după cât mi-am putut da seama mai târziu, niciodată nu l-a deranjat prea mult prietenia mea cu Costache. Ca părinții lui să fie în preajma noastră, tata i-a luat la curte, în felul acesta ne bucuram de o dublă supraveghere, a mamei și a lor, eu neţinând cont decât de sfaturile lor. Eram o opozițională, moștenisem această calitate sau defect de la tatăl meu, el a fost permanent în opoziție cu ceilalți moșieri vecini, pentru ei el era un exemplu prost, el dădea nas țăranilor, după părerea lor, iar atunci când tata a întemeiat un fel de societate agricolă, cointeresând pe țărani în munca pământului, când ceilalți și-au dat seama ce influență poate avea acest început anarhic pentru propriile lor moșii, s-au înțeles, și într-o dimineață tată a fost găsit împușcat în luncă. L-a adus acasă calul, mergând la pas și târându-l, așa cum căzuse atârnat cu un picior de scărița șeii. Aveam pe atunci zece ani. Am plecat la școală la București, un pension sever de maici. Costache, după ce a terminat patru clase primare, a fost băgat cu ajutorul mamei la o școală de meserii, un liceu industrial, pe care n-a reușit să-l termine. Într-o zi am fost anunțată că mama murise; am fost anunțată târziu de rudele mele, credeau că n-am să fiu în stare să suport și această pierdere. Nefiind majoră nu puteam dispune de veniturile mele; moșia din Moldova a fost vândută, țăranii, ajunși pe mâna unui vechil, în zadar au încercat să continue forma nouă de lucru, totul revenise ca mai înainte, și cu toate că nu o dată mi-a trecut prin cap să mă ocup eu de moșie, dorind să continui opera

părinților mei, în sinea mea îmi era frică și am preferat să mă mut în Ardeal la o mătușă. Am fost înscrisă la Facultatea de drept, era o modă atunci pentru fetele de condiția mea, pentru care pământul nu însemna numai avere, ci și tradiție, și odată, aflându-mă la un tribunal unde îmi făceam practica, l-am văzut în boxa acuzaților pe Costache. La douăzeci de ani, Costache era de-acum bărbat și poate nu atât frumusețea lui m-a impresionat, cât cele spuse de el acolo, îi transformase pe judecători în inculpați și își apăra cauza cu atâta pricepere și vehemență, încât am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru a-l ajuta. Bani aveam și relații de asemenea, și după eliberarea lui l-am luat la mine, spre nedumerirea rudelor, care au crezut că pur și simplu am înnebunit.

Cecilia Craiu se opri. De la țigara ajunsă la jumătate își aprinse alta nouă, pe cea veche n-o stinse, o așeză în scrumieră, mai erau acolo vreo douăzeci în aceeași stare, jumătăți de țigări ce se fumau singure, și în fumul lor dens și acru Cecilia trăgea cu voluptate din noul Camel, până ce plictisită, își aprinse o alta; buzele subțiri, tăiate parcă în piele cu bisturiul, erau galbene la colțuri și pline de firicele de tutun; din când în când își ducea două degete la buze, și unghiile nefiresc de lungi culegeau resturile umede, pe care apoi le zdrobea între dinții mărunți și galbeni, ușor depărtați unul de altul.

Câtva timp, Cecilia fumă în liniște, privind afară prin fereastra largă cât un perete la cimitirul îmbrăcat încă în alb, unde într-un colț se vedea ridicătura de pământ proaspătă, dar privirile ei la acest contact cu locul unde se afla Costache n-o emoționau, ochii îi rămâneau la fel de nemișcați și mari, apoi privirile mutate de la cimitir spre Curta deveniră brusc îngândurate, și atunci pieptul ei scofâlcit începea să se ridice ușor, ca sub o pernă de aer, și din gura întredeschisă filmul negru se răspândea prin încăpere, făcând rotocoale, în celălalt fum, albastru, ieșit

de la țigările nestinse.

— Locuiam împreună, atunci când puteam, eram ca și căsătoriți; într-o căsătorie nu actul contează, mai ales la niște oameni cum eram noi, străini de convenienţe, ci legătura de idei, deși mi-am dat seama mai apoi că ideile doar pot uni pe oameni, dar numai dragostea este în stare să-i lege cu desăvârşire. Pe atunci credeam că-l iubesc pe Costache, confundând dragostea cu lupta noastră comună, dar timpul trecea și-mi dădeam seama că mă înșelam, tânjeam după ceva aparte, și acest ceva aparte nu-l puteam defini, cum de altfel mi-ar fi greu și acum. Îi vezi pe cei doi tineri, spuse Cecilia arătând cu mâna spre banca din fața sanatoriului, unde o fată blondă și un băiat, amândoi din grupul sportiv, stăteau unul lângă altul, în ciuda frigului de afară, ea aplecată cu capul pe umărul lui și el mângâindu-i părul mătăsos, de culoarea inului copt. Banca lor nu se poate vedea decât din acest unghi, continuă Cecilia, ei și-au dus-o acolo ca să scape de privirile indiscrete, numai eu îi pot vedea, între cei doi brazi, doar de aici se poate distinge culoarul neacoperit de crengi, și mă uit la ei în fiecare zi, de doi ani fac așa și eu și ei același lucru. Ei m-au convins că eu n-am iubit niciodată. Cred că dacă într-o zi nu i-aș mai vedea aș suferi cumplit, aș fi în stare nu știu ce să fac ca să-i pot reține cât mai mult aici, în acest loc neplăcut, și nu-ți ascund că de fapt sănătatea le-ar fi permis de câteva luni să plece la casele lor, dar Titorian, la rugămintea mea, nu le-a făcut ieșirea.

Curta își trase scaunul mai aproape de pat, și Cecilia, fără să se controleze, îl prinse de mână, mai jos de cot și Curta îi simți oasele falangelor și unghiile ascuțite; vruse să-i facă semn să se uite spre bancă, și într-adevăr, când el își aplecă umărul spre pat văzu printre cele două crengi de brad cum cei doi tineri se sărutau, un sărut prelung, parcă fără sfârşit. Sună talanga sanatoriului anunţând gustarea

de după masă, dar cei doi nu se mișcară de la locul lor, n-aveau nevoie de hrană, n-aveau nevoie de nimic. Cecilia se mai uită o vreme la ei, apoi cu ajutorul unui baston cu capul răsucit, prins de speteaza de metal a patului, se ridică puțin din perne, și se așeză mai la dreapta, ca privirile ei să nu mai cuprindă acel unghi prin care îi putea cerceta pe cei doi, dar chiar și după ce nu-i mai văzu, ochii ei purtară încă în ei două luminițe jucăușe, într-o alergătură continuă, și numai târziu strălucirea lor păli, apoi se stinse cu totul.

— S-a întâmplat, iarăși, ca uneori să nu ne vedem cu lunile, alteori cu anii; comunicam prin tovarășii de legătură, ne trimiteam bilețele cifrate, dar atât eu cât și el ne feream să scriem în ele altceva decât fapte obișnuite despre viața noastră, considerând că sentimentele n-au ce căuta în această goană după adevăr, unde trează și pipăibilă era doar lupta, lupta continuă și fuga continuă să nu fim prinși. Și anii treceau, și noi nu mai eram tineri sau poate senzația asta de îmbătrânire prematură era trează doar în mine; nu o dată gândurile o luau înapoi spre anii copilăriei, încercând să construiască alt drum, fără Costache, dar toate încercările dădeau greș. Într-o seară am fost arestată.

Inspectorul care m-a interogat era o cunoștință veche, un tânăr pe care l-am întâlnit în acei ani de demult, și zâmbetul meu, ca și întreaga mea atitudine față de el l-au deranjat profund; se temea ca din pricina anilor tinereții să nu aibă neplăceri, cu toate că n-aș fi cerut de la el nimic în plus; mă bucuram pur și simplu de prezența lui, prin el intuind de fapt propria mea copilărie sau o posibilă ipostază a ei. Mama, după pierderea tatălui meu, văzuse între mine și tânărul cu care mă întâlnisem la chestură o viitoare partidă, dorință ce-i fusese spulberată pe loc de mine, fiind foarte departe de ideea unei căsătorii aranjate. În noaptea aceea am crezut că n-am să mai ies vie din

beciurile poliției. Instrumentul cu care mă torturase fostul meu pretendent era o simplă umbrelă ale cărei urme nu se puteau vedea pe din afară, dar care rupea pe dinăuntru, mânuită cu dibăcie, sub privirile lui, de unul dintre asistenții săi în materie de bestialitate. Și umbrela aceea cu pânză roșie mi-a ciuruit măruntaiele; atunci am făcut prima infecție ce avea să se transforme după ani în boala din pricina căreia mă aflu aici. N-am rostit nici un nume, durerea nu m-a putut face să-mi trădez tovarășii, dar dacă aș spune că sentimentul acesta din urmă a fost determinant aș greși, pur și simplu am vrut să-mi verific limită până unde eram capabilă să sufăr, limită egală cu disprețul ce-l aveam atunci față de omul pe care-l judecasem exact încă din vremea tinereții. N-am urlat și nici n-am plâns, dar nici om întreg n-am ieșit de acolo. Când au aflat unde sunt, rudele mele au încercat să mă ajute și grație lor am scăpat, în orice caz, mai ieftin. Am făcut un an de închisoare, în loc de zece, și am fost eliberată pe cauțiune datorită tot rudelor mele, rude pe care le-am părăsit din tren, cu toate că eram însoțită de un soldat înarmat. Și am făcut pe jos prin păduri zeci și zeci de kilometri și mi-au trebuit alte luni de zile ca să-l găsesc pe Costache al meu, pe tovarășul de idei pe care nu-l iubeam, dar pentru care aș fi fost oricând în stare să-mi dau viața. L-am găsit. Și fiindcă eram convinsă că n-am să mai pot fi niciodată mamă, am dorit, cum nu dorisem niciodată în viața mea, să devin mamă. Peste un an de zile am născut, și deoarece nașterea agravase starea în care mă aduseseră cei de la poliție, Costache, ca să nu mor, n-a avut încotro și a trebuit, printr-un om de legătură, să mă ducă la spital. Acolo l-am cunoscut pe tatăl lui Titorian, profesor pe atunci; din prima clipă i-am spus adevărul, cu toate că știam că nu nutrește sentimente comuniste, speram să mă salveze, asta speram și Titorian m-a apărat, punându-şi propria situație în pericol. O soră, aflată

probabil în slujba Siguranței, ne-a trădat și pe mine, și pe el. Am fost din nou arestată și, odată cu mine, pentru scurt timp, și tatăl lui Titorian. Copilul avea câteva săptămâni și a crescut în închisoare; timp de un an a fost copilul închisorii, bucuria deținutelor de la Mislea, păpușa lor și mângâierea mea. Șapte ani am zăcut în închisori. Acolo am aflat ce se întâmplase cu Costache cât timp lucrase la Iași. L-am cunoscut și eu pe Silivan, tânărul din pricina căruia a suferit atâta Costache. Părinții lui și el ne-au ajutat să ieșim nu o dată din grele impasuri. Costache știa că acel om nu mi-a fost indiferent, că ceva necunoscut mă atrăgea la el, cu toate că n-avea decât patru clase primare. L-am găzduit și noi o noapte, și în noaptea aceea n-am dormit ca să-l ascult; atunci am cunoscut pentru prima dată farmecul unui bărbat, omul acela cu patru clase primare vorbea atât de frumos, cuvintele rostite de el căpătau atâta franchețe încât o clipă am crezut că el ar putea fi idealul meu. În fond, ce ne-a povestit? Aventurile lui cu poliția, cum pescuia când era copil, cum a învățat în închisoare să ghicească în palmă. La plecare i-am dat un fular de-al lui Costache; era iarnă și frig, n-avea ca îmbrăcăminte decât un pulover și o haină subțire de celofibră. De atunci nu l-am mai văzut. Și pe acest om a trebuit Costache, fără voia lui, să-l... Când ne-am întâlnit după Eliberare, Costache era alt om, sau mai bine zis încetase să mai fie omul știut de mine. Avea remușcări și-l durea lipsa de remușcare a celor care-l împinseseră la acest pas desperat. A trăit în nesiguranță, nesiguranță și teamă intuite de mine imediat ce ne-am întâlnit. Țin minte și acum cât m-am ferit până ce am intrat în sala ticsită de oameni a unui cinematograf și numai după ce am văzut filmul, un documentar despre căderea Berlinului, ne-am dat seama și eu, și el, că de fapt noi nu mai avem de ce să ne temem, că suntem oameni liberi, într-o țară liberă, și amândoi, în loc să ne uităm la film, am plâns, pentru toți anii noștri petrecuți mai mult în

subsoluri, pentru dragostea noastră ce n-a avut niciodată timp să se înfiripe, pentru situația tragică în care ajunsese el. Aveam un copil împreună, dar copilul nu ne lega; în afara primului an de închisoare, când fusese cu mine, îl vedeam rar, creștea la o familie binevoitoare cu noi, și acum, ca și în timpul ilegalității, n-aveam vreme nici pentru el, așa cum n-am avut vreme nici pentru noi. Mi-am dat seama că sunt datoare în acel ceas de grea cumpănă să-l ajut pe Costache și consideram că acest ajutor nu poate fi decât legătura noastră permanentă, de data asta oficializată, dar tovarășii mi-au interzis să mă căsătoresc cu un proscris, dacă nu voiam să risc o excludere din partidul căruia eu îi închinasem toată averea și viața. A trebuit să plec la București, Costache într-o comună din Moldova până la clarificarea deplină a dosarului său, și de la acel cinematograf din Botoșani iarăși nu l-am mai văzut decât sporadic. Între timp, nu puține dintre numeroasele mele rude au fost arestate, unele pe drept, altele în virtutea apartenenței lor sociale, și cei care m-au ocolit atunci când le ceream ajutorul, aflând unde lucrez, pomeneau numele meu ca o izbăvire. Recunosc, pe cei care mi-au ușurat ieșirea din închisoare am încercat atât cât am putut, să-i sprijin. Am înțeles atunci că de fapt în întreg acest angrenaj nu eram decât o piuliță oarecare, gata să fie eliminată la cea mai mică inadvertență cu întregul care măcina fără pauze. Am fost exclusă din partid ca fiică de moșier. M-am întâlnit cu Costache tot la un film artistic, tot despre război, *Bătălia de la Stalingrad*, dacă îmi aduc bine aminte, și spre deosebire de trecut am văzut filmul până la capăt, noi nu mai prea aveam ce să ne spunem. Dacă am fi vorbit despre altceva cu siguranță că în noi s-ar fi născut întrebările, poate ele primele ne-ar fi ieșit pe buze, or acum ne temeam de propriile noastre întrebări, și ca să le uităm preferam să tăcem și să ne uităm la film. Dimineață, Costache a plecat la locul lui de muncă, în grajdul de unde

încă nu se mutase, iar eu, după ce-am dormit noaptea în gară, m-am pomenit căutată de cineva, dusă la Șosea cu o mașină; mă temeam pentru soarta mea, nu știam ce au din nou de gând cu mine, după ce îndurasem greutățile izolării. Mașina a oprit în poarta unei vile, la poartă mă aștepta o femeie îmbrăcată în albastru, cu șorț alb, și lângă ea se afla băiatul meu, pe care nu-l văzusem de atâta amar de vreme. Era casa în care urma să locuiesc. În curtea mare, spațioasă, ca un parc, o vacă păștea liniștită; erau anii de secetă, tovarășii avuseseră grijă ca pruncul meu să nu ducă lipsă de lapte. Din primele discuții cu copilul mi-am dat seama că îmi e străin și, deși semăna cu mine și cu Costache, în realitate n-avea nimic comun cu noi. M-a obligat câteva zile la rând să-i povestesc cu lux de amănunte ceea ce foarte pe scurt v-am povestit acum și când am terminat n-a spus nimic, n-a schițat nici un gest, a intrat în camera lui și n-a mai ieșit de acolo patru zile. Nu știu nici acum pentru ce-a fugit din țară. Avea aici tot ce-i trebuia.

Cecilia Craiu își aprinse altă țigară; fumul ce-i ieșea din gură ca dintr-un horn se ridica în sus; începu să facă rotocoale, unul după altul, din ce în ce mai mici și se părea că jocul o absoarbe cu desăvârșire. Curta parcă nici nu exista, el își îndeplinise funcția de a declanșa acele amintiri, și amintirile odată rostite Cecilia redeveni o femeie plictisită și-și reluă preocupările dinainte.

Așa îi găsise directorul Titorian: pe ea făcând rotocoale, iar pe Curta privindu-și șireturile de la pantofi, incapabil să se ridice și să plece fără nici o explicație, de fapt așa precum venise.

— Cred că fumului de aici îi lipsește doar fumul meu, glumi Titorian, dar Cecilia nu reacționă la gluma lui, continua să se amuze, nemulțumită că un rotocol îi ieșise destrămat. Îl lovi cu mâna și, grijulie pentru următorul, își țuguie buzele, străduindu-se ca inelul de fum să iasă cât

mai perfect.

28

Pintică o rugase pe sora Nana să-l mute din nou în vechiul salon: liniștea rezervei și ticăitul necontenit al perfuziilor, tulburate doar de vânturile din nord, îl făcuseră nervos, nu se mai stăpânea, și pentru că sora nu-i putu satisface rugămintea, Curta se pomeni într-o seară cu el în solariu, sucit de spate, cu umărul căzut, ţinându-şi cu un deget la încheietură acul perfuziei, scos într-un moment de disperare. Curta îl ajută să se urce în pat, chemă repede pe sora Aneofița Anghel, și aceasta, cu calm, smulse acul, prin care sângele se prelinsese picătură cu picătură pe pijamaua cenușie și scămoșată de atâta spălat. Cu nici un preț nu-l mai putură muta în locul de unde fugise; voia să rămână cu Curta și cu ceilalți, voia în solariu, și Titorian, văzând în acest efort al bolnavului de a fi împreună cu colegii lui un semn bun, transformă faptul împlinit în dispoziție, și Pintică respiră ușurat.

Trecuseră câteva luni de la operație, dar Ștefan nu-și revenise încă; reușise și pneumotoraxul, ultima cavitate dădea semne să se închidă definitiv, dar cu toate aceste ameliorări evidente radiografic, trupul refuza să se acomodeze noii situații, suferea vizibil; pierderea celor douăzeci și cinci de kilograme era un indiciu că starea lui era în declin. Curta îi mută puținele lucruri din rezervă; valiza de lemn cu costumul de toate zilele, bocancii roși la vârfuri și la tocuri până la piele, coaja de săpun de rufe și peria de dinți, mâncată la un capăt, un borcan în care

dulceața adusă de acasă se zaharisise și pistolul învelit într-o cârpă, cu cartușele proaspăt unse. Aceasta era toată avuția lui Pintică. Și-o aranjă cu grijă sub pat și, nemulțumit că un capăt al valizei se vedea, o băgă mai adânc, servindu-se de un baston asemănător celui folosit de Cecilia Craiu când voia să se salte din pat ca să-și așeze pernele.

În locul lui Isaac se mutase un tânăr activist, Gavra, iar celălalt pat, al părintelui Ghideon Ghinolea, scos între timp și readus în solariu, era ocupat de Visalon; dorise și el compania cuiva, singurătatea rezervei îl plictisise de moarte, și cum se împrietenise cu Gavra ceruse să fie cu el, spre bucuria lui Titorian, asaltat de la centru de nenumărate cereri de internare. Numai patul lui Baciu rămăsese gol, proaspăt înfăţat și cu toate că nimeni nu-i mai vedea statura înaltă, făptura lui stăruia să fie în încăpere. Seară de seară, Buzangiu se întorcea cu spatele la el, nu voia să doarmă pe partea stângă, așa cum îl rugase medicul ca să-și odihnească plămânul bolnav, el o ținea pe-a lui și dormea pe dreapta, spre supărarea sorei Nana, care la controlul dinaintea stingerii îl găsea sforăind așa.

Cât de plăcut era sforăitul lui Buzangiu în acele nopți de cumplită liniște! Era un punct de reper viu, zgomotul infernal te obliga să-ți alungi gândurile, te împiedica să ți le poți aduna, te făcea să înjuri și să urli, dar urlând și înjurând, vrând-nevrând n-aveai vreme să te gândeşti la altele, și Pintică din prima seară îi mărturisi lui Curta fericirea de a asculta din nou ronțăitul pietrelor de moară din gâtlejul lui Buzangiu.

După primele zile de bucurie, Pintică deveni din nou abătut. Somnul se dezlipi cu desăvârşire de el, și atunci Curta schimbă patul cu Gavra, și așa, unul lângă altul, stăteau ore în șir de vorbă.

În ziua aceea, ca să-i fie pe plac, Curta merse până la

șoseaua principală; nu-i fusese deloc ușor, dus și întors însemna aproape douăzeci de kilometri, dar cu o seară înainte își epuizase întregul bagaj de noutăți, sortate anume ca să-l distragă pe Ștefan, acum nu mai avea ce să-i spună, și ca să-l incite la viață preferase acel drum lung, ca apoi două ceasuri bune să se odihnească pe marginea șanțului și să urmărească mașinile mari care se îndreptau spre munți, poate spre munții lui Pintică, după care el tânjise înainte atât de mult. Își notase pe un carnet numerele mașinilor și însemnele regiunii căreia aparțineau, și sincer se bucură și el atunci când de la barieră se îndreptau spre el camioanele grele cu remorcă pe care utilajele transportate îi spuneau, fără putința de a se înșela, că mașinile își croiau drum către barajul despre care Pintică amintise de atâtea ori în momentele când febra îl arunca în abisul unui somn agitat, între viață și moarte. De două lucruri vorbea cu asemenea prilejuri Pintică: de camioanele și de barajul lui, ca de o proprietate personală, și de Calafat Opincă, și când în frânturile lui amintea de acesta din urmă febra îi creștea parcă și mai mult, iar respirația o lua razna, ca și bătăile inimii de altfel.

Scrisese acel memoriu cerut de Forgaș, îl scrisese cu patimă și atent, în același timp, să nu jignească sensibilitățile nimănui, îl scrisese de parcă cel în cauză ar fi fost el. Forgaș se duse cu el la gară; depuse personal scrisoarea în cutia de poștă de la vagonul din spatele locomotivei, sperând că în felul acesta depeșa lor va ajunge mai iute la destinație. Forgaș era convins că în câteva zile va veni un răspuns de la Giurgea, era atât de sigur de el, încât chiar pusese un pariu cu Petre, dar Curta, sceptic în continuare, încercase să-l ajute pe Ferdinand să înțeleagă că lucruri de acest gen nu se rezolvă așa de ușor. Trecuseră de atunci mai bine de două luni. Nu venise nici un răspuns. Forgaș, rușinat, începuse să-l ocolească pe Curta, nu se mai întâlneau la terminarea

orelor de cură, iar când Curta bătu o dată la el la ușă, cu toate că știa precis că Forgaș se află înăuntru - îl văzuse înainte de a urca de afară, prin fereastra mare -, Ferdinand refuză să răspundă.

Trecu un camion greu; pe remorcă se vedea un buldozer galben, cu șenile de tanc, purtând pe o latură inscripții rusești; fără să stea prea mult pe gânduri, Curta sări din șanțul unde șezuse până atunci și se postă în mijlocul șoselei. Mașina, care urca panta ca melcul, lăsând în spatele ei un nor de fum, se opri scârţâind din frâne. Curta, bâlbâindu-se, îi povesti șoferului pe scurt de ce avea el nevoie de câteva cuvinte scrise pentru un bolnav. Trebui să repete cererea lui de câteva ori ca să obțină de la șofer rândurile, scrise chipurile din partea unui prieten de-al lui Pintică, aflat întâmplător în acel camion. La început, șoferul crezu că are de-a face cu un nebun, pusese chiar mâna pe manivela de lângă el; nu-i venea să creadă că cineva putea să-l oprească doar pentru a primi câteva rânduri adresate unui om pe care nu-l văzuse niciodată. Și pentru că mașina oprise lângă postul de control și risca să încurce circulația, la locul unde se afla camionul veni și un milițian; acesta îl calmă pe șofer, era la curent cu existența sanatoriului din apropiere și, până la urmă, dând din cap a mirare, omul scrise cu mâna lui textul dictat de Curta, prin care i se ura lui Pintică însănătoșire și întoarcere grabnică în părțile unde se construia barajul. Băgă textul în buzunar și se așeză la loc pe bara de la marginea șanțului urmărind cu voluptate de copil traficul tot mai intens la acel ceas, bucurându-se de fiecare mașină și tentat interior să alerge cu sufletul după ea, să miroase cu nările lacome aroma împuțită de motorină arsă, având de fapt sentimentul intim că inspiră viață. La un moment dat chiar se luă după un camion greu cu remorcă în care se vedeau câteva motoare mari de tractor și numai durerea din partea dreaptă, acolo sub coasta a cincea, îl făcu să-și revină din gestul lui

socotit acum de o infatuare copilărească. Își aplecă privirile când milițianul din borcanul de lângă pod dădu din cap, pentru ei, într-un fel semnificativ și ca să scape de privirile lui alergă câţiva metri spre drumul care ducea șerpuitor spre locul de unde aerul se strecura prin vale cu izuri adormite de vată arsă.

Ajuns la sanatoriu, Curta nu avu prilejul să-i dea scrisoarea lui Pintică; acesta îl întâmpină agresiv, îi întoarse spatele și nu vru să-i răspundă. Apoi, brusc, Pintică se răsuci pe-o parte; avea pistolul în mână, durerea coastelor tăiate din cauza răsucirii fu însă mai puternică decât intenția lui dușmănoasă, își lăsă mâna cu Coltul negru și unsuros pe cearșaf și începu să plângă.

— Numai tu ești de vină, ești un reacționar, ai merita să fii împușcat, așa să știi!

Și iar trecură câteva minute bune până să-și revină și să-și ducă gândul până la capăt.

— Cu ce sunt eu de vină, Ștefane? Ce te-a apucat? întrebă Curta pe un ton moale știind că în asemenea situații e bine sau să taci sau să-ți rostești întrebarea pe un ton dezarmant, ca celălalt să se calmeze.

Pintică își băgă pistolul sub pernă, furia îi trecu, pe fața lui rămânând doar încruntătura sprâncenelor și șanțul adânc de pe linia frunții

— Avea dreptate Cozmin, voi intelectualii știți doar să distrugeți, atât știți, continuă el calm și resemnat ceea ce vruse la început să spună cu ajutorul armei.

— Înainte de a-i da dreptate lui Cozmin, spune sincer de ce ai scos pistolul la mine, voiai să tragi?

Urmară iar câteva minute de tăcere.

— Știu eu ce voiam, de fapt să-l iei de aici, cred că sunt capabil de orice.

Băgă mâna sub pernă, scoase Coltul și-l aruncă pe patul lui Petre.

— Ai distrus în mine... totul mi se pare inutil, de prisos,

probabil această credință n-a fost suficient de puternică din moment ce-ai putut s-o spulberi atât de ușor, se justifică singur, parându-i rău de felul cum se purtase.

— Ți-am mai spus, ideea unui asemenea sacrificiu ca cel existent în capul tău este pur și simplu o idioțenie. Nimeni n-are nevoie de sacrificii inutile și nici de explicații puerile ca aceea dată de tine. Nu aceasta e menirea omului în lumea pe care o trăim. Ți-a fost teamă să-ți pui întrebări, să vezi cât de justificat poate fi în esență sacrificiul tău; frica de a ajunge la adevăr te-a îndemnat să-ți creezi o teorie a ta, o teorie splendidă, ca să te poți căra liniștit, dacă nu fericit, în lumea drepților. Costache a luptat douăzeci și opt de ani, pe cele mai cumplite baricade, și-a sacrificat tot ce avea în el mai bun; ei și? De la geamul tău ai văzut câți tovarăși au venit la înmormântare, dacă acest lucru poate constitui un criteriu de judecată, iar dacă nu, atunci ai înțeles exact cât a valorat sacrificiul lui în fața celor care au vrut să-i smulgă carnetul de partid. Dar sacrificiul lui e real, el există, el va exista neîndoios în alte conștiințe, te asigur. Toată truda ta, văzută și nevăzută, trăiește, acesta este sacrificiul tău, nu sacrificiul cărnii, nu suntem la abator, unde trebuie să murim conștienți ca să umplem stomacurile altora și propriile noastre vanități. Liniștea ta pentru moarte ți-am distrus-o și mă bucur că ți-am dat-o peste cap, chiar cu riscul ca această tulburare să te doară. Un om care merge liniștit la moarte, după mine nu e om, oamenii suferă pentru viața lor, pentru durerea lor, durerea este omenească, pe când dorința ta de moarte este pur și simplu o lașitate.

— Eu las?...

— Da, tu lași, și ești de două ori las; o dată pentru că faci truda medicilor inutilă prin felul tău de a suferi cu totul personal și a doua oară pentru că motivul real al acestei stări este altul și nu vrei să-l recunoști. Ți-am sugerat motivul odată, dar iartă-mă, nu știam că ești incapabil să

înțelegi ce-am vrut să spun; acum îți spun direct, fără menajamente; te-a speriat și te-a supărat arestarea concetățenilor tăi din munți, dar, în loc să te duci să te zbați pentru ei, ai preferat să fugi aici, nici măcar n-ai trecut pe la nevastă, ai venit să mori ca un erou, și când vezi că moartea nu ți-a ieșit, cum nu iese pasiența unei femei isterice, ești gata să tragi în mine pentru că ți-am distrus idealul tău despre sacrificiu. Ar putea să-ți fie rușine.

Tăcură câtva timp, întorși cu spatele unul la altul, Curta cu ochii deschiși, pipăindu-și gâlma de sub brațul drept, Pintică cu pleoapele strânse, durerea din urmă răsucirii bruște făcându-l și acum abia să respire.

Așa cum stătea întors, Curta vedea sfertul de trunchi din Teiul lui Costache; într-o noapte, la scurt timp după moartea lui, cineva îl tăiase, îl tăiase în grabă, dar noii lăstari porniră de jos și acum se răsuceau în bătaia vântului viguroși și plini de sevă. Se întristă brusc, pledoaria ținută lui Pintică, deși cinstită, îl umilise pe el, fusese pur și simplu retoric, scăpase de sub propriul control. Prin fața ochilor deschiși i se perindă din nou șirul de camioane și abia în clipa aceea își aduse aminte de scrisoare.

— Ștefane, zise el întorcându-se, și fiindcă Pintică nu se mișca, Petre îl apucă de braț și-l smuci până ce Pintică deschise ochii și se uită la el speriat.

— Ce vrei? Vrei poate să-ți mulțumesc pentru tot ce-ai făcut?

— Ștefane, socialismul se construiește, se construiește, băiete, indiferent de mizeriile omenești, mizerii vor mai fi, dar el va merge înainte, uite aici un paradox la care m-am gândit de multe ori. De altfel, m-am întâlnit întâmplător cu un fost amic de-al tău sau poate nu fost, ci prezent. A vrut să întoarcă mașina spre sanatoriu, dar milițianul de la bifurcație nu l-a lăsat; mergea spre baraj și mi-a dat acest

bilet, sacrificatule, mai spuse Curta întorcând-o pe glumă, și, grăbit, scoase din buzunar peticul de hârtie.

— De ce nu mi-ai spus nimic?

— Dacă în prostia ta m-ai fi trimis pe lumea cealaltă nu ți l-aș mai fi dat deloc, deșteptule.

Curta luă pistolul de lângă el, îi scoase cartușele unul câte unul și, după ce cercetă butoiul, se duse pe balcon și aruncă cartușele în iarba deasă, cum ar fi aruncat niște sâmburi de cireșe. Din spatele lui, aștepta reproșul lui Pintică, dar reproșul nu veni, și atunci Curta înțelese că minciuna lui a prins. Nu-i păru deloc rău că-și mințise prietenul atât de grosolan. „Uite că sunt minciuni care ajută”, își spuse el înveselit.

Pe ușă intră sora Nana, era agitată, boneta albă, aranjată întotdeauna cu grijă, era acum răsucită într-o parte, și o șuviță de păr îi atârna neglijent de sub ea, fără să-și dea seama; îl chemă pe Curta până la cabinetul directorului, și când acesta se întoarse spre ea cu pistolul în mână, sora se uită speriată și își încordă puternic maxilarele.

— Ăsta nu mai e sanatoriu, spuse ea, și fără alte comentarii ieși trântind ușa.

În urma ei, Curta închise pistolul în valiză, puse cheia într-un buzunar al paltonului și îi spuse lui Pintică unde poate fi găsit în cazul că isteriile i-ar reveni; apoi coborî la Titorian.

Încă de pe coridor se auzeau vocea sufocată a medicului șef și replica agitată a lui Morăscu; deci mai mult ca sigur, Titorian îl chemase ca martor, și Curta stătu o clipă pe gânduri înainte de a intra în camera directorului. Își luă inima-n dinți și bătu de câteva ori puternic, dar cum din încăpere nu-l auzi nimeni, deschise fără să mai aștepte răspunsul.

Morăscu se plimba în papuci prin biroul lui Titorian, apăsându-şi cu o bucată de vată îmbibată în spirt

încheietura unde cu puțin timp înainte fusese perfuzia, în timp ce Titorian, cu spatele la el, își înăbușea cu o batistă tusea puternică.

— Nu admit, eu sunt medic șef și cine nu se supune indicațiilor mele în douăzeci și patru de ore îi fac ieșirea, strigă el și strigătul era aproape ridicol, nu se potrivea cu felul lui de a fi, era pur și simplu o descătușare ținută multă vreme în frâu, acum revărsată exagerat. Pentru o clipă, Titorian își pierdu glasul, coardele vocale nu-i mai dădeau ascultare. A, tovarășul Curta, îmi pare bine că ai venit, vreau să știi și dumneata, ca de altfel toți pacienții, că prioritatea bolnavilor la sala de perfuzii nu a fost stabilită de mine, ci de dumnealui... Asupra tovarășului Morăscu apasă deci toată răspunderea acestui abuz, da, este pur și simplu un abuz...

— Domnule Titorian, medicamentele au venit cu indicația clară a tovarășilor de la București cine să le folosească. Atunci de ce am făcut eu un abuz? se apără Morăscu stacojiu la față.

— Nu eu am dat aceste indicații și mai ales nu eu am trimis această listă.

— Spre norocul bolnavilor, nu-i așa? Altfel, dacă ar fi ajuns lista dumitale, pe ea ar fi figurat tot felul de oameni, inclusiv soția. Ce-a făcut soția dumitale ca să se bucure de dreptul de a fi printre primii la tratament, ce-a făcut tovarășul Curta, nu-i așa, aici de față, chemat de dumneata ca să mă impresioneze? Pe mine nu mă poate impresiona nimeni, așa să știi... Am ales pe tovarășii care merită să fie tratați întâi și care...

— Și care te-au ajutat la defăimarea mea, preluă fraza Titorian, și în clipa aceea se așeză la birou, simțind că se clatină.

— Tovarășe Curta, vreau să-ți spun, se adresă din nou directorul lui Petre, că acest abuz aparține tovarășului Morăscu, pur și simplu, în virtutea funcției pe care o are

pe linie de organizație face ce vrea. Vreau să mai știi că am interzis ședința organizației de bază pentru excluderea lui Costache din considerente obiective. Costache se afla într-o stare mai mult decât gravă și nu avea nimeni dreptul să-l transporte în sala de ședințe fără indicația mea...

— Indicația dumitale nu mă interesează tovarășe Titorian. De o lună de zile știai că trebuie să țin ședința și de fiecare dată mi-ai anulat-o din aceleași considerente, nu-i așa, cum era să mai aștept? Poate voiai să moară, așa cum de fapt s-a și întâmplat, și eu să nu pot să-l exclud, cum primisem indicații.

— De la cine? întrebă Curta calm, și după felul cum îi tremura bărbia se vedea lesne că se abținea cu greu, tonul egal era prefăcut, alte ritmuri verbale se zbăteau în el gata să se dezlănțuie.

— Nu-i treaba dumitale...

Ușa trântită cu putere zgudui încăperea; din laboratorul vecin se auzi spărgându-se ceva pe dalele de gresie și înjurătura fără perdea a unei femei.

— Scuză-mă că te-am chemat, tovarășe Curta, am vrut pur și simplu să fii de față, să afli care este adevărata situație. Mi-e jenă să dau ochii cu bolnavii. Medicamentele sosite trebuiau utilizate în primul rând de cei pregătiți pentru operație și de pacienții cu forme pulmonare adecvate unui asemenea tratament. Știu, poate nu-i omenesc ceea a spun, dar sunt multe cazuri care nu mai pot fi salvate cu nici un medicament. Lista lui Morăscu este o aberație, în timpul ăsta cazurile vindecabile vor ajunge într-un stadiu în care n-o să mai putem face nimic. Suntem datori să redăm societății oameni în stare de a munci, nu să-i ținem aici cu anii. Am scris la minister, dar punctul meu de vedere n-a fost luat în seamă. Știam că Morăscu se va lega de soția mea, deși voit n-am trecut-o printre cei ce trebuiau să primească medicamente. Omul ăsta n-are nimic cinstit în el. Și pe urmă sunt stupefiat, nu înțeleg

cum toți cei de aici pot înghiți asemenea abuzuri, ce fel de membri de partid sunt cei care se supun indicațiilor unui scelerat? Căci Morăscu asta este și nimic altceva... Sunt uluit, tăceți cu toții, nu v-ați dat seama că în felul acesta l-ați omorât pe Costache, și nu numai Morăscu l-a omorât, ci și dumneavoastră, care ați stat și n-ați făcut nimic pentru el. Între doi indivizi care greșesc, cel mai vinovat este cel mai conștient, or în cazul lui Costache și al medicamentelor, cel mai conștient nu este Morăscu, suntem noi, sunteți dumneavoastră, deci noi suntem mai vinovați, dumneavoastră veți purta răspunderea pentru haosul care domnește aici... va trebui să plec, am să plec cât mai repede cu putință de aici, ăsta este orice, numai...

Titorian își duse din nou batista la gură, o șuviță roșie i se prelingea pe batistă. Se uită un timp la culoarea de purpură, se duse la chiuvetă, se clăti, apoi se întinse sfârşit pe canapeaua de consultații, cu ochii închiși, respirând greu.

— Dumneavoastră, dumneavoastră ce păziți, cum puteți lăsa să evolueze lucrurile așa? mai spuse el, cu vocea stinsă.

Curta ar fi vrut să răspundă, nu atât pentru că ar fi avut pregătite în capul lui soluții; n-avea nici o soluție, ar fi dorit doar să-l liniștească pe medic, aflat într-o stare jalnică, trăsese chiar aer în piept să-și înfrângă emoția și nervii, era un sistem al lui de a se liniști, dar odată cu pătrunderea aerului simți în partea dreaptă o ușoară gâdilitură, apoi senzația de mâncărime se transforma; o înțepătură, la început superficială, apoi tot mai profundă, ca și cum cineva ar fi vrut să-i încerce rezistența la durere, îl împietri, și când vru să respire își dădu seama că nu mai poate, că ceva anormal, un lucru cu totul neobișnuit se petrece în organismul lui. Durerea deveni atroce, avu certitudinea că în interior aude un pârâit de fibră ruptă, și pentru că nu mai putu suporta durerea, se cocârjă de

spate, își ridică brațele în sus, ca și cum ar fi cerșit ajutor. Sora Nana, care tocmai intra pe ușă, îl văzu învinețindu-se, veni grăbită la el să-l susțină, dar Curta se prăbuși pe podea, încercând să înțeleagă ce se întâmplase cu el. Nu mai putea respira, iar în partea dreaptă toracele i se ridica în sus, în timp ce pleoapele grele se umpleau cu o materie vâscoasă, ce tindea să-i acopere ochii. Sora Nana îi spuse ceva lui Titorian, apoi ieși grăbită din încăpere. La scurt timp, apăru cu doctorul Ciclovan, și Titorian, după ce scoase cămașa de pe Curta și îl cercetă, luă din primul dulăpior un bisturiu și, fără nici o pregătire prealabilă, înfipse cuțitul în torace. Se auzi un pocnet de balon spart; durerea anterioară fusese cu mult mai intensă decât cea provocată de bisturiu, pe aceasta din urmă aproape n-o mai percepu și cu toate că aproape își pierduse cunoștința, îl auzi pe Titorian șoptindu-i la ureche:

— Trage din țigară...

Curta strânse între buze țigara de la Titorian, trase din ea, și prin tubul introdus de sora Nana în tăietură auzi ceva bolborosind. Când privi printre pleoapele grele locul cu pricina, văzu fumul ieșind prin mațul de culoare roșie. Înțelese pe dată ce se întâmplase cu el.

Îl urcară pe o targă, și Aneofița, Ciclovan și sora Nana, ajutați de o infirmieră, îl transportară la etajul întâi într-o rezervă pregătită pentru altcineva; proaspătul internat era la ușă, cu bagaj cu tot, Curta nici nu-și dădea seama de ce înregistrează toate aceste amănunte străine; reținuse până și gestul de protest al bolnavului, încrâncenarea din buze, vruse probabil să apună ceva, dar vederea bolnavului plin de sânge cu tubul ieșit printre coaste îl lămuri pe dată că orice explicație ar fi fost de prisos.

— Nu, nu mai stau aici, se adresă bolnavul soției și în curând se auzi de jos o mașină demarând puternic.

Așezat în pat, cu fața la fereastră largă, urmări Pobeda neagră cum colbuiește brazii din jur și îi păru rău că starea

lui îl speriase pe noul venit într-o asemenea măsură.

— Nu mai ai voie să scoți un cuvânt, ai înțeles? Un cuvânt îți poate fi fatal, auzi vocea lui Titorian.

Deși era atent la cele ce-i spunea medicul, se întreba de ce pleoapele nu se supuneau îndemnului lăuntric de a se ridica. Atâta ar fi vrut doar să întrebe: de ce pleoapele îi atârnă tot mai greu, lăsând privirilor un spațiu doar cât o lamă de brici, dar avertismentul doctorului ce suna ca o condamnare îl opri să afle răspuns la curiozitatea lui.

Sora Aneofița, sosită cu instrumentarul, fixă și mai bine tubul în incizia proaspătă, dar, curios lucru, mâinile parcă ar fi umblat nu pe trupul lui, ci pe o pernă de aer; abia îi simțea răceala degetelor, și cu toate că știa că sora îl privește, încercările lui de a o vedea dădură greș, tăietura se închisese și ochii începură să se zbată într-un întuneric desăvârşit.

— Nu te speria, în curând ai să vezi, vere, auzi el de data asta vocea lui Ciclovan; dacă nu băga bătrânul cuțitul în tine imediat, acum intrai pe poarta îngerilor, glumi doctorul. Aerul a pătruns și la față, dacă te-ai vedea cred că ai râde cât de frumos arăți, ai capul cât o baniță. În câteva zile ai să-ți revii, în schimb multă vreme n-o să ai voie să vorbești, cel mai mic efort te poate costa, dragă, și vai, cât te poate costa... Sora Aneofița va avea grijă de celelalte; nu-ți face probleme, ești doar la spital, ea pentru asta primește salariu, să-ți golească măruntaiele și să ți le umple cu linguriță.

Ușa se mai trânti de câteva ori, în încăpere se instaură apoi liniștea, o liniște spartă doar de bolboroseala tubului de cauciuc al cărui capăt fusese introdus într-un borcan cu apă, și Curta n-avea cum să vadă că un sfert din aerul pe care îl inspira ieșea prin tub, filtrându-se prin lichidul din borcan, devenit la scurt timp roșu ca sângele. O injecție direct în mușchiul brațului îl moleși; încercă să-și adune puterile, să miște piciorul drept, efortul fu zadarnic,

piciorul era de lut parcă. Adormi în aceeași clipă; o prăbușire bruscă în neant, cu toate că era conștient că doarme, și tocmai senzația că era conștient îl neliniștea; câteva celule rămăseseră în el treze, inima, care bătea gata să se spargă din pricina spaimei, era un indiciu că o parte a trupului rămăsese neadormită, partea aceea de conștiință capabilă să se chinuie mai mult decât restul. Își simțea sub pleoape lacrimile calde și grele curgându-i pe obraz, n-avea putința nici să le șteargă, nici să le oprească; din gâtlej, sforăitul neuniform era prezent și el, de unde Curta deduse că jumătate din creier se află într-un repaus total în timp ce cealaltă refuzase să se supună calmantului puternic. Nu-și dădu seama cât anume durase această stare, mult sau puțin nu însemna nimic, anumite momente din viața unui om au altă durată și se măsoară cu un alt timp, timpul biologic fiind insuficient ca unitate de măsură; un timp universal guverna, în afara pământului, unde rotațiile ceasornicului erau infinite ca și spațiul de unde porneau, și din acel timp și acel spațiu infinit Curta auzi cum cineva șoptea lângă el „Uite cum albește”. Își zise că este o glumă, visul îi juca un renghi, deoarece starea, credea, era o stare de vis, și în acest vis el începu calm, să-și ordoneze bătăile inimii printr-o comandă lăuntrică, apoi prin rugăminți ce nu se puteau auzi și, într-adevăr, inima cedă acelor impulsuri și se domoli. Cineva îi șterse lacrimile, nu avu nici o îndoială că mâna prelungă și osoasă era a lui Baciu; din nou făcu efortul să deschidă ochii și să se miște, dorind ca cei din jur să afle că e viu și că-i aude, dar comanda rămase fără rezultat; membrele nu i se mișcau, iar ochii nu puteau cerceta nici măcar un punct în afara spațiului închis. O respirație caldă, cu un ușor miros de medicamente, îi lovi nările, și în urma efortului supraomenesc, pleoapele se dilatară și, ca printr-o ceață deasă, văzu chipul lui Baciu aplecat deasupra lui și nu avu nici un dubiu că omul se bucură nespus. Renunță la

orice încercare de a-și trezi partea adormită, și atunci coborî într-un somn adânc, vecin cu moartea.

29

Nu știa de când nu se ridicase din pat; n-avea curiozități, nu întrebase pe nimeni, nu-l întrebase nici pe Buzangiu care, săritor ca întotdeauna, venea în fiecare zi să-l bărbierească cu briciul cu mâner de lemn de trandafir, și pe care-l ținea întotdeauna în așa fel ca să fie întrebat cine i-a meșterit cele două pânze roșiatice în care lama cu sclipiri de oțel se ascundea cuminte după ce o folosea. Frizerul sanatoriului făcuse gripă, și Buzangiu îl înlocuia pentru cazurile urgente. La Curta venise nu din obligație, ci din prietenie, nu pretindea pentru serviciile lui nimic, dimpotrivă, într-o zi chiar îi mărturisise că s-ar fi simțit umilit dacă fostul lui coleg de cameră ar fi încercat să-l răsplătească în vreun fel. Pentru că a doua zi se învoise, avea treburile lui secrete, deși tot mai mulți pacienți știau de porcii lui din pădure, venise să-l bărbierească pe Curta seara târziu, când parte din pacienți se aflau în sala de jocuri, alții la plimbare, iar unii pur și simplu agonizau. Se apropia din nou toamna, primul lot de medicamente, primit cu îndreptățit entuziasm, se dovedise spectaculos, dar nu după multă vreme bolnavii mai grav își reveniră la vechea lor stare, medicamentele nu putuseră face minuni, unele organisme începură să se obișnuiască cu licoarea gălbuie, Passul și Hidrazida în cazul lor nu mai rezolvau nimic. Bolnavii își pierdură încrederea avută la început, căzură într-o stare de profund pesimism și așteptau alte

medicamente care să-i pună pe picioare. În urma tratamentului îndelungat, unii bolnavi mai sensibili încercară un dor de ducă inexplicabil, și Morăscu, el însuși într-o asemenea stare, fu găsit într-o noapte la câţiva kilometri de sanatoriu, îmbrăcat în pijama, călcând voinicește spre un țel știut numai de el. Când o echipă formată din personalul administrativ dădu de el, se miră că e oprit din drum, iar când fu întrebat unde anume vruse să se ducă rămase perplex, nici el nu știa unde pășea atât de grăbit. Alt pacient se obișnuise să se urce pe un stâlp de înaltă tensiune, de acolo ținea discursuri interminabile; se adresa pădurii ca unei mulțimi nesfârşite de oameni și o dată numai electricianul ajutat de o scară mobilă de pompieri fusese în stare să-l coboare, în timp ce vajnicul orator se zbătea strigând că reacționarii îl împiedică să glăsuiască mulțimii. Tovarășa Vanda se însănătoșise, dar refuza să părăsească sanatoriul; venise un lot proaspăt de bolnavi. Titorian zăcea în apartamentul lui de lângă sanatoriu, câteva săptămâni nu venise să-şi vadă de serviciu, de altfel refuzul lui era o simplă stratagemă, după spusele lui Morăscu; știa că va fi mutat, și medicul voia să-și prelungească șederea invocând starea gravă în care se găsea. Toate astea, Curta le află de la Buzangiu, el era purtătorul de cuvânt al noutăților ce se petreceau în celelalte rezerve, el îl ținea pe Curta la curent cu veștile, ca și cu numele celor ce plecau în lumea drepților, nici ei puțini la număr. În solariul de unde se mutase nu se-ntâmplase nici o schimbare mai de soi; Baciu revenise la locul lui, în timp ce tânărul activist Gavra învăța de dimineață până seara, voia să-și dea examenele ultimului an la Geologie, dar sesiunea se încheiase; spera s-o prindă pe cea viitoare. Și cu Cozmin se petrecuse ceva: ce anume, Buzangiu n-avea de unde să știe. Cozmin nu-și povestea gândurile, dar din spusele lui Buzangiu se întâmplase ceva grav, aproape nu mai mânca și nici preocuparea lui de

seamă, lectura, nu-i mai dădea satisfacție, în ultimul timp nu mai citea. Isaac locuia tot la tăietorii de lemne, greu se mai putea mișca din pat, părintele Ghinolea avea grijă de el, îi schimba așternuturile și venea la sanatoriu după medicamente. Își cumpărase Ghinolea o bicicletă și acum Curta înțelesese cine era omul care tot la două zile, îmbrăcat în negru, pedala voinicește pe drumul colbuit.

Și de data asta Buzangiu își legă cureaua lustruită de noptieră; era cureaua de la pantaloni, ascuțiș de brici pe o parte, și Buzangiu, căruia între timp îi crescuse burta, aproape că nu mai avea nevoie de ea, cu toate acestea o purta, socotind-o utilă pentru alții dacă nu pentru el. De la chiuveta din holișorul alăturat luă într-un borcan apă călduță, turnă peste ea săpun răzuit cu briceagul, apoi cu pămătuful făcu un clăbuc alb, și Curta îi simți prospețimea plăcută pe obraz. În grabă, Buzangiu îi acoperi cu spumă și nările, și atunci, cu degetul mic, la care lăsase să crească o unghie lungă scobită ca o copaie, luă surplusul de spumă, dându-i posibilitate lui Curta să respire normal.

Camera era plină cu flori de câmp, aduse de Visalon, și tot bătrânul pădurar îi amestecă după rețeta lui nenumărate ierburi, din care apoi îi fierse un ceai întăritor. Într-adevăr, cu toată slăbiciunea organismului, nu făcu nici un fel de complicație, care în cazul lui ar fi fost fatală. Și în timp ce Buzangiu dădea a doua oară cu săpun, Curta privea prin fereastră spațiul întunecat din fața sanatoriului, urmărind luminița tot mai galbenă a lanternei lui Visalon, care neobosit își căuta floarea vieții. N-o găsise încă, dar spunea că nu mai e mult, îi localizase traseul, îi îngrădise chiar locul unde trebuia să apară, până la ziua și ora nașterii nemaifiind din acel an mult timp.

Buzangiu dădea cu briciul „contra”, să nu mai rămână nici o asprime în barbă, și, în timp ce se juca cu briciul pe obrazul lui, îi povesti despre porci, unul ajunsese la peste o sută șaizeci de kilograme, porcul de bază, masculul, din a

cărui sămânţă scroafa Aneta fătase de șase ori, de fiecare dată câte unsprezece purcei, toți în viață, toți sănătoși. Mâncare avea suficientă, venea toamna, apetitul era în declin, zeci de porții se întorceau la bucătărie, și de acolo în oalele lui Buzangiu, anume puse de el în dosul ușii, ca să nu mai facă efortul de a lua hrana de la crematoriu. Cu ajutorul electricianului și al mecanicului, își făcuse o teleguță cu două-roți; singur se înhăma la ea și, asudând din greu, o târa după el, încărcată cu mâncare, până la saivanul de porcine, cum îl numise. Tot el ducea de mâncare și în poiana lui Curta, neștiind la început pentru cine. După câteva luni de tratament intensiv, lupii se îngrășaseră peste măsură; abia li se mai vedeau ochii din capetele grase; miroseau a hoit omenesc, căpătaseră obiceiuri ciudate, dormeau la marginea pădurii cu picioarele în sus, ca niște măgari, și pocneau pe sub cozi din pricina bucatelor gătite cu care nu erau obișnuiți. Din cauza ăsta locul puțea înfiorător, încât Buzangiu își ducea deseori două degete la nas și își strângea nările, să nu simtă aerul grețos ce se răspândise în poieniță. Iarba și florile păliseră, unele din pricina urinei acide, altele tăvălite sub pașii lor; acolo în poieniță se împerecheau, acolo își făceau nevoile, acolo se născuseră câţiva pui, sub o stâncă, aproape la vedere, animalele lăsând impresia că nu se tem de nimic. Hrănindu-i, Buzangiu avea convingerea că de fapt își apără propria avuție și într-un fel nu greșea prea mult, porcii lui aflându-se doar la câţiva kilometri, dacă tăiau cele două dealuri de-a dreptul.

După plecarea lui Buzangiu intră Pintică, ţinând cu greutate patul pliant; un pat nou, de culoare verde, și umărul lui și așa destul de strâmbat din pricina operației, părea acum și mai adus într-o parte, haina lăsând să se vadă în locul omoplatului un gol, ivit în urma căderii mușchiului în cavitatea toracică. Pintică cercetă camera, și după ce se convinse că Buzangiu și-a luat instrumentele de

bărbierit cu el, semn că n-are să se mai întoarcă, zâmbi voios și întinse patul lângă cel al lui Curta. Așa făcea Pintică în fiecare seară, din clipa accidentului. Își aducea de la sora Nana patul pliant și dormea cu *prietenul* său, dintr-un soi de grijă și recunoștință nemărturisită pentru tovarășul de suferință aflat după aprecierea lui într-un greu impas. Întâmplarea lui Curta, răspândită repede în întreg sanatoriul, credința celorlalți pacienți că zilele scriitorașului sunt numărate anulase propria durere fizică și pe cealaltă, sufletească, cu mult mai importantă, de asemeni. O durere mare întotdeauna face să pălească una mai mică, or în concepția lui Pintică starea prietenului său reprezenta durerea cea mare, a lui pierzându-se cu totul în suferința cealaltă. Rar își mai aducea aminte de Calafat Opincă, până și zgârcenia cu care îi trimitea vești soția lui i se părea firească de vreme ce el nu mai avea timp decât pentru Curta. Dar această dăruire fără rezerve, din tot sufletul, cu toate eforturile depuse - și ele nu erau puține - îi făcuse bine lui Pintică. Uitând de sine și lăsându-şi organismul în plata Domnului, el reacționase pe cont propriu, și, odată eliberat de un sistem nervos care lupta împotriva lui, sângele începu să circule altfel, și numai la o lună după ce Petre fusese țintuit la pat, Pintică, după opinia medicilor, aproape se însănătoșise. Avizat din timp de această schimbare - sora Nana îi adusese la cunoștință vestea lui Curta despre felul cum arătau noile radiografii ale lui Pintică - Petre înțelese pe dată motivele acestei schimbări și lucra în favoarea ei, exagerându-şi suferințele fizice dispărute aproape cu desăvârşire și prelungindu-și șederea la pat, tocmai ca Pintică să se simtă împresurat de obligații utile. În afară de bărbierit, unde nu se pricepea, se ocupa de toate mărunțișurile vieții cotidiene, de la căratul veceului portativ, până la frecțiile cu spirt; aceleași în fiecare seară, pe porțiunile mai puțin supuse aerisirii, ca Petre, obligat să stea culcat, să nu facă răni, și mai ales să

nu contracteze vreo pneumonie. Din pricina acestor griji nu putea să-l sufere pe Buzangiu, tot mai înfigăreţ și gata oricând să preia el o serie de treburi, cum ar fi curățatul pantofilor și al bocancilor, călcatul hainelor, spălatul cămășilor și puloverelor, deși Petre de mult nu mai folosise îmbrăcămintea personală, iar cât despre lenjerie, spălătoria sanatoriului se descurca incomparabil mai bine decât Buzangiu sau Pintică, primul sfâşiind cămășile în zeci de locuri din pricina storsului cu forță, celălalt cosând nasturii atât de strâns, încât Curta numai după lungi eforturi și-i putea încheia; un încheiat și el în gol, deoarece Petre n-avea nevoie de cămăși, pijamaua, schimbată tot la trei zile, fiind unica lui îmbrăcăminte. Într-o zi, Curta asistase chiar la o mică ceartă ce ar fi putut degenera într-o încăierare între cei doi, dar până la urmă Buzangiu cedă, convins că prietenul comun, Pintică, era mult prea șubred ca să suporte cea mai mică atingere. Se certaseră din pricina unui pahar cu suc de portocală; și unul, și celălalt voiseră să-i facă lui Curta o surpriză, dar Buzangiu storsese portocalele grosolan, prin lichid pluteau nenumărate firișoare galbene, ce puteau dăuna stomacului lui Curta, spre deosebire de sucul din paharul lui Pintică, strecurat cu grijă prin tifon și limpede ca o apă frumos colorată. Supărat, Buzangiu bău conținutul paharului singur, se șterse la gură cu dosul mâinii mari, mulțumindu-se doar să constate că zeama de portocale adusă de Pintică nu mai avea nici un fel de vitamină, vitamina oprindu-se, după cum încerca el să-i convingă pe cei doi, în cârpa folosită drept strecurătoare.

Pe carnețelul legat de noptieră cu o sforicică, Curta îi adresă lui Pintică rugămintea ca acesta să-l ajute să-și ridice pernele, și Ștefan, bucuros că era util chiar din clipa intrării pe ușă înălță cele două perne, prima caldă și jilavă, cea de a doua rece și proaspătă, și după ce puse perna proaspătă deasupra, Pintică îl ajută pe Curta să se lase

fără efort pe fața curată și răcoroasă.

Dincolo de peretele de sticlă, seara începea să se lase cafenie; ca să nu-i perceapă prezența, Curta închise ochii, și gândurile, ca de atâtea ori la un asemenea ceas de singurătate, îi fugiră spre Toria și spre Aron, începeau să umble pe străzile orașului de acolo de jos, pe unde nu mai fusese de atâta vreme. Nu-și putuse închipui că cele câteva luni sorocite ca timp maxim de ședere în sanatoriu aveau să se prelungească atât de mult și nici nu bănuise vreodată că soarta are să-l despartă pentru atâta vreme de femeia dragă a cărei prezență ar fi dorit-o atât de mult. Toria îi trimitea cu regularitate scrisori dar încetase să mai urce până sus; de vină erau și rândurile lui și teama desprinsă din ele că nu cumva miile de bacili împrăștiați la fiecare tuse să n-o îmbolnăvească. El îi ceruse să nu vină. Fusese chiar imperativ în rugămintea lui, ea cedase acestei rugăminți, și acum avea sentimentul că ea cedase cu plăcere, că anume așteptase acel sfat, ca să capete dezlegare uitării. Nu-i scrisese ce se întâmplase cu el; nu voia s-o sperie, dar îi trecu prin minte că dacă l-ar fi iubit cu adevărat i-ar fi intuit starea, marile iubiri sunt capabile să sfărâme zidul necunoașterii, să-și întindă simțirea dincolo de el.

Ușa de la intrare se deschise, sora Nana îi făcu semn lui Pintică să iasă, și când el încercă să se strecoare pe lângă patul pliant ea îi dădu de înțeles să-și ia și patul cu el, Pintică abia la ușă văzu că sora Nana nu era singură, era cu o femeie; nu-i trebui mult să înțeleagă că femeia blondă nu era alta decât Toria.

Toria intră în încăpere fără cel mai mic gest de uimire; sora Nana o pusese la curent cu toate amănuntele - și fiindcă Petre era cu ochii închiși, se așează pe un scaun și numai când își scoase pardesiul, fâșâitul acela străin și totuși atât de cunoscut îl determină să-și ridice pleoapele, dar la vederea ei nu schiță nici un gest, ca și cum prezența

ei acolo ar fi fost mai mult decât firească. Închise iar ochii, apoi îi redeschise mai sigur pe el și numai atunci o văzu cu adevărat. Toria nu se aplecă să-l sărute și nici el nu încercă să se ridice de pe pernele mari. Se cercetară câtva timp în tăcere, ea mirându-se de părul lui alb, care parcă era al altcuiva cu mult mai în vârstă; din pricina vechilor umflături, nici pomeții obrajilor nu erau cum îi știa, se ascuțiseră, iar pielea aproape îi atârna pe netedul de altădată al feței. Buzele cărnoase erau strânse și boțite, de parcă Petre ar fi ținut între dinți un sâmbure amar.

Vru să-și ducă o mână la gură, dar în ultima clipă se abținu. Nu voia să se dea de gol, dar nici nu arboră vreun zâmbet de ocazie, necesar în asemenea momente; nu dorea să-l mintă, minciuna între ei n-avea loc, și în sinea ei îi mulțumi sorei Nana că o prevenise. Nu era mirată, cu toate că el îi tăinuise noua boală, boală pe care ea o anticipase în lunile de când nu-l văzuse, știa sigur că va ajunge în această stare, era predestinat să dramatizeze, destinul lui avea vocația suferinței, iar organismul nu făcuse altceva decât să se supună docil acestei uluitoare deteriorări lăuntrice. În clipa aceea avu certa senzație că-l va pierde definitiv pe Petre al ei, acest pat îl va țintui pentru vecie, nu-l va mai vedea în altă ipostază decât în cea în care se afla acum, dincolo de ea nemaiexistând decât moartea. Și pentru că ea venise la alt om, și omul acela dispăruse cu desăvârşire, vorbi cu el cum ar fi vorbit cu un necunoscut, cu un calm firesc, fără nimic calculat, fără menajamente, ca și cum omul din pat ar fi fost întreg și pe deplin sănătos.

— Ieri au venit doi indivizi, au făcut o percheziție sumară, au zăbovit mai mult asupra cărților, au luat câteva cu ei, mi-au dat în schimb o recipisă. Și Toria scoase cu grabă din sacoșa plină cu tot felul de lucruri feminine o fițuică. O citi pentru ea, ca și cum nu i-ar fi cunoscut conținutul, dar cu sentimentul că de fapt lectura o făcuse pentru el, și vârî grăbită hârtia la loc.

Își împreună din nou degetele mâinilor. Curta era de câtva timp atent nu la ce spusese și citise, ci la degetul inelar; verigheta cu care se jucau degetele celeilalte mâini nu lăsa să se vadă sub ea albul pielii, locul ce trebuia să fie alb era bronzat ca și restul mâinii, și după ce se convinse de acest amănunt făcu un gest spre carnetul de pe noptieră, scrise câteva rânduri, apoi rupse foaia și i-o întinse Toriei.

— *Cămașa lui Cristos*[1] și un volum al lui Esenin, volumul pe care l-ai cumpărat în anul trei, poate îți aduci aminte cum ne-am certat cine dintre noi să-l citească primul, spuse Toria, și fără să se lase dominată de amintirile unui alt timp tăcu câteva secunde.

În ochii ei verzi o luminiță se stinse, și privirile, din nou aceleași ca la început, însoțiră neutre cuvintele ce-i ieșeau din gură, frazarea fiind făcută nu după legile gramaticii, ci după uităturile ei pe geamul ce ținea loc de zid și prin care noaptea se vedea umbrind cu desăvârşire pământul.

— Mi-au pus în vedere la redacție să aleg, să aleg între muncă mea acolo și tine; se pare că ei știu cu mult mai multe decât vor să-mi spună, sunt convinsă că acest joc de-a pisica și șoarecele are finalul cunoscut, jocul îl fac din cinism, știu că sunt femeie și că nu mă pot apăra. Mă domină prin sentințe și în fața lor sunt incapabilă să scot vreun cuvânt. Ți-a venit și hotărârea de pensionare, bineînțeles, și aici nesocotesc legea, ai avea dreptul la nouăzeci la sută din salariu, ei îți oferă o pensie socială de două sute cincizeci de lei, atât consideră că valorezi pentru societate. Nu crezi, Petre, că în urma acestor vești atât de plăcute ar fi normal să scoți măcar un cuvânt, măcar o singură vorbă? Sora Nana mi-a spus că de mult ar fi fost cazul să vorbești, te închizi într-o tăcere de care n-are nevoie nici organismul tău și mai ales eu. Niciodată nu m-

[1] *The Robe*, 1942, de Lloyd C. Douglas.

am simțit sufletește atât de dărâmată, continuă ea, dar Curta o întrerupse printr-un gest și scrise iar ceva pe carnețelul lui și-i întinse Toriei biletul, cu oarecare greutate, deoarece Toria nu făcu nici un efort să se întindă după el.

— Dacă nu ți-am spus nimic despre el de la început, înseamnă că e bine, e mare. Când i-am arătat fotografia ta m-a întrebat cine e nenea, de pe acum e încăpăţânat ca tine; dacă îl cert se așază pe scăunelul din colț, își ia singur pedeapsa înainte de a i-o da eu, și tace ore în șir, ca un om mare, așa cum taci tu când nu-ți convine ceva. Dacă aș aduna orele de tăcere din viața noastră - chiar mă gândeam într-o seară - aș ajunge la concluzia că de fapt mai mult am tăcut, că tu...

Ușa se deschise, și în încăpere apăru sora Aneofița Anghel, cu o tăviță pe care se afla seringa încă aburindă, în tifonul în care era învelită, și în timp ce așeza sticluța pe noptieră se uită fără jenă la femeia așezată pe latura stânga a patului. Avu un zâmbet fugar în clipa când cu autoritate și în același timp cu un gest familiar trase pijamaua lui Curta, ca să poată înfige acul, și ea îl înfipse mai încet și mai brutal ca altă dată, încât Petre simți fiecare centimetru de carne perforat. De durere închise ochii, iar înjurătura pe care ar fi dorit-o cumplită muri în el; ceea ce nu se mai putu constitui verbal dispăru și ca atitudine; îndurase înțepătura calm, cu un soi de resemnare de animal hărțuit prea multă vreme ca să mai fie capabil de rezistență.

Sora Aneofița trase pijamaua la loc cu un gest sigur, spre stupoarea Toriei, care nu știa cum să interpreteze acest familiarism, și nu se mai miră când aceasta introduse termometrul printre cârlionţii de păr ai subțiorii; avu chiar impresia că fata zăbovește cu privirile în acea parte intimă, că dinadins potrivește termometrul cu atâta încetineală, ca s-o sfideze. Dar Toria nu zâmbi. Ca să-și ascundă

adevăratele simțăminte, cum făcea altădată, mai mult ca el s-o prindă în această ghicitoare întoarsă pe dos și s-o calmeze cu câteva îmbrățișări, rămase neutră și nu-și dădu în vileag nemulțumirea pentru felul cum acceptă el comportamentul sorei; gesturile acestea mărunte, arme la îndemâna unei femei, însemnau acum pentru ea altceva, ceva cu mult mai grav; Petre era incapabil să reacționeze la lumea exterioară, indiferent că această lume îi cerea să divorțeze de ea sau că era prezentă sub forma unei femei.

— Soră, nu crezi c-ar fi mai bine să-l frecționezi după ce plec eu? Cred că ți-ar face, de altfel, mult mai multă plăcere spuse Toria fără reproș, o simplă constatare și atâta tot, și faptul că sora o privi firesc, iar Curta nici măcar nu se strădui să atenueze prin vreun gest insinuarea, o răni mai mult decât și-ar fi închipuit; deci ceea ce îi scrisese grupul acela de tovarăși cinstiți, cum semnaseră peticul de hârtie trimis la redacție era adevărat, între soră și soțul ei legăturile erau mult prea adânci ca să se sfiască și unul și celălalt în fața ei. Crezuse că ideea cu divorțul, reală în aluziile redactorului șef are să-l determine să riposteze dur, așa cum îi era felul ori de câte ori sentimentele îi erau puse sub semnul întrebării, dar Petre tăcuse, nici culoarea feței nu i se schimbase, semn că înlăuntru indiferența era la fel de mare ca și în afară. Și la această ultimă constatare rana ei sângerândă pentru o clipă se închise brutal, locul ei fiind luat de o mare amărăciune.

— Ce vom face, Petre? întrebă Toria după ce sora Aneofița ieși din încăpere triumfătoare, deschizând ușa cu torsul, ca să o poată privi încă o dată în față, așa cum o făcuse și la intrare.

Curta își închise pentru o clipă pleoapele, ar fi vrut să-i scrie soției lui câteva rânduri drept răspuns, dar voința de a face acel efort de conștiință i se păru inutil, cum orice discuție i s-ar fi părut de prisos în acel moment. Ar fi putut

vorbi, la un moment dat își descleștă dinții și își umezi cu limba buzele arse și uscate de febră care-l topise săptămâni la rând, dar, odată gestul consumat, se consumă și dorința de a vorbi și, liniștit, își deschise din nou ochii, și ochii lui n-aveau întrebări și nici nu doreau să dea vreun răspuns.

Dorise atât de mult vizita aceasta, atât de mult s-ar fi bucurat să o știe pe drum venind spre el, dar apariția bruscă, la o oră la care nu se așteptase, îi curmase bucuria revederii, și veștile rostite cu brutalitate aproape, din dorința de a-l scoate din letargia îngrijorătoare, i se părură firești, le rumegase de unul singur, încât punerea lor pe tapet nu reprezenta o noutate și cu atât mai puțin ceva ieșit din comun. Desigur, nu-i trecuse prin cap că vor ajunge până acolo, încât să-i percheziționeze casa, la aceasta nu se așteptase, se așteptase la altele, așa că atunci când Toria îi vorbise de cărți nu-l duru ideea percheziției în sine, cât faptul că-i luaseră două cărți și mai ales acel Esenin pentru care făcuse foame ca student. Deci faptele începeau să se adune, se lucra și acolo jos împotriva lui, și zâmbetul lui Baciu care trecea din când în când pe aleea din fața balconului, cu un aer jovial, era un indiciu că moara la care făcuseră aluzie Isaac și chiar Buzangiu începuse să se rotească, și pe valțurile ei, cel ce urma la rând era el. Consecințele deci erau previzibile, nu știa însă în ce fapte aveau să se constituie, și iată că Toria îi comunicase câteva; acesta era doar începutul, cele ce aveau să urmeze erau așteptate cu nerăbdarea omului curios care dorește ca presimțirile lui să se adevereasc ă. Toria vruse doar să-l scoată cu veștile ei din amorțeală, fără să-și dea seama că pentru el surpriza era pe trei sferturi anulată; noutățile ei nu erau noutăți, ci o realitate la care subscrisese de mult.

— Faci cum crezi că e mai bine, își scrise el răspunsul pe hârtie, ți-am mai spus, nu vreau să fac din tine o infirmieră

și cu atât mai puțin doresc ca, din pricina mea, să fii calul de bătaie al altora.

Toria citise rândurile cu stupoare, la orice s-ar fi așteptat numai la o asemenea înțelegere a situației lor, nu; dezlegarea pe care i-o dădea suna ca o acceptare deliberată a oricărei situații; însemna că vorbele ei aruncate mai mult într-o doară se bucuraseră de un răspuns tranșant. Tresări, speriată. Abia în clipa aceea înțelese că de fapt scrisoarea primită în numele grupului de tovarăși cinstiți nu era altceva decât o minciună sfruntată și că toate presiunile la care era supusă se datorau de fapt încercărilor de a-l suprima pe el elegant; și iată că o aleseseră pe ea drept una dintre uneltele de distrugere, acționase exact pe gustul celor ce îi voiau lui pieirea. Dacă ar fi știut ce se petrecuse cu el în răstimpul de când zăcea aici în sanatoriu? Mai mult ca sigur că dorința lui de a nu rămâne niciodată dator nimănui cu nimic stătea în spatele avalanșei de nemulțumiri, altfel Moldovan de la Regiune, care se arătase îndatoritor, ultima oară nu ar fi salutat-o mai mult mimând salutul, nu s-ar fi grăbit să intre în primul magazin ieșit în cale.

— Petre, ce s-a petrecut cu tine mi-a povestit sora Nana, dar altceva mă interesează; povestea asta a ta nu putea apărea singură, ceva a declanșat-o, sunt sigură. Nu vreau să-ți reproșez nimic, crede-mă. Ce ți-aș mai putea reproșa, când de fapt tu lucrezi atât de splendid și constant împotriva ta? Cred că nici cel mai mare dușman n-ar lupta cu atâta energie împotriva sănătății tale cum lucrezi tu. Bun, e un capitol încheiat, n-am ce adăuga la ceea ce ai făcut cu propriile tale mâini, dar cel puțin de aici înainte fii rațional, rațional dacă realist nu poți fi. Nu vrei să înțelegi că trebuie să ne strecurăm dacă vrem să trăim, dacă mai vrei să prindem ceva din parșiva asta de viață? Nu te cunosc de ieri, de azi, la tine nimic nu apare nici în bine nici în rău, fără motive serioase. Deci care este cauza

pentru care ai ajuns în halul în care ai ajuns? Nu te supăra că sunt brutală cu tine, tu m-ai învățat să fiu așa, să nu menajez pe nimeni și mai puțin dintre toți pe tine, asta a fost condiția viețuirii noastre până acum. Dar oricât de mult te-aș iubi, oricât de mult te-aș dori lângă mine nu pot trăi cu ideea că orice efort din partea mea este inutil. Hai să te spăl, miroși, miroși pur și simplu, acum înțeleg de ce sora... spuse Toria, și oprindu-se din alte comentarii se ridică de la masă, își sumese mânecile bluzei, se orientă dintr-o privire și cu siguranța omului stăpân pe sine, se duse în dosul perdelei, unde se aflau chiuveta și instalațiile sanitare.

Căută din priviri un vas oarecare; zări pe etajera albă de porțelan un rest de pastă de dinți, cu capacul alături, cu pasta albă ieșită din tub și uscată, peria de dinți rărită, galbenă și mâncată la vârf parcă de molii, o coajă de săpun (era încă din săpunul de la ultima ei vizită), o lamă ruginită așezată lângă mașina de bărbierit. La vederea acestor lucruri intime, lăsate în părăsire, străine și ele de Petre, Toria simți un nod în gât pe care și-l domină autoritar; mângâie în treacăt pământuful cu care își unsese și ea cu săpun picioarele, în zilele lor bune, înainte de a le depila cu aceeași mașină veche aducătoare de amintiri comune. Și ca prezența ei îndelungată în acel loc să nu pară suspectă, trase cu brutalitate apa la veceu, apoi veni în cameră, cu o casoletă plină cu apă caldă. Cu ajutorul unui prosop cumpărat încă pe vremea studenției, veni la patul lui Petre și, cu un soi de milă mascată de mișcări repezi și sigure, aproape neprietenoase, înlătură pătura de pe el și, ca și cum l-ar fi dezbrăcat pe Aron înainte de baie, îi scoase o mânecă de la pijamaua încheiată cu șireturi la piept; dezlegă cu dinții șiretul prea strâns. Eliberat de îmbrăcămintea umedă de transpirație, purtând în ea mirosuri amestecate, Petre se simți stânjenit și înfrigurat și, pentru o clipă, închise ochii, rușinat de propria lui

înfățișare ghicită în ochii mirați ai soției sale. Toria văzu plăgile vineții, una pe piept, deasupra inimii, alta sub braț, mai purtând în mijlocul lor o crustă violacee, acoperită cu un praf absorbant, și cele două cicatrice o aduseră la realitate. O clipă în ochii ei se citi spaima. Își strânse pleoapele ca în urma unei dureri violente, apoi înmuie un capăt al prosopului în apă călduță și începu să-l frece pe Curta vârtos, dar, spre uimirea ei, locurile frecate, roșii la început, deveneau tot mai albe, și Toria se întrebă de ce sângele pătrunde atât de greu sub pielea maltratată; vederea trupului acela chinuit, prost irigat, învăluit încă în stratul de aer de sub piele, o făcu să înțeleagă că brutalitatea ei de până atunci, scop în sine pentru a-l readuce la viață, la realitatea ei, fusese de-a dreptul neomenoasă. Un val de căldură îi cuprinse întreaga ființă, și mâinile ei, până atunci de gheață, se încălziră. Își dădu seama că în fața ei nu se află bărbatul cu care se unise pentru o viață, puternic și capabil să o apere la nevoie, ci un trup neajutorat, un copil de fapt, neputincios de vreo reacție potrivnică. Îl spălă cu grijă sub brațe, și fiindcă prosopul și apa singure nu erau în stare să aducă pielea la curățenia dorită, luă coaja de săpun și începu să-l săpuneze cu grijă, apoi să-l șteargă cu un calm și liniște materne. Pe spate avea pete mari roșii și în acele părți dureroase, Toria insistă cu osebire, apoi le pudră cu tâlc, talcul cumpărat pentru Aron, și la atingerea acelui praf alb, cu miros de cocă parfumată, Toria se gândi la pruncul ei, lăsat în grija unei colege; ca să nu țipe își mușcă dureros buza de jos și își înfrână cu greu un plâns, ce de mult se zbătea în ea gata să răbufnească. Îi dădu jos pantalonii de la pijama, și la gestul ei, Curta roși, pleoapele grele se întredeschiseră ușor apoi le închise brusc, rușinat. Un geamăt scurt îi ieși din gâtlej, ecoul lui înăbușindu-se în străfundurile pieptului.

— Cum Dumnezeu te-au putut lăsa așa? spuse ea ca să-și

schimbe gândurile. Ai putea face și tu un efort să te duci să te speli singur, mai zise și văzând în zona inghinală părul albit, ca la un om bătrân, aruncă supărată pătura peste Curta și apăsă pe butonul de lângă noptieră de câteva ori, insistent. La apariția sorei Nana, Toria ceru autoritar să-i fie adusă imediat o pijama curată și numai după ce-l îmbrăcă pe Petre, după ce-l pieptănă cu peria ei din fire metalice, făcându-l să se strâmbe de durere din pricina forței cu care apăsa, se declară mulțumită, spre îngrijorarea lui Pintică, care intrase de câteva ori și fusese gonit numai din priviri; era temător că femeia aceea aprigă o să-i deterioreze prietenul cu desăvârşire și ultima dată Pintică venise chiar până la pat să se convingă că Petre Curta n-a pățit nimic deosebit și că este întreg, cu suferința lui cu tot.

— Ai putea să-mi scrii pe carnețelul acela al tău măcar un mulțumesc, spuse ea, dar în aceeași clipă îi luă mâna în mâna ei, i-o pipăi îndelung, simțind oasele sub perna de aer. Își dădu seama că pielea aceea nu îmbrăca decât scheletul, că sub înfățișarea aparentă se ascunde de fapt altceva și avu din nou o tresărire de spaimă. Treptat, mâna lui se ghemui și se încălzi în căușul palmei ei, cerșind ocrotire. Înțelese că dincolo de mândria lui de totdeauna, mascată acum de tăcere și boală, acolo în pumnul acela mic se ascunde tot sufletul lui și toată dragostea ei.

În încăpere intră sora Nana, era ora de contravizită, la ușa alăturată se auzea vocea baritonală a doctorului Ciclovan. Toria se pregăti să plece, vizitele în incinta sanatoriului fiind îndeobște interzise. Grăbită, scoase din sacoșă două borcane cu dulceață și niște ciorapi de lână împletiți de ea; o rugase să-i facă ceva cu mâna ei, și Toria, la redacție, între două materiale ce trebuiau citite și prelucrate ca să arate cât de cât omenește, tricota în sertarul biroului; rodul muncii ei de aproape o lună erau acești ciorapi de lână grosolană, albi la talpă și negri la

vârf. Nu-i ajunse lâna de aceeași culoare.

— Petre dragă, spuse Toria aproape în șoaptă și drept răspuns la aceste cuvinte el îi ținu mâna în mâna lui moale; prin crăpăturile pleoapelor ea zări o mică scânteie, singura rămasă din focul de altădată, și pentru ea scânteia aceea valora mai mult decât toate cuvintele din lume.

30

Baciu stătea așezat în fața lui, pe scăunelul luat de lângă masă; așa îl văzuse când deschisese ochii; așezat comod, cu un picior rezemat de patul lui Pintică, masându-şi cu mâna dreaptă rotula încă inflamată, proeminentă sub pijamaua rărită în acel loc al genunchiului. Curta dormise, nici nu se atinsese de masa de prânz adusă de infirmieră; stătea sleită și acum pe noptieră. Greața îi încerca stomacul la mirosul persistent de friptură, nu mai putea suporta fripturile, cum în general nu mai avea chef de nimic precis, și mirosul acela îl făcuse să ațipească și tot el îl trezi, dar în locul fripturii îl văzu pe Baciu, cu mâna liberă strângându-şi negul de pe buză mai roșu acum ca înainte, semn că vasul de sânge iriga proeminența din belșug; de altfel și fața lui Baciu arăta schimbată, mult mai colorată, pleoapele nu-i mai erau străvezii, erau brăzdate de vinișoare umflate, minuscule lipitori chemate prin cine știe ce miracol la viață. Nu-l văzuse pe Baciu de la accident; partea trează din el îi remarcase prezența fără însă să-i fi putut spune atunci ceva; prezența lui acolo și mai ales acel zâmbet erau acum reale și Baciu nu se sfii să-și arate dinții regulați și strălucitori.

— Trebuie să fie admirabil să n-ai voie să vorbești, asta te scutește de multe, inclusiv de dorința de a nu fi de acord cu prezența mea aici. Cel mult mă poți înjura în gând. Te rog să nu te superi că am dat buzna în camera ta fără să-ți cer voie trecând și peste indicațiile sorei șefe. Ți-am văzut soția sosind și plecând mai repede decât m-aș fi așteptat și mi-am dat seama că îți sunt dator cu câteva explicații, câteva doar. Să știi că n-am uitat că în seara aceea de Crăciun mi-ai salvat viața; vrusesem de fapt, într-un moment de disperare, să curm cu resturile care mă mai legau de lume, cineva m-a oprit, împotriva voinței mele, și acel cineva ai fost tu. Atunci nu ți-am mulțumit, nici nu aveam de ce, acum îți sunt recunoscător, uite că mult așteptatele medicamente au sosit, beneficiez de ele și pare-se că organismul meu le suportă mai bine decât alții. Unde eram acum dacă în ultimul moment nu te-ai fi decis să mă salvezi? Zic în ultimul moment, deoarece ți-am simțit prezența cu mult înainte, ți-am remarcat reținerea, așa că gestul final îl pun pe seama automatismului existent în om, pe capacitatea lui de a reacționa uneori altfel decât ar dori. Nu-ți fac un reproș, în fond contează gestul final, nu momentele de derută de dinaintea lui, ele sunt iertate, deși trebuie să-ți spun că în clipa aceea te-am urât că mi-ai salvat viața, acel rest de viață care mai pâlpâia în mine. Ar fi fost cu mult mai bine să mă fi lăsat să mor; poate că nu m-ai lăsat nu din sentimente omenești sau din răutate, eu înclin să cred că omenia te-a determinat la acel pas, dar ce mai contează acum, când sunt viu, cu mult mai viu decât tine? Voiam să-ți mulțumesc că în acea fracțiune de secundă m-ai readus la viață, cu toate că știi foarte bine, erai pus în gardă, ce înseamnă viața pentru mine. Ți-am povestit atâtea lucruri în momentele mele de despărțire de această lume! De vină sunt nu atât eu și slăbiciunea mea, cât morfina sorei Aneofița, ea mi-a dezlegat limba, ea m-a făcut să nu duc cu mine în mormânt fapte pe care oamenii

le-ar dori uitate. Credeam atunci că mor, eram atât de sigur, încât descătușarea mea și împovărarea ta cu întâmplările propriei mele vieți mi se păruseră firești; unul dintre noi doi murea, acela eram eu, și trebuie să-ți mărturisesc că după acea parțială spovedanie m-am simțit mult mai bine, incomparabil mai pregătit să mă întâlnesc cu marele necunoscut. Uite, însă că n-am murit, și de vină nu sunt numai eu. Ce se întâmplă cu tot ce ți-am spus, cu toate acele fapte? Să-ți spun că erau niște minciuni și cu asta să încheiem un capitol ar fi fals, în fața morții oamenii sunt cel mai puțin dispuși să mintă, și chiar dacă aș formula o asemenea justificare sunt convins că nu mi-ai da crezare și nici nu te rog să-mi dai, ți-am spus purul adevăr, dar ți l-am spus într-o situație disperată și acum această situație disperată s-a schimbat în favoarea mea. M-am interesat îndeaproape și te felicit că nimic din povestirile acelea n-a transpirat în afară, aș fi aflat imediat; îți mărturisesc că am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să aflu dacă ai bătut din gură și m-am bucurat că ai avut tăria să taci și mă simt liniștit că noile împrejurări te obligă la aceeași tărie, chiar dacă n-ai dorit-o. A vorbit atunci în mine omul acela slab, cel care a murit odată cu mine, cel renăscut cu ajutorul tău este altul, și cred că ți-ai dat singur seama că acum sunt obligat să mă comport deosebit decât ar fi făcut-o muribundul căruia i-ai păzit ultimele ceasuri de durere. Baciu care ți-a povestit ororile vieții lui și ale altora a murit într-adevăr, cel ce stă în fața ta nu este înclinat deloc să te menajeze, dimpotrivă. Să nu-ți faci iluzia că vei putea pleca de aici; știu că soția ta cu acest gând a intrat în sanatoriu, să te ducă acasă, sora Nana a oprit-o, spre binele tău și al ei. De plecat de aici, tu nu mai poți să pleci, nici să fugi n-ar fi o soluție, fără vrerea ta ai ajuns depozitarul unor fapte, oriunde te-ai duce, ele te-ar urmări, s-ar izbi de tine, te-ar chema la răspundere. Nu trebuia să mă salvezi, ai făcut o imensă greșeală, viața a

dat din nou năvală în mine, o simt în toate fibrele trupului, am depășit marea criză, după atâtea suferințe am dreptul să trăiesc și voi face tot ce-mi stă în putință să ies viu din acest sanatoriu. N-am să uit niciodată ziua când ai intrat în camera mea (cu toate că n-am putut să-mi deschid pleoapele, te-am simțit), ți-am ghicit pe chip curiozitatea oarbă de a-mi veghea agonia. Ai fi fost bucuros, nu tăgădui, să mă vezi ieșit din lumea celor ce cuvântă, pentru asta ai insistat să iei cheia de la sora Aneofița, și sentimentul pe care l-ați încercat amândoi în acea clipă, când eu îmi dădeam duhul, de exaltare copilărească, l-am văzut conturată în îmbrățișarea voastră. În clipa aceea mi-am adunat toate resursele de care eram capabil ca să vă pot urî, și poate ura aceea, mai presus decât salvatoarele medicamente, mi-a dat forța să rămân viu. N-am să uit secundele acelea, și deși nu le mai trăiesc cu intensitatea de atunci, iată-mă venit eu în rezerva ta și nu-ți ascund liniștea pe care o simt citindu-ți neliniștea, în dosul pleoapelor închise, și am să viu des să te văd și am să-ți veghez agonia, așa cum mi-ai vegheat-o tu, deoarece acolo jos numai unul din doi se poate întoarce viu.

Baciu vorbi în continuare, dar Curta se prefăcea numai că-l ascultă, ceea ce aflase până atunci era destul, nu mai avea nevoie de altceva, esențialul se afla în primele fraze, restul erau formule, în ajutorul său împotriva faptelor enunțate. Fără să-și deschidă ochii, se prefăcu atent în continuare, dar gândurile refuzau să se adune în acel ghem din care trebuia să se nască spaima lui; era cu mintea la Toria, îi simțea și acum arsura degetelor pe pielea încă umflată, și atingerea unghiilor roase de atâta spălat îl ustura. Dar fiecare durere venită din mâinile ei, ca o continuare a durerii din adânc, era un balsam, și cu toate că nu făcuse nici cel mai mic efort ca să se miște, simțea că mișcarea îi era la îndemână, că forța din acele mâini trecuse în el și era aproape sigur că dacă ar fi încercat s-ar

fi putut ridica din pat, ar fi putut umbla ca un Lazăr înviat din morți. În toată această nouă stare, vorbele de amenințare venite de la omul de pe scaunul din față nu se puteau închega să dea un sens întreg, cuvintele rămâneau singure, răspândite în spațiu ca niște efemeride jucăușe, incapabile să se ordoneze într-o logică a zborului lor, pluteau dezordonate până în apropierea urechilor și acolo dispăreau, îndepărtate de puternicele trăiri lăuntrice. Nici nu auzi când Pintică intră în încăpere și nici nu reacționă în vreun fel la protestul lui Baciu, care dorea să fie lăsat în pace. Pintică, cu zâmbetul lui calm, îi luă lui Petre pulsul, apoi învelindu-i picioarele cu cea de a doua pătură își scoase din buzunar muzicuța învechită, roasă la colțuri și începu să cânte o frântură de cântec, ce nu voia nicicum să se lege într-o frază muzicală, dar cântecul își avea candoarea și calmul lui, și Curta, abia atunci remarcând prezența prietenului său, respiră eliberat de o mare povară. Baciu se ridică pe picioarele lui lungi, își ajută genunchiul bolnav cu mâna, făcu primul pas, apoi cel de-al doilea și ieși nemulțumit că nu-și putuse duce gândurile până la capăt. După plecarea lui, Petre deschise ochii, vru să se înalțe mai sus cu spatele pe cele două perne, și când Ștefan se ridică să-i vină în ajutor, Curta îl opri locului cu un gest și, cu ajutorul bastonului, se prinse de capătul celălalt al patului de fier și trăgând de acest scripete de ocazie își ridică bustul cu destulă ușurință în timp ce cu cealaltă mână își trase pernă sub ceafă. Ochii lui Pintică se căscară de uimire. După multe luni, pentru prima dată Curta se mișca fără ajutorul cuiva, nu mai era nevoie deci să-l care nimeni pe sus ca să-și facă nevoile. Dincolo de toate astea, Pintică văzu în comportamentul prietenului său altceva, și acest altceva tălmăcit în ființa lui intimă însemna un pas înainte spre însănătoșire. Pintică nu mai stătu pe gânduri, alergă să ducă vestea lui Buzangiu; îl căută la solariu, la bucătărie nu dădu de el, și atunci,

supărat, se duse la Forgaș, cu toate că firea ungurului nu-i prea plăcea, dar Ferdinand, ocupat să asculte ceva la un radio cu tranzistori, îi făcu semn cu mâna să plece și numai după ce Pintică se apucă să-l tragă de mână gâtuit de emoția evenimentului, Forgaș suduind ca la ușa cortului, hotărî să se deplaseze în camera lui Curta.

— Curta, a căzut Ana, uite acum s-a transmis...

— Cum a căzut, când eu l-am văzut cu ochii mei că s-a ridicat? spuse Pintică și refăcu gestul de ridicare al lui Curta printr-o mimică caraghioasă.

— Băiatule, eră nouă, ascultă la Forgaș, nouă eră vine, duc și îmbet, aduce Forgaș și la tine, concluzionă Forgaș, neînţelegând nici acum ce anume îl determinase pe Pintică să fie atât de agitat. Normal, mă Pintică, ridică pe el, ardelean mă, la noi numai câinii latră într-o singură limbă, noi forțe, mă, spuse el.

Și abia după plecarea lui Forgaș, Curta înregistră vestea, dar această veste îl lăsă aproape rece.

— Petre, mâine ieșim la plimbare, eu te țin de braț, așa, să crape toți cei care au crezut că ai să crăpi tu, și poimâine mergem până la Isaac, iar peste alte două zile ajungem la șosea, și uite așa, în curând o să ne cărăm de aici - și Pintică își luă iar muzicuța, scoase câteva sunete anapoda, apoi își purtă buzele cu curaj peste întreg instrumentul și, spre mirarea și spaima lui, din răsuflarea lui caldă se născu o melodie, și la auzul ei, până și Curta tresări. Pintică, emoționat și înspăimântat, se duse brusc la fereastră, să vadă dacă de pe balcoanele vecine nu l-a putut auzi cineva, apoi tot într-o fugă deschise ușa și aproape se lovi nas în nas cu Forgaș, care ținea sub haină, ca pe un prunc înfrigurat, sticla de țuică.

— Ce deșteaptă române, me Pintică, tu prost, românu nu deștept, el prost mă, trebe dat la el și mușcat de fund, atunci român deștept...

Forgaș smulse cu dinții dopul de la sticlă, îndreptă sticla

spre Curta și bău zdravăn de câteva ori.

— Nouă eră, Curta, ascultă la Forgaș, bea și tu, Pintică, tu nu înțelege, tu băiat bun, tu sarea pământului, tu comunist adevărat, și forțat Pintică duse sticla la gură, și Forgaș i-o ținu până ce Ștefan se înecă.

Nu băuse Ștefan atât de mult dinainte de operație, din seara aceea de Crăciun când cântase și el cu alții în sala de mese colinde, și organismul neobișnuit reacționă prompt; se ameți̦se pe dată, își scoase iarăși muzicuța ținută cu grijă într-o batistă, ca s-o ferească de praf, și dădu drumul melodiei, pe care din teamă singur o frânse și nemaipăsându-i de nimeni și de nimic, deschise ușa ce da spre balcon cu piciorul și cântă în forță, spre stupoarea vecinilor, care, și mai temători, după ce ascultară despre ce e vorba, închiseră ușile cu zgomot, să nu creadă cineva că erau părtași la acea dezlănțuire inconștientă. Apăru și Morăscu cu un carnet în mână, încruntându-se la auzul acelei melodii, dar fu dispus la concesii când văzu sticla încă plină, numai că Forgaș congestionat la față îi arătă pumnul.

Vestea în legătură cu tovarășa Ana se răspândi la toate cele trei etaje; mesageri grăbiți deschideau ușile conspirativ ca și cum ar fi avut de anunțat vești interzise; în sanatoriu erau câteva aparate cu tranzistor, și posesorii lor alergau cu ele la subțioară, pe la prieteni și cunoscuți. Nemulțumit de aparatul său, ce căzuse de câteva ori pe podea, și din această cauză hârâind, și de multe ori întrerupându-se, Forgaș dădu buzna în camera lui Stamate, îl scoase pe acesta de la veceu, locul unde își compunea de preferință poeziile, și cu toate protestele lui că nu-și încheiase ultimul catren, pentru o aniversare de a doua zi, Forgaș îl ridică pe sus, îl acuză de lipsă de patriotism și la acest argument, Stamate, numai în pijama, se duse în cabina de la etajul superior și cuplă stația de radioamplificare a sanatoriului la radioul aflat alături. Auzi

și el veștile transmise într-un comunicat oficial. Gâtuit de fericire, Stamate ieși pe coridor și strigă în gura mare:

— Tovarăși, a căzut...

La colțul coridorului câţiva pacienți, cu spatele curbate, înghesuiți, cu capetele unul în altul, de parcă s-ar fi aflat la un meci de rugbi, discutau toți deodată, se stropeau cu salivă într-o învălmășeală dezordonată de cuvinte, gesticulau, păreau profund nefericiți, și unul dintre ei se repezi cu fruntea de zid, apoi începu să se lovească de el într-o lamentație pe care Curta o auzi de la ușa lui.

După plecarea lui Forgaș, Pintică adormise cu muzicuța în dreptul gurii; o dâră de salivă ca la un copil prea sătul, se prelingea pe învelișul nichelat al muzicuței, și Curta, după ce-l acoperi, își zise că n-ar strica să încerce o tentativă de ridicare din pat. Cu ajutorul aceluiași baston, făcând un efort supraomenesc, se ridică în șezut. Odată ridicat, se opri, mirat de propriul lui curaj, de propria lui forță de care nu se credea capabil și, opintindu-se în baston, coborî din pat, apoi, cu pași năruiți, ieși pe coridor.

Vestea adusă de Forgaș nu-l uimise; schimbarea regilor, bucuria nebunilor, își spunea el adesea; de data asta avea o preocupare mult mai importantă pentru el: simțea nevoia să-și ordoneze impresiile după cele spuse de Baciu în funcție de noul eveniment, și faptele ordonate, dacă prin ele însele nu puteau nici să-l bucure, nici să-l întristeze, în schimb, alăturarea la noile știri a propriei lui încercări de a se rupe de pat, de a fugi măcar pentru câteva clipe de el întregeau sentimentul de voioșie. Scăpat de sub privirile curioșilor adunați la bârfă, coborî scara de marmură; numai la ieșire îl văzu infirmiera de la bucătărie. De mirare, aceasta își duse o mână la gură, apoi își făcu o cruce largă; din spusele bucătarilor și ale personalului medical omul din fața ei fiind de mult condamnat.

Aerul curat îl învioră și mai mult. Curta respiră de câteva ori profund, până ce ameți, își închise ochii, simțind

că se clatină, dar odată amețeala trecută păși parcă mai ușor; voia să se ducă măcar până la cei trei brazi, să se așeze câteva clipe pe banca răcoroasă, dar spre el înainta teleguța lui Buzangiu, încărcată cu câteva oale mari de mâncare. Prietenul său nici nu se miră și nici nu-l apostrofă, apariția lui Petre i se păru normală de vreme ce era acolo, și nu în camera lui, și Buzangiu ca și cum ar fi luat pe sus o păpușă din cârpe, îl înălță pe Curta în brațe, apoi îl puse pe capacul unei oale.

— Mergem la lupi.

Mirosul de băutură răspândit în jur avea o proveniență precisă; sticla se afla și ea în lădița deschisă din fața teleguței, unde Buzangiu își ținea lucrurile mai de preț necesare fermei: nedespărțitul topor, câteva cârpe de șters pe mâini, un cuțit de măcelărie ușor curbat și cu mânerele impregnate de unsoare și sticla de șliboviță, băutura lui preferată, deoarece era cea mai ieftină.

— A căzut tovarășa Ana, Buzangiu, îi aduse Curta la cunoștință vestea scrisă pe carnețel, și acesta, speriat pentru o clipă din pricina unei nefericite asociații, căscă ochii mari, apoi dându-şi seama că noua întâmplare nu intra în perimetrul intereselor sale, ridică din umeri, nu înainte de a-și topi spaima de-o clipă cu o gură de șliboviță. Bău și Curta, fără să fie îndemnat; gestul i se părea necugetat, dar socotind că gesturile lui, îndeobște prea cugetate, îl duseseră în starea aceasta deloc de invidiat, își zise că n-ar strica să-și înceapă noii pași în viață făcând puțin pe dos și șlibovița cu mirosul ei aprins, în loc să-i facă rău, îl revitaliză. Nu protestă deloc când Buzangiu, fiind în întârziere, începu să alerge cu el spre o spărtură din gard, pe unde avea obiceiul să plece fără să-l vadă portarul.

Teleguța alerga prin noapte; ca să nu-l scuture prea tare, Buzangiu părăsise drumul și trăgea încărcătura din spatele lui pe pășunea verde încă înfiorată de răcoarea

nopții, și cele două roți de la o bicicletă veche, dăruite de bucătar, se roteau parcă pe puf; Curta respiră iar puternic aerul curat al nopții, încercând să numere stelele de deasupra lui. Strădanie zadarnică, Buzangiu alerga cu teleguța în cercuri, valsa parcă, din când în când își sălta câte un picior greoi, apoi pornea mai departe, ocolind mușuroaiele și ridicăturile în lumina feerică a lunii. Ajunși la marginea pârâului, în apropierea celor două stânci, Buzangiu se opri, se apucă să șteargă pantofii lui Curta de lăturile dense și groase, ieșite pe sub capacele mari de lemn din pricina alergatului bezmetic, și înveselit de priveliștea aceea și mai ales contaminat de râsul lui Curta, amețit de tăria din sticlă, începu să se dezbrace până ce rămase în pielea goală. Intră în apă, se afundă de câteva ori, apoi încercă să stea în mâini, cu capul până la umeri în lichidul de gheață, și din mai multe încercări reuși una. Bucuros, se ridică în picioare, stropind în jur și chiuind ca un disperat. Curta participă la veselia tovarășului său cocoțat pe capacul de lemn, bătea din palme, iar când oboseala îl dovedi lovi mai departe cu bastonul în oala din metal, zgomotul împrăștiindu-se în noapte ca un sunet de talangă. Buzangiu se șterse cu cămașa pe tot corpul, aruncă albitura udă în lădița teleguței, își trase puloverul pe el, se încălță cu bocancii cu talpă groasă și se înhămă la teleguță; abia într-un târziu, auzindu-l pe Curta râzând în hohote își dădu seama că plecase fără pantaloni și fără izmene; le lăsase la marginea drumului. Cuprins brusc de o pudoare exagerată, își puse ambele mâini în față și din câteva salturi caraghioase ajunse la hainele abandonate.

Poiana lui Curta era luminată puternic de lună, cu toate astea nu-și putu da seama dacă într-adevăr Buzangiu îl dusese în poienița lui; iarba era lipită de pământ, urmele unor roți, ce nu puteau fi altele decât acelea de la teleguță, culcaseră verdeața, o bătuciseră, lăsând gropi adânci, numai spre margini, în apropierea stâncilor, se mai

ghiceau câteva flori cu cupele închise la acel ceas de noapte. Bucuria lui Curta se stinse, râsul de până atunci îi muri pe buze și aproape îi veni să-l înjure pe Buzangiu, autorul acelei dezordini. Așezat la marginea amfiteatrului, pe capacul lui de lemn, încălzit de lăturile de dedesubt, Curta asista la efortul lui Buzangiu de a căra una dintre oale spre capătul de nord al luminișului. Din dosul unei stânci, ascunsă privirilor, scoase o troacă rudimentară, cioplită într-un lemn de brad, și vărsă în ea mâncarea încă aburindă, apoi după câteva semnale știute numai de el, se îndreptă grăbit spre teleguță, se înarmă cu toporul cu coadă scurtă și așteptă sosirea animalelor. Așteptarea nu-i fu zadarnică; pe buza stâncii apăru întâi capul mare al masculului, apoi trei femele îl urmară îndată. La urmă de tot venea un lup, cu blana smulsă, şchiopătând, care stătu neputincios până aproape de terminarea festinului în spatele celorlalți, mărginindu-se doar să scurme cu un picior sănătos pământul și, ridicând capul, să mimeze ceva ce altădată s-ar fi chemat un urlet. Câteva resturi de oase îi rămaseră și bătrânului lup; după urechea ciuntită la vârf, Petre își dădu seama că bătrânul nu era altul decât lupul tânăr dintr-o altă vreme, și, privindu-l, avu pentru prima oară certitudinea trecerii timpului peste el și peste lucruri și, aproape inconștient de gestul lui, se apucă să lovească cu bastonul aerul dimprejur, dorind să sperie haita tânără și să-i facă loc spre troacă puiului de altădată, încercarea lui rămase fără rezultat. Lupii tineri nu voiau să înțeleagă și să se supună logicii lui. După ce masculul tânăr și lupoaicele se retraseră în pădure, bătrânul lup zăbovi încă multă vreme în poieniță, adulmecă aerul, amintindu-și poate de un miros cunoscut, făcu câţiva pași târșâiți spre teleguță lui Buzangiu, și Curta nu se sfii să-și bage mâinile într-o oală. Când nimeri între degete o bucată mai consistentă o aruncă spre lupul rămas flămând și, uitând de legile firii, se ridică de pe capac și, sprijinit în baston se

duse spre mijlocul poieniței în întâmpinarea acelei amintiri; dar lupul mârâind își arătă colții, și la lumina lunii văzu clar dinții măcinați, care încercau zadarnic să rupă osul, prea tare pentru puterile lui. La urletul venit din pădure, lupul bătrân se întoarse cu coada-ntre picioare spre stânci, se strecură printre ele și multă vreme îi mai auzi prin pădure mersul greoi de animal sfârşit.

— După ce am să-mi vând porcii îi omor pe toți. Vin cu Forgaș cu pușca, patru blăni fac o avere - și Buzangiu, aşezându-şi toporișca la locul ei, își frecă mâinile mulțumit.

Drumul înapoi îl parcurseră aproape în tăcere; Curta nu era vesel, și nici Buzangiu, apa pârâului îl răcorise și-i alungase aburii șliboviței, trăgea tăcut la teleguță, dar cu forță sporită, și de câteva ori Curta ațipi călare pe oală pe care stătea și numai bastonul de care se sprijinea îl ajută să nu cadă de-a berbeleacul.

— În primăvara viitoare am să-mi pun și acoperișul, bag și pompă de apă, douăzeci de porci am să-i vând, păstrez încă șase de prăsilă... dacă mă mai țineau acolo... în câteva luni îl ridicăm, spuse Buzangiu, și după ce trecu de coama dealului se opri, se așeză pe iarba jilavă, își scoase o jumătate de țigară, o aprinse și fumă din ea cu nesaț.

Buzangiu își șterse transpirația de pe frunte cu dosul unei mâini; sporovăiala de câteva minute îl obosise mai mult decât trasul teleguței cu încărcătură cu tot pe coclaurile dealurilor, dar odată cu sudoarea absorbită de mâneca puloverului dispăruseră și cele două cute adânci de pe fruntea îngustă, cu pielea groasă, bătucită de ploi și de arșiță, și voioșia îi reveni.

Se ridică în picioare, își strânse cu o gaură cureaua de la pantaloni, apoi, venindu-i un anumit gând, căută prin cele trei oale pline; cea cu șnițele era tocmai oala pe care stătea Curta, și el își mută prietenul pe alt capac și, cu o grabă de om flămând, luă două șnițele și o bucată de pâine și începu să mănânce, îmbiindu-l și pe Curta. Porniră mai

departe. Buzangiu trăgea teleguța numai cu o mână, poteca se lărgise, mergea la vale, pământul era neted, căruciorul înainta aproape singur, și la pantele mai abrupte Buzangiu se proptea cu fundul de ruda de care trăgea, de acolo, din partea aceea a trupului, micșora sau mărea viteza, asta până în momentul când panta se frânse dulce și începu din nou urcușul; atunci Buzangiu înghiți grăbit ultimul dumicat și înhămându-şi peste umeri cureaua, ca un ham legat direct de osie, își trase încărcătura la deal cu forțe proaspete.

Vântul începu să miște crengile, frunzele acelui început de toamnă își porniră foiala lor tainică și foșnetul lor nu era foșnet, șoaptă omenească era, până în clipa când o pală mai puternică pornită de sub cornișă aduse la ei aerul încins de murdărie dospită vreme îndelungată. Buzangiu adulmecă mirosul și se întoarse spre Curta dându-i de știre că erau aproape. Într-adevăr, la dreapta se vedeau primele cotețe; deci Buzangiu își schimbase ferma, ultima dată avusese impresia că drumul era cu mult mai lung; saivanul avea o mărime impresionantă. Așa cum era împrejmuit ca o cetate țărănească, în mijlocul lui trona o colibă clădită pe câţiva butuci groși de stejar, locul unde Buzangiu, în orele de oboseală sau de vreme rea, se odihnea privindu-și bucuros avuția. Apropierea lor stârni un concert pe zeci de voci, animalele își cunoșteau stăpânul de departe și Buzangiu aproape alergase pe ultimele zeci de metri, suferind fizic când auzea guițaturile ce îi anunțau sosirea. Din lădiță scoase un rând de chei mari, cu ele deschise câteva lacăte uriașe, apoi începu să-și numere porcii și numai după ce numărul lor se dovedi exact îl apucă pe Curta de subțiori și îl urcă pe cele câteva trepte în coliba plină cu fân, din a cărei ușă el urmări întregul ritual. Buzangiu se modernizase; de la firișorul cu apă acum zidit cu cărămizi pornea o țeavă de gâtul căreia legase un furtun, apa era adusă până la scocurile de lemn, și

Buzangiu înainte de a le umple cu mâncare le spălă zdravăn, folosind pentru înlăturarea resturilor încinse mâinile mari ca niște lopeți. Erau peste patruzeci de porci de diferite mărimi, dar cea mai dragă îi era lui Buzangiu o scroafă uriașă, albă, cu părul rar, cu ochii înfundați în întregime în pungile de grăsime, și, după ce se convinse că Petre era acolo în ușă și-l vede, Buzangiu chemă scroafa lângă colibă, apoi începu să miaune ca o pisică. Curta înlemni. Din burta porcului, uriașă și plină de grăsime, își scoase mai întâi capul un șobolan de câmp, apoi altul, și la mieunatul ce nu înceta apărură câţiva pui, speriați și ei, târând între picioarele subțiri și grăbite fire de păr și resturi de pene. Buzangiu, fără să mai țină seama de uluiala lui Curta, scoase din buzunar un metru, vârî o parte în gaura de unde ieșiseră șobolanii și după ce făcu măsurătoarea veni la Curta să-i arate cât de groasă era slănina, motiv pentru care scroafa nici măcar nu simțea că în propriul ei trup niște animale străine își făcuseră culcuș, dormeau și se hrăneau în voie.

— Ea e săraca Aneta, Anuța cum îi zic neveste-mi, și Buzangiu, vesel, începu să-și strige viețuitoarele cu nume omenești, alese dintre numele celor mai apropiați cunoscuți, și în această avalanșă de Ioni și Vasile, Gligor și Savete, Anete și Anuța, Isaac și Cozmin, Ispași și Leopoldine, Curta nu se miră auzindu-și și numele lui dat unui godac de vreo câteva luni, cu burta mult prea mare pentru vârsta aceea și cu râtul ridicat în sus din pricina râmatului continuu.

— Ăstuia nu i-am pus belciug de sârmă ca să nu te superi, spuse Buzangiu, și ca să-și sublinieze stima aduse sticla de șliboviță și o împărți frățește cu Petre.

Ajunseră la sanatoriu târziu; luna trecuse după versantul sudic, arătând orele mici ale dimineții; pe drumul de întoarcere, Petre adormi între oale, acoperit cu fân uscat luat din colibă, și, ca să nu dea cineva peste ei, Buzangiu

își purtă prietenul pe brațe prin subsolul clădirii, apoi, folosind o cheie deschise alte uși și într-un târziu, prin pod, îl aduse în camera lui.

31

Îi scria fratele său mai mare, Ion; scrisoarea fusese trimisă în orașul de jos, Toria o băgase în alt plic, însoțită de câteva rânduri și o reexpediase la sanatoriu cu aproape o lună întârziere. Motivul acelei întârzieri Curta îl descoperi de îndată; acasă lucrurile nu erau roz, și soția lui, temătoare, se ferise ca, după vizita ei, să-i trimită alte vești deloc îmbucurătoare. Până la urmă se hotărâse, n-avea nici un drept să nu-l anunțe de evenimentele ce se desfășurau în satul lui, să-i ascundă adevăruri ce până la urmă, oricum, i-ar fi ajuns la ureche; Curta primi veștile cu furie, așa trebuia să i se întâmple de fiecare dată, să nu aibă un cuvânt bun de la nimeni, nimic încurajator, dimpotrivă, îi tulburau liniștea de care avea atâta nevoie. Cu scrisul lui mare și tremurat, dar citeț, cu frazele simple, fără înfloriturі, respectând cu anevoie punctuația, Ion îi aducea la cunoștință că tatăl lor fusese chemat la Sfat, apoi la postul de miliție, iar cu câteva zile înainte de a-i trimite depeșa - chiar în orașul reședință de raion; era anchetat în legătură cu participarea lui la războiul antisovietic, dar ce era de mirare, în sat nu fusese el singurul pe acel front, fuseseră și alții, dar aceștia își vedeau de treburile lor, nu-i necăjise nimeni. Odată transmisă această știre, pe o jumătate de pagină de caiet, dictando, Ion îi vorbea de ceilalți ai casei, de mama lui,

care era bine și sănătoasă, o supăra doar piciorul drept, acolo la gleznă - boala ei veche, de când se rănise în pădure cu toporul, dar că boala nu o supăra așa de tare ca Ionul Firii; îi amenința că dacă nu se înscriu în colectivă o să-i scoată băiatul, adică pe el, Petre, din funcțiile lui înalte, și Ion îl ruga să-și lase pentru o vreme îndeletnicirile cu scrisul și să vină acasă, asta fiind rugămintea bătrânului, a tatălui lor. Curta mai citi o dată rândurile, tot mai îndesate spre sfârşitul paginii. Ion nu vruse să consume două hârtii, și la cea de a doua lectură se enervă și trânti căștile de la urechi pe noptieră. Ce-aveau cu tatăl lui? se întrebă Curta și, ca să-și potolească nervii, înghiți un calmant; înainte de a-l înghiți, îl zdrobise între dinți ca să-și facă efectul mai repede, și pentru că amărăciunea pilulei fărâmiţate îi lăsase în gură un gust de pelin, Petre se ridică și bău încă un pahar cu apă, apoi refuză să se mai întindă. Măsură camera de la un perete la altul. Ce aveau cu omul acela? își reluă el întrebarea, cu ce era el de vină că vreme de trei ani bătuse stepele Rusiei, de ce nu țineau atunci seama și de anul petrecut pe celălalt front, de unde se întorsese rănit, cu mâna stângă, de la cot în jos... Întrebările i se păreau stupide, nici nu trebuiau puse, dar iată că realitatea de acolo, din satul lui, îl obliga să și le pună. Cuprins de un val de mânie vru să se îmbrace și să plece la gară, dar starea în care era îl făcu să-și alunge gândul; era atât de șubred, atât de lipsit de puteri, încât cu siguranță n-ar fi rezistat unui drum atât de lung și, pe urmă, cu ce și-ar fi putut ajuta tatăl când n-avea forță să se ajute pe el însuși? Că nu se putea ajuta pe sine, asta era treaba lui, dar gândul la ajutorul cerut de părintele său, mai mult ca sigur convins că la primirea depeșei fiul nu va sta o clipă pe gânduri și va veni acasă să lămurească ceea ce el nu era capabil să lămurească, îl scotea din minți. Îl cuprinse o furie neputincioasă și simți un nod în gât, în locul de unde ar fi trebuit să articuleze un

cuvânt, să prindă formă ca o descătușare, dar în locul cuvântului, ce nu se lăsa rostit, nu simți decât o durere acută; temător, își masă gâtul în dreptul omușorului și înghiți de câteva ori în gol.

Așa îl găsi Leopoldina Titorian, stând pe marginea patului, cu mâna stângă în dreptul inimii, unde bătăile își făceau dezordonat de cap, și Curta se bucură de prezența ei; prima reacție aceasta fusese, de bucurie; nu mai era singur! În momentul următor se întrebă cărui fapt datora această vizită, căci Leopoldina nu-i mai trecuse pragul vreodată până atunci.

Soția medicului șef se așează în fața lui, pe scaunul de lângă masă, își puse palmele în poală; purta o bluză cu mânecile lungi, cu un pulover roșu, deasupra, și o fustă de lână tricotată manual. Simți nevoia să-și tragă cu o mână fusta peste genunchii osoși, de copil, cu toate că Petre nu schițase nici un gest de a se uita în partea pe care ea o acoperise cu atâta grabă.

— Nu-i așa că te miri, domnule Curta? Mi-am permis această libertate, doream să te văd, s-a scurs atâta timp de când n-ai coborât la masă, e drept că și eu am dat destul de rar pe aici. Suntem înaintea plecării; eu și Ispasiu ne-am hotărât, în sfârşit, să părăsim acest loc și înțeleg că nu numai nouă aerul acesta nu ne face bine, dar și dumitale. Am fost la curent cu toate necazurile prin care ai trecut, m-au interesat chiar în fiecare zi, undeva în sufletul meu mă simțeam vinovată pentru micile afronturi cu care te-am asaltat; după cum vezi, sunt o fată mai bună decât ți-ai închipuit. Ispasiu ți-a recomandat într-adevăr să nu vorbești, dar văd că te încăpăţânezi în continuare să faci pe mutul; din punct de vedere medical, ajută, de unde trag concluzia că dorința de a nu mai participa în vreun fel la schimbul de păreri din sanatoriu este deliberată, pe cont propriu, și te felicit că ai această forță.

Curta își strânse buzele, Leopoldina îl găsise fără halat,

îi era frig și, cu un semn de scuză, se duse la dulăpiorul metalic de care îi era atârnat halatul, îl îmbrăcă și reveni la locul lui, cuminte, ca un școlar ieșit puțin până afară. Apucă grăbit, de pe noptieră, carnețelul de notițe și scrise cu un capăt de creion câteva rânduri, pe care Leopoldina le citi de câteva ori, curioasă mai mult de grafica ideilor decât de conținutul lor.

— Nu, nu ne dă nimenea afară, n-a venit nici o hârtie în acest sens, plecarea noastră am hotărât-o noi. Ispasiu a făcut o cerere, și cu toate că n-a primit răspuns, cred că n-are rost să mai așteptăm. Mergem acasă la el, ne odihnim acolo, starea sănătății lui e cu mult mai gravă decât a lăsat el să se înțeleagă. Dar nu, nu pentru asta am venit aici, domnule Curta. În fond, relațiile noastre nu erau de natură să impună neapărat un rămas bun din partea mea, puteam foarte bine să plecăm și fără acest act de complezență, poate nici nu l-ai fi meritat sau dacă formula ți se pare prea dură și deci nedreaptă, elimin-o, reține din ea ce vrei; atâţia bolnavi se despart aici fără ca măcar să-și spună bună ziua, încât sunt convinsă că plecarea noastră nu te-ar fi deranjat cu nimic, ai fi înregistrat-o ca pe oricare altă plecare. Adevărul este că de la bun început Ispasiu și-a pus oarecari nădejdi în dumneata, așa cum își pune el în oameni, fără să-i cunoască; de altfel, în această și numai în această privință, a fost și a rămas un naiv. Ar fi dorit să-l sprijini, nu pe el, să sprijini ideea de sanatoriu, de instituție civilizată, în care bolnavii să fie bolnavi, iar medicii medici. Mi se pare firesc să aștepți un asemenea sprijin, măcar moral, dacă nu de alt ordin din partea unui intelectual. Are să treacă timp, domnule Curta, nu știu cât, nu-mi dau seama, nu sunt profet, dar până la urmă lucrurile se vor lămuri și în judecata aceea, pentru că nu se poate trăi fără judecată, judecata aceea în timp ce se va numi istorie, va cuprinde paragrafe admirabile despre lașitate, despre lipsa de dragoste față de semeni, și în

categoria celor cu puțină dragoste te-aș băga și pe dumneata, indiferent de modestele zvârcoliri de cinste care te tulbură uneori, cinste raportată mai mult la neîmplinirile dumitale și mai puțin ale altora. Or, menirea intelectualului este să se uite pe sine și să-și ajute semenii, înţelegând prin semeni cel mai adesea... Titorian s-a gândit la un moment dat să-i scrie prietenului tatălui său, un om influent în ierarhia de astăzi, situația noastră mai mult ca sigur s-ar fi ameliorat, am fi primit probabil prin cineva un plus de autoritate și liniște, dar l-am oprit, nu considerăm că este de demnitatea noastră să aranjăm în particular lucruri la care alții nu pot aspira; majoritatea oamenilor n-au relații, faptul că Ispasiu îl cunoaște pe omul de care am amintit este pură întâmplare, și eu consider că întâmplătorul în condițiile noastre nu este logic, și n-am dorit ca destinele noastre să se schimbe datorită unor întâmplări. Tatăl lui Ispasiu, medic de renume, generos de felul lui, a îngrijit în perioada ilegalității nenumărați oameni, nu pentru că reprezentau o altă politică, ci pentru că erau oameni, atâta tot; toată viața lui a fost împotriva opresiunii, și numai sentimentul că la mijloc era vorba de niște oprimați, pentru el era suficient ca să înfrunte, de dragul lor, adversitățile vremii și - de ce n-aș mărturisi-o? - cu atât mai mult cu cât este vorba de tatăl lui, nu de al meu, a avut enorm de suferit din pricina generozității lui. Avea un principiu al său în privința bolnavilor, de la cei săraci nu lua niciodată un ban, de la cei avuți lua pentru consultații și operații atât cât i se dădea, și i s-a dat destul ca, după câţiva ani, cu ajutorul acestor fonduri, să întemeieze o fundație pe care a administrat-o, de care a avut grijă; ea era destinată celor umiliți, și aceștia s-au bucurat de toată stima și dragostea unui savant, deoarece Titorian asta era. Cecilia Craiu i-a scos la lumină fiul, bolnav, dintr-un târg uitat de lume și l-a adus aici. Ei, și în ziua când ai fost internat dumneata i-am sugerat o

apropiere. Dincolo de aparențe, consideram că ești făcut dintr-un alt aluat, ca să-mi dau seama că de fapt, cu mici deosebiri, ești la fel cu ceilalți, incapabil de cel mai mic sacrificiu pentru cauza restului. Nu mi-o lua în nume de rău sau, dacă ții cu orice preț, n-ai decât să mi-o iei, știu că orice jigniri ți-aș aduce vei fi incapabil să ieși din armura în care te-ai ferecat, să scoți un cuvânt, să mă înjuri sau cel puțin să te aperi. Preferi tăcerea, așa cum o preferă cei mai mulți, uitând că dacă duce la autoconservare nici într-un caz ea nu înseamnă viață, și asta pentru un scriitor în devenire presupune moarte prematură, fugă conștientă de la o menire ce nu-i aparține lui. De totdeauna mi-am închipuit, în înțelegerea mea naivă, că un om de litere este un individ în care un neam își sedimentează rezervele de spirit, armele lui, cu ajutorul cărora dăinuie ca spirit, că acest individ trebuie să fie de la bun început conștient de sacrificiul la care se supune; am dobândit această convingere tot cugetând la replica lui Galileo Galilei, nu la viața lui: „Și totuși se învârte”. Credeam că scriitorul, chiar împotriva voinței sale, este dator să-și asume răspunderea veacului, dar câte n-am crezut eu despre asemenea oameni și desigur am crezut pentru că nu i-am cunoscut, și ce decepție uriașă mi-a fost dat să încerc la primul contact cu ei! S-ar putea să fiți doar niște modeste tipare ale înțelegerii mele despre această menire, s-ar putea să-ți atribui mai mult decât ești în stare să porți în cârcă, s-ar putea să te fi luat drept altul, și atunci nimic din ce ți-am spus și ți-am reproșat nu mai are valoare; sunt aproape convinsă că așa este. Dacă n-aș fi ajuns ieri la această concluzie, poate azi n-aș fi aici să-ți spun că mai zilele trecute, coborând în oraș, am aflat o veste care te privește, și unui om neajutorat, așa cum cred că ești, cum ai ajuns, nu-i drept să nu-i vii în ajutor. O fostă colegă de a mea este căsătorită cu un ofițer, prin intermediul ei am aflat că se pregătește un dosar împotriva dumitale, că datele de bază

sunt culese de aici, din sanatoriu, și că aceste date, împreună cu altele vor sta la baza judecării dumitale. Am impresia că exagerează și cei de jos, dacă m-ar întreba pe mine le-aș spune pe șleau că te supraestimează, dumneata ești incapabil să miști un deget împotriva cuiva, să întreprinzi ceva în slujba dreptății, dreptății așa cum o înțeleg eu. Am vrut de fapt să te previn, în sensul ăsta să înțelegi venirea mea, nu să te ajut, sunt oameni care, în general, n-au nevoie de ajutorul nimănui, au în ei acea forță impresionantă a propriului lor destin, capabil să suporte orice și să înrâurească orice, dar sunt sigură că în cazul dumitale nu este vorba de așa ceva, spre fericirea sau spre nenorocul dumitale.

Curta își ridică privirile spre genunchii ei osoși, apoi spre mâna ei dreaptă, mereu agitată; făcea cocoloașe din puful puloverului angora, în poală avea o mulțime de asemenea cocoloașe, albe și rotunde, de dimensiuni diferite, și calm, ca și când cuvintele ei s-ar fi adresat altcuiva, o privi în ochi, voind să citească acolo ceea ce ea nu rostise: era imposibil ca pledoaria ei să fi avut doar darul să-l jignească, deoarece întreaga ei vorbărie la asta se reducea. Leopoldina n-ar fi făcut un asemenea efort numai pentru atâta lucru, de asta era sigur, și Curta, temător că ea va pleca fără să-i spună esențialul, îi cercetă ochii mari, dar nu descoperi nimic în ei, doar o siluetă omenească redusă la mărimea pupilei, o umbră ce se mișca acolo nestingherită și, brusc, Curta se întoarse spre balcon și în dreptul ușii zări chipul unui necunoscut; nu-l mai văzuse niciodată în sanatoriu, era îmbrăcat în haină de piele cu cordon lat, purta o pălărie trasă pe ochii acoperiți de ochelari de soare, cu toate că era seară. Ușa ce se dădu în lături îl readuse la realitate și, fără să privească cine intra la el, se ridică. Leopoldina, care privea agitată la toate acestea, se dumiri că cei doi oameni așezați în colțuri opuse comunică prin semne; brusc, se duse la Curta, îl

prinse în brațe cum ai face cu un prieten de care te despărți pentru multă vreme sau pentru totdeauna, îl sărută pe obraz cu buzele ei arse și uscate și plecă pe lângă sora Nana care însoțise noii musafiri.

Mașina, un Gaz obișnuit, cu două bănci laterale, acoperită cu prelată, alerga pe drumul curbat spre șoseaua principală. Curta nu putea să-și dea seama unde se afla. Urletul fioros al unui lup spintecă întunericul și îl făcu să tresară bucuros; înțelese că se afla în dreptul oazei lui cu flori. Lupii, mințiți în seara aceea, așteptaseră în zadar și nemulțumiți dădeau știre de existența lor.

Civilul de lângă el îi privi fața radioasă, încercând să înțeleagă care putea fi pricina acelei bucurii spontane, în locul lui sigur nu s-ar fi bucurat, și pentru că nu înțelegea acel comportament își aprinse o țigară, spre nemulțumirea colegului așezat pe banca din față, care bătea mereu aerul cu mâna.

Intrară pe șoseaua principală; din când în când, prin spate se zăreau farurile mașinilor, și Curta încerca să le ghicească gabaritul după efortul la care era supus motorul; joc copilăresc pentru a-și înlătura gândurile, pentru a nu-și pune întrebări în legătură cu prezența lui în mașina care alerga prin noapte, a oamenilor care îl însoțeau tăcuți și plictisiți. Un miros de fum de lemn ars îi ajunse la nări; își zise că nu putea fi decât de la cabana din vârf; trecuse de atâtea ori pe lângă ea în timpul iernii, când fusese elev, și mai apoi, ca simplu turist. Mașina începu să coboare. Petre număra curbele și pe măsură ce simțea că se apropie de oraș, un singur gând îl domina pe celelalte, Toria și copilul. Mai mult ca sigur că avea să treacă pe lângă căminul în subsolul căruia locuiau, poate în clipa aceea îi făcea lui Aron baie, povestindu-i unul din basmele ajunse șablon, văduvite de amănunte din pricina grabei și plictisului cu care le repeta.

Auzi glasuri omenești. Mașina fusese obligată să

încetinească și apoi să se oprească. Curta nici nu observă cum însoțitorul de lângă el îi așează la ochi niște ochelari grei. Petre, curios, își duse o mână la lentilă și se înfioră când simți în locul sticlei răceala foiței de metal, rotunjită pe lângă sprâncene și alungită spre tâmple, să nu poată vedea nimic. Nu se temea. Curiozitatea era mai puternică decât frica, apoi curiozitatea îi dispăru, și în locul ei își simți fruntea înfierbântată de durerea de sub braț, exact în locul unde avusese tubul de cauciuc. Își domoli respirația și își impuse să fie calm, cât mai calm, și până la urmă durerea dispăru, în locul ei rămase însă febra și el era aproape fericit că îi e cald. Se rezemă mulțumit cu capul de prelată, dar abia o atinse, și în clipa aceea mașina se opri. Se auzi scârţâitul unei porți grele de metal, câteva ordine scurte, apoi Gazul porni din nou, și după scurt timp frână și opri definitiv. Prelata se ridică și, prins de braț, fu ajutat să coboare; de câteva ori se poticni, niciodată nu coborâse dintr-o mașină fără să vadă nimic, și chiar voi să mulțumească însoțitorilor, dar din gâtlej cuvântul refuză să se articuleze, cu toate că Petre avusese ferma convingere că-l pronunțase. O ușă scârţâi, el nu-i înregistră zgomotul decât în clipa când coborâse câteva scări, apoi o altă căldură, alta decât cea de afară, îl făcu să transpire abundent, și el se rușină la gândul că în clipa când îi vor scoate ochelarii își vor da seama că tabla se umezise. O ușă grea de metal se deschise, apoi se închise în urma lui, și când își simți ochii liberi, Curta nu văzu decât o încăpere cu ziduri groase, cu paie pe jos. Într-un colț un om stătea ghemuit, cu paltonul pe el, cu coatele rezemate de genunchi și cu palmele ţinându-şi fața ca într-o menghină. Unde mai văzuse oare acel palton reiat, cu gulerul lat, acea căciulă cu urechi? Numai când recunoscu omul din colț realiză locul exact unde se afla.

Într-un târziu, Cozmin își deschise ochii, se șterse, se ridică în picioare și începu să se plimbe prin spațiul acela

îngust, fără să se mire de prezența lui Curta, fără să-i adreseze un cuvânt. Din când în când, își pipăia buzunarele, dar țigările îi fuseseră luate și în zadar degetele groase întorceau căptușeala pe dos.

Cheia se învârti din nou în broasca imensă, și Cozmin, ca și cum ar fi știut că el e cel căutat, făcu câţiva pași înainte; într-adevăr, de el aveau nevoie; „Cozmin e cu mult mai important”, își zise copilărește Petre și, obosit peste măsură, se așeză pe paiele tocate cu miros neplăcut. Abia atunci observă în colțul unde se așezase o gaură în pardoseală și auzi susurul unui fir de apă ce trecea pe dedesubt; mirosul persistent îl edifică asupra rostului acelui orificiu. Mirat de descoperire, se mută în celălalt colț, unde stătuse până atunci ghemuit Cozmin. Îi veni în minte povestirea lui Baciu și a lui Olariu despre Cozmin, și prezența lui aici i se păru incredibilă. Cu toate astea nu era nici un dubiu, omul care abia ieșise fusese Cozmin. Pentru că-și simțea picioarele tremurând se lungi pe paiele umede și deodată avu credința că se află într-un lan de grâu doborât de coasă și adormi cu un păi în gură, sucit pe-o parte, cu genunchii strânși la piept, și nu-l bântui nici un vis și nu se trezi decât târziu, și atunci când se trezi văzu spatele lui Cozmin și fața lui aplecată deasupra orificiului din colț. Cu o mâna făcută căuș Cozmin luă apa din firișorul de sub beton, bău din ea și, când o scuipă, Curta văzu că era roșie, amestecată cu ceva alb și se chinui mult până ce înțelese că resturile albe erau bucăți din protezele rupte. Când Cozmin se întoarse spre el și îi văzu buza groasă de sus adâncită spre interiorul gurii nu mai avu nici o îndoială. Își schimbase cu totul înfățișarea, și o clipă se cutremură de comparația ce-i trecuse prin cap; ochii lui Cozmin semănau cu ochii Anetei din ferma lui Buzangiu, nu se mai vedeau, din cauza umflăturii vinete din jurul lor.

Cozmin se așeză în celălalt colț, își strânse o grămăjoară de paie sub pantofii cu talpă subțire, se ghemui rezemat cu

spatele de zid și vreme îndelungată se uită la un pai. Îl privi absent, îl aruncă prin gaura de unde mirosul greu, de la excrementele scurse din celula vecină, se răspândise cu repeziciune, dar Cozmin, obișnuit probabil, nu se mută de acolo, dimpotrivă, se propti și mai bine de perete și încercă să-și aranjeze cu grijă gulerul cămășii boțite și nodul de la cravată, micșorat foarte mult, de unde Curta deduse că cineva trăsese de ea. Urechea lui Cozmin continua să se umfle, dar durerea aceea îl îngrijora se pare mai puțin decât chinta[1] de tuse pornită brusc și rebel; Cozmin, speriat, își duse o mână la piept; durerea aceea străină și numai a lui, neprovocată de nimeni, era pentru el mult mai mare decât cea pricinuită de alții, și Cozmin tuși îndelung, după fiecare tuse aplecându-se deasupra găurii din betonul pardoselit, urmărind cu atenție sporită lunecarea aceea gelatinoasă. Numai după ce tusea se domoli, Cozmin se ridică de la locul lui, dar nu se mai putu îndoi de spate, rămăsese curbat, de parcă cineva îi introdusese în șina spinării o rangă îndoită; așa aplecat, Lică se plimbă de la ușă spre peretele opus, cu pași măsurați și calmi, și după pași Curta își aminti de pașii lui Morăscu. De câteva ori, Cozmin se opri în dreptul lui Petre, îl cercetă cu milă, apoi mila se transformă treptat într-un soi de dispreț.

— Te-am vizitat de două ori, Isaac m-a obligat să-l conduc, erai în comă, nu ne-ai văzut și nici n-aveai de unde să știi că eram lângă dumneata; eram convins că ai să te sfârşeşti, în sinea mea ți-aș fi dorit un asemenea deznodământ, fiecare are sfârşitul pe care îl merită, mai spuse el, și se ghemui din nou în colțul lui, dar de data asta, din cauza curburii spatelui, nu-și mai putu rezema trunchiul de zid. Acest inconvenient îl nemulțumi profund. Neputându-şi lăsa toată greutatea trupului numai pe picioarele subțiri ca niște fuse, așa cum se vedeau pe sub

[1] Atac de tuse.

pantalonii ridicați, se lăsă cu fundul pe mâna de paie și numai în momentul acela Curta îi văzu gura adâncă și neagră, în care limba se mișca molatic. Din această cauză vorbea greu, propozițiile se derulau fără frazarea din sanatoriu, fără să fie dominate de pauzele largi, se micșoraseră, și se modelaseră după noile împrejurări, în care fiecare efort se cerea calculat și dozat.

— Eram sigur că ai să ajungi aici, nu mi-aș fi închipuit însă că te vor aduce în celula mea, aș fi preferat să fiu singur. Unii oameni când văd pe cineva maltratat suferă cumplit; îți citesc suferința în ochi, cu toate că la început, în locul acestei suferințe, am citit altceva. Un revoluționar n-are nevoie să fie compătimit, el nu cere iertare și nici nu se plânge. Bătaia a fost așa ca să fie, în fond știu totul despre mine și altceva decât știu ei nu le pot spune; îmi cer să dau numele celor cu care am colaborat după terminarea războiului, în interesul americanilor; consider că e normal să mă întrebe, să dorească să afle, cu toate că sunt convinși, cum sunt și eu, că n-au ce afla, deoarece asemenea nume nu există, ele nici n-au fost, există însă acel adevăr, la fel de bine știut și de ei și de mine, colaborarea cu ei în timpul războiului. Nu mă plâng de nimic, nici nu consider că se poartă altfel decât ar trebui, o revoluție se face prin forță și cu ajutorul forței, un revoluționar trebuie să știe acest lucru și atunci când propria lui persoană, dintr-un motiv sau altul, intră în moara ei. Dacă tovarășa Ana n-ar fi fost doborâtă, poate mi-ar fi aplicat o pedeapsă mai ușoară, dar ajutorul ei n-a putut ține la infinit și iată-mă în fața adevărului. Și dacă partidul cere acest sacrificiu de la mine și dacă el are nevoie de el, eu îl dau, n-ar fi decât împlinirea unei datorii permanente în folosul cauzei. Cunosc gustul morții, am murit de atâtea ori prin alții, încât acea parte cu totul personală ce urmează să-mi revină numai mie o sfidez, în numele zilei de mâine și al revoluției generale - și la aceste

ultime cuvinte Cozmin începu să lovească aerul cu mâna, ca și cum nu s-ar fi adresat unui singur individ, zăcând în fața lui pe paie, ci posterității care aștepta din partea lui cuvinte mari și dăruire până la capăt. Poate vei avea norocul să supraviețuiești, îmi dau seama că ești un om tare, am văzut asta de când te urmăream în pat, sufocat și vânăt, alții în locul dumitale ar fi murit de mult, și ai să ajungi la înțelegerea că această falsă deviere de care au fost acuzați tovarășa Ana și tovarășii ei a însemnat de fapt un...

Ultimele cuvinte abia le putu pronunța, o nouă tuse îl copleși; nemaiavând putere, se lungi pe paiele umede, cu fața în jos, și la fiecare răbufnitură a pieptului, Curta avea impresia că se cutremură întreaga celulă și suferi fizic la vederea acelui om care, sub pateticele cuvinte, își ascundea de fapt propriile simțiri față de viață și față de moarte.

Tusea se liniști, și atunci Cozmin se ridică cu greu din nou din șezut, cu spatele aplecat și mai mult înainte, încât capul se bălăbănea aproape de pământ, dar această stare nu-l opri să vorbească mai departe, dimpotrivă, o voință de fier domina durerile și trupul acela ros și pe dinăuntru, și pe din afară, și pentru un moment Curta se cutremură, dându-şi seama că omul din fața lui nu-i inspiră, ca la sanatoriu, silă, ci cu totul altceva, un sentiment cu mult mai profund, nedefinit, dar real, cum reală era existența lui și a lui Cozmin în acel subsol sordid.

— Toate purtările dumitale te împingeau spre un asemenea loc, de vină ți-au fost îndoielile, poate de vină am fost și noi cu viața noastră, Baciu cu povestirile lui, poate de vină să fi fost dumneata cu acest caracter neformat pentru bătăliile și înfruntările mari. Și mi-e milă de dumneata, deoarece nefiind revoluționar n-ai să reziști încercărilor, ai să-i urăști pe nedrept, ai să te socotești un nedreptățit, fără să fii capabil să înțelegi că vina este una

singură: îndoiala în care te-ai scăldat și te scalzi. Sunt sigur - dar oare puteam să nu fiu? - că după căderea tovarășilor erai convins că am să fiu arestat; nici o clipă însă nu te-ai gândit la această posibilitate privind propria-ți persoană; ți-ai zis matale, tovarășe scriitoraș în devenire, că de-acum cu arestările s-a zis, ei uite, numai la câteva săptămâni, arestarea s-a abătut și asupra matale, și asta mă bucură, asta înseamnă că revoluția chiar și fără tovarășa Ana n-a murit, că ea e vie și capabilă să-și consolideze drumul, și Cozmin își încheie fraza tăind aerul cu mâna vânătă și plină de sânge, arătând undeva înainte, și această mână, cu degetele zdrobite, cu falangele umflate, îl uimise cel mai mult; ea avea o viață aparte, nu se lăsa supusă durerii, deși durerea o umilise și o deformase. Dacă vor respecta metodele introduse de mine, atunci matale ai să ajungi mâine din nou la sanatoriu și te rog să-i spui lui Isaac nu ce-ai văzut, ce-ai văzut e bine să rămână între noi, lui să-i spui doar că sunt bine și că Licã Cozmin n-a tremurat în fața nimănui - și Cozmin, încheind aceste cuvinte își prinse fața în mâini și începu să cânte spre stupoarea lui Curta versurile lui Isaac: „Mi-am părăsit mama singură acasă, /Într-o casă pardosită cu necazuri și lut. În noaptea aceea în zăpadă /Îngerii călăreau pe umerii mei, /Vocea mamei înghețа pe pârâu/ Și-mi vedeam sfârşitul în față... /Îngerii căzură în urmă pe drum /Stingher am rămas pe făgaș”...

Apoi Cozmin pe aceeași melodie începu să vorbească cu ochii închiși, ţinându-şi mâinile în sus și Curta o clipă avu impresia că plânge, cu toate că lacrimile puteau foarte bine să nu fie altceva decât sângele ce se prelingea pe față în două șiroaie ce i se adunau sub bărbie.

32

Într-adevăr, a doua zi Curta se afla din nou în mașina cu prelată, însoțit de aceiași oameni, cu singura deosebire că Gaz-ul mergea mai degajat; la intrarea într-o curbă, șoferul își permise chiar să oprească și să se ascundă câteva clipe în dosul unui brad, în timp ce însoțitorii jucau cărți pe genunchi; jucau pe țigări, douăzeci și unu, cu niște cărți soioase. Ochelarii îi fuseseră puși mai mult în joacă, mâinile care îi așezaseră pe șeaua nasului nu mai erau rigide și imperative, iar de scos îi fuseseră scoși încă înainte de ieșirea din oraș; se putuse uita acum în voie prin ferestruica curată din spate, afară era soare, și oamenii alergau pe trotuare după treburile zilnice; și i se păru că o vede pe Toria, cu Aron de mână; la acea oră nu putea să-l ducă decât la grădiniță, și după sacoșa cumpărată la Moscova, cu motive rusești, pe care o zări în ultimul moment, nu mai avu nici o îndoială: era ea. Se răsuci disperat ca să-i mai vadă o dată și, deși fusese observat, nimeni nu-l admonestă, însoțitorii jucau mai departe cărți. Toria rămăsese undeva în urmă, un camion venit din sens invers o acoperi, și după ce mașina trecu, Petre cercetă, în zadar, în urmă, ai lui fuseseră înghițiți de mulțimea agitată a străzii. Își lăsă capul în mâini, febra îi înțepa ochii, vagi dureri se localizaseră la încheieturi iar prin șira spinării îi alergau mii de furnici. Nici nu stătuseră de vorbă cu el; nimeni în afară de Cozmin nu-i adresase măcar un cuvânt, probabil era la mijloc o greșeală, încercă Petre să explice acea reținere de nici douăzeci și patru de ore. Și dacă n-ar fi fost febra pricinuită desigur de încordarea așteptării, această transbordare dintr-o lume în alta nu l-ar fi deranjat prea mult; îl văzuse pe Cozmin, luase cunoștință cu viața

orașului, în trecere o văzuse pe Toria, dar dintre toate, bucuria cea mai mare era copilul, lăsat în leagăn la internare, și acum mai bătrân... Mai mult ca sigur că dacă l-ar fi întâlnit pe stradă nu l-ar fi recunoscut.

„De ce oare atâta efort pentru nimic”, se întrebă Curta, dar întrebarea lui rămase fără răspuns, însoțitorii începură să se certe pentru o țigară dezlipită, unul nu voia s-o primească, celălalt nu voia s-o ia înapoi și schimbul de cuvinte devenit între timp gălăgios îl deranjă. Începu să-l supere și mai mult febra, în fața ochilor îi apărură puncte roșii și ele prinseră să se învârtească într-un iureș nebun, apoi din ele se conturară oameni sau în orice caz forme cu chipuri de oameni.

La plecare, Cozmin nu-i vorbise, se prefăcuse că doarme, cu toate că Petre îi auzise respirația întreruptă și-i văzuse pleoapele grele mişcându-se: la intrarea gardianului îi întoarse chiar spatele și nu înțelegea nici acum de ce Cozmin se purtase așa. Își auzi propria căzătură pe podeaua mașinii, dar Curta avusese senzația că de fapt căzuse altceva, și când se trezi se văzu întins pe una din canapele, legat peste piept cu o curea, să nu alunece din nou, și le mulțumi în gând însoțitorilor pentru acest gest, dar cuvântul pe care l-ar fi dorit rostit nici de data asta nu-i ieșise din gâtlej.

Îl lăsară la poartă. Nu se obosiră să-l ducă până sus. Cu siguranță că nu mai prezenta pentru ei nici un interes, de vreme ce-l lăsau liber, fără să-l dea în grija cuiva, și aproape se revoltă pentru puțina importanță acordată. Ar fi vrut să răbufnească, dar n-avu putere, și sora Nana, chemată telefonic, îl însoți în camera lui, sub privirile speriate ale lui Pintică.

Nu-și dădu seama cât dormise; de fapt timpul aici sus nu mai conta, nu mai reprezenta un termen de comparație, așa cum nici vremea de când păşise pentru prima dată în această instituție sanitară nu mai avea vreo valoare, timpul

exista ca să fie consumat și el se consuma singur, bolnavii fiind doar niște repere întâmplătoare. Nu se miră când îl văzu la căpătâi pe doctorul Titorian, îl socotise de mult plecat, atât de demult încât acum crezuse că venise pur și simplu în vizită, după o lungă ședere în altă parte. Doctorul arăta mai proaspăt, mâna lui la atingerea frunții umede nu mai era atât de rece ca altădată și parcă și sora Nana, rezemată de tocul ușii, întinerise între timp, caninul era mai puțin rebel sub pielea subțiată, iar ciorapii albi, de bumbac, erau mai imaculați ca oricând.

— Nu-mi dau seama de unde această febră, radiografiile nu arată schimbări deosebite, nici voalări în zona cavernei. N-am plecat în ziua aceea, mi-a spus Leopoldina ce s-a întâmplat, am vrut să te văd reîntors, cum s-ar spune, maurul și-a făcut datoria, maurul poate acuma să plece, glumi Titorian, și zâmbetul lui dezveli dinții galbeni de atâta fumat.

Dar în loc să plece, se așeză pe marginea patului, în timp ce sora Nana ieși discret pe coridor, făcându-i semn lui Pintică să plece în solariu, nefiind nevoie nici de el.

Curta își deschise din nou pleoapele, acum imaginile nu se mai disociau, nu mai văzu ca la început doi doctori și două surori, acum nu era cu el decât Titorian, și Curta, dintr-un gest de recunoștință, îi prinse mâna, apoi, cu jenă, și-o retrase, închizându-şi pleoapele din nou.

— Ți-au făcut ceva? întrebă în șoaptă medicul.

După un răgaz, Curta dădu din cap; nu, nu-i făcuseră nimic, voia să spună mișcarea lui, dar medicul nu-i dădu crezare și, prinzându-l de data asta el pe Petre de mână îl strânse puternic, încât în urma durerii, acesta se simți obligat să-l privească direct în ochi.

— De ce nu vrei să vorbești? Te rog spune-mi măcar un cuvânt, fă-mă să cred că această tăcere este o dorință proprie, că motivul muțeniei tale nu este altul. De o săptămână de când te-au adus, aștept un moment, febra ți-

a scăzut, organismul îți este foarte slăbit, dar o vorbă, o singură vorbă, ești dator să spui, te rog eu - și Ispasiu își împreună mâinile, voind să fie cât mai convingător.

I se părea caraghios medicul în această postură. Dorind să-i facă pe plac, își umflă pieptul, dar din gât nu-i ieși decât un hârâit oarecare, un sunet spart, fără rezonanță, și atunci Curta căscă ochii mari, se ridică în șezut și își duse o mână la piept; pieptul i se încordă, buzele începură să se miște vrând să articuleze un sunet ce refuza să prindă glas. Ispasiu îl lovi după ceafă puternic, așa cum sunt loviți copiii când se înecă, dar nu-l ajută cu nimic și tot mai repetatele încercări ale lui Petre avură același rezultat. Istovit, vânăt la față de atâta efort și, mai ales, de teama interioară că ceva iremediabil se petrecuse cu el, Petre se lăsă pe spate sfârşit, cu mâna medicului în mâna lui, strângând-o ca un om ce se teme de moarte.

Ispasiu sună de câteva ori, și sora Nana apăru din dosul perdelei. Curta nici măcar nu auzi ce îi spune medicul; preferă să închidă din nou ochii și nu-i deschise decât atunci când simți la marginea buzelor ceva rece, metalic.

— Ridică-te, spuse autoritar Titorian, și Curta se ridică, își încordă întreaga voință să nu vomite când fundul gurii îi fusese atins de obiectul metalic, pe care nu-l putuse vedea din pricina luminii puternice și a oglinzii de pe fruntea medicului.

— Spune A, ceru cu autoritate Ispasiu dar strădania lui Curta se dovedi și de data asta zadarnică, coardele vocale refuzară să-l asculte.

Medicul îl solicită în continuare, până ce atât unul, cât și celălalt, renunțară răpuși de oboseală.

— De când nu vorbește, soră? întrebă Ispasiu.

Sora Nana își cercetă memoria într-un carnețel, îi șopti ceva medicului, astfel ca Petre să nu înțeleagă, în orice caz, timpul de când tăcea i se păru și lui enorm. Parcă ieri fusese ziua aceea când Ciclovan îi interzisese cu

desăvârşire să vorbească.

— Ce facem soră? o chestionă Titorian, dar ea ridică neputincioasă din umeri, în timp ce Ispasiu continuă să-și rostească pentru sine propriile concluzii la controlul abia efectuat. Aparent, n-are nimic, oricum trebuie chemat un specialist; coardele vocale ar trebui să se supună fie și parțial vibrației, am impresia însă că această dorință de a nu vorbi a atras la rândul ei, unele modificări în scoarță.

Curta auzi totul perfect, auzul între timp i se ascuțise, percepea cele mai neînsemnate zgomote, tot așa cum Baciu avea posibilitatea să vadă și prin pleoapele închise.

Curta se ridică din nou, de data asta nu se mulțumi să stea în șezut, se dădu jos din pat, veni lângă medic, îi dădu de înțeles că auzise verdictul deloc încurajator, și ca să dovedească că nu este așa tuși de câteva ori, apoi înghiți saliva, cu gândul să-și umezească gâtul, dar nici de data asta nu reuși să articuleze vreun cuvânt. Dorind să împiedice acel efort inutil, doctorul Titorian îl scutură de câteva ori de umeri, până ce Petre, epuizat, se așeză pe marginea patului.

— Oprește-te dragul meu, am impresia că nu-i nimic deosebit, cum ai tăcut atâta vreme, mai ai răbdare o zi, o să aducem un specialist, eu sunt un profan în această specialitate, deși concluziile mele cred că nu sunt departe de adevăr. Va trebui să ai răbdare, să iei totul de la capăt, de la A cum se zice, să reînveți alfabetul vorbirii, în orice caz, ceva s-a petrecut în capul tău, am impresia că nu-i vorba de coardele vocale numai. Soră, fii bună și sună-l pe doctorul Tecușan, îi trimitem mâine la orice oră dorește trăsura la gară, mai sunt încă director, chiar dacă hârtia de transfer mi-a venit. Spune-i că poate fi un caz interesant pentru el, oricum așa ceva eu n-am mai întâlnit în cariera mea.

Sora plecă, Titorian se așeză pe scaunul de lângă măsuță și, degajat, își aprinse o țigară; Curta observă că mâna îi

tremura mai mult ca de obicei. Căută grăbit carnețelul legat de noptieră, îl găsi atârnat de sfoară undeva pe sub pat, nu observă că foile scrise, prinse într-o clemă, erau răvășite, semn că cineva umblase la ele și grăbit, îi scrise doctorului câteva rânduri.

Titorian se uită la scrisul mare, greu de descifrat, cu literele așezate dezordonat în toate direcțiile, dădu din cap cu semnificație pentru el, apoi așeză carnețelul la locul lui.

— Din punct de vedere medical n-am ce să-ți spun mai mult, dacă Tecușan nu-i dă de capăt înseamnă că vom apela la un neurolog. Fenomenele acestea survin uneori din spaime prea mari, din tulburări lăuntrice, înclin să cred că și-au dat mâna mai multe cauze, te-au dus și acolo jos, s-a petrecut ceva ce mie îmi scapă, te-a întors pe dos cine știe ce prostie spusă de Baciu sau... îmi ceri aproape imposibilul, nu uita că sunt medic fiziolog și atâta tot...

În urma medicului, Pintică reapăru grăbit, ținea muzicuța în palma dreaptă și, crezând că-i face plăcere, începu să cânte melodia de care el singur se temuse cu câtva timp în urmă. Sau emoția era de vină sau chipul vânăt din fața lui, deoarece melodia semăna mai mult a vacarm, și Curta, deși nu-i era în obicei, tăie aerul cu mâna în semn că dorește liniște, apoi liniștea îl enervă și ea, chiar mai mult decât ar fi crezut și, brusc, ca un apucat, sări din pat; umbletul lui prin cameră părea mai degrabă o fugă, o goană în urma cuiva, și pentru că Ștefan îi stătea în drum, nu se sfii să-l înlăture brutal: muzicuța îi căzu din mână și se rostogoli sub pat. Pintică, uluit de această dezlănțuire neobișnuită, nici măcar nu avu curajul să-și caute instrumentul, așa cum intenționase la început. Tot atât de brusc, Curta se opri să-și adune gândurile, apoi, cu o furie domoală, se așeză pe pat, și în această stare de spirit îl găsi Stamate, venit în vizită la el pentru prima dată.

Pintică învățase lecția, știa că în asemenea momente e

mai bine să-l lase pe Petre singur, nu voia să deranjeze pe nimeni și, trăgând cu coada ochiului sub pat, ieși pe coridor și se postă lângă ușă, așa cum proceda când veneau musafirii; nu se simți umilit nici de izbitura lui Curta, nici de faptul că era dator ca un infirmier oarecare să părăsească încăperea, o făcea pentru prietenul său și el știa din proprie experiență că în asemenea situații un prieten nu trebuie să-și facă probleme.

Stamate îi întinse mâna lui Curta, dar acesta nu i-o văzu sau nu vru să i-o strângă; poate nici nu-i observase prezența, altfel n-ar fi rămas uluit la auzul acelei voci nemulțumite de o primire la care nu se așteptase; în fond, el, Stamate, era un om cu aproape o jumătate de duzină de cărți, era cu mult mai în vârstă, era membru al Uniunii la care Curta, după încercările lui literare, nu putea încă să aspire și i se cuvenea cel puțin o primire cuviincioasă, dacă nu una prietenească. La vederea obrazului vinețiu și mai ales la auzul acelei respirații șuierătoare, Stamate aproape îi trecu cu vederea ofensa, iar când își aduse aminte unde fusese Curta, deveni concesiv, arborând un aer de compasiune în fața suferinței celuilalt.

— Curta, am aflat abia ieri, de fapt nici nu știu dacă este adevărat, cred că este un zvon pornit de la niște răuvoitori, n-aveau nici un drept să te rețină, am să informez organele de conducere pentru abuz, mai spuse el, dar treptat își dădu seama că merge prea departe; venise la Curta pentru cu totul altceva, nu să afișeze o solidaritate dezlănțuită, înainte de a ști ce se întâmplase cu colegul său, nici să se declare apărătorul lui din oficiu, existau anumite limite, desigur, își zise Stamate și, pentru că Petre nu-i oferi măcar un scaun, se simți îndemnat să se ducă la fereastra mare a balconului și să privească la zbenguiala celor din grupul sportiv, gălăgioși și bine dispuși, în frunte cu Ciclovan.

— Acum câtva timp am fost chemat telefonic de cineva

de jos, nici n-am știut prea bine ce vor de la mine, m-am oferit, în sfârşit, n-am putut să refuz, să citesc o carte. N-am știut despre ce e vorba, crede-mă, nici acum nu știu de ce m-au ales pe mine, în fond puteau s-o dea oricui. Am citit *Cămașa lui Hristos,* nevinovată, cu vagi tendințe mistice, aproape că nu vedeam sensul acestei obligații la care m-am supus din dorința prostească de a nu refuza, și iată că la câteva zile sunt chemat din nou, de data asta la Tribunalul Militar, unde mi s-a cerut în scris părerea despre tomul amintit. Ofițerul mi-a luat hârtia, a citit-o, a rămas profund nemulțumit când a parcurs concluzia scrisă, a rupt-o în fața mea, s-a uitat lung și m-a întrebat dacă mi-e teamă să spun cu adevărat ce cred sau poate propriile mele vederi erau alterate de lecturi la fel de interzise. *Cămașa lui Hristos* lectură interzisă, asta nu mi-am închipuit, o am și eu acasă, ca de altfel foarte multe cărți bifate în seifurile lor după cum mi-am putut da seama din lista pusă la dispoziție. Nu m-am ferit să spun că această carte se află și în biblioteca mea, și atunci ofițerul judecător - deoarece judecător era - a zâmbit cu înțeles, a dat din cap, preocupat de gânduri ce mie îmi scăpau și mi-a întins o altă foaie de hârtie, cu indicația să-mi formulez părerea de data asta concis și răspicat. Nu doream să fiu chestionat în legătură cu propriile mele cărți, și atunci mi-am exprimat o opinie mai dură, în care desigur nu credeam, dar am scris-o ca să fiu lăsat în pace. Când l-am întrebat cine mă recomandase pentru acel referat și de ce eram recomandat tocmai eu, internat în sanatoriu, când destui colegi ar fi putut face același lucru, fără să fie deranjați de la tratament, mi s-a spus că Morăscu, secretarul Organizației de bază, și nu numai el, ci și cineva de la Uniune, Bratoscoveanu, dacă pentru tine numele acesta spune ceva. În esență, referatul nu este calomnios nici pe departe, mi-am exprimat aceeași părere în alte cuvinte, mai direct, bineînțeles, dând o interpretare

marxistă textului, o idioțenie de altfel. Hristos a fost și el la origine un revoluționar, mai tranșant decât mulți alții. Biblia este o mărturie grăitoare, în măsura în care se poate pune temei pe ea, atunci când se referă la viața și misiunea lui Hristos. N-aș fi venit la tine, dar acea recomandare a lui Morăscu m-a pus pe gânduri, iar cele întâmplate cu tine m-au determinat să te întreb dacă ai vreo legătură cu acel text, crede-mă, mă roade la suflet o posibilă acuzare datorată celor scrise de mine, așa cum ți-am spus, din dorința de a fi lăsat în pace, și nu pentru altceva.

Curta se ridică de pe pat, se îndreptă spre ușă, o deschise aproape fără zgomot, apoi, arătând spre ea, îi făcu semn lui Stamate să plece, și cum acesta continua să rezeme fereastra balconului, Curta se îndreptă spre el, îl apucă de umeri și-l împinse cu toată forța de care era capabil spre ieșire, în timp ce buzele se crâmpoţiră în efortul de a striga. Din gâtlej îi ieși același sunet dogit, lipsit de flexibilitate, și pentru că Stamate se smulse din acea strânsoare de neînțeles, Curta luă cana de apă de pe masă, cu gând să-l lovească; gestul lui îl aduse pe Stamate la realitate și, indignat, ieși singur, înainte ca sticla să-i ajungă la creștet. Cana se sparse într-un zgomot surd, în vreme ce Curta, sufocat, simți cum din pricina efortului ceva i se rupe în gât și un șuvoi de sânge îi umplu gura, dar, odată cu el, se auzi și cuvântul dorit, îl auzise înainte de a cădea în nesimțire, pe pardoseala acoperită cu linoleum.

33

— N-are nici pe dracu, dădu verdictul doctorul Tecușan, de la înălțimea celor aproape doi metri pe care-i avea, după ce-l împinse pe Curta pe marginea patului, ca pe ceva neinteresant. De când n-a vorbit, Ispasiule dragă, subiectul ăsta? întrebă medicul, vârându-şi cu brutalitate instrumentele în geanta mică de piele de pe măsuță, după care își șterse o mână cu vată îmbibată în spirt, arborând un aer nemulțumit, ca și cum ar fi nimerit cu mâna în cine știe ce murdărie.

— N-aș putea să spun cu precizie, sora Nana... spuse Ispasiu aprinzându-şi o țigară, prea puțin convins de diagnosticul sigur al lui Tecușan.

— Deci nu de ieri de azi! se minună Tecușan, și cu greu își așează fundul mare pe scaunul prea mic și aruncă vata cu spirt la picioare, apoi dădu în ea cu piciorul, în clipa când sora Aneofița Anghel, grăbită, se aplecă s-o ridice. Incredibil, nemaipomenit, fantastic! Pronunță el cuvintele cu pauze mari între ele, pentru a le sublinia și mai mult valoarea. Dar bine, domnule, de ce n-ai hotărât atunci să te sinucizi, ori dumitale îți este indiferent cum trăiești?... Încă două-trei luni de un asemenea regim al tăcerii și ai fi rămas mut pentru toată viața, membrana s-a făcut ca o piele de bizon, și e atinsă, evident, și de tuberculoză; i-ai creat toate condițiile, ai menajat-o ca să-și facă de cap, bag de seamă - Tecușan se ridică din nou în picioare nervos. Dacă acel ceva, pe care nu-l știu, nu te-ar fi obligat la un efort supraomenesc, ți-aș fi spus din capul locului, n-ai fi avut nici o șansă, așa s-a rupt acolo ceva, domnule, băşica aia umplută cu sânge s-a spart, și membrana și-a revenit în matca ei, firește cu niște leziuni. Domnule, incredibil,

fantastic, nemaipomenit; și zici că ești scriitor și de atâta vreme nu ți-ai răspăluit gâtul cu nici o vorbă, domnule, dar dumneata ești total insensibil, cum ai putut, domnule, să taci când în casa asta de nebuni se petrec atâtea porcării, că pe drum de la gară am avut vreme să le aflu și pe astea. Hai, dă-i drumul, fără nervi, zi acolo un cuvânt, zi că te duci să te pișii, spuse medicul, revoltat mai mult de propriile gânduri decât de ceea ce spusese sau aflase până atunci, zi-i domnule, fără nici o pregătire, hai cu tata, nu te mai codi.

Sora Aneofița își duse o mână la gură să-și ascundă râsul, iar Curta se minună de propriul lui glas când se auzi rostind:

— Mă duc să mă piș, tovarășe doctor.

— Așa, domnule, uite că merge, cătinel-cătinel, dacă Ispasiu ar fi fost mai priceput ți-ar fi ars de la început două palme, mătăluță te-ai fi supărat și cu siguranță că rezultatul ar fi fost același, nu m-ai fi deranjat pe mine de pomană. Apropo, dragă Ispasiule, mi-ai spus că e un ungur mare vânător pe aici, hai să merg să-mi iau onorariul în natură, să n-am sentimentul că am pierdut vremea; deci așa, domnule, trecu Tecușan de la una la alta, incredibil! Te pomenești că tot de când ai încetat să vorbești n-ai mai avut de-a face cu o femeie sau poate chiar mai de mult? întrebă Tecușan, și, cu un gest profesional, îi trase pantalonii de pijama până aproape de genunchi. Cred că de mai mult timp, dădu verdictul tot el, și când auzi din gura lui Curta câteva cuvinte spuse cu brutalitate, Tecușan bătu aerul cu mâna. E în ordine domnule, ține coarda și la nervi, hai Ispasiu, m-ai deranjat de pomană.

Tecușan își luă gentuța de pe masă, arma de vânătoare atârnată de cuier, apoi, înainte de a ieși, se mai întoarse o dată spre Curta.

— Cum poți, domnule, când ai aici o femeie ca asta cu pistrui, ca un pepene bun de băgat cuțitul în el, cum poți,

domnule, îmi vine să cred că bine au făcut cu Ispasiu că-l mută, tuberculoza nu se vindecă, domnule, dacă nu-i oferi omului condiții normale de viaţă. A, dumneata erai, adăugă Tecușan, de data asta adresându-se lui Forgaș, apărut în ușă cu arma învelită într-o bucată de piele, să nu vadă pacienții ce cară cu el.

— Ești ungur, domnule, nu-i așa, ești ungur, se vede după mustață, îl întâmpină Tecușan în ungurește și prietenos, îl prinse pe Forgaș de braț și ieși cu el afară.

În cameră nu mai rămăsese decât sora Aneofița, râzând pe înfundate, în timp ce aduna tampoanele de vată.

— Ce-i de râs? întrebă Curta în șoaptă, și din pricina temerii de a se întâmpla ceva cu el, vocea i se pierdu într-un hârâit de care scăpă numai după ce își clăti din abundență fundul gâtului cu un lichid dezinfectant.

— Râd de ce-am văzut și-am auzit; de fapt, ar fi cazul să râzi și tu, mândrule și răule, să râzi de bucurie că, în sfârşit, ți-a revenit glasul. Nimeni nu mai credea că ai să poți vorbi vreodată, nici n-ai de unde să știi că pentru oamenii din sanatoriu nu mai erai de mult scriitorul Curta, ci mutul, dacă vrei să știi, iar ceea ce mi-a arătat animalul ăsta de Tecușan dovedește cu prisosință că nu numai gâtul a fost într-o totală inactivitate și sora Aneofița roși la propria afirmație, speriată că sărise și de data asta peste cal. De vină să fie marea ta dragoste pentru soția ta? Sunt sigură că și pe ea o crezi la fel de sfântă pe cât ai fost tu... Ei, uite, asta să i-o spui lui mutu, conchise și, grăbită, își făcu de lucru în spațiul sanitar din dosul perdelei portocalii.

Reveni într-un târziu, cu ochii umeziți și, strângându-şi tava cu instrumentarul, spuse pe altă voce, cu părere de rău:

— Acum am fost rea, să știi că regret tot ce ți-am spus, cred că este o femeie adorabilă, desigur temătoare și ea, și tu de contaminare, lucru foarte normal, dar, Petre, așa

cum a spus huiduma de Tecușan, viața trebuie trăită, trebuie măcar să ciugulești din ea dacă altfel nu se poate, or, uite, de patru ani și ceva... Numai Baciu e de vină cu povestirile lui și teama ta de el; să știi că pentru asta te stimez mult mai puțin, te-ai purtat cu mine așa cum nu meritam... dacă ai știi... Când ai venit aici aveam douăzeci și cinci de ani, acum am douăzeci și nouă, și eu în răgazul ăsta n-am avut de-a face cu nimeni, nici măcar cu Stamate, care mi-a promis marea cu sarea... Aici, în sanatoriu, atâta vreme cât sunt bolnavi, toți promit, și o dată însănătoșiți, toți își uită promisiunile... Crezi că pierzi ceva? Parcă eu ți-am cerut să mă iubești? Eu ți-am cerut cu totul altceva... hai, spune, spune-mi că mă disprețuiești, că n-ai pentru mine nici o afecțiune, spune că ai prefera să fii cu sora Nana, parcă eu nu văd că intelectuala asta te privește costiș de când ai venit? Cu singura deosebire că ea n-o să-ți spună niciodată ce vrea, ea dorește însă, la anii ei maturi, să fie cucerită, or, din punctul ăsta de vedere, se înșală; n-ai să fii capabil de nici un efort. Nu ești capabil de efort nici cu cei care-ți dau mură-n gură...

— Ești vulgară, soră, spuse șoptit și fără nervi Curta, întins din nou în pat și acoperit până la gât cu pătura roșcată, uzată pe la tiv.

— Crezi că nu știu că sunt vulgară? Ți-am mai spus-o doar, sunt din necesitate, am ferma convingere că vulgaritatea mea îți place, poți să mă tai, tot așa am să cred. Te-am văzut și în ziua aceea, în sala de operații, cum te uitai la picioarele mele, deși n-au linia picioarelor sorei Nana; ale mele îți plac mai mult, și pistruii îți plac, cu toate că și ei sunt de o vulgaritate fără seamăn... dar îți înfrângi plăcerea de a-mi spune o vorbă bună, nu vrei să cedezi nimica din mândria ta de intelectual, tot așa cum ți-ai înfrânat dorința de a vorbi, numai că dacă tăcerea pentru mine are o cauză precisă, nu înțeleg ce te oprește să te simți în acest loc izolat și atât de plictisitor bărbat și om,

mai ales om...

— Soră, aș vrea să-ți spun mai multe, crede-mă, însă, că fiecare cuvânt rostit îmi săgeată încă gâtul; dar uite că tot te întreb: dumneata dacă ai trece prin toate nenorocirile prin care am trecut ți-ar arde să ai...

— Preocupări, ai vrut să zici? Vai cât de delicat ești!, zise sora Aneofița cu răutate, și ca să-și facă de lucru, începu să-și înnoade și să-și deznoade cordonul halatului.

— Nu putem fi amândoi la fel, poate ar fi și plictisitor, singură ai intuit în mine anumite dorințe, dar nu uita că tot în firea omului stă puterea de a-și învinge... Știu că tot ce spun eu raportezi la un singur lucru, ești blocată pe ideea fixă a lipsei mele de generozitate. Cu orice risc, cu riscul chiar de a crede ceea ce mi-ai sugerat de altfel, n-am să fac dragoste..., sportiv n-am fost niciodată în sentimente, indiferent dacă uneori sincer aș fi dorit să mă apropii de dumneata. Și aș fi vrut să mă apropii din alte raționamente, din cu totul altele: dincolo de această vulgaritate verbală, am sentimentul că ești un suflet chinuit, că ascunzi ceva și te ascunzi, oferindu-ți generoasă exact partea care pe mine mă interesează cel mai puțin. Dragostea pentru mine nu este un simplu eșapament, chiar dacă ea este atât de necesară vieții, cum crede doctorul Tecușan; să știi că nu m-am simțit umilit nici de remarcile lui, nici de ale dumitale.

Curta vru să continue, dar cuvintele începură din nou să-și piardă din contur, ele se dislocau cu greu de parcă le-ar fi scos cu un efort suprem dintr-un nămol cleios. Sora Aneofița se apropie de pat, îi puse lui Petre o mână pe gură, apoi se așeză lângă el și-i șterse cu palma catifelată fruntea nădușită; începu să-l sărute cu gura deschisă, fără patimă, mai mult jucându-se, mai mult o dovadă din partea ei că nu-i e teamă de răsuflarea lui, și când el vru, încet, să o îndepărteze, simți pe obraz căderea unei lacrimi, apoi a alteia și, când deschise ochii văzu sub pleoapele ei alte

picături alergând una după alta spre el.

— Ce regreți, soră? Că de regretat sunt sigur că regreți ceva, simt în dumneata o neliniște, ți-am simțit-o și în mâna pe care ai dorit-o calmă și maternă, până și mâna te-a dat de gol înainte de a-ți putea opri lacrimile.

— Amarul, Petre, spuse ea simplu, tutuindu-l, distanța dintre mine și tine este ca de la cer la pământ, ca dintre acel tu al meu și *dumneata* al tău, barieră de netrecut, după cum îmi dau seama.

— Soră, acum mă minți, nu pentru asta plângi, dacă nu sunt la înălțime, așa cum probabil cugeți, am puterea de a desprinde adevărul de minciună, și adevărul îl ascunzi cu aceste cuvinte, salvatoare crezi dumneata. În fața mea, ele nu te salvează; mai mult, mă pun pe gânduri. De atâta vreme n-ai mai dat pe la mine, poate dumneata nu știi, dar eu țin minte de câte ori mi-ai trecut pragul în aceste luni; cu precizie aș putea spune. Nu o dată m-am gândit de unde la dumneata răceala aceasta bruscă după ce atâta vreme ai vrut să-mi dovedești contrariul. Și acum din nou această afecțiune stânjenitoare, poate mai stânjenitoare decât prima dată? Am credința că-mi ascunzi ceva sau, neascunzându-te, te prefaci că-mi tăinuiești lucruri care în același timp te deranjează. Nu ești obligată să-mi răspunzi; sunt niște constatări doar, ele pot fi adevărate sau false, dar simțul acela pe care îl am eu și-ți lipsește dumitale îmi zice că dreptatea este de partea mea.

Sora Aneofița se îndreptă de spate; mâna ei, așezată până atunci pe fruntea încă arzândă de febră, se retrase ușor, dar nu atât de încet încât să nu-i întărească lui Curta convingerea că sora îi tăinuie ceva; nu era suficient de inteligentă să-și ascundă gândurile și pornirile, ele acționau în pofida voinței ei, și aceste gânduri o determinară să rămână câtva timp tăcută pe marginea patului și să se uite la el cu privirile goale.

— Orice-ai zice, știu de unde pornește necazul tău sau

necazurile tale, să nu zici că nu este așa... Deși te-am prevenit, nu m-ai ascultat, te-ai dus prea des la Baciu, să nu crezi că lumea... că mulți știu cu ce s-a ocupat Baciu până acum și cu ce se va ocupa în continuare, este iarăși un adevăr, cu toate că nici Baciu nu e în apele lui, nu-i deloc, aș spune că și lui i-e teamă de tine, tot așa cum ți-e ție teamă de el.

— Nu mi-e teamă, soră, uite, aici te înșeli...

— Nu mă înșel, iar dacă mă înșel, mă înșel numai în parte; dacă ai și ți că în fiecare zi mă întreabă de starea ta mi-ai da dreptate, iar mutenia asta să nu-mi spui mie că are altă pricină decât nevoia de a-l convinge pe el că tot ce ți-a povestit a murit în tine... mi-e teamă de tine din pricina lui... Și mi-e teamă pentru că ești incapabil să te aperi, ești incapabil să fii brutal așa cum ar merita-o, și poate că asta mi-a fost drag la tine, bunătatea, cu care n-am fost obișnuită niciodată...

— Soră, nu mi-ai răspuns la o întrebare, de ce n-ai venit la mine, adică de ce ai venit așa de rar, în toată această perioadă? De ce ai venit exact astăzi, adică asta nu înțeleg, de ce tocmai acum ți-ai adus aminte de mine, odată cu venirea doctorului Tecușan, de ce nu ți-ai adus aminte de mine mai devreme?

Sora Aneofița începu din nou să-și dezlege cordonul de la halat. Curta o urmărea atent; își purtă ochii peste talia ei subțire, mult prea subțire pentru umerii ei puternici și pentru bustul bine clădit. Toate astea le văzuse și până atunci, urmărindu-i mersul, dar niciodată nu avusese ca acum certitudinea robusteței ei și ca să se convingă și mai mult, se uită la mânecile suflecate ale halatului. Aproape se înfioră la vederea mușchilor întinși ca niște coarde puternice pe brațe, până aproape de încrengătura cu umărul, și la această încrengătură Curta zări pe sub mâneca largă adunătura de păr roșu cârlionţat, căușul acela intim făcându-l să tresară ușor.

Simțindu-se cercetată, Aneofița roși până-n vârful urechilor, se cercetă fugar sub braț și nu văzu nimic deosebit, scăpă un zâmbet copilăresc, își arătă dinții lați și sănătoși și, degajată, își scoase din buzunarul halatului batista, cu care se șterse la ochii acum uscați, dar cu genele prinse încă pe alocuri una de alta.

— Îmi răspunzi sau nu-mi răspunzi? întrebă Curta ferm, și de data asta cuvintele ieșiră clare, apăsate. Fața lui se calmă la această reușită deplină, la această confruntare cu vocea lui de altădată.

Sora Aneofița scoase un oftat, punctând probabil pentru sine, cu autoritate, încheierea unor reflecții interioare, se ridică de pe marginea patului, străină oarecum de întrebarea lui, categorică doar pentru el, pentru ea fără vreo importanță precisă.

— Ai putea să te ocupi cu ceva, fiecare își are aici îndeletnicirile lui, importante sau mai puțin, unele caraghioase; ai putea lua exemplul lor; Pintică a învățat zece cântece noi. Buzangiu și-a triplat averea în porcine, până și tovarășa Vanda are o ocupație; numai tu despici firul în patru, socotind că în felul acesta te vei salva. Îmi amintesc uneori cum arătai în primele zile sau chiar la câteva luni de la sosire; ce-a rămas din Petre de atunci? Aproape nimic sau nimic; timp cu care n-ai să te mai întâlneşti niciodată, care nu se mai întoarce, iremediabil pierdut, cum ai spune tu cu vorbirea calculată, ca să nu semeni cu muritorii de rând. Cred că dacă ți-ar trece prin minte să scrii nici n-ai mai fi în stare să legi două fraze ca lumea, te-ai obișnuit să taci și crezi că tăcerea reprezintă sensul vieții tale. Crezi că nu știu câte scrisori ai expediat de aici? Nu-i greu de aflat, poștașul le cartează la mine sau la sora Nana; nici alor tăi nu te-ai învrednicit să le dai vești; trăiești de unul singur, cu propriile-ți dureri și ele exagerate, ca tot ceea ce faci, de la boală, și ea alambicată la tine, până la ciudățenia de a hrăni niște lupi. Ai ținut cu

tot dinadinsul să ieși din comun, uite că ai reușit, le-ai făcut pe toate altfel decât le fac oamenii obișnuiți, tu ești un muritor aparte, mă și mir că din când în când nu-ți apare în jurul capului o aureolă de sfânt, cel puțin să știe lumea cu cine are de-a face. Scrie cel puțin, câştigă acest timp pierdut punându-ţi marile dureri pe hârtie, dacă sunt dureri cu adevărat, alții ar da atâta să aibă condițiile de aici, fă cel puțin ca Stamate, care a pregătit un poem - cum zice el, kilometric - despre nu știu ce eveniment, o aniversare mi se pare, și trebuie să-ți mărturisesc că versurile lui mi-au plăcut. Personal suferă mai puțin, în schimb știe să transmită emoții altora, cu toate că, după cum aleargă după fuste și după cum s-a transformat în sluguța lui Morăscu, mă face să nu dau doi bani pe el. De ce nu te gândeşti că poate întors acolo, jos, n-o să mai ai timp să pui pe hârtie tot ce-ai văzut și trăit aici. Nu ți-ar părea rău să rămână în tine atâtea gânduri și fapte nespuse? Mă întreb, uneori, de ce nu-ți dă asemenea sfaturi buna ta soție, din pricina căreia ai devenit călugăr. Ai și ajuta-o sau crezi că puținii ei bani îi ajung și că nu mai e necesar să faci nimic pentru ea? Domnul Petre Curta, scriitor în devenire, cu două sute cincizeci de lei pensie socială. Nu! Cum o să se preteze el la muncă? El se pretează la suferință, este dispus să facă toate complicațiile posibile, în loc să se complice punând osul, dacă nu pentru eternitate, cel puțin pentru a scăpa de robia propriilor suferințe. Sau poate ți-e teamă de Baciu, ți-e frică să nu-ți pună mâna pe hârtii, un om sucit ca tine s-ar putea gândi și la așa ceva, poate acesta să fie motivul principal; cum o să pui pe hârtie ce ți-a povestit el, să afle lumea marile nerozii cu care și-a tocat viața? E mai bine ca el să se ducă pe apa Sâmbetei, domnul Petre Curta nu-și oferă nici măcar în felul acesta șansa să se răzbune pentru propriile lui suferințe cauzate de alții, și alteori, cu atâta finețe, chiar de mâna lui. Nu, nimic din toate astea,

scriitorul în devenire nu vrea să facă, în schimb el pune întrebări-cheie, vrea să mă dea în gât cu întrebările lui, vrea să descopere sentimentele mele false în funcție de suferința lui reală; auzi, n-am venit la el, din ce pricină oare? Se întreabă, și sunt convinsă că tot timpul cât am vorbit tot la întrebarea asta te-ai gândit, nu cumva s-o uiți, ca s-o mai pui o dată cu vocea ta gângavă, proaspăt revenită. Ei bine, nu-mi plac muribunzii, nu-mi plac oamenii care nu-și oferă nici măcar șansa de a se lupta pentru viață; sunt încă tânără, în ciuda anilor mei, am însoțit de prea multe ori pe doamna în negru, de prea multe ori i-am ținut țucalul ca să fiu dispusă să mai fac acest lucru și în prezența ta; de la tine așteptam viață, nu ceea ce întâlnesc la fiecare pas, în fiecare zi se duc în lumea drepților câte unul, doi; mi-e destul, și, pe urmă, nu voiam să nu-i dau posibilitatea sorei Nana de a fi lângă fruntea ta înalt gânditoare - și aici, în bătaie de joc, sora Aneofița își duse o mână la frunte, își împinse părul pe spate, ca albul pistruiat dintre tâmple să fie cât mai înalt -, ea te adoră în orice stare, pentru ea ești un copil gingaș, prea deosebit ca să nu fie răsfățat și în atenția tuturor, eu nu sunt decât femeie, și în starea în care erai, pentru mine nu reprezentai mare brânză. Am venit astăzi deoarece am dorit să aflu dacă e cazul să trag linia sau să adun în continuare, văd însă că adunarea nu s-a încheiat, și pentru că nu s-a încheiat, mai sper, mândrule și răule. A, era să uit: ieri, când am fost în oraș, ți-am văzut superba jumătate, ieșea de la tribunal, cred că s-a plictisit și ea de dragostea ta teoretică, vrea una mai banală, dar omenească, și la ieșire nu era chiar așa de singură pe cât aș fi dorit-o pentru tine; după cum vezi, lipsa ei de fidelitate mă deranjează, aș vrea să se sacrifice pentru tine, puritatea din care aș vrea să mă înfrupt aș dori-o deplină, a amândurora, așa, jumătate din ce era interesant în tine s-a consumat prin infidelitatea celeilalte jumătăți,

deși ce-ți spun acum sunt doar simple supoziții, dar să știi că femeile, chiar și când sunt geloase și rele, rar greșesc în intuițiile lor. Văd că am reușit să te preocup, măcar așa dacă altfel nu se poate; prefer să fiu rea, dar dreaptă, decât să-ți menajez morala înaltă. Scrie, mândrule și lenețule, asta îți este singură scăpare, tot n-ai făcut mare lucru până acum. Ai o șansă, ține-te de ea până nu e prea târziu; genul de cavernă pe care îl ai este ca o fată mare, capricioasă, nici nu știi când îți poate da cu tifla, mai spuse sora Aneofița, și, ca să nu mai fie părtașă la comentariile lui, își luă instrumentarul și ieși grăbită din cameră.

Petre Curta rămăsese tot timpul pe marginea patului; spusele sorei îi deschiseseră brusc o perspectivă, niciodată nu se gândise cum să-și umple timpul liber și dacă, într-adevăr, uneori, ca o fulgerare trecătoare, îi venise ideea să se aplece asupra hârtiei, lipsa unei teme mai deosebite îl împinsese în moleșeala lui obișnuită. Iată că sora Aneofița, vulgara și brutala soră, nu numai că îi amintise de propria lui meserie, dar îi sugerase și tema necesară. Continuă de unul singur spusele ei; oare nu Baciu îi ceruse, într-un moment de derută, ca povestea lui să fie subiectul unei cărți? Vag își amintea de insinuările la adresa soției sale, și cu toate că mintea lucra febril pe marginea îndemnului ei, nu putea să nu fie atent și la cealaltă grupă de noutăți privind viața lui intimă și a Toriei și cu toate că n-avea de ce să pună la îndoială spusele sorei, era mai mult decât convins că țesătura de concluzii îi aparținea în întregime Aneofiței. Ea împinsese cele văzute mai departe, ca pe ceva firesc, uitând că Toria era altfel de femeie, nu putea fi categorisită la rând cu celelalte. Dar, cu toate că voia să scoată acel ghimpe intrat pentru o clipă în locul de taină al celor mai intime simțăminte, vorbele sorei continuau să ciugulească din el și, la bănuiala că totuși Toria s-ar putea să-l înșele, simți o transpirație rece pe frunte pe care nu se obosi s-o șteargă. Pornise totdeauna de la concluzia că,

respectând propria lui dragoste, era datoare s-o respecte și ea, uitând că anii lui erau ani de boală, iar anii ei sănătoși se cereau judecați cu altă măsură decât cea cu care se măsura el. Toria nu-i mai scrisese, într-adevăr, de mult, la telefon nu mai vorbeau dintr-o înțelegere comună, pentru a nu cheltui inutil și pentru a nu se chinui unul pe altul; ce puteau să-și spună la telefon? Aproape nimic; vocea auzită dintr-o parte și din alta, dacă bucura pentru moment, devenea chinuitoare după aceea prin dispariția ei, și Curta își amintea foarte bine de stările lui de nesuportat de fiecare dată când punea receptorul în furcă, stări ce se prelungeau nu o dată zile în șir. Vocea ei îl lega de lumea de jos, îl obliga să se gândească la ea, la oamenii de acolo, mai ales la cei din redacție, unii dintre ei atât de porniți împotriva lui, acum, în lipsă, îndreptându-și cu puteri sporite șicanele asupra ei. Acestea erau o parte din motivele pentru care preferau să-și scrie; prefera ea să-i scrie, deoarece Curta nu se îndemna niciodată să umple paginile, și atunci Toria, dintr-un soi de mândrie, nu-i scria mai mult decât îi scria el, și pentru că Petre îi scria tot mai puțin, depețele lor ajunseseră să semene a telegrame.

Era bucuros că îi revenise vocea, și perspectiva scrisului se adăuga acestei bucurii, amplificând-o. Amărăciunea pentru cele spuse despre Toria păli în fața luminii care-i năpădi întreaga ființă, și Curta - sigur de căsnicia lui - încetă să mai fabuleze pe marginea vorbelor sorei Aneofița, simple turnătorii de femeie pusă pe bârfă.

Șirul gândurilor fu întrerupt de Pintică; voise să-l anunțe că la ușă se află Gavra, dar geologul nu așteptă să fie anunțat, intră și Curta se bucură când văzu statura lui muntoasă. Avea o față pietroasă, gâtul pătrat și mușchiulos, pornit direct din umerii lați pe care și-i clătina în mers, părul era tuns pe oală, cu propriile foarfece și aranjat pe urmă de Buzangiu, în trepte. Avea ceva caraghios capul ăsta ai lui Gavra, semăna cu un deal în

terase, unde o mână nedibace plantase din loc în loc smocuri răzlețe de păr. Cât locuise în solariu, Curta stătuse deseori de vorbă cu el, vorbise mai mult Curta, Gavra nefiind vorbăreț, ba era chiar morocănos. De aici, Petre deduse că tânărul e neîncrezător, și mai pe urmă se convinse că Gavra număra până la o mie înainte de a scoate un cuvânt. Atunci aflase Curta că David Gavra era de pe undeva din Munții Apuseni, fusese ani de zile miner la o mină de plumb, că nu era chiar așa de tânăr pe cât părea, trecuse de treizeci de ani, și pentru că silicoza îi ciuruise plămânii medicii îl scoseseră din producție. Ajunsese un fel de activist, cum spunea singur, din nevoia de a câştiga un ban și de a-și menaja plămânii. Viața de activist îi plăcuse însă, și, ca să nu rămână de căruță, se apucase de învățat; ajunsese repede la concluzia că meseria aceasta, de fapt, nu prea e meserie și, cum dorea una adevărată, se gândise să cerceteze măruntaiele pământului pe dinafară, dacă pe dinăuntrul lor nu mai putea. Prieten însă nu reușise să fie cu Gavra, așa cum era cu Pintică sau cu Buzangiu.

— Petre, intră Gavra în subiect direct, uitându-se nu la el, ci undeva afară, la colțul de munte ce se profila prin fereastră largă. Morăscu ăsta trebuie pus la punct. Băltescu nu are pacienți pentru operație, și atunci Morăscu a adunat Organizația de bază să voteze cine trebe și cine nu trebe să se opereze. Oamenii nu-l vor pe Băltescu, mă, continuă Gavra, ţinând în mână câteva coli de hârtie, dar de când Dumnezeul și Precesta care l-au făcut poate hotărî Morăscu cine să intre și cine nu la cuțit? Chestia cu medicamentele ați înghițit-o, a trimis la tratament pe cine a vrut, acum vrea să ne bage la cuțit ca pe niște animale, în funcție de cine-i place și cine nu-i place. Eu, până aici: de aici încolo nu mai vreau să tac, hai, scoală și vină la ședință. Cum poți să stai o oră de vorbă cu pistruiata stai și la ședință și spune-ți părerea.

— Ce părere? întrebă Curta mijindu-și ochii.

Îi displăcu faptul că fusese scos brutal din meditațiile lui, cu toate că vizita lui Gavra îi făcuse plăcere în primul moment.

— Ăștia de aici îs niște căcăcioși, Petre, nici unul nu vrea să ia o hotărâre deschis, și atunci am întocmit o listă cu semnături în numele membrilor de partid. Primul să se opereze Morăscu, dacă vrea cu orice preț să-i dea lui Băltescu carne vie. Să și-o ofere pe-a lui, să dea exemplu, 'tui mama lui!

— Și vrei să-ți semnez și eu lista asta? întrebă Petre. Brusc, fără să se mai menajeze deloc, se ridică din pat. Vrei să-mi iau eu această răspundere de a trimite un om la operație?

— Bine, frate Curta, atunci lasă-i lui libertatea, dacă tu nu vrei. Că pe mine, dacă mă propune, îl tai. Adică cum, mă, am venit în sanatoriu sau dracu' mai știe unde? Am auzit ce s-a întâmplat cu Costache și mă mir cum de ați putut lăsa să se petreacă așa ceva. Ieri, în ședința de birou, Morăscu a propus să fie scoși din sanatoriu cei ce refuză să meargă la operație. Bun, de acord, vreau să văd ce va zice el când organizația va vota ca primul să fie el. Am aici semnăturile; am umblat din cameră în cameră, însă mă îndoiesc că în sală vor avea curajul să susțină punctul de vedere exprimat în particular. Nu le-am spus, dar vreau să-i adun pe toți și să-i pun în fața acestei liste, să-și recunoască fiecare semnătura și să susțină sau să nege ce mi-au spus mie. Nu vreau ca această hotărâre să fie un soi de denunț anonim. Cum este posibil ca soarta oamenilor să fie hotărâtă nu de competența medicilor, ci de o organizație care zice și face, ca să n-aibă probleme, ce zice și face Morăscu. Ei, uite, eu nu-s dispus să accept porcăria asta și vreau ca organizația, dacă au avut mintea să facă aici așa ceva, să hotărască în plen ceea ce gândeşte ea, nu ce vrea Morăscu. Îl învăț eu minte, dacă p-asta stă, mai

spuse Gavra, bătând cu o mână noduroasă în hârtia pe care o ținea în mână. Adică cum, toți să se supună voinței lui, și în privința lui nimeni să nu poată hotărî nimic?

Curta lua hârtiile din mâna lui Gavra, citi cele câteva rânduri cu atenție, apoi își purtă ochii peste semnături și rămase mirat când, printre altele, descifră și numele lui Isaac, o semnătură fermă și clară, spre deosebire de altele, aproape indescifrabile.

— Am treizeci și șase de semnături, îmi mai trebuie una ca să am jumătate plus unu, spuse Gavra și își scoase stiloul din buzunarul cămășii, după ce se pipăi îndelung sub puloverul gros, împletit de mână.

— Davide, de semnat nu semnez, la ședință viu, deși starea mea... Nu consider că o organizație are dreptul să...

— Această organizație a decis cine să aibă dreptul la tratament și cine nu...

— Eu n-am votat această hotărâre.

— Te-ai supus ei! aproape strigă Gavra și vinele de la gâtul scurt i se umflară într-o parte, în timp ce fața îi deveni stacojie. Cu alte cuvinte, tu te supui majorității, știind foarte bine că prin deciziile ei poate fi...

— Am spus că organizația nu-și poate asuma un asemenea drept, atâta am spus.

Gavra se așeză pe scaun, era uimit de această logică a lui Petre și pentru că nu se putu altfel exterioriza, se puse pe râs.

— Uite, dragul meu, continuă Gavra, întrerupându-şi râsul, păi, de-aia merge socialismul ăsta cum merge, pentru că nu ești singurul cu o asemenea logică de fier. De aia își poate face Morăscu de cap, că noi, finii, intelectualii, ca să nu mai vorbesc de ceilalți fricoși până-n măduva oaselor, suntem incapabili să reacționăm, incapabili să spunem într-o adunare ceea ce gândim fiecare în parte. Am să-i pun pe cei ce au semnat în fața unui fapt împlinit, să-și spună acolo părerea pe care mi-au împărtășit-o mie, acolo

să fie curajoși. Sincer doresc să te văd, să-ți aud părerea, deși am impresia că sus - și Gavra arătă cu un deget în tavan - vei spune și tu ce va spune Morăscu. Vrei să știi cine n-a semnat? Cei care fac noul tratament, cei pe care i-a propus Morăscu din motivele cunoscute; și poate vrei să afli cine sunt cei propuși să intre sub bisturiul lui Băltescu? Cei care au semnat hârtia asta sau o bună parte din ei. Tu ai fost tăiat de pe lista lui Morăscu, dar cu toate astea îi ții hangul, ești de acord cu el, bag samă, deoarece de semnătura ta depinde infirmarea hotărârii lui sau transformarea ei în lege. Morăscu nu știe ce am întreprins; dacă va mai trece vremea, va afla, și atunci hotărârea lui, aprobată doar de birou, se va transforma în decizie. Deci vrei să-i fericești de cuțit pe cei pe care Morăscu i-a fericit alungându-i fără nici un drept de la tratament? Uite, domnule, și un înger ca Pintică stă de luni de zile și-ți păzește ușa, neștiind că idolul lui, despre care îmi vorbește cu religiozitate în fiecare zi, este capabil - ce capabil? incapabil - să-și ofere cu claritate un adevăr.

— Nici hotărârea ta nu este un adevăr, Davide, nici a lui.

— Atunci, adevărată este a ta, de ce n-o spui din capul locului? Dar atunci adaugă pentru o minte ca a mea, nu prea dotată la mișcorănții, să înțeleagă cu ce poate dovedi adevărul tău samavolnicia lui; ei bine, nu fă efort, văd că te ții cu mâna de gât și înghiți în gol ca o găină înecată; în concepția ta o minciună nu poate fi înfrântă decât printr-un adevăr, așa-i? Asta ai vrut să spui, dragul meu? Ei bine, atunci fac ceva pe adevărul tău, dacă nu înțelegi că nu vei câştiga niciodată dacă unuia care măsluiește cărțile îi oferi cărțile tale cinstite. Desigur, tu rămâi ceea ce ți-ai propus, cinstit adică, dar, în afară de faptul că pierzi tu, îi obligi și pe alții să piardă din pricina cinstei tale. Mă sperii, Petre dragă, deși eu sunt moț, și nu tu, te porți cum s-au purtat ai noștri în patruzeci și opt cu Iancu în frunte; au mers cinstit până la capăt, ceilalți și-au bătut joc de el, și cinstea

lui a costat șaizeci de mii de suflete, sute de sate arse, sute de preoți spânzuraţi. Cinstea e bună cu oamenii cinstiți, Petre, nu cu ăștia care, în dosul principiilor, nu văd decât cinstea care-i poate avantaja pe ei și politica lor măruntă, de sanatoriu.

Gavra își împături hârtiile, le băgă pe sub pulover în buzunarul de la cămașă, în timp ce fixa stiloul neîntrebuințat, așezat pe masă.

— Davide, de ce nu înțelegi că o samavolnicie, capabilă prin ea însăși să determine altă samavolnicie, tot samavolnicie se cheamă, or, eu din principiu urăsc samavolnicia, indiferent de nuanțele ei. Nimic nu putem clădi pe ea, cu atât mai puțin alinarea suferințelor noastre. Tu nu-ți dai seama că, obligându-l pe Morăscu sau pe oricare altul la bisturiul lui Băltescu, de fapt semnezi actul de acuzare, de condamnare la moarte a unui om? Pintică a scăpat ca printr-o minune, eram de față. Băltescu este un om admirabil în felul lui dar..

— Admirabil - admirabil, dar dacă este atât de admirabil de ce admite să taie când are convingerea că nu știe? Pentru mine, un om care se angajează în mină și zice că știe să clădească cofrajul de lemn pentru abataje, și în realitate are doar îndemnuri pozitive, este un criminal, deoarece în spatele minerilor care nu sunt asigurați cineva le pune viața în pericol. Îți dau exemplul ăsta pentru că așa s-a întâmplat cu unul la noi: din cauza lui au murit douăzeci de ortaci; sigur, presa n-a vorbit. Și în urma acestor douăzeci de oameni au rămas peste patruzeci de copii. Crezi că a răspuns cineva, crezi că a fost pus cineva la zid? Cum o să pui la zid un om al muncii, un dulgher? Pentru că cei de la cadre s-au mulțumit doar cu ce-a declarat el, cu dosarul lui, era mai important pentru ei ca dulgherul să fie membru de partid decât știința lui; nimeni nu și-a pus problema că și morții erau muncitori și că și printre ei erau membri de partid; ei nu contau, erau morți,

conta membrul de partid viu, care i-a dus la moarte. Așa am pus problema și mi s-a spus că judec ca un capitalist, adică eu judecam ca un capitalist că-mi erau mai dragi douăzeci de morți decât un criminal viu. De fapt, în străfunduri, asta este și esența judecății tale, chiar dacă judecata ți-e mai savantă, așa îl aperi tu pe Morăscu, nefiind de fapt de acord cu el.

— Nu-l apăr pe el Davide, apăr un principiu, un adevăr chiar dacă acest adevăr, aici, în acest ceas al durerii, n-are căutare și nici sprijin suficient. Eu sunt poate un sprijinitor slab, recunosc, dar cu toate astea nu-mi poți lua dreptul de a-mi întări în mine convingerea existenței lui măcar acolo jos; fără acest adevăr la ce bun atâta luptă și atâta suferință, la ce bun atâtea jertfe, pentru ce această revoluție, pe care de fapt și tu o aperi... dar cu ce mijloace?...

— Mijloace zici? Cu mijloacele lui, ale lui Morăscu, ca să nu-mi dai p-ormă lecții despre general și particular, ca să nu suferi că, vorbind în mare, aș putea să omor în tine micul tău act de credință și așa suficient maltratat... Crezi că va muri revoluția dacă voi pune în fața scopului ei final un habotnic slujitor al ei?... Pe unul care suferind toată viața își închipuie că de fapt revoluția înseamnă suferință? Dacă așa crede, să sufere și el, asta vreau, și o să-mi duc planul la capăt chiar dacă adevărul tău cu buci roșii de copil o să se revolte...

Petre bătu aerul cu mâna. Se îndreptă spre dulap să-și ia haina, cu sentimentul că fusese nu numai patetic dar și orgolios, în credința lui copilăros subliniată.

— În sinea ta mă înjuri, nu-i așa?, întrebă Gavra cu un râs rău și gros, smolit, strecurat cu greutate printre dinții lați, prea bine individualizați ca să se mulțumească fiecare cu spațiul hărăzit de natura mamă și din această cauză fiecare încercând să-l încalece pe celălalt, așa cum o dovedeau cei doi incisivi doritori să iasă din motive știute

numai de ei în față, stricând prin aceasta simetria celorlalți... Sau poate înainte de această ședință de unde s-ar putea să ieși cu fundul gol, cu adevărul tău cu tot, ții să-mi dai niscai lecții despre un pretins socialism în care, chipurile, eu n-aș crede... Află băiatule că în numele lui și mai ales pentru viața supușilor lui fac ce fac, fără a mă păstra doar la iluzia vorbelor... Dacă i-ai iubi cu adevărat, în numele aceluiași socialism care se face el, așa cum mi-ai zis odată, și fără noi, atunci nu ți-ai mai crâmpoţi intelectualele tale buze și ai pricepe că...

— Ce să pricep, spuse Curta greblându-şi cu o mână părul...

Se auzi ușa scârţâind și din dosul perdelei care despărțea micul hol de camera propriu-zisă se văzu chipul radios al Deluței.

— Tovarășe Gavra, s-au adunat oamenii, spuse ea și Deluța, cu părul ei negru, dat pe spate, bine uns cu ulei de nucă, nu se mulțumi numai să-l anunțe pe Gavra: intra să-l vadă și pe Curta, și după ce-l văzu îi zâmbi ca unei vechi cunoștințe.

34

Morăscu venise printre cei din urmă; până la intrare se clătinase pe picioare, dar odată intrat în sală, pasul lui deveni mai ferm. Trecu printre cele două rânduri de bănci până la podiumul scenei și se așeză la masă pe scaunul rămas liber, între ceilalți membri ai biroului. Îl căutaseră în camera lui, dar nu fusese de găsit, din spusele adjunctului de secretar era la o întâlnire cu un tovarăș de

la centru de la care trebuia să primească directive importante, dar oamenii adunați în sală curând dădură semne de nervozitate, și ceilalți membri ai biroului se simțiră obligați să se așeze la masă, cu toate că nici unul dintre ei nu convocase ședința. Era pentru prima oară când un membru al organizației își luase singur dreptul de a face așa ceva; acest om era Gavra David, și Morăscu, neștiind încă de ce se adunaseră bolnavii, asculta în tăcere șoaptele lui Stamate, în timp ce Deluța, la un colț al mesei, își ascuțea creioanele pentru procesul-verbal.

— Tovarăși, am înțeles că organizația a căzut de acord cu hotărârea biroului, de a exclude din sanatoriu pe tovarășii care nu vor să se supună intervenției chirurgicale, nu-i așa? Deci, ați priceput cu toții că în sanatoriu nu se poate trăi fără disciplină, că în primul rând noi avem un cuvânt de spus și, fiind vorba de un sanatoriu cu destinație specială, de fapt așa și e normal. Chiar astăzi, în timp ce a fost trimisă trăsura după mine, am stat de vorbă cu un tovarăș cu munci importante, de răspundere, care mi-a dat avizul, nu-i așa, asupra hotărârii noastre...

Morăscu se opri, din partea stângă a mesei un membru al biroului începu să-i șoptească ceva, ducându-şi o mână la gură, pentru ca cei din sală să nu-și poată da seama ce-i spune, și Morăscu, după ce se așează pe scaun, să audă mai bine, se ridică din nou, mai puțin radios însă decât la început.

— Tovarăși, dar eu vă întreb cine are dreptul să convoace adunările generale, că, după câte știu eu, nu-i așa, biroul n-a convocat această ședință.

În sală se făcu o clipă de tăcere, apoi, de pe o brancardă, supravegheat de sora Aneofița, înarmată cu un tub de oxigen portativ, se ridică un bolnav; Curta nu-l mai văzuse până atunci, era pesemne un nume nou sau un irecuperabil revenit între timp la viață, participant ca și el, după aproape doi ani, la prima ședință de acest fel, un om cu

chipul cât un pumn, cu nasul ascuțit și cu nările dilatate în căutarea aerului dătător de viață.

— Destul ai hotărât tu și slugile care te înconjoară, se auzi vocea ce era mai degrabă șoaptă, dar în tăcerea din sală, glasul, venit parcă de pe alte tărâmuri, se auzi distinct, ca o condamnare și Morăscu la acele cuvinte se încruntă nemulțumit, poate nu atât din pricina afrontului la care nu se aștepta, cât din cauza situație tragice a omului, care, după primele cuvinte rostite, cu greu, vărsă din el preaplinul nervilor.

— Tovarăși, dacă se întâmplă ceva, vă luați răspunderea; soră, transportă, te rog, bolnavul în camera lui. Cine a îndrăznit să aducă la ședință un om în halul ăsta?

— Da' Costache în ce hal era? Sau sănătatea lui...

— Tovarăși, să nu aducem în discuție probleme care n-au nici o legătură cu ordinea de zi, sări de la locul lui Stamate, și de abia în ultimul moment își dădu seama că nici el nu știa care e ordinea de zi a acelei ședințe.

Nu fu chip să fie scos bolnavul de pe brancardă; gesticula agitat, în timp ce masca de oxigen îi acoperea pe jumătate fața, și până la urma sora Aneofița și infirmierul îl lăsară în pace. Mult timp, în sală nu se auzi decât respirația șuierătoare de sub cauciucul ținut cu forța la gură.

Curta nu mai era atent la schimbul de cuvinte dintre cei de la prezidiu și oamenii din sală; atenția lui era captată de întregul acelei săli, divizată în cele două grupuri distincte: cei ce urmau un tratament cuvenit și altora, și cei propuși pentru operație, ultimii convinși că aplicarea unui tratament medical i-ar fi salvat cu siguranță de la cuțit. Și aceste două părți manifestau aceleași temeri. Se părea că nimeni nu avea nimic de câştigat, ci numai de pierdut, și asta deoarece habar n-aveau de ce fuseseră chemați și ce va urma de aici înainte. Curta avu impresia că jumătate din bolnavi sunt noi, nu-i mai văzuse până atunci sau poate

chipurile li se schimbaseră între timp și el nu-i mai recunoștea, da, acesta putea fi adevărul. Îl văzu în dreapta lui pe tânărul sportiv, care stătea în primele zile după sosire la masa Deluței. Acum avea cu cel puțin zece kilograme în plus, făcuse fălci duble, pielea îi crăpa de sănătate, numai o ușoară tuse dădea de înțeles că sub toată grăsimea aceea adunată inutil boala era prezentă, că nu dăduse înapoi în timpul îndelungat de când se afla în sanatoriu. Îl căută din priviri pe Isaac, dar Landesman nu era de văzut, probabil nu putuse să se deplaseze. Ce mult trecuse de când nu-l văzuse! se miră Curta, și totuși nu avea sentimentul real al zborului peste acest interval: i se păru, până la urmă, că nici n-a trecut prea mult, și pentru că, întâmplându-i-se atâta în acea scurgere de vreme, nemăsurată de nimeni și trăind cu atâta intensitate fiecare moment legat de fibra dureroasă a propriului trup, timpul, ca unitate de măsură, nu mai avea decât valoarea pe care i-o acordai suferinței și, cum cei mai vechi nu-i acordau importanță, timpul de fapt încetase să mai existe.

Nu-și putu da seama de când nu trecuse pe la Isaac. Avusese la un moment dat impresia că se văzuse cu el în urmă cu câteva săptămâni, abia în clipa când vru să lege cronologic fapte mai importante, raportate toate la ultima lor întâlnire avu cu adevărat sentimentul că se scurseseră nu câteva săptămâni, ci mult mai multe; nu mai era în stare să localizeze anotimpul ultimei întâlniri, anotimpurile comasându-se și ele sau dilatându-se, în funcție de aceeași suferință. Era dator să-i comunice întâlnirea cu Cozmin și amănunte legate de acesta dar, tot căutându-l prin sală, numele îi fugi din minte pe negândite, și odată cu el și imaginea; chipul acela palid cu părul rărit, aproape fără sprâncene se contopi cu altele, asemănătoare; în fond, toți cei adunați aici aveau aceeași identitate, le semănau nu numai fizionomiile, dar și gesturile, doar tusea se diferența de la unul la altul, avea diapazoane diferite.

Personalitatea acestor zgomote aparent asemănătoare era evidentă, tusea devenise un personaj, un caracter bine definit, și ea trona și în această sală de festivități, orgoliul ei era aproape nemăsurat, domina lumea cu autoritate, inclusiv pe Morăscu.

— Cine votează pentru? auzi Curta întrebarea ca prin vis, și când văzu mâna lui Forgaș săltând păroasă în sus fu convins că David Gavra își pusese la vot lista, dar, ca să fie sigur că așa era, Curta o trase pe sora Aneofița de mânecă și o întrebă la ureche ce se votează.

— Să fie operat primul Morăscu, spuse ea și aproape o pufni râsul. De ce nu ridici mâna? îl îndemnă ea.

Curta se uita acum prin sală; câtva timp, numai Forgaș rămase cu mâna atârnată parcă de sus și pentru că în afară de el și Gavra nimeni din cei care își puseseră semnătura pe listă nu voia să-și spună părerea deschis, Morăscu râse, un râs din care spaima se ceruse pentru un timp afară, ca un copil care nu știe lecția și, de frică, invocă o durere de burtă; în lipsa acelei spaime, Morăscu se coloră la față și nu se sfii chiar să glumească.

— Minoritățile totdeauna sunt în minoritate! spuse el.

Gluma, râsul prea sigur și această teamă dispărută de pe chip înainte de vreme - deci, aproape necuviincioasă prin sustragerea ei de la o îndatorire omenească - îi îndemnară pe câţiva să salte mâinile cu o voluptate necontrolată, iar ceea ce urmă se putea citi în ochii speriați ai lui Morăscu; spaima îi revenise, se plimbase destul și acum se cuibări din nou în el, cu mult mai profundă.

Treizeci și cinci de mâini, numără Deluța, punctând aerul cu creionul după fiecare ins trecut prin cifrele rostite răspicat de buzele ei, și când auzi cifra Morăscu se lăsă ușor pe scaun. Perspectiva exemplului pe care trebuia să-l dea nu-i intrase în calcule; rămase cu acest sentiment distrugător și atunci când tot treizeci și cinci de bolnavi votară împotrivă, nefiind în stare să înțeleagă că acel

echilibru de voturi putea fi salvator pentru el.

Curta nu ceru cuvântul, se ridică de-a dreptul și, ținându-și o mână în dreptul locului unde Ispasiu își băgase bisturiul și alta la mărul lui Adam, spuse că e împotrivă ca organizația de bază să hotărască cine să meargă la operație, acesta era dreptul exclusiv al corpului medical, dar aducându-şi aminte că de fapt corpul medical ar fi hotărât să opereze tot Băltescu avu revelația inutilității discursului său și simți și de o parte a sălii, și de cealaltă o totală dezaprobare; nemulțumiți se arătau și cei care urmau noul tratament și cărora li se putea, printr-o asemenea hotărâre, întrerupe medicația, și cei propuși pentru operație, în concepția lor Băltescu fiind omul lui Morăscu, oricând capabil să se supună indicațiilor lui. Până și sora Aneofița strâmbă din buze, opinia lui Curta i se păru fantezistă și ruptă de realitate. Abia în timpul cuvântării, Curta înțelese că Ispasiu, cu toate că nu plecase încă, nu avea dreptul să hotărască nimic, și când raportă descoperirea la propria opinie, cuvintele îşi pierdură din fermitate și cine știe unde ar fi ajuns, poate la o nouă criză, dacă Morăscu, profund lezat de situația în care era pus, nu s-ar fi ridicat, acoperind cu vocea lui sigură sâsâiala lui Petre.

— Tovarăși, adică dumneavoastră credeți că eu sunt un om lipsit de curaj, nu-i așa, asta credeți despre mine? Și cu toate că un membru al biroului îl trăgea discret de mânecă, intuind cele ce vor urma, Morăscu nu se lăsă atras de lașitatea la care îl îndemna colegul de prezidiu. Poimâine intru la operație, să vă dovedesc că o organizație are dreptul să ia hotărâri și cu atât mai mult secretarul, în numele ei. Cu toate că a fost juma’-juma’, eu hotărăsc, eu îi dau votul meu tovarășului Gavra, un Morăscu care a stat atâţia ani în temnițele Siguranței n-are frică de moarte, n-are frică de nimic, pentru el, cauza organizației și demnitatea lui, nu-i așa, pe care ați pus-o la îndoială, sunt

singurele sfinte - și, cu același pas cu care intrase, ieși din sală.

Curta rămase printre ultimii, nu voia să se înghesuie la ieșire, senzația că vorbele lui nu numai că nu-și făcuseră efectul, dar sunaseră în gol era încă stânjenitoare; dăduse greș, cu toată credința adevărului spuselor sale. De adevărul lui n-avusese nimeni nevoie, supremația intereselor excludea și de o parte, și de alta logica faptelor, și Curta, ascultând sporovăială veselă a celor ce se socoteau învingători, a oamenilor lui Morăscu, convinși că atâta vreme cât organizația avea drept de viață și de moarte ei făceau parte din cei fericiți, își aplecă privirile în pământ. Gavra David îl aștepta lângă ușă.

— Ai votat, totuși, pentru noi, Petre, și mă bucur că în ultimul moment ți-ai dat seama că umanismul tău era inutil aici...

— Te înșeli, n-am votat deloc, de unde ai scos-o?...

— Bine, atunci cum au ieșit treizeci și cinci de voturi? Fără Isaac erau doar treizeci și patru, întrebă Gavra sincer preocupat.

Curta lovi aerul cu mâna, mai mult pentru a-și potoli durerea din cot decât ca să sublinieze nepăsarea de care era cuprins, și spuse, într-un târziu, după ce privi la Pintică și Buzangiu, amândoi din cale-afară de veseli, o bună dispoziție pe care Curta n-o putu pune decât pe seama unei șotii al cărei autor era unul dintre cei doi, altfel Buzangiu n-ar fi râs cu gura până la urechi și nu i-ar fi dat lui Pintică să tragă un fum din jumătatea lui de Camel.

— Probabil cineva a ridicat ambele mâini, și Deluța le-a numărat pornind și ea de la premisa că o mână ridicată trebuie numărată; dar indiferent de ce s-a întâmplat, cred că te declari fericit. Deși după părerea mea și ceilalți sunt convinși că au câştigat partida. Important este ce va fi după acest joc cu voturile, consecințele lui, și nu-mi prea vine să cred că dacă vor fi nefericite te vei simți în apele

tale.

— Te înșeli, aș dori un deznodământ tragic, numai o întâmplare tragică mai poate aduce echilibrul necesar în judecata oamenilor, abia după un asemenea deznodământ punctul tău de vedere își va avea rostul, dar asta într-o atmosferă asanată de viciul interesului. Sincer să fiu, n-am crezut că Morăscu va lua o asemenea hotărâre, cred că mecanismul interior i s-a dereglat sau n-a fost conștient că egalitatea de voturi îi poate fi favorabilă. A vorbit în el alcoolul; romul duhnea din el de la o poștă, și să vezi, te asigur că va inventa ceva ca să scape de supliciul la care s-a supus singur.

— Ce n-aș fi dat, eu, Davide, să mă fi putut opera? Aș fi gata să mă dau chiar pe mâna lui Băltescu, prefer un sfârşit tragic acestei tragedii fără sfârşit; operându-mă, mi s-ar oferi o șansă din două, așa n-am decât speranța perpetuării acestei situații. Nervii îmi sunt la pământ și Dumnezeu știe dacă într-o bună zi nu-mi iau lumea în cap. Mai am o soluție: să mă apuc de scris și am să mă apuc orice-ar fi; cred că numai munca îmi poate da liniștea de care am atâta nevoie. Aș vrea să știi că dacă mă bucuram până acum de prezența ta în sanatoriu, indiferent că ne vedeam atât de rar, ceva din această bucurie a secat, cu toate că procedeul tău a fost nu numai ingenios, ci și necesar, poate l-aș fi salutat dacă la mijloc n-ar fi fost vorba de viața unui om.

Gavra își aprinse o țigară; se opriseră amândoi la etajul unu, și David își măsură un timp colegul de suferință, neînţelegând unde vrea să ajungă.

— Lunile cât l-ai păzit pe Pintică, între viață și moarte, n-au fost oare suficiente, oare așa de repede ai uitat durerea, nopțile tale de nesomn, oare nu tu mi-ai spus că iei arma lui Forgaș și tragi în Băltescu dacă v-a muri Pintică? Am impresia că sentimentele tale oscilează în funcție de starea ta sufletească, iar acum ești într-o stare din aia, cum se

zice pe la noi, de-ți vine să dai cu piatra de moară după găini, gest inutil, ineficace, martiriul e în tine, nu-l vezi neapărat legat de Morăscu, care ți-a făcut și ție nu puține și fii convins că-ți va mai face fie și numai pentru curajul pe care l-ai avut de a-i spune că n-avea dreptul să treacă peste capul medicilor. E nebun, ascultă-mă pe mine, sunt un om cu nervii tari, și pe nebuni îi depistez ușor; nebunii n-au ce căuta în fruntea unei organizații de partid.

Tăcură amândoi. Între timp ajunseră în fața sanatoriului, în apropierea celor trei brazi crescuți cu aproape doi metri de când se afla Curta internat, și atât Gavra, cât și Petre priveau la cei doi gemeni de o simetrie perfectă, sub care firele de iarbă ale acelei primăveri își scoteau capul la lumină. Oare a câta primăvară era aceea și ce deosebiri esențiale adusese față de celelalte trecute în viața lui? Îmbătrânise în aceste primăveri mai mult decât în toate cele de până atunci, și nu era vorba de o îmbătrânire exterioară - pe aceasta, Curta nu punea mare preț -, era vorba de deteriorarea lăuntrică, o simțea în toate fibrele trupului.

— Cât de ușor te supui tu la toate, redeschise discuția întreruptă Gavra, citind în ochii lui Petre bucuria nemăsurată pentru toate acele frumuseți ale naturii, ce-i înconjurau, martore tăcute și insensibile la trecerea lor pe lângă ele. Și defetismul este o formă de luptă, numai că rezultatele lui sunt în majoritatea cazurilor drastice și fără drept de apel. De multe ori am vrut să stau de vorbă cu tine; nu-ți ascund că am auzit atâtea zvonuri pe seama ta și nu-mi vine să cred că niște simple povestiri te-au putut dărâma într-un asemenea hal; ce anume ți-a putut mărturisi Baciu, cu ce te-a putut demola? Înțeleg prin demolare credința din tine, nu altceva...

Petre își mai purtă câtva timp privirile peste coroanele brazilor, apoi o porni încet spre poartă, urmat de Gavra, acesta neslăbindu-l din ochi, cerându-i cu încăpăţânare din

priviri un răspuns la întrebare.

— Credința. O parte din credință, nimic altceva, răspunse Petre cu mintea în cu totul altă parte, și David simți că răspunsul era de formă, nu admitea detalii, începuse cu sfârşitul, iar ce se petrecuse de la el înapoi era o chestiune ce-l privea personal.

Curta se opri din nou, de data asta îi atrăsese privirile teiul lui Costache; din trunchiul tăiat crescuseră patru lăstare, acum viguroase și ele, având formă unui con cu vârful îndreptat în jos. Când Petre scormoni cu vârful bocancului pământul reavăn de la rădăcină, clisa umedă și grasă i se lipi de pielea de bizon; pământul se întindea ca un gumilastic, și atunci Curta, cuprins de scârbă, vru să se șteargă, dar nu făcu altceva decât să răscolească ţărâna și mai puternic, și atunci văzu, la nivelul primelor firișoare albe ale rădăcinii, sumedenie de râme roșii, de un roșu incredibil, ca sângele omenesc.

— Haide Petre, spuse Gavra, și aproape îl târî pe Curta de acolo, de la acea privelişte care lui îi întorcea mațele pe dos. Credința, credința reluă Gavra cuvintele lui Curta odată ajunși lângă poartă, poate credința asta n-a fost suficient de puternică, tot ce se poate că ea nici n-a existat cu adevărat, te-ai hrănit doar cu coaja ei, fără să-i cunoști vreodată miezul... Poate pentru asta ești incapabil să protestezi, poate pentru asta te-ai lăsat dus, of, Petre, Petre, cred că nu este vorba de credință; orice credință naște în om și reversul ei, în termenii duri ai opoziției, or la tine...

— La mine, răspunse Curta ca dintr-un pustiu, neștiind la ce se referise Gavra. Ce-ai fi vrut să fac sau ce pot să fac?... Simt în jurul meu cum se țese o plasă cu ochiurile tot mai mici și aproape prevăd momentul când aceste ochiuri se vor închide cu totul și mă vor sufoca. Mă crezi că aștept clipa aceea, dacă nu pentru altceva, pentru a mă convinge pe deplin...

— De ce vrei să te convingi? întrebă Gavra, văzând că Petre nu vrea să-și ducă raționamentele până la capăt.

— Nu toți oamenii sunt ca tine, Gavra, schimbă Curta vorba, eu niciodată n-aș fi putut să fac ce-ai făcut tu astăzi, deși admit încă o dată că procedeul are o justificare. O societate în care dispare umanitatea își pierde, de fapt, esența ei, pentru o asemenea lume oameni ca mine sunt de prisos... Tu mai ai o șansă și asta pentru că ți-o oferi, eu, eu ce-mi mai pot oferi?... Acasă, la țară, tata este cercetat, la redacție soției mele i se cere să divorțeze de mine, și până la urmă va divorța, eu chiar am să fiu de acord, între ea și mine e mai bine să supraviețuiască ea, iar pe mine... ca să mă înțelegi exact, dacă m-ar fi dus acolo jos și mi-ar fi făcut ceva, reținerea ar fi avut un sens; nu mi-au făcut nimic, nici măcar nu mi-au adresat un cuvânt, și în concepția mea lucrul ăsta este de o mie de ori mai grav deoarece oamenii pot fi eliminați fără sens, pricepi? Tot ca să mă înțelegi exact și mai ales să intuiești ce e în sufletul meu, ar trebui să știi ce știu eu și adevăratele motive pentru care au procedat așa. Mi-am pus nu o dată întrebarea: la ce bun acea deplasare cu tot tacâmul secretos al unei francmasonerii moderne, dacă m-au trimis înapoi, așa cum m-au luat? Uite, eu pot să-ți spun, cheia nu-i chiar atât de dificil de găsit, cu toate că săptămâni în șir, de atunci, n-am făcut altceva decât să mă gândesc la ea, și, odată descifrată, pare simplă ca bună ziua; în marele orgoliu al puterii, își închipuie că pot orice, totul li se permite. Sensul ridicării mele nu stă decât în această motivație a demonstrării forței. Și asta pentru că ideea de represiune s-a rupt de contextul politic care a generat-o, a scăpat controlului ei. Eu am nimerit exact în perioada imediat următoare evenimentelor devierii. Debusolați pentru moment, n-au știut ce să mai facă, cum să se comporte cu mine, și atunci m-au adus înapoi, dar legea de care ți-am vorbit trăiește, ea nu va muri și aștept cu

nerăbdare, aproape cu frenezie, clipa când lucrurile se vor liniști, când totul va intra în normal, în clipa aceea ne vom da seama - mai precis îmi voi da seama - dacă cercul s-a închis definitiv, ca o experiență eliminată; este posibil și un asemenea deznodământ, cum la fel de posibilă poate fi o reluare a experienței în termeni mai agresivi, dar atunci șansa de a ajunge la socialismul pe care îl doresc va fi incomparabil mai dificilă, iar relațiile cu adevărat tovărășești dintre oameni - imposibile. Referindu-te la Morăscu, ai spus că numai datorită unei întâmplări tragice se va putea restabili echilibrul în acest sanatoriu. Eu cred că nu este nevoie de o asemenea întâmplare, istoria noastră a fost mult prea tragică, ca acum, dezrobiți de ideea servituții, să inventăm alte situații zguduitoare. Dacă le inventăm, le inventăm așa cum ți-ai creat tu formula, din credința sinceră că nu există cinste și adevăr. Eu însă cred că există, atunci când dominantă este încrederea în oameni, nu suspiciunea, nu tracasarea, hărțuiala individului de către alt individ, pe care, culmea, dintr-o acurateță politică, îl numim tovarăș, chiar și atunci când acest tovarăș este gata să... Am golit lozincile de adevăr, și asta într-un timp atât de scurt, încât mă gândesc cu spaimă unde vom ajunge dacă vom evolua în continuare așa, ce va fi peste zece-cincisprezece ani?

Gavra aștepta ca Petre să continue, dar Curta mergea spre cabana tăietorilor de lemne, pe drumul primenit de ploaia din ajun, tăcând, și așa i se păruse că vorbise prea mult și inutil; nu era convins că David l-a înțeles și îi părea rău că revenise la un comportament uitat în perioada tăcerii, acela al galopului verbal inutil, al dialogului obositor, ca și cum de acel dialog între ei doi ar fi depins prefacerile lumii în bine sau în rău.

— Ascultă, frate Petre, eu nu sunt un sentimental. Dacă ai intrat în această lume, convins că nu vor mai exista nedreptăți, că totul va merge uns, ca pe roate, înseamnă că

habar n-ai de... Nu-i așa? Ce frumos sună! Splendid aș zice, dar în traducerea zilnică, această lege a contradicțiilor înseamnă și altceva: că oamenii nu sunt decât oameni, mai proști sau mai deștepți, mai viciați sau mai puțin viciați, în orice caz oameni, ca toți oamenii, avizi de putere, de bine. Vrei umanism și dreptate în toate, vrei să-l dai în gât pe Morăscu cu argumentele logicii, dar oare el are logică în tot ce face? Logica îi va reveni în momentul când își va da seama că se va duce în lumea drepților, și după el își vor da seama și alții, cei care acum, sincer sau din ipocrizie, îi cântă în strună. Uite, eu îți spun, apucă-te și ia ceva, cinstit te sfătuiesc, trage-ți un glonte în cap... Ai văzut astăzi la ședință? Cine a avut nevoie de dreptatea ta? Nimeni. Procedeul meu a primit aplauze cel puțin de la jumătate dintre oameni, tu, erai undeva la mijloc, cu un jalnic umanism, adevărat, recunosc, dar sfărâmat între două neadevăruri, ambele mai tari și mai eficace decât adevărul tău. Hai, uite, am ajuns, în timp ce tu îți omori creierul cu întrebări, uite ce-am făcut eu cu Visalon și cu popa Ghideon; frământări simple, Petre, dar care bucură ochiul și sufletul, vrem să acoperim rușinea acestor păduri cu verdeață proaspătă, natura fiind, la urma urmei, sensul tuturor lucrurilor.

Curta se opri la marginea drumului, nici nu-și dăduse seama că ajunsese la cabana tăietorilor de lemne; ar fi vrut să-i răspundă lui David, multiplelor lui convingeri, dar Visalon le făcea cu mâna, și când îl văzu lângă el pe Isaac, așezat pe un trunchi de brad, fața i se lumină și aproape alergă până la el.

— Ce faci, tovarășe scriitoraș în devenire, ai mai venit pe la ramolitul de Landesman? Uite ce-au făcut din teoreticianul umblat prin zece lagăre: un simplu nenorocit care sădește pomi - și Isaac, înarmat cu un hârleţ militar, averea lui Todera, puse în groapa abia săpată puiul de brad și nu fără plăcere trase în jurul rădăcinii lui pământ

afânat, apoi, dintr-o cană, turnă apă peste negrul untos al ţărânei.

Lângă cabană erau câteva sute de puieți. Îi aduseseră Visalon și tăietorii de lemne, David și părintele Ghideon, și se vedea că treaba nu era la început; o costișă de deal pleșuvă, până cu un an în urmă plină de zmeuriș, acum era curățată și plantată cu brazi.

Gavra îl lăsase acolo, lângă Isaac, și își vedea de treabă, ca și cum ședința fusese doar un scurt interludiu, fără prea mare importanță, în comparație cu treaba serioasă, plăcută și utilă, în orice caz mai utilă decât omorârea timpului în van la sanatoriu, altfel n-ar fi luat hârleţul și nu s-ar fi apucat să sape gropi alături de Saveta și Visalon.

Din apropiere se auzi un dangăt de clopot, și Curta se cruci, neînţelegând ce se întâmplă. Numai după ce-și mută privirile spre stânga observă în dosul casei o nouă baracă, cu scândura încă proaspătă, fasonată grosolan, un fel de bisericuță din turnul căreia se bălăngănea, tras de o sfoară de părintele Ghideon, un clopot adus de Todera și ortacii lui dintr-o biserică aflată în părăsire.

Todera și ceilalți își lăsară lucrul. Coborând panta, se duseră la șipot și numai după ce se spălară pe mâini și pe fețe coborâră la biserica lui Ghinolea; Curta înlemni când îl văzu pe Isaac, ajuns mai mult o umbră, îndreptându-se și el spre lăcașul sfânt.

Păși pragul din lemn de stejar ultimul și cu căciula în mână, rămase acolo, lângă ușă, privind la altarul improvizat dintr-o pânză de cort, peticită. Pe pânza era prinsă o cruce de lemn, iar sub ea - o jumătate de icoană pictată pe sticlă, în care se vedea Maica Precista ţinând un sfert de prunc în brațe. Părintele Ghinolea, în dosul pânzei, mai trăgea încă de frânghia de care era agățat clopotul, în timp ce Saveta se urcă de pe un scaun pe pervazul unei ferestre mici și începu să cânte, citind un pasaj dintr-o carte cu scoarțele ferfeniță:

— „Iar Ghedeon a grăit către Dumnezeu: Dacă într-adevăr tu vrei să mântuieşti prin mâna mea pe Israil, după cum ai rostit, eu voi pune pe arie un braț de lână. Dacă roua va cădea numai pe brațul de lână și tot pământul va fi uscat, atunci voi ști că tu vrei să mântuieşti prin mâna mea pe Israil după cuvântul tău.”

Saveta se opri din cititul-cântat; părintele Ghideon apăru de după prelată, cu patrafirul pus direct peste pufoaică, cu ciucurii de aur atârnând peste cizmele de cauciuc murdare; rămase cu crucea în aer, atras de ceva, și ca să vadă mai bine, se aplecă spre podeaua galbenă frecată de Saveta cu leșie și cu zeamă de frunză de stejar, și fiindcă nici așa nu se dumeri, îngenunche și se rezemă cu mâna de scândură, apoi, ridicându-și-o pe cealaltă, continuă să se închine. Îi făcu semn lui Todera să vină lângă el, și tăietorul de lemne, smerit, se așeză lângă preot și amândoi priviră îndelung la cele ce vedeau numai ei. Coborî și Saveta mai mult de-a rostogolul, se apropie de cei doi oameni și urmări acea minune apărută din podea. În curând, se strânseră pe pragul altarului toți cei adunați acolo; stăteau în genunchi, privind șirul de furnici roșcate, mari cât un firicel de tutun, ieșite prin podeaua bisericii.

— Ăsta trebe că e șeful, părinte, bag samă, spuse Todera arătând spre furnica din frunte, ceva mai mare și mai curajoasă și care cerceta cu grijă locul înainte de a călca mai departe.

— Binecuvântă-le, Doamne, tu, care ai făcut lumea și viața asta fără de început și fără de sfârşit - și părintele Ghinolea se căută prin buzunare, găsi un coltuc de pâine, făcu între degete fărâmituri și le răspândi pe podea.

Furnicile se opriră, parcă speriate, apoi furnica din frunte prinse gămălia de pâine între picioarele din față și, mergând de-a-ndărătelea, ca să-și facă loc printre surate, urmă aceeași cale pe care venise, spre adâncul dintre scânduri.

— L-ai văzut pe Cozmin? întrebă în șoaptă Isaac, și Curta, care era lângă el, dădu din cap.

— A spus să-ți zic că e bine, sănătos, îi transmise Curta vestea, și se miră că, în locul bucuriei la care se așteptase, Isaac se întunecă la chip, ca după o clipă să-și lase capul în podea și să bolborosească ceva știut numai de el.

— Părinte, spune, te rog, o rugăciune de înmormântare, îl rugă Landesman, și preotul, fără să ceară amănunte, fără a fi curios, se duse grav în dosul perdelei și reveni cu o carte în mână. Citi câteva rânduri cu vocea scăzută, în timp ce tăietorii de lemne se înapoiară la locurile lor în cele două strane, închipuite din două bănci de lemn, așezate la marginea pereților față în față.

Numai Landesman rămase la locul lui și se închină într-un fel aparte, lovindu-se cu fruntea de podeaua de lemn.

35

În acel an, iarna nu se lăsă așa de ușor alungată; deși pământul începuse să înverzească, și furnicile lui Ghideon ieșiseră la lumină, într-o noapte se porni de pe versantul nordic un vânt rece, cerul se întunecă în acea parte de-a binelea, și burțile negre ale norilor se vălătuciră spre sud. Se porni mai întâi o măzăriche ce tăia aerul pieziș, apoi o ninsoare deasă nu conteni toată noaptea. Dimineața, stratul avea aproape o jumătate de metru, și sora Nana primi indicații de la organizație să dea dispoziții ca sanatoriul să fie din nou încălzit. Curta lucrase toată noaptea; n-avea la îndemână decât un caiet de școală, liniat; așezat în pat, cu pernele ridicate la spate, scrisese

până aproape în zori. Frazele se legau unele de altele, era acolo propria lui viață din ziua când sosise, nu inventa nimic, derula doar ghemul strâns în dosul frunții, și firul se desfășura aproape singur, mânat de grafitul creionului.

Adormise cu caietul pe piept și se trezise de viscolul de afară cu el tot pe piept, și, cu toate că nu ațipise mai mult de un ceas, nu se simțea obosit; o încrâncenare pusese stăpânire pe el și se hrănea cu ea, umplând pagină după pagină, ca și cum din rândurile acelea se descătușau forțe necunoscute, pornite dinlăuntru și reîntoarse, prin același fir în suflet, să prindă noi puteri și să continue. Nu se opri din scris decât în clipa când auzi o bătaie în ușă; ascunse grăbit caietul sub pernă și se prefăcu că doarme, dar pe sub pleoape o văzu pe sora Nana; se prefăcu că se trezește, atunci, în acea clipă, și ridică din umeri când sora îl întrebă dacă nu știe ceva de Morăscu.

— E pregătită sala de operații și el nu-i nicăieri; aseară i-am făcut un dilauden, doză dublă, ca să doarmă liniștit.

Sora își văzu de-ale ei, precipitată și enervată de dispariția lui Morăscu, la care nu s-ar fi așteptat. Noutatea îl determină pe Curta să sară din pat și începu să se plimbe agitat prin cameră. Deodată avu senzația că mersul lui, de la perdea până la fereastră, seamănă cu mersul lui Morăscu, și când privi linoleumul descoperi aceleași urme de pași; pe o lungime de trei metri, covorul cauciucat își pierduse lustrul, devenise mat; se cutremură gândindu-se câte milioane de pași făcuseră el și cei dinaintea lui pe același spațiu dintre fereastră și perdea, pe același culoar îngust. Unde plecase Morăscu? Era sigur că Gavra avea să se bucure; Morăscu nu-i înșelase intuiția, procedase întocmai, fugise de propria lui hotărâre, dar el, Curta, nu se bucura, dimpotrivă, momentul de satisfacție din prima clipă, când auzise de la soră că Morăscu nu e de găsit, se topise; îi păru chiar rău că încercase și pentru puțin timp o asemenea orgolioasă mulțumire. Nu avea nevoie ca

Morăscu să piară numai ca adevărul spus de el, Curta, la ședință să fie singurul valabil. Acel adevăr ignorat de pacienți, putea trăi fără să fie înscăunat în drepturile lui, și Curta, temător, fără să-și poată explica temerea, se îmbrăcă grăbit și își puse la gât un fular gros, mereu spaima de gâtul lui fragil. Ca să nu fie văzut, ieși pe scara de serviciu, folosită tot mai mult în ultimul timp. De la poartă se auzi strigat, nu întoarse capul și nici nu-l încerca reproșul că sărise gardul și că acum mergea urmărit de privirile dezaprobatoare ale sorei Nana, anunțată de portar. O luase pe cărăruia lui Pintică; drumul era greu, zăpada umedă îi intra pe sub pantaloni în bocanci; în graba cu care plecase, uitase să-și îmbrace paltonul, și curând simți umbra răcoroasă a pădurii până la os. Ajuns din nou în șosea, se grăbi spre gară; nu știa exact de ce alesese acest drum, Morăscu putea foarte bine să fie în direcția cealaltă, spre bufet, dar pentru că nu se întrebase la început, se lăsă în voia intuiției sale și merse mai departe. Acum se luminase bine de ziuă, printre doi nori soarele începu să se arate firav, și Curta își miji ochii la această atingere a razelor cu albul zăpezii. Încovoiat de spate, înaintă pe drumul fără urme, cu zăpada adunată precum niște dune de nisip. Toată noaptea bătuse vântul. Abia într-un târziu observă că, paralel cu urmele lui, alte urme îl însoțeau în pădure, urme de pași omenești; ele nu duceau spre oraș, ci veneau dinspre el. Se luă după urme și se înfundă printre copacii deși. Inima zvâcnea cu putere, aerul rece îi ustura gâtul dar, în graba lui, nu mai lua aminte la aceste amănunte, care altădată l-ar fi făcut să se oprească și să se odihnească; mergea grăbit, cu certitudinea că înaintea lui, nu la mare distanță, va da de Morăscu. Într-adevăr, la nici o sută de pași, după o vâlcea, ascuns pe jumătate privirilor, Morăscu înainta legănându-se, se vedeau în zăpadă urme de căzături; omul nu mai avea resurse fizice. Curta, acum sigur că cel dinaintea lui

nu e altul decât Morăscu, se opri o clipă să-și tragă sufletul. Morăscu proceda la fel; năruit de oboseală, amețit de injecția sorei Nana, se lungi pe-o parte și rămase adunat, cu genunchii strânşi sub bărbie, cu geanta neagră, de care nu se despărțea niciodată, vârâtă sub cap, pe jumătate îngropată în zăpadă. Curta se smulse din toropeala de moment și porni mai departe. Morăscu ațipise în zăpadă; se îmbrăcase cu hainele lui tocite peste pijamaua cu dungi albastre. I se vedea pijamaua de sub pantaloni, și de sub mânecile hainei, croită pentru un alt Morăscu, cu mult mai solid. Îl ridică de jos; era ușor ca și cum greutatea n-ar fi fost a omului, ci a hainelor de pe el. Morăscu, la vederea lui, își deschise larg ochii, neînţelegând ce se petrece cu el.

— Ești obosit, ai adormit, atâta tot; întâmplarea a făcut să fiu la plimbare, se scuză parcă Petre, ca să-și explice prezența.

În loc să-i răspundă în vreun fel, Morăscu se uită la ceas, la ceasul lui cu cureaua peticită, trecută pe sub carapacea de metal, și cu un soi de neputință, se așează din nou punându-şi geanta sub șezut.

— Mai am timp, nu-i așa? N-aș vrea să creadă că am dat bir cu fugiții, ar fi tare neplăcut - spuse el într-un târziu, ca și cum ar fi vorbit de altul, pe un ton calm și absent. M-a amețit medicamentul sorei Nana; n-am vrut să-l fac, n-am avut încotro, cu toate că știam că trebuie să merg până în oraș... Cine știe când am să mai pot merge? - și Morăscu se ridică, își șterse fundul de zăpadă și, agale, pășind înaintea lui Curta, urmă drumul parcurs de el prin pădure cu câteva ceasuri înainte.

— Petre, sper să nu fii supărat pe mine, mi-ar părea tare rău, și, ca să poată vorbi, îl lăsă pe Curta să meargă pe locul bătătorit, el călcând pe zăpada neatinsă.

Abia atunci îi văzu Curta pantofii cârpiţi în locul unde se terminau degetele mici ale picioarelor și, după cum era

însăilată cusătura, nu era nici o îndoială, era opera lui.

— Să nu crezi că slăbiciunea sau teama de operație m-a determinat să te întreb, cu toată injecția sorei Nana, uite că eu umblu și nici nu mi-e frică de ce se poate întâmpla. Te-am înțeles la ședință, cu toate că nu-ți dau dreptate, nu-ți dau dreptate deloc, partidul trebuie să se ocupe de toate, să nu piardă din mână nimic; acum, că a pus mâna pe putere, socialismul și comunismul sunt de negândit fără această putere, dar în loc ca mâna ce bătea aerul să-i întărească spusele, schiță o mișcare potrivnică, gestul voia să spună că, de fapt, vorbele lui n-au acum nici o valoare și că le rostea doar dintr-o convingere întipărită pe scoarță.

— Petre, continuă Morăscu să-l numească simplu, drumul ăsta eu l-am bătătorit, e mai bun decât drumul lui Pintică. Se învioră dintr-o dată. Are cu o mie cinci sute de pași mai puțin, e drumul meu și cred că în mod greșit oamenii merg pe drumul lui Pintică, al meu e mai scurt... nici nu are atâtea urcușuri; uite, pe râuleţul ăsta am făcut și un pod, eu am tăiat cei doi brazi ca, atunci când apele cresc, să se poată trece. Nu-i așa că ai să le spui oamenilor de acest drum?... Te rog să le spui, e și mai mult ozon, cu toate că e mai întunecos. Acolo, printre crengi, se vede sanatoriul... E drumul meu, eu l-am făcut, repetă el, ca Petre să înțeleagă și mai bine existența acelei fâșii pe care acum se vedeau doar urmele de pași ce duceau spre oraș. Știam că ai să vii în întâmpinarea mea, eram aproape sigur, chiar în locul ăsta, acum câteva ceasuri, când am trecut, m-am oprit și mi-am zis... Nu știu de ce m-am gândit tocmai la tine... puteam să mă gândesc la altul, nu-i așa, dar, uite, eu nu m-am gândit... Să știi că nu m-a așteptat de fiecare dată o persoană importantă de la centru, asta o spuneam așa, ca să pot pleca în oraș, am acolo pe cineva... Am o fată, Curta, fata mea, are acum șapte ani... Ei îi duceam jucăriile, pentru ea le făceam și pentru mamă-sa; o parte din ele le vindea... Acum nu le

mai poate vinde, o cooperativă face la fel... Cu mult mai frumoase... Nu sunt căsătorit... Mi-a fost teamă de cei din sanatoriu, și pe urmă... Acum, că tovarășa Ana a căzut, sunt sigur că au să-mi dea o pensie specială, ea nu m-a înghițit niciodată, ca și Cozmin. Pensia aia mică, de câteva sute de lei, le-o dădeam lor, ca și ce mai căpătau pe jucării... N-am uitat, mi-ai spus atunci, la început, că ți-au plăcut, erau frumoase, pe atunci se puteau vinde, acum...

— Erau foarte frumoase, consimți Curta, și căută cu febrilitate în buzunar pachetul cu țigări, dar pachetul dispăruse de mult, Curta nu mai fuma de mai bine de un an de zile.

— Îți dau eu țigară, am găsit Carpați. Nevasta mi-a spus că a văzut în oraș țigări cu filtru, să oprească nicotină. N-am știut...

Se opriră la cărare și își aprinseră fiecare câte-o țigară, dar Morăscu își aduse aminte de ceva, rupse țigara în două, partea neaprinsă vârând-o cu grijă la loc, în pachet.

Curta tușea reținut, se dezobișnuise de tutun; o amețeală și o greață îl făcură să se îndoaie de mijloc, în timp ce tâmplele îi zvâcneau puternic. Cu toate astea, nu aruncă țigara, așa cum intenționase, și pentru că n-o aruncase, începu să tragă fum după fum. Curând amețeala se risipi, în schimbul ei îi apăru pe frunte o transpirație rece, de gheață.

— I-am pus numele Octombrie, nu-i așa, nume frumos, spuse Morăscu, cercetându-l pe Curta, vrând să-i ghicească reacția la ideea de a da asemenea nume unui om, așa o cheamă pe fata mea, și când am să mă fac bine și am să ies din sanatoriu am să-i dau numele meu, adică vreau să spun că am să mă căsătoresc cu soția celui pe care l-a împușcat Costache. Am cunoscut-o la Caransebeș, la închisoare, venea de două ori pe lună și o dată s-a întâmplat ca la vorbitor s-o văd; era pe atunci înaltă, frumoasă, cu ochii ei negri și era nevasta legitimă a lui

Silivan, așa îl chema pe bărbatul ei, și mie îmi era rușine că mă uitam la ea, și nu la fratele meu; venise de la câteva sute de kilometri, și cu el nu prea aveam ce discuta. Frate Petre, ți-am spus, cei mai mulți ani din viața mea i-am petrecut prin închisori, și după închisori n-am avut parte decât de sanatorii, și ele tot un fel de închisori, dacă stai și te gândeşti bine, uneori chiar mai chinuitoare decât primele, deoarece nu-i așa, acolo stăteai că n-aveai încotro, în sanatorii însă... Nu mi-a prea plăcut școala, nici acasă nu mă îndemnau ca să învăț, tata era un muncitor necăjit la Salubritate; puținii bani și-i lăsa la cârciumă, așa că eu și cei trei frați ai mei... Am intrat la cazangerie, tata vorbise cu un prieten de-al lui care avea alt prieten la Ateliere și așa am ajuns nituitor, și pe vremea aia dacă aveai mâini puternice - și eu aveam - ce mai conta că trecusem prin cele patru clase primare cum trece câinele pe... Am lucrat de la paisprezece ani, îmi plăcea munca, eram respectuos și ascultător, și așa s-a ajuns că tovarășii să-mi mai spuie ba una, ba alta, despre lume, și, fără să vreau, mintea de copil a început să se lumineze, atât cât se putea lumina. Ți le spun toate astea nu pentru a-mi povesti viața, viața mea e un roman întreg, vreau doar să-ți spun că din pricina închisorilor n-am avut timp să mă ating de o femeie, n-am prea știut ce-s alea și ajunsesem de-acum om în toată firea și eu nu mângâiasem măcar o fată, cu toate că în închisoare, ca să nu rămân de rușine, mințeam și le povesteam tovarășilor fel de fel de lucruri despre viața mea particulară. Până când unul s-a apucat să-mi numere anii petrecuți în pușcărie și m-au prins cu minciuna, și-au dat seama că n-am prea avut vreme de așa ceva. Atunci când am întâlnit-o prima dată pe nevasta lui Silivan am rămas cu ochii pironiți la ea, și femeia m-a observat, mi-a zâmbit, și de la zâmbetul ăla n-am mai uitat-o. Era nevasta unui tovarăș de-al meu, mai în vârstă, ce-i drept, dar tovarăș se cheamă; și eu de atunci somn n-am avut, mă

culcam cu ea în minte, o visam toată noaptea și mă trezeam cu cearcăne la ochi și la suflet din pricina ei. De-acum știam când vine la Silivan, mă uitam din celula mea la drumul colbuit și făcusem bătături la mâini de cât mă tot săltăm ţinându-mă de gratii ca să văd fâşia de drum ce mi se deschidea în față, printre două clădiri. La mine nu venea nimeni, cum am zis, o dată a venit fratele meu, dar, aflând pentru ce sunt arestat, a încetat să mai vină, el era fratele meu cel mai mare. Mama și tata pieriseră, ceilalți doi frați, așezați undeva prin Moldova, nu știau de soarta mea, eram singur, doar cu nevasta tovarășului meu în gând și știam bine că n-are să se mai ivească prilejul s-o văd de aproape. Am făcut ce-am putut, și până la urmă am ajuns împreună cu Silivan; era cu vreo zece ani mai mare ca mine și de dragul ei l-am iubit și pe el. Mă transformasem într-un fel de slugă a lui; eu îi curățam bocancii, eu duceam în locul lui tineta, eu ceream să execut muncile negre atunci când îi venea lui rândul, și asta ca și cum m-aș fi obosit pentru ea, numai pe ea o vedeam în față. Și seara îl rugăm pe Silivan, ca un hoț de rând, cu gânduri ascunse, să-mi povestească despre viața lui, fără să știe că de fapt, din toată povestea lui, pe mine, nu-i așa, mă interesa altceva, viața ei. Într-o zi, din pricina unei greve a foamei - cerusem dreptul la muncă în atelierele închisorii -, conducerea penitenciarului ne-a băgat într-o celulă cu deținuți de drept comun; asta era pedeapsa pentru ceea ce cerusem noi, și într-o seară au vrut să-l înjunghie pe Silivan. Pentru că eu eram aproape, am sărit în fața lui, și cuțitul l-am primit în plămân eu. Silivan s-a eliberat cu un an înaintea mea; între timp, din pricina rănii, m-am îmbolnăvit de tuberculoză, am fost purtat prin fel și fel de spitale și dacă m-a ținut ceva în viață, în mizeria aia în care trăiam, erau gândurile mele despre lumea asta de azi și chipul ei, pe care nu-l văzusem decât atunci, la vorbitor și de câteva ori pe drumul colbuit dintre cele două case. Când am ieșit din

spitalul închisorii, n-am avut unde să mă duc; stăteam așa, ca un prost, pe o bancă, parcă văd și acum, era primăvară, o primăvară timpurie, și numai ce văd că vine spre mine o femeie, și femeia nu era alta decât nevasta lui Silivan. M-a dus la ei, acolo m-am pus în câteva luni pe picioare, dar la prima acțiune am căzut din nou și am primit alți șase ani de temniță grea. Am pierdut urma lui Silivan, nu mai știam nimic de el, știam de ea; Aurica venea tot la două luni la vorbitor, îmi aducea de mâncare, și cu toate că știam că era trimisă din partea Ajutorului Roșu, mă amăgeam că vine pentru mine și eram fericit cum greu își poate închipui cineva. În tot timpul ăsta, nu i-am dat niciodată de înțeles ce sentiment nutresc pentru ea, aș fi preferat să mă omor decât să scot din gură un cuvânt, până într-o zi, când, la vorbitor, Aurica m-a întrebat dacă eu eram cel care stătea cocoțat pe gratiile ferestrei la Caransebeș. De rușine, m-am înverzit, dar ea nu s-a supărat, doar a râs așa de frumos! După doi ani de detențiune, din nou m-am întâlnit cu Silivan; îmbătrânise tare, părul îi căzuse, șchiopăta, n-avea chef de vorbă și nici de mine. Era supărat de disensiunile existente în partid și suferea amarnic. Eram atunci într-un lagăr cu Silivan; a primit sarcina să evadeze; avea de dus un mesaj important lui Costache. Dar odată cu el a plecat un alt om de legătură, cu un alt mesaj către Costache, un mesaj provocator și Silivan, ajungând cu întârziere din pricina unui tren pe care l-a scăpat, a fost înlăturat. Când am ieșit din lagăr, la Eliberare, am aflat ce s-a întâmplat cu Silivan, am încercat să-i dau de urmă nevestei lui, dar n-am mai găsit-o, se mutase din București, nimeni nu știa unde plecase după moartea bărbatului ei. În loc să mă prezint, ca ceilalți tovarăși, să-mi iau și eu o muncă în primire, am umblat toată țara să dau de Aurica, și până la urmă am găsit-o într-un sanatoriu, paralizată. La o întrunire, imediat după moartea lui Silivan, a fost lovită cu o piatră de pavaj în șira spinării și nu mai putea să-și

mișteă picioarele, era țintuită pe viață în pat. Am lucrat ca nituitor într-o fabrică din același oraș unde fusese internată, am lucrat din greu, eram dator să am grijă de ea, cu toate că din femeia pe care o văzusem la vorbitor nu mai rămăsese decât o umbră. S-a vindecat, dar fără să poată umbla, și atunci i-am meșterit un cărucior, eu și tovarășii mei l-am făcut; model era un scaun cu roți, nemțesc, rămas de pe vremea războiului în curtea spitalului, și așa am pus-o pe Aurica pe picioare, adică pe rotile. Am adus-o apoi în orașul din apropiere, are o cămăruță sub un acoperiș, n-a vrut să facă cerere pentru pensie, și de două ori pe săptămână mergeam la ea s-o cobor cu căruciorul în curte și ne uităm pe urmă unul la altul, fără să vorbim. Gândurile noastre sunt în urmă, și eu stimez gândurile astea ale ei, și ea pe ale mele. La toamnă, fata are să meargă la școală, împlinește în iulie șapte ani și, cu toate că am trecut prin câte am trecut, sunt fericit, frate Petre; dacă ar trebui să iau viața de la început, aș lua-o tot așa. I-am spus că azi mă vor opera, de fapt și ea mi-a zis nu o dată să încerc, n-are rost să mai zac aici, vreau să mă fac bine, și pe urmă să stăm împreună; eu să lucrez undeva pe aproape, o muncă nu prea grea, și după orele de servici, ea să mă aștepte cu ciorbă și chiftele, fetița să-și facă lecțiile, să fim împreună. Și dacă mi-e teamă că are să se întâmple ceva, nu teama morții mă sperie, mă sperie altceva: cine are s-o coboare de la etaj pe scări, cine are să-i cumpere alimente și, mai ales, cu cine are să tacă ea ore în șir, așa cum tăceam noi acolo, în curte, făcându-ne că ne uităm la munți, dar de fapt fiecare privind prăpăstiile și amintirile din noi? Amintirile m-au legat de ea, și în amintirile astea era singura mea dragoste, și mersul ei șăgalnic făcea parte tot din dragostea mea. Vezi, frate Petre, pe noi nu ne-a îndemnat nimeni să luptăm, nu ne-a împins nimeni de la spate; puteam avea și eu o viață liniștită, aș fi fost sănătos, eram

în putere, la meseria mea se câştigau şi se câştiga bani nu glumă, aş fi avut ce-mi trebuie, dar am preferat lupta; la început dus de exemplul tovarăşilor mei, apoi din convingere, şi cu cât eram noi asupriţi mai mult în închisori, cu atât ştiam că dreptatea este de partea noastră şi căpătam puteri să trăim şi în orice împrejurare să ne numim oameni. Stă lângă gară, la numărul doisprezece, e o casă cu acoperişul de tablă vopsit în verde, şi Aurica acolo stă în balcon şi priveşte peste munţi şi sunt sigur că în gândurile ei intru şi eu cu viaţa mea chinuită şi ca vai de ea. Ştiu că nu-ţi sunt apropiat, ştiu că nu din prietenie ai venit înaintea mea, din prietenie puteau veni alţii, n-au venit, ai venit din omenie şi poate şi pentru altceva, poate erai curios să ştii dacă am fugit sau nu, erai curios să afli ce-ai aflat, deoarece ştiai, uite de asta eram sigur că ai să vii, ştiai că eu am să-ţi povestesc câte ceva din viaţa mea. După cum vezi, viaţa mea n-are nimic special. Mi-am dat seama din primele zile, după prima întâlnire acolo, la Titorian, că nu-ţi sunt simpatic, voi intelectualii ne credeţi nişte subdezvoltaţi şi, din pricina asta, capabili să acţionăm doar la nivelul instinctelor noastre politice; n-avem şcoli şi nici pregătirea voastră şi să ştii că până în clipa când vom ajunge la nivelul vostru, dragostea asta dintre noi şi voi aşa va fi, ca între pisică şi şoarece, dar va trebui să ne acceptaţi colţii deoarece în puterea noastră stă să vă jumulim sau nu, să vă tolerăm sau să vă îndepărtăm, în funcţie de cum veţi şti să ne apreciaţi şi să vă supuneţi nouă. Aici am fost întotdeauna de acord cu Cozmin. Pentru că în viaţa noastră simplă şi grea voi veniţi cu îndoielile, cu opoziţia, cu întrebările, şi chiar şi cei mai devotaţi intelectuali din partid seamănă nu o dată vânt şi cine seamănă vânt, frate Petre, neapărat, nu-i aşa, va culege furtună. Acum eşti mulţumit? Nu-i aşa că din punctul tău de vedere pot intra la cuţit şi, eventual, ţi-ai dori nici să nu mai ies de sub el, cu un Morăscu mai puţin

veți câştiga voi un loc în plus, nu-i așa, că la asta te gândeşti?

Curta se luă după Morăscu, călca aproape pe urmele lui, Morăscu nu mai ținea marginea, își potrivea pașii pe semnele vechi și pașii erau mult mai sprinteni decât la început, oboseala dispăruse, genunchii nu-i mai tremurau.

— Ce-ar fi, totuși, să nu te operezi, tovarășe Morăscu, să nu te operezi încă? Sincer să fiu, n-am încredere în Băltescu, n-am încredere ca medic chirurg, ținu să precizeze Curta, are prea puțină experiență.

— Vezi că am avut dreptate? spuse Morăscu, și se opri din nou în potecă, întorcându-se spre Curta, și bucuria că dreptatea era de partea lui îl făcu să uite că țigările trebuiau drămuite și, generos, îi oferi una întreagă, el mulțumindu-se cu jumătatea ruptă înainte. Vezi cum semeni îndoiala, numai că pe mine asemenea îndoieli mă lasă rece, n-am să-ți urmez sfatul, sfatul ăsta care împrăștie, dar nu adună nimic.

— Tovarășe Morăscu, îți dau acest sfat nu ca să semăn îndoieli, știu că ai prea mare curaj ca să ți-l pot înfrâna, fie și măcar o parte din el, dar curajul într-o operație nu e totul, ca să fiu sincer, nici nu cred că în asemenea situații curajul are vreun rost; curajul este arta de a-ți ascunde frica, orice om normal are dreptul la frică, și rațiunea de a-și înfrânge panica în momentele grele nu este altceva decât acest mare curaj de care vorbești, curaj în momentul de față prost înțeles. N-am venit nici ca să-ți cunosc viața, n-aveam de unde ști că ai să mi-o povestești; acum, după ce mi-ai redat frânturi din ea, trebuie să-ți mărturisesc că dorința mea de a te opri să faci această operație este și mai puternică decât înainte, din motive pe care n-are rost să le explic. Nu dosarul lui Băltescu taie în dumneata, dosarul ar tăia minunat dacă ar avea în el capacitatea să se metamorfozeze, dar, din păcate, el rămâne un simplu dosar. Înclin să cred că nu vrei să renunți la operație din

mai multe motive, și unul dintre ele este acela că dumneata ai insistat să vină Băltescu, fără ca atunci să știi că vei ajunge sub bisturiul lui. Și bisturiul ăsta ți-ar putea fi fatal; ai o nevastă, un copil, n-ai dreptul să-ți lași trupul supus nu unei operații, ci unei experiențe politice. S-ar putea foarte bine ca intervenția să reușească, dar eu am fost de față la operația lui Pintică și îți spun că, dacă va reuși, reușita va fi rodul întâmplării și nimeni nu are dreptul, datorită unei întâmplări, să tragă concluzii de viață și de moarte pentru alții. Nu eu semăn îndoiala, dacă vrei să știi, adevărul totdeauna seamănă îndoiala prin forța lui, mai ales în cei care ajung cu greu la el.

— Nici noi n-am avut experiență și am pus mâna pe putere și conducem și vom conduce.

— Dar se poate conduce și fără experiențe triste, se poate conduce preluând ce-a fost bun de la alții, nu trebuie neapărat să credem că numai ceea ce facem noi este bun.

Morăscu își aruncă mucul de țigară, se uită din nou la ceas, apoi porni, sprinten, pe cărăruie înainte. Vorbea fără să mai întoarcă privirile spre Curta, vorbea cu spatele la el, dar Petre îl auzea și așa, cu toate că vorbele ajungeau pe jumătate frânte.

— Nu-mi pare rău că te-am tăiat de pe listă și l-am trecut pe Stamate.

— Stamate e un oportunist și o spun asta nu pentru că m-ai tăiat de pe listă, ci pentru că el una face și alta gândește...

— Dacă face pentru noi, puțin îmi pasă ce gândeşte, cu timpul o să se dezobișnuiască să gândească altfel decât face, spre deosebire de tine, care nu prea faci nimic pentru noi și gândeşti și împotriva noastră. Dacă nu m-aș opera, asta ar fi din cu totul alte motive, te asigur, aș vrea să fiu pe picioare ca să te pot exclude, cei de la ziar n-au nimic împotrivă. Stamate a întocmit referatul în locul meu, am dorit să fie redactat de un intelectual, așa e democratic, de

ce să zici că te-a încondeiat un necioplit, a scos din tine un naționalist sadea. Știi, tot greul, spuse Morăscu oprindu-se o clipă în mijlocul drumului, solicitând participarea lui Petre, greul a fost cum să facem să nu jignim, nu-i așa, nu-i indiferent de unde ai venit, unde ai învățat, ei, uite, acest loc unde ai învățat ne dădea bătăi de cap, acest loc trebuia anulat, și acuzația de naționalist este cea mai bună din toate câte le ai la dosar, pentru că ai destule, frate, acolo... Ca naționalist singur te dezici de locul unde ai învățat și, dezicându-te, împroști cu noroi și țara ta și cealaltă... Ei, acum îți mai dă mâna să spui să nu mă mai operez? întrebă Morăscu și râse bucuros de această înfundătură în care îl băgase pe Petre.

— Da, chiar cu mai multă convingere ca la început.

— Asta ca să nu dai înapoi, ți-e rușine să dai înapoi, nu-i așa, ai prefera să-l faci pe Morăscu să dea el; ei, uite, Morăscu nu dă, nu fiindcă se simte cu musca pe căciulă, el crede în ceea ce face.

În hol îi aștepta sora Nana. Trecuse de ora opt, operația era programată pentru ceasurile nouă, venise și Băltescu și, la aflarea veștii că Morăscu nu e de găsit, se dusese furios în biroul lui.

— Tovarășe Morăscu, se poate? reuși să îngâne sora Nana. Tocmai dumneata, se poate? se lamentă ea, dar, văzând că din mers Morăscu se dezbracă de haină și de pulover, disperarea de la început se transformă în năuceală și rămase cu gura deschisă, arătându-şi caninul rebel, alb și lucitor.

— Am avut o întâlnire importantă cu cineva de la centru, a trebuit să predau niște documente, tovarășul Curta este martor, fără să vrea ne-a întâlnit pe drum, el îți poate dovedi, nu-i așa, tovarășe Curta? căută el un sprijin direct, și Curta înclină din cap, deși o clipă se gândise să-i spună sorei că totul e numai o scorneală.

Sora se luă după Morăscu. Îl găsi în camera de lângă

sala de operații, numai în napoleonii lui groși: se privea în oglinda pătrată, atârnată deasupra chiuvetei. Rămase nemulțumit de barba mare și nu se lăsă până ce sora nu urcă în camera lui să-i aducă uneltele de bărbierit. Se tamponă pe obraz cu spirt medicinal, dar mâna în care ținea vata era vizibil nesigură și atunci o privi ca pe un corp străin de ființa lui, o admonestă verbal cu o voioșie nefirească, făcându-i semn cu degetul arătător de la cealaltă mână și fredonă o melodie, se spălă cu apă rece până la brâu, insistând mai mult cu săpunul pe sub brațe și la gât. Se șterse cu tifon, prosop nu era la îndemână, apoi se așeză pe un taburet, se răsucea voios spre soră și, ridicând mâinile, zise pe un ton de glumă:

— Mă predau, soră, sunt al dumitale.

Curta se uitase prin fereastra mare din coridor; voioșia lui Morăscu nu-l putea înșela, dar tocmai când voia să intre în cabinetul lui Băltescu, acesta apăru pe coridor, și la vederea figurii relaxate, pofta de a interveni îi dispăru. Era sigur că medicul avea să primească sfatul ca un amestec brutal în meseria lui, ar fi avut tot dreptul, cine altul dacă nu el, Petre, ceruse la ședință, sus și tare, să nu se treacă peste părerea oamenilor de specialitate? Iată că omul de specialitate fusese bucuros când aflase că Morăscu era pregătit pentru operație, și Băltescu, deloc mirat că-l vede pe Curta acolo, îl apucă de cot și-i zise:

— N-am nimic împotrivă, dacă vrei, mă poți asista, optimismul dumitale - de ce să nu recunosc - face bine nu numai pacientului.

— Mi-a fost de ajuns o dată, domnule doctor, acum am ceva mai bun de făcut cu emoțiile mele, le-am găsit sens și întrebuințare, prefer să descriu operația decât să particip la ea.

Arborând un zâmbet, Curta se îndreptă spre scara principală.

Stamate îl aștepta pe coridorul etajului întâi; se plimba

de la un capăt la altul, cercetând din mers câteva hârtii, de parcă s-ar fi pregătit să ia cuvântul, într-un loc foarte important și nesigur încă pe el, mai cerceta din mers ideile ce urmau să fie dezvoltate. Curta îl ocoli, nu era sigur că era cel așteptat, abia când văzu ușa întredeschisă înțelese că Stamate intrase înăuntru, îl căutase, apoi, văzând că se apropie de sanatoriu, rămăsese pe coridor, deoarece știa că, mai devreme sau mai târziu, are să urce. Era stânjenit Stamate, dar cu toate astea, fără să fie poftit, îl urmă pe Curta și ca și cum dinainte s-ar fi înțeles în privința întâlnirii, afișă chiar un aer nemulțumit că acesta întârziase, că-l făcuse să aștepte nepermis de mult și că acum nici măcar nu-și cerea scuze, așa cum cere bunacuviință.

— Te-am așteptat, Petre, intră Stamate în discuție, aşezând cele câteva hârtii pe masă și apăsându-le cu mâna ca să le îndrepte. Nu înțeleg ce-i cu tine, de ce renunți așa de ușor la toate?

— Cine ți-a spus că renunț? Dar dacă tot ai venit aici nechemat, fă-mă să înțeleg la ce anume renunț, poate nu-mi dau seama, poate sunt năuc sau zăpăcit și nu mai știu ce se petrece cu mine. La ce să renunț și la ce să nu renunț? Mi-a spus Morăscu de referatul pe care l-ai întocmit, te felicit, dragul meu, mai ales dacă el reprezintă propria ta credință despre mine. Vreau doar să te întreb - știu, inutil, dar te întreb totuși - de unde mă cunoști așa de bine și cu ce drept poți să faci afirmații despre un om, afirmații evident false? Întrebarea este de prisos, îmi dau seama, spuse Curta, și, fără jenă, își scoase haina, puloverul, apoi se îmbrăcă în pijamaua lui roasă. Se urcă în pat și privi afară, unde se vedeau, pe colina lui Visalon, zeci de pacienți, care preferau orelor de cură săditul pomilor. Așa ai procedat și cu Titorian, nici nu știu de ce mai pierd vremea aruncând în discuție logica, tu te descurci admirabil fără...

— Petre, prima dată m-am simțit profund jignit când m-ai alungat din cameră, nu meritățm, și nu meritam acest lucru din partea ta, oricum, suntem singurii aici care avem aceeași meserie, ar trebui să ne întrajutorăm și nu-ți ascund că intenția de a-ți da ajutor m-a adus aici; am trecut peste orgoliul meu și iată-mă, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, ca și cum nu eu aș fi cel supărat. N-am făcut altceva decât să îndeplinesc o sarcină, mi-au spus că cel mai plauzibil motiv pentru scoaterea din partid ar fi acuzația *naționalism,* mi s-a servit tema, eu am dezvoltat-o, atâta tot. De ce nu înțelegi că dacă n-aș fi scris eu referatul l-ar fi scris altul, și acesta n-ar fi venit la tine să discute, să ți-l arate - Stamate luă de pe masă hârtiile și i le întinse lui Curta, dar el bătu aerul cu mâna, în semn că n-are nevoie de ele, și când Stamate insistă totuși, Petre le aruncă, pur și simplu, reţinându-se cu greu de a-l da din nou afară.

— Înțeleg că nu vrei să scapi, că te oferi eroic cu pieptul deschis unor... invocând curajul menirii tale și, uitând că mai ai înaintea ta o întreagă viață și că ea îți este necesară. Odată exclus din partid, nimeni nu te mai poate apăra; vei fi un om sfârşit, vor putea da cu tine de-a dura. De ce nu pricepi că sunt pe lumea asta lucruri care trebuie să treacă, avem obligația morală, poate acesta este actul de cel mai mare curaj, de a scăpa acestei judecăți de moment, judecată - cum prea bine ai spus - ilogică, falsă, dar reală de vreme ce, vrem, nu vrem, suntem supuși legilor ei. Faci acte de caritate în stânga și-n dreapta și ești incapabil să faci cel mai mic gest pentru...

— Și ce-ai vrea să fac, mă rog? Poate îmi dai tu o soluție curajoasă, o soluție acceptabilă, poate o ai la îndemână, în traista ta de iluzionist ideologic, o panglică ce mi s-ar potrivi ca să scap așa cum ai spus. Pentru asta, mai trebuie să și accept o asemenea formulă de compromis... De ce nu înțelegi, Stamate, că, odată intrat în această morișcă a compromisurilor, nu vei mai ieși din ea niciodată. Sunt

aproape convins că și peste douăzeci de ani ai să rumegi la fel, și atunci ai să spui că trebuie făcut ceva ca să scăpăm, când aici, între noi, tu nu ești capabil să iei o... Vina este a noastră, de asta sunt tot mai convins; datorită unei înțelepciuni ca a ta, acestui mod de a face totul ca să ieși la lumină, să scapi, înţelegând prin acest singular de fapt atitudinea unei obști împrăștiate aiurea, dar cu o judecată similară. Să-ți vorbesc eu despre menirea noastră? Pentru asta ar trebui să fiu convins că tu crezi în această menire, ar trebui să fiu convins că lumea aceasta, cu toate imperfecțiunile ei, ți-e totuși dragă, cel puțin atâta cât îmi este mie.

— Nu-mi dau seama dacă ești numai prost sau prostia e aureolată de o cinste la fel de prostească, inutilă și copilărească. Vin la tine să-ți spun ce te așteaptă, să întreprindem împreună ceva, și tu-mi ții lecții despre cinste, despre ce va fi peste zece sau cincisprezece ani. Oare nu e totuna ce va fi dacă în acest *va fi* tu nu vei intra? Pur și simplu, nu te înțeleg... faci totul pe placul lui Baciu, te credeam superior, dar văd că mă înșel, răspunzi exact la calculele lui, te înglodezi cu fiecare zi mai mult, îl cerți pe Pintică pentru teoria lui despre generația de sacrificiu, de fapt nu faci altceva decât să te sacrifici conștient la fel cum el își justifica sacrificiul de a trece în lumea drepților. Pe baza referatului meu ai fi putut să-ți întocmești cuvântul punct cu punct, ți-ai fi făcut autocritica, eu aș fi montat pe câţiva inși să te sprijine, și te asigur că i-ai fi scăpat lui Baciu printre degete cel puțin pentru o bună perioadă.

Curta se uita insistent afară; geamul mare lăsa privirilor întreaga panoramă a munților și costișelor din față, și el se desfăta uitându-se la pacienții deveniți copii, cum alergau de la o groapă la alta cu puieții de brad, în timp ce alții cărau gălețile cu apă în șir indian. Era cu ei și sora Aneofița, o distingea după halatul alb, prefera să stea cu pacienții acolo dacă nimeni nu reușise în orele de cură să-i

bage în sanatoriu.

— Sunt obosit, Stamate, sunt obosit, spuse încet Curta, și mă gândesc în clipa asta cu teamă că Morăscu nu va scăpa.

— La asta te gândeşti tu acuma? întrebă Stamate de-a dreptul consternat și fără să mai spună ceva, își luă hârtiile și, după ce își făcu o cruce mare, ieși din încăpere.

Curta se mai uită câtva timp la oamenii de pe dealul defrișat chiar la începutul venirii lui în sanatoriu, cu osebire o urmărea pe sora Aneofița Anghel, mersul ei grăbit, căutăturile ei înapoi, spre sanatoriu, și avu certa impresie că din mulțimea de balcoane ea încearcă să-l găsească pe al lui. Câtva timp și unul, și celălalt se uitară în aceeași direcție, ca și cum ochii li s-ar fi întâlnit. Curta își scoase de sub pernă caietul gros de dictando și, după ce umezi vârful creionului în gură, se apucă să scrie.

36

Scrisese câteva ore în șir, fără să-și schimbe poziția în pat, fără să simtă oboseala și nu se dezmetici decât în momentul când se auzi toaca pentru masa de prânz. Creionul îi căzu din mână lângă el, pe cearșaf, și rămase cu privirile în gol, îndreptate spre balcon. Își reveni într-un târziu; ceea ce până atunci nu reprezentase decât un spațiu din care lumea înconjurătoare se năruise, acum căpătase din nou contururi, se delimita cu precizie, colina muntoasă deasupra căreia se învârtea un nor albicios și costișa unde pacienții sădiseră pomi reveniseră la adevărata lor formă. Acum, locul se arăta privirilor pustiu,

nu mai era nimeni, se vedeau puieții în gropile lor negre, așezați în rând ca niște soldați, aproape că se mișcau acești soldați în mersul lor pitic, și Curta ar fi continuat să-și imagineze acel regiment de brazi în marș dacă clopotul de la bisericuța lui Ghideon n-ar fi anunțat și el că e ora prânzului. Înviorat, se ridică din pat și se îmbrăcă grăbit. Nu mai fusese în sala de mese nici el nu mai știa de când; coborî scările de marmură până în holul de jos și avu un moment de ezitare, chiar înainte de a intra în sală; palmele îi transpiraseră, respirația îi deveni greoaie și, odată ajuns dincolo de ușă, se opri ca un străin intrat pentru prima oară. Aproape că nu mai era nimeni din cei pe care îi știuse sau pur și simplu cunoscuții lui nu coborâseră încă. Sala era aceeași, dar oamenii - alții; până și infirmiera care servea se schimbase, blonda dispăruse, în locul ei fiind o brunetă spătoasă, cu mânecile suflecate pe două brațe ca de salahor, și cu o voce groasă îl sperie chiar de la început, atât de neplăcut îl surprinse.

— Sunteţi proaspăt internat? N-am fost anunțată.

Curta nu putu răspunde imediat; ar fi însemnat să se explice, să spună că era pacientul sanatoriului, nici el nu știa cu exactitate de când, și pentru că nu fu în stare să răspundă, femeia îl luă de braț și-l așeză la o masă, lângă bucătărie, celelalte fiind ocupate. Era masa la care altădată mânca Buzangiu, dar Buzangiu nu era de văzut, probabil prefera seria a doua, ca cei mai mulți dintre pacienții vechi, lor nu le mai ardea de mâncare, mâncarea era un supliciu, și ei doreau să-l amâne cât mai mult. Capetele se răsuciră curioase la trecerea lui printre șirurile de mese, numai Deluța îi zâmbi ca unui vechi cunoscut, își întoarse chiar capul după el, și Curta o salută când văzu că insistă cu privirile. Îmbătrânise Deluța sau, în orice caz se schimbase foarte mult. Își tăiase părul și fără fuiorul acela lunecos așezat pe spate i se vedea ceafa și o dungă în pielea gâtului, care se îngroșase și el. Mânecile

puloverului negru cu care o văzuse nu o dată crăpau pe brațele durdulii, iar sub bărbie îi apăruse o gușă, dublă, acum când încerca să-i zâmbească lui Petre de la masa ei. Văzu locul lui Morăscu liber și abia atunci își aduse aminte că acesta se află în sala de operații. Supărat că uitase, se ridică în clipa când i se servea primul fel; îndepărtă infirmiera aproape brutal. Ieși din sală val-vârtej, coborî un etaj și se îndreptă spre coridorul unde altădată transpirase din belșug la vederea acelei încăperi. În sala de operații nu mai era decât o soră, nouă și ea, aduna meșele și instrumentarul și, când auzi că fata cânta, își zise că operația a decurs bine și se bucură pentru această credință. Trecu în grabă pe lângă el doctorul Băltescu; purta încă atârnată de gât masca de tifon. Nu-i dădu nici o atenție, cu toate că Petre făcuse un gest să-l oprească și să afle vești de la el; doctorul îl ocoli, cu gândurile în altă parte, și intră grăbit în sala de radiologie. Curta ridică din umeri. Voia să se întoarcă la masă, dar graba cu care Pintică cobora scările îi schimbă intenția.

Pintică alerga spre poartă, unde oprise un autobuz plin de praf, și, curios, Curta rămase locului. Numai într-un târziu îl simți lângă el pe Forgaș. Îl simți mai mult după hainele îmbâcsite cu mirosul prafului de pușcă; era într-adevăr el, Forgaș, privea în aceeași direcție spre poartă, unde Pintică se oprise discutând cu cineva care coborâse din autobuz.

— A venit Calafat Opincă, îl anunță Forgaș în ungurește, așa mi-a spus Pintică, te-a căutat și pe tine - și Forgaș se îndreptă spre poartă cu pași nesiguri, nu-i venea să creadă că poate fi adevărat.

Da, cel sosit era Calafat Opincă, și nu era singur, îl însoțeau săteni din comuna lui, vreo douăzeci la număr după câte își putuse da seama; oameni nerași, veniți de la drum lung, îmbrăcați în straie ponosite, cu cușmele pe cap, deși afară era un soare cald și strălucitor. Oamenii coborau

unul după altul, năuciți la vederea acelei clădiri albe așa cum nu mai văzuseră până atunci; unii dintre ei se descoperiseră chiar, și atunci Petre le văzu părul scurt, tăiat uniform, cu urmele mașinii de tuns pe scăfârliile strălucitoare, parcă unse cu ulei. Nu îndrăzneau să se îndepărteze prea mult de mașină, din când în când trăgeau cu ochiul spre alți doi țărani rămași în autobuz, unul mai la ușă, altul mai în spate, și ei cu căciuli pe cap, cu sumane groase de lână, cu mustăți arcuite, spre deosebire de Calafat Opincă, a cărui mustață era ridicată în sus.

— Uită-te, tovarășe Pintică, nu li s-a întâmplat nimic, sunt toți, spuse un om îmbrăcat altfel decât țăranii, cu cizme Bürger, pantaloni strânşi pe picior și o scurtă încinsă peste mijloc cu un cordon.

— Tovarășe Pandele! strigă Pintică, recunoscând în omul din față un activist, probabil prieten de-al lui, în orice caz un cunoscut, după felul călduros în care se îmbrățișară.

— Am venit direct de acolo, să ne vezi, așa a sunat ordinul, suntem cu toții, mai spuse Pandele, și arătă roată spre oameni, care continuau să privească la clădirea din fața lor.

— Hai, veniți la mine, tovarăși, îi invită Forgaș pe Pandele și pe ceilalți, dar Pandele, după ce privi în mașină, dădu din cap în semn că plecarea de lângă autobuz nu depinde de el.

— Suntem în trecere doar pe aici, în trecere... Așa am primit ordinul, să venim, să ne vezi, să afle și tovarășii, adică prietenii tăi care au scris mai știu eu pe unde, că suntem întregi și sănătoși.

— Unchiule, se adresă Pintică lui Calafat, un om lat în spate, cu picioarele ușor curbate, cu chipul colțuros, ca cioplit de o mână nedibace.

La apelul lui Pintică, Calafat continua să tacă și să privească în jur speriat.

— Unchiule, deci v-au dat drumul, nici nu știi, au fost

luni în șir când am vrut să... nu m-aș mai fi putut întoarce acasă pentru nimic în lume. Tovarășul Curta, Petre Curta, scriitor, și tovarășul Forgaș, ei au scris, ei au insistat, lor le datorați...

Pintică se opri; își dădea și el seama că orice explicație e de prisos, oamenii erau aici, veniseră de departe la el, să-l vadă și să-l liniștească, cu toate că nu înțelegea un lucru: de ce era acolo Pandele, primul-secretar, cel care își dăduse cuvântul de onoare că n-are să li se întâmple consătenilor lui nimic, și mai ales de ce avea și el părul tuns scurt. De sub căciula brumărie așa se vedea. Fericirea îl înecase pe Pintică, amănuntele noi care l-ar fi obligat să pună zeci de întrebări se topiseră în marea bucurie de a-și revedea consătenii; acum nimic nu-l mai putea împiedica să se întoarcă în satul lui cu fruntea sus - n-avea să-l mai arate nimeni cu degetul, iar conștiința chinuită până atunci putea dormi liniștită. Oamenii erau aici, oamenii întâlniţi de el în munți, acești oameni se întorceau la casele lor, întregi, și Pintică nu se mai întrebă cât timp trecuse de atunci, de când nu mai fuseseră acasă, și nici nu se îndoia în sinea lui că aveau să se întoarcă în satul lor.

Pintică trecea de la unul la altul, pipăia mâinile oamenilor, zăbovea cu privirile în ochii lor goi, mereu îndreptați spre sanatoriu; îi fascina construcția albă și până și Pandele nu înceta să admire balcoanele mari, cu geamurile cât un perete de casă obișnuită, atât de strălucitoare în bătaia soarelui.

— Unchiule, unchiule, ce bine-mi pare că te văd! începu din nou Pintică, dar Calafat Opincă, proțăpit pe picioarele îndepărtate unul de altul, cu mâinile în buzunar, continua să strângă din falei; se vedeau distinct maxilarele încleștate apăsat, ca niște pietre grele, greu de desfăcut, lăsând buzelor doar o dungă aspră, singurele nemișcate pe obrazul acela într-o continuă zbatere.

Tăcerea din jur deveni stânjenitoare, nici unul dintre

țărani nu scotea un cuvânt; până și Pandele, cu veselia obosită, se schimbase la față, devenise subit posac, umerii obrajilor îi căzură moi, iar ochii adumbriți aveau în ei ceva din apa unei bălți stătute.

Șoferul privea din când în când la ceas. Pe cărăruia ce ducea spre poartă apăru Buzangiu, cu teleguța încărcată cu trei puţini; nu se mai ferea de pacienți, nu se mai ferea de nimeni, sacrificase câţiva purcei pentru sanatoriu și considera că își câștigase dreptul de a căra mâncare în văzul tuturor. Se îngrășase și mai mult, fața îi era uleioasă ca și haina de postav. Încălțat cu cizme pe care fusese nevoit să le taie sub genunchi ca pulpa groasă să încapă în voie, trăgea teleguța la vale, bucuros și el de cele aflate. Din butoaiele mari, murdare pe margini de sosuri, resturile de mâncare abureau; erau acolo înăuntru supele grase nemâncate în ziua aceea, piureul cu unt, șnițelele întregi de la seria a doua. Buzangiu pusese carnea într-o cratiță separată, acoperită cu o pânză de cort, cu gând ca o parte din resturile acelea să o ducă lupilor lui Curta, la întoarcere, mai spre seară, când jivinele își făcuseră obiceiul să apară în poiana dintre stânci. Buzangiu se apropiase de Pintică, aşteptând să-i facă și lui cunoștință cu consătenii lui, erau prieteni doar. Pintică n-avea vreme de recomandări, stătea și el nedumerit în fața uluielii celorlalți, nu pricepea de ce oamenii tac și privesc atât de intens la sanatoriu.

La vederea mâncării și a resturilor de pâine albă, unul din țărani începu să înghită în sec, dar asta numai o clipă, căci imediat după aceea, fără să ceară voie, înșfăcă o bucată de pâine și una de carne și începu să înfulece lacom, îndesând în gură cu ambele mâini. Ca la un semnal, se repeziră și ceilalți la oalele lui Buzangiu, și pentru că n-aveau cu ce să ia zeama verzuie, cu miros ademenitor, unul își băgă căciula în butoi, o umplu vârf, apoi începu să bea din ea cum ar fi sorbit apă. Numai Calafat Opincă și

Pandele stăteau pe margini tăcuți și priveau năuciți acel spectacol la care nimeni nu se așteptase. Cu toate că mâncau atât de repede și de hulpav, graba era reținută și calmă, plină de bunăcuviință; nici o firimitură nu fu aruncată pe jos, nimic nu se pierdu din butoaiele acum goale ca niște guri de latrină.

— Mulțămim pentru masă, auzi Pintică vocea unui țăran, singura propoziție de altfel rostită de vreunul dintre ei.

Înainte ca Pintică să se dumirească, nu mai văzu lângă el pe nimeni; țăranii se urcaseră și, împreună cu ei, și Pandele, care le făcea semne cu căciula din dosul unei ferestre. Mașina porni în direcția de unde venise, și multă vreme, văzu cum o opincă prinsă între despicătura ușii batante se zbătea ca o viețuitoare, să se desprindă din încleștare.

— Tovarăși, ce-a fost asta? încercă să ceară o explicație Buzangiu cu ochii la butoaiele lui aproape goale, dar ceilalți nu-i putură da nici un răspuns.

— Au crezut că le aduci lor de mâncare, asta au crezut, spuse Pintică, înmărmurit de cele petrecute, dar vesel totuși; veselia că-și văzuse consătenii nu dispăruse de pe chipul lui. Au fost grăbiți, până acasă e cale lungă, nu glumă, cred că nici n-au să ajungă la noapte; mâine dimineață, abia, spuse tot el, și-i luă pe Forgaș și pe Curta de braț. Vă mulțumesc, vă mulțumesc din toată inima, fără voi nu le-ar fi dat drumul, vru Pintică să-i convingă pe cei doi, dar privirile încruntate ale lui Forgaș îl făcură să se oprească din mulțumiri, se vedea clar că ungurul era cu mintea în altă parte.

— Ei, Ștefane, acum te poți întoarce acasă... mai pui câteva chile pe tine, și gata, la nevastă și copii, ți-a fost destul, încercă Curta să glumească, dar de râs nu râse nimeni, și atunci el roși pentru vorbele care-i ieșiseră pe gură.

— Hai la mine, Curta, îl strigă Forgaș pe Petre, dar

Curta dădu din cap, nu-i ardea în clipa aceea de vizite și nici de mâncare; infirmiera de la bucătărie îi făcea din ușa salonului semne disperate cu mâna.

Pintică urcă grăbit, dar ferm, spre solariu trecând parcă supărat pe lângă cei doi, și Forgaș, dând din cap, se apropie de Curta și mult timp stătură unul lângă altul, fără să-și vorbească.

— Petre, începu Forgaș în ungurește...

Se scurse o pauză destul de mare, timp în care Forgaș își aprinse de la țigara abia fumată alta...

— Aș vrea să-ți dau arma de vânătoare, s-o ții la tine, eventual chiar s-o pui sub cheie, și băutura s-o iei de la mine, pentru câtva timp.

— Ce-i cu tine, Forgaș?

— Nimic, dar nu mai am siguranța propriei mele judecăți, și omul fără judecată este capabil de multe... Nici nu știi cât de rușine mi-a fost... Mai bine de doi ani n-am primit la scrisorile noastre nici un răspuns; o dată te-am ocolit din jenă, așteptam o veste, simțeam că sunt datori să-mi dea o asemenea știre, în fond, pe Giurgea îl cunoșteam de mult, aveam încredere în el... Aș putea să-i găsesc mii de scuze și, dacă țăranii au fost aduși aici, meritul este al lui, dar dincolo de acest merit..., mai spuse Forgaș, și plecă cu mâinile în buzunare, dar nu spre camera lui, ci aiurea, tăie poteca trecând cu picioarele prin pânza subțire a lacului din față; apoi sări gardul de sârmă, și la admonestările portarului, care-l zărise, scoase în ungurește o înjurătură lungă, încât Curta se minună de legăturile dintre cuvinte, nemaiauzite până atunci.

— Tovarășe Curta, te cheamă Morăscu, auzi el vocea sorei Nana.

La început nu înțelese nici ce voia, până și numele lui Morăscu îi suna străin, parcă venit de pe alte meleaguri; nu realiză nici măcar prezența sorei și abia în clipa când se izbi de ea tresări, dar nu fu capabil să-și ceară scuze; era

năuc și numai în momentul când sora îl prinse de braț, oprindu-l din drum, repetându-i rugămintea de a se duce la Morăscu, Petre realiză că cel care îi solicitase prezența fusese în dimineața aceea operat.

— Cum se simte, soră? se pomeni întrebând, egal, fără participare, cum ar fi întrebat care e starea vremii afară de unde abia intraseră.

Sora își lăsă privirile în jos, caninul rebel se ivi sub pielea ușor pudrată; pudra aceea era singurul lucru real pentru Curta în momentul acela și multă vreme privi la pulberea care dădea feței o altă culoare decât aceea pe care îl avea gâtul femeii: gălbuie, cu vinișoarele zbătându-se sufocate.

Morăscu se afla într-o rezervă din partea de nord, cu deschidere spre muntele ce se înălța parcă la doi pași, în aerul curat de afară. La început, Curta nici nu-l observă pe bolnav, ochii erau îndreptați spre acel vârf de munte, venit parcă în întâmpinarea lui, și nu-și reveni decât atunci când Morăscu îi atinse mâna - și mâna lui era rece ca gheața. Se uită spre patul alb, și în mijlocul lui văzu o părere de om; Morăscu se înjumătățise parcă, nu mai semăna cu cel de dimineață, era altul, găvanele ochilor se măriseră, gura se făcuse pungă, buzele îi căzuseră înăuntru și abia când Petre văzu în paharul de apă cele două proteze, înțelese de ce Morăscu încetase să mai aibă gură și de ce chipul lui se schimbase într-atât.

Sora ieșise pe coridor, pricepuse că Morăscu avea ceva de vorbit, și Curta se așează pe scaunul de lângă pat, privind perfuzia, picăturile dese, aproape negre, ce se scurgeau în brațul așezat pe o pernă, descărnat și cu pielea ca foița de țigară.

— Curta, spune-mi, spune-mi că tot ce-am făcut n-a fost fals, te rog spune-mi, dar cinstit - se auzi vocea slabă, dar Curta nu înțelesese rugămintea sau era incapabil să înțeleagă, deoarece continuă să se uite la picăturile dese,

ce se scurgeau prin tubul transparent. Nu înțelese sensul cuvintelor; luate disparat, fiecare vorbă ajunsese până la el; legate una de alta ele i se păreau fără logică, și el nu se strădui să le dea logica dorită sau pur și simplu nu avu puterea s-o facă.

— De ce, de ce? întrebă, la rândul lui, cu privirile îndreptate nu spre Morăscu, ci spre perfuzie; parcă acestei perfuzii i se adresa, sângelui dătător de viață; nici el nu primi răspuns, deoarece picăturile se opriră brusc, și în vasul de deasupra patului, plin până la jumătate, se văzu o bulă de aer spărgându-se ca un mic balon de săpun, dar Curta nu-i dădu nici o importanță. Se uită de data asta la Morăscu cum îl privea de sub pleoapele umede, și acum îi înțelese întrebarea din acei ochi, ei îl făcură să înțeleagă ceea ce cuvintele nu fuseseră în stare, și se pomeni vorbind, dar nu despre viață și moarte, nu despre greșeli, despre floarea lui Visalon, despre speranța lui în acea floare.

— A murit, îi șopti sora Nana, dar Curta n-o auzi nici pe ea, vorbea mai departe despre speranță, despre floarea vieții și vorbea cu atâta ardoare, de parcă floarea aceea era în fața lui, în ochii aceia deschiși ai lui Morăscu, plini de întrebarea la care nu primise răspuns.

Se duse în camera lui. Îmbrăcat, se așeză pe pat; caietul de dictando era pe pătură; își amintise că-l vârâse sub pernă și acum era afară, cu creionul căzut alături, dar nu luă aminte la aceste amănunte; mai mult ca sigur, când se lăsase greoi pe pernă, caietul alunecase, în fond ce importanță avea unde găsise caietul, important era că-l găsise și că putea să scrie. Câteva ore în șir, Curta umplu paginile albe. Nu mai ținea cont de liniile albăstrui ca niște vinișoare subțiri, tipărite perfect paralel; se apucă să scrie la întâmplare, între rânduri, apoi, nemulțumit, înjumătăți și rândurile, voia să câştige nu numai spațiu, în felul acesta avea impresia că, de fapt câştiga altceva, nici el nu știa

precis ce anume. Era la capitolul cu Olariu, povestea și peregrinările lui se derulau coerent, cel puțin așa avu impresia până în clipa când, mânat de un autocontrol, se apucă să recitească textul, și atunci rămase uimit, nu înțelegea absolut nimic, munca se dovedise zadarnică, ideile se înșiruiau fără logică, haotice, ca născute dintr-un cap bolnav și dintr-un suflet deteriorat; convins fiind că nu el era nebun, ci rândurile se dezmățaseră cu de la sine putere, se puse pe râs și râse vreme îndelungată, ca și cum șotia asta cu scrisul i-ar fi făcut-o altcineva. Vru să rupă paginile mâzgălite cu literele lui mărunte, înclinate spre dreapta, iar în josul paginilor cine știe din ce motive, spre stânga, ca niște holde albastre răscolite de un vânt nebun, dar până la urmă se răzgândi; îi părea rău de toată truda din după-masa aceea, nu voia să rupă mărturia unei tulburări de moment, era dator să păstreze rândurile acelea dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru a avea un grad de comparație între el cel de atunci și Curta de totdeauna.

Nu știa cât e ceasul, în sanatoriu era liniște, nu se auzea decât mieunatul pisicilor Ceciliei Craiu, ultima ei pasiune. Aceste animale îi dădeau un sentiment de calm și liniște, mai ales acum în perioada de împerechere.

Cerul era senin, de un albastru profund, lampa stinsă îi dădea putința să-l vadă; se apropia din nou toamna și stelele păreau aprinse pe acest cer ca de cerneală, parcă mai apropiate de pământ. În dreptul colinei unde Visalon și oamenii lui sădiseră pomii se vedea o lanternă cercetând puiet cu puiet; probabil Visalon căra singur apă, își uda pădurea cum avea obiceiul să se laude.

Curta coborî din pat, își duse caietul la dulapul metalic, îl închise cu cheia și, pentru că nu-i era somn, iar efortul depus îi făcuse bine, se gândi că n-ar strica să iasă din celula lui, tot n-avea altceva de făcut. Se duse la cabinetul sorei Nana, având siguranța că ea trebuie să fie de gardă

în noaptea aceea.

Într-adevăr, sora Nana era de serviciu, dar Curta n-o găsi în cabinetul ei, era la laborator, din spusele unei infirmiere, acolo își petrecea timpul liber, și Curta, curios din fire, se duse la demisol și o găsi pe soră în fața unui microscop.

— Vino și te uită, spuse ea, și ca Petre să poată privi în voie lamela introdusă sub lentilă, sora se ridică de pe scaun, și Petre îi luă locul; nu văzu nimic până ce nu-și reglă ocularul și când pe lamelă începură să se distingă cu claritate vietățile acelea atât de deosebite de bastonașele bacilului Koch, își ridică privirile spre soră și rămase așa până ce femeia, aproape bucuroasă de descoperirea ei, zâmbi larg.

— Ce sunt astea? întrebă el când văzu că explicațiile întârzie să vină. Seamănă cu niște viermi...

— Viermi și sunt... De mai bine de patru ani m-a preocupat sputa lui Isaac, nimeni n-a descoperit adevărata lui boală, analizele nu indică prezența tuberculozei, și, cu toate astea, plămânii lui se macină de la an la an. Ispasiu a fost aproape sigur că nu e vorba de tuberculoză, dar ce putea fi nu și-a dat seama. De altfel, nici nu era ușor, acești microbi - să le zicem microbi - nu se eliminau, și pentru asta toate examenele de laborator, de la noi și de aiurea, pe unde am trimis probe, nu consemnau nimic specific tuberculozei. Am fost ieri de dimineață la baraca tăietorilor de lemne, Isaac abia se mai ridică din pat, în prezența mea a avut o chintă de tuse, și după culoarea sputei mi-am dat seama că un examen direct ar putea duce la unele rezultate. Și iată rezultatul... Cred că Isaac știa că nu e vorba de tuberculoză, nu văd altfel de ce n-a încercat să ia antibiotice, era sigur că boala lui e de altă natură, dar natura ei exactă n-a putut-o defini nimeni.

— Și ce-i de făcut, soră? întrebă Curta și, curios, mai cercetă o dată lamele cu vietățile acelea minuscule; acum,

privite calm, semănau și mai mult cu niște viermi, inelele se distingeau și mai clar, iar ventuzele din capetele vietăților, în mișcarea lor, se ridicau încercând parcă să spargă cleiul lamelei.

— Cred că este vorba de o boală tropicală, a mâncat sau a inhalat cine știe ce; în condițiile climatului tropical aceste vietăți nu s-au putut dezvolta, pe când în climatul nostru... Îți dai seama, practic este mâncat de viu, am certa convingere că acești viermi își aleg nu numai plămânii, ci toate părțile moi ale organismului, cred că și ficatul și... Domnule Curta, de ce-ai venit la mine? întrebă sora brusc, și se așează pe un scaun lângă cealaltă masă.

Curta, ca s-o poată vedea mai bine, își răsuci scaunul și rămase cu buzele întredeschise, neștiind nici el ce răspuns să dea.

— Îți sunt antipatică, nu-i așa? După plecarea doctorului Ispasiu, am rămas eu - și sora Nana își mușcă buzele; în partea dreaptă a feței, apăru din nou caninul rebel. Sunt destul de bătrână și foarte puțin agreabilă... nu, să nu crezi că-ți spun aceste lucruri ca dumneata să te simți obligat să-mi dovedești contrariul, femeile au și o asemenea tehnică, dar, crede-mă, îmi este străină. Știu că Isaac ți-e prieten, în mod normal această descoperire ar trebui să mă întristeze; nu mai are nici o șansă, am citit și ceva literatură în legătură cu această boală, cred că unicat la noi, știu că va sfârşi groaznic, aceste vietăți vor urca până la creier, dar, cu toate astea, descoperirea în sine mă bucură, mă face să mă simt mai puțin de prisos, mai puțin soră și mai mult ceea ce aș fi dorit să fiu totdeauna. Poate de aici și această stare euforică, neobișnuită pentru mine, dar din moment ce-o pot defini, înseamnă că am suficient calm ca să-mi pot judeca și celelalte sentimente. La fel de obiectiv. De ce nu fugi de aici, domnule Curta, de ce stai în acest loc? Nu o dată m-am întrebat și nu mi-am putut răspunde. Te atrage pericolul, vrei cu orice preț, doar din

teamă de a nu fi considerat laș, să fii martorul până la capăt al propriei dumitale descompuneri. În privința bolii, îți dai singur seama, știi la fel de multe ca și mine, starea nu s-a ameliorat, nu te-am putut ajuta cu nimic - și sora Nana, după ce ascultă atentă zgomotul care venea dinspre coridor, se duse la ușă și o închise cu cheia. Îi făcu apoi semn lui Curta s-o urmeze și după ce ajunseră în sala de radiologie trase ușa și o închise și pe aceasta.

— Sunt două ziduri de beton, aici nu ne poate auzi nimeni. Se așează pe patul acoperit cu o mușama neagră. Stai lângă mine, nu-ți fie frică, mă întind puțin, dacă e nevoie, infirmiera știe unde mă poate găsi... Deci, nu vrei să pleci...

— De ce să plec, soră, și unde?

— În nici un caz acolo de unde ai venit. Te pot trimite în satul meu, la mama mea, undeva lângă Făgăraș, ea te poate ajuta câtva timp, până se limpezesc lucrurile...

— Ce să se limpezească, soră, nu înțeleg... Îmi atragi atenția asupra unui pericol, se pare că el e iminent, dar eu sau sunt inconștient sau nu-l văd.

— Nu-l vezi sau nu vrei să-l vezi, eu înclin spre cea de a doua ipoteză, te înșeli sau vrei să te înșeli singur, și asta din motive - pentru un om din afara jocului, ca mine – aproape evidente. Te-ai apucat de scris, deși probabil această îndeletnicire o consideri un secret, ea a încetat să mai fie; unui om care te cunoaște de atâta amar de vreme, ca mine, nu-i este greu să înțeleagă că te miști și trăiești în virtutea inerției, că întreaga dumitale ființă este acolo, în rândurile pe care le așterni pe hârtie. Te observ, ce altceva mai bun are de făcut o femeie singură ca mine, trecută de vârsta marilor pasiuni, uitată de lume și ajunsă la convingerea că doar profesia îi mai poate îngădui mărunte satisfacții, ca aceea la care aproape ai fost martor? Și pentru că de atâţia ani în fiecare zi am stat de vorbă, nu mi-a fost greu să înregistrez schimbările în bine și în rău,

credința dumitale aproape oarbă că materialul acesta al durerii te poate propulsa la dimensiunile spirituale pe care le dorești, uitând - sau făcându-te că uiți - consecințele care te pot paște. Câtă dăruire există în această trudă artistică și cât orgoliu, cât îi revine fiecărei părți din aceste componente ale distrugerii dumitale, mi-e greu să spun și mă interesează mai puțin, rostul meu este nu să-ți nuanțez deznodământul ci să-ți explic cauzele și urmările lui. Știu câte nenorociri a adus Morăscu în acest sanatoriu, știu cât de necinstit a procedat cu Ispasiu, singurul om față de care am avut și am o stimă totală, dar în fața morții nu mai judeci faptele vieții, judeci numai omul, rupt de trecut și viitor, judeci numai acel prezent al suferinței, și suferința lui Morăscu și cuvintele lui erau mai importante și mai impresionante decât murdăriile lui, deoarece își oferise dramul acela de luciditate, nu în fața vieții, ci a morții. Să nu crezi că-ți fac vreun reproș și iartă-mă că vrând, într-un fel, să-ți deschid ochii asupra propriului viitor ți-am oferit imaginea unui om aflat acum la morgă, singur, așa cum de fapt a trăit, cu ochii larg deschiși, deoarece nimeni n-a mai putut să-i închidă. Când ai venit aici, am avut convingerea că dorești să-mi ceri un sfat, acum sunt sigură că nu pentru sfaturi ai venit, te văd cum mă asculți și cum nu vrei cu nici un chip să mă contrazici; nu adevărul dumitale, într-un caz sau altul, te interesează, ai renunțat de mult la a-ți oferi opinia, dorești doar opiniile altora; spune-mi, în ce capitol voi intra eu și cum voi arăta? După cum zâmbeşti, acest capitol este și scris, fără să vrei te-ai dat de gol.

La toată peroraţia sorei, într-adevăr, Curta nu avu drept răspuns decât un zâmbet ascuns, buzele i se destinseră, dar mișcarea lor, aproape imperceptibilă, nu-i scăpă femeii. Ce putea să-i spună sorei? Ar fi putut să-i spună nu puține lucruri, dar sora Nana îl intuise exact, ceva mai presus de voința lui îi spunea să nu-și mai divulge într-o

dispută argumentele și credințele. Vremea când intrase cu Isaac și cu Cozmin în fel și fel de schimburi de păreri apusese, ceea ce avea în el știa foarte bine, ceea ce știau alții trebuia aflat, și pentru asta avea nevoie de răbdare, chiar dacă părerile interlocutorului - ca acum, cu sora Nana - îi erau în multe privințe defavorabile.

Se uită la soră, așa, cum stătea întinsă, cu ochii abia întredeschiși de oboseală, și se întrebă de ce venise oare să o caute, ce-l îndemnase să coboare la subsol, când Forgaș, Pintică sau Buzangiu, de exemplu, îi erau cu mult mai aproape; de ce venise tocmai la ea, când Isaac îi trimisese de câteva ori vorbă prin părintele Ghideon că-i dorea prezența? Nu avusese timp pentru ei, pentru cei mai apropiați, venise la sora Nana, și acum, când îi cercetă șorțul alb, impecabil, modelat după formele de dedesubtul lui, se întrebă dacă această femeie nu-i era, la urma urmei, mai apropiată decât toți ceilalți adunați la un loc, prin lipsa ei de ostentație, prin grija față de el, dovedită și acum, chiar dacă o făcuse cu brutalitate.

— Nu știu, soră, de ce am venit la dumneata. Sunt lucruri pe care nu mi le pot explica nici eu și nu o dată mi se întâmplă să acționez după o logică străină, în orice caz străină mie. N-am știut cu precizie că voi veni, puteam foarte bine să nu viu, dar acum, aflat aici, nu-mi pare rău, indiferent de judecata aspră la care m-ai supus. Sau am venit pentru că astăzi nu te-am văzut, poate simțeam nevoia să te văd. De ce nu admiți și o asemenea alternativă, dumneata, care văd că ai la îndemână toate posibilitățile de a judeca oamenii? Nu vreau să-ți ascund că, în anumite privințe, intuiția dumitale exactă m-a ajutat să descopăr în mine motivații pe care altfel nu mi le-aș fi explicat niciodată; ele existau în mine, le simțeam, erau însă lipsite de contururi, n-aveau nume, nici profil. Deci, sunt egoist, laș, capabil să mă supun singur sacrificiului cunoașterii, uitând că în acest fel îi supun și pe alții

acelorași dureri ale trezirii. Unde să fug și de cine să mă ascund? De propria lume, în care eu, bună și dragă soră, mai cred? Poate că mă socoți un nebun, dar, uite, n-am să-mi pun în ultimul moment al existenței întrebarea pe care și-a pus-o Morăscu. Nu, n-am nevoie să mi-o pun, pentru că nu am ce dărâma în mine. Eu am fost făcut ca să construiesc și n-am nici o vină că nu pot altfel decât cu mijloacele menirii mele. Chiar dacă ele deocamdată nu vor folosi nimănui.

Curta tăcu; i se păru și așa că vorbise de prisos; argumentele lui le simțea singur sărace, nu pentru că n-ar fi fost reale, erau sărace din lipsa lui de forță de a le insufla putere de convingere. Își dăduse seama din primul moment că lăuntric nici măcar nu simțise nevoia să convingă. Se uită la sora Nana, la chipul ei devenit în întregime galben, la pieptul ferm, poate prea ferm, și Petre, răutăcios, își spuse că tot ce se poate ca acolo, sub halat, să se ascundă numai o iluzie a feminității ei. Sora Nana îi urmări direcția privirilor, se ridică în șezut și, orbită parcă de lumina puțină, își duse mâinile la ochi, oferind în locul pieptului bombat doar coatele aduse în față, cu un soi de jenă copilărească.

— Ți-a spus sora Aneofița?

Curta ridică din umeri.

— Ce să-mi spună, soră?

— O, maica Aneofița știe foarte multe despre mine, spuse sora Nana și, masându-şi ochii obosiți, se ridică și aprinse becul din tavan.

— Cum maică? se miră Curta.

— Maică, pur și simplu, ca toate maicile. Acolo am cunoscut-o. Eu eram elevă, vara veneam în vacanțe, mi se pare că eram în clasa a șaptea de liceu, sunt dintr-un sat din apropierea Făgărașului, cred că ți-am spus... Se zvonea că la noi în munți își duce existenţa o grupare legionară, dar, ca să fiu sinceră, la anii aceia mă interesa prea puțin,

visurile mele refuzau existența pericolului atât de aproape și nici nu voiam să dau crezare zvonurilor unor oameni speriați. Din satul vecin dispăruse un tânăr, tot din gura oamenilor auzisem asta. Se înhăitase cu cei de sus, din când în când, noaptea, se reîntorcea după alimente, dar, cu toate că se făcuseră nenumărate încercări, n-a fost prins nici el, nici ceata din care făcea parte. Cunoșteau foarte bine topografia împrejurimilor, munții erau pentru ei un lăcaș sigur. Pe tata îl vedeam rar. Până în patruzeci și patru fusese directorul școlii din satul meu, și mama învățătoare. Imediat după Eliberare, politica l-a atras mai mult decât școala, și din președinte al comisiei de împroprietărire a ajuns activist de partid. La vremea la care mă refer lucra la un raion. Mama refuzase să-și părăsească satul, rămăsese mai departe la școală, și uneori o ajutam; doream ca după terminarea studiilor să mă înscriu la Facultatea de medicină și să înființez apoi în sat un dispensar medical. Ca să ajungă la cel mai apropiat spital, oamenii erau nevoiți să treacă peste un munte, să parcurgă aproape treizeci de kilometri, pe vreme proastă - numai călări, drumurile fiind desfundate. Asta voiam, să devin medic, dar până atunci mergeam uneori la școală, mai ales când mama avea de făcut câte ceva în gospodărie. La câte o lună, două, venea și tata acasă; când eram la liceu mă vizita uneori în oraș, adus de treburi de-ale lui. Zic ale lui, deoarece rar îmi povestea cu ce se ocupa, nu era omul care să-și împărtășească grijile și necazurile altora și se pare că necazuri avea destule. În numai câţiva ani, din omul chipeș nu rămăsese decât o umbră. Într-o vacanță, am ieșit cu copiii la săditul pomilor, era în apropierea satului o cornișă dezgolită; apele, nemaiîntâlnind în calea lor nici un obstacol, primăvara și toamna veneau direct în albia ce trecea pe lângă strada principală, și de cele mai multe ori inundau nu numai ogoarele puține din acea parte, ci și casele. Tăiaseră

pădurea în timpul războiului, fără să se gândească la consecințe. Răul acesta voiam să-l reparăm noi cu copiii. Am întârziat mai mult decât trebuia. Se înserase și, deodată, ne-am trezit înconjurați de câţiva bărbați bărboși, cu scurte de piele, cu armele automate sub braț. Ne-au dus în munți. Timp de câteva zile, nimeni n-a știut nimic de soarta noastră, încercările oamenilor de a ne da de urmă au fost zadarnice. Ne-au căutat și cu armata, dar, din câte mi-am dat seama, legionarii aveau săpate tuneluri, prin care treceau dintr-o parte a muntelui în alta, scăpau cu ușurință chiar atunci când erau înconjurați. La câteva zile, m-au trimis în sat cu o hârtie, în care se condiționa eliberarea copiilor dacă tatăl meu are să urce singur în munți după ei. Cum am coborât, am fost internată în spital, și pe urmă am aflat că tatăl meu a urcat, însă de acolo nu s-a mai întors. L-au găsit la câtva timp, hăcuit și îngropat în diferite locuri, ca să i se piardă urma. Urma i-a fost găsită tot cu ajutorul lor. Într-o noapte, la mănăstirea din apropiere a venit cineva de sus la sora Aneofița. Era fostul ei logodnic. Aneofița l-a hrănit și l-a culcat, dar în timp ce el dormea, s-a furișat în sat și a chemat oamenii ordinii. Așa l-au prins. A fost judecat și împușcat în marginea satului. Maica Aneofița fusese de față, ea mi-a povestit. La o zi am văzut-o cu buzele vopsite în negru și cu unghiile de la degete la fel. Acesta era doliul ei după fostul logodnic pe care îl iubise așa cum iubesc oamenii la prima lor dragoste. Apoi, maicile au părăsit mănăstirea și n-am mai auzit de Aneofița până când n-am văzut-o venind aici, ca soră. Nu mi-a povestit unde a umblat și ce a făcut între timp. Nici nu ne vedeam prea des, cu toate că suntem aproape consătence. Nu ne vizităm, ne este probabil suficient că ne vedem toată ziua la serviciu.

Am terminat liceul și m-am înscris la o școală sanitară, dar încercările mele de a-mi putea continua studiile la o facultate au dat greș, cu toate că mai cred, mai cred în

această speranță.

Sora Nana se duse din nou la comutator și îl închise; în încăpere nu mai rămase decât lumina palidă a becului roșu de control, și prin razele lui, chipul femeii apăru dintr-o dată îmbătrânit.

Nu povestise cu plăcere, cuvintele ieșiseră din gura ei obosite, silnice, și Curta, citind pe chipul ei sfârşeala lăuntrică, se întrebă de ce sora Nana făcuse efortul să-i povestească acel episod tragic, nu vedea legătura dintre el și venirea lui acolo, relațiile lui cu sora șefa erau destul de reci, ca de la pacient la cadru medical, or, povestea viza un domeniu intim, în care el n-ar fi avut dreptul să pătrundă. Se bucura totuși, faptele puteau fi utilizate într-un fel sau altul; scopul lor final îi scăpa acum, dar era mai puțin preocupat de cele ce avea să însăileze pe marginea acelor fapte, ele trecuseră pe planul doi, pe planul întâi rămâneau însăși povestirea și întrebarea legată de ea. De ce i se mărturisise sora tocmai lui? Își amintea perfect de bine insinuările Aneofiței legate de o presupusă simpatie a sorei șefe față de el; bănuielile ei i se păreau ridicole, lipsite de temei. Se putea foarte bine ca el să fi provocat spovedania; sora Nana, neînţelegând pentru ce venise acolo, voia să se ferească de la început de orice destăinuire sentimentală, îi retezase cheful, dar el nu numai că nu venise cu un asemenea scop, nu numai că nu intenționase să-i spună cuvinte nesăbuite, venise din frică, dintr-o frică neînțeleasă, nedefinită. O simțea plutind în jurul lui, infiltrându-se în tainițele adânci ale sufletului, această frică îl mânase să o caute și să se bucure în momentul când dăduse de ea. Uluiala de moment după ce află cum murise tatăl ei se împrăștiase pe măsura celorlalte amănunte legate de sora Aneofița; doliul ei nesemnificativ la prima vedere îl înfioră gândindu-se la mijloacele femeii de a-și manifesta și masca totodată durerea, și acum, cu toate că se uita la chipul sorei Nana, îmbătrânită brusc,

gândurile îi stăruiau tot la acel amănunt al doliului și nu știu nici el de ce, dar simți cum pielea începe să i se înăspreasscă, și o clipă avu sentimentul că un frig aspru a năvălit în încăpere. Mâinile și picioarele începură să-i tremure, ca de fiecare dată când voia să-și alunge o spaimă printr-una mai mare.

— Deci, nu ți-a spus? auzi Curta întrebarea sorei Nana, și pentru că o auzi cu întârziere, tot cu întârziere își ridică privirile spre bustul ei ferm.

— Ce să-mi spună, soră? M-ai mai întrebat o dată și pare-mi-se că la întrebarea dumitale ți-am răspuns printr-o altă întrebare: ce anume să-mi spună? Simt că te temi de ceva, de ceea ce ea ar fi putut să-mi mărturisească, dar crede-mă că nu mi-a povestit nimic care să te pună într-o lumină nefavorabilă. Doar în cazul când consideri un nemaipomenit secret vagile insinuări ale maicii - de acum, maică am să-i zic - privitoare la niște sentimente ale dumitale față de mine, să fiu mai exact, reciproce, cum a spus ea; dar asemenea legături sufletești nu există, nici la dumneata, nici la mine; la mine, din motive simple și precise. Desigur, oricine ne-ar ști aici, închiși în această cameră, despărțiți de doi pereți de beton, n-ar crede că ne petrecem timpul în discuții socotite poate banale, dar uite că noi nu facem altceva decât să stăm de vorbă...

— Ți-a spus ea că țin la dumneata?

— Nu bag mâna-n foc pentru exactitatea termenilor, dar, acesta era sensul.

Sora Nana zâmbi, buzele i se alungiră, conturul lor fin pierzându-se undeva în interior, deasupra rămânând doar o tremurare firavă a colțurilor buzelor și a pielii ridicate deasupra caninului rebel.

— Visuri, domnule Curta, visuri și nimic altceva! Ce să facem în nopțile noastre de veghe și în zilele aproape toate la fel, decât să visăm?... Ea, cu felul ei de a fi, mai are șanse, din când în când, să le și materializeze, eu rămân

doar la ele. Mi-am permis să laud de câteva ori generozitatea dumitale față de pacienți. Ești un om săritor, gata de sacrificii pentru alții... Ea o fi interpretat în felul ei sau a vrut pur și simplu să mă încerce și să te încerce.

Sora Nana tăcu. Chipul i se destinse, cutele îi dispărură, dar ochii i se adânciseră și deveniră și mai triști.

— Domnule Curta, nu întâmplător am intrat cu exemple din viața mea în viața dumitale. Chiar dacă n-am reușit, acesta a fost scopul relatării celor trăite de mine, povestite sumar, bineînțeles.

— Soră, văd că te-au deranjat afirmațiile maicii Aneofița. Îmi cer scuze.

— Nu-i nevoie, domnule Curta, aș nesocoti faptul că sunt femeie, și eu nu vreau să-l nesocotesc. Nu m-a deranjat nimic, crede-mă. Un singur lucru mă deranjează: că nici după cele povestite n-am citit la dumneata preocuparea pentru propriul destin. Am crezut că rugămintea de a pleca de aici te va pune pe gânduri. Nu te-a pus. Și poate știu de ce. Explicații există. Te macină ceva mai profund decât propria dumitale existență și din cauza asta ești incapabil să fii atât de lucid încât să-ți judeci cu seriozitate situația în care te afli. Te-am urmărit cu mare atenție, și când am aprins lumina am făcut-o dintr-un raționament ascuns. Voiam să-ți citesc chipul și citindu-l am înțeles că n-ai reținut cu emoție decât un singur amănunt, cel legat de doliul sorei Aneofița. Nu-ți cer să-mi dai dreptate...

— Cu toate astea, eu îți dau. Ca amănunt, m-a impresionat, recunosc, ca toate întâmplările ieșite din comun, dar nu ca sens; sensurile adânci ale povestirii dumitale au dezavantajul de a fi repetabile, într-un fel sau altul viața noastră este plină de asemenea întâmplări, aparent incredibile. Ce voiai să mă emoționeze? Moartea tragică a tatălui dumitale? Te asigur că peste ani nimeni nici nu-ți va da crezare, vor considera spusele dumitale simple invenții, rod al unei imaginații obligată de soartă la

însingurare. Crezi că cineva tresare acum, că are cea mai slabă emoție pentru acuzarea care mi se aduce de a fi scris un articol, după părerea unora, naționalist? Nu-i așa că este absurd să condamni un om că a îndrăznit să spună, că îi e dor de țara lui? Dar dacă acum este absurd, peste ani va fi de-a dreptul de necrezut, nimeni nu va concepe că a fost posibil așa ceva, acest incredibil nu va stoarce lacrimi, nici nu va emoționa, așa cum nu poate emoționa ceva ce în concepția altora nu există. Desigur, nu sunt naiv - cum presupui -, am început să pierd și această calitate de când stau aici, știu foarte bine că titlul de articol utilizat de mine permite vehicularea în spatele lui a unui alt conținut și-i prevăd urmările. M-am jurat, soră, să nu mai pierd vremea comentând propriile mele reacții, dăunătoare pentru o boală ce nu vrea să se lase convinsă că și ea e inutilă. Ne aflăm într-un loc unde lucrurile dureroase pentru alții nu mai au valoare pentru noi. Mor semeni de-ai noștri și nici măcar nu tresărim. Descoperim boli înfiorătoare la oameni considerați apropiați și ne bucurăm intim că ale noastre sunt cu mult mai ușoare. Durerea dumitale, tragismul dumitale în ce categorie să le clasez? Durerea unei lumi, ai dreptate, mă preocupă mai mult decât propria mea boală, dar la dumneata nu m-a adus grija față de această societate ale cărei resorturi intime îmi scapă, m-a adus propria mea nesiguranță, așa cum ți-am spus, propria frică de necunoscut, de mine însumi, doar ea este trează în mine și nu știu dacă este suma celorlalte dureri sau din pricina ei le consider pe celelalte mai dureroase decât sunt în realitate. La ce te gândeşti, soră? Am impresia că nu mă asculți.

Sora Nana își ridică fruntea. Într-adevăr, nu auzise decât fragmentar spusele lui Curta, era evident jenată că îi surprinsese lipsa de atenție, dar și după aceea rămase mai departe cu gândurile la ale ei. Își trecu un picior peste altul, cu căușul de sub genunchiul drept acoperind

ochiurile țesute ale ciorapului de pe celălalt genunchi, mișcare lipsită de orice ostentație, și poate tocmai de aceea Curta urmări linia înfrigurată a piciorului; și i se păru lung, lungime ce se continua dincolo de umbrele calde pe care le ghicea mai departe, spre coapsă.

— Mi-au revenit în minte spusele mamei la câteva luni după ce tata a fost înmormântat, la asta mă gândeam. Din când în când mă surprind că-mi amintesc acele vorbe ale tatălui meu dinainte de a urca în munți; era un om închis, ți-am mai spus, și pe măsură ce trecea timpul, devenea de-a dreptul taciturn, ceva îl neliniștea, dincolo de greutățile muncii lui, ceva sufletesc, îmi dădeam și singură seama, dar niciodată n-am avut curajul să-l întreb. Uneori, stând cu mama, ea încerca să-și aducă aminte puținele lucruri discutate între ei, și mama rămăsese cu sentimentul că tata purta în sufletul lui o mare tristețe; „altfel mi-am închipuit, Sabino, că vor fi treburile", astea au fost cuvintele lui de care mi-am amintit acum, cuvinte pe care le spusese mamei în acea dimineață de toamnă, când a urcat singur pe poteca dintre cele două dealuri, unde sădisem noi pomi. Deseori m-am întrebat de ce s-a dus, gestul lui mi s-a părut mai apoi, când am aflat de întâmplare, deliberat. Veniseră în sat câteva sute de soldați, n-au vrut să-i dea voie tatălui meu să urce, dar el, încăpăţânat din fire, nu s-a lăsat convins. În sinea lui se poate să nu fi bănuit ce-l așteaptă. Uneori îmi vine să cred că la mijloc nu erau numai copiii, nu numai ei fuseseră motivul principal al acelei hotărâri, mai ales când știa foarte bine în ce fel m-au trimis jos. Îți spun toate astea pentru că nici acum n-am siguranța motivării gestului său, dar, oricare ar fi fost adevăratul motiv, este limpede pentru mine că nemulțumirea lui era reală, cum reală este și nemulțumirea mea că n-am putut să învăț, cum la fel de aievea mi se pare și pericolul care te paște, pornit și el probabil din aceeași involuție a lucrurilor. N-am

capacitatea omului politic să despic firul în patru, să-i dau fiecărei părți valoarea politică de moment, simt însă - și când o femeie simte, este ca și cum ar pipăi lucrurile concret; o asemenea nenorocire te paște, și de ea...

— Soră, n-are de ce să-ți fie teamă de soarta mea, ea îmi este scrisă în frunte, cum îi este scrisă fiecăruia; orice încercare de evadare de aici... Numai vinovații fug de propriile lor fapte. Eu n-am de ce să fug și nici de ce să mă ascund, nu mă știu vinovat cu nimic.

— Faci cum vrei, domnule Curta, spuse sora Nana cu un fel de descătușare, eu mi-am făcut datoria de a te preveni, dumneata hotărăști. Și acum să mergem, e târziu, se bârfeşte suficient în sanatoriu și nu doresc ca obiectul șușotelilor pe ziua de mâine să fim noi.

— Soră, dumneata n-ai iubit niciodată? se pomeni întrebând Curta, tocmai în momentul când sora Nana era cu mâna pe cheie.

Câtva timp, femeia rămase cu spatele întors la el, și Petre nu văzu decât ceafa ei cum se dezgolește ușor sub înclinarea capului.

— Ce-ți veni? întrebă fără să se întoarcă, și abia într-un târziu își permise să se răsucească și să-l privească pe Curta în ochi, cu un soi de spaimă de animal rănit.

— Este o întrebare firească, nu te supăra pe mine, te știu aici de atâţia ani și socot că...

— Și dacă am iubit, cu ce te ajută acest amănunt la formarea unei impresii globale asupra mea? Sau poate tocmai pentru asta ai venit, să-mi pui această întrebare, și n-ai avut curajul!

— Nu, soră, n-am venit pentru asta...

— Dumneata ai iubi o femeie ca mine, ai fi capabil de așa ceva?

— Cred că da, soră.

Sora Nana își luă mâna de pe cheie și, revenind în dreptul lui Curta, își desfăcu nasturii de la halat până

aproape de mijloc, timp în care nu-l slăbi din ochi; și privirile lui Curta, pe măsură ce umerii ei se dezgoleau, deveniră mângâietoare până în clipa când nasturii de la spate, descheiați cu destulă greutate, lăsară să cadă sutienul greu și atunci în fața lui, în locul acelui piept ferm, remarcat din prima zi a sosirii, nu văzu decât două cercuri rotunde, cu marginile roșii, cu pielea cicatrizată neuniform, sub care coastele se delimitau aproape cu precizie.

— M-ai putea iubi, domnule Curta? Te rog să-mi răspunzi, spuse mai departe sora Nana, și, fără pic de tulburare se îmbrăcă la loc cu aceeași grabă cu care se dezgolise până la mijloc. Așa m-au trimis de sus. Nu-i așa că ți-am satisfăcut curiozitatea? Ești mulțumit?

37

— Uite, că suntem numai noi doi, eu - datorită funcției pe care o am, tu - tu pur și simplu din spirit de disciplină. Convocarea s-a făcut la timp, am anunțat și prin stația de radioamplificare, rezultatul îl vezi. Moartea lui Morăscu a frânt ceva, nici eu nu-mi dau seama ce, cred că inspira nu atât încredere, cât teamă; această teamă îi făcea să fie altădată punctuali. Eu nu le inspir nimic.

Erau amândoi în sala mare de festivități: Stamate la masa prezidiului, acoperită obișnuit, cu roșu, cu microfonul la mijloc. Microfonul nu fusese închis, și Stamate nu-și dădea seama, vorbea prin el, în timp ce Curta, așezat în primul rând, chiar în fața mesei, se uita la difuzorul puternic din colț, potrivit mai mult la mitinguri

deschise decât într-o sală oarecare, cu câteva sute de locuri. Pâlnia, strânsă nu prea bine în suportul de metal, atârna ca o deschizătură de trombon. Curta nu știa de ce, dar aștepta ca pe buza acelei pâlnii să vadă apărând urmele de salivă ale celui care vorbea. După un timp reveni la realitate: nu era în copilărie, în fața fanfarei orașului, era într-o sală, iar pâlnia nu era trombon, ci un difuzor.

— Decuplează instalația! spuse Curta zâmbind la acea amintire și abia atunci Stamate înțelese că vorbele lui putuseră fi auzite în camere de pacienții grav bolnavi, prin intermediul căștilor, și transpirat, împinse butonul negru în sens invers: o vreme se tot șterse la frunte, ascunzându-şi cu mâna fața congestionată.

În fața mesei erau rânduite, în semicerc, o duzină de ghivece de flori, flori îngrijite de Buzangiu, și aduse de pe balcoane doar cu asemenea ocazii; flori cu frunzele palmate, dispuse în trei lobi, asemănătoare unui plămân, dar acum, pe sub frunzele verzi cu nervurile în relief, ca niște vine, apăruseră florile roșii și, din locul în care era, Curta avu senzația că de fapt acele pete roșii, fragile, ascunse în spatele frunzelor, erau niște inimi într-o continuă mișcare.

— Bine că n-am spus și altceva, așa cum, de altfel, s-a mai întâmplat. Față de tine mi-aș fi putut permite... În fond... Se opri, își aprinse o țigară, după ce îl invitase și pe Curta. Erau țigări Camel; Curta mai văzuse asemenea pachete la Buzangiu, niciodată nu îndrăznise însă să-i ceară acestuia să le vadă; acum luase nu numai o țigară, dar zăbovise cu privirile asupra pachetului, și cămila roșiatică, de pe hârtia moale, îi dădu senzația unei călduri neverosimile, și înainte de a-și aprinde țigara parfumată și moale, cu tutunul cărămiziu, se duse la fereastră și o deschise.

— Uite, unde sunt, îi spuse lui Stamate, fără să se

întoarcă spre el.

Era un fel de răspuns la golul din sală, în același timp - și o constatare plăcută pentru el, și o clipă avu dorința să se ducă și el pe colina unde pacienții îngrijeau pădurea tânără de brazi. Brazii se înălțaseră simțitor; de unde se afla, putea să-i distingă foarte bine, și cu puțină imaginație, Curta crezu că distinge mugurii verzi, ieșiți din perna cleioasă care-i învelise până atunci... Se distingea și halatul sorei Nana, atentă și grijulie, cu trusa de primă urgență legată de cordonul halatului, trecând printre oameni ca o arătare albă.

— I-am văzut și eu din camera mea, am considerat totuși că-i bine să viu aici și, la rându-mi, mă bucur că nu sunt singur, spuse Stamate, venit și el la fereastră, ţinându-şi dosarul sub braț, ca pe ceva deosebit de prețios. Organizația asta a devenit inutilă, îmi dau singur seama, n-o pot ține în frâu cum a ținut-o Morăscu; nu o dată l-am disprețuit pentru primitivismul lui; uite că eu nici măcar nu mă pot ridica la autoritatea acestui primitivism.

— Și suferi? întrebă Curta, preocupat nu atât de cuvintele rostite, cât de ceea ce vedea prin fereastră; oamenii aceia preferaseră să iasă la muncă decât să participe la o ședință anunțată, așa cum spusese Stamate, la timp.

— M-am întrebat pur și simplu, întrebarea mi se părea legitimă, ca și răspunsul pe care mi l-am dat, de altfel. De mine nu le e teamă.

— Nu, Stamate, nu asta cred că e la mijloc; Morăscu, chiar în primitivismul său, credea, exagerând, firește, că tot ceea ce face este necesar, pe când tu... Ca să fiu sincer, nu te văd deloc îngrijorat că această ședință - al cărei scop nu l-am înțeles prea clar, cum nu înțeleg niciodată ce se ascunde sub termenul generic de probleme organizatorice - ți-a scăpat din mână, s-a dus pe copcă, întrevăd, ascunsă în tainele sufletului tău, o anumită fericire că oamenii n-au

venit, că te-au scăpat de la o îndatorire. Pentru ei, viața nu era în această ședință, viața e acolo pe deal.

— Intuiția nu te-a înșelat, Petre, în afară de faptul că a fost lezată autoritatea mea de locțiitor de secretar, cealaltă autoritate, de scriitor, este chiar liniștită; din clipa când te-am văzut numai pe tine, m-am calmat, eram sigur că ai să vii și probabil tot intuiția a fost aceea care te-a adus aici, o curiozitate aparte, un fatalism aș spune, propriu omului care se ocupă cu sufletele oamenilor și căruia nu poate să-i scape nici presentimentul pericolului când este vorba de propriul lui suflet.

Curta privi la țigara ajunsă la jumătate; fumul îl amețise, nu fumase de câteva luni. Tăria nicotinei îl obligă să se așeze pe scaunul din apropiere, se răsuci spre fereastră, unde ozonul dens, purtat de palele dulci de vânt, îl bătu direct în față. Nu fusese prea atent la ultimele cuvinte ale lui Stamate, sensul lor referitor la persoana lui îi scăpase, și fiindcă nu vruse să facă efortul de a înțelege exact la ce se referise, preferase, dintr-un soi de lene spirituală, încurajată și de peisajul calm de afară, să nu ceară explicații, iar fără aceste explicații, cuvintele rămăseseră în eter doar ca simple cuvinte.

— Toată campania asta de împădurire a plecat de la Visalon, în perimetrul cercetat de el n-a reușit să-și găsească floarea, floarea vieții, speră ca în acest pătrat proaspăt înverzit să dea de ea. Este o logică ascunsă dincolo de simbolul acestei flori, ea cere nu numai sacrificii obișnuite pentru a o găsi, cere și altceva, după mine întoarcerea omului la esență, obligându-l în felul acesta să ajute natura, ca să se regăsească apoi în ea. Fantazez, bineînțeles, dar fantazez cu plăcere, deoarece în această fantezie este și propria mea credință. Nu poți să ceri ceva fără să dai în schimb ceva pe măsura greutății lucrului cerut.

Stamate se uită la mucul de țigară, era pe sfârşite. Nu

vru să arunce țigara pe fereastră, și cum în sală nu se aflau scrumiere, preferă să scoată din dosar o hârtie și își confecționă din ea un cornet, în care stinse cu migală restul, ce scotea un miros acru și iute de hârtie încinsă. Vârî cornetul în buzunarul de sus al hainei - la nevoie, să-l mai poată întrebuința - și îl privi pe Curta drept în ochi, cu tristețe nerostită din pricina incapacității acestuia de a înțelege motivul convocării acelei ședințe la care, în afara lor, nu dorise să se prezinte nimeni.

— Te gândeşti mereu la sacrificiul tău și ești fericit, cu toate că, sincer să fiu, în afara nopților tale de nesomn, dăruite manuscrisului la care lucrezi, nu văd în ce ar consta adevărata ardere, suport - văd - eficace întru fericirea ta morală. Poate faptul că acest manuscris începe să incomodeze de pe acum pe cei mai mulți să-ți dea credința că faci un act justițiar, responsabil, cu urmări previzibile, incomode, desigur, pentru tine și cu care te aureolezi. Nu știu ce scrii acolo, deși sunt curios; am certitudinea că unul dintre posibilii eroi negativi sunt și eu, dar nu această posibilitate mă determină să-ți mărturisesc că gestul mi se pare inutil; vrând-nevrând, vei fi subiectiv, impresiile de aici ar fi cerut timp, discernământ și cugetare, ca să poți deveni cu adevărat obiectiv, capabil, deci, să treci peste porniri personale. Nu-ți dau lecții, cu toate că experiența mea literară ar avea dreptul să se constituie ca parte demnă de luat în seamă. Faci ce vrei, cel puțin pe planul intențiilor fiecare este liber să procedeze cum crede de cuviință, rezultatul, firește, singur va fi în măsură să-mi acorde dreptul de a fi avut dreptate. Suntem de atâta vreme aici, tu chiar cu un an înaintea mea, uite, nu ne înțelegem, și nu fiindcă în relațiile noastre eu aș impune supremația, pur și simplu din motive...

— Poate vrei să spui de clasă, sugeră Curta și râse.

— Ridicol, îl apostrofă Stamate, râzând și el ca de o glumă bună. Ești fiu de țăran, așa cum au fost și părinții

părinților mei...

— Nu mă refer la origine, Stamate, mă refer la cu totul altceva, îl întrerupse Petre, și căută febril în buzunarul gol după țigări.

Simțea nevoia să-și umple din nou plămânii cu ceva, fumul dulce cu miros de vanilie al țigării abia fumate îi făcuse destul rău ca, odată respirația revenită la normal, organismul să ceară un plus de otravă. Stamate îl ghici și-i oferi în grabă pachetul, cu ochii la mâna incapabilă să se decidă asupra țigării ce trebuia scoasă.

— Chiar dacă am avea aceeași origine, tot de clasă ar fi relațiile dintre noi, altfel la ce bun și, mai ales, cu ce drept ai organizat această ședință al cărei scop numai tu crezi că-mi scapă? Dacă pe vremea lui Morăscu unul dintre marele lui atuuri - cel care-i dădea bucuria ascunsă și tenace a muncii - era secretul, acum el a încetat să mai existe, și asta deoarece, fiind părtaș la tot ce faci, te divulgi, dorind măcar în parte, prin acest act de generozitate al divulgării, să scapi de întreaga răspundere. Nu puțin timp ți-am acordat ca să mă clarific asupra impulsurilor care te-au determinat să devii ceea ce ești. Nu, boala singură și dorința de a te vindeca cât mai repede nu pot fi suficiente; nu-mi vine să cred că acesta este prețul întortocheatei tale atitudini. Iubesc această lume dureroasă și, din această cauză cred că am dreptul să mă pronunț asupra ei din miezul lucrurilor de acolo de unde sămânţa poate da colț sau să moară. Responsabilitatea noastră este imensă, prin menirea pe care o avem. Tu o folosești ca și cum talentul ar fi un privilegiu acordat de un feudal servului său, o concesie de spirit ca să fie folosită doar în onoarea lui până când, printr-un capriciu, același feudal ți-l poate lua.

— N-am susținut niciodată că urmez în ceea ce fac credința mea, răspunse Stamate, și își aprinse țigara de la jarul țigării lui Petre. Nici măcar n-am volubilitatea și forța

necesară să te contrazic, prima fiind de fapt izvorâtă din pasiunea celei de a doua. Am intrat într-un carusel și mă învârt în el în virtutea inerției. Sunt mai înțelept decât tine, Petre, asta nu vrei să înțelegi. Ți-ai fabricat singur un crez, o atitudine, în momentul de față, pentru tine, singura posibilă și mergi înainte așa; de altfel, nici nu cred că ai avea cale de întoarcere și-mi oferi mie de la această altitudine, a omului ce nu mai are nimic de câştigat lecții facile de cinste. Nu, această cinste la care te referi tu nu numai că-mi displace, dar îmi dăunează profund, și orice îmi dăunează resping, cu de la mine putere. Poate mai ții minte, presa ți-a fost și ție la îndemână, cât am avut de suferit... Te văd după chip, crezi că vreau să mă justific, că pun pe seama unui trecut nu prea îndepărtat, dar onest, acest prezent de neinvidiat... Acest prezent reprezintă și el suma unor adunări, dacă vrei, propria mea viață, în care...

— Și, în consecință, simți nevoia să dai de-a dura și tu cu viața altora, îl întrerupse Petre, și bătu aerul cu mâna, în semn că reciprocitatea atitudinii nu numai că nu-l salva pe Stamate, dimpotrivă, îl acuza și mai mult. Poate greșesc și eu, poate îți cer prea mult, cer idealul, uitând că nu suntem oameni ideali. De altfel, nu-ți cer ție, unei persoane, eu cer talentului tău să fie consecvent cu el însuși... Știu, mi-ai mai spus, mi-au mai spus-o și alții, trecem printr-un moment dificil, este bine să ne rezervăm puterile pentru viitor, pentru acel viitor când vom putea acționa și vom fi înțeleși, etc. Aici ne înșelăm noi cel mai mult. Acest climat îl pregătim noi și, va rămâne așa cum îl pregătim acum. Sunt ridicol de-a dreptul, simt...

Stamate tăcu câtva timp, pe fața lui frumoasă, aproape feminină, cele câteva cute se alungiră, porii se adânciră nefiresc și începu să transpire abundent. Se șterse la frunte cu mâneca hainei, cu toate că sub rever se vedea batista albă, vârâtă ca o coadă de rândunică în buzunarul aplicat, tighelit de două ori.

— Discuții, discuții, discuții - repetă Petre cuvântul ca un laitmotiv, la niște gânduri numai ale lui, ascunse și neexprimate.

Stamate privea cerul albastru și înălțimea muntoasă din fața lui, ca punct de reper pentru propriile lui înălțimi interioare, și multă vreme ochii încetară să clipească. Se uita fix, într-un anumit punct, dar, când îl privi mai atent, Curta înțelese că Stamate nu se uita nicăieri, realitatea de afară era doar un clișeu întors în infinitatea spațiului lăuntric, adânc, ca un puț subteran, imposibil de cercetat și pătruns.

— Petre, din primul moment am vrut să mă apropii de tine, trebuie să recunoști, eu am încercat primul pas. Breasla din care facem parte ar fi trebuit să ne lege, dar tu nu numai că n-ai dorit această legătură de suflet, m-ai repezit și am avut sentimentul că din motive considerate de mine știute, fără să-mi dau seama la acel ceas că... Am fost convins că mă repudiezi din pricina trecutului meu, trecut nu prea îndepărtat și cunoscut aproape de toți; ai fost plecat din țară, plecat ca să nu spun scăpat de toate avatarurile prin care am trecut noi, cei rămași aici. Pentru tine a fost mai ușor, realitatea de acolo era incomparabil mai calmă decât cea de aici, noi eram la începutul unui drum, ei - la jumătatea lui, tu - ferit de frământările propriei tale țări, eu - dimpotrivă, amestecat în ele până-n gât. Poate nimeni n-a înțeles fericirea cum am înțeles-o eu, pentru schimbările care au survenit. Încă din patruzeci și patru, am fost cu arma în mână, ca voluntar, și asta a durat mai bine de două sute de zile, cu toate mizeriile pe care le poate scoate la lumină războiul. Nu m-ai întrebat niciodată ce-am făcut după aceea, cu ce m-am ocupat, și iarăși e firesc, nu eram eu buricul pământului ca să polarizez interesul general. La vremea la care mă refer, aveam douăzeci de ani și eram dornic să lupt pentru această nouă orânduire. Aș minți dacă aș spune că în capul meu -

cetățenesc, cum i-ai zice tu - orânduirea pentru care vroiam să militez era clar definită politic, clar era un singur lucru: vechea orânduire îmi făcea greață, doream alta, nouă, și arma din mână era un argument. Compania din care făceam parte a fost încercuită lângă Pesta; eram toți tineri, nu prea instruiți, instrucția am făcut-o în mers. Cum ți-am spus, am fost încercuiți; dintre ai mei n-a scăpat nimeni. M-am trezit, după multe săptămâni, într-un spital de campanie sovietic; ei mă salvaseră, ei mă puseseră pe picioare, ca înainte cu aproape două luni de a se termina războiul să fiu din nou pe front, alături de ei. Nu reușisem să-mi iau din vechea manta decât dovada apartenenței mele politice, ea constituia singurul meu act de identitate, alte acte nu mai aveam. S-a terminat războiul și n-am să uit niciodată sentimentul încercat, odată ajuns în țară; am vrut să cobor din tren, să-mi iau rămas bun de la prietenii mei; acum, după atâtea luni de conviețuire, le înțelegeam limba dar, spre surprinderea mea, sergentul companiei m-a reținut, mi-a cerut actele - era un sergent nou, cel vechi murise în ziua victoriei - și, cu toate că știa cine sunt, hârtia nu-mi dădea dreptul să-mi revendic cetățenia, în ochii lui eram unul de-al lor. Și trenul nu stătea pe loc. Trenul își vedea de drumul lui. În gară la Iași, am fugit din vagon, m-am prezentat la o garnizoană românească, fericit că eram acasă, fără să pricep că între timp și cu oamenii noștri se petrecuse ceva. Comandantul auzise de numele meu. Dar, spre surprinderea mea, nu numai că nu m-au ajutat: escortat, am fost dus la trenul de la care plecasem. Comandantul și-a cerut scuze, era întors pe dos, nu înțelegea nici el de ce mai-marii lui hotărâseră să fiu restituit. Din clipa aceea, n-am mai priceput nimic, sau am priceput ceva, dar ceva dureros. Pe măsură ce trenul alerga prin stepa fără capăt, vagoanele se goleau, oamenii plecau pe la casele lor, demobilizați; războiul se terminase, domnea o bucurie generală, numai eu mergeam mai

departe, spre o țintă necunoscută. Undeva prin Siberia, comandantul eșalonului, altul, m-a întrebat unde locuiesc, unde am de gând să cobor, asta până în clipa când mi-a cercetat hârtiile. A ridicat și el din umeri, trenul ajunsese la punctul terminus, în vagoane nu mai rămăsese decât el și cu mine, el, care era obligat să-și elibereze tot efectivul, și eu, care nu știam unde să mă duc și ce să fac. M-a predat unei garnizoane dintr-un sat din apropierea liniei, și acolo, uitat de lume, am trăit câţiva ani fără putința de a lua legătura cu cineva, fără să am la cine să mă plâng. Am scris nenumărate scrisori ambasadei noastre din Moscova dar, necunoscând adresa, șansele de a ajunge la destinație erau aproape inexistente; cu toate astea, au ajuns, după câte mi-am dat seama mai apoi. Eram aproape sigur că iernile acelea fără sfârşit au să mă piardă, trebuia să fac ceva și nu știam ce anume. Într-o zi, mi-am zis că viața trebuie luată așa cum e, și din clipa aceea am făcut marea încercare de a mă integra în viața acelor oameni simpli, admirabili în felul lor, dar atât de străini felului nostru de a fi. Încetasem să mai susțin că sunt român, n-avea nici un rost, nu făceam altceva prin această încăpăţânare decât să-mi creez neplăceri. De la tăiatul lemnelor, am intrat într-un colhoz, am început să muncesc pe rupte și pare-se că munca m-a ajutat nu numai să uit, dar să-mi uite și ei ideea mea fixă cu țara de baștină. Prezentarea la miliție devenise o simplă formalitate, curând anulată și ea. Purtam pufoaică la fel ca toți cei de acolo și, cum în colhoz erau peste trei sute de femei și câţiva bărbați doar, dintre care unul fără picioare, președintele, și un contabil-șef fără o mână, fizicul meu, tinerețea și-au spus cuvântul; m-au adoptat, devenisem unul de-ai lor, și cu toate că în viața mea nu lucrasem în agricultură, cunoștințele mele, vagile cunoștințe teoretice dobândite din nu puținele peregrinări în vremea liceului prin satul natal, s-au dovedit de folos. În curând am ajuns unul dintre fruntașii colhozului apoi, spre

finele celui de-al doilea an, chiar președintele lui. Am trăit cu o fată simplă din colhoz. Am fost iubit de această fată și în mare măsură ei îi datorez întoarcerea. Noaptea, la lumina lămpii cu petrol, scriam poezii, volumul care m-a consacrat de fapt, în care am stors toată durerea și dragostea mea de viață și cu toate că femeia cu care locuiam nu-mi cunoștea limba, mă asculta recitind, fără să înțeleagă ceva din alcătuirile mele de cuvinte. A priceput însă altceva, că încet mă voi topi din pricina dorului de țară. Și atunci, această femeie s-a adresat direct lui Stalin. La două luni, drumul spre țară îmi era deschis. Ajuns la Moscova, primul lucru pe care l-am făcut a fost să merg la telefoane și să-i sun acasă pe ai mei. În fața unei cabine, am auzit un glas românesc; n-am să uit niciodată cât de surprins a fost omul acela când s-a întors spre mine și m-a văzut plângând. După atâta amar de vreme auzeam pentru prima dată limba mea vorbită de un compatriot și mare mi-a fost surpriza când în acel om am recunoscut un confrate de breaslă, ajuns acum în diplomație. I-am povestit pe scurt viața mea; a roșit, a făcut fețe-fețe, apoi mi-a întors spatele și a plecat, spunându-mi doar că ar fi mai util să nu trec pe la ambasadă, ar fi stânjenitor pentru ei. A doua zi, mi-au trimis pașaportul la hotel, nemulțumiți de toate demersurile făcute pentru a ajunge acasă. Acum cred că înțelegi mai bine ce era în sufletul meu când scriam acel referat unde trebuia să încriminez dragostea ta de patrie; condamnam de fapt propria mea dragoste, propriile mele trăiri, și dacă am făcut-o, motivul nu este doar acela de a-mi salva pielea, ci și pielea ta. Din acest motiv, de comun acord cu Pintică, am preferat ca astăzi să nu vină nimeni la ședință, să nu te putem exclude din partid. Uite dosarul, uite hârtiile, dacă te interesează, să-ți dai singur seama care era rostul acestei adunări. Numai că tu nu vrei să colaborezi cu noi, cu bunul-simț aș zice. Ce ți-a trebuit să te apuci acum de această carte, și mai ales dacă te-ai

apucat, de ce trebuie să știe tot sanatoriul de ea? Crezi că Baciu nu e la curent, nu știe că acolo s-ar putea să-și găsească afirmațiile din acel moment de depresiune psihică? Puteai aștepta un an, doi, poate mai mult, la vârsta ta așteptarea înseamnă înțelepciune. N-ai făcut-o și sunt convins că nici n-ai de gând s-o faci.

— Nici n-am s-o fac, replică Petre scurt, și fără să-și ceară voie, luă din țigările lui Stamate, aflate pe scaun lângă el. Deci, acesta era rostul adunării, continuă el, senin, deloc tulburat de vestea aflată. De fapt, mă așteptam, am fost contrariat că se întârzie atât și, ca la orice lucru pe care îl aștepți mult întârzierea devine obsedantă. Acum mă simt mai liniștit, voi ști să-mi drămuiesc altfel timpul. Nu știam că tu și Pintică ați pus la cale această ieșire în masă la iarbă verde, din dorința de a mă salva pe mine. Eu nu doresc o asemenea salvare. Trebuie scris, Stamate, și trebuie scris nu cu jumătăți de măsură. Istoria nu se poate face cu jumătăți de măsură și nici o literatură cu jumătăți de cărți și de conștiință. Asta duce la moartea talentului, și eu nu vreau să-l omor, mai ales că n-am nici pe departe dăruirea ta. Este mic și modest, deci sunt mai dator decât tine să-l apăr și să-l cruț înaintea propriei mele existențe.

Petre tăcu. Simți nevoia de aer și, rezemat cu coatele de pervazul ferestrei, începu să inspire adânc, școlărește, ca la o lecție de educație fizică. Durerea sub coastă îi dădea pentru prima dată de știre după multă vreme, dar acum nu se mai temu pentru propria lui viață, ea era undeva departe, sub o altă pavăză. Se temu pentru timpul pe care l-ar fi putut pierde el, acest timp i se părea singurul prețios în această nouă stare sufletească. Avea convingerea că și această discuție tot o pierdere de timp era și o clipă avu impresia că Stamate asta și intenționase, nu să-l aducă la ședință și să încheie o socoteală, ci să-i fure timpul, timpul lui devenit brusc atât de valoros. Trăise ani în șir sub acest

acoperiș și de multe ori ar fi dorit să știe ce să facă cu vremea; ea se scurgea calmă și plictisitoare, mereu aceeași, cu micile întreruperi plictisitoare și ele, legate de masă și de dormit, dar iată că sosise momentul când timpul începuse să capete altă strălucire, una cu totul deosebită; între *timp* și *viața* lui se statornicise o corelație directă și atât *viața,* cât și acest *timp,* unite într-o singură dimensiune, se cereau sacrificate pentru cartea lui, singura pe care o credea vie, singura care avea dreptul la dăruirea lui. Se uită la bradul din față, ajuns cu crengile până aproape de fereastra unde se afla, și avu impresia, în ciuda faptului că mugurii verzi abia apăruseră, că percepe vizual maturizarea lor, scurgerea lor printr-o vreme care nu-i mai aparținea decât lui.

Se răsuci spre Stamate și, sub privirile năucite ale acestuia, își scoase portofelul ros, cârpit la margini și căută febril printre hârtii. Găsi carnetul de partid. Se uită la el câtva timp, apoi îi desfăcu foile, rămase nemulțumit și abia după ce găsi în buzunar cincizeci de bani i-l întinse lui Stamate.

— Cotizația la zi… spuse el.

— Petre, de ce faci asta?

— N-are rost să pierdem vremea, Stamate, nu poți trimite nici tu și nici Pintică la infinit oamenii la iarbă verde, într-o bună zi, se vor aduna totuși; atunci, la ce bun? Și pe urmă, am sentimentul că în acest fel te și plătesc pentru efortul pe care l-ai făcut ca să mă emoționezi, efort care, oricum, îmi este folositor. Ca să fiu sincer până la capăt, am avut o clipă senzația că anume ai introdus în discuție propria ta viață ca să mă desparți mai ușor de acest petic de hârtie. Unui condamnat îi este infinit mai ușor când înainte i se vorbește de condamnări similare. Poate nu este așa, dar n-are importanță acum care este adevărul. Știu că prin această excludere nu fac altceva decât să câştig timp; scap de ideea că într-o zi tot trebuia

să se întâmple și, în plus, de câteva ședințe care mi-ar fi furat destule ceasuri de la îndeletnicirile mele. Vorba ta; uneori, unui om îi este indiferent...

38

Uitase cu desăvârşire că Gaz-ul verde, cu tabla vopsită proaspăt, ascunzând sub el ciuperci groase de rugină, putea să mai urce la sanatoriu, dar apariția lui la curbă și oprirea exact în acel loc, ca prima dată, îi dădu de înțeles că liniștea din ultima vreme avea să-i fie tulburată din nou; și nu atât liniștea, la care trebuia să renunțe, și nici eventualele neplăceri în beciul cu care făcuse odată cunoștință, îl determinase să încheie febril ultima frază din truda acelei zile, ci timpul, timpul lui prețios care avea să-i fie furat din nou. Urmări coborârea din mașină a celor doi bărbați, mersul lor agale spre sanatoriu și, în urma unui calcul ajunse la concluzia că până la poarta sanatoriului, de acolo de unde se aflau acum, mai era un drum destul de lung și bucuros că îi poate înșela luând din timpul lor, nu din al lui, își propuse să termine pagina. Până în josul colii mai era o jumătate de duzină de rânduri liniate, și cum avea obiceiul să scrie și printre liniile albastre, zâmbi convins că spațiul ce trebuia umplut îi va ajunge ca să-și încheie gândul; la scrisul lui participau nu numai mintea și mâna dreaptă, cu degetele strânse pe capătul de creion, ci și gura și mușchii feței, până și mușchii picioarelor, încordați la maximum în acele momente de grabă. Nu auzi ușa de la intrare și nici n-o observă pe sora Aneofița cum îi veghea zborul creionului pe caietul sprijinit de genunchii

ridicați sub pătura roasă și nici nu luă aminte la instrumentarul așezat cu destul zgomot pe noptieră, chiar în dreapta lui; tot ce venea din exterior se lovea de o carapace impenetrabilă, urechile erau atente la zgomotele interioare, la reacțiile personajului aflat și el în plin drum, într-o mașină asemănătoare cu cea de afară. Mersul eroului pe drumul pietruit, trăirile acestuia erau incomparabil mai importante decât tot ce se petrecea în jurul lui. Nu percepu decât urmarea înțepăturii sub pielea dezgolită a brațului, o înțepătură oarecare, motiv pentru care nici nu se obosise să întoarcă fruntea spre soră, mărginindu-se doar să lovească aerul cu mâna în care ținea creionul. Efectul înțepăturii însă nu dispăru, se accentuă, văzu pe antebraț o pată roșie și pielea începu să se umfle; simți cum îl năpustește un val de căldură. Abia atunci aruncă ochii în sus, dar sora Aneofița stătea cu spatele la el, își spăla seringa într-o cutie, și Curta, enervat de acest deranj, vru să se ridice și să protesteze, dar până la urmă se mulțumi să trântească caietul lângă el și să ofteze.

— Ce dracu’ ai băgat în mine, soră, mă arde - spuse el, atent nu atât la răspunsul ei, cât la organismul care reacționa într-un fel ciudat; căldura dispăruse, locul ei fiind luat de o stare de euforie.

— Scoală, mândrule, te așteaptă, spuse sora Aneofița, arătând cu capul spre fereastră.

Spusele Aneofiței, departe de a-l supăra, îi făcură chiar plăcere în starea lui nefirească; grăbit, sări din pat și se duse la dulap, unde, sub privirile sorei, își închise hârtiile și capătul de creion; rămăsese nemulțumit de felul cum așezase creionul între hârtii, nu hârtiile erau cele mai importante, ci creionul, și câtva timp stătu să ochească un loc mai întunecos, apoi ascunse vârful de grafit în cutia de unde scosese cu câteva zile în urmă pasta de dinți; o cutie frumoasă, dreptunghiulară, pe care, din pricina culorii

portocalii, refuzase să o arunce la coșul de gunoi. Odată încheiată această treabă, își băgă cheia în buzunarul pijamalei, apoi își aduse aminte de ceva, intră în baie și vârî cheia sub porțelanul alb, între perete și robinetul de siguranță. Fericit că cele mai importante lucruri erau rezolvate, ieși din dosul perdelei și, văzând-o pe soră că se pregătește să plece, o luă în brațe, lucru pe care nu și-l permisese niciodată; o ridică în sus, se învârti cu ea de câteva ori, uitând cu desăvârşire că acest efort putea să-i fie fatal. Sora scoase un țipăt și scăpă tava din mână, dar nici după acest mic incident Curta nu-i dădu drumul, continuă s-o țină în brațe, o privi îndelung în ochii speriați, pistruiați parcă și ei, și în timp ce o lăsa încet să alunece pe lângă el o întrebă:

— Mi-ai injectat porcăria aia, ca să-mi fie mai ușor?

Sora se desprinse de el, își aranjă șorțul; grăbită, începu să-și adune seringa și acele căzute pe jos, în timp ce Curta, precipitat, se îmbrăcă fără jenă că se află în prezența unei femei.

— Te așteaptă jos, până la poartă te roagă să mergi singur, să nu vadă pacienții.

— Cât de delicați sunt!

Înainte de a ieși, verifică ușa metalică de la dulap și mai privi o dată în dosul perdelei spre locul unde ascunsese cheia. Cu toate că erau civili, apariția celor doi fusese remarcată de pacienți, și acum, la ieșire, Curta văzu la câteva balcoane fețe curioase; era Forgaș, nebărbierit și slab, apăsând bara balconului, în locul burții de altădată, cu pântecul scofâlcit sub pijamaua descheiată.

Din spate îl văzu pe Pintică cum aleargă însoțit de Stamate și alți câţiva pacienți, dar, în afara lor, a celor doi, Petre nu-l văzu printre ceilalți curioși pe Buzangiu, rămas undeva în urmă, din pricina grăsimii așezate în straturi groase pe trupul obez.

Mașina porni într-un păcănit asurzitor, alergă câtva timp

fără dificultăți pe drumul prăfuit, apoi rateurile se auziră tot mai des, și în dreptul barăcii tăietorilor de lemne se opri, degajând de sub capotă nori albaștri de fum.

— V-am spus eu, se dezvinovăți șoferul în fața celor doi oameni, rămași nemișcați pe locurile lor, unul în fața celuilalt, Curta şezând între scaunul șoferului și umerii lați ai unui tânăr.

Plexiglasul din prelata care acoperea spatele mașinii era și el vechi, ars de soare, cu zeci de crăpături în luciul gălbui, dar Curta, cu un oarecare efort, se obișnui să privească prin el, deși nu vedea decât marginea drumului și parte din biserica lui Ghideon. Clopotul începu să bată și când privi prin gemulețul gălbui Curta văzu soarele trecând spre apus și își zise că Ghinolea se pregătește pentru slujba de seară. Ce mult ar fi dat ca cei din baracă să știe că el e acolo, la un pas! Nu pentru că ar fi așteptat de la ei ceva, ar fi dorit, pur și simplu, să-l știe, să vadă reacția lor, încurcătura în care i-ar fi pus știindu-l păzit de o parte și de alta. Încercă să se tragă pe banchetă mai spre dreapta; jumătate din câmpul vizual din spate îi era tăiat de poziția incomodă în care stătea, și tânărul, ghicindu-i parcă dorința, se așeză lângă ușă, așa că Petre putea acum să privească baraca în întregime și o felie din poteca dintre stânci care ducea la poiana lui. Curta se uită la ceasul de la mână, cu cureaua scorojită; trecuse de ora șase, clopotul deci bătea, așa cum presupusese, pentru vecernie și, ca o nouă confirmare a presupunerii lui, o văzu pe Saveta ținută de mână de unul dintre tăietorii de lemne, îndreptându-se spre lăcașul sfânt. Multe se schimbaseră aici, de când nu mai trecuse pe la Landesman; bisericuța era împrejmuită de un gard din lațuri, iar pe lângă el se îngrămădeau vesele sumedenie de flori de pădure răsădite de mâini grijulii. Curta le privi vreme îndelungată, cu sentimentul că se află nu aici, undeva la marginea pădurii, ci în satul lui, în cimitirul dinspre Arieș, în fața bisericuței de lemn cu

turnul înalt, moțesc, așa cum clădeau prin acele locuri. Vru să se întoarcă cu mintea la ai lui, dar ceva străin îl oprea; timpul trecuse cu repeziciune, nu mai știa aproape nimic de părinți, sacrificase totul scrisului, acelor rânduri mărunte de pe caietul de școală; se îngrozi când începu să adune lunile și apoi anii; aproape nu-i venea să creadă că trecuse atâta amar de vreme de când urcase aici sus, despărțit de lume. Vru să reconstituie chipul mamei sale dar, cu toate că își închise pleoapele, forțând în dosul lor închegarea unor imagini asemănătoare cu cea a femeii care-l adusese pe lume, liniile obrazului refuzau să se alcătuiască, nasul și gura oscilau când spre dreapta, când spre stânga; renunță și cu greu își putu reține un nod pornit de sub mărul lui Adam.

Lângă el, cei doi tineri vorbeau, în primul moment Curta nu pricepu nimic; abia când deveni mai atent înțelese că cei doi discutau într-o altă limbă și surâse la ideea că tinerii lui însoțitori voiau, în felul acesta, să se ascundă de el. Franțuzeasca lor, deși cursivă, era plină de greșeli, dar pe Curta nu asta îl interesa, era atent la cele ce ascundeau cuvintele; era un fel de furt ceea ce făcea el, dar, deoarece nu-l întrebaseră la început dacă înțelege limba respectivă, preferă să tacă și să asculte sporovăială lor. Unul dintre ei, un brunet, mic de statură, cu falangele degetelor osoase și proeminente, povestea celuilalt, tânărul mai înalt, cu chipul feminin, despre stagiul efectuat în Deltă, despre greutățile vieții de acolo, despre încercarea de evadare a câtorva deținuți găsiți până la urmă morți între niște smârcuri de stuf, de la jumătate în jos înghețați de gerul ce se lăsase între timp peste întinderile nemărginite de apă. Curta deveni tot mai atent, povestirea tânărului îl interesa în cel mai înalt grad și cu greu își păstră calmul când auzi că unul dintre oamenii înghețați purta numele lui, un țăran de undeva din Transilvania, învinuit de a se fi împotrivit colectivizării, în consecință, dușman al poporului. Curta își

mușcă buza de jos; poate la mijloc era doar o simplă coincidență, omul despre care povestise tânărul lat în spate nu putea fi tatăl său, el n-avea ce căuta în Deltă, n-avea de ce să fie închis. În privința colectivizării, îi scrisese doar fratele mai mare și îl anunțase că au intrat cu toții, ca să fie lăsați în pace. Poate această liniște a scrisorii lui Ion îl determinase să se gândească cu vremea tot mai puțin la ai lui și mai mult la el, la cartea la care lucrase mai bine de..., tăind și rescriind, adăugând noi fapte și închegând destine ce păreau la început singulare și rupte de rest.

Șoferul, aplecat sub capota mașinii, înjura amarnic, lovind ceva cu îndârjire, Petre, supărat că pierdea timpul, asculta mai departe vorbele tot mai puțin înțelese ale celor doi; pe măsură ce se lărgea sfera discuției, cuvintele nu le mai erau suficiente, zăboveau tot mai mult când unul, când celălalt, în căutarea verbului dorit, și atunci când cuvântul nu se lăsa descoperit, ei îl rosteau în românește, trăgând cu ochiul spre Curta, dorind să citească pe chipul lui reacția în fața acelei limbi pestrițe pe care o foloseau ca să nu fie înțeleși. Era convins că povestea cu tatăl său era o simplă invenție, menită să-l facă să înțeleagă răspunderea ce-i apăsa pe umeri pentru soarta celorlalți membri ai familiei dacă propria lui persoană îl interesa atât de puțin. Refuză să mai fabuleze. Acum, în această nouă postură, cei doi i se păreau ridicoli cu păsărească lor; zâmbi când unul dintre ei sfârşi fraza trunchiată cu o înjurătură de mamă, trântită neaoș, fără perdea, dar se prefăcu mai departe cu gândurile în altă parte și într-adevăr reuși să se degajeze complet de discuția însoțitorilor când văzu drumul plin de oameni mergând spre bisericuța cu lumânări aprinse și nu se miră deloc când tânărul brunet, la rugăciunea ce se auzea acum din lăcașul sfânt, își făcu o cruce scurtă, în fugă. Discuția în limbă străină se încheiase de mult, după un moment lung de tăcere cei doi începură să vorbească de pământ și de recoltă, trăgeau din când în când cu coada

ochiului prin parbrizul mașinii, și Curta se declara în sinea lui de acord cu tânărul brunet când acesta își mărturisi teama pentru recoltă din cauza iernii trecute prea blândă și săracă în zăpezi.

Pesemne în bisericuță nu mai era loc; lumea stătea afară, între zidirea de lemn și gărduleț ce o împrejmuia, lumânările se învârteau într-o horă înceată; în fața oamenilor și lumânărilor aprinse sta părintele Ghideon, îmbrăcat în odăjdii, cu părul albit lăsat pe spate. Doamne, ce zi să fie? Nu putea fi o simplă vecernie, vecerniile nu erau însoțite de un asemenea ceremonial. După socotelile lui și mai ales după numărătoarea cu glas tare a unuia dintre tineri, cifra celor adunați acolo întrecea sută. Era probabil ziua vreunui sfânt, sfinți se găseau cu duiumul. Cortegiul ocolise biserica, și Curta îl putea vedea bine pe părintele Ghideon, cu fața lui strălucitoare și transpirată de soarele acelei primăveri, dar mare îi fu mirarea când în omul gârbovit, îmbrăcat în haine închise la culoare, cu fața brăzdată de cute, aproape fără sprâncene și păr pe cap, îl recunoscu pe Isaac Landesman; o clipă se gândi că nu poate fi el, omul acela ținea isonul părintelui la o rugăciune, apoi, cu o voce ce nu răzbătea până la mașină decât stins, se apucă să citească dintr-o carte groasă și abia atunci când „ă”-urile din lectura cantorului începură să înlocuiască ici și colo „i”-urile nu mai avu nici un dubiu că era Isaac Landesman în carne și oase. Se cutremură. Nu-i venea să creadă în această schimbare, în concepția lui - irațională, dar totul era real din moment ce Landesman sublinia amin-urile cu vocea lui dominată de accente moldo-israelite, cu toate că vocea era doar o umbră de voce.

— Nu știți ce sfânt e astăzi? întrebă Curta, fără să se gândească cui se adresează.

— Paștile, anul ăsta au căzut mai devreme.

Însoțitorul își reveni repede, se trase spre locul ocupat

până atunci, își șterse fruntea transpirată și, la zâmbetul superior al tânărului cu chip feminin, își mușcă buzele, conștient că făcuse o gafă; această teamă nu dură mult pe obrazul lui îngălbenit subit și în ochii speriați; celălalt însoțitor, privind și el acum prin parbrizul mașinii, se apucă să povestească cum erau Paștile la ei în sat; era de pe undeva din Transilvania, din Nord, acolo în Vinerea Mare oamenii înconjurau biserica la miezul nopții, iar în noaptea de Paști după luarea anafurii, spărgeau primele ouă, în cimitir.

Mașina porni calm, șoferul era atent și temător totodată să nu se întâmple ceva neprevăzut, se purta cu acceleratorul duios și îl mângâia cu piciorul scos din pantof încercând parcă tăria sau căldura metalului, și numai după un timp, când motorul începu să-și ordoneze măruntaiele și să scoată un zgomot egal, omul de la volan, vesel, își vârî fără să se ajute de mână pantoful la loc și apăsă pe pedală brutal, ca și cum ar fi vrut să răzbune timpul pierdut. În lumina puternică a farurilor se vedea drumul șerpuit, iar după prima cotitură fascicolele puternice de lumină se filtrară printre cele două stânci ce duceau la poiana lupilor, și Curta zări pentru o fracțiune de secundă două boturi ce adulmecau aerul.

Trecuse de nouă, drumul șerpuia în pustiu și pustiu se dovedi a fi până la întretăierea cu șoseaua principală; de aici însă, lucrurile se schimbaseră, numeroase mașini brăzdau cu farurile lor orbitoare șoseaua în ambele sensuri, și Curta, care nu mai fusese până aici nici el nu știa de când, avu la un moment dat impresia că avalanșa de mașini se datora barierei de la linia ferată, și acest motiv îl liniști până în clipa când, întorcându-se spre gemulețul din spatele prelatei, văzu curbura de beton a unui pod, arcuită peste linie, și atunci înțelese că justificarea lui nu mai e plauzibilă. Căută în gând o altă explicație, dar ea nu rezistă stăruinței lui de a fi cât mai

verosimilă, iar explicația simplă și singura adevărată că anii trecuseră și între timp apăruseră pe șosele mai multe tipuri de autoturisme nu-i trecea prin minte.

Se apropiau de oraș; aerul din mașină se încălzise parcă; emoția întâlnirii cu primele clădiri îl derută total. În locul caselor mici apăruseră câteva șiruri de blocuri, cu puzderie de balcoane, în care se vedeau, prin lumina din camere, rufe la uscat și plante agățătoare, înnegrind cu frunzele lor spațiile luminate în noapte. Datorită acestor schimbări se crezu la început pe celălalt versant al muntelui abia coborât și numai casele gospodărești, acoperite de verdeață, din preajma gării îl readuseră la realitate; blocurile făceau și ele parte din schimbările marelui oraș, îi vorbise cândva și Toria de ele, nădăjduind ca într-o bună zi să se poată bucura de un acoperiș din care să nu mustească igrasia și nici mirosul țevilor de canalizare.

Nu mai știa nimic sau aproape nimic de soția lui și de Aron; Aron trebuia să fie acum flăcău și dacă n-ar fi fost noutățile zărite la fiecare pas prin geamul mașinii, Curta ar fi stat să facă socoteala exactă a anilor lui, dar ce importanță mai puteau avea anii din moment ce veștile venite pe diferite căi de la soție dovedeau că avea un băiat mare? Avu un sentiment de culpabilitate față de furnicarul acela de oameni ce alerga pe ambele trotuare; viața îl izolase de forfota și strădaniile lor, de visurile lor și avu senzația că impresiile ce se puteau desprinde din paginile muncite cu atâta ardoare, la prima vedere se constituiau false, într-o contrapunere directă, lipsită de nuanțe, cu realitatea prin care se strecura mașina cu tot mai multă greutate. Simți că sudoarea îl năpădește, sentimentul exagerării în truda asupra căreia se aplecase ani în șir începu să-l devoreze, începând cu stomacul, și avu certa credință că acolo, în spațiul acela de sub coaste, se află de fapt un rât de lup înfometat, care rupe din el fără milă.

Dezvăluise destinele unor oameni bolnavi, situații greu credibile pentru oamenii aceștia care circulau normal pe străzi; cine avea să-l priceapă și cine avea să-i acorde înțelegere? Lumea își avea rosturile ei, lumea aceasta era alta, oricum departe de realitatea oglindită de el... Începu să-i dea dreptate lui Stamate, cele două realități, cea de sus și aceasta prin care circulă cu însoțitorii lui, se cereau...

Șoferul parcă anume îl aducea prin noile cartiere ale orașului, ca să-i întărească și mai mult această teamă ce se născuse în el. Curta stătea acum cu mâinile rezemate de scaunul șoferului, ca să nu-și mai simtă trupul aruncat de mișcările volanului când într-o parte, când în alta; înregistra peisajul luminat al noului oraș, atât de străin de cel din care plecase de atâta vreme... Chipurile zâmbitoare ale însoțitorilor, aparent absenți la starea lui, joviali în tăcerea lor și înțelegători la nefirească lui mirare, îi întăriră și mai mult credința că rostul acestei rețineri de la munca lui era calculat, îl obligau să se gândească, să vadă cu propriii lui ochi ceea ce nu putea să vadă din dosul geamului de sticlă al camerei din sanatoriu.

În fața unei clădiri puternic luminate, nouă și ea, din care oamenii ieșeau pe cele trei uși batante, lucrate în fier forjat, mașina se poticni din nou, mai merse câţiva metri și amuți, zguduind interiorul ca un rateu asemănător unei explozii, dar Curta nici nu tresări, era numai ochi, urmărea lumea deloc grăbită și încerca să priceapă ce rost avea clădirea din fața lui; înțelese în clipa când își mută privirile spre stânga și zări câteva afișe lipite într-o vitrină; clădirea aparținea noului teatru. Cuprins de emoția scurgerii timpului, nici nu zări la doi pași de parbriz, rezemând aproape stâlpul de beton rotund, o femeie care privea spre el. Trecu cu privirile de ea și de copilul nervos ce voia să traverseze; nu-l putea interesa femeia aceea în vârstă, cu zâmbetul prelungit nefiresc, legată la cap cu o basma

neagră, și nici copilul, răsfățat, de vreme ce se smulgea mereu din mâna femeii. Era atent la șofer, aplecat din nou sub capota verde, la lumea care se scurgea spre stația de autobuz din partea opusă, și atât șoferul, cât și femeia aceea nemișcată și surâzătoare începură să-l enerveze; probabil femeia ieșise acolo în drum cu gânduri ascunse, își luase copilul cu ea doar de formă, altfel ce rost avea hlizeala ei urâtă și încăpăţânarea de a-l privi aproape cu nerușinare? Și dacă femeia nu-i spunea aproape nimic, în schimb copilul îi aduse aminte de ceva din copilăria lui; și el avusese părul rebel, căzut pe frunte, cu cârlionţi nefiresc de mari, domoliți de peria aspră spre partea tâmplelor. Și numai când șoferul se urcă din nou la volan, privindu-l într-un fel anume, o spaimă cumplită puse stăpânire pe el; băiatul acela era Aron al lui și femeia aceea bănuită de gânduri ușuratice - Toria. Mașina porni. Intraseră într-un con de umbră. În afară de luminile de poziție și de becurile slab răsărite pe stradă întunecoasă, ici și colo, nu se mai vedea nimic; oamenii fuseseră înghițiți în noapte de o gură uriașă parcă iar casele întunecate cu acoperișurile țuguiate, erau învăluite și ele de o tăcere adâncă. Acum, după ce nu mai putea s-o vadă, pe Toria, trăsăturile ei deveniră tot mai clare, cele noi, dispuse pe urmele celor vechi, conturau exact același chip atât de bine cunoscut. Schimbările i se păreau mai puțin nefirești, trecuse vremea peste ele, le adâncise fără milă cu o daltă potrivnică frumuseții, dar cu toate acestea, acum, o dată recunoscut, acel chip nu i se mai păru urât, descoperi în el propria lui viață. Revenind din nou la viața lor, tot ce văzuse până atunci i se păru o simplă cosmetică exterioară, ce nu putea să schimbe cu nimic liniile dureroase ale existenței lor. Pentru o clipă, orgoliul nemăsurat al meseriei îl făcu fericit că o văzuse pe Toria atât de mult schimbată; aceasta explica în proporții inverse schimbările din afara oamenilor, numai oamenii erau aceia

care sufereau, numai asupra lor viața putea să-și pună amprenta la valoarea adevărată. Ce se întâmplase totuși cu Toria în acest răstimp? Ceva se întâmplase, dar Curta era incapabil să aprecieze prețul enorm al sacrificiului ei, al renunțărilor de tot felul de care fusese departe, înglodat în propriile lui frământări, și aceste frământări i se păreau acum inutile, incomparabil mai puțin însemnate decât cele prin care trecuse ea.

Clădirea fusese supusă și ea înnoirilor; la intrare erau acum două uși de metal, una de tablă groasă, cu un orificiu la mijloc de mărimea unei monede prin care dinăuntru se putea privi în afară fără ca trecătorii să poată ghici ce se petrece în interior, și după deschiderea acestei prime porți, cea de-a doua, cea veche, un grilaj oarecare, se smulse din înțepeneală, mânată de un mecanism spre cele două lături, și drumul rămase deschis.

Încăperea de la subsol era neschimbată, gaura de deasupra canalului mirosea ca și prima dată, și becul slab, împrejmuit cu sârmă groasă, era la fel de pătat de muște ca și la prima vizită. Rămas singur, privi pereții deveniți mai groși, și sub stratul proaspăt de ghips, aplicat în grabă, Curta zări vechile însemnări sau poate alte însemnări peste alt strat de ghips aplicat între timp. La fereastra zăbrelită, în crăpătura dintre două bare de metal, se vedeau trei frunze de păpădie, stoarse de vlagă din pricina lipsei de lumină și apă. Curta își aduse aminte de ceva și se apropie grăbit; nasturele verde, cu terminațiile îngălbenite, îi aduse aminte de Cozmin și avu o presimțire; se apucă să radă peretele fără zgomot, cu unghiile lui mari și neîngrijite, și după un timp oarecare descoperi, sub stratul de ghips, contururile unei stele, o stea cu cinci colțuri. Neavând ce face și fără să-i fie teamă că poate fi privit din afară, cu vârful unghiei degetului mare de la mâna dreaptă o curăță meticulos. Nici el nu știa de ce ținuse neapărat să curețe acel simbol, dar nu-și mai puse

întrebări, nu-și mai dădu explicații, se duse la gura canalului, luă în căușul palmei apă amestecată cu resturi omenești, udă floarea de păpădie și, aproape sub ochii lui, frântura aceea de viață verde își îndreptă frunzele spre soarele din tavan, singurul care lumina acolo. Se plimba grăbit prin celulă, de la fereastra cât o palmă până la ușa grea de metal, supărat mereu că era reținut de la treburile lui importante, și, ca să-și stăpânească nemulțumirea, își schimbă direcția plimbatului; drumul de la un perete la altul, deși era mai scurt, era mai reconfortant tocmai prin ineditul lui, se plimbă numărându-şi pașii, apoi traduse acești pași în metri liniari și rămase satisfăcut de numărul lor; la un loc adunau aproape doi kilometri.

Ceasul îi fusese luat odată cu cureaua de la pantaloni și șireturile de la bocanci, nu-i lăsaseră nici pieptenele din aluminiu, pe jumătate tocit, un cadou primit de la un coleg în anii studenției. Ar fi vrut să știe de cât timp se plimba; pierduse numărul pașilor, odată socotiți, interesul pentru ei dispăruse, acum se plimba deoarece nu avea ce face, mișcarea era mai indicată decât odihna pe paiele putrede cu miros de urină, dar cu timpul obosi. Se prinse cu mâinile de zăbrelele ferestrei și își lipi fruntea de steaua aceea a lui Cozmin, scrijelită la înălțimea capului, și vreme îndelungată se întrebă care o fi fost destinul lui Lică, și ce anume l-o fi îndemnat să întrețină acea frântură de viață verde, întocmai ca altădată, în cealaltă închisoare de care îi povestise. Ar fi dorit ca mintea atât de grăbită cu alte prilejuri s-o ia razna, să-l poarte și acum pe meleagurile fanteziei, dar, după atâtea ore de plimbat, picioarele îi erau de plumb, tot sângele i se scursese acolo, în tălpile umflate, și creierul refuza să iasă din lâncezeală. Șirul puținelor gânduri se întrerupse; la ușa grea de metal, o cheie se învârtea în broască, și Petre se întrebă nu fără o oarecare mirare, ce căuta gardianul la o oră atât de târzie în celula lui.

Era tânăr gardianul, n-avea mai mult de douăzeci și cinci de ani; după mustăți, după forma ochilor, oblici, și după pometii obrajilor proeminenți, înțelese că era din neamul lui Forgaș și vru să-i adreseze câteva cuvinte în ungurește, dar după prima vorbă, gardianul răspunse brutal, într-o românească stâlcită, că nu știe ungurește; Curta își mușcă buza ca să nu fie nevoit să râdă. Gardianul închise ușa cu cheia, apoi cu bastonul de cauciuc la spate, se îndreptă spre peticul de fereastră și se uită la scrijelitura de pe perete, apoi la floarea de păpădie firavă și temătoare cu nasturele încă nedesfăcut, retras între cele patru frunze de mărimea unei limbi de miel, și suferi fizic când văzu mâna păroasă, rupând lăstarul acela verde. Suferi mai puțin de pe urma celor câteva lovituri aplicate dibaci între gât și umăr când se convinse că floarea își lăsase înfipte rădăcinile în zidul de beton. Se simți ridicat de jos cu ușurință; nu avea mai mult de cincizeci de kilograme, vata groasă de la umerii hainei atenuase în bună măsură lovitura și acum Curta făcea încercări disperate să-și rețină zâmbetul; gardianul se voia fioros cu capătul mustății vârât în gură, dar nu reușea decât să fie caraghios. Nici apa murdară luată din canal, cu care Petre își șterse gura însângerată, nu reuși să-i înfrângă starea de veselie, nefirească și ea ca și uitătura aceea fioroasă a gardianului.

Camera în care fu dus nu avea nimic neobișnuit; o încăpere oarecare, cu un dulap de metal în perete, cu un scaun tot de metal și un birou din lemn de stejar, pe care trona o lampă cu bec puternic. Subofițerul care-l însoțise până aici era un bărbat între două vârste, și Curta nu înțelese de ce înainte de a pleca acesta îi arătase un petic de hârtie, cu un scris grăbit și temător: „Acceptă-le propunerea.” Biletul și-l băgase în buzunar imediat ce pe coridor se auziră niște pași fermi, și Petre nu mai știu ce să înțeleagă; era evident că cineva de aici, din această

clădire, vrusese să-l ajute, și acum nu se mai îndoia că oprirea mașinii în fața teatrului fusese aranjată, la fel ca și prezența acolo a soției sale. Sau poate altul să fi fost adevărul; mici curse în care voiau să-l atragă pentru a-l face să destăinuiască de la început totul, și ajuns la acest raționament din urmă, se întrebă din nou ce anume avea el de ascuns?

Civilul din fața lui era ras proaspăt, odihnit, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă, bine călcat și mirosind a lavandă; Curta îl privi fără jenă, neintuind în prezența lui nici un pericol; ar fi fost gata să se întindă la taclale cu el, dacă acesta i-ar fi oferit prilejul. Dar civilul, după ce se așeză la masă și deschise dosarul din față, dădu din cap cu părere de rău; participa cu tristețe la această lectură dezagreabilă și chiar se scărpină la ceafă când ajunse la un anumit pasaj pe care îl încercui cu unul din multele creioane aflate într-un pahar pe birou.

— Domnule Curta, domnule Curta, se pomeni lamentându-se civilul.

Curta, la auzul numelui său, tresări înviorat, cu toate că abia acum percepea durerea din umăr; îl ustura și buza pe care o simți umflându-se dintr-o dată.

Cu siguranță că civilul îi vedea rana de la gură și umărul aplecat, dar aceste semne aveau pentru el mult prea puțină importanță, important era adevărul scris acolo, în hârtiile pe care le citea, unele, după cum își putu da seama, simple informări de câteva rânduri, însăilate pe jumătăți de coală de hârtie.

Nu-l pofti să se așeze, cu toate că un scaun se găsea în fața biroului, sub care se vedeau picioarele civilului încrucișate la nivelul gleznelor, și, odată pironit cu ochii pe glezne, lui Petre nu-i fu greu să observe napoleonii groși, legați peste ciorapi cu șireturi din pânză, groase și ele. Făcând această remarcă, Petre ieși cu mintea din acel birou, își imagină că acel civil cu părul ușor cărunțit la

tâmple e și el tată de familie, cu siguranță că înainte de a fi plecat de acasă în schimbul acela început la miezul nopții a dat o raită pe la patul copiilor, și-a sărutat nevasta; nu, era incredibil, îi acorda un grad de umanitate exagerat omului aplecat peste dosarul burdușit de hârtii. Mai mult ca sigur că civilul era neînsurat, dormea acolo, în incinta acelui sediu, tristețea lui era de formă, fabricată pe loc, ca și presupusa lui omenie.

— Domnule Curta, lucrurile sunt cât se poate de simple, de altfel, însăși atitudinea dumitale dovedește acest lucru...

Civilul se opri din vorbit, se șterse la tâmplele strălucitoare, care în urma celor câteva cuvinte rostite se îmbrobodiseră de sudoare; hotărât lucru, nu se simțea la largul lui cu un asemenea specimen ca cel din fața lui; făcuse sforțări să-și aleagă cele câteva cuvinte, era de pe acum obosit, în ciuda feței deschise, aproape prietenești...

— Da, da, spuse din nou civilul, ridicându-şi ochii din hârtii; evident, clar și evident, adăugă el și bătu cu creionul de două ori în mapa acoperită cu sugativă de culoare verde. Nici n-am observat până acum ce s-a întâmplat cu dumneata! se miră el privind pentru prima dată ruptura de la buza lui Curta. Sper că nu la noi, la noi, așa ceva...

— Am alunecat pe scări, reluă Curta minciuna celuilalt, știind că la un asemenea gen de întrebare nu se poate da decât un răspuns ridicol.

— Da, scări abrupte, la noi mai cad oamenii, deci nu ți-au făcut nimic: știți, bătaia la noi este interzisă, numai la noi, precizează civilul, și își dezveli dinții mărunți, dintre care doi erau îmbrăcați în aur. Dar pentru că și dumneata minți frumos, și eu, aș propune să ne spunem și niște adevăruri, mai ales că nu ne aude nimeni - și civilul, satisfăcut de secretul lui, apăsă cu degetul bont undeva sub birou: țăcănitul butonului se auzi limpede, încât și civilul rămase

mirat de stridența lui.

— Tehnică nouă, nemțească - și, pentru că fusese dat de gol de butonul buclucaș, scoase de sub birou un magnetofon, îl scoase cu greu, aplecându-se, gâfâind, îl așeză pe birou și se uită la cele două benzi, dintre care una se și încurcase. Cu răbdare, civilul o puse la loc, o încercă suflând în paharul de ceramică așezat în față pe birou, și după ce se convinse că suflul fusese înregistrat, refăcu mișcările în sens invers; magnetofonul fiind reglat, apăsă din nou pe buton. De data asta nu se mai auzi nimic.

— Asta a fost, radie el, și, cu mâinile împreunate pe dosar, îi făcu semn lui Curta să se așeze. O țigară - îl pofti.

Avid de o gură de fum, luă din țigările scoase atunci dintr-un sertar; erau Camel, și trase primul fum cu plăcere.

— Noi fumăm altele, asta e recuzită pentru fețe alese, pentru intelectuali, la borfașii de rând le dăm Mărășești sau Naționale, după cum e cazul.

Râse de propria-i sinceritate, și în sinea sa Curta își zise că omul din fata lui tocmai prin această sinceritate se dovedea mai interesant și abil, mai inteligent, în orice caz, decât i se păruse la început.

— Domnule... începu Curta o întrebare, și câtva timp civilul îl privi drept în ochi, și ochii aceia parcă nu erau ai omului cu care voia să discute, erau ai lui Olariu, ochi de sticlă, nemișcați, plini de otravă verzuie...

— Civil... pentru dumneata sunt domnul Civil.

— Domnule Civil, preluă Curta cuvântul abia sugerat, îmi puteți spune și mie...

— ...pentru ce m-ați adus, continuă Civilul zâmbitor, și ochii lui nemișcați și reci se schimbară brusc, ca și cum butonul pe care acum apăsase din nou sub masă avusese darul să pună în mișcare nu numai banda, ci și expresia feței. Toți întreabă, deși - de ce să nu recunosc? - până acum n-am avut de-a face cu un asemenea caz. Se nuanțează dușmanii, continuă el bucuros de cuvintele

folosite, și zăbovi o vreme cu ochii la țigările de pe masă trecute în inventar, apoi la pachetul lui ținut până atunci în palmă. Ordinea învinse până la urmă, și el scoase din pachetul de Specialități o țigară turtită, pe care o bătu de câteva ori cu un capăt pe unghia degetului mare. Cine și-ar fi închipuit că un om ca dumneata, care a învățat unde a învățat să ne facă probleme, și încă așa de mari?... Vezi dumneata, domnule Curta, luând doar un sfert din dosarul ăsta nici n-aș putea spune că ești dușman; muncă, nu glumă, ca dintr-un sfert să faci unul întreg, și mai ales să-l clădești convingător... Am toate datele în privința bolii dumitale... Să știi că noi te vrem sănătos, n-avem ce face cu un dușman bolnav, așa că și din punctul ăsta de vedere să fii liniștit, n-o să-ți pricinuim nici un necaz... Poate boala va rezolva acest caz și crede-mă că aș fi fericit să ne scoată din impas... Poate îți dai și dumneata silința să ne ajuți, în fond nu-ți cerem mare lucru, puțină neglijență în plus din partea dumitale, și acest dosar ar intra la cazuri rezolvate... Ce zici?

— Adică, ce să înțeleg, domnule...?

— Civil...

— Domnule Civil.

— Ești intelectual, domnule Curta, ce dracu' nu înțelegi mata un asemenea lucru? Uite, ți-am zis mata, aveam noi un coleg care din mata nu ne scotea nici pe noi, nici pe dușmanul de clasă, dar cu acest mata scotea untul și din noi, și din ceilalți... Deci, zici că n-ai înțeles sau poate nu vrei să înțelegi, domnule Curta... Noi am putea scoate de la dumneata tot ce dorim, și ce-ai făcut, și ce n-ai făcut, mai ales ce intenționai să faci, dar mă uit la trupul ăsta ros de boală și mă întreb dacă merită. Eu zic că nu... Am avut și eu un infiltrat odată, mai la începutul carierei - și Civilul râse din nou - și știu ce înseamnă grija față de boală. Eu m-am dus acasă, la ai mei, sunt și eu fiu de țăran, și m-am oblojit cu zăr... Zicea lumea că zărul leagă și adună și uite

că a legat și adunat... dar dacă nu mă îngrijeam... Unde eram oare acum? Nevasta te-a părăsit, scrie negru pe alb de ce, și cine oare pe lume cunoaște mai bine un bărbat decât propria lui soție?... Carnetul l-ai dat fără remușcări, de parcă te-ai fi despărțit de-o carte de vizită... dar toate astea n-ar fi nimic... „Mi-e dor de țară...” parcă așa se intitula articolul acela în care vorbeai de... Uite, acest *dor* m-a lămurit pe mine, domnule Curta. Dumneata ești literat și știi mai bine ca mine că în nici o altă limbă nu există cuvântul dor, există numai la noi, și din moment ce ți-e dor de țara dumitale, aici e ceva, deoarece mie, de exemplu, nu-mi poate fi dor de vreme ce mă aflu în ea și o slujesc cu abnegație ostășească... Dumitale ți-e *dor,* deci ești nemulțumit, ai dubii în ceea ce o privește... Sunt convins, domnule Curta, că tot dumneata, într-o seară, ai instigat un om cinstit și devotat să cânte *Deșteaptă-te, române!*, cântec interzis, cum prea bine știi... sau poate dumneata nu știi că este așa?... Asta s-o spui matale lui mutu', spuse Civilul, și se puse pe râs, arătându-şi din nou dinții mărunți. Ne-au trebuit ani și ani, și închipuiește-ți câţi oameni, ca să ajungem la o concluzie privind aceste apucături ciudate, acest mod străin de a-ți iubi țara... Dar uite, cu toate astea, noi te lăsăm, așa bolnav nu ne ești de folos, ce să facem cu dumneata?... Am auzit că scrii, noi stimăm scrisul, dă-i bătaie și poate te gândeşti și la ce te-am rugat, ne-ai ajuta și pe noi, și pe dumneata... Cum vei trăi când te vei întoarce de acolo sănătos, să zicem, fără nevastă, fără... că cine trece pe la noi, domnule Curta, știi foarte bine că... Scrie, scrie, noi respectăm scrisul, termină-ți treaba... Te-am adus aici ca să știi că nu te-am uitat, te avem în evidență și așteptăm să te însănătoșești sau poate - și Civilul râse din nou, de data asta ţinându-şi într-un colț al gurii chibritul cu care își aprinsese țigara...

— Sau poate nu mă mai însănătoșesc, duse fraza până la capăt Curta, asta înțeleg că ați vrut să spuneți, să-mi

sugerați...

Civilul aruncă bățul de chibrit în scrumiera de pe masă, în care țigara se fumase singură până la un sfert, și apoi se stinse; țistui arătându-şi vârful limbii roșii în dreptul dinților de sus.

— Exact, noi sugerăm exact, văd că de data asta ai înțeles perfect.

— Domnule Civil sau cum te-o chema pe dumneata... De fapt, chiar și acest nume găsit așa că să-ți poți ascunde lipsa de răspundere în spatele lui spune foarte mult... dar asta nu e treaba mea, odată și odată cineva va trebui să... De fapt articolul acela vă interesează mai puțin, el este pretextul pentru a ascunde alt adevăr, adevărul acesta vă doare; mașinăria pe care am descoperit-o întâmplător prin Baciu, ea vă deranjează. Înțeleg că vreți, cu alte cuvinte, să mă distrugeți fin, ca să revin la persoana mea, ați prefera poate să mă suprim sau să las natura să acționeze pe gustul dumneavoastră... Și asta, din teamă pentru ce mi-a povestit Baciu.

— Zi, zi, domnule Curta, vorbești așa de frumos...

— Și mai ales util pentru dumneata, nu-i așa?...

— De ce să mint, încă nu mi-a fost dat să aud asemenea cuvinte în acest sediu... E dreptul dumitale și al nostru să luăm măsuri...

— Domnule Civil, mă crezi pe cuvânt că mi-e indiferent de măsurile pe care le veți lua?... Și ar fi și inoportun să nu le luați deoarece, mai devreme sau mai târziu, tot ce vă spun acum și, mai ales, tot ce-am auzit am să aștern pe hârtie.

— La ce te referi? întrebă Civilul și scoase de sub birou câteva caiete pe care Curta le recunoscu îndată; erau caietele cu romanul lui, șase la număr, și Civilul le așeză pe birou, bătând cu degetul noduros în ele...

Curta se puse pe râs, nu mai putu sta pe scaun din pricina spasmelor și atunci se ridică în picioare și continuă

să râdă sub privirile de sticlă ale omului din față.

— Vi le-a dat Baciu, nu-i așa? Dar Baciu n-a avut de unde să vă spună că fiecare rând l-am copiat de patru ori și că la ora actuală am romanul în patru exemplare și trei dintre ele se află la loc sigur. Poate vreți să știți unde se află? Ar fi nemaipomenit să nu mă întrebați și eu de-a dreptul un păcătos dacă v-aș răspunde. Adică, în naivitatea dumneavoastră, ați crezut că în viesparul acela nu-mi iau și eu măsurile mele de precauție? Ar fi însemnat într-adevăr să fiu un tâmpit. Nu sunt, domnule Civil, nu sunt deloc. Materialul este mult prea prețios ca să-l las la voia întâmplării. Poate n-aș fi făcut-o - ideea, de fapt, n-a fost a mea, mi-a dat-o un prieten, eram aproape sigur, după cum evoluau lucrurile, că am să ajung aici și aveam nevoie de garanția propriei mele siguranțe... Vă merge magnetofonul?

Se auzi butonul magnetofonului oprit cu brutalitate și Civilul își lăsă fruntea în mâinile sprijinite pe birou. Oftă, apoi, nu fără părere de rău, scoase banda cu înregistrarea și, în fața lui Curta, o aprinse în scrumieră. Plasticul se răsucea ca un vierme sufocat, convulsionându-se și până la urmă, în scrumiera mare de porțelan rămaseră doar firele negre și rigide ale benzii arse, aidoma unor semne de întrebare.

— Asta e, spuse el, întinzându-i lui Curta caietele. Ia-le, nu ne sunt de folos, spuse el și aruncă resturile din scrumieră la coș... poate vrei să te uiți prin ele, aș fi chiar curios, spuse Civilul și Curta luă caietele și, când le deschise, rămase înmărmurit; erau simple caiete de școală, aparținuseră probabil vreunui elev, identice cu cele în care își scrisese romanul.

— După cum vezi, domnule Curta, avem și noi metodele noastre... Eram sigur că n-ai scris într-un singur exemplar, pentru asta nici nu ne-am obosit să ți le luăm. Nu știam însă în câte exemplare l-ai copiat, unde se află și mai ales

ce-ai întreprins în legătură cu siguranța lor. Acum știm infinit mai mult decât înainte. Ce facem noi aici e meserie, domnule Curta, nu joacă de copii, me-se-rie-e, silabisi el. Deci, scopul pentru care îl scrii este clar, am înțeles și nu-ți ascund uimirea mea că ai ajuns într-un fel să ne copiezi mijloacele. Bun, de acum încolo suntem chit, putem vorbi deschis, văd că nu te ascunzi de noi și n-am nici un motiv să procedez altfel.

Civilul pronunță ultimele cuvinte mai degajat, fața îi era destinsă, nu mai avea de ce să se controleze pentru a părea altfel decât era și, cu o voluptate de nedescris, își aprinse un Camel; își dădu seama că mișcările îi sunt urmărite și, ridicându-se de la birou, îi oferi și lui Curta, însoțindu-și gestul cu scuzele de rigoare pentru că uitase să-l servească primul. Degajarea intervenită în comportamentul lui, ceremonia cu care îi servise țigara, coniacul venit prompt, la o simplă apăsare de buton îl făcură pe Curta să fie mai precaut. Se prinsese în plasa celuilalt dintr-un orgoliu nemăsurat; îl luase gura pe dinainte dintr-o pornire de sinceritate totală, supralicitându-și propriul șiretlic; se dăduse de gol, își trădase puținele arme de care dispunea și, odată cu ele, și intențiile, adică procedase exact după dorința celuilalt, și această victorie calculată dinainte, întoarsă până la urmă împotriva lui, o înțelese și nu se sfii să se considere în fața acestui profesionist un amator oarecare, capabil de gafe și mai grosolane. Deveni mai atent, dar voluptatea de a fi prezent nu numai fizic, ci și verbal era mai puternică, îi da ghes, ceva mai presus de voința lui îi inhiba rațiunea, calmul făcând drum orgoliului. Voia să câştige terenul pierdut și pentru că nu mai putea da înapoi, calea ce o avea de urmat era tot aceea cu ajutorul căreia pierduse; cinstea, numai ea putea să-l readucă la un echilibru perfect.

— Domnule...

— Poți să-mi spui pe nume; mă cheamă Civilul...; este adevărat că între cel dat de părinți și cel de acum au mai fost câteva, dar cel care mă reprezintă oficial este ăsta pe care ți l-am spus; s-ar putea ca între timp să mă folosesc și de altele; adevărata identitate nu se schimbă la individ din pricina numelui și nu teama de răspundere m-a determinat de fiecare dată să mă chem altfel... Împrejurările, domnule Curta, împrejurările îți dictează uneori să-ți ascunzi numele adevărat... Nu te supăra că te întrerup, sunt sigur că voiai să spui ceva la fel de interesant ca și până acum, o să ai prilejul, dar pentru că dumneata te-ai oferit deschis în fața mea, sunt în restanță la acest capitol și mă simt dator să mă revanșez. Bea, e un coniac bun, nu-i trecut în inventar, iar eu nu-mi trec nici sentimentele și nici avutul în inventare, ar fi prea multe și n-ar folosi la nimic. Am și grad, dacă vrei să știi, unul de colonel, și cred că l-am dobândit pe merit, ca și aceste patalamale, adăugă el și, surâzând, scoase dintr-un buzunar un dreptunghi pe care se vedeau simbolurile colorate ale numeroaselor decorații cu care fusese onorat. Nici fiu de țăran nu sunt; dacă vrei să știi, nici n-am habar cum arată un țăran; ideea este înaintea profesiunii, numai ea a contat și contează la mine. Nici rudimentar nu sunt, cum poate ai crezut. În sângele meu curge sângele a cinci generații de intelectuali, intelectuali-sadea, și nu mă feresc să adaug că în aceste generații își dau mâna peste timp... Știu, m-ai ghicit, te citesc perfect, după expresie, nu, nu mă crezi... Ideea, domnule Curta, numai ideea este patria mea și în numele ei colind lumea. M-a frapat sinceritatea dumitale, ea n-a fost deloc umbrită de încercarea de șiretlic - naivă și copilărească la condițiile noastre de investigație și, mai ales, la forța noastră. Dar, dincolo de această sinceritate, a fost altceva care m-a făcut să te integrez în altă categorie decât cea obișnuită, în altă lume decât aceea cu care avem de-a face. Am venit special pentru dumneata, de când ți-am

citit dosarul mi-am dat seama că ești omul meu, am și eu pasiunile mele și nu renunț ușor la ele. Sunt posesorul a câtorva zeci de manuscrise; adică, vreau să înțelegi că stăpânesc o bibliotecă ilegală și în mai toate limbile acestui pământ pe care trăim. Cărți dușmănoase, domnule Curta, dar cărți de valoare, unele dintre ele, odată cu trecerea timpului, chiar de mare valoare. Ce crezi că fac în timpul liber, *în timpul meu liber* - subliniez? Stau și citesc, compar și adun idei, trecându-le fraudulos granița bibliotecii mele, fac fișe, adnotez, triez eroi și pun pe listele de personaje datele celor ce mi se par mai interesanți și să nu crezi că această pasiune este în afara meseriei mele, te-ai înșela. Un autor își așează pe hârtie nu numai gândurile personale, ci dimpotrivă, și pe ale altora, cu precădere ale unor oameni din mediul lui sau dintr-unul apropiat; un roman este o lume, domnule Curta, și eu sunt dator să prind firele acestei lumi potrivnice și cel mai bun ajutor îmi sunteţi dumneavoastră, dincolo de latura pur estetică, o foarte plăcută delectare pentru mine. Așa am ajuns să prind incomparabil mai mulți dușmani și mai de temut decât înșiși autorii amintitelor lucrări - de obicei, ca și dumneata, pradă ușoară, mult prea ușoară... Scriitorii sunt copii, domnule Curta, copii bolnavi, chiar și atunci când nu suferă de tuberculoză, dar care au meritul imens - uneori, împotriva voinței și dorinței lor - de a aduce în discuție lucruri pentru care, altfel, noi ar trebui să pierdem ani întregi și resurse materiale și umane fantastice... Cu ajutorul manuscriselor mele, am putut da în vileag grupuri întregi de dușmani strecurați, oameni socotiți până atunci onești; aveți forță în voi, domnule Curta, talentul este o imensă forță și el lucrează pentru comunism, chiar și atunci când autorii deliberat se vor împotriva lui. Pentru asta te-am menajat și am să te menajez în continuare; atâta vreme cât voi considera că ești important pentru mine, n-ai de ce să te temi și fi convins că brutalitatea celui

care te-a făcut să cazi pe scările bastonului său își mușcă acum mustața în ţărână; un scriitor este un suflet delicat, domnule Curta, și eu țin până la un punct la integritatea lui morală și corporală. Să fiu bine înțeles, până la un punct. Va trece timpul, toți suntem muritori, mulți dintre cei care îmi populează spiritual biblioteca de manuscrise nu mai sunt printre cei vii, dar cărțile lor rămân, cu vremea am să le predau tiparului, adevărate opere, ce nu ne mai pot face nici un rău și lor nici un bine. Noi facem politică, domnule Curta, nu suntem doar sentimentali. Scoţând asemenea lucrări la lumină nu numai că apărem în fața contemporaneității curajoși și obiectivi, dar ne facem și o datorie de onoare de a repune treptat istoria în propriile ei drepturi. Aștept cu nerăbdare manuscrisul dumitale, cu mare nerăbdare, cu pasiune aș spune, cu pasiunea filatelistului care a aflat că în lume a fost găsită o nouă marcă și este gata să facă moarte de om, pentru a o avea în mapa lui. Și eu sunt gata să fac această moarte de om, domnule Curta, adevărul cere jertfe și pasiunea la fel, nu numai din partea celui care se sacrifică scriind, dar și din partea celui care vrea să adune. Fenomenul care mă interesează este simplu, atât de simplu, încât, atunci când l-am descoperit, prin analogie, am rămas consternat. O idee care vă unește pe toți, fără să vă dați seama, fără să vă cunoașteți ca autori, fără să fi avut nici o legătură unii cu alții, este aceea a împotrivirii, nu o împotrivire în general, una particulară, aproape concretă. De ce, domnule Curta, de ce? De ce această cerință intimă la fiecare dintre dumneavoastră, a unei autonomii de spirit, când spiritul este unul, începutul și sfârşitul tuturor lucrurilor, comunismul? De ce la oameni de talent, unde ar trebui să întâlneşti la fiecare pas generozitatea internaționalismului, atâtea încercări de... Îmi place unitatea scriitorilor, dar la mine în bibliotecă - mai spuse Civilul și râse binevoitor, mulțumit de consternarea citită

pe fața interlocutorului său. Bea, domnule Curta, bea din acest coniac, este plin de adevăr și de exuberanță.

Curta își muie buzele în paharul în care băutura lăsa urme dense, de grăsime parcă, dar lichidul refuza să i se scurgă pe gât; cele auzite din partea Civilului, așa cum se numise, îi uscase gura, și licoarea se volatilizase în cavitatea bucală înainte de a-și croi drum în jos. Era stupefiat, pur și simplu, n-avea replică la această pledoarie a celui pe care numai cu o oră înainte îl socotise un slujbaș oarecare, plecat din obligație din sânul familiei și venit noaptea să-și facă munca din datorie, nicidecum din pasiune. Se înșelase amarnic. Deci, aștepta de la el cartea, ea era garanția liniștii pentru lunile următoare și cauza distrugerii o dată încheiată, și Curta se gândi dacă merită să ducă această carte la bun sfârşit sau la întoarcere să o rupă filă cu filă, izgonind din el până la ștergerea deplină ideea de a mai scrie. Civilul i se releva acum ca un Cozmin, dar la altă altitudine, posedat și rapace în pasiunea sa, și Curta, secătuit de vlagă, incapabil de vreo reacție, trăia de pe acum renunțarea la ceea ce crezuse până atunci că reprezintă însăși contravaloarea existenței lui.

Civilul îl privea atent de sub pleoapele pe jumătate închise; ochii se transformaseră în două lame verzui, într-o continuă mișcare, și Petre nu mai avu nici o îndoială că frământarea pentru ce avea să urmeze în privința continuării scrierii romanului sau a renunțării la el a fost înțeleasă exact, așa că nu se miră când Civilul, sorbindu-și, ca un bun cunoscător, ultimele picături de coniac, îi făcu un semn de apostrofare cu degetul, un deget prelung și bont la capăt din pricina unghiei tăiate până în carne.

— Am lucrat cinstit, domnule Curta, mai deschis nici nu se putea. Te previn, pentru ca să nu-ți mai bați mintea cu mici șiretlicuri: orice întoarcere la necinste, din partea mea și mai ales a dumitale, este imposibilă. Între dumneata și mine nu există decât un lucru viu, această

carte de care am nevoie. Poți s-o scrii într-o sută de exemplare, dacă ai prea mult timp de pierdut, ele tot vor ajunge la noi; părerea mea este să elimini orice subterfugiu, să te apuci s-o continui ca și cum ai dedica-o posterității, nu mie. În această epocă zbuciumată pe care o trăim, oamenii nu contează, în zadar îți pui probleme de sentiment în legătură cu ei, numai truda lor există, bună sau rea și eu de această trudă am nevoie. Nu-ți dau termen, o carte nu se scrie ușor, nu te planific, arta nu este o piesă de mașină, îți ofer timp și statul ți-a oferit condiții suficient de bune ca să te poți desfășura.

Civilul se opri, apoi prinse din zbor o idee ce-i trecuse prin minte atunci și, ca și cum ar fi discutat cu un om foarte apropiat lui, se ridică în picioare și veni la scaunul lui Curta, punându-şi o mână pe umărul lui.

— N-ai scris nimic de seamă până acum, domnule Curta, ai marea șansă să dai totul și să rămâi cineva. În fond, aceasta ți-a fost și intenția, să-ți neglijezi propria persoană și să investești în această lucrare întreaga dumitale experiență de viață. Fii mare, domnule Curta, toți suntem niște orgolioși, toți vrem să rămânem prin ceva în această lume în care, de fapt, trăim ca niște simpli oaspeți de-o seară. Gândeşte-te că te afli în întrecere cu cei mai buni dintre cei mai buni având marele avantaj, față de ei, al suferinței și-al unui deznodământ aparte. Nimeni nu știe cât va trăi în această lume trecătoare, dumneata știi aproape cu precizie, fă ca timpul să lucreze pentru dumneata... și adevărul, domnule Curta... Un om care a avut posibilitatea să trăiască atâţia ani printre activiști este un lucru rar; oamenii, în fața tragediei, n-au ce ascunde și, aflându-te și dumneata în aceeași situație, nu mai ai ce pierde. Poți pierde doar șansa de a-ți hrăni orgoliul după ce nu vei mai fi, această patimă, această beție a rămânerii în timp, care ne macină pe toți. Nu-ți ofer alte speranțe, ce-ar putea însemna pentru dumneata șansa

rămânerii în viață? Știu că în clipa asta ți-e frică, râma aceea din om care vrea să trăiască în orice condiții se lamentează, târându-te la gânduri de salvare. Calc-o în picioare, strivește-o, spuse Civilul și începu să râdă, reluându-şi locul la birou. Nu-i așa că te-am înspăimântat, că ți-am tăiat orice chef de a mai scrie? Cine pe lumea asta, ce caracter poate suporta ideea vieții cu ștreangul de gât?... Nu, domnule Curta, în cinstea mea sunt capabil și de glume, de glume, pur și simplu... Am vrut să-ți încerc tăria caracterului, forța talentului, capacitatea de a sacrifica totul; nu ești în stare, domnule Curta, cinstea și forța dumitale sunt doar verbale, nu vei putea fi scriitor niciodată, până la capătul vieții vei rămâne un scriitor în devenire - și, la privirile lui Curta, întrebătoare, deoarece ultimele cuvinte le mai auzise de atâtea ori, Civilul râse din nou, făcându-i, de data asta, un semn de admonestare cu capul... Urcă sus, domnule Curta, un om care își poate lăsa soția, și nu orice fel de soție, ci o soție pe care o iubește și de care este iubit, așa cum puține femei sunt capabile, n-are în el nici forța să scrie o carte mare... Uite aici declarația ei, n-a vrut să recunoască nimic din acuzațiile care ți s-au adus, nu s-a ferit să ia asupra ei vinile ce de drept îți aparțineau... Domnule Curta, nu te voi avea în biblioteca mea, nu vei avea această mare cinste.

Civilul lovi cu capătul de creion în birou și cu toate că zgomotul nu se putea auzi de afară, ușa se întredeschise și în rama ei, atât doar cât să i se vadă capul, apăru un alt civil, și Civilul, brusc obosit, făcu semn cu degetul că interogatoriul s-a terminat și, tușind de câteva ori, într-o batistă albă, imaculată, ieși din birou, târându-şi picioarele.

Spre dimineață, era din nou în mașină; de data asta alta, o Pobedă[1] neagră, cu perdelițe la geamurile din spate. Nu

[1] Automobil produs de Gorki Avto Zavod (GAZ) în perioada 1946-1958.

era însoțit de nimeni, în afară de șofer, preocupat mai mult de radioul ale cărui butoane la acea oră erau învârtite inutil; nu se auzeau în difuzor decât paraziți și, când, până la urmă, localiză un post la care se transmitea muzică ușoară, șoferul fericit învârti butonul la maximum.

39

Trecuse mai bine de o săptămână de când urcase din nou sus, poate chiar mai mult, nu știa nici el, pierduse iar șirul zilelor, se scurgeau una după alta de parcă nu mai erau zile și nopți, zilele se adunaseră la un loc, erau numai zile fără pic de întunecime și nopțile numai nopți, fără urmă de lumină. Curta trăia această nouă împărțire a vremii mai mult în pat, cu ochii închiși, nedorind pe nimeni și nimic. Aproape nu se atingea de mâncare; era suficient s-o audă pe sora Nana pășind cu mersul ei cunoscut pe coridorul de la etajul întâi ca să simtă imediat o cumplită greață, sora îl găsea întors pe-o parte, cu mâinile duse la pântec, unde parcă i se frecau două pietre de moară, măcinându-i între ele măruntaiele. Nu-i putea ieși din minte Civilul, îl urmărea nu atât figura lui - când surâzătoare, când aspră și nici măcar ochii atât de neobișnuiți; în fața privirilor avea mereu picioarele lui, de la glezne în jos, așa cum le văzuse, unul peste altul cu șireturile groase ale indispensabililor legate peste ciorapi. Picioarele acelea detașate de trup erau mereu în creierul lui, și în puținele clipe de somn ele se animau, începeau să-i dea târcoale, și când le simțea grele pe piept, cu răceala placheurilor de metal intrată adânc în piele, se trezea

brusc și primul impuls conștient era acela de a apăsa pe butonul soneriei - și ar fi făcut-o dacă nu i-ar fi fost rușine. Nu știa cât adevăr și câtă minciună erau în spusele Civilului, la urma urmei, nici adevărul și nici minciuna nu mai contau, conta existența acelor cuvinte și mai ales realitatea din spatele lor, și indiferent dacă această realitate se putea constitui concret sau nu, ea îl speria și îl făcea incapabil de orice activitate. Nu scrisese un rând, la ce bun să mai scrie, dacă scrisul lui trebuia să îndeplinească funcții pe care el nu le-ar fi dorit niciodată, la ce bun să-și mai bată capul, când manuscrisul avea să se îngălbenească în biblioteca de manuscrise a Civilului?

Își dădu seama că slăbise enorm doar în momentul când Ciclovan, alarmat de sora Nana, venise la el și după ce îndepărtase personalul medical ce-l însoțea se așezase din greșeală exact pe piciorul lui; doctorul se ridicase speriat și dăduse pătura la o parte; abia atunci își văzu Curta cu proprii lui ochi piciorul descărnat, cu oasele ieșite în afară, colțuroase sub pielea lipsită de viață.

Prezența doctorului îl enervase, eforturile lui i se păruseră obositoare și numai după ce doctorul îl înjură cumplit, cu una din înjurăturile lui interminabile, și după ce plecă, Curta se simți mai bine și încercă, în sfârşit, să se scoale. Refuzase să-i vadă și pe Pintică, și pe Buzangiu, iar lui Stamate îi întoarse pur și simplu spatele. Pintică însă rămăsese la ușă cum îi fusese obiceiul înainte și așa cum și-l reluase acum, după întoarcere. Nu voia să-și lase prietenul la necaz, iar Buzangiu, ca să-i fie pe plac, ducea porții duble la lupi. Venise la el și Forgaș; intrase în cameră cu mâinile în buzunare, cu pieptul supt, cu cureaua de la pantalonii largi strânsă nefiresc și, după ce-l privi câtva timp spuse: „Mă mir că te-ai întors”.

Doar cu Gavra stătuse de vorbă, lui îi relatase pe scurt cele întâmplate și îi povestise nu atât drumul până acolo, ci amănuntele ședерii în celulă; dispăruseră din memoria lui

și amănuntele: îi povestise despre Civil, el îl obseda, și îi povestise cu atâta pasiune încât la un moment dat își dădu seama că planurile se confundau, cel real cu cel care-i provoca o spaimă cumplită, cel izvorât din închipuirea lui, cel care nu-i dădea o clipă de liniște tulburându-i zilele și nopțile. Gavra nu comentase atunci cele aflate, devenise și el taciturn, ceva se întâmplase cu el, umbla mereu încruntat și tot încruntat reveni și acum în cameră la Curta, însoțit până la perdeaua despărțitoare de Pintică, bucuros să-și vadă fie și măcar pentru o clipă prietenul aflat din nou la necaz.

Gavra nu venise cu mâna goală și când văzu farfuria pe care trona o friptură încă aburindă Petre își duse instinctiv mâinile la stomac, voia să se apere, dar Gavra, sub privirile lui aiurite, începu să taie friptura în dumicaturi mărunte, apoi, tot fără să spună nimic, încruntat, ca și cum s-ar fi pregătit de o răzbunare cumplită, luă din șifonierul metalic hainele subțiate, veni la pat, și-i porunci scurt:

— Scoală-te, acum, în clipa asta!

Când îi văzu ochii furioși și hotărâţi Petre se ridică din pat ca la comandă, și abia ţinându-se pe picioare se îmbrăcă grăbit, urmărind speriat al doilea ordin cu mult mai greu de îndeplinit: mâncarea. Într-adevăr, acesta era al doilea supliciu dar n-avea încotro; se duse la masă cum s-ar fi dus la eșafod. Gavra se uită la mâinile lui, îi făcu semn spre perdea și Petre, bucuros că mai putea câştiga timp, se spălă îndelung pe mâinile de care apa nu se atinsese de mult, apoi se șterse și, ca un copil supus, reintră în încăpere, arătându-şi călăului degetele răschirate, înroșite de apa rece și de asprimea prosopului.

După prima înghițitură, Gavra înțelese că mâncarea nu voia să alunece pe gâtul prietenului său, și atunci veni în ajutorul lui cu paharul cu apă; după fiecare bucată de carne, mestecată îndelung, dar care refuza să pornească în jos, Gavra îi întindea paharul, lichidul ducea cu el prin

esofag bucățile de carne mestecate și Curta dădea din cap ca o găină sufocată, speriat de acest tratament inuman.

— Mănâncă Petre, mănâncă, repetă Gavra îndemnul, de data asta mai blând. Nu le face jocul, asta și doresc de fapt, singur ai spus-o. Trebuie să recunosc că le dai apă la moară, nu glumă, adică ești un tâmpit, asta ești.

Îl văzu pe Petre că, tiptil, vrea să se ridice de pe scaun și-i așează o mână pe umăr, în timp ce cu cealaltă îi duse la gură furculița cu o altă bucată de carne...

— Mănâncă și scrie, asta trebuie să faci... Suntem în lumea noastră Petre și ne comportăm de parcă am fi străini de ea, ne lăsăm intimidați de orice imbecil care își închipuie că spaima ne poate abate de la drumul nostru. Ei bine, dovedește-le că suntem și ești mai presus de o asemenea teamă, că nu ne-am pierdut profilul uman... Trebuie să lupți, Curta, și dacă ei luptă în felul lor, suntem obligați și noi să luptăm cum putem. Este trist că trebuie să vorbesc așa, dar acesta este adevărul... Hai, mănâncă, mai ai trei bucățele, și să știi că de acum eu am să te hrănesc; cu furca asta dacă este nevoie, căcăciosule, fiindcă dragul meu, asta ești, un căcăcios. Nu fi laș, hai uite, mai ai bucățica asta, n-o lăsa, are în ea o sută cincizeci de calorii, nici nu-ți dai seama că de fapt bucătura asta este un glonț care merge la țintă.

Curta înghiți și ultima bucată, simțea în stomac un ghem ciudat, străin, și dureros, dar acum n-avea timp să se plângă, nu știa ce avea să urmeze, și curiozitatea se dovedea mai puternică decât durerea de stomac. Gavra apăsă îndelung pe butonul de deasupra noptierei, și în câteva minute apăru sora Nana, speriată, urmată de o infirmieră.

— Soră, aici trebuie făcută o curățenie radicală, să aduci și o pijama curată, încăperea asta trebuie dezinfectată, Petre Curta după ce se va întoarce de la plimbare vrea să scrie și are nevoie de o atmosferă sănătoasă.

Gavra îl luă pe Curta de subțiori și-l scoase pe coridor, sub ochii mirați ai sorei. După primii pași, Curta obosi, amețeala puse stăpânire pe el; o amețeală totuși cunoscută, nu umblase de atâtea zile, era aceeași amețeală pe care o încercase în urma accidentului avut în urmă cu câţiva ani; „amețeală trecătoare”, își spuse el, și într-adevăr după primele sute de metri, brațul lui Gavra slăbi strânsoarea și Petre păși singur.

În spatele lui, la o depărtare destul de mare, veneau Pintică și Buzangiu, ultimul târând după el căruciorul gol; voia să-i fie de folos lui Curta la nevoie.

— Acum descurcă-te, mai spuse Gavra văzându-l că poate umbla.

Fără să se lase înduioșat de privirile rugătoare și neputincioase ale lui Petre, se îndepărtă de el întorcându-se spre cei doi rămași la umbra unui brad, în așteptarea lui.

Curta se simți dintr-o dată al nimănui, avu impresia că se va prăbuși, vru chiar să se rezeme de ceva, dar în apropiere nu zări nici un punct de sprijin și atunci păși înainte, spre bradul ce se zărea la vreo patruzeci de metri. O dată ajuns acolo și văzând că nu s-a întâmplat nimic, îl depăși spre bucuria lui Gavra, care pândea din spatele unui pom.

O idee năstrușnică îi trecu prin cap, și picioarele îi dădură ascultare; o forță mai presus de el îi purta pașii spre un loc anume, spre poiana lupilor; drumul era lung, dar Curta nu se gândi la nimic, nici dacă face bine sau nu ducându-se acolo; pașii erau siguri, chiar grăbiți pentru puterile lui. Ajunse într-un mestecăniș din apropierea potecii lui Morăscu, cea mai scurtă până la locul unde își propusese să meargă, rupse o creangă și se ajută cu ea la urcuș.

Pădurea i se păru în acel ceas al dimineții nedescoperită, cu un miros nou, parcă niciodată nu trecuse prin acel loc

boltit de ramurile verzi de stejar și frasin, aerul pur și răcoros îi făcu bine, cu mult mai bine decât friptura înghițită cu de-a sila. Durerea de la stomac încetase, transpirația rece fusese absorbită de porii largi și Curta înainta acum fără să fie obosit, cu plăcere chiar. Din partea dreaptă se auzeau mușcăturile topoarelor în trunchiurile copacilor, apoi căzătura unui copac. Crengile rupte în căderea lor nu-i mai stârniră părerea de rău încercată de fiecare dată în asemenea împrejurări; i se păru că era un lucru normal, tăierea copacilor, o necesitate, și îl bucură ca o noutate faptul că acum consideră firesc ceea ce făceau tăietorii de lemne. Vru să strige, credea că va fi auzit; își duse mâinile pâlnie la gură, să dea de știre că el, Petre Curta, se află singur acolo în pădure, că nu-i e frică nici de singurătatea lui nici de Civil, dar socoti prea copilăroasă intenția lui și renunță. Până la poiana lui mai trebuia să urce un drum povârnit; nu se gândise la el când alesese poteca lui Morăscu, îi ieșise cu totul din cap acest obstacol, nu mai fusese pe acest drum din ziua când îl întâlnise pe Morăscu înapoindu-se spre sanatoriu! Amintirea acelei zile îl învioră și urcă potecuța până la prima curbă fără să se poticnească. Oboseala veni după aceea, brusc, ca o lovitură de trăsnet, nu-și mai simți picioarele și se lăsă moale pe iarba din preajmă, respirând greu, abia acum înțelese inepția acestui curaj. Dacă n-avea să se ridice de aici, imediat, știa foarte bine că n-are s-o poată face nici mai târziu. Cum picioarele nu-l mai ajutau, începu să se târască încet și cu grijă, folosindu-se mai mult de coate și genunchi. Ar fi ajuns așa până în vârful colinei dacă n-ar fi auzit în spatele lui zgomote, lovituri de lemn pe lutul bătătorit și uscat al drumului, și când se întoarse o văzu pe Saveta pe picioarele ei scurte, învelite în bucăți groase de cauciuc de mașină, cu mâinile sprijinite în cele două scărițe de lemn. Îi zâmbi de departe, nu-și dădea seama că poziția lui nu era o joacă. Abia când se apropie

de el se convinse că Petre nu căuta ciuperci, așa cum crezuse la început, ci imita într-un fel mersul ei pentru că nu putea altfel.

— Ce-i, domnișorule, nu mai poți? Vai, vai ce rău mai arătați... De ce ați plecat așa la drum, cum v-or lăsat? încercă ea să arunce vina pe cei de la sanatoriu.

Dar fiindcă Petre nu răspundea la întrebările ei, fata își lăsă traista la marginea potecii, îl luă în cârcă și-l duse cu ușurință până la muchea dealului; de acolo se întoarse după traistă. Ajunsă din nou lângă Petre, încetă să-l mai mustre, se așeză pe fundul ei mare, fără jenă de altădată, arătându-şi bonturile picioarelor. Saveta nu lua aminte la goliciune, altceva o interesa. După ce își ținu multă vreme mâna pe pântec zâmbi, luă palma iui Curta și o duse de asemeni pe pântec. Stătu așa îndelung, până ce din măruntaie se porni din nou acea mișcare ce o bucurase atât; se uită gingaș la Curta, aşteptând de la el un semn.

— Mișcă, domnișorule, acum a mișcat prima dată, înseamnă că e viu.

— Te-ai măritat Savetă? se pomeni întrebând Curta, apoi îi păru rău de întrebarea lui dar fata nu se simți rușinată când fu obligată să dea din cap, infirmând prin acest gest întrebarea.

— Nu domnișorule, nu m-am măritat, cine să mă ieie pe mine așa? zise ea arătându-şi șiragul de dinți albi. Și pe urmă, de ce să mă mărit, că Simion o vrut, eu n-am vrut, dragostea trece, și pe urmă n-ar mai fi văzut decât picioarele mele lipsă - și Saveta râse când simți din nou mișcarea pruncului. Băiat aș vrea să fie, ori poate fi și fată, adică să-mi aduc pe lume un copil, asta e datoria femeilor, și pentru asta de ce-i musai să fii măritată?

O umbră se așternu pentru o clipă pe fața Savetei, o umbră amară, dar chipul ei se lumină treptat, și lui Curta îi păru rău pentru întrebarea lui fără sens.

— Ce face Landesman, Savetă, n-am mai trecut de mult

pe acolo, n-am putut...

— Ce să facă, se ceartă toată ziua cu părintele, că o dată eram în grădiniță și i-am auzit și nu mai știai care e popă și care e mirean, că alaltăieri domnul Landesman o ținut slujba de vecernie, și așa frumos o ținut-o... cu tăte că mie mi s-a părut că o ține în bătaie de joc, dar de trăit nu mai are mult, se vede după toate, abia se mai ține, așa ca și dumneata că vai ce-ai mai slăbit, domnișorule. Că stau așa ca o proastă ce sunt și mă întreb, numai binele v-o bolnăvit, nu truda, că dumneavoastră nici nu prea știți ce-i greul vieții, și când dați de el, odată cădeți... Noi nu... Noi tragem de dimineața până seara, de la răsărit la apus, și când vine noaptea nici nu știm cum adormim de oboseală... Că poate crezi, domnișorule, că noi, adică eu și mama, suntem așa de pripas, că n-am avut nici noi gospodărie și de altele, că am avut și o pereche de boi și un petec de pământ... da o fost să fie așa... să n-avem parte de ele, și acum că m-am învățat aici nici nu-mi pare rău... Numai de sat și de Someș mi-e câteodată dor, dor tare și atunci mărg în pădure și cânt de una singură și-mi trece și mă întorc la baracă veselă, iar de când cu copilul numai dorul lui îl am și stau așa ca o proastă și mă întreb ce face el acolo, cum o trăi sărăcuțul sub greul umblatului meu, și mă doare inima la gândul că suferă. Că grădina noastră cădea spre Someș, acolo aveam poartă mare și pe acolo o intrat Iocolan și ai lui într-o noapte și noi eram în casă și dormeam și când ne-am trezit am văzut că totul arde. Am fugit din casă cum am putut, și tata cu grija la boii lui a uitat de noi și s-a dus la grajd, boii erau averea lui, și acolo o ars cu vitele, n-o putut să le dezlege în graba și spaima aia mare. Tata era prieten cu învățătorul din sat, un fel de neam de-al nostru mai de departe, el umbla cu comuniștii, el l-o tras pe tata la ale lui și așa l-o urât Iocolan, care avea trei munți și se temea de tata, care era mai mare cu împroprietărirea. Așa s-o dus avutul nostru și noi n-am mai vrut să rămânem

acolo. Și-am venit aici, mai întâi la niște neamuri, da pe capul lor n-am putut sta mult, și atunci mama o zis să ne rostuim cumva și ne-am făcut cu ajutorul unui văr o căsuță în satul din apropiere, da satul meu nu l-am uitat și nici n-am să-l pot uita. Că la început mă uscasem de dor și tot așa ieșeam noaptea să cânt ca să-mi treacă și m-o apucat o furtună, și un brad cu rădăcini cu tot o fost smuls de vânt și o căzut peste picioarele mele și am rămas, domnișorule, fără ele, așa cum mă vezi. Da de trăit trebe să trăim, viața din asta e făcută, din necazuri și dureri și din când în când din câte-o bucurie, și bucuria mea e acum copilul ăsta.

Se porni un vânt ușor, cald, frunzele se legănară lin, apoi începură să foșnească, mai întâi din vârful pomilor, apoi tot mai jos, și când crengile groase se mișcară greoi, Curta își simți fruntea răcorită și trase puternic aer pe nări ca să prindă puteri.

Saveta își dezlegă baierele de la fuste, pesemne o strângeau la mijloc sau pur și simplu voia să ușureze răsuflarea pruncului aflat dedesubt și în această îndeletnicire nu-i păsa că nu e singură: picioarele, atâta cât erau se dezgoliseră dincolo de locul legat de curele, tălpile groase de cauciuc se ridicaseră și ele în sus, și Petre avu senzația că viu în ghemotocul acela de om era doar cântecul îngânat, ieșit printre dinții care strângeau o legătură a fustei, un cântec ce se voia vesel, cu urcușuri și coborâşuri, dar care nu reușea să fie decât trist.

— Domnișorule, domnișorule, începu Saveta după ce își băgă câteva degete sub legătură, să vadă cât este de strânsă, de ce nu te iei dumneata așa de suflet, să te răsucești și să ieși din boala asta a dumitale, boală pe dinăuntru cred eu, că de mult eşti aici și te știu. Uite, te-ai înjumătățit și citesc în ochii dumitale că de fapt ți-e milă de mine. Apăi de mine să nu-ți fie milă domnișorule, deloc să nu-ți fie. Numa lumea crede că mă târăsc prin viață, da io nu, eu în sinea mea plutesc, adică zbor domnișorule, să nu-

ți fie milă de mine că mi-ar părea rău. Că m-am tot gândit să te întreb unde vrei să ajungi, dacă îți pot fi de folos, că tot ești asudat și fără putere. De ce te lași domnișorule, așa? Că întreb și eu ca o proastă, în loc să tac... Dacă vrei, eu te mai pot duce, ori stai aici și-l trimit pe părintele Ghideon să te ajute, dacă ți-e rușine că o femeie... Iar a mișcat și, fără alt argument, își puse traista pe după gât, și cu scărița de lemn se ajută la mers.

După câţiva paşi se întoarse și se uită la Curta cum stătea la marginea potecii urmărindu-i mișcările.

— Mă mișc ca un sac, așa-i? întrebă ea, dar în loc să fie supărată se puse pe râs, arătându-şi din nou dinții albi și puternici. Ți-l trimit pe părinte, stai și așteaptă, numai un pic.

Curta se ridică și el și, cu ajutorul unei crengi de care se sprijinise, își reluă mersul în jos; mergea acum ușor, inima nu-i mai bătea în gât, iar vântul răcoros intrat pe sub cămașă la pieptul umed îi făcea bine. Îi părea rău că pornise la drum și că își alesese o asemenea țintă îndepărtată fără să-și judece de la început puterile care îl lăsau, era la capătul lor. Poiana lupilor însă nu mai era nici ea departe; își zise că decât să se întoarcă, mai bine să meargă înainte, deși nu știa nici el ce-l așteaptă acolo.

Ca să nu se lase învins de frică, și din ea să se nască apoi panica, încercă să se gândească la altceva, inventă greutăți incomparabile mai mari ca ale lui, dar singurătatea și umbra tot mai deasă a pădurii, ca și răsuflarea gâfâită erau cu mult mai aproape decât necazurile reale sau inventate în legătură cu alții; numai în momentul când în fața ochilor îi răsări chipul Toriei, spaima se topi, alungată de făptura ei; el nici nu mai exista, întreaga lui ființă se contopise cu ea. Mersul îi deveni mai vioi, și teama de singurătate asfinți pe poteca rămasă în urmă.

Îi scrisese câteva rânduri prin Gavra: acesta coborâse în

orașul de jos pentru o bronhoscopie, și în trecere se abătuse pe la ea și-i dăduse rândurile fostului ei soț, dar nici Gavra și nici ea nu fuseseră prea vrednici în a-i da știri; bolmojise câteva vorbe grăbite în legătură cu ea, de copil nici nu-i amintise. Îi promisese că-i va trimite grabnic vești, dar veștile nu sosiseră încă.

— Ce-i cu dumneata, domnule Curta? auzi Petre o voce cunoscută.

Glasul nu i se schimbase lui Ghedeon, rămăsese la fel de moale și cald și la auzul acelor cuvinte și mai ales datorită felului în care fuseseră rostite, Curta nu mai avu nici o îndoială că omul de lângă el nu e altul decât Ghinolea.

Părintele îl ridică de o mână, apoi, văzând că nu reușește să-l pună pe picioare, îl prinse de subțiori și astfel săltat Curta reuși să-și sprijine picioarele pe pământ, dar toate în el erau moi, durerea îi sfredelea stomacul și atunci lăsându-se în genunchi rosti încet, aproape cu milă față de sine însuși:

— Vreau să mă spovedesc, părinte...

Ghinolea căscă ochii mari, dar rugămintea era limpede, își scoase patrafirul din buzunarul larg al anteriului și-l puse cu grabă la gât, ca în fața unui om pregătit să-și dea obștescul sfârșit, se așeză pe un trunchi, acoperi capul lui Petre și făcu o cruce largă peste creștetul omului prăbușit sufletește.

— Dă-i drumul, fiule...

Auzind cuvintele oarecum repezite, Curta tresări; se spovedise de atâtea ori, dar nu-și amintea ca cineva să-l fi îndemnat la sfânta destăinuire în asemenea termeni lumești și imperativi. Pentru că rugămintea fusese a lui, își adună puterile și începu să-i povestească lui Ghideon nu păcatele, ci trăirile din ultima vreme; nu-l uită nici pe Civil, nici amenințările acestuia.

Ghinolea îi luă de pe cap patrafirul și se uită curios la el. Spovedania o dată terminată, îi dădu un canon mai greu

decât și-ar fi închipuit; rugăciunea pe care trebuia s-o rostească în fiecare seară de patruzeci de ori n-o știuse nici în copilărie, și când, speriat, îi mărturisi acest lucru preotului, acesta i-o înlocui cu ușurință apoi singur renunță la canon, rugându-şi fostul confrate de suferință să și-l stabilească singur.

— Deci, pentru asta te-au dus acolo, începu părintele mult mai preocupat de aceste vești decât de adevăratele păcate ale lui Curta; veștile îl impresionară profund pe Ghideon Ghinolea și stătu câtva timp pe gânduri, mormăind ceva numai pentru el. Ar fi cazul, fiule, să vorbești cu Landesman, cred că ai nevoie de un sfat, ale mele nu știu la ce ți-ar putea folosi. Dar să lăsăm astea. Uite, s-a scurs atâta timp de când ne-am despărțit, de când noi am venit aici, și tu ai rămas acolo, și în timpul ăsta fiule, mi-au trecut și mie nu puține prin cap. Mi-am cunoscut sătenii, cu toate că adeseori mă îndoiesc că i-am cunoscut cu adevărat; ca să cunoști pe cineva trebuie să trăiești în același loc și să mănânci din aceeași strachină, durerile lor să fie și ale tale, la fel ca bucuriile... Acolo în sat, cu toate că trăim în același perimetru geografic, cel sufletesc ne despărțea destul de mult, așa că numai pe oamenii aceștia de pădure i-am putut cunoaște cu adevărat, și cunoscându-i pe ei și pe Landesman am înțeles că nici viața mea nu s-a clădit decât pe întâmplare, și întâmplării nu-i mai găsesc rost. Credința mea nu-i de ajuns, dragul meu băiat - se pomeni zicând părintele - pentru a rostui lumea altfel, pentru a-l face pe om fericit căile se cer căutate în altă parte, și eu încerc să le caut cu gânduri lumești, cu toate că îmbrac încă haina preoțească. Pot eu oare să-mi spun la nesfârşit că Isaac poartă în el blestemul urmașilor și pedeapsa lui Dumnezeu, când rar mi-a fost dat să întâlnesc un suflet atât de ales și cu grijă față de aproapele lui? Ar însemna să fiu un fariseu, domnule Curta, dacă aș ține-o la nesfârşit cu acest răspuns

de-a gata pentru o ființă care așteaptă de la mine un răspuns aproape de adevăr; eu un asemenea răspuns nu pot să-i dau. Vezi, domnule Curta, am și eu întrebările mele, și la aceste întrebări dezlegări aș fi vrut să-mi dai dumneata, dar văd că dumneata ești măcinat la rându-ţi de alte întrebări, și ele greu de satisfăcut. Cred că Isaac nu mai are multe zile, și atunci rostul meu aici, între aceste suflete, va fi de prisos, mă simt ca un nevolnic printre ei, cu sfaturile mele în care eu însumi nu mai cred. N-am bănuit niciodată că voi ajunge să profesez împotriva credinței mele, pentru asta te-am dezlegat de canon; nu mai știi nici o rugăciune, iar sufletul meu este prea întinat de gânduri lumești ca să am dreptul să adun în mine frământările altora. Îl văd zi de zi pe Landesman cum se stinge, cum îi piere puterea minții lui ascuțite și îmi vine să plâng această minte a lui, care caută scăpare în ceea ce eu sunt pe cale să pierd. Am investit în ființa lui toată credința și grija mea, ca pentru un om ce m-a dat lumii a doua oară; el a fost Dumnezeul meu în acești ani de îngrozitoare chinuri și uneori regret că m-am însănătoșit și că prețul acestei însănătoșiri este mult prea mare dacă dintr-o dată trebuie să pierd sprijinul sufletesc de până acum și pe cel mai bun prieten. Vin oamenii la bisericuța noastră de la zeci de kilometri, mi s-a dus vestea de om sfânt, și eu înlăuntrul meu mă chinui, și sfaturile pe care le dau enoriașilor știu prea bine de-acum că nu ajută la nimic.

Curta se ridică; vorbele părintelui lucraseră asupra voinței lui ca un tămăduitor, durerea de la stomac îi trecuse, parcă luată cu mâna, iar picioarele nu-i mai tremurau. Rămase stupefiat de tot ce auzise de la Ghinolea, și i se făcu jenă de slăbiciunea de-o clipă, când apelase la credință ca la o ultimă salvare. Îi povestise preotului despre viața lui și a Toriei, despre unele planuri de viitor; la toate acestea preotul venise cu întrebările sale mult mai grave și mai profunde decât temerile lui Curta

pornite dintr-un suflet și un trup secătuite de vlagă.

— Adică, ce să înțeleg, părinte? Că dumneata te lepezi de...

— Încetișor, domnule Curta, nu mă lepăd de nimic, încerc doar înțelegerea greului drum al celor ce nu pot trăi fără întrebări și a imensei mele greșeli de a-l fi împins pe Isaac pe o cale socotită a mea, dar în care văd acum nu netedul liniștii duhovnicești de altădată, ci hârtoapele unei realități pe care suntem chemați cu toți să o îndreptăm.

— Nu mi-a venit să cred când am auzit că Isaac a ținut slujba de vecernie și în sinea mea am avut destule cuvinte aspre la adresa dumitale, ca dintr-o dată să mă pomenesc eu însumi dorind liniștire de la dumneata, atunci când mi-am dat seama că nu mai sunt în stare să o capăt de la propria mea rațiune. Iartă-mă, părinte pentru tot ce ți-am spus.

Ghinolea se căută în buzunarul larg al sutanei și scoase de sub patrafir un pachet de Mărășești. Îi oferi una și lui Petre, apoi din celălalt buzunar, scoase un clondir cu afinată, și Curta nu se lăsă îndemnat. Bău de câteva ori din licoarea neagră, zdrobi între dinți boabele mici și lunecoase și o căldură binefăcătoare se răspândi în tot trupul. Mai vru să înghită o dată, dar Ghinolea, văzându-i obrazul rumenit, linse buza sticlei, îi puse dopul și o așeză cuminte de unde o scoase.

— Ajunge pentru astăzi, că uite că te-ai făcut ca racul.

Curta se șterse la gură. Aproape îi era ciudă pe popă pentru refuzul lui lipsit de delicatețe, dar până la urmă își dădu seama că în starea în care se afla încă o înghițitură l-ar fi doborât.

— Domnule Curta, poate dacă te întorci în orașul de jos pui o vorbă bună pentru mine, aș vrea să mă reprofilez, n-are nici un rost să mă întorc în satul meu, nu mai am pe nimeni și nici nu mai sunt cel care am plecat.

— Să mă întorc întâi, părinte, dumneata ai certitudinea

împlinirii gestului pe care vrei să-l faci, eu nu știu ce-o să fie cu mine până mâine. Dar dacă se va întâmpla cum zici dumneata, să știi că în mine vei avea un sprijin. Aș vrea doar să te gândeşti înainte de a lua o asemenea hotărâre, să-ți fie cugetul curat, și să fii convins că altă cale nu ai, altfel, toată viața ai să te zbați între incertitudini. Așa cred eu.

— Incertitudinea cea mai mare este lipsă de certitudine a menirii mele, acum în acest ceas, și poate n-aș fi ajuns la acest dureros deznodământ dacă n-aș fi văzut în jurul meu atâta durere. Săptămâni întregi am umblat cu Visalon prin păduri, căutând floarea vieții lui; la început am crezut că este vorba de o copilărie, se pare că m-am exprimat în acest sens; până la urmă, am înțeles că rostul omului este să caute, să creadă și iar să caute, dar credința lui este pipăibilă, domnule Curta, pământeană, și dacă n-a descoperit nimic, a dat acestui petic de pădure rosturile pierdute până mai an, sub mâna lui s-a născut o pădure în devenire și poate tocmai în această trudă a lui să stea și sensul lucrului căutat. Pădurea și floarea, astea sunt singurele lui gânduri, marea lui credință și credința lui lucrează pentru oameni, în folosul lor și al lui. Eu ce-am făcut cu vorbele mele înșelătoare de resemnare în fața neantului? Am cuminţit sufletul unui răzvrătit, am topit energia lui Isaac, de a fi el însuși, prin împăcarea cu Cel-de-Sus; din această împăcare a ieșit un alt om, și sub ochii mei acest alt om mi-a plăcut mai puțin. Poate acesta este cel mai mare păcat al meu, că i-am însufleţit lui Landesman credința în ceea ce eu nu cunosc și n-am văzut, că încă nimeni nu s-a întors de acolo, domnule Curta. Nopți în șir am vegheat asupra lui cu creștinească dăruire, și el m-a combătut cum a putut și cu folos aș zice pentru mine; în schimb, puterea lui de convingere o dată terminată, el s-a topit, și omul pentru care aveam o adevărată venerație acum nu mai e decât un biet suflet

care așteaptă izbăvirea de sus.

Curta se mișca mai ușor, căldura alcoolului persista încă în el, și preotul, simțind că mâna lui nu mai este de folos, îl lăsă pe Petre să meargă singur; amândoi, umăr la umăr, străbătură poteca umbroasă sub soarele ce se lăsa tot mai mult spre apus.

— Părinte, înainte ca Landesman să treacă la noua credință, se cădea să renunțe la credința lui - dacă a avut-o vreodată - și părerea mea este că o asemenea credință a avut. Dacă pentru dumneata renunțarea la ceva, de dragul cunoașterii lumii în care te afli, este un gest firesc, în schimb, pentru el trecerea de la o credință la alta presupune înfrângerea în sufletul lui a unei lumi și o mare încrâncenare pentru a o cuceri pe cea de-a doua. Mai degrabă cred, părinte, că, salvându-ţi trupul, Isaac a vrut să-ți salveze și sufletul, ca să moară liniștit.

Ghinolea se răsuci spre el, și Curta avu impresia că popa îl privește într-un fel ciudat, că-i înțelegea intenția de a-i dovedi că celălalt îl ținuse într-o continuă farsă.

— Adică ce vrei să spui, domnule Curta?

— Nimic deosebit, atâta doar că mi se pare mai mult decât imposibil ca într-un interval atât de scurt Isaac, care n-a abdicat niciodată, să piardă două lucruri în același timp fără să câştige în schimb nimic.

— Nu l-ai văzut de mult, domnule Curta, și rău ai făcut că n-ai mai trecut pe la noi. Are ochii umblători, de parcă în spatele irisului s-ar mișca ceva; o dată l-am surprins în fața unui ciob de oglindă umblând la ochi cu un vârf de ac, de parcă ar fi vrut să scoată din el ceva ce și mie mi s-a părut că mișcă. Un om care a ajuns într-o asemenea stare nu se joacă și nici nu glumește cu credința lui și a altora. Mi-a și lăsat câteva hârtii, unde să mă duc după ce va muri; dorește să scoată din mine un electrician, spune că am aplicație, cu toate că în afară de mici reparații efectuate sub îndrumarea lui, altceva n-am întreprins în

această branșă, despre care spune că mi s-ar potrivi. Dar văd că umbli bine, și dacă nu ai nevoie de mine m-aș duce, că e vremea vecerniei, și oamenii se întorc de la lucru.

— Du-te, părinte, mă descurc destul de bine, afinata aia a dumitale a avut în ea floarea lui Visalon, nu văd ce altceva m-a putut întări. Transmite-i lui Landesman spovedania mea și roagă-l să se gândească la ce i-am spus prin dumneata, că mâine negreșit am să trec pe la el. Astăzi e târziu și mi-am pus în cap să ajung într-un anumit loc.

Ghinolea se despărți de Curta fără să-i spună o vorbă, începu să urce poteca înapoi voinicește și multă vreme îi auzi pașii grei și zgomotul crengilor atinse de umeri, de care nu se mai ferea în mersul lui grăbit.

Curta avu o strângere de inimă, o dată ajuns la stâncile ce străjuiau pârâiaşul acum domol și limpede. Trecuse atâta timp de când nu-și mai purtase pașii prin acele locuri încât, acum văzând poienița bătucită ca un ocol de oi, nu-i veni să-și creadă ochilor: nimic din frumusețea de altădată. Iarba se îngălbenise, iar de flori nici urmă. Doar pe un colț de piatră câteva gențiene își arătau corolele, închise în acel amurg trist.

40

Oboseala îl birui și culcat pe o lespede adormi și avu un vis ciudat. Îl duseră în aceeași cameră, toate erau așa cum le cunoscuse înainte, cu singura deosebire că, în locul unei singure flori de păpădie, acum erau pe pervazul ferestrei sute de flori îngrămădite una în alta, cu degetele galbene

strânse din pricina înghesuielii, îndreptate toate spre geana de soare ce se strecură prin zăbrele. Curta nu închisese ochii toată noaptea. Când ieșise din camera Civilului, zărise în biroul deschis unul dintre caietele lui; era chiar caietul cu ultimul capitol, singur făcuse o însemnare pe copertă; urmărise o muscă obraznică, până la urmă o turtise de perete cu toată forța și tiparul mustei aproape distinct, cu aripile celofanate, intrate adânc în carnea celulozei, se păstrase și acum; deci, nu era un dubiu că romanul lui, cu toate măsurile de precauție, ajunsese acolo. La ieșire surprinsese chiar zâmbetul și expresia de curiozitate a celui ce-l expediase din încăpere, ca să se poată ocupa în continuare de spiritul lui. Era sigur Petre că Civilul se afla și acum în camera vopsită în roșu, fără urmă de scaun sau alt mobilier în afara biroului de stejar vopsit în negru: acolo, în acea încăpere stranie, stătuse Civilul de vorbă cu el, încercând să-l determine să recunoască existența ultimului capitol al lucrării, și el, Curta, negase până la capăt, un asemenea capitol nu exista, inexistența lui era ușor de dovedit; pur și simplu acel capitol nu era scris. Un pachet învelit în hârtie mov îi fusese așezat Civilului pe masă de un subaltern fără chip și, oricât încercase să-i distingă ochii, Curta nu reuși să vadă nimic. Ochii nu existau pur și simplu. Peste ei se întindea pielea feței, aceeași piele netedă ținea loc de nas și de gură; parcă subalternul își trăsese pe cap o piele elastică, capabilă să-i netezească toate protuberanțele. Deci caietul era acolo. Curta făcea acum noapte albă stârnit de curiozitate; teama pentru însemnările descoperite dispăruse, satisfacția că era citit se dovedise cu mult mai puternică și se întreba ce părere avea Civilul de acest ultim capitol, în ale cărui sensuri se topeau celelalte. Era un simplu vis acest capitol, o trăire aievea pe planul celuilalt eu, cel trezit în urma somnului adânc, dar semnificațiile capitolului se împlineau în roman și ardea de

nerăbdare să afle părerile Civilului, uitând cu desăvârşire unde se află și care pot fi consecințele acestor păreri. Vru să ațipească, și chiar reuși, cu capul în unghiul dintre cei doi pereți, cu spatele rezemat de zid și cu picioarele adunate sub el; acum, pe pardoseala încăperii nu mai erau paie, ci flori de păpădie răsărite pretutindeni ca un miracol, până și în colțul cel mai umbros. Venise la el Toria; o așteptase luni în șir, seară de seară ieșise la marginea șoselei ce unea gara cu drumul ce ducea la sanatoriu, dar ea își amâna de fiecare dată vizita și în sinea sa, Curta punea aceste amânări pe seama încurcăturilor de acolo de jos, încurcături cu omul ales ca să-l înlocuiască pe el: ciudat, Petre nu numai că nu era gelos, dar voia chiar să-l cunoască pe bărbatul menit să-i ia locul, însă Toria nu venea aici nici cu el, nici singură. Până și milițianul de la punctul de control, fiindcă îl văzuse în fiecare seară, rezemat de parapetul de siguranță al șoselei sau şezând pe iarba murdară de praf, venise să se intereseze ce așteaptă. Curta îl pusese la curent și milițianul, cu toate că refuzase să-și dea vreo părere, era vădit de partea lui; nu o dată, în serile acelea lungi stătuseră de vorbă amândoi, urmărind partea dreaptă a șoselei, unde trebuia să apară făptura singuratică a femeii. Încetase să mai vie, ca un fel de pedeapsă ce i se cuvenea Toriei din plin, dar tocmai în seara când luase această hotărâre ea apăruse, cu sacoșa atât de cunoscută, un fel de plasă țesută din ață groasă, pescărească, cu două mânere din lemn, burdușită cu de-ale gurii, iar pe celălalt umăr cu geanta de piele, singurul lui cadou, făcut în anii de demult. Geanta arăta ca și Toria, îmbătrânită. La început, Curta făcu eforturi ca s-o recunoască pe fosta lui nevastă. Se afla în fața porții sanatoriului; nu era singur, alături sta Buzangiu, cu vesta descheiată și cu lanțul de la ceasul mare trecut peste burtă, așa cum văzuse la morarul din satul natal în anii copilăriei; Buzangiu știa de ce e nervos prietenul său, se

uita mereu la ceasul cu capace de argint, cu cadranul de email alb și albastru, cu minutarele roșii ca rubinul, și de fiecare dată clătina din cap, ca și cum personal ar fi așteptat pe cineva. Toria trecuse de câteva ori pe lângă el și dacă Petre n-o recunoscuse din primul moment în schimb Toria nu-l recunoscuse deloc, și câtva timp se plimbă prin fața lui fără să-l bage în seamă; nu, Petre nu putea fi omul acela cu părul complet alb, încovoiat de spate, cu ochii adânciţi în orbite din cauza nopților de nesomn, cu pantalonii șifonați și cârpiţi la spate de atâta purtat. Mustața ciudat de neagră în contrast cu părul rar și lung, cleios de sudoare, căzută peste buzele strânse, îl schimbase și mai mult; pentru ca întâlnirea lor să nu pară apoi în ochii celorlalți nefirească, se duse la ea, îi puse mâna pe sacoșă familiar, așa cum făcuse de fiecare dată când venise la el, și Toria tresări neplăcut la vederea acelui străin. Se uitaseră multă vreme unul în ochii celuilalt, ca și cum ar fi vrut ca în luminile lor să se regăsească, și pe tăcute, el ţinând încă mâna pe sacoșă, se îndepărtară de poartă, ca să nu-i vadă curioșii în strania lor stângăcie. Pădurea din jur se albise deodată, și, pe fondul acela alb, întâlnirea își pierdu din nefiresc. Amândoi priveau la coroanele cu frunze albe, la trunchiurile parcă date cu var și din înalt începu să se prelingă nu ploaie obișnuită, ci o vopsea albă; când se priviră mânjiţi de acel lichid lăptos râseră, și abia atunci Curta văzu că soția lui n-are trei dinți și că râsul ei seamănă mai mult cu un rânjet. În preajma lor se iviră Buzangiu și Pintică, îmbrăcați și ei în haine albe, și trăsura în care proprietarul porcilor căra zilnic mâncarea era și ea albă și drapată într-un giulgiu de borangic, cu o trenă imensă. Pintică o ținea plin de importanță, să nu se murdărească de albul ce curgea șuvoaie pe jos. În acea trăsură se urcaseră Curta și Toria plini de o voioșie nesperată de nici unul, trași de Buzangiu. Înhămat singur la căruciorul cu două roate, purtând peste

umeri o curea lată de piele ajunseseră la Ghideon. La poarta bisericuței, părintele Ghideon îi aștepta împreună cu Landesman și cu tăietorii de lemne; acolo era și Saveta cu pruncul în brațe, semănând cu Maica Precista. Totul în jur plutea într-un abur alb, din care galben era numai Landesman din cap până în picioare, cu ochii neobișnuit de mari, în care mișunau viermi. Din când în când, Landesman își ducea o mână la ochi, ca și cum ar fi vrut să-i șteargă și câteva clipe ochii îi rămâneau limpezi ca niște globuri de cristal. Drumul până la altar era presărat cu milioane de flori de pădure; înotau în florile albe, și Curta avu sentimentul că acea reîntâlnire cu sufletul Lui și cu Toria e de o frumusețe fără seamăn, și ca să nu-i simtă nimeni emoția, se strânse și mai tare de brațul Toriei, mișcată și ea de tot ce vedea. Martori, de o parte și de alta, erau Pintică și Buzangiu, zâmbitori și fericiți în încăperea aceea a bisericii, și nimeni nu se miră când din balconul de sus se auziră tăietorii de Lemne cântând în cor, cu voci grave, *Isaiia dănțuiește.* De la biserică, Buzangiu, pe cărări știute numai de el, îi duse cu viteza gândului în staulul unde își ținea porcii, și animalele stăteau și ele în rând ca la paradă, până ce urcară în coliba din mijloc, clădită pe picioare de lemn, acum învelită și ea cu ceva alb. Rămași singuri, Curta și Toria se simțiră din nou stingheri. Nu știau ce să facă și ce să-și spună. Zgomotul de afară îi scăpă de stânjeneală. Deschiseră ușa să vadă ce se întâmplă și rămaseră năuciți: cu arma la ochi, Buzangiu începuse să-și împuște porcii unul după altul și dintr-o dată albul acela imaculat se transformă într-un roșu aprins și până și Buzangiu căpătă culoarea sângelui. Petre ar fi vrut să-l întrebe pe Buzangiu ce se întâmplase, dar în clipa aceea se trezi. Avu un moment de spaimă când se văzu în colțul de celulă culcat de-a lungul florilor galbene, acum rupte și lipsite de viață. Îl apucă o tristețe fără seamăn, își dădu seama că tot ce se întâmplase înainte nu fusese

altceva decât un vis; cu greu reveni la realitate și, reintrat în ea, începu să aștepte un semnal de afară, din partea Civilului, rămas acolo sus să-i citească manuscrisul. Trecuse fără îndoială destul timp de când adormise; cerul se întunecase, nu mai lumina în încăpere decât becul puternic acoperit cu plasa de sârmă, și Petre, cuprins de îndoială la gândul că Civilului ar fi putut să nu-i placă acel ultim capitol, se ridică de pe florile moarte și, ca să mai treacă timpul, începu să le arunce, una câte una, în canalul ce mirosea a flori de trandafir și nici nu-și dădu seama cât timp se îndeletnicise cu aruncatul florilor, deoarece de câteva ori răsărise soarele în celulă și tot de atâtea ori dispăruse în spatele zăbrelelor. Nemaiavând ce face înconjură celulă în cerc, se lovi cu capul de fiecare colț al zidului și, în felul acesta reuși să numere cercurile imperfecte pe care le făcea cu pașii, dar pentru că erau prea multe le uită curând și luă numărătoarea de la capăt de câteva ori, cu imensa grijă să însemne în minte fiecare cerc parcurs. Acum era aproape sigur că Civilului nu-i plăcuse cartea, altfel de ce s-ar fi ferit să-i spună părerea despre ea. Curta ar fi preferat să fie condamnat la moarte, numai să știe că rândurile lui au plăcut, dar ușa rămase închisă, și prin ea nu pătrundeau decât țipete venite din cine știe ce latură a clădirii, țipete înfundate și lungi. Lui Petre îi erau indiferente, vie în el era numai cartea și dorința ca Civilul să vină să-i spună câteva vorbe bune; scrisese atâţia ani la rând, își măcinase nervii și sănătatea, uitase de familie și de propria lui viață, totul fusese subordonat acelui chin al scrierii, și iată că acum, la suprema judecată, omul care adunase în biblioteca lui atâtea cărți îi refuza dreptul de a se așeza și el cu manuscrisul în rafturile ticsite de spirite. Îi trecu prin cap să-l sugrume pe Civil îndată ce acesta avea să apară în ușă cu vestea ascunsă în dosul gurii lui strânse de nemulțumire și chiar se așează în spatele ușii, cu gând să sară asupra

dușmanului incapabil să-i înțeleagă truda nopților de chin. Coridorul rămânea însă în continuare pustiu și rar se auzeau pașii santinelei ce-și omora plictiseala străbătându-l înainte și înapoi. De neputință, începu să plângă, și pentru că lacrimile i se adunau în palmele ținute sub bărbie, ca niște căușe, se apucă să stropească cu lichidul sărat pardoseala celulei; din sărătura lacrimilor, florile de păpădie înfloriră din nou, și această minune avu darul să-l liniștească pentru un timp, să-l bucure, uitând de Civil. Deodată, ușa se deschise fără nici o cheie, și Curta văzu în stânga dreptunghiului de metal niște buze vopsite în negru și niște unghii de aceeași culoare și abia la urmă, când făptura își luă de la ochi batista cu chenarul negru, Petre își dădu seama că era sora Aneofița. Ar fi vrut s-o strângă la piept cu bucurie, dar n-avu timp, pași numeroși se distingeau cu claritate pe pardoseala de beton și printre ei Curta distinse mersul Civilului; niște pași moi din cauza șireturilor de la indispensabili, aflate acum sub tălpile groase ale picioarelor, și Curta se făcu mic în dosul ușii aşteptând cu resemnare verdictul. În locul unui chip aspru nemulțumit, Curta văzu altceva; Civilul înlătură lumea adunată gură-cască la ușă, veni la el și-l îmbrățișă frățește. Cheia se învârti în broască, Civilul cercetă prin gaura ei spațiul vizibil spre coridor, și când se convinse că nu mai era nimeni, se întoarse spre Petre și, fericit, îl îmbrățișă din nou și Petre simți în acea îmbrățișare răsplata caldă de mult așteptată.

— Dragul meu, ai scris o carte interesantă - pe alocuri chiar zguduitoare, își începu Civilul pledoaria, așezat și el pe florile de păpădie, acum de o mărime neobișnuită. Am dat dovadă de mare răbdare la un om ca mine, încărcat de atâtea griji și datorii, dar așteptarea n-a fost zadarnică. Nu întâmplător am cerut să-mi fie dat mie acest caz spre rezolvare; alții în locul meu te-ar fi lichidat de mult, fără să stoarcă din tine lacrimile din aproape fiecare rând citit. Ai

scris o carte mare, dragul meu, ea își va găsi locul cuvenit în biblioteca mea, în acel raft unde de obicei așez cărțile cele mai apropiate de sufletul meu. Am întârziat să-ți aduc vestea; temător pentru soarta rândurilor tale, am fost obligat să întăresc paza și siguranța manuscriselor; iată, mâinile acestea au lucrat alături de muncitorii, meniți prin darul lor de constructori, să facă zidul mai gros, ca să fie sigur că nici focul, nici apa și nimeni pe lume nu va putea ajunge vreodată la averea mea. Această nevoie de absolută siguranță mi-au dat-o înseși rândurile migălite pe sărăcăcioasele caiete de școală, și acum poți fi fericit: niciodată acelor caiete nu li se mai poate întâmpla ceva. Și pentru că orice urmă de dușmănie dintre noi a dispărut, pot să-ți spun: am muncit luni de zile ca să aflu unde se găsesc exemplarele ascunse, am cheltuit o energie nebănuită pentru a intra în posesia lor. De aici trebuie să deduci, dragul meu, forța uriașă de care dispunem pentru a aduna cu grijă tot ce este prețios în materie de scris și sunt sigur că odată și odată se va găsi cineva care să aprecieze cum se cuvine acest efort de-a veghea asupra oricărei valori spirituale. Am o singură rezervă și n-aș fi cinstit dacă nu ți-aș spune-o: capitolul cu sora Nana, mi se pare neîncheiat, ai dat, dragul meu, acolo, dovadă de o autocenzură pe care n-o înțeleg; cititorul aștepta să se încheie altfel povestea după ce femeia și-a scos sutienul, și un suflet ales ar fi știut să răsplătească până la capăt acest gest de o frumusețe neasemuită. Crede-mă pe mine, sunt un cititor versat, știu ce trebuie și nu trebuie și n-ai nici un motiv să te cenzurezi; cui folosește această înjumătățire a adevărului? Trăim într-o lume în care adevărul se cere rostit până la capăt și cu curaj, istoria nu se face cu jumătăți de măsură și nici o literatură cu jumătăți de adevăr. Cititorul are nevoie să-și împlinească propriile dorințe, și eu am simțit această încheiere nedorită a realităților dintre eroi ca pe ceva fals, sugrumat în față, și

nu înțeleg de ce! Îți mai dau două zile să duci la capăt ceea ce n-ai făcut la timpul cuvenit, vreau ca lucrarea să fie completă, să nu sufere de nici o trunchiere.

Curta stătu pe gânduri; spusele Civilului nu erau lipsite de adevăr, dar el nu-și putuse permite să adauge realității trăite nimic din fantezie, și, de fapt, acesta și fusese motivul pentru care încheiase capitolul așa.

— Nu pot, domnule Civil, ar însemna să falsific adevărurile, n-am adăugat în povestirea mea nimic în plus, nici o virgulă măcar, din ceea ce nu s-a întâmplat și aș considera o încălcare a principiilor care m-au condus la scrierea acestei cărți dacă aș interveni în ea cu...

— Dragul meu, realitatea este una și arta - cu totul altceva; nu-i căderea mea să-ți dau lecții. Eu mi-am exprimat o simplă părere de cititor, dar în adâncul sufletului simt nevoia continuării acelui capitol, chiar dacă adevărul vieții ar avea de suferit. Și pe urmă, ce importanță mai poate avea pentru dumneata, după ce nu vei mai fi, dacă ai spus sau n-ai spus adevărul integral? Adevărul este cel născut în conștiința cititorului, și eu ca cititor, am nevoie de această completare. Te rog din suflet, fă ceea ce-ți cer; îți promit că mă voi revanșa; dacă vrei, îți aranjez... ca între prieteni. Îl cunoști pe Buzangiu, știu că ține la dumneata și că ai prefera ca în momentele grele să fie alături. Stă în puterea mea să-l ai în apropiere, pot face chiar că legătura dintre el și tine să fie directă, să te unească pentru totdeauna

Curta nu știa ce să zică, în fond cerința Civilului nu era prea mare, nu era strigătoare la cer. Starea euforică în care se afla datorită elogiilor îl făcu să cedeze și, sub ochii înlăcrimați ai acelui cititor ales, termină capitolul în viziunea cerută. De bucurie, Civilul îl sărută pe amândoi obrajii, fericit.

— Acum te las, dragul meu, e cazul să te odihnești; la răsăritul soarelui o să ne întâlnim din nou și îți promit că

totul va fi foarte ușor.

Civilul plecă și Curta, eliberat de curiozitatea care îl măcinase până atunci, începu să se plimbe prin încăpere și avu impresia că încăperea nu mai era o celulă strâmtă, ci un spațiu imens în care putea să pășească în voie, fără să facă mereu stânga-mprejur. Mergea înainte, nu se temea că va fi oprit cu spatele drept; nu-l apăsa nici povara răspunderii grelei sale munci; munca era acum împlinită.

De undeva din eter se auzi un clopoțel; era un clopoțel de argint. La îndemnul lui, Curta făcu calea-întoarsă spre același loc de unde plecase, și când văzu din depărtare florile de păpădie, se bucură; din clipa aceea, refuză să-și mai asculte pașii, nu o mai luă razna ca la început, prin spații care în afară de oboseală nu-i mai aduceau nimic în plus. Odată acest drum încheiat se simți din nou obosit și plictisit de toți și de toate; sub ochiul treaz al becului din tavan, se așeză buburez în colțul camerei și adormi din nou.

În ușa cabanei, acoperită cu șindrilă, Toria plângea privind priveliștea aceea îngrozitoare; totul mirosea în jur a sânge și a scârnă, animalele care mai rămăseseră în viață intuiau tragicul sfârşit și, de teamă, făceau pe ele; se înghesuiseră într-un colț al saivanului, cu spatele la Buzangiu, voiau să întâmpine moartea cu spatele, dar el întorcea fiecare porc cu fața spre el, încărca arma cu calm și apoi lovea direct între ochi; animalul ucis se întindea pe pământul roșu, într-o ultimă zvâcnire, cu ochii deschiși spre omul care îl hrănise atâta timp, și acum, din cine știe ce pornire, îi ura fără sens. Curta o prinse pe Toria de mână, o trase în interior pe fânul cu miros de coada șoricelului; tremura, dar toate încercările de a o liniști se dovediră zadarnice; el înțelese că șederea acolo nu-i făcea decât rău și atunci hotărî să plece din acel loc. Afară nu se mai auzea nici un guițat, nu mai văzură urme de porci, în schimb un cazan enorm, alb, cu gura undeva spre cerul

înalt, clocotea deasupra unui foc uriaș, și sus, pe o scară rezemată de peretele de metal al cazanului, Buzangiu învârtea în fiertura ce bolborosea cu o lingură imensă; bineînțeles înălțimea lui crescuse pe noile dimensiuni ale căldării cu lăuntruri de prăpastie. Nu mai era trist; dimpotrivă, râdea cu toată gura și nu-i păsă când îi văzu dispărând după tufișurile albe la vârf și roșii spre rădăcină, din pricina sângelui care se scursese.

Buzangiu făcea săpun; amestecul de grăsime și sodă caustică împânzise aerul cu o miasmă dulceagă de putreziciune și multă vreme cei doi fugiră, urmăriți de acel miros și de cântecul de om nebun al lui Buzangiu. Cel mai bun ascunziș era poiana lupilor, acolo aveau să scape de coșmarul la care îi făcuse martori Buzangiu, și într-adevăr, în acel loc plin de flori, aerul era pur, un aer cum nu mai respiraseră de mult. Curta, ţinând-o pe Toria de mână, se opri în mijlocul florilor proaspete și o culcă lângă el dorind s-o iubească. Zgomotele unei mulțimi îl făcură însă atent și, în curând, Curta văzu trecând pe la picioarele lor, în rânduri strânse, sute de oameni, cu pancarte uriașe, pe care erau scris cuvinte identice celor pe care le scandau în marșul lor continuu:

„Voi de ce nu strigați, mă?” auzi Curta o voce lângă el; era o voce cunoscută, o voce pe care o mai auzise undeva, demult, tare demult, și curios fiind să ghicească a cui e, fu mai puțin receptiv la tonul imperativ al acelei voci, nu-i dădu ascultare, cu toate că Toria îl rugă cu lacrimi în ochi să strige ceea ce îi cerea bărbatul necunoscut. Întreaga coloană, ale cărui cap și coadă nu se vedeau, se oprise acolo, în fața lor, cu chipurile amenințătoare, și vocea cunoscută se auzi din nou rostind cuvântul „trădător”. Curta nu putu striga și nici îndeplini dorința acelui om; era curios să afle cine e, era convins că-l cunoscuse din moment ce vocea îi suna atât de familiar... „Nu-și iubește țara, nu vrea să strige *trăiască”,* se auzi din nou acea voce,

de data asta furioasă, și Curta zâmbi, ar fi vrut să spună că de fapt toată viața strigase acele cuvinte, pentru ele suferise atât de mult și fusese scos din rândul celor vii, dar ceva îl împiedica să vorbească; vocea acelui om, aplecat acum asupra lui cu un ciomag noduros, și poate mai presus de acea voce, însăși bucuria cuvintelor ce i se cereau a fi spuse; niciodată nu auzise un așa mare număr de oameni strigând propria lui dragoste de țară, această bucurie îi paralizase graiul și zâmbea ca un tont în loc să se supună îndemnului acelor oameni și mai ales al Toriei, singura care intuia pericolul nesupunerii. În ultima clipă, își aduse aminte; între timp, omul se schimbase la față, părul i se albise și se rărise, numai șireturile indispensabililor atârnau la fel ca atunci, în vremea când îl cunoscuse; dacă n-ar fi fost atent la toate acele amănunte n-ar mai fi trebuit să primească lovitura în moalele capului. Curta nu mai înțelegea nimic, vruse să-l întreb de ce îl loviseră tocmai pe el, el care simțise cu toată ființa sa acele cuvinte, care supraviețuise datorită lor și militase pentru ele, dar nu mai avu timp să reflecteze în continuare, a doua lovitură fu cu mult mai puternică și se trezi din nou acolo, în celulă, cu trupul acoperit de sudoarea rece a visului. Fu fericit că totul fusese doar o simplă vedenie dar îi păru rău că de lângă el dispăruseră Toria și mâna ei caldă; nu avu nici acum timp să se gândească la visul lui. Ușa grea, de metal, se deschise din nou și o văzu pe sora Aneofița îmbrăcată în maică, cu capul plecat spre pieptul înveşmântat în alb și, după unghiile mâinilor împreunate pe piept, înțelese că și buzele aveau aceeași culoare și se ridică, intuind marea clipă. În spatele ei venea Buzangiu, îmbrăcat ca simplu soldat, cine știe din ce motive slăbit până la desfigurare, și Curta își zise că de vină era acel acoperiș de casă pe care nu reușise încă să-l termine; se apropie de el să-l încurajeze, să-l roage să aibă puțină răbdare, că-l va ajuta să câştige cele trei mii de lei atât de necesari. Sora

Aneofița vru să-i dea o carte mică, cu coperțile negre; un fel de Biblie în miniatură, dar Curta zâmbi, nu vru s-o sărute, el nu credea în izbăvirea sufletului, în acest ultim moment, nu-și făcea iluzii dacă nu-și făcuse toată viața, dar îi păru rău până la urmă de acest refuz brutal, n-avea dreptul s-o supere pe maică după ce ea se ostenise să vină la el. Cineva din spatele lui Buzangiu dădu un semnal, Curta se ridică de la locul lui, își scutură hainele de petalele galbene, își întinse genunchii pantalonilor mototoliți din pricina poziției în care dormise, își umezi podul unei palme cu salivă ca să-i îndrepte și se bucură că până la urmă reuși.

Coridorul lung era luminat puternic, Curta pășea între maica Aneofița și Buzangiu, amândoi îl țineau de subțiori. Pe șoptite îi mărturisi sorei Anghel că îi pare rău, că gândurile multe nu-i lăsaseră timp s-o bucure așa cum ar fi dorit ea, în definitiv nu s-ar fi despicat pământul în două pentru atâta lucru. La spusele lui, sora începu să râdă, și râdea fără să-i pese că în spatele lor erau atâţia oameni, apoi râsul ei se transformă în plâns, când în apropiere se văzu o ușă deschisă, o ușă grea din beton armat, groasă de o jumătate de metru, iar în spatele ei, făcând o reverență, stătea Civilul, îmbrăcat în mantie de universitar.

Încăperea era imensă, ca o curte, pe pereți erau sute de rafturi, pe ele mii de cărți legate în piele, unele în câteva volume și în apropierea fiecăreia, câte o statuetă de ceară reprezenta bustul autorului. Pe un raft, chiar la intrare, își zări caietele, legate și ele frumos; erau șase. Curta avu o tresărire observând că bustul lui nu se află acolo, lângă celelalte. Civilul îi citi gândurile și-i spuse că totul se va aranja, că bustul lui va apărea în curând la locul cuvenit și Curta se bucură și se liniști. Însoțitorii rămăseseră undeva, lângă ușă, și Curta, condus de Civil, se îndreptă spre capătul încăperii uriașe plină de manuscrise. Se opriră în apropierea unui perete de beton; pe acel perete nu erau

rafturi, nu se vedeau decât mici găuri roșii, împrăștiate la întâmplare. Petre nu pricepu ce sunt acele mușcături în zid, dar nici nu-și pierdu prea multă vreme cu ele. Între el și cei rămași la ușă, distanța era mare, Petre îl văzu pe Buzangiu printre ceilalți soldați și se miră, neînţelegând de ce erau șapte, când Buzangiu singur ar fi fost suficient. Panica de pe fața prietenului său îl îngrijoră, era sigur că Buzangiu n-are să fie în stare să ochească cum trebuie, cu siguranța cu care își omorâse porcii, și atunci începu să-l îmbărbăteze, să-i dea curaj, strigă la el de câteva ori cu reproș, îl certă pentru lașitatea lui și atunci Buzangiu se înfipse mai bine pe picioare, își săltă chipiul spre ceafă, ca să nu-l stânjenească la ochire, și, pentru că Petre tot nu era sigur de el, înaintă doi pași spre stânga și-l rugă pe Civil să se țină de cuvânt. Îi promisese că avea să-l lase doar cu prietenul său, și Civilul, după un timp de gândire, se declară de acord, cu toate că nu era prea satisfăcut de această perspectivă. Își manifestă chiar îngrijorarea față de Curta, argumentându-i posibilitatea unui eșec, Buzangiu își ieșise din mână, el n-avea dreptul să rateze o asemenea operație de răspundere, și numai când Curta îl amenință că-și va lua manuscrisele înapoi, că va tăia acea corectură introdusă ulterior, Civilul se îmbună și printr-un gest autoritar îi înlătură pe ceilalți șase. Rămas singur, Buzangiu căpătă curaj și puse arma la umăr. „Hai, prietene, dă-i drumul, ai și tu nevoie de un acoperiș de casă”, îi spuse Petre și Buzangiu, curajos, se legă la ochi cu o cârpă neagră, întinse arma înainte și, fără să ochească, trase cu siguranța de totdeauna. Curta simți cum sar petalele galbene din floarea de la piept și fu fericit că Buzangiu, în sfârşit, își atinsese ținta.

Împușcătura îl trezi pe Curta de-a binelea; asudase, cu toate că afară era frig, și când se ridică de pe piatră îl văzu în față pe Buzangiu cu arma la ochi și a doua împușcătură aproape-i sparse timpanele.

— Dacă nu veneam la timp, te sfâşiau, îi spuse Gavra. Cine dracu te-a adus aici și mai ales ce te-ai apucat să dormi? - îi reproșă el.

Îl luă de braț fără nici o delicatețe și-l duse la căruciorul lui aflat lângă cele două stânci.

— Ar trebui lăsate fiarele astea să-și ducă viața lor - spuse Gavra pentru el, și Buzangiu, la această remarcă, se uită spre Curta, ca și cum ar fi vrut să se scuze în fața lui pentru cele două focuri trase în aer, ca să sperie animalele care se apropiaseră prea mult de omul adormit.

— Gavra, am visat sau am avut o halucinație - bolmoji Petre când ajunseră în drum.

— Dacă întârziam o jumătate de oră n-ai mai fi visat, te asigur, credeam că ai să mergi până la tăietorii de lemne, dar... Domnule, ești o figură... Buzangiule, să nu le mai duci de mâncare, auzi? Poate veni un om străin în acest loc și...

— Sunt lupii lui Petre, nu m-ating de ei, spuse Buzangiu, cu toate că, dacă era după mine, de mult aș fi făcut din blănile lor o mesadă clasa întâia...

— Gavra, am visat ceva foarte straniu, repetă Curta cu gândul la ale lui.

— Dacă ai visat-o pe nevastă-ta e în ordine, a dat telefon că va veni pe-aici. Sora Nana a vorbit cu ea.

— Toria? întrebă Curta speriat de această veste, care ar fi trebuit să-l bucure.

Căruciorul cu roțile de cauciuc nu făcea zgomot pe pietrișul drumului, și Buzangiu, înhămat la el, trăgea fără un efort deosebit; butoaiele de mâncare pentru porci erau incomparabil mai grele, ce făcea acum era o simplă joacă.

Nu-și aducea Petre aminte să mai fi avut vreodată asemenea vis, atâtea vise într-un singur vis, despărțite clar și cu precizie, din moment ce și acum le putea delimita perfect; oboseala fusese de vină, se încrezuse prea mult în forțele lui, și ele îl păcăliseră; oricum, era bucuros că

prietenii îi veniseră în întâmpinare și nu-l lăsaseră singur.

— A primit Pintică scrisoare de la Calafat Opincă, zice că-l așteaptă să vină acasă, spuse Buzangiu, oprindu-se pentru o clipă să-și aprindă o țigară.

Curta, nepricepând la început cine era acest Calafat Opincă, își aduse aminte treptat de el și, pe măsură ce memoria căuta să localizeze exact rostul acestui Calafat Opincă în existența lui Pintică, visul se alunga singur, și până la urmă starea de neliniște pricinuită de el îi dispăru cu totul.

— Înseamnă că Pintică va pleca, se simți dator să spună Petre.

Buzangiu înclină din cap, în gură avea o țigară. Era o veste plăcută. Petre inspiră puternic aerul în piept, scrisoarea lui Calafat nu putuse veni decât din satul lui, și asta însemna că Opincă era acasă la ai săi, împreună cu ceilalți. Bucuria îl învioră. Curta ceru o țigară, și Buzangiu îi oferi una din pachetul păstrat cu sfințenie într-un anumit buzunar al vestei, un pachet de Camel cu care își trata numai prietenii aleși și oaspeții de seamă; altfel, fuma simple Mărășești, mai ieftine și la îndemână.

— Eram sigur că vestea are să te facă fericit, spuse Gavra, care mergea alături de el, cu mâinile în buzunare și cu fularul legat în jurul gâtului de teamă să nu răcească. Poate asta te va face să-ți duci la capăt cartea Petre, de fapt ar fi cazul să te cam cari și tu, îți ajunge... Astăzi a sosit un lot de medicamente noi, cicloserină se cheamă, se pare că-s foarte eficiente, după spusele lui Ciclovan. Numai că Ciclovan, cred eu, n-are de unde știi cât de eficiente sunt; nu le-a încercat pe pielea lui și nici altcineva nu le-a încercat în țară... Cobai, asta suntem, dar nu-i nimic; dacă avem șansa să ne facem bine, nu ne dăm înapoi, mergem pe mâna lor. Important este să scăpăm de aici cât mai repede cu putință.

— Medicamentele nu sunt pentru mine, nu mă pot ajuta

cu nimic - comentă Curta, gândindu-se la posibilitatea de a intra și el în posesia acelor medicamente minune, cum spunea Ciclovan.

— De ce să nu fie, frate-meu, de ce să nu fie?... sau îți închipui că ești pe vremea lui Morăscu... A apus vremea aia, Petre... Din păcate, noi cei de aici ne dăm foarte puțin seama ce se petrece jos. În orice caz, Băltescu este acela care stabilește prioritățile, nu Stamate; de altfel, Stamate a și spus că nu se va amesteca în distribuirea lor.

— Dacă lui îi dă, de ce să se amestece?... Cel puțin Morăscu se amesteca și pentru el și pentru alții... Stamate nu se amestecă decât pentru el, restul - medicii, de-aia-s medici, se băgă în vorbă Buzangiu. Eu să-mi vând porcii și mă cărăbănesc. Dacă și eu m-am plictisit aici, înseamnă...

— Stai Buzangiule, simt nevoia să merg pe jos, m-a prins frigul, și după ce căruciorul opri în mijlocul drumului, Petre se dădu jos și merse pe lângă Buzangiu, între acesta și Gavra. Am să mă apuc de scris, frate Gavra, poate chiar de mâine, sau, dacă nu pot, de poimâine; dacă stau bine și mă gândesc, nici n-aș mai avea prea mult, un capitol, două, poate trei, unul dintre ele este însă al dracului de complicat...

Gavra lovi cu vârful pantofului o piatră ivită în cale; luna lumina ca ziua, așa că Petre putu vedea până și traiectoria pietrei spre bradul de pe partea stângă a drumului.

— I-a otrăvit pisicile Ceciliei Craiu... El le-a otrăvit! îl turnă Buzangiu pe Gavra.

— Nu mă lăsau să dorm noaptea... Le-am dat stricnină cu carne de pește, să le fi văzut cum țopăiau - spuse Gavra vrând să fie vesel. De mult le pândesc, n-au nici un Dumnezeu, s-au înmulțit ca șobolanii. Când îmi era lumea mai dragă, mă trezeam cu câte una în pat; coborau pe la mine ca să intre pe fereastră la bucătărie... Eradicare - conchise el și lovi altă piatră ivită în drum... Petre, am vrut să-ți spun; poate pe la sfârşitul anului... Nu mai am ce

căuta aici... Dacă de atâta vreme nu m-am vindecat complet, înseamnă că nu-mi face bine nici muntele, nici atmosfera... Dacă o să ai greutăți la tine, acolo în orașul de jos, mută-te la noi, între mineri, viața este alta, mai simplă, poate mai dură, dar croită pe alt făgaș... Tu ai nevoie de ajutor, Petre, eu atâta cât pot, sunt gata să ți-l dau. Mă auzi sau unde ești cu capul?...

— Mă gândeam la vis, un vis ciudat, frate Gavra, cu atât mai ciudat cu cât nu prea am obiceiul să visez, sau poate visez și uit, pe când visul ăsta...

— Dă-l dracului de vis... Oboseală, atâta tot...

Pădurea foșnea din nou, se pornise vântul, și printre crengile dese, luna abia se vedea, tăiată în felii, luând forma locurilor prin care trecea și luna era tremurătoare și fragilă ca o floare de păpădie.

41

Ziua sorocită sosise; ultimele controale dovedeau că Pintică poate părăsi sanatoriul, în ciuda celor câteva locuri *moi* descoperite de Ciclovan în ultimul moment în lobul superior al plămânului stâng. Dar între starea în care sosise și cea cu care pleca era o deosebire ca între cer și pământ. Pintică se putea socoti un om sănătos, după chip și așa arăta; se îngrășase cu câteva kilograme, niciodată nu avusese pe el o asemenea rezervă de grăsime; își demonstra sănătatea și bunăvoia lăuntrică arătându-şi tuturor pântecul ridicat și cureaua pantalonilor ajunsă la ultima gaură. Odată sorocită ziua plecării, Pintică nu se mai simți în apele lui; își pierduse siguranța de sine și

alerga năuc de la o cameră la alta să-și mărturisească bucuria, dar bucuria sa acum, în momentul plecării, nu era mare. Se obișnuise aici sus, în spațiul acesta limitat pe care îl cunoștea cum își cunoștea buzunarele, lumea din afară, în care nu mai pășise de mult, îi era străină și îi provoca o teamă nelămurită. Sora Nana îi făcuse cadou un pulover bărbătesc, unul dintre puloverele rămase amintire de la tatăl ei, și nu se feri să-i spună că împletitura aceea de lână are pentru ea o valoare afectivă imensă și că o dăruiește din dragoste și stimă față de el, pacientul care le dăduse cele mai puține probleme. Auzise și Cecilia Craiu de plecarea lui. Era bucuroasă de această plecare. Ca să nu fie mai prejos, îi dădu lui Pintică un geamantan de piele; un geamantan aproape nou cu trei închizători de metal galben și cu două curele trecute prin chingi, ca valiza să țină la greutate. Cecilia nu mai avea ce să facă cu geamantanele cu care sosise, știa foarte bine că nu mai avea unde să plece, locul îi era pentru totdeauna acolo; ajunsese la treizeci și cinci de kilograme, dar, spre mirarea celor din jur și mai ales a medicilor, această greutate n-o împiedica să se agite vioaie pe coridoare în capotul ei de mătase naturală chinezească, argintiu cu flori albastre. Pentru soția lui Pintică, Cecilia îi dăduse câteva cămăși de noapte și Ștefan primise darurile nu fără strângere de inimă; într-un fel, cadourile Ceciliei semănau a testament, voia să-l materializeze cât se mai afla încă în viață și făcuse acest lucru fără să dramatizeze, dimpotrivă, cu veselie chiar; bucuria ei era sinceră, de parcă și-ar fi pregătit valiza mare pentru propria călătorie.

În atâția ani de ședere, Pintică nu mai rămăsese cu nimic dar, în clipa când apăru - de data asta, fără să-i mai fie teamă că va fi izgonit pe ușă - Petre văzu în fața lui un bărbat elegant, cu un costum la două rânduri, cravată cu picățele, parcă o mai văzuse undeva, - da, nu greșea, era cravata lui Ciclovan, cu pantofi cu vârful ascuțit, pantofi de

lac, după cum străluceau și mai ales după felul neobișnuit cum călca Pintică în ei. Curta n-avea ce să-i dăruiască, lucrurile lui se împuținaseră peste măsură, în schimb avea negrișorii lui Morăscu înfipți pe insula lor de scoarță de stejar, acoperită cu stofa verde, și după ce privi darul acolo, în fundul dulapului, Curta renunță; nu era zgârcit și nu zgârcenia îl făcuse să revină asupra intenției sale, ci altceva; acest altceva era însuși Morăscu, prezent în sârmele acelea galbene, în arniciul de culoare neagră, și, cu toate că vru la un moment dat să turtească făpturile fragile cu palma, își luă gândul de la această răzbunare. Se întoarse din dosul perdelei și ridică din umeri.

— Petre, mi-e teamă să plec de aici... Mă crezi? întrebă el copilărește.

Pentru că se simțea stânjenit în costumul lui Forgaș, al acelui Forgaș de pe vremea când avea burtă, Pintică își dezbrăcase haina și, cu grijă, își scoase sârma de la umărul drept, acolo unde avusese operația; sârma i-o pusese Buzangiu, ca să nu se vadă umărul strâmb, din pricina nepriceperii lui Băltescu. „U”-ul acela din sârmă, prins de vata umărului și de mânecă îl arăta drept, deși nu era; Ștefan se așeză pe scaunul de lângă masă; nu-i conveni scaunul, și atunci se lăsă pe marginea patului, lângă Curta. Caietul cu ultimul capitol era început, un sfert de pagină se umpluse cu scrisul lui mărunt, bine aplecat spre dreapta. Curta îl închise și-l așează la marginea dinspre perete a patului, ca nu cumva Pintică să-i răsucească din greșeală foile. Într-adevăr, neavând caietul la îndemână, Pintică luă colțul unui cearșaf și începu să-l învârtă pe degetul arătător și se jucă în acest fel multă vreme până să fie în stare să scoată un cuvânt.

— M-am obișnuit, frate Petre, cu lumea asta de aici, sunt ca un animal obișnuit cu cușca lui, cușca strâmtă, dar obișnuința este mai puternică decât viața atât de incomodă din ea. Știu, spun prostii, acolo jos este atâta nevoie de noi,

s-au cheltuit mulți bani ca să ne facem bine, și dintr-o dată, această teamă de lume, de... Copilul cred că nici nu mă cunoaște, nu știu în ce fel am să-mi găsesc soția, cu toate că îmi scrie regulat și-mi spune că mă așteaptă, dar simt, Petre, doar tu m-ai învățat să citesc printre rânduri, vorbele ei sunt egale, putea foarte bine să le scrie oricui, unui străin de exemplu; nu i-a fost teamă să mi le scrie, ea mai spera să rămân, dar eu acum trebuie să plec... Atât de mult am așteptat această clipă, dacă ai ști cât de mult... Cel mai dor are să-mi fie de tine, de umilințele la care m-ai supus din cauza bolii, nu o dată mi-am zis că n-am să te iert pentru asta, și uite că te-am și iertat... Pentru mine, ai fost întotdeauna un om ciudat, sucit mai bine zis, și de neînțeles... N-am să uit că fără tine eram în lumea drepților, tu m-ai ajutat așa cum nici un frate n-ar fi putut-o face, și după ce te-am văzut cum te-ai purtat și cu ceilalți, chiar cu Baciu, mi-am dat seama că dorința asta a ta de a fi de folos când cineva e la necaz dispare imediat ce omul se simte mai bine; așa ai procedat și cu mine. N-am priceput de ce m-ai părăsit după ce m-am făcut bine, ca și cum nu ți-aș fi fost prieten... Tu ești făcut să ajuți pe alții la durere, să fii de partea lor, și la o adică să n-ai nevoie de sprijinul nimănui, ești un însingurat și un ciudat, asta am priceput și pentru asta nu m-am supărat niciodată pe tine. Mă asculți, Petre?

Curta înclină din cap, îl asculta pe Pintică, dar în sinea sa era cu mintea la acel început, când venise în sanatoriu și, în timp ce prietenul lui îi făcea micile reproșuri, el se întoarse în urmă cu ani, la vremurile când într-adevăr îi fusese lui Pintică și altora de folos, și zilele acelea parcă nu erau deloc îndepărtate; totul se petrecuse cu puțin înainte, atât de proaspete îi erau în memorie.

— Adică, mă asculți, Petre? Să nu faci cu mine pe prostul, să te prefaci că mă asculți, și tu de fapt... Petre, atunci când a venit Calafat Opincă și cu ceilalți, ceva s-a

întâmplat, eu știu că s-a întâmplat, dar eu nu mi-am dat seama și eram sigur că tu știai ce s-a întâmplat, tu și Forgaș, și nici unul, nici celălalt n-ați vrut să-mi spuneți... Sau poate nu s-a întâmplat nimic, numai eu vedeam întâmplarea aceea, adică vreau să zic că eu eram cu capul în nori, nu voi... Și uite că de-atunci i-am scris mereu lui Opincă, și el nu mi-a scris, poate s-a supărat pe mine că nu l-am primit cum trebuie, sau Dumnezeu știe de ce, și n-am vrut să plec până n-am primit această scrisoare, și scrisoarea a venit de la el și acum înțeleg că poate atunci nu s-a petrecut nimic anormal și numai capul meu a văzut ceea ce în realitate n-a fost... Că nici nu știu, Petre, de ce m-am apropiat de tine, acum, că plec, trebuie să ți-o spun și pe asta: dacă nu te vedeam o zi, nu eram om; îmi făcusem un obicei să merg pe la bolnavi, fie la masă, fie prin camerele lor, și atunci când te înjurau, eu îți luăm apărarea și eram fericit când puteam s-o fac, socotind că așa te răsplătesc pentru tot sacrificiul tău... Și la Baciu am fost, și nu o dată, de mai multe ori am fost, cu Gavra, și să știi că într-o seară l-am amenințat că-l omor dacă mai scrie de tine fel și fel de minciuni și să știi, Petre, că dacă nu te lăsa în pace îi și făceam felul; eu, când mă apucă pandaliile, sunt în stare de multe... Te-am crezut un om puternic, cu mult mai puternic decât mine și am înțeles că nu ești și dacă-mi pare rău că plec, îmi pare rău că eu nu voi mai fi aici să-ți iau apărarea.

Era limpede, Pintică își lua rămas bun, îi povestise totul, tot ce știuse și aflase despre el, lucruri importante sau mai puțin importante, intrase în amănunte și asta nu pentru că le-ar fi considerat obligatorii pentru celălalt, ci din dorința de a mai întârzia clipa aceea a despărțirii definitive, cu toate că Petre avea de gând să-l însoțească până la gară; se înțelesese în acest sens cu Gavra, cu Buzangiu și cu Forgaș. Și privindu-l cu coada ochiului, Curta avu din nou senzația că prietenul său, deși se părea că terminase tot ce

voise să-i spună, mai zăbovea dorind să întârzie momentul acela ce începuse să-l sperie; libertatea spre drumul de jos.

Curta se ridică din pat, afară se auzeau clopoțeii de la gâtul calului înhămat la trăsură și știa că nu peste multă vreme Pintică are să fie chemat.

— Petre, lasă-mă să te îmbrățișez, jos nu cred că am s-o pot face, dar Curta îl îndepărtă ușor, nu voia să fie îmbrățișat din moment ce avea de gând să se ducă la gară.

— Lasă acum, avem timp, spuse el, și își legă grăbit șireturile de la pantofi.

Când coborî Pintică însoțit de Curta, Gavra și Forgaș - ultimii doi purtând valizele grele, una din piele și alta de lemn -, la balcoane se auziră aplauze și strigăte de ura; Pintică, răsucindu-se în toate părțile, făcea semne cu mâna, cei de la balcoane erau pacienții care nu aveau voie să părăsească camerele. Pintică se despărțea de ei cu părere de rău, deși pe mulți nici nu-i cunoștea. La balconul Ceciliei Craiu se vedea halatul sorei Aneofița, ea era mesagerul Ceciliei; nu se simțea bine în acea dimineață.

— Spune să-ți pui fularul la gât, în tren e curent și nu mai ești obișnuit.

— Am unul în buzunar, răspunse Pintică, și, ca să dovedească flutură în fața sorei șalul scos din haină, dăruit de Cecilia în acest scop.

— Spune-i, soră, că o sărut și-i doresc sănătate, strigă Pintică, și roși la cele spuse, cuvintele veniseră de la sine, în acest moment se simțea mai apropiat de oameni decât se simțise viețuind cu ei, dar își deschisese sufletul în virtutea acestui moment solemn al despărțirii, fără să-și dea seama că sentimentalismul lui provoca la unele ferestre o reacție inversă decât cea dorită.

Scările intrării principale se umpluseră de pacienți; printre ei era și Băltescu și Ciclovan; Băltescu se uită uimit la umărul drept al lui Pintică; nu știa ce are sub vatelină și de câteva ori își șterse ochelarii. Ciclovan îi îndreptă

cravata și, fără să observe nimeni, îi strecură în buzunar un plic de culoare neagră, confecționat în grabă în sala de radiologie; vârâse în el câteva sute de lei, drumul până în Moldova era lung și știa că Pintică, în afară de foaia de drum, n-are la el lețcaie, pensia rămânând în întregime soției.

— Ștefane, să nu te dai la abuzuri, taure ce ești, pondere băiatule, în toate, altfel ne vedem iar aici, și tu ești cazul acela irecuperabil cu care mi-am obținut doctoratul și n-aș vrea să mi se ia titlul înapoi, glumi Ciclovan, și fața lui mare și bărboasă nu mai avea acum nimic impunător. Ochii sprâncenați se umeziră, în timp ce mâinile păroase, ca de maimuță, îi tremurau, ca atunci când obligat de împrejurări trebuise să opereze mâna a doua alături de Băltescu.

Sora Nana stătea mai în spate, acoperită de mulțimea de pacienți. Pintică o căută din priviri, dar nu dădu de ea; își luase rămas bun cu o seară înainte, asta fusese rugămintea sorei, totuși Pintică ar fi vrut s-o vadă. Sora se strecurase pe ușa de la intrare și, singură în laborator, își băgase un ochi în lentila microscopului, în timp ce celălalt, închis, strivea sub pleoape cine știe ce amaruri sau bucurii.

Nu era loc și pentru surugiu. Droșca n-avea decât patru locuri, cu cel de pe capră cu tot, și atunci Forgaș, cu un gest brutal, îl dădu jos pe electrician, însărcinat în ziua aceea să-l ducă pe Pintică la gară.

— Lasă, mă, eu avut la viața mea mai mulți cai pe mână, du-te că aduc eu asta înapoi, eu, Forgaș, călărit și umblat cu trăsura la viața mea.

Electricianul, perplex, cu ochii la Băltescu, nici nu simți cum biciul îi fusese smuls din mână. La îndemnul lui Forgaș, calul cu cei patru porni pe drumul cu piatră albă. Buzangiu ținea valizele pe genunchi, era fericit că e unul dintre cei aleși să-l conducă pe Pintică și scăpă o înjurătură printre dinți când văzu în spatele trăsurii pe

Stamate alergând cu o hârtie în mână.

— Talonul de mutare, Pintică, cotizația pe luna asta ți-o plătesc eu, strigă el din urmă.

Forgaș, cu toate că biciuia calul, nu putu să-l miște din loc; calul îl cunoștea pe Stamate mai bine, de când îl ducea regulat cu cotizațiile la oraș, și nu porni decât atunci când Stamate veni la el și-l bătu prietenește pe bot.

— Drum bun, Pintică, mai strigă Stamate, și calul, simțind că e liber, porni la trap mărunt spre poarta sanatoriului.

În spate se mai vedea doar halatul sorei Nana; după ce trăsura apucase pe drumul spre gară, ieșise pe scările sanatoriului și stătea singură, cu mâinile vârâte în buzunarul mare al halatului. Pintică îi făcu un ultimul semn de adio; intenționase să coboare și să alerge la ea, dar Gavra îl prinse de mână ca într-un clește, și el, neavând încotro, se mulțumi să agite fularul.

Forgaș cânta în limba lui un cântec trist și ceilalți trei îl ascultau, respectându-i starea sufletească; n-avea voce, distincte nu erau decât două note, cea de jos și cea de sus, între ele, rămânea un imens pustiu, dar el, netulburat, continua să umple spațiul cu vocea lui spartă. Pintică era fericit că se poate gândi la ale lui și privi în liniște, pe o parte și alta a drumului străbătut de sute și sute de ori. La ieșirea unei poteci din pădure, Pintică tresări; era poteca lui, poteca ce-i purta numele; se vedea că e emoționat la vederea acestui drum, singurul lucru care rămânea în urma lui, singurul de care își legase numele. Ar fi vrut să le spună celorlalți că, atâta vreme cât va exista sanatoriul și în el vor fi internați bolnavi, acest drum va trăi transmis de la un pacient la altul, era propria lui continuare aici, în aceste locuri unde își petrecuse atâţia ani.

Forgaș ajunsese la sfârşitul cântecului și vruse să marcheze acest lucru printr-un do de sus; la țipătul lui, calul se poticni și se opri nedumerit. Un îndemn cu hățurile

fu suficient ca să meargă mai departe. Forgaș tuși de câteva ori, își trase răsuflarea obosită și se șterse pe față cu batista lui albă, călcată proaspăt.

Ajunși în dreptul poienii lupilor, privirile tuturor se întoarseră într-acolo; nu se vedeau decât cele două stânci și oglinda pârâiaşului, mai mult ghicită printre bălării, o clipoceală plăcută se auzea până în drum, pesemne că în mijlocul pârâiaşului se oprise vreun ciot și învârtecuşurile apei scoteau acest susur mângâietor. Gavra privi insistent spre Curta și Buzangiu, și pentru că ei nu comentau în nici un fel trecerea prin acel loc, simți nevoia să facă o glumă.

— De la ei nu ți-ai luat rămas bun, Pintică, ar fi trebuit să te duci și să-i pupi în bot, uite că ți-ai și tocit buzele de atâtea sărutări, iar obrajii îți poartă urmele de ruj al sorei Aneofița, ce mai sărut de...

— Ce-ai cu ea, e o fată atât de bună - îi luă apărarea Pintică, dar Gavra nu mai spuse nimic, își strânse buzele subțiri și rele și în locul lor nu se mai văzu decât o linie aspră, inundată de perii bărbii nerase în acea zi.

— Te-ai făcut rău, tovarășu Gavra, îndrăzni Buzangiu și mută valiza lângă picioare.

Acum că nu-l mai vedea nimeni, valizele nu mai contau și nici sacrificiul lui de a le ține pe picioare, și rămas numai cu valiza de piele primită de la Cecilia o mângâie și o pipăi vreme îndelungată, dând din cap cu părere de rău că nu primise el un asemenea cadou.

— Piele de bou sau de mânzat, nu-i de porc, uite ce pori mici are, numai de mânzat poate fi, o avere, Pintică, ascultă ce-ți spun, sunt maestru la piei...

— O fi de măgar, Buzangiule, și tu nu-ți dai seama, n-ai avut de-a face decât cu porci și vite, cu măgari sfinți nu ți-a fost dat, asta este piele de măgar sfânt, ascultă ce-ți spun - și Gavra râse, arătându-şi dinții îngălbeniți din pricina tutunului. Uite, Pintică, cu plecarea ta, mi-ai sugerat o idee, n-are rost să mai fac nici eu purici, spațiul ăsta gol și

viața asta goală mă înnebunesc, și mai mult decât toate mă înnebunește blândeţea ta, blândeţea de fecioară...

— Acu, ce-ai cu mine, mă invidiezi că plec sau îți pare rău că nu rămân?

— Poate și una, și alta, în orice caz, cel mai mult va suferi Petre, amândoi vă completați de minune, tu - cu blândeţea întruchipată, el - atotduhovnicescul înțelept, pe tine cel puțin, dacă te înțeapă unul, plângi, adică demonstrezi că ești viu, el nici măcar nu tresare și, drept răspuns, este gata oricând să mulțumească. Se vede că biblia lui Ghideon n-a acționat numai asupra lui Landesman, ci și asupra lui, altfel după fiecare palmă primită de la toți măgarii ăștia ce se consideră sfinți n-ar fi întors și celălalt obraz.

— Degeaba spui, eu am avut un măgar când am fost mic, duceam cu el sacii la moară - se amestecă Buzangiu, având impresia că măgarul amintit trebuia să se refere neapărat la el.

— Taci Buzangiule, acum mă refeream la alt măgar...

— Adică la mine - se simți dator să intervină Curta. Azi ești într-o dispoziție proastă, Gavra, ce s-a întâmplat cu tine?

— Mai nimic, un modest prilej de bilanț, acum, că-l ducem pe acest drum, pe care l-aș dori fără întoarcere pentru Pintică... Dracu știe de ce m-am împrietenit cu voi... Ce naiba oi fi găsit...

— Ceea ce îți lipsește ție, asta ai găsit la noi - și Petre își aprinse o Mărășească, să nu fie nevoit să-și ducă gândul până la capăt, gând care l-ar fi înfuriat pe Gavra.

— Tot ce se poate, uite, la asta nu m-am gândit...

— Tu înrăit, Gavra, tu crezi cu răutate face dreptate, om rău, animal rău, nu om...

Ajunși la șosea, tăcură din nou; multele mașini și camioane îi stânjeneau, drumul nu mai era al lor și, cu toate că Forgaș își dăduse aere în pricina obișnuinței lui de

a umbla cu caii, acum asuda din greu, încercând să țină cât mai bine partea dreaptă a drumului.

Pintică deveni și el tot mai nervos, ceru chiar o țigară de la Curta, cu toate că nu mai fumase de ani de zile. După primul fum se îngălbeni și Gavra, supărat, îi luă țigara și o aruncă cât colo, mormăind și o înjurătură.

— N-ai ieșit bine din sanatoriu și te-ai și apucat de prostii, ia vezi, încă ești cu noi - și Pintică, cu mâna rămasă în aer, așa cum o ținuse înainte de a i se luă țigara, se uită la Gavra, cu teamă și reproș.

Gara era înțesată de oameni. Lăsaseră calul undeva pe o străduță lăturalnică, Gavra îi pusese câteva brațe de fân în față, Buzangiu și Pintică înarmat fiecare cu o valiză, prin spatele gării, ochiră un capăt de peron, și într-adevăr, acolo era lume mai puțină. Curta luă foaia de drum și se duse cu ea s-o vizeze, în timp ce Buzangiu, după ce îi atrase atenția lui Pintică să aibă grijă de valize ca de ochii din cap, plecă la un chioșc și se întoarse de acolo cu o pungă de dropsuri.

Pintică privi în jur să-l vadă pe Gavra. În zadar își roti privirile, chipul colțuros al minerului nu se zărea nicăieri. Buzangiu dispăruse și el, și Pintică, observând la dreapta lui o mulțime de gură-cască, înțelese că Buzangiu și Gavra nu puteau fi decât acolo; se uitau la cele două cuști de metal în care Pintică, de unde se afla, nu putea ști ce anume adăpostesc.

Primul plecase la cuști Forgaș; erau doi urși în drum spre o grădină zoologică, și atât Gavra, cât și Buzangiu se uitau la animalele doborâte de căldură, cu boturile larg deschise și cu limbile încărcate de o spumă verzuie. Cel mai mult îl atrase pe Gavra ursul din dreapta, un mascul, se vedea și după mărimea lui și a cuștii, aproape încă o dată cât cealaltă. Ursul urmărind oamenii impasibil, cu îngăduință, refuza bucățile de pâine pe care curioșii se înghesuiau să le arunce printre gratii, în ciuda protestelor

unui paznic care se agită fără rost în fața mulțimii.

— Lăsați-le, lăsați-le, să nu rupă cumva cușca, striga paznicul.

La aceste amenințări, Gavra râse, cu râsul lui tăios; paznicul sau era tâmpit sau nu-și dădea seama că animalele încetaseră de mult să mai fie fiare; erau doar câte o masă de carne, acoperită de blana fiarelor de altădată, și lor ca și costumul lui Pintică, blănurile le stăteau străin, ca de împrumut...

— Doi pușcat Forgaș ca ăsta - se lăudă acesta, dar Gavra brusc înviorat la față părea atent la altceva.

— În ce viață i-ai împușcat, Forgaș, în care? ceru precizări Gavra.

Ungurul se îmbufnă la acest afront și se duse cu un pas mai departe, ţinându-şi mâinile în buzunare și, cercetând ca un cunoscător labele și dinții galbeni ai animalelor, ca să le stabilească vârsta.

— Feriți, feriți, sunt sălbatici, oameni buni, să nu se întâmple ceva, urla paznicul, înarmat cu un drug de fier și cu o geantă de piele la șold, din care răzbătea un miros crunt de putreziciune; era hrana pe ziua aceea pentru urși; neavând unde s-o pună, o purta cu el, și pe unde se învârtea, curioșii se dădeau în lături.

— Ce sălbatici, mă nene, pe cine vrei să duci? Ăștia sălbatici? spuse Gavra.

Luă o bucată de sârmă găsită pe jos, o îndreptă printre gratii, atinse botul ursului cu ea și ursul, după ce-și miji ochii să vadă cine-l deranjează, primi zgârietura calm, fără măcar să-și închidă fălcile.

— Domnu... Tovarășu, lasă-l, tovarășe, lasă-l, ce-ai cu el, ce ți-a făcut Bubi? - se adresă rugător paznicul.

La auzul numelui, Gavra râse din nou; râdea cu hohote de numele ce semăna cu numele unei javre oarecare; se apucă iarăși să zgândăre botul ursului, de data asta cu răutate, și nu se lăsă până ce nasul negru și umed nu

sângeră, spre necazul paznicului, care înțelesese că omul acela își bătea de fapt joc de el.

— Uite-ți fiara, cum tace, fiară de circ, mai spuse Gavra.

Jocul lui continua, și ursul se făcu mic în cușca lui, din care nu putea nici să iasă, nici să se ascundă.

— Domnule tovarăș, dacă eu am să-ți sângerez nasul are să-ți placă? Ia să nu ți-l sângerez, eu am animalele astea pe inventar, eu răspund de ele și trebuie să ajungă vii și sănătoase. Ai înțeles? Te rog să le lași în pace că altfel...

— Că altfel ce? - spuse Gavra. Că altfel mă umpli de borș... Ai? Asta ai vrut să zici? Ei, ia încearcă - și Gavra se apropie de paznicul mărunt, cu pantalonii soioși și plini de umezeala ce curgea din tașca de piele.

Paznicul se dădu un pas înapoi și, fără să mai zică ceva, se așeză pe pământ, la o margine a custii și ursul, căutând parcă sprijin la el, se trase spre acel colț. Dar sârma îl împunsese de data asta mai zdravăn, de vină fuseseră mișcarea bruscă a ursului și insistența copilărească a lui Gavra; durerea, ca și sâcâiala nesăbuită îl scoaseră din letargia obișnuită, și ursul lovi cu o labă în ușa de metal și ușa ruginită legată doar cu sârmă cedă. Lumea începu să alerge speriată care încotro.

— Uite ce făcuși, domnule, uite ce făcuși, spuse paznicul și, grăbit, se cățără pe primul stâlp ieșit în cale, în timp ce ursul ieși din cușcă și se luă după Gavra, scoţând urlete de mânie.

În curând, printre linii și pe peron nu se mai văzu țipenie de om; fugiseră în sălile de așteptare și priveau de acolo. Ursul se opri la vreo zece metri în fața lui Gavra, care încetase și el să mai fugă. Ochii lui Gavra străluceau satisfăcuți, nimeni nu-i putea înțelege bucuria aceea în fața animalului răzvrătit, înțelegerea era numai în el, și el se bucura fără să intuiască imensul pericol declanșat chiar de el. Ursul îl privi câteva clipe cu ochii însângeraţi, scoase un răget și se opri arătându-şi colții, apoi se ridică în două

picioare, chiar în clipa când Buzangiu, cu arma scoasă din dricul droștei, se îndrepta spre ei. Gavra n-avea de unde să-l vadă, privea animalul cu o bucurie sălbatică, amândoi erau de nerecunoscut, și dintr-o clipă în alta ai fi crezut că Gavra va fi primul care se va repezi la fiară, nu din ură față de ea, ci dintr-o prea adâncă dragoste...

— Așa, Moș Martine. Acum poți să vii să mă omori, dacă-ți dă mâna.

Ursul mormăi fioros, își șterse cu limba nasul însângerat și se duse spre Gavra în cele două picioare. Atunci se auzi detunătura puștii lui Buzangiu o dată, apoi încă o dată, și parcă cel răpus nu fusese ursul, ci Gavra, obrazul îi devenise palid, și când fiara căzu într-o parte, încercând să-și ridice botul încă o dată, Gavra se duse la ea și îi închise ochii, cum i-ar fi închis unui om.

— De ce domnule tovarăș, de ce? La ce ți-a folosit, domnule tovarăș, la ce? Era și el acolo un biet animal, se auzi lamentația pazniculuí, care era convins că cel care-i împușcase ursul fusese Gavra și nu Buzangiu, rămas la distanța de la care trăsese.

— Gavra, Gavra! strigă Pintică, nedezlipit de lângă valizele lui; nu fugise odată cu ceilalți, nu putea ridica singur ambele geamantane, preferase să rămână pe peron cu ele și de acolo văzuse întreaga întâmplare din care el înțelese cu totul altceva decât credeau ceilalți.

Gavra nu luă aminte la strigătul lui. Se întoarse cu spatele către gară și, cu mâinile în buzunare, plecă printre linii, pe jos, spre mirarea lui Forgaș și a lui Curta, apăruți și ei lângă ursul mort.

Nu-l găsiră pe Gavra la sanatoriu; ajunsese nu se știe cum, înaintea lor; luase vreo mașină de ocazie, sau pur și simplu tăiase dealurile, slujindu-se de drumul lui Morăscu sau al lui Pintică; camera îi era goală, în afară de câteva perechi de ciorapi rupți, de o cămașă și câteva cărți, nu mai era nimic, ușile deschise vraiște, semn că plecase

grăbit, dar unde plecase nu știa nimeni. Cea mai alarmată era sora Nana; numai cicloserina fusese de vină, dădea asemenea stări ciudate, Gavra putea fi un exemplu; plecase fără certificatul medical și fără foaia de ieșire. Sora era îngrijorată nu atât din cauza lui, de pierit nu putea pieri, ci pentru certificat, fără el nu-și putea primi pensia.

Era trist Curta de această plecare bruscă și inexplicabilă, și ca să se liniștească, preluă părerea sorei Nana, medicamentele erau de vină, ele acționaseră alandala asupra sistemului său nervos, îl scoseseră din minți și-l determinaseră să fugă. Băltescu luă imediat măsura să se înceteze tratamentul la firile mai sensibile; dimineața, chiar în dimineața aceea, Deluța se ascunsese la micul dejun sub masă și striga de acolo că îi e frică, nu știa de cine și de ce îi era frică. La alții însă, medicamentele își făceau efectul dorit, luate cu doze puternice de luminal, nervii erau ținuți în frâu. Băltescu ajunse la concluzia că atât Deluța, cât și Gavra, neglijaseră în tratament tocmai barbituricele și sistemul nervos cedase. Ca să nu se mai întâmple cine știe ce, se lipiră câteva afișe, în care se comunica obligativitatea tratamentului sub o atentă observație, fiecare bolnav fiind dator să-și ia doza în fața personalului medical, ca să se poată controla astfel exact starea pacienților.

Plecarea a doi prieteni dintr-o dată era mult prea mult pentru Curta; nu mai avea vreme și nici forță pentru alte prietenii. Îi rămăsese scrisul. Se apucă să scrie, dar din când în când rămânea cu creionul ridicat în aer; la cea mai mică mișcare pe coridor, la fiecare siluetă care se zărea pe drumul ce ducea spre sanatoriu. Spera că Gavra se va întoarce, dar speranțele lui se dovediră deșarte. Nu știuse Curta cât de mult ținuse la Gavra, cât de mult se obișnuise cu el, cu felul lui de a fi; o știa acum, când nu mai era în preajma lui, când îi lipsea, și ar fi dat mult să-i audă mersul

ferm până la ușă și clanța răsucită până la refuz. Felul direct, aproape brutal, enervant la început, câştigase cu timpul în conștiința lui teren, îi devenise familiară această brutalitate, francheța lui Gavra era exact ceea ce-i lipsea lui și prefera să-și audă propriile opinii rostite prin gura prietenului, decât să se obosească să le dea singur în vileag. Ceva se petrecuse atunci la gară, ceva dincolo de întâmplarea în sine, altfel Gavra n-ar fi plecat și Curta, care nu fusese de față și nu văzuse relația dintre el și urs, nu înțelegea ce resorturi intime îl determinase să se poarte așa.

Prins de gânduri, Curta încetă să mai scrie; gândurile erau cu totul altele decât cele ce trebuiau așternute pe hârtie, și fiindcă nu avea chef să stea lungit pe pat, cu mintea la cel plecat, preferă să se îmbrace și să facă o plimbare. Nimeni nu-l mai apostrofa, nici măcar verbal, pentru nerespectarea orelor de cură. Făcuse cură destul fără nici un rezultat, așa că Băltescu și Ciclovan îl lăsau în plata Domnului, era ca și unul de-al lor, un cadru medical oarecare, cu singura deosebire că în loc să facă vizite la bolnavi, i se făceau lui; de fapt, era vizitat rar de medici, n-aveau ce să-i mai spună, medicația și-o făcea singur prin intermediul surorilor, vitamine și calciu.

Nevoind să se plimbe fără sens, Curta își zise că n-ar strica să meargă la Isaac. Ideea îl înviora. Ca să scurteze drumul, folosi poteca lui Pintică. Nu mai simți însă nici o bucurie, drumul devenise ca o alee de cimitir, tăcută, cu ramurile pomilor clătinate în șoaptă, și această senzație o încercă în primul moment. Nu mai era o potecă vie, Curta s-ar fi ferit acum să țipe sau să chiuie, până și păsările ciripeau rar, cu glasul stins; iarba începuse să crească prin mijlocul fâşiei de pământ; își zise că, într-o bună zi, din toată poteca nu va mai rămâne nimic, fără Pintică poteca nu mai era potecă, ci o scurtătură oarecare, mai obositoare decât drumul lung, ce șerpuia printre dealuri.

Trecu din nou șoseaua, să meargă pe drumul lui Morăscu, încercă câteva intrânduri în pădure, dar ele se dovediră false, se încurcau în primele desișuri; poate drumul acela era în altă parte și-l uitase sau pur și simplu nu mai exista, îl năpădiseră verdeața, bălăriile; o clipă Curta se gândi să mai încerce, apoi renunță, merse pe drumul obișnuit și, eliberat sufletește de căutările inutile, se bucură că insistența se dovedise mai slabă decât își închipuise.

Cabana era la fel cum o văzuse ultima oară din mașina verde, doar că era mai înecată în verdeață și parcă mai neagră din pricina anotimpurilor ce trecuseră peste ea. Numai ferestrele mici, cu geamurile curate, cu mușcatele înflorite în pervaz și clopotul care se mișca încet sub greutatea unei ciocănitori îi dădură sentimentul că locuiește cineva acolo; ciocănitoarea lovea cu ciocul, scoţând din bronzul lustruit sunete delicate. Din când în când, pasărea se oprea, își răsucea capul într-o parte și privea cu un ochi căciula pe care se afla, apoi, nedumerită de zgomotele neuniforme, privea și cu celălalt ochi, neînţelegând cum monotonia ciocăniturilor ei se transformă în melodie.

Din casă ieși Saveta; pântecul îi era mai umflat decât atunci când se întâlniseră pe costișa dealului. Sub singura fustă de cânepă, rară, ghemotocul de viață se ridicase mai sus de brâu și Saveta își purta sarcina tot mai greu, și urmele acelei oboseli zilnice se citea pe fața ei palidă, acoperită din loc în loc cu pete cafenii. Mergea Saveta după apă, dar văzându-l acolo îi zâmbi și câtva timp îi urmări privirile până la clopotniță și râse când își dădu seama de unde venea acel cântec ciudat. Ciocănitoarea acum nu mai lovea cu ciocul în același loc, bătea în semicerc. Metalul, turnat când mai subțire, când mai gros, scotea și el sunete diferite și Saveta, curioasă, se duse până acolo și privi ceaunul gălbui, vrând să vadă ce căuta

pasărea acolo.

— Furnici, spuse ea simplu.

Curta îi luă găleata din mână, o însoți până la șipot, umplu căldarea cu apă și se întoarse apoi din nou la cabană. Femeia întrebătoare se uita la el de jos, neștiind ce să-i spună.

— Isaac? întrebă Curta direct, cuprins de o presimțire ciudată din pricina acelei ciocănitori care își căuta hrana într-un loc atât de puțin nimerit.

Saveta îi luă găleata, o așeză lângă vatră, merse înainte târâș și se opri la marginea tăpșanului, unde începea pădurea lui Visalon. Sub coroana unui ulm, Petre văzu o ridicătură de pământ, mai mult platâ, fără cruce și fără alt însemn, și Saveta nu făcu altceva decât să se uite la el, apoi, tot așa precum venise, se îndepărtă și-l lăsă singur.

— V-a lăsat o valiză... A fost dorința dumnealui să nu fie chemat nimeni de la sanatoriu și baci Todera și-o îndeplinit făgăduința - mai spuse ea, oprindu-se pentru un timp din mersul ei obositor...

Murise Isaac, pământul era încă reavăn, însemna că fusese îngropat de câteva zile, în acele zile în care el tot vruse să-l viziteze și tot amânase vizita, fără vreun motiv deosebit. Nu era nici îndurerat, nici emoționat de această veste; destinul își încheiase cercul, atâta tot. Dacă nu l-ar fi încheiat acum, ar fi făcut-o în curând, și Curta se simți liniștit lângă acel loc de veci. Nu voia să-și pună întrebări în legătură cu dorința lui Isaac de a nu fi chemat nimeni; desigur nu voise să-l vadă cineva în starea în care ajunsese sau nu dorise tovărășiile mai vechi din alte motive, știute numai de el. Câteva fire de iarbă și o ferigă dăduseră colț din pământ și Curta se bucură la vederea lor de parcă nu s-ar fi aflat în fața unui mormânt în care se odihneau rămășițele pământeşti ale celui care fusese Isaac Landesman, ci o movilă oarecare, un semn de hotar între o lume și alta; în fața unei asemenea dovezi de trecere prin

timp Curta știu să nu se mai întristeze.

Era sigur că și Landesman privise la acea ultimă clipă senin, fără tulburări interioare prea mari; nu se miră de lipsa crucii. Nici nu se aștepta să găsească însemnul bisericesc la căpătâiul mormântului.

Saveta îl duse pe tăcute în camera unde locuise Landesman și-i arătă sub pat valiza galbenă, scorojită, și se simți datoare, fără să fie întrebată, să explice mai departe întrebarea nepusă de Curta.

— Părintele Ghinolea a plecat și el, a trecut domnul Gavra și l-a luat... Baci Todera s-a dus prin sate, să caute alt popă. Zicea că poate găsește...

Curta ascultă vorbele femeii calm, iarăși ca pe ceva firesc; nu-l miră nimic, cum nu-l mirase nici moartea lui Isaac, plecarea într-o altă lume a lui Ghideon - cu atât mai puțin. Se aplecă și scoase valiza. Nu era închisă. Într-o broască se odihnea o cheiță ruginită la capăt, se vedea că nici Isaac n-o mai folosise de mult. În valiză nu era mare lucru: câteva becuri colorate, o pensulă, câţiva metri de fir electric, un clește, și mai la fund un închizător de pușcă, uns să nu rugineasscă, o stea de lemn în șase colțuri, proaspătă - lemnul de brad mai mirosea încă a rășină. Curta luă închizătorul și-l vârî în buzunarul hainei, apoi privi la steaua de brad cu un înțeles aparte pentru el și, fără să zăbovească, se duse din nou la mormânt și o bătu cu două cuie deasupra trunchiului sub care odihnea fostul lui tovarăș de suferință. Asta fusese dorința lui Isaac; știuse că, mai devreme sau mai târziu, el, Petre, avea să treacă pe acolo și-i lăsase acest testament tăcut și ușor de descifrat. Petre luă o mână de pământ; pământul era cleios, mirosea a reavăn, pământ gras și bun. Stătu câteva clipe pe gânduri, fărâmiţă în palmă ţărâna, și când ea se făcu ușoară și mișcătoare între degete, se uită în jurul lui și o aruncă în cele patru colțuri ale zării.

Saveta răsturnase mămăliga pe un fund de lemn de

stejar, scorțos din pricina mămăligilor mai vechi. Curta văzu la masa de afară două tacâmuri; înțelese că unul era pentru el, poate de pomană pentru sufletul lui Isaac sau o masă obișnuită? Mâncă fără poftă și vărsă din cana cu apă câteva picături în amintirea celui care nu mai era.

— Nu crezi că ar fi bine să mergi la un doctor, Savetă? Văd că te miști greu, ar trebui să fii supravegheată...

— Eu la doctor? Pune mâna, domnișorule, parcă vorovește - și Saveta îi apăsă mâna pe pântece, apoi vorbi ceva în șoaptă, și Curta avu certa senzație că silabele frânte nu erau ale femeii, ci ale acelei vieți dinlăuntru, dornică să iasă la lumină.

42

Nu dormise toată noaptea, scrisese cu o înverșunare necunoscută; umpluse pagină după pagină cu scrisul mărunt, și cu toate că în fața ochilor nu-l avea decât pe Landesman, cu chipul lui slab, ros de boală, dar mereu surâzător și pus pe glume, năluca nu-l tulbură; se oprea uneori, și când voia să-l întrebe câte ceva, Isaac se făcea că se duce pe balcon, și până se întorcea, Petre uita întrebarea și se apuca să scrie din nou. Pe la mijlocul fiecărei pagini, Isaac reapărea, ca să se topească de fiecare dată când vedea buzele lui Curta încercând să-l ademenească. Atunci, Petre, plictisit, îl înjură cumplit, și Isaac, supărat, zbură peste balcon ca o pală de vânt. Ca să se convingă că într-adevăr a dispărut, ieși pe balcon. Isaac plutea în ceață, i se mai vedea doar părul alb și rar în geana aceea de răsărit de soare; abia atunci simți

oboseala. Se apucă să facă gimnastică, folosind bara de metal pentru aplecările și ridicările lui stângace. Se urcă din nou în pat, cu gând să termine acel capitol, dar până să reușească să-și ia fraza de la capăt, adormi cu capul rezemat de zid, cu caietul de dictando pe picioarele ridicate sub pătură, mâna în care avea capătul de creion, în lunecarea ei se lovise de perete, și vârful de grafit înscrisese o linie neagră, șerpuitoare, tot mai nesigură pe măsură ce coborâse. Așa îl găsi Ciclovan, în această atitudine de om pus pe meditație, și când îl trezi, Petre se uită la el speriat, întrebându-l de ce nu-l lasă să-și vadă de treabă.

— N-am făcut un control de mai bine de șase luni. Peste câteva zile plec în concediu, frățioare, primul meu concediu la mare, și vreau să-ți las fișa curată. Prefer să te revăd la întoarcere și să te iau de unde te-am lăsat, așa că lasă-ți muza în mă-sa și hai până la radiologie. Ai cam slăbit, domnule, aproape regret că ți-am dat voie să lucrezi în cameră; numai că știam foarte bine, dacă nu te-aș fi lăsat, tot nu te-ai fi supus, și atunci am preferat să faci ce faci cu consimţământul meu. Uite care e rezultatul; cred că cei de la Antipa te-ar plăti cu bani grei, nici n-ar mai trebui să te bage în spirt, ar face economii pentru un model de scriitor ajuns în fază de schelet ambulant - și Ciclovan râse, arătându-şi dinții puternici. Dacă insistam de la început să vii la lecțiile noastre de gimnastică, poate ai fi câştigat ceva; chiar dacă nu te vindecai, aveai cel puțin posibilitatea să vezi și tu câte un fund de femeie, nici nu știi, frate Petre, ce bine face ochiului și sufletului o mișcare din... Mi-a scris Ispasiu Titorian, mai bine zis jumătatea lui, Leopoldina, el mi-a însăilat doar câteva rânduri; ea a ținut să umple două pagini și pe cuvânt dacă nu se interesează mai mult de tine decât de mine. E curioasă fătuca să-ți citească cartea, eu te-am divulgat, ce dracu', ce noutăți să-i mai dau? Am ajuns și eu să bârfesc ca o fată oarecare,

plictisită de viață...

— Ce face acum? întrebă Curta, nedorind ca vestea lui Ciclovan să rămână fără o întrebare măcar de complezență și, plictisit de această întrerupere de la scris, se ridică din pat și își așează cu grijă caietul și creionul în dulapul metalic, acum armat cu două lacăte, dintre care unul cu cifru, cadoul lui Gavra de Sfântul Petre.

— E internat la un alt sanatoriu; ea s-a reprofilat, din medic internist a devenit ftiziolog; oricum, bacilul face parte din familia lor și ar fi păcat să nu devină salariații lui. El o duce ceva mai bine, medicamentele l-au mai pus pe picioare, ea s-a însănătoșit, cel puțin cu asta se laudă în fiecare scrisoare.

— Bine, doctore, într-o clipă sunt jos, cu toate că puteai să scrii de la dumneata pe fișă ce-ai scris și acum 6 luni; rezultatul este același, ce contează o mărire sau o micșorare de un centimetru? Dacă n-aș fi fost pozitiv, de mult te lăsam fără plăcerea de a scrie zece articole supte din boala mea, cred că ai făcut o avere cu ele.

Ciclovan râse din nou, mâinile lui păroase se loviră de genunchi, modul direct în care îi vorbea Curta îi plăcea, era și al lui; veselia de acum fusese însă determinată de știința numărului exact de articole pe care le scrisese; zece la număr, într-adevăr, după ultimul pe care îl trimisese spre publicare numai cu câteva zile în urmă...

— Văd că Baciu are discipoli serioși, știi totul, chiar mai mult decât el, bag mâna-n foc că nu cunoaște cifra exactă așa cum o cunoști tu... Apropo, pentru că mi-am adus aminte de el, e înnebunit din pricina dispariției acelor hârtii de valoare - cum le numește, - acel jurnal intim - sper, numai literar - a cărui pierdere o plânge în fiecare zi. Ieri a intervenit ceva nou, cred că cicloserina e de vină, umblă cu afacerea lipită de picior cu un leucoplast, băiatul a fost pedepsit și cerșește în fiecare zi pe la ușile femeilor câte un pic de înțelegere. Lacom cum e, a înghițit mai

multe medicamente decât trebuia și, cu toate că ia zilnic câte o doză mortală de luminal să-și revină la starea lui de impotență, nu-i chip să scape de această virilitate întârziată, din pricina căreia nu mai poate asculta pe la balcoane și pe la uși. Gata, am tăifăsuit destul - mai zise Ciclovan, - mă duc s-o răsucesc pe toate părțile pe Deluța până vii, mai are o mică găurică sub sânul stâng și simte o plăcere deosebită să se știe controlată în acel loc cu maximă exigență.

Curta coborî scările după vreo jumătate de oră. Preferase să facă un duș, să se mai răcorească, să înlăture de pe el transpirația din noaptea de încordare; fusese o noapte sufocantă, și desele plecări și reveniri fantomatice ale lui Landesman îl obosiseră și-l făcuseră să asude abundent.

Se întâlni cu Deluța la intrarea pe coridorul de la demisol, era îmbujorată; sub pulovărul galben de nylon, subțire și strâmt, partea stângă a pieptului se arăta mai voluminoasă, și ea își ducea mâna mereu acolo ca și cum durerea și boala nu erau înlăuntru, ci la suprafață. Deluța îi zâmbi când se întâlniră, și Curta, după ce trecu, făcu ceea ce nu făcuse niciodată; se uită în urma ei și, văzându-i oscilările masive, dădu din cap; la venirea în sanatoriu, era o fetiță oarecare, cu părul lung, subțire ca trestia, acum arăta ca tovarășa Vanda, fundul i se ridicase de atâtea exerciții la orele de sport, picioarele deveniseră robuste și lăsau să se vadă în efortul de a urca scările mușchii prelungi ai gambei, de parcă erau pești mișcători sub pielea bronzată.

La ușa laboratorului era multă lume, și Curta, care nu mai mânca de mult la cantină, nu recunoscu aproape nici o figură; majoritatea erau bărbați între două vârste, cu părul albit, în ciuda obrajilor încă tineri și fără cute, și Petre își zise că aceasta era a doua generație de activiști: erau incomparabil mai bine îmbrăcați dar sigur cu nu mai

puține probleme ca primii, și meseria lor era ușor de descoperit după chipurile bronzate, după cefele aproape negre, după pantofii sau ghetele cu tocurile bine muncite pe drumurile de țară, sub arșițele lui Cuptor sau sub ploile fără milă ale toamnei. Trecu mai departe, spre sala de radiologie și, fiind convins că toți ochii se vor întoarce după el din cauza puținelor kilograme, a pantalonilor ce atârnau pe el ca pe niște bețe de sperietori, se răsuci după câţiva metri; într-adevăr, reacția fusese aceea pe care o scontase, proaspeții pacienți erau bucuroși de starea lor cu mult mai bună decât a celui pe care-l vedeau trecând. Doar un pacient mai în vârstă se încruntă și fu trist la vederea lui și Curta îi mulțumi în gând pentru compasiunea de care el nu avea nevoie.

Ciclovan îl aștepta la ușă, și lângă el o soră nouă, necunoscută: era o fată tânără, brunetă, cu dinți de porțelan. Zâmbea arătându-i trei păhărele de mușstar, semn că în fiecare trebuia să lase câte o porție de spută pentru analizele de care fusese scutit atâta amar de vreme.

Ciclovan, obișnuit cu întunericul din încăpere, își scoase ochelarii fumurii, îl trase cu brutalitate așa cum era, în cămașă, în fața aparatului, îl răsuci de câteva ori, zise „gata”, ca apoi să înceapă să-l răsucească pe toate părțile, nesigur pe propriii lui ochi. Curta fu nevoit să se dezbrace de cămașă, și controlul începu din nou, de data asta simțea degetele puternice apăsându-i coastele; după ce crezu în sfârşit că Ciclovan a găsit locul cu pricina se trezi întors cu spatele, iarăși fără nici un cuvânt, și masajul reîncepu, până ajunse să fie dureros.

— Ce-i doctore? Din una s-au făcut două sau pur și simplu plămânul a trecut prin mașina de tocat? spuse Curta, mimând o falsă voioșie, fiind de fapt îngrijorat de tăcerea prelungită a medicului.

— Bagă aer în tine și taci, așa, nu respira, acum dă-i drumul, simt după inimă că te sufoci, trage din nou, ține-l -

și Curta îl ținu până ce simți că ochii îi plesnesc de încordare, dar pentru că Ciclovan nu-i spunea să-l dea afară, făcu un efort supraomenesc încă multă vreme, până ce își simți inima în omușorul de la gât, bătând bolovănos, apoi tot mai rar, mai încet. Își zise că și moartea prin asfixiere stătea în puterile lui; acum, efortul de a se stăpâni să nu respire era mult mai mic, aproape plăcut, și imaginile roșii-verzui ce se zbăteau ca niște fluturi în dosul pleoapelor închise îi făceau plăcere, apoi fluturii începură să-și lățească aripile, și aripile lor deveniră străvezii, tot mai difuze, până ce părăsiră ochii, luându-și zborul în altă parte, și atunci Curta auzi, ca într-un vis, strigătul lui Ciclovan.

— Respiră, dom'le, te-ai tâmpit? și el respiră cu întârziere, aproape cu părere de rău că trebuia să depășească acea clipă simțită în șira spinării ca o furnicătură plăcută. Du-te și cheam-o pe sora Nana, tună Ciclovan la fata de lângă el; sora, speriată, în loc să iasă pe ușă, se lovi de fereastra vopsită în negru și Ciclovan înjură cumplit, ca și cum vina că ușa nu era în partea aceea era a ei.

Veni și sora Nana. Ciclovan o obligă să se aplece asupra cadranului mobil și începu din nou să-l pipăie, să-l răsucească pe toate părțile.

— Soră, dacă nu m-am tâmpit, înseamnă că împuțita aia de gaură a dispărut. Dumneata vezi ceva?

— Nu văd nimic, domnule doctor…

— Dacă nici dumneata nu vezi, înseamnă că n-am orbul găinii, așa cum am crezut.

Ciclovan se ridică, își scoase șorțul de protecție și pregăti aparatul cu mâna lui pentru tomografii, îi secționă plămânul în mici felii de câte o jumătate de centimetru, și nu-l lăsă pe Curta să se îmbrace până ce nu asistă în camera obscură la developarea clișeelor; când primele umbre negre-albe ale plămânului forfecat de raze apărură

pe celuloidul umed, se așeză pe scaun și-l chemă pe Curta în camera alăturată, cu o voce obosită, de om sfârşit.

— Uită-te singur, te pricepi nu mai puțin decât mine - și-l lăsă pe Petre să-și cerceteze propriul lui interior cu minuțiozitate de specialist, dar Curta nu văzu altceva decât văzuse și Ciclovan și aproape îi păru rău că nu vede nimic.

— Doctore, s-a închis, s-a închis cinstit, cine știe prin ce miracol...

— Cum tot prin același miracol se poate redeschide - spus Ciclovan, el însuși temător de un diagnostic prea precis, ce putea într-o zi, două să fie dezmințit de un control ulterior. Dă materie pentru laborator, să vedem ce zice sputa, dacă e negativă înseamnă că scârboasa aia de gaură ne-a dus pe toți de mai mult vreme, a renunțat la existența ei, fie din plictiseală, fie din motive pe care nu le cunosc; așa cum arăți, nici Dumnezeu nu putea să prevadă o însănătoșire, dimpotrivă...

— Adică sunt vindecat, doctore? încercă Curta să mai scoată de la medic încă o dată acele cuvinte liniștitoare care nu-l bucurau deloc.

Ciclovan se ridică și aprinse lumina, se șterse la frunte, transpirase și el din pricina efortului dar mai ales a uimirii și multă vreme îl privi pe Curta cu o căldură frățească, bucuros de un asemenea deznodământ fericit.

— Aparatul zice că ești vindecat, Petre.

Ciclovan bătu aparatul din camera învecinată cu mâna ca pe un cal de curse ce și-a făcut datoria strălucit ajungând primul la potou. Petre rămase cu cămașa în mână, până ce sora Nana, grijulie să nu răcească, i-o așeză pe spate, și Curta îi simți degetele de gheață dar cu toate astea ar fi dorit ca mâna aceea să mai zăbovească pe oasele ieșite de sub pielea ca pergamentul.

— Soră, adică s-a terminat, asta înțeleg, nu-i așa? Nu-i vorba de un vis frumos și nici de unul urât.

— Fotografiile sunt concludente, spuse ea și își șterse

ochii cu o batistă imaculată, scoasă din buzunarul șorțului bine călcat.

— Ești nemaipomenit, domnule, eu fac pe mine de emoție, și tu stai de lemn-tănase, zău că nu te pricep...

— Doctore, în locul lui, nici eu n-aș putea sări în sus - îi luă apărarea sora Nana, gândeşte-te de câţi ani așteaptă această veste, dar iată că imposibilul...

— Lasă, soră, filozofia, te rog, las-o dracului, ai văzut și dumneata, gaura a dispărut, am merita puțină recunoștință din partea lui, măcar să ne împărtășească bucuria, altceva nu doresc și dumnealui e trist, din cale-afară de trist...

— A murit Landesman, acum o săptămână, l-au îngropat - spuse Curta.

Vorbele îi răsunară limpezi și calme, aproape fără vrerea lui. Era stupid ca la vestea bună pe care o primise să riposteze în acest fel, dar asta îi venise să spună și el nu se putu împotrivi.

— Asta-i viața, spuse Ciclovan, și deschise larg fereastra și câtva timp rămase acolo, cu palmele la ochi, până ce lumina puternică se filtră suficient printre degetele adunate, și atunci se uită direct la soare, cu ochii larg deschiși, ca și cum s-ar fi bucurat atunci pentru prima oară de existența lui.

— Mai stai o lună, două, să vedem, să n-avem vreo surpriză, chiar te rog să nu începi să te lauzi, să nu fii obligat apoi să retractezi, s-ar putea ca bronhia să-și fi închis supapa într-un moment de vacuum, la un efort oarecare se poate deschide din nou. Nu te sfătuiesc nici să faci eforturi, nici să nu faci; fă domnule, la urma urmei, ce vrei, eu în locul tău, după o săptămână de așteptare, aș încerca să mă verific. Ce zici soră? Dacă n-ar fi atât de încuiat, i-aș sugera-o ca medium necesar pe tovarășa Vanda, ea, care a descheiat la viața ei atâţia pantaloni, are și forța și experiența să desfacă și o gaură în plămân. Fă un efort, un efort, Petre, un efort, firește, nu prea mare;

numai el ne va da certitudinea descoperirii de acum.

Curta se îmbrăcă, apropourile vulgare ale doctorului, pornite din bucuria însănătoșirii, nu avură darul să-l înveselească. Își îmbrăcă în grabă cămașa peticită la coate și plecă fără măcar să spună bună ziua. Ciclovan îl văzu, la scurt timp, coborând pe aleea sanatoriului și dădu din cap, spunându-și pentru el: „Tâmpit sadea”. Dacă vestea nu avusese darul să-l învioreze pe Curta, în schimb, Ciclovan era de-a dreptul fericit și dorind încă o dată să se convingă că nu greșise, se duse din nou în laborator și rămase acolo cu lupa aplecată asupra feliilor de plămân secționate de aparat.

Curta ieșise să se plimbe, mirat și neîncrezător în noua stare în care se afla, dar surprins totodată că picioarele, numai cu o zi înainte ca de gumă, se țineau țeapăn și călca sigur pe ele. Transpiră abundent când își dădu seama că de fapt golul acela de la stomac și durerea atroce de sub furca pieptului nu erau altceva decât glasul renăscut cu o forță uluitoare al foamei și, grăbit de această nouă descoperire, se duse direct la sala de mese și nu-i păsă deloc că era între orele de masă și că se făcea curățenie; fără să ceară voie de la nimeni se îndreptă spre frigiderul enorm, scoase o bucată de carne pe jumătate înghețată, ochi o cratiță și puse carnea la foc, sub privirile bănuitoare și speriate ale personalului.

— Cicloserina, spuse în șoaptă o femeie, și bucătarul-șef, pentru orice eventualitate, deschise ușa din dos și făcu ajutoarelor semne discrete cu mâna.

— Nu plecați nicăieri, nu sunt nebun, mi-e doar o foame de lup.

În curând Curta începu să înfulece friptura pe jumătate crudă și nu se lăsă până ce durerea de la stomac îi dispăru cu desăvârşire.

Chemat în grabă de o infirmieră, Ciclovan îl privea din rama ușii pe tăcute și când îl văzu cum mănâncă dispăru în

sala de mese, dându-i de înțeles bucătarului să-l lase în pace.

Lumea arăta altfel acum, până și soarele începutului de toamnă i se păru mai fierbinte, spatele i se îndreptă și pântecul începu să-l doară din cauza curelei prea strânse.

Lângă teiul lui Costache se opri; crescuse înalt, și coaja îi era la fel de vânătă. Frunzele, cu nervurile roșiatice ca pe vremea când Costache hrănea pomul în felul lui, erau groase și păstoase și Curta se întrebă de cât timp murise Costache și, pentru că nu-și putu aminti, se mulțumi să precizeze că de mult, altfel pomul n-ar fi crescut viguros și puternic, încât nimeni nu mai putea ajunge cu mâna la crengile lui. Vruseră generații întregi de pacienți să-l suprime, hrana lui nefirească făcea rău unora și demoraliza pe alții, dar pomul trăise totuși, se găsea câte unul care își vărsa tributul de sânge acolo, la rădăcina lui, ultimul din acești oameni fără somn, venit la ceasurile mici lângă tulpina împărțită în trei fiind Forgaș.

Îl văzu cum se retrage încet, aproape pe nevăzute, de la marginea balconului; fugea de oameni în ultima vreme. Se prefăcu că nu bagă în seamă șiretenia aceea a lui Forgaș și urcă în camera de la etajul întâi, dar nici scrisul nu se porni pe dată, așa cum ar fi crezut. Două rânduri însăilate cu mare greutate fură întregul rod al acelei după-amieze târzii și, nemulțumit de el, se îmbrăcă din nou, sări gardul pe lângă cei trei brazi, ajunși acum niște pomi în adevăratul înțeles al cuvântului, făcu un ocol pe lângă saivanul lui Buzangiu, și ajunse la blocul administrativ, așezat la o distanță bună de sanatoriu.

Sora Nana era pregătită de culcare; o găsise în cămașă de noapte, fără sutienul care dădea mersului ei atâta prestanță. Nu se sfii să-l primească așa, marele secret fusese dat în vileag de mult, și Curta nu se jenă de ea și nici sora de prezența lui. Nu fusese Curta niciodată în acel loc, totdeauna se întâlnise cu sora în salonul de gardă sau

în laborator; camera mică, mobilată simplu, cu mobilă de spital, cu greu se putea deosebi de camera lui și poate nici nu s-ar fi deosebit cu nimic dacă pe pereți n-ar fi existat dovada preocupărilor ei: mici broderii de mână, îndeletniciri mai de început, cum își dădu seama Petre; țesăturile erau acum îngălbenite de atâta spălat și călcat.

— Bei o cafea? îl întrebă sora simplu, ca și cum el ar fi fost oaspetele ei obișnuit de fiecare seară.

Curta dădu din cap afirmativ, cu toate că nu-i plăcea cafeaua și nu reușise niciodată să se obișnuiască cu ea. Mersul sorei de la bufetul improvizat într-o nișă, acoperită cu o perdea, până la lampa de spirt de pe măsuță, îi făcu bine lui Petre; chiar așa cu pieptul ei plat, sora avea ceva maiestuos în ținută; mergea mai degajat în papucii de casă, picioarele nu-i mai zvâcneau ca atunci când grăbită călca pe coridoarele sanatoriului. Petre abia în clipa aceea se întrebă ce căuta acolo, la acel ceas târziu, și nu-și putu da un răspuns.

Parte din caimac sfârâi pe lampa de spirt și sora Nana, înroșită de acest insucces de gospodină, se perpeli în continuare, își ceru scuze, ca până la urmă să verse și din ibric pe jos, și Curta, văzând lângă chiuvetă o cârpă de șters, se apucă să curețe, așa cum nu o dată făcuse în propria lui casă.

— Soră - începu Curta așezat din nou pe scaun, în fața ceștii aburinde -, m-am întrebat dacă fac bine încredințându-ți caietele mele, adică viața mea, deoarece știi că, în afara gândurilor de acolo, altă viață n-am avut. Nu fac parte dintre cei care pot inventa, fantezia mea în scris este adevărul trăit, dureros uneori până la lacrimi, dar numai acest adevăr are pentru mine valoare, așa cum ți-ai putut da seama, dacă din pură curiozitate ți-ai aruncat ochii asupra acelor rânduri scrise în nopțile și zilele mele de chin. Căci scrisul e un chin, soră, poate cel mai cumplit dintre toate chinurile, și abia apoi e vocație și plăcere.

Atunci m-am întrebat de ce te-am ales pe dumneata și o clipă am avut senzația că greșesc, alegerea nu era bună; aveam rezerve, soră, în privința dumitale, tocmai pentru felul reținut în care te purtai, pentru tragedia pe care ți-am citit-o pe față înainte de a o afla. Toată lumea - mă refer la cei care mă cunosc - m-au făcut să cred - și am crezut, până la urmă - că principalul meu dușman este Baciu. Această insistență a lui și a altora m-a determinat să mă întreb dacă e firesc ca el să lucreze singur, și la această întrebare mi-am răspuns de câteva ori negativ fără motiv, soră; motivele erau toate împotriva lui, nici unul nu-i sărea în ajutor, unul singur mă aviza că aș putea să greșesc, și aceasta era intuiția. Nu-mi cere să-ți explic această intuiție, ea nu se poate explica, cum nimeni până acum n-a putut explica minunea scrisului; intuiția este un întreg, un simț deosebit, dăruit numai unora și acest motiv global m-a făcut să cred că Baciu - cel puțin, în relațiile dintre noi, aici în sanatoriu - este o rotiță în ceasornicul mișcător al vieții. Poate te întrebi, soră, de ce ți le spun toate astea; uite, nu știu nici eu, deși un motiv s-ar găsi, la nevoie, pentru a-mi explica limbuția de azi; de fapt, m-am ferit să discut aceste amănunte cu cineva; pe parcursul romanului, fac uneori aluzie la ele și mi-am zis că, fiind în cunoștință de cauză...

— De unde știi că te-am citit, domnule Curta? Aș fi putut-o face; nu mi-ai cerut, atunci când mi-ai înmânat pachetul din proprie inițiativă, să nu mă uit în el, cu toate astea n-am făcut-o, dacă nu din respect pentru dumneata măcar pentru felul meu de a fi. Era o lume cunoscută și de mine - firește, atât cât am putut-o eu cunoaște - și mi-ar fi fost greu să intru în ea pe o ușă a cărei cheie se află la dumneata. Mi-ai dat cartea în manuscris, nu și cheia; în esență, dreptul de a pătrunde în intimități ce nu erau ale mele. Când se va publica - dacă se va publica vreodată -, atunci am s-o fac chiar cu plăcere, dar până atunci... Am fost tentată de câteva ori, crede-mă, dar tot de atâtea ori

am rezistat ispitei și cred că am procedat bine. S-ar putea să fiu zugrăvită în culori care să-mi displacă și n-aș vrea să fiu tăinuitorul propriei mele urâţenii fizice sau sufletești - urâţenie, firește, în viziunea dumitale.

Sora Nana își strânse cordonul halatului; pieptul - sau ceea ce trebuia să fie piept - se ridică, și Curta citi în ochii sorei o ușoară nemulțumire și asta nu atât din pricina sobrietății impuse de moment ci din pricina dintelui strâns în chinga buzei de sus, caninul rebel, bănuit sub pielea întinsă mai mult ca de obicei. Lui Petre îi păru rău de sinceritatea lui, o pusese pe soră într-o lumină aparte, își mărturisise vagile reţineri față de ea, și acum sora, cu capul aplecat, se uită în fundul ceștii golite, urmărind cine știe ce, o ghicitoare nedezlegată. Curta avu sentimentul că femeia vrea să-și ascundă chipul prin acest joc de-a ghicitul și din nou mai vechiul lui gând prinse aripi, începând să zboare în cutia frunții. Până la urmă, Petre curmă acel zbor născut din imaginația lui și se aplecă, la rândul său, spre ceașca din față, încercând și el să descopere în pată neagră, uniformă, unele sensuri.

— Soră, îmi pare rău că nu mi-ai spus că ți-a venit aprobarea pentru studii. Dacă peste o săptămână nu ești acolo... n-aș vrea pentru nimic în lume ca motivul să fie legat de prezența...

— Nici nu e legat, domnule Curta... Cu ce poți fi dumneata de vină? M-am obișnuit aici, așa cum dumneata te-ai obișnuit cu boala. Vestea însănătoșirii ai primit-o, am observat, fără pic de plăcere, cu toate că, probabil, până în clipa aceea ai dorit-o din tot sufletul. Am impresia că sunt prea bătrână ca s-o iau de la început, m-am obișnuit cu munca asta, care-mi dă exact atâta cât îi dau și - de ce să-ți ascund? - am și o teamă imensă că n-am să mai pot face față, cu mintea de acum obosită, unor cerințe tot mai sofisticate. Însăși apariția mea acolo, între tineri de o altă vârstă, mi s-ar părea ridicolă, și poate dintre toate

motivele, acesta să fie cel mai plauzibil pentru cumpăna în care mă aflu. N-am spus că nu mă duc, că refuz să mă înscriu; am spus că sunt în cumpănă, cântăresc ce e bine și ce e rău, și până la urmă voi aduna și voi proceda în consecință. De altfel, în ceașcă mi se arată un drum; vezi, dacă aș fi ghicitoare, aș zice chiar un drum luminos, poate acesta să fie drumul pe care acum îl judecăm amândoi.

Curta își roti ceașca; voia ca liniile negre să se statornicească o dată, dar spațiile albe se acoperiră de zațul negru, și el râse când îi arătă sorei ce ieșise din încercările lui.

— Soră, și eu care credeam că nu pleci din dorința de a vedea cum arată ultimele două capitole. De ce nu vrei să hrănești puțin orgoliul meu de scriitor în devenire - cum ar spune Landesman? Da, asta am crezut: că nu pleci, fiindcă vrei să mă cunoști până la capăt.

Sora avu o tresărire, Curta văzu tremurând aceeași buză greu de ținut în frâu dar apoi se liniști; era doar o simplă părere, sora nu-i ascundea nimic, așa cum fantezia lui bolnăvicioasă îl avertizase la un moment dat. Și cu toate astea, Curta se simți amărât că ori de câte ori era pe punctul de a localiza un anumit adevăr, la el sau la alții și acest adevăr îi scăpa din incapacitatea sa intelectuală de a despica firul în toate consecințele lui posibile. Înțelesese că sinceritatea brutală nu avusese darul să uluiască pe nimeni, cu atât mai mult pe sora Nana și lui Curta îi fu ciudă că aruncase din nou în bătaie propria lui suspiciune asupra altora, când atât de vehement lupta în sinea lui cu suspiciunea altora asupra lui.

43

Era mereu singur de când starea sănătății i se îmbunătățise, toți se fereau de el, dar de fiecare dată când Petre încerca să-l ajungă din urmă, Baciu sau dispărea pe o potecă lăturalnică, înghițit de imensitatea pădurii sau grăbea pașii și se urca în camera lui, unde închidea ușa cu cheia. Nu dorea probabil să discute cu nimeni, își spusese Curta nu o dată.

Apariția lui la o oră atât de matinală i se păru lui Petre cu atât mai nefirească și, speriat, făcu chiar un gest de a sări din pat, dar Baciu era lângă el, cu buzele vinete, așa cum îl cunoscuse, cu mâna pe genunchiul bolnav. Nu se schimbase prea mult, doar pântecul îi era mai umflat, restul era la fel ca până atunci, piele și os; privind mai în jos, Curta observă ridicătura de care îi povestise Ciclovan, efectul noilor medicamente, și Petre își stăpâni zâmbetul când înțelese exact că priapismul lui Baciu nu era o invenție a gurilor rele.

— Credeam că n-am să te găsesc, scuză-mă că am dat buzna așa de dimineață, știu că ai obiceiul să umbli nopțile, cel puțin așa se spune - și Baciu, după ce vorbi grăbit, cu răsuflarea tăiată, căută loc unde să se așeze. Nu văzu decât scaunul de lângă ușa balconului și-l trase spre el, după ce se asigură că acolo în penumbra acelor zori, nimeni nu putea să-l vadă.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Curta, mai mult ca să-și înfrângă spaima de o clipă la revederea omului care îi dăduse primul impuls la scrierea acelei cărți aflate acum aproape de sfârşit și își vârî cu precauție caietul sub pătură, cu toate că Baciu, întors brusc spre ușă, nu putu să-l observe.

Baciu nu răspunse la întrebarea pusă; stătea lângă patul lui Curta cu degetul pe negul vânăt de la buza superioară; îl maltrata fără milă, încât bucățica de carne se făcuse dură și violacee, dureroasă la atingere, altfel Baciu nu s-ar fi schimonosit, de fiecare dată când, necontrolat, și-o strângea între degete. Cu care conștiință venise la el? se întreba Curta, amintindu-și de discuțiile parcă dintr-o altă lume; timpul trecuse peste ei, nici Petre nu mai știa cât, dar impresiile de atunci rămăseseră proaspete, și acum, la amintirea lor, avu un ușor tremur, un fior îi trecu pe șira spinării. Îi era greu să-și dea seama după atâta vreme, ce sentimente nutrea Baciu față de el; în orice caz, amenințările proferate cu zâmbetul pe buze la ultima discuție îi readuseră imaginea unui alt chip, puțin asemănător celui de acum. Deci, Baciu venise cu cea de a doua natură, altfel nu i-ar fi făcut această vizită și mai ales n-ar fi arborat acest aer de om sfârşit.

— De ce-ai venit la mine? întrebă Curta, cu răceală, și chipul lui Baciu marcă exact această lipsă de solicitudine.

— La cine să mă duc? Ești singurul om care-mi cunoaște viața, acea parte de viață pe care am ținut s-o știi. Am venit să-ți mărturisesc acum, poate este ultima ocazie, că, aici în sanatoriu nu eu eram factorul...

Baciu se sufocă din nou și, ca să respire mai ușor, își duse o mână la piept, descheindu-și cămașa. Prin deschizătura ei i se văzu părul negru de pe piept, și un miros puternic de transpirație răzbătu până la nasul lui Curta. Toxinele numeroaselor medicamente schimbaseră până și mirosul sudorii; Curta stătu câtva timp pe gânduri, și sursa acelui miros se trăda de la sine; numai cicloserina mirosea așa, îi dăduse o dată sora Aneofița să ducă la nas un tub desfăcut. Se uită la omul din fața lui, încercând din nou acel sentiment straniu de la început.

— S-a schimbat probabil ceva acolo jos, și ți-e teamă că într-o bună zi ne vom întâlni și ai vrea să dai ochii cu mine

într-o altă postură decât cea pe care o meriți; dorești, cu alte cuvinte, să arunci - de fapt, asta am înțeles - vina pe cineva necunoscut, care să-ți preia, să depoziteze întreaga cantitate de... Altfel, nu văd de ce ai fi venit tocmai la mine, de ce nu te-ai dus la Stamate sau la altcineva, de ce tocmai la mine? Deoarece știi foarte bine ce mi-ai făcut, cât de greu am plătit, poate nu atâta eu, cât cei din jur, prin intermediul cărora ați vrut să mă... La un lucru nu v-ați gândit: Pentru un om de meseria mea nu erau suficiente durerea și suferințele altora; propriile mele suferințe - nu fizice, morale - numai ele mă puteau distruge, iar aceste suferințe au fost și vor fi legate de scrisul meu, atâta vreme cât am putut scrie, nu m-ați putut doborî.

Baciu vru să râdă la aceste afirmații, dar râsul nu se putu porni, rămase undeva în gât, numai buzele se dezveliră anevoie, apoi zâmbetul dispăru, luat parcă de curentul pricinuit de deschiderea ușii. Dintr-un salt, Baciu se duse la balcon și închise cu grijă ușa prin care vântul năvălise brusc.

— Adică, nu mă crezi; de fapt, eram aproape sigur că n-ai să mă crezi. După toate cele întâmplate, ar fi greu să-mi acorzi dramul de înțelegere pe care l-ai avut odată pentru mine; recunoaște, o asemenea înțelegere ai avut, altfel nu mi-ai fi salvat viața de câteva ori, cu toate că n-o meritam. De data asta, n-am venit să mă crezi... sau nu... am venit să mă asculți... Pe urmă, n-ai decât să tragi concluziile pe care le vrei. Să nu-ți închipui că acolo jos s-au schimbat chiar atâtea lucruri, s-a schimbat ordinea importanței lor, lumea a evoluat, cum evoluează pretutindeni. Gavra mi-a găsit însemnările, aveam însemnările mele intime, notam zilnic fiecare discuție, fiecare reacție a mea sau a altora, propriile mele gânduri, cu toate că sunt sigur că-mi pui sub semnul întrebării sinceritatea acelor meditații. Aș fi preferat să le citești, ai fi aflat că de mult nu mai

îndeplineam rolul în care m-ai cunoscut; oamenii mă știau prea bine ca să se ferească de mine, eu trebuia însă să exist; ferindu-se de mine și ocolindu-mă, cădeau în plasa altora; deci eu... Poate ți-am făcut mult rău, nu-mi dau seama, dar răul făcut de mine, prin însăși natura existenței mele, are în el ceva scuzabil, pe când... Știu unde îmi sunt însemnările; cu ajutorul pacienților am refăcut ultimul drum al lui Gavra, înainte de a pleca. Azi noapte, am localizat ascunzătoarea și însemnările sunt acolo, pot să spun cu precizie. La ce mi-ar putea folosi acele hârtii acum, când voi fi nevoit să plec? Ele ar fi compromițătoare pentru mine, mi-ar fi luate din primul moment, și această stare dublă a vieții mele, adusă la lumină, ar avea consecințe nebănuite. Vreau să ți le las ca amintire, îți vor fi de folos, vreau să mă cunoști în întregime, nu doar prin acele laturi care au făcut din mine o... Ar fi putut să mă mai lase cele două luni de care spun medicii că aș fi avut nevoie ca să mă însănătoșesc. Faptul că îmi sunt refuzate dovedește dependența de aceleași forțe care m-au adus aici, înseamnă că destinul meu este încă în mâinile lor. N-aș vrea să se piardă, măcar pentru memoria mea...

— N-am nevoie, domnule Baciu, răspunse sec Curta, oricât ar fi însemnările de salvatoare pentru dumneata; nu uita că nu poți repara pe deasupra ceea ce ai stricat în adânc.

Baciu se ridică.

— Am să ți-l aduc, totuși; ce-mi refuzi ca om nu-mi poți refuza ca...

De undeva se auzi un uruit de motor, apoi motorul se opri, și oricât încercă Baciu să descopere pe drumul albit de zorile acelei dimineți o mașină oarecare, mașina auzită nu se ivi, și atunci avu un tremur ciudat. Ieși din încăpere fără să zică nimic.

Curta ar fi vrut să-l strige. Din nou aceeași slăbiciune pentru oamenii slabi îl îndemna la un gest nedorit, ar fi

vrut să discute altfel cu Baciu, cu acea înțelegere avută atunci, demult, dar își înfrână pornirea; pașii lui Baciu se auzeau pe coridor, la puțin timp îl văzu sărind gardul sanatoriului în dreptul celor trei brazi, și Petre, curios să vadă în ce parte o ia, ieși pe balcon. Îi urmări multă vreme mersul adunat, tot mai clătinat, apoi reintră în cameră și se apucă de scris.

Primele fraze curseră lin, nimic nu-l împiedica să sfârșească în dimineața aceea capitolul la care se chinuise cel mai mult, dar ceva necunoscut, ca o piedică venită din afara voinței lui, îl făcu să se oprească. Se gândi unde anume i-o fi ascuns Gavra acel carnet și de ce i-l ascunsese. Nu crezuse la început în această răutate a fostului lui tovarăș de suferință, i se părea fără sens și lipsită de obiect. Ce-l determinase să ascundă un carnet, dacă însemnările în sine nu reprezentau pentru el nici o valoare? De ce tocmai Gavra să și le fi însușit și cu ce gând ascuns vruse să le depoziteze în altă parte? Totul era posibil în acest sanatoriu, unde conștiințele se transformau cel mai adesea, unde se pornea o încăierare din nimic, pentru ca la scurt timp aceiași oameni să fie capabili de o generozitate puțin obișnuită în condiții normale. Se întâmplase ceva cu Gavra, cu sufletul lui, de asta își dăduse seama în gară, la plecarea lui Pintică, ceva ascuns și dureros, își pierduse echilibrul sufletesc din cauza anilor petrecuți aici, însingurarea îi siluise sufletul până la disperare. Cu siguranță că pe Baciu îl anunțase cineva de locul unde îi fuseseră ascunse hârtiile, dar oare cui putuse să-i spună Gavra de ele și mai ales de ce, dacă avusese intenția să nu fie găsite de nimeni? Dacă le ascunsese cu scopul ca Baciu să dea de ele atunci gestul devenea de prisos, și Curta, nemulțumit că își chinuia creierul degeaba în loc să-și vadă de scris, încercă să-și găsească liniștea sufletească necesară, pentru ca pana să-i poată alerga din nou pe caietul de dictando, dar nu-și regăsi calmul și

condeiul rămase multă vreme în aer. Apoi, nervos, începu să sugă vârful grafitului. Gândurile îi fugeau la altele.

Zgomotul unui motor sparse din nou liniștea din împrejurimi. Curta văzu o mașină neagră cum aleargă pe drumul prăfuit de secetă acelei toamne. Venea probabil la sanatoriu un nou pacient sau altul se pregătea de plecare. Închise ochii bucuros pentru pacientul care avea să se despartă de acel loc unde el își îngropase parcă jumătate din viață. Brusc se ridică de pe pat. Sudoarea începu să-i curgă pe frunte; drumul ales de Baciu era cel ce ducea la poiana lupilor. Nu mai coborî pe scara principală, ar fi pierdut prea mult timp; scara de serviciu era la doi pași, și Petre, ca și cum toată viața nu ar fi făcut altceva decât să alerge, sări gardul cu ușurință și ţinând același drum, cunoscut atât de bine, ajunse la marginea pădurii. Pentru o clipă, se opri, neștiind ce cărare să apuce: spre saivan sau spre poiana lui cu flori? După o clipă de gândire, porni pe drumul care cobora spre pârâiaşul acum secătuit. Se poticni de câteva ori, dar nu renunță să fugă. Se opri consternat, aşteptând să apară durerea aceea neomenească: nu simți nimic, plămânul respira sacadat, dar normal, își aduse aminte că, de la plecarea lui Gavra, Buzangiu nu mai ducea de mâncare la lupi. Pasul se mări. Poiana lupilor era pustie; nu se zărea nici urmă de Baciu și nici de lupi, doar pământul era tăvălit și câteva foi de hârtie, ce putuseră fi altădată un caiet, se vedeau printre urmele proaspete ale fiarelor. Curta refuză adevărul celor întâmplate. Nu-i veni să creadă că picăturile roșii diluate de ploaie puteau fi picături de sânge. Până când, așa cum stătea în mijlocul poienii, văzu o mână, o singură mână, prinsă de la cot în sus de o ramură groasă de stejar, ridicată la doi metri de pământ, și când zări degetele încleștate și ciotul care atârnă, avu senzația ciudată că mâna aceea vruse de fapt să smulgă stejarul din pământ și, în acest efort, restul trupului se dezmembrase, rămânând

mărturie a acelei nebunii doar mâna. Nu vru să revadă cele întâmplate, imaginea stejarului pe care Baciu încercase împotriva firii să-l smulgă din rădăcini îi domina fierbințeala minții, pusese în întregime stăpânire pe el, și dacă în clipa aceea ar fi venit cineva să-i reconstituie faptele petrecute ar fi râs ca de o glumă. Dintr-o dată, îl cuprinse un sentiment de neputință, îl zgudui un plâns surd și fără lacrimi, și o vomă puternică îi răscoli lăuntrul. Se ghemui în mocirla poienii și, cu mâinile pe pântec, se zbuciumă îndelung, privind boturile jilave, căscate, spre el. La vederea lor, Curta simți că spasmele de la stomac încetează și în locul tremuratului nervos, un calm la fel de nefiresc îl obligă să privească cu seninătate cele cinci animale tăcute, cu privirile hulpave. Curiozitatea se dovedi mai puternică decât spaima; ar fi vrut să recunoască printre lupii adunați în semicerc măcar pe unul dintre cei pe care îi hrănise, dar lupii, cu mici deosebiri, semănau între ei, parcă nici nu erau lupi, ci niște măgari cu pântece imense, atârnând, și numai după urechea sfâşiată în două a unui lup sur, cu părul albit în jurul botului și cu un picior umflat la o încheietură, înțelese că din cea de a patra generație de fiare mai rămăsese doar acesta, așezat pe picioarele din spate într-un fel de contemplație solemnă. După felul cum se apropiau de el cu jumătăți de pas, cu o teamă disimulată, Curta pricepu că nu mai are scăpare. Se bucură aproape când ajunse la această convingere. Își scoase cuțitul lui Forgaș și, ca într-o joacă, tăie carnea firavă de pe antebrațul celeilalte mâini. Nu simți durerea și nici usturimea tăișului; la mirosul de sânge primul care sări la el fu lupul bătrân. Dintr-o mișcare bruscă, Curta îi tăie beregata cu același calm cu care ar fi tăiat o bucată de frânghie. Lupii nu se grăbiră să atace animalul rănit. Se uitau la el, la zvârcolirile lui ciudate, și numai când fiara se lăți la pământ, din pricina burții mari, cu picioarele în sus, se năpustiră asupra ei și o devorară la iuțeală. Curta nu

auzi în dreptul celor două stânci pași omenești și nici nu văzu chipul schimonosit de spaimă al lui Buzangiu; auzi numai zgomotul ciudat al unor pocnitori, și numai în clipa când văzu alți doi lupi fulgerați de alicele grele înțelese că cineva se afla acolo, lângă el.

— Te-am văzut cum ai fugit, spuse Buzangiu și se apucă să jupoaie lupii calzi încă, mângâind din când în când, cu palma plină de sânge, blănile moi, de culoarea fumului.

Curta se ridică din mocirla în care șezuse. Încercă să se șteargă de noroi, dar numai când atinse cu palma umezeala pantalonilor înțelese că gestul lui era rodul spaimei prin care trecuse.

— Ar fi putut să te sfâşie, și Buzangiu, lăsându-şi cuțitul la o parte, veni la el și, cu o batistă, îl legă strâns, mai sus de cot, cu două noduri, apoi îl trase pe Petre până la pârâiaşul din apropiere și-i spălă brațul crestat.

— Uite ce-a mai rămas din Baciu, spuse ca pentru sine Curta, spălându-se pe obraz în apa care se tulburase.

Buzangiu căută din priviri jur împrejur și, negăsind nimic, trecu parapetul de stânci prin pădure. Se întoarse, îmbufnat ca de o glumă proastă făcută pe seama lui. Nu-i dădu crezare nici atunci când Petre sări peste cele două stânci, înapoindu-se în poiană; din locul unde se afla nu mai vedea nici el ce văzuse înainte și, curios, se duse mai departe, sub stejar. Căută sub coroana bogată, dar mărturia refuza să se arate, mâna dispăruse sau poate nu fusese niciodată acolo, o văzuse doar în închipuirea lui de-o clipă și Curta, înspăimântat, se șterse la ochi, dar imaginea văzută de el înainte nu reapăru și, furios că se învârtea bezmetic în jurul pomului, luă o creangă și izbi cu ea în tulpina groasă. Toaca umplu pădurea de un vaiet ce se pierdea în depărtare. Petre nu se opri până în clipa când în minte îi răsări un gând și atunci, întorcându-se în poiană, începu să despice burțile lupilor, una după alta, ca un apucat. În afară de niște oase, care puteau foarte bine

să fie de la un animal răpus înainte, nu zări nimic din ceea ce ar fi putut constitui o mărturie grăitoare.

— Am văzut, am văzut cu ochii mei, atârna acolo, spuse Curta, dar Buzangiu, după ce se uită la el pieziș, dădu din cap și-și făcu o cruce grăbită.

— Ai vedenii... Cum să fie? Dacă ar fi fost... – și Buzangiu arătă spre burțile despicate.

Dar ceva îi atrase și lui luarea aminte. Se dădu un pas înapoi. Printre mărunțaie alunecase pe mocirla cleioasă ceva la fel de cleios și acel ceva era un ochi, și ochiul părea viu cu pleoapa lui tremurătoare așa cum privea singur spre ploaia ce cădea cu nemiluita.

— Doamne, Dumnezeule! șopti Buzangiu, speriat de-a binelea, și uitând de blănurile moi, așezate una peste alta, se trase înapoi, spre pârâiaş.

— Ai văzut? Ai văzut? spuse Curta aproape bucuros că nălucile din capul lui nu fuseseră simple năluci.

Nimeni din sanatoriu nu vru să dea crezare întâmplării, mai ales că seara, când miliția din orășelul de munte învecinat venise la cercetări, nu mai găsi la locul întâmplării decât urme de blană smulsă, alte fiare ale pădurii devorând, la rândul lor, ceea ce Buzangiu și Curta lăsaseră în poiană atunci când, speriați, fugiseră amândoi să ducă oamenilor vestea. Cu toate astea, Baciu nu se întoarse în seara aceea acasă și nici a doua zi și în zadar îl căutară și prin împrejurimi; Baciu dispăruse, ca și cum n-ar fi fost. După patru zile, camera lui fu dezinfectată, patul ocupat de un alt pacient, iar puținele sale lucruri fură adunate într-un sac și arse la crematoriul sanatoriului.

Viața reintră în normal, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Până și Buzangiu încetă să mai creadă ceea ce văzuse cu propriii lui ochi și, într-o zi, îi spuse lui Curta că putea foarte bine să fi fost un ochi de căprioară, prea era mare și alb și, ca să dovedească adevărul celor susținute, îl însoți până într-un loc știut numai de el și-i arătă lui Petre

o țeastă albită cu două coarne într-o văgăună nu prea departe de poiana ce înverzise iarăși.

44

Venise din nou iarna - o iarnă ca toate celelalte, dar mai domoală parcă, cu zăpadă pufoasă și străvezie, și poate de aceea lui Curta, dimineața când se trezi și văzu albul imaculat, nu-i veni să creadă că a intrat într-un alt anotimp și nici nu avu convingerea că iarna se așezase temeinic pe pământul dintre cele două văi, unde până mai ieri se vedeau încă florile toamnei, albastre și galbene ca mierea.

Încheiase ultimul capitol. Îl încheiase cu greu și fără chef, febrilitatea, entuziasmul începutului îi dispăruseră, nu mai avea deloc convingerea utilității celor scrise; trăise de două ori aceeași viață, o dată aievea, apoi migălită pe hârtie, viața a doua i se părea de fapt singura reală și chinuitor de obositoare. Nu-și mai închise caietul scris până la jumătate în dulapul cu lacăt. Îl lăsase pe linoleumul vernil, cu ciotul de creion alături, și uitându-se, așa cum era așezat în pat, la acele instrumente de tortură, se aplecă și le mângâie cu o dragoste deosebită, așa cum n-o făcuse niciodată. Nu erau un simplu creion și un simplu caiet, era sufletul lui, chinuit de întrebări, și o clipă se gândi ce s-ar fi făcut în singurătatea de acolo fără ele, cum ar fi suportat acei ani mulți de detențiune liber consimțită fără bucuria de a le avea mereu la îndemână. Se rezemă din nou pe perna subțiată și ea între timp; capul ca o piuă mereu în mișcare bătucise puful și acum o simțea țeapănă sub ceafa lui, dar era perna lui și n-ar fi schimbat-o pentru

nimic în lume, așa cum în clipa aceea n-ar fi schimbat nimic din viața și întâmplările vieții lui. Erau acolo, în caietele ponosite și cu filele înnegrite de atâta răsucit nu numai traiul de ani și ani, ci și destinul altora, al oamenilor pe care îi cunoscuse, cu care trăise și suferise, al celor care plecaseră de lângă el pentru totdeauna. Luă caietul și capătul de creion cu lemnul ros, le strânse la piept, simțind cum de la stomac în sus tremurul atât de cunoscut începe să-și facă de cap. Se lăsă în voia durerii, fără să-i fie rușine de ea; pierduse parcă ceva deosebit de prețios, un suflet drag și apropiat, zămislit în atâtea suflete aflate acolo, între paginile caietelor, și îl durea ideea că trebuie să se despartă de caiet pentru totdeauna, că de acum înainte nici ziua și nici noaptea n-o să mai fie chemat de el la veghea aceea adâncă, răscolitoare. Îl mângâie și zăbovi îndelung înainte de a scrie sub ultimul rând cuvântul *sfârşit.* Până la urmă se temu de acel cuvânt, folosit acum pentru prima dată. Închise caietul fără să scrie nimic, dintr-o teamă față de literele acelea care ar fi putut însemna propriul lui...

Îl scoase din această liniște adâncă Buzangiu.

Era îmbrăcat de sărbătoare, cu pantaloni noi, băgați în cizmele bürgere, bine unse, lanțul gros de metal lustruit, care îi trecea peste pântec până la buzunarul vestei, unde își avea ceasul, tresărea la fiecare mișcare a burții voluminoase, și Curta surprinse la prietenul său o gâfâială ciudată, ca și cum ar fi avut astm.

— Hai, Petre, azi am marea vânzare, spuse el, și-și șterse sudoarea de pe fruntea bronzată până la jumătate, din pricina pălăriei care stătea totdeauna trasă până la mijlocul frunții.

Partea palidă de sub pălărie i se păru lui Curta ciudată, străină de restul capului, de acea față închisă la culoare, cu ochii vii, cu gura parcă tăiată cu barda, sub care se ascundeau dinții puternici și mereu umezi.

Nu putea să-l refuze pe Buzangiu, erau doar prieteni de atâta amar de vreme, și Curta, cuprins de o voioșie copilărească, se îmbrăcă în grabă. Își puse pulovărul peste cămașa în carouri, un dar de la Forgaș, își luă paltonul în mână și ieși însoțit de Buzangiu. Abia la ușă îi văzu geantă mare, din piele de porc prost argăsită, dar solidă și încăpătoare, în care Buzangiu lăsase să se vadă gâtul câtorva sticle, al căror miros dens se răspândise pe tot coridorul.

La ieșirea din sanatoriu îi aștepta un camion venit de la o cantină. Bătut de aerul rece, Curta se simțea bine, și ca să întrețină veselia prietenul său și a medicului veterinar, cocoțat și el în șuba groasă acolo sus, lângă ei, cinsti din sticlă pântecoasă în care Buzangiu pusese țuică de prune întoarsă de două ori. Cu greu își făcură loc până la potecă ce urca la saivan; de acolo cei patru oameni merseră mai departe pe jos, șoferul cărând în spate arma lui Buzangiu și tașca grosolană, în care sticlele se ciocneau vesel una de alta.

Saivanul nu mai semăna cu cel pe care îl văzuse Curta ultima dată. Era incomparabil mai mare și mai bine întreținut, și când se uită spre coliba din mijloc văzu apărând un om, probabil un paznic, angajat de Buzangiu pentru a-i apăra avuția. Erau câteva sute de porci adunați acolo, pe căprării și vârste, despărțiți de uluci groase de stejar și ronțăitul lor uniform îl făcu pe Curta să stea o clipă locului, nemișcat; avea impresia că undeva, în adânc, miliarde de termite rod scoarța terestră, vrând să-și sape cuib și Petre trăi cu imaginea acelui zgomot până în clipa când își dădu seama că de fapt zgomotul venea de la grămezile de jir, pe care porcii le devorau cu o imensă plăcere. Într-un țarc aparte, cu paie și fân pe podelele groase din bușteni de brad, stătea lungită Aneta; ea adusese pe lume primele progenituri ale acestui imens saivan, și Buzangiu avea față de ea o dragoste și un

respect deosebit.

Scroafa, cu burta alungită pe fânul umed, cu miros încins de bălegar, își ridică doar capul la apariția stăpânului. Nu mai avea putere să se ridice. Buzangiu intră în țarc, o gâdilă la gât cu unghiile lui mari și murdare, apoi scoase din buzunarul scurtei un pumn de boabe de porumb, și scroafa, arătându-şi gura știrbă și neagră, începu să mănânce pe o parte. Buzangiu uitase de toți, nu-i păsa de nerăbdarea medicului veterinar, înghețat în pantofii lui subțiri, nu-i păsa nici de Curta, pe care nu-l lăsase să intre în îngrăditura Anetei. Cu aceeași dragoste, continuă să scarpine scroafa și la fiecare grohăitură, Buzangiu râdea satisfăcut de atenția cu care îl trata animalul.

— Hai, domnule Buzangiu, înghețăm, ce dracu', hai să ne facem treaba! strigă la el medicul, dar Buzangiu nu-l auzea, acum era cu degetele răşchirate la coada scroafei, și Aneta, de fericire, închise ochii și guiță rotund. Fu nemulțumită când stăpânul ei se ridică în picioare. Supărată că fusese părăsită, vru să se ridice, dar trupul prea greu refuză să se înalțe pe picioarele subțiri și atunci, din pricina efortului, pe gură îi năvăli un val de spumă roșie urmat la scurt timp de un șuvoi de sânge.

— Domnule Buzangiu, n-am să-ți pot cumpăra porcii - sună sentința aspră a veterinarului.

Buzangiu era fericit. Se repezi la doctor să-i strângă mâna, plin de afecțiune; ochii îi înotau în lacrimi, până ce înțelese exact spusele acestuia. Atunci își încruntă, sprâncenele dese, nemaipricepând nimic.

— Adică cum, dar ce s-a întâmplat?

Doctorul arătă cu mâna spre cotețul Anetei, și Buzangiu abia în clipa aceea văzu lacul de sânge. Speriat, fugi într-acolo, încercând cu disperare să-și salveze favorita.

— Hai, Achime, să mergem! strigă doctorul la șofer, dar șoferul rămase pe loc, neînţelegând nici el de ce medicul

luase o asemenea hotărâre, după ce făcuseră atâta cale până în pădure.

— Au tuberculoză, domnule Buzangiu, o hemoptizie tipică.

— Cum tuberculoză? râse Buzangiu.

— Simplu ca bună ziua. I-ai hrănit probabil cu mâncare de la sanatoriu și, firește... explică el, fără să-și ducă fraza până la capăt.

— Asta-i bună, adică pentru asta, domnule... Dar spui la...

Buzangiu ieși din cotețul Anetei și intră într-o altă despărțitură; se opri în fața unei scroafe tinere, cu botul încă plin de jir.

— Pe încercatele, spuse el, ca și când ar fi fost vorba de pepeni; își scoase cuțitul de la cizmă, și îl înfipse cu precizie pe sub piciorul porcului, drept în inimă. Se dădu brusc la o parte, ca sângele să nu-i stropească hainele.

— Tuberculoză, zici. Asta-i bună! și Buzangiu, transpirat de efort, se puse din nou pe râs. Atunci ți-i dau pe gratis, pe toți, ți-i dau pe gratis - zise el, privind la medicul ce dârdâia cu picioarele înghețate.

Buzangiu făcu paznicului un semn, și acesta desăvârşi ceea ce începuse el; în câteva minute, pântecul porcului fu golit, și atunci medicul se apropie de animalul răpus. Scoase de sub coaste o pungă aproape albă, cu multiple nervuri roșietice, și Curta înțelese că punga aceea retezată scurt, de un cuțit tăios, nu era altceva decât unul dintre plămânii porcului. Doctorul se uită la materia buretoasă, apoi o băgă sub nasul lui Buzangiu.

— Uite, domnule Buzangiu, uite, nu m-ai crezut - rosti apăsat arătând cu un deget petele mari și rotunde, vizibile acum și pentru Curta. Găuri, caverne, cu sutele.

Petre se dădu instinctiv un pas înapoi. Privi la porcii care stăteau liniștiți, opriți din mâncare, și în liniștea aceea nefirească auziră un zgomot ciudat, ca un vaier, o tuse

prelungă și continuă pornită din riturile diforme.

— Nu pot cumpăra așa ceva, aș intra la pușcărie - și doctorul stoarse plămânul ca pe un burete și din el, prin bronhiile tăiate, începu să curgă o materie verzuie. Îmi pare rău, zău îmi pare rău, se lamentă el și ochind șipotul de apă, se duse și se spălă pe mâini.

Buzangiu încremenise. Buzele i se crâmpoţiseră, deveniră albe, nefiind în stare să rostească ceva, măcar un cuvânt de apărare cu privire la sănătatea porcilor lui. Se nărui cu șezutul pe zăpadă, prinzându-şi capul în mâini.

— Nu se poate, nu se poate - șopti el.

Curta era neputincios în fața disperării lui. Ar fi vrut să-l liniștească, dar până la urmă, văzându-i pe medic și pe șofer cum se îndepărtează, crezu necesar să alerge după ei, și când îi ajunse din urmă, se opri, neștiind ce să le spună.

— Îmi pare rău, dar e imposibil, sunt obligat să supun carnea controlului medical, banii nu sunt ai mei, mai spuse doctorul ridicând din umeri.

— Și ce-i de făcut rosti Curta, negăsind altceva de întrebat.

— Săpun, îngrășăminte, altceva... - și cu mâinile în buzunare, veterinarul coborî poteca spre mașină.

Se auzi un foc de armă, apoi altul și când Petre urcă din nou la saivan, îl văzu pe Buzangiu, congestionat la față, cum împușcă porc după porc, suflând la fiecare două cartușe trase prin țevile brumării, ca să alunge fumul cu un miros iute de usturoi.

— Oprește-te, omule, ce, ai înnebunit? strigă Curta.

Buzangiu nici nu lua aminte la el. Își încărca din nou arma. De la un pas trăgea cu gloanțele grele de mistreț direct între urechi și porcii se prăbușeau după ce băteau aerul ca niște cai, cu picioarele din spate, ca și cum acolo, în spatele lor, s-ar fi aflat dușmanul nevăzut, nu în față, în persoana omului care îi îngrijise cu atâta dragoste.

Privirile lui Buzangiu nu mai erau omenești; găvanele ochilor semănau cu două cuiburi negre, de ulii, printre care, zdrențuite de furie, săgetau privirile aspre spre vârful armei; calme erau doar mâinile, se vedeau după patul armei, bine strâns între umăr și falcă, după țeava brumărie, săltată când în sus, când lăsată în jos, după fiecare ochire, și Curta, pentru o clipă, avu impresia că în durerea lui Buzangiu se cuibărise și o bucurie ascunsă, aceea de a ucide. Liniștiți până atunci, porcii începură să dea semne de nervozitate; intuiseră pericolul în omul-prieten, se adunară unul în altul ca oile, arătându-și doar spinările cu părul ridicat, când alb, când învrâstat, și părul mișcător se unduia pe acele spinări ca niște valuri, până în momentul când cei patru vieri, cu colții ieșiți printre râturi dădură năvală din îngrăditura prea șubredă pentru forța lor, și atunci, ca la comandă, turma se întoarse spre Buzangiu, cu boturile ridicate, și Petre nu mai avu timp decât să-l tragă la o parte din fața lor. Gardul gros al saivanului pârâi sub greutatea primelor trupuri rămase pe loc din pricina puternicelor lovituri primite la cap, dar turma nu se opri, călcă peste ele și porni într-un zgomot asurzitor spre pădurea neagră, căscată la câţiva metri în față. În zadar încerca Buzangiu să-i oprească cu arma, gloanțele nu mai aveau nici un efect, și atunci se postă în fața lor. Într-o clipă dispăru sub trupurile grele și Curta nu mai văzu decât arma plutind o clipă deasupra coamelor. Apoi se așternu liniștea; nu se mai auzea în depărtare decât un vaier stins și loviturile domoale, pe lemnul dur, ale unei scroafe ce nu murise încă și încerca disperată să se ridice în picioare. Curta alergă spre omul întins, cu fața în zăpada cleioasă și murdară și cu greu îl târî spre bordeiul rămas acum stingher; paznicul se urcase îngrozit pe acoperiș. Buzangiu respira; o dâră subțire de sânge i se prelingea pe gât, dar la o cercetare mai atentă, Curta înțelese că rana era exterioară. Buzangiu clipea des, fără

să deschidă ochii; într-un târziu, cu teamă, deschise mai întâi unul, apoi pe celălalt, și când îl văzu pe Petre, se lumină brusc și gemând se ridică în șezut.

— Ce forță, spuse el cu un soi de mândrie, privind spre saivanul în care, în afară de trupurile nemișcate, nu se vedea decât Aneta întinsă pe burtă, cu botul jilav între uluci.

Buzangiu călca greu. Câteva labe îi trecuseră peste spate, dar nu luă aminte la durerea ce-l făcea să se strâmbe la fiecare pas. Căută din priviri tașca de piele, și când dădu de ea, se înveseli la gândul acela numai al lui. Desfăcu dopul unei sticle cu dinții, apoi, clătinându-se, intră în cotețul Anetei, și după ce bău câteva înghițituri zdravene nu se lăsă până ce nu turnă jumătate din sticlă în botul deschis al animalului. Scroafa se înecă, vru să se ridice din nou, nu putu, apoi efortul se stinse și se lăsă gâdilată după urechi de stăpânul ei, și el într-o stare aparte. Sus, pe coliba din mijlocul saivanului, paznicul își făcu cruce. Dinspre cotețul Anetei se porni cântecul lui Buzangiu, apoi cântecul se opri, și în locul lui se auzi o voce domoală care unea la distanțe mari cuvinte fără sens; scroafa, amețită, îl aprobă încet, pasivă până și la dezmierdări.

N-avea nici un rost să stea de vorbă cu Buzangiu. Coborî poteca spre sanatoriu. Pe măsură ce pașii înaintau pe zăpada moale, se simți cuprins de o spaimă neînțeleasă, și oricât încerca să-i găsească sursa, nu reuși. Mai trăise parcă undeva scena aceea de la saivan, dar unde și cum, nu știa; fusese într-o altă lume, din care plecase de mult și până la urmă își zise că asociația era absolut întâmplătoare, era rodul emoțiilor trăite cu câteva minute în urmă.

Urcă în camera lui pe scara de serviciu. Nu voia să se întâlnească cu nimeni. Numai când ajunse sus simți că frigul l-a pătruns până la oase. Făcu un duș cald, dar nici

căldura apei nu reuși să-i încălzească lăuntrul. Gândul îi era fixat asupra întâmplării cu Buzangiu și nu atât părerea de rău pentru o muncă irosită în zadar îl chinuia, cât un alt chin, nedefinit. Oricât încerca să-l concretizeze, nu reuși decât să-și topească sentimentele și mai profund, în acel joc al realității abia trăite și al impresiei că acea realitate era o continuare a alteia, dintr-o altă viață, de care nu-și mai amintea.

Așa îl găsi Forgaș, îmbrăcat numai în pijama și stând pe scaunul din fața ușii deschise, fără să simtă frigul de afară, frigul era în el, și Forgaș, văzându-l cum tremură, închise ușa și îl privi vreme îndelungată.

— Cine a tras cu arma? Am auzit treizeci de focuri... Ce dracu ați făcut, foc de artificii? întrebă el, și se așeză pe pat.

— Buzangiu și-a împușcat porcii, explică Curta, dar povestea lui sună incredibil pentru Forgaș; de fapt, el nu povestea întâmplarea de la saivan, ci altă întâmplare, fără să-i precizeze exact locul, fără să pomenească nimic de eroii ei, așa că atunci când Forgaș îi aminti că auzise la radio de moartea cuiva important, Curta nu reacționă în nici un fel, parcă vestea i-ar fi amintit de un nume necunoscut.

— Petre, m-am gândit să plec, spuse Forgaș.

— Încă nu ești vindecat, Forgaș, se simți dator să spună Curta, și amestecul lui în acea discuție îi făcu bine, simți frigul și pe dinafară, și ca să se încălzească își puse pătura de rezerva pe spate, iar în picioare își trase ciorapii groși de lână.

— N-am nici o șansă să mă vindec stând aici, Petre... Multă vreme am dorit sincer să se termine într-un fel, să crăp dracului o dată; îmi era scârbă să mai trăiesc, îmi era jenă să mai respir un aer care nu mai era al meu. Gloanțele alea, nu știu nici eu de ce dracu' m-au remontat sufletește, de la ele a pornit totul, pur și simplu, îmi vine să râd când

îmi aduc aminte...

Curta luă o Mărășească de pe masă; nu mai fumase de mult, mâinile îi tremurau și strică nenumărate chibrite până când flacăra se putu statornici la căpătâiul țigării; trase cu nesaț, dar, curios lucru, țigara nu-l mai ameți, dimpotrivă, ochii încețoșați se limpeziră, pieptul i se bombă, parcă trăgea în el nu fum acru, plin de gudroane, ci o licoare miraculoasă capabilă să-i dea noi forțe. Vestea lui Forgaș îl bucura, erau propriile lui dorințe și gânduri rostite însă de altul, mai curajos decât el, dorințe adormite de mult, tălmăcite acum pe limba și în înțelegerea lui; da, va pleca și el acolo jos, de unde venise pentru câteva luni, aici, în casa aceasta albă. Venise Forgaș, un alt Forgaș, nu mai rămăseseră din el decât mustățile mari, căzute pe oală și peste gură, el reînviase acel verb „a pleca", el îi dăduse sens și Curta se bucură nespus.

— Să nu mă cauți, Petre, auzi Curta o voce parcă de pe alte meleaguri, cu toate că Forgaș fusese acela care vorbise lângă el, nici eu n-am să încerc să dau de tine; dacă viața va vrea, o să dăm unul de altul, eu cred că suntem sătui pentru două vieți de cât am fost împreună. Vreau să uit, să uit dacă se poate totul și să merg, atâta cât mi-a mai rămas, mai departe. Gloanțele lui Buzangiu, cine ar fi crezut vreodată... Și nici la gară să nu mă conduci, vreau să cred că mă întorc singur, fără amintiri, dintr-o excursie pe care am dat-o uitării, de care nu mai vreau să știu nimic...

La nici un ceas, Curta văzu silueta lui Forgaș înaintând pe zăpada afânată; tăiase drumul cine știe din ce pricini, mergea alături de drum pe locul acoperit numai cu câteva zile înainte de o fâneaţă deasă, și cu toate că nu-i vedea, Curta ghicea pașii prietenului său de suferință și se bucura că acei pași n-au cale de întoarcere. Se surprinse făcându-şi bagajul și nu-și dădu seama de acest lucru decât în clipa când se uită sub pat să vadă dacă n-a uitat ceva; atunci se

ridică din genunchi și râse ca de o descoperire pe care și-o oferise singur, fără nici un calcul premeditat; împachetatul puținelor lucruri parcă se făcuse singur și cu aceeași încetineală - de data asta, conștient - își desfăcu lucrurile, calm, știind că de acum înainte nimeni n-are să-l mai poată opri să le împacheteze la loc. Și așa cum stătea parcă vedea zâmbetul lui Isaac, înțelegător, dar plin de întrebări, de nemulțumiri și deopotrivă de nedumeriri. Curta ar fi dat mult să audă din eter verdictul lui, și închise pleoapele, vrând să reînchege acel chip atât de familiar, însă nu reuși. Nu-l stânjenise niciodată calificativul exprimat dintr-o credință a lui sau din pură ironie „scriitor în devenire”; Curta înțelegea acum că acest *în devenire* pentru meseria lui, era ca o deviză permanentă, până la capătul vieții, de ea nu putea și nu trebuia să scape dacă voia să spună lumii ceva despre o viață aflată și ea într-o permanentă luptă întru devenire.

Îl văzu prin fereastră pe Visalon. Se ștergea la ochi. Se ridică și ieși pe balcon.

— Unde mergi, tovarășe Visalon? întrebă Petre, nu atât pentru că ar fi așteptat un răspuns, ci pur și simplu ca să-i audă vocea.

Visalon se întoarse într-o parte, crezuse că întrebarea venise de undeva din sala de mese pe lângă care trecea, și abia când își ridică privirile înțelese că Petre era cel care-l oprise din drum. Ţinându-şi pălăria cu mâna, ca să nu-i alunece pe față, își duse palma celeilalte mâini la gură. Curta nu auzi decât cuvântul floare, restul vorbelor fură luate de vânt, nu le pricepu rostul și Curta se miră de ce Visalon se ștergea la ochi când afară nu era nici urmă de frig. Se duse la dulapul cu haine și se îmbrăcă cu paltonul gros lăsat de Forgaș, și ieși în curtea sanatoriului. Îl prinse cu greu din urmă pe Visalon; neștiind că vrea să vină și el, mergea grăbit cu pași tinerești, atras de chemarea lui de ani și ani pentru floarea rară a vieții. N-o găsise încă, dar o

va găsi, de asta era sigur - repetă Curta în gând cuvintele cu care avea, fără îndoială, să-l liniștească Visalon, și într-adevăr, când își uni umărul cu al lui, Visalon rosti, fără să fie întrebat, aceleași cuvinte, și le rostise sigur, cu convingerea lui de totdeauna.

— Am răsădit zece hectare de pădure cu puieți de brad, unii sunt acum brazi în toată firea, alții abia la începutul vieții și în poienițele pe care le-am lăsat, neapărat am să dau de ea, ai să vezi - e o floare mică, albastră, cu șapte petale și cu un pistil auriu, da, Petre, așa va arăta floarea aia.

Visalon tăie drumul și urcă voinicește spre peticul de pământ, primul dintre celelalte pe care brazii își înălțau coroanele semețe, și Petre trebui să-și lase capul pe spate ca să poată prinde în priviri clopotul verde al lariței foșnitoare în bătaia vântului. Și, dintr-o dată, bradul îl făcu să-și uite gândurile. În fața lui nu mai exista decât pomul și viața lui falnică și se părea că ceva din viața aceea îi aparține și lui. Visalon se uita la fiecare creangă, cerceta coaja pomilor, gusta cu vârful limbii acele ascuțite cu miros de rășină și dădea satisfăcut din cap. Îl prinse apoi pe Curta de mână și-l trase până la marginea unui trunchi bătrân, și Curta înțelese că scara în trepte mari, care se încolăcea în jurul pomului, până la coliba de veghe deasupra, acolo, aproape de cer, era meșterită de Visalon și de adepții lui și când ajunse sus, Curta simți că se întunecă lumea cu el atât era de istovit. Visalon nu obosise deloc, desele drumuri pe munte îl obișnuiseră cu urcușul, și acum îi arăta, prin ochiul fără geam al colibei, întinderea de puieți ce se vedea ca în palmă pe povârnișul neted al muntelui. La început, Curta văzu două povârnișuri, și în locul unui brad, doi, până ce privirile își reveniră la normal și, o dată oboseala scursă de la frunte în trup, peisajul i se înfățișă în adevărata lui frumusețe.

Vântul bătea puternic, coliba se unduia făcându-se una

cu mișcarea pomului de care era prinsă și pe această probă mereu în mișcare, pe acest catarg uriaș, fără moarte, Visalon nu i se mai păru un moșneag oarecare, păstrat doar cu fibra trupului la anii tinereții, ci însăși întruchiparea ei.

POSTFAȚĂ

Portretul scriitorului la maturitate

După mamă, din Gligorești, sat așezat în aer, deasupra Arieșului în care pești uriași urlau la lună îngroziți de propria lor dimensiune, Petre Sălcudeanu crește în mahalaua Brașovului, într-o casă cu chirie, pe lângă calea ferată, printre familiile ceferiștilor colegi de muncă și de drumuri cu tatăl său, idolul său. Din liceu, trece pe alt meridian geografic, la facultate, de unde se va reîntoarce cu o patalama universitară și cu o ștampilă pe plămânul stâng, ce-l va duce la un sanatoriu în munți. Băiatul din fotografie cu părul buclat, îndrăgostit de o singură fată, scriitor în devenire, parcurge o drăguță de Golgotă și ajunge la maturitate cu un număr limitat de fire pe mai susul frunții, pieptănate blând, riguros, ca să nu lase impresia unui viitor deșert capilar... Un ardelean liniștit, care știe să dea cu coasa și care ori de câte ori intră într-o stație C.F.R. plătește dublu tichetul, în amintirea părintelui său. Din copilărie, n-a uitat un vis ce l-a fermecat: să pătrunzi într-un vagon-restaurant, să te așezi la o masă și să bei o bere! De ce-am numit aceste detalii? Fiindcă Petre Curta, eroul din *Bibliotecă din Alexandria,* parcurge o traiectorie similară cu biografia celui care o semnează. E vorba atunci de un roman autobiografic? Da și nu. Da, pentru că autorul nu se îndepărtează în construcția

universului său romanesc de datele ce-au punctat formarea sa ca om și ca scriitor; nu, pentru că nu e un roman cu chei și cu cheițe, cu polițe și cu făcut cu ochiul. E o carte de ficțiune izvorâtă dintr-o experiență dramatică, pe care o încorporează artistic, detaşându-se de ea. Ombilicul este tăiat. Petre Curta și Petre Sălcudeanu sunt două identități distincte. E o precizare necesară, ce ne va scuti de multe păcate. Și astfel putem spune că valoarea cărții vine din literele ei și ține de lumea dintre coperțile ei, de valoarea ei intrinsecă, și nu de intrigile și cancanurile personajelor din afara ei. *Biblioteca din Alexandria* este un roman al experienței și al memoriei, ce nu va fi înghițit de timp.

Dar hai să ne întrebăm de ce-or fi umblat başbuzucii pe vremuri cu iasca aprinsă pe lângă Alexandria? Ce voiau ei? De obicei agresiunea malefică are un repertoriu fix și o desfășurare calendaristică fără echivoc în lungul secolilor: după ce-și bagă coarnele rinocerești în ciorba altora, urmează extirparea fizică și apoi desființarea morală a rămășițelor celor scăpați ca prin minune de puştiul translat peste ei. De trecură peste o iarbă turci, în pasul numărul doi ei turciră totul. Grecii grecizară, romanii romanizară, conchistadorii conchistadorizară etc. Cerul e mai greu de turcit decât pământul, dar s-au obținut rezultate bune și în această acțiune. Pre la biblioteca din Alexandria cei care umblară cu amnarul și cremenea, ce voiră? Să ardă Memoria lumii? Și astfel să se piardă și propriile lor fapte de până atunci, și de după atunci, nemaiexistând după acest atunci nici papirusuri, nici clădire care să le cuprindă, și nici o memorie care să le însemne semnele în bibliotecă. Cu atât mai teribilă pare bucuria unui Civil pluripotent, pândarul și proprietarul unor manuscrise (ale Istoriei), gata oricând să le folosească ori să le ardă, ca să iasă învingător sigur. Și Sălcudeanu nici nu-i pune o cocoașă în spinare, să-l mai aplece ușor de șale, ca și cum umbra unei minime conștiințe l-ar apăsa, nu, îl lasă să-și

plimbe liber orgoliul neronian și până la urmă grotesc, fiindcă și un Civil mefistofelic pare ridicol în fața unei biblioteci fără țărmuri, a gloriei și suferinței unui popor și a Memoriei de necuprins în oricâte rafturi și clasoare și dosare ar exista... Puterea pe care o ține în buzunar îi este superioară, și el acest amănunt nu-l intuiește, fiindcă el e un personaj al strategiilor care-și închipuie pe baza experienței sale că orice obiect poate fi dislocat și manevrat, orice om, orice conștiință. Dar istoria nu poate fi pulverizată, gândirea, arsă, ca la Alexandria, fără să rămână măcar urma arsurii, care este de fapt ducerea mai departe a aceleiași istorii. Mă gândesc acum la grâul ars de romani în munții Orăștiei - care ne vorbește în primul rând despre bogăția și civilizația dacilor lui Decebal. Focul a fost întotdeauna un aliat al celor ce voiau să instaureze un imperiu al uitării. Distrugerea templelor din munții Orăștiei (vezi și azi coloanele masive de piatră sfărâmate și trecute prin pârjol, lângă boabele de grâu, negre, ale depozitelor enorme de cereale), profanarea sacrului urmăreau extirparea legilor vechi ale acestui spațiu și întronarea altora, aduse de învingători. Experții în mitologia Mexicului ne spun și ei un lucru colosal: că despre istoria și legendele precolumbienilor s-ar fi știut astăzi lucruri colosale, dacă dragii de conchistadori și mai ales unii preoți catolici n-ar fi *distrus sistematic* (s.n.) toate codexurile aztece. Stingl preia o informație ce spune că Zumarraga, primul episcop al Mexicului, se lăuda că ar fi ars cu mâna sa câteva mii de cărți „păgâne”. Aztecii însă și-au dat și ei în petec, distrugându-şi manuscrisele istorice, în epoca lui Izcoalt, marele lor stăpânitor, marele lor tătuc ce era încredințat că odată cu distrugerea manuscriselor nimicește și istoria. Ce să faci, câte bordeiuri, atâtea obiceiuri. Mai forțăm și noi câte un plural, să se mai dea și el în stambă, dacă au fost capete aztece care au vrut să radă de pe suprafața pământului

orice sursă ce ar mărturisi că până nu cu mult timp înainte aztecii fuseseră vasalii poporului învecinat. Și iată că ne-au rămas păstrate chiar gândurile lor, ce ne vorbesc mai mult despre ei decât de-am avea în față numele orb al nu știu cărei dinastii indiene. Memoria are șapte mii de capete și când îi retezi unul, apar în loc șapte mii... Acest lucru îl știe foarte bine Sălcudeanu în descrierea emoțiilor Civilului, ce se crede lipsit de emoții și stăpân pe orchestrele sale ca nea Mefisto. În roman, victoria apare uneori ca o înfrângere, eșecul, ca o biruință, victima ca un erou, eroul ca un coate-goale, sceleratul ca un băiat simpatic etc. Faptele nu definesc doar caractere, ca o simplă fațetă a zarului, șase unu fiind exact șase unu, ci dau ceva mai mult, prin amestecul lor, logic și plin de hazard, dau ființe sau eroi romanești, indivizi care au înscrise în istoria lor toate cifrele zarului, amestecate. Așa că nu vom întâlni la Sălcudeanu personaje care să dea mereu șase șase, sau doi unu. Sensurile didacticiste sunt excluse. Cred că această calitate vine din romanele sale „cu Bunicul”. Fiindcă nu trebuie să tragem o linie roșie între cărțile sale de până acum și *Biblioteca...* Și aici vom găsi o prelungire a lumii satului, a problematicii clasei muncitoare din volumele sale de până acum, a aspirației intelectualilor, a solidarității între naționalitățile ce trăiesc de veacuri pe pământul nostru, a căutării adevărului... Din „ciclul Bunicului”, Sălcudeanu preia sondarea în trepte a lumii. Personajele din „Bunici” nu știu nici ele de la început cine sunt cu adevărat, cititorului nu i se face cu ochiul, arătându-i-se cine este victima și cine asasinul, fiindcă nici autorul lor nu cunoaște cine va fi Alfa și cine Omega, el va descifra enigma odată cu personajele sale și cu cititorii: descoperirea adevărului va aduce răsturnări substanțiale în structura personajelor. (Dar acesta e un defect pe care și-l doresc mulți condeieri.) În *Biblioteca...,* protagoniștii, vrând să scape de învăluirea timpului și a

morții, se destăinuie în portrete multiplu luminate și iluminate, fixând portretul timpului. Și astfel ajungem să putem spune până la urmă că personajul principal al acestui roman nu e nici Curta, nici Olariu etc., ci timpul cu năstrușnicele sale înălțimi și prăpăstii. Lumina fragilă a ozonului și dialogul cu ea, și dialogul cu moartea, mandatara mandarinatului abjecției și putregaiului puterii malefice, sau al maleficei puteri, sunt polii fundamentali ai *Bibliotecii...* Sălcudeanu scrie un roman politic excepțional despre o perioadă importantă a națiunii noastre. Pagini de o mare densitate sunt dedicate marșului revoluției socialiste din România, căilor de desăvârşire a personalității umane, necesității de a purta pe umeri un cap și de a gândi cu propriul cap, suveranității omului și suveranității patriei.

Să zăbovim câteva secunde asupra unor protagoniști.. Petre Curta. Într-un cinematograf al adevărurilor tinereții sale n-o să întâlnim prelați și icoane cărora să li se închine. Pe cântarul valorilor, sacrul era sinonim cu acțiunea rapidă și eficientă. Alte icoane așteaptă închinări, icoane mult mai greu vizibile decât cele tradiționale, acoperite de fumul tămâiei și al anilor. Din dicționare au fost șterse multe cuvinte și s-au introdus altele noi, cu furca. Întâmplările din fabule se petrec în locuri bine circumscrise, furnica este o țărancă tânără și frumoasă, proaspăt înscrisă în cooperativa de producție, iar individul cu lăuta, un... Dimensiunile realității sunt înlocuite cu imaginea unui viitor visat - și astfel ne aflăm dintr-odată într-o lume realistă care se hrănește cu iluzii. Calul din poveste se droga cu jăratec, care era palpabil, vizibil - și totuși atunci ne aflam în plin basm, în plină convenție. Petre Curta una vede și alta trebuie să înțeleagă, și până se va trezi din această stare a fericirii adamice de dinaintea mâncării mărului, multe ape vor trebui să mai treacă prin eden. Ciudat și extrem de original este la Sălcudeanu faptul că

trezirea lui Curta din beatitudinea inocenței nu aduce în prim plan cunoașterea binelui și răului prin iubire, căci romanul nu-i o poveste de dragoste, ci prin ce se ascunde în umbra iubirii adamice, experiența morții. *Biblioteca...* propune astfel o inițiere și o încercare de înțelegere a lumii prin înțelegerea cheilor babei cu coasă. Descoperirea gândirii personale, iată o altă minune! Dacă Eclesiastul, sau Propovăduitorul, fiul lui David, împăratul Ierusalimului, spune că totul este deșertăciune și că omul nu are nici un folos din toată truda pe care și-o dă sub soare și că nimeni nu-și mai aduce aminte de ce a fost mai înainte, dacă totul este deșertăciune și goană după vânt, atunci de ce sfârşeşte el învățătura sa spunând în încheierea tuturor învățăturilor și învățămintelor sale: „Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui. Aceasta este datoria oricărui om”. Ca să ne îndreptăm gândul de la lumea aceasta spre o altă lume? Personajele *Bibliotecii din Alexandria,* deși printre ele se află și un preot, nu văd o altă lume într-o altă viață; ele sunt însă și mai ales au fost fanatizate de o instrucție și o industrie a deșertăciunii și a goanei după vânt și încredințate că lumea visată se află în ele și la picioarele lor. Zeii lor le vorbesc din cărți și din cursuri mai lungi sau mai scurte. Transferul adorației religioase este remarcabil realizat de autor. În purgatoriul de pe muntele sacru al disocierilor și al descoperirii aerului pur fără de care sănătatea (fizică și morală) este imposibilă, fiii mai multor provincii și seminții recad din Babilonul atâtor sofisticate fantasme și gâlcevi în realitatea vie a vieții. Scaunele care le țineau loc de aripi și de cap au fost roase de bacili, renașterea din morți a unora se face nu bătând din palme, ci dureros și sublim, cu moartea pre moarte călcând. Aici se află optimismul funciar al romanului. Protagoniștii ajung pe muntele unde se află sanatoriul nu la începutul pornirii lor în lume, ci când viața le e vămuită aproape capital. Muntele e și el îmbolnăvit și

bolnav și nu mai e nici un Moise cu ei să fie chemat la Dumnezeu și să i se spună că de vor fi ascultători vor fi un neam sfânt și vor împărți pământul... Muntele e gol, populat doar de niscaiva păsări și lighioane, de niște lupi. Mai e și-o maimuță, prin spital. Cresc flori, crește iarba, normal, nu ca în junglă. Exuberantă aici e doar hârjoneala bacilară. Dar cum animalele și plantele încă din fabule nu sunt un simplu decor, ele nu apar nici aici doar pentru a fi pictate între replicile personajelor, când acestea se mai destind. Rolul lor nu e nici îngroșat, nici didactic, e subiacent, mobil, legat de structurile personajelor. Domnul Northrop Frye citează observația lui Thomas Huxley (în *Anatomia criticii*) conform căreia cică omenirea are trăsături comune cu tigrul și cu maimuța. Și mai zice că maimuța și tigrul lui Huxley reapar în *Cartea junglei,* de Kipling, unde moimele sporovăiesc fără rost în vârful arborilor, asemenea intelectualilor, în vreme ce jos, în junglă, sălbăticimea umană deprinde înțelepciunea carnivoră a panterei. O fi, dacă se povestește. Sălcudeanu nu posedă tigri și pantere, are în schimb niște înlocuitori destul de competitivi. Interesant este că doar „eșecul" lupilor este concomitent cu existența lor, pe câtă vreme drama lui Olariu et comp. este aproape ulterioară existenței lor, ea potenţând și punând punctele finale... Muntele Nenorocului este totuși Norocos cu inși ca Landesman, Curta etc. Ieșirea lor din religios, pe ușa din față, descifrând și înfruntând dogma, nu prin abdicare sau tăcere, descătușarea lor de religiosul dogmatic prin spovedanie dramatică îi oferă autorului prilejul unor pagini memorabile ce situează *Biblioteca din Alexandria* printre cele mai bune romane apărute în ultimii treizeci de ani.

Două vorbe despre unele modalități de a pune lumina în pagini. Să ne oprim tot la Petre Curta. După atâtea experiențe ale romanului modern, în care uneori eroul s-a pulverizat în stări, în fibre, în țipete, în zgomote, în inițiale,

a devenit antierou, și-a pierdut și glasul și numele, nu mai are pantofi, soție, amantă, cont la bancă, bilet la meciul de fotbal de Duminică, e o pastă alunecând prin noroi - Petre Sălcudeanu are curajul să redescopere „eroul adamic”, născut și crescut într-un spațiu, păcătuind prin cunoașterea ce i-a dat dimensiunea măreției sale, înţelegând lumea și înțelegându-și condiția sa umană aflată sub incidența morții. Multe romane interesante au fost puse de cititori în cui fiindcă devălmășia ideilor nu reușise să contureze la lectură o structură coerentă și eficace. Drama existențială a lumii e mai percutantă când este întruchipată într-o biografie? Parcă ne doare mai mult că frizerul din colț a fost mușcat de un purec venind din exterior, de la un extern, decât că peste mări și țări o calamitate etc. etc. Sigur, exagerez. Doar ca să subliniez că Sălcudeanu a rezistat noilor modele și experiențe literare, alegând cea mai veche și mai sigură, a personajului cu dosar. De altfel, chiar un erou de-al său în civil se arată, cum am mai subliniat, mare iubitor de manuscripte, pe care le citește ca pe niște dosare neobalzaciene, cu plăcere grozavă și cu o sete de cunoaștere aproape faustică... Tipologia este un capitol forte al *Bibliotecii...* Nemulțumirea în fața existenței îi face pe unii eroi să ceară o treaptă în plus, și nu de ceară, desfătării și puterii, până când scările ajung să se termine pentru ei și când ei încearcă o plăcere teribilă în trăirea decăderii, prăbușirea amețitoare umplându-i de un soi de bucurie stranie, atotbiciuitoare, autoflagelantă, ca o ispășire, nesperând nici o clipă ca parașuta de plumb în care putrezesc vertiginos să se deschidă deasupra vreunui posibil paradis. Și totuși, care sunt stâlpii de boltă ai lumii, se întreabă Curta și nu numai el, care sunt valorile ce nu maculează corola de lumină a lumii? Ce te poate face să strigi de bucurie, cu șapte semne de exclamare? Destui mari prozatori ai acestui secol și-au pus drept titluri

romanelor lor ideile fundamentale ale romanelor cu pricină: uneori un vers din Shakespeare dădea de pe coperta cărții cifrul lumii din pagini. *Cui îi bate ceasul, Mai presus de orice* vin din Marele Englez William. La fel cum din Macbeth-ul său vine și titlul teribilului roman al lui Faulkner, *Zgomotul și furia,* o poveste despre un teritoriu și un timp alcătuite din zgomot și din nerozie și neînsemnând nimic. Da, atâta vreme cât „Viața-i o umbră călătoare,/ Un biet actor, ce-n ora lui pe scenă/ Se zbuciumă, și-apoi nu-l mai auzi./ E-un basm de furii și de nerozie/ Băzmit de-un prost și făr' de nici o noimă" (traducere Ion Vinea). Cei care iubesc termenii de semnificant și semnificat vor găsi în lipsa de noimă a pușt iului din romanul marelui William american un nesemnificant total? Mă întreb doar, fiindcă acolada mea referitoare la relația dintre titlurile și ideile principale ale unor cărți se încheie aici, cu adăugirea că și personajele principale ale unor asemenea romane sunt locomotivele ce cară încărcătura principală de probleme pe care scriitorii cu pricina vor să ne-o livreze la domiciliu. Să precizăm răpede: nimic nu e nou sub soare, Homer îl avea pe Ulise al său, tragicii greci își botezau piesele *Oedip, Electra* etc. În *Biblioteca din Alexandria* găsim la unele personaje o frenezie macbethiană, o trăire a vieții ca pe un basm de furii și de nerozie. Dar Petre Curta poate să exclame (după ce apele încep să se limpezească și valorile să triumfe) ca Macduff la blestematul despotului cap: „E slobod veacul!" Portretul scriitorului la maturitate este portretul cărților sale. *Biblioteca din Alexandria* îl așează pe Sălcudeanu Petre în primele rânduri ale scriitorilor români de azi. Să ne bucurăm!

DUMITRU RADU POPESCU

C U P R I N S

1.....6
2.....13
3.....20
4.....26
5.....32
6.....42
7.....51
8.....66
9.....78
10.....91
11.....103
12.....118
13.....123
14.....128
15.....143
16.....154
17.....161

18.....180
19.....194
20.....203
21.....219
22.....236
23.....249
24.....275
25.....286
26.....298
27.....308
28.....318
29.....330
30.....345
31.....357
32.....370
33.....378
34.....394
35.....408
36.....424
37.....446

38.....457
39.....482
40.....497
41.....512
42.....529
43.....541
44.....550
POSTFAȚĂ.....561

Culegere text: Constantinescu Elena, Bucur Casandra, Dan Mihaela, Matei Liliana
Tehnoredactare computerizată: Constantinescu Elena
Tiparul executat la Tipografia SEMNE 94